

NEDL TRANSFER
HN 3EER C

List izlazi svakoga prvoga u mjesecu. — Pretplata mu je za cijelu godinu zajedno s poštarinom 1·— K. Rukopisi se ne vraćaju. - Oglasi. Za oglase plaća se pristojba prama cjeniku. - Kod višekratnog uvrstbe daje se popust.

HRVATSKI UDRUGAR

LIST ZA UDRUGARSTVO I NARODNO GOSPODARSTVO.

Uredjuje: ARTUR MACHNIK.

Pretplata i pristojbe za oglase plativa je i utuživa u Zagrebu. Uredništvo i uprava: Zagreb, Preradovićeva ulica br. I. kat, zgrada Hrv. poljodjel. banke. Vlastnik i izdavatelj: Hrvatska poljodjelska banka u Zagrebu.

God. VIII. Zagreb, 1. siječnja 1913. Broj 1.

Dr. K. Janda.

Dojmovi i uspomene sa puta u Argentinu.

X.

Argentina.

Prije nego predjem na daljne opisivanje mojih doživljaja, moram prozboriti nešto i o samoj Argentini, njezinom postanku, razvoju i ustrojstvu.

Argentinu otkrio je godine 1515. Juan Diaz de Solis, kad je na svom obretnom putovanju došao u Rio de la Plata. Pošto je na ušću u more — kako jur spomenuh — ta rijeka tako široka, da joj druge obale nije moći vidjeti, držao je Diaz, da je to more a pošto voda nije slana i ne imade boje mora, nazvao ju je »mar dulce« (slatko more). Kasnije je Magalhaes otkrio južni kraj Patagonije i dopro u Tihi ocean. Ali već prva ekspedicija urodila je plodom, pa akoprem je hrabri vodja pao od ubojite strijele urodjeničke, uspjelo je njegovim drugovima doprjeti ćak u Peru. Na povratku zadržaše se u južnoj Braziliji i tu se upoznaše sa urodjenim Indijancima, koji im pripovjedaše o zlatu i srebru, koje se krije u Kordillerama. Španjolci ne prezaše ni pred daljinom puta ni pred pogiblima te se dadoše na put i vratiše se velikom količinom zlata i srebra. Jedan dio blaga propade u vodu kod ukrcavanja i zato prozvaše dotadanje slatko more »Rio de la Plata« (srebrena rijeka). Drugi opet tvrde, da su ju tim imenom zato prozvali, jer se je tom rijekom izvozilo srebro i zlato.

Svaki pedalj zemlje morao se je borbom osvojiti. Urodjenici — kojih 20 velikih plemena — nisu dobrim okom gledali na došljake.

No uza sve zapreke Španjolci su napredovali. Nesretnog Solisa nasljedi g. 1526 Sebastijan Caboto. U okolišu današnjeg Rosaria kod utoka Carcarane u rijeku Paraná udaren bje temelj tvrdjave Sveti duh »Fuerte Espiritu Santo«. Područje rijeka Paraná i Urugnay bilo je iztraženo daleko i kad je god. 1535. Pedro de Mendoza bio imenovan prvim namjestnikom La Plata zemalja, već se je u Evropi znalo mnogo o novoj zemlji. Španjolcima pridružiše se već i Njemci te je prvi povjesničar Argentine bio Nijemac Ulrich Schmidel.

Naravno, da je sva obretena i osvojena zemlja bila vlastništvo Španjolske države i da je čitava Argentina bila podložna Španjolskom kralju. Španjolska je sa novom svojom provincijom maćuhinski postupala i nastojala što više iz nje izmusti, ne davši joj slobode za gospodarski i trgovački razvitak. Sa evropskim državama bilo je Argentini zabranjeno sklapati trgovačke ugovore, a do god. 1776 smjeli su argentinski brodovi zalazit jedino u luku Cadix. Stvari iz Evrope za Buenos Aires, Santa Fé, Corrientes i uopće za današnju Argentinu, prevažale su se iz Španije brodom do Paname. Odavle je transport išao kolima preko Paname, a onda opet morem do Callao. Uz dozvolu podkralja u Peru mogla se je roba kopnom prevažati preko visokih Kordillera u današnju Boliviju i napokon preko Anda (koje su 3000 metara visoke) u Pampu. Sve to činilo se je samo da se otešča — gotovo onemogući gospodarski razvoj Argentine.

Argentinom vladali su Španjolski podkraljevi, najprije podkralj Peruanski, a kasnije su se la Plata države odcjepile od države Peru, te dobile svoga posebnoga podkralja. Svoju slabost pokazali su potkraljevi osobito za španjolsko-engleskog rata na po-

četku prošlog stoljeća, pa kada je Nelson god. 1805. kod Trafalgara potukao španjolsko i francesko brodovlje, porasle su Engleskoj zazubice i za španjolskim kolonijama. I doista god. 1806. dodje nenadano engleski general Beresford sa 1500 momaka pred Buenos Aires. Potkralj Sobremonte pobježe i za čas vijala se je na buenosajreškoj tvrdjavi engleska zastava.

Mudri Englezi dadoše državi trgovačke pogodnosti, slobodu vjeroispovjesti i razne druge sloboštine, ali sve to nije ništa hasnilo. U kratko vrijeme stvori se narodna argentinska vojska, koja protjera Beresforda, a isto tako god. 1807. i njegovog nasljednika Whitelocke-a.

Doseljenici i urodjenici upoznaše svoju jakost, složiše se kao narodna vojska te svrgoše kukavnog potkralja Buenosaireškog. Vatrene riječi jednog Mariana, Morena, Saavedre, Belgrana, Rodriguez Pena, Albertia i drugih, koji vijećahu o sudbini svoje domovine, navještahu Argentini zoru nove budućnosti. I kad je vijeće grada Buenas Airesa god. 1810. još krzmalo i otezalo svojom odlukom,, provali narod u vijećnicu i prisili gradsko vijeće, da prekine veze i odnošaje sa Španjolskom. Bilo je to 25. svibnja 1810. kada je na glas podnevnog zvona uz sveopće veselje obnarodovano, da je bogata zemlja Pampe slobodna i da imade svoju vladu sa Saavedrom na čelu!

Pobjedonosna revolucionarna vojska gonila je pristaše starog poretka ća do Bolivije Paraguaya, Uruguaya i Chile. Dne 9. srpnja 1816. bude svečanom prisegom u Tukunmanu potvrdjena izjava neovisnosti od 25. svibnja 1810. Ta dva dana narodni su blagdani u Argentini i mjesec svibanj svet je za Argentince. Tim imenom nazivaju svoje ulice, trgove kao Avenida de Mayo, Calle venticinco de Mayo (ulica 25. svibnja) Placa de Mayo, Hotel Mayo itd. I od sada počima za Argentinu upravo bajoslovan napredak. U samih 100 godina ta je država tako uznapredovala, kao nijedna druga država dosada, pa kad je god. 1910. bila uz proslavu stogodišnjice (centenario) republike priredjena svjetska izložba, imala je Evropa prilike uvjeriti se kakva čudesa može stvoriti mudra obzirnost državnika i energična volja naroda. Naravno, da su za to u Argentini i prirodne te klimatske prilike vrlo podesne, ali ti prirodni i klimatski odnosi postojali su u Argentini i za vrijeme španjolskog gospodstva, pa ipak Argentina nije mogla napredovati. To je evo najbolji dokaz, da se narod može razvijati i napredovati, samo onda, ako je slobodan. Bez slobode nema narodu života!

*

* *

Argentinska republika je po veličini druga zemlja na južno-američkom kopnu (prva je Brazil) i jedna od najprostranijih na čitavoj zemaljskoj kuglji. Imade u svojoj dužini, od sjevera put juga, 3800 km., a u svojoj širini od istoka put zapada, 1400 km. Površina Argentine mjeri 1,139.243 četvr. milja, te je sama Argentina tako velika kao Njemačka, Austro-Ugarska, Belgija, Francuska, Holandija, Italija, Norveška, Švedska, Portugal i Švicarska zajedno! I dok sve ove države imadu 218,578.462 stanovnika broji ih cijela Argentina tek 6 i po milijuna.

Republika Argentina leži na jugoistočnom dijelu južne Amerike, a graniči: na sjeveru sa rep. Bolivijom i Paraguayom, na istoku sa Brazilom, Uruguayom i Atlantikom a na zapadu sa rep. Chile, od koje je rastavljena sa gorskom kosom Andes-a.

Ovo ogromno zemljište argentinske republike gotovo je jedna sama ravnina, zvana Pampa. To je ocean zemlje, kako ju je zgodno označio De Amicis, kad je pohodio Argentinu. »To je ravnina rijeke Pada, velika deset puta kao Italija«, nazvao ju je prof Ferri, koji je takodjer pohodio Argentinu. Dvije trećine čitavog ovog zemljišta, oko 2 milijuna čet. klm., zgodno je za obradjivanje, te još nije obradjivan nego samo neznatni dio: 10 milijuna hektara. Zemljište je vrlo plodno, jer se crnica nalazi do 30, 40 i 50 cm. u dubini, a na mjestima dapače i do 1 m.

Budući da na Pampi nema ni za lijek kamenja, to u većini provincija nije bilo moguće sagraditi čvrste kolne putove. Ceste onakove, kakove su, za kišovitih su dana sve u jednoj kaljuži, a za suše dižu se iz njih oblaci prašine. Ali u tome stoji i velika polakšica za gradnju željeznica, koje mogu svugdje zaći. a da im nije potreba probijati gore ili ih obilaziti.

Treba pojmiti ogromnost ovoga argenskoga »oceana zemlje«, a da se shvati što su za Pampu željeznice. One su dale život ovim ogromnim poljanama. Kad ne bi Argentina bila sve jedna ravnica, na kojoj je lako spojiti najudaljenije krajeve željeznicom, ne bi bila moguća jedinstvena Argentina. A poznato je, da ova zemlja, koja je široka 22 geogr. stupnja, a duga 33 geogr. stup., uzgaja razvija i pripravlja na sebi narod, koji se svagdje ćuti samo Argentincem.

Argentinsko zemljište je ogromna ravan u obliku trokuta, čije su strance: na istoku Andes, na zapadu Atlanski ocean, koji oplakuje Argentinu u dužini od 2.500 km., a na sjeveru medje Bolivije i Paraguaya.

Ovaj ogromni prostor argentinske ravni dijeli se na šest dijelova, i to:

1. argentinsko medjurječje (mesopotamija), koje obuzimlje prostor izmedju rijeke Parana i Uruguay i gdje se nalaze provincije Entre Rios i Corrientes. Ovaj je kraj vrlo slikovit i plodan, poljodjelstvo je doista još u povoju, ali je marvogojstvo dobrano rašireno.

2. sjeverna ravan izmedju rijeka Pilcomayo, Salado del Norte i Parana. Ovo područje obuzimlje tople sjeverne, djelomično još neistražene krajeve republike, a pokriveno je livadama i šumama.

3. zapadna ravan, izmedju rijeka Salado del Norte i gora Acanquije i Cordove. Obuzimlje provincije Santiago del Estero i Catamarca. Ovo područje imade velike soline i kržljavu vegetaciju.

4. Pampa, izmedju rijeke Salado del Norte, kordoveških gora i rijeke Colorado del Sur, obuzimlje tri najnaprednije pokrajine: Buenos Aires, Santa Fe i Cordoba. Ovo je kraj plodnih livada i pašnjaka, osobito prikladnih za poljodjelstvo i marvogojstvo.

5. patagonske ravni, na jugu pokrajine Buenos Aires, obuzimlju zemlju od Chubuta do Santa Cruz. Ovaj je kraj gotovo nenapučen, ali se i on nalazi pod znatnim utjecajem agrikulturne i marvogojne eksploatacije.

6. andinsko područje, proteže se uzduž Cordiljera te je vrlo bogato kovinama, a put sjevera (por. Mendoza, San Juan, Rioja) plodnim vinorodnim dolinama.

Argentina imade tri gorska sustava, a ta su:

1. Andes, koje se protežu uzduž čitave zapadne medje republike, od skrajnje sjeverne granice do južne. Najviše su u Mendozi, koje dosižu poprečnu visinu od 5.000 do 7.000 metara (Aconcagua).

2. pampeansko gorje, koje se nalazi raštrkano po Pampi pod raznim imenima, kao gore Aconquije, Famatine, Cordove, San Luis i drugo.

3. osamljene gorske skupine, kao i prov. Bs. Airesa: Los Padres, Tandil, Quilla, Sanquen, a na sjeveru republike »Sieras de Misiones«.

I argentinske rijeke dijele se prema svom toku na tri sustava, a ta su:

1. la-platski sustav: a) Rio de la Plata, najobilatija rijeka na svijetu, sastavljena je iz spoja Parane i Uruguaya, duga je 300 klm. a široka na početku 40 klm. pred Buenos Airesom 100, a na ušću preko 200 klm., b) rijeka Parana, koja izvire u Brazilu, a protiče kroz republiku Paraguay, najveća je rijeka Argentine, od izvora do ušća duga 4.200 klm., c) rijeka Uruguay izvire u Brazilu, a duga je u svom toku 1.500 klm. Ovo je pogranična argentinska rijeka, koja ju odjeljuje od Brazila i Uruguaya; d) rijeka Paraguay izvire u Brazilu, te je plovna u svom čitavom toku od 200 klm. Služi kao medjaš izmedju Argentine i Paraguaya. Izlijeva se u Rio Perana.

2. centralni ili unutarnji sustav rijeke obuzimlje rijeke: a) od Cordobe, Rio Primero, Segundo, Tercero, Cuarto, i Quinto. Sve ove obilate rijeke teku rijeci Parana, ali u nju teče jedino Rio Tercero ,dok se druge gube po raznim močvarama, ili zalaze u podzemene rijeke; b) rijeke Kordiljera jesu: Colorado del Norte, Bermejo, Desaguaderi, Mendoza i Diamante, koje se takodjer gube u močvarama.

3. patagonski riječni sustav skuplja ove rijeke: Rio Colorado, Rio Negro i Chubut.

Močvare. Najveća močvara Argentine jest Ibera (u prov. Corrientes), koja obuzimlje površinu od 20.000 klm. četv. Medju njezinim šikarjem imade zmija udava, a na njezinim obalama tigara i drugih divljih životinja.

Podneblje Argentine je uopće zdravo i umjereno, ali kako se ta zemlja proteže u

velikoj dužini, tako nije ni podneblje svuda jednako, već ga se dijeli na tri glavna područja, a ta su: 1. obalno, 2. unutrašnje i 3. gorsko.

1. obalno područje obuhvaća istočne krajeve republike, u području rijeka Paraguay, Parana i Uruguay i uzduž obale Atlantika, a to su pokrajine Buenos Airesa, Entre Rios, Corrientes i Santa Fe; zatim Chaco, Formosa i Misiones. Ovdje je podneblje umjereno, zime su blage ali ljeta su ponešto žešća, akoprem ne baš pretjerana. Kiše su neredovite, poglavito ondje, gdje nije pošumljeno, ali ipak nijesu rijetke. Tlo je vrlo plodno. Najobičniji su vjetrovi: sjevernjak, »el norte«, topao i težak; sjeveroistočnjak, »el sudeste«, olujan i hladan, te napokon »sudeste« (jugozapadnjak, obično zvan »el pampero«) suh i rasvježujući, ali često prenagao.

2. unutarnje podneblje obuhvaća središnji dio Argentine, to jest zapadne dijelove već spomenutih pokrajina, a osim toga pokrajine aSlta, Jujuy, Catamarca, Rioja, San juan, Mendoza, Santiago del Estero, San Luis, Cordoba i gober. Pampa. U ovom je području podneblje oprečnije, nego li u predjašnjem; koli zime, toli ljeta su mnogo žešća, a kiše ne dostaje. Vladajući vjetrovi su sjevernjak i južnjak puše takodjer neki vjetar zvan »zonda«, koji dolazi sa sjevera, te je vrlo topao i žestok, jer prolazi kroz sjeverne soline.

3. gorsko ili Kordiljersko podneblje obuhvaća gorske krajeve Anda. Ovdje se podneblje mijenja prema dužini; vruće je na sjeveru, u Salti i Jujuy; vrlo suho i vruće u Catamarci, Rioji i San Juanu; hladno i vlažno u južnim dijelovima. Napadne promjene temperature, snijeg i grad, obični su pojavi ovih krajeva.

Politička i administrativna razdioba Argentine.

Argentinska republika sastoji od:

1. jednog federalnog okružja; grad Buenos Aires, glavni grad republike.

2. od četrnaest provincija, koje se dadu razdijeliti na tri glavne skupine, i to: na porječne ili obalne, na središnje i andinske.

Poriječne su: Buenos Aires, Santa Fe, Entre Rios i Corrientes.

Središnje su: Cordoba, San Luis, Santiago del Estero, Tucuman.

Andinske su: Mendoza, San Juan, Rioja, Catamarca, Salta i Jujuy.

3. od dest gubernija ili teritorija, od kojih su na sjeveru: Misiones, Chaco, Formosa i Andes; 6 na jugu: Pampa, Neuquen, Rio Negro, Chubut, Santa Cruz i Tierra del Fuego.

Način vladavine republike Argentine jest: federalna, reprezentativna i demokratska republika.

Argentinska vladavina zove se republikanska, jer moć ili uprava države nije spojena uz jednu samo osobu ili obitelj, niti je doživotna ni nasljedna, već vlada za vrijeme od 6 godina jedan argentinski gradjanin, koga svakih 6 godina izabire narod, podavši mu naslov predsjednika, te koji, navršiv svoje šestgodišnje poslanstvo, ne može biti uzastopice izabran, sve dok ne prodje jedno šestgodišnje razdoblje. Na ovaj način hoće argentinski ustav da onemogući svaku tiraniju.

Argentinska republika je federalna, jer se u njoj ne vlada samo iz jednog središta, već imade svaka provincija svoju vladu i svoju zastupničku kuću, pa se svaka upravlja slobodno u svemu onome, što se ne protivi državnom ustavu i narodnom jedinstvu.

Argentinska republika je reprezantivna stoga, jer i ako suverenost proističe iz naroda, to on svoju moć i vlast ne oponaša neposredno, nego preko svojih predstavnika (zastupnika, reprezentanta).

Argentinska je republika demokratska stoga, jer sa svojim temeljnim ustavom ustanovljuje jednakost svih gradjana pred zakonom, ne priznavajući nikakvih privilegija ni kojoj osobi, obitelji i nijednom društvenom sloju.

Federalna vlast argentinske republikeje jedna, ali se, radi bolje uprave, dijeli na tri dijela, poimence:

1. Izvršujuća vlast (Poder Ejecutivo).
2. Zakonodavna vlast (Poder Legislativo);
3. Sudbena vlast (Poder Judicial).

Sve ove tri vlasti sačinjavaju federalnu vladavinu, a svaka pojedina od njih moze slobodno obavljati ono, na što je uoblašćuje ustav.

Prema tome zakonodavna vlast stvara zakone, izvršujuća vlast čini vršiti zakone, a sudbena vlast ih primjenjuje.

Zakonodavnu vlast vrši Sabor (»Congreso«), koji je sastavljen od dviju komora, i to od zastupničke i senatorske.

Zastupnička komora (»Camara de Diputados) predstavlja čitavi argentinski narod. Svaki zastupnik je biran po okružju, koje mora brojiti 33, a ne manje od 16 hiljada stanovnika. Sada imade u zastupničkoj kući u Buenos Airesu 120 zastupnika. Zastupnici su birani na 4 godine, ali komora se obnavlja polovično svake dvije godine. Za razumjeti, kako je ovo moguće, treba znati, da je polovina zastupnika, izabranih za prvo zasijedanje bila nakon dvije godine isključena žrijebanjem, pak da je ova polovina bila nadomještena drugim zastupnicima, koji su morali vršiti svoju dužnost 4 godine. Na ovaj način polovina zastupnika ispunjava 4 godine dok druga samo dvije. Glasovanje je obvezatno t. j. svaki državljan mora pod pretnjomkazne izboru pristupiti i za kandidata glasovati. Samo bolest ili izbivanje ispričava.

Senatorska komora (»Camara de Senadores«) predstavlja provincije i federalni glavni grad. Svaka provincija, kao što i grad Buenos Aires, izabire po dva senatora. Senatori su izabrani za devet godina, ali trećina senatorske komore obnavlja se svake tri godine. Imade 30 senatora. Predsjednik senata je istodobno i podpredsjednik republike.

Poglavica izvršujuće vlasti je jedan od argentinskih gradjana koji nosi naslov predsjednika republike.. On je prvi magistrat republike.

Za biti izabran predsjednikom argentinske republike, treba da je dotičnik rodjen na argentinskom tlu, ili da je barem sin rodjenog Argentinca, ako je dotičnik rodjen u inozemstvu. Mora imati 30 godina, te mora pripadati katoličkoj apostolskoj rimskoj vjeri.

Predsjednik vlada uz pomoć od 8 ministra: ministar unutarnjih posala, vanjskih odnošaja, bogoštovlja, blaga, pravde, javne pouke, poljodjelstva, javnih radnja, rata i mornarice.

Nijedan čin predsjednika nije vrijedan, ako nije supotpisan od kojeg ministra. Ministri mogu sudjelovati u raspravama obih komora, ali ne mogu glasovati.

Sudbena vlast republike je predstavljena po »Vrhovnom Dvoru Pravde« (»Corte Suprema de Justicia«) po federalnim sudovima (Juzgados Federales) po prizivnim komorama (Camaras de Apelation) i po ostalim sucima.

Vrhovni dvor sastoji se od 5 članova i od vrhovnog državnog odvjetnika. U svakoj provinciji postoji i sada po jedan federalni sudac. U glavnom gradu su tri: dva u civilnim i trgovačkim stvarima, a jedan u kriminalnim.

Autonomija argentinskih provincija sastoji u pravu, koje svaka posjeduje, da može naime stvarati zakone za sebe.

Svaka provincija izabire svog gubernatora, svoje zastupnike i ostale svoje javne činovnike, bez ikakvog umetanja federalne vlasti. Svaka provincija glasuje svoj državni ustav u suglasju s državnim pomoću kojega osigurava svoju administraciju, svoje sudstvo, municipalni režim i javnu pouku.

Provincije sadrže u sebi svu onu oblast, koju nijesu ustupili ili prenijeli na federalnu vladu, kao što i onu koju su napose zadržali onda, kada je bilo ustanovljeno državno jedinstvo Argentine.

Kada se je proglasio argentinski državni ustav, sadašnje provincije bile su autonomne i nezavisne države. Nakon što su prihvatile ustav, zadržale su svu onu vlast, koju su prije imale osim one, koju im ograničujei zabranjuje državni ustav.

(Nastavit će se.)

Dr. A. Bazala, sveuč. profesor.

Što traži danas život od nas?

II. Znanje.

Spomenuli smo u predjašnjem članku, da čovjek danas više nego igda osjeća potrebu rada, jer samo radom može iz malene grude zemlje izbiti onoliko, koliko se od njega traži samo radom može ojačati toliko, te se u promjeni životnih prilika i nepostojanim gospodarskim prilikama ne će poput trstike svijati od svakoga lahora nego će poput dub i u težim nepogodama ostati čvrst i nepomičan; napokon smo spomenuli i to, kako a

radom stječe sreća i dostojanstvo ljudsko. Ovaj put ćemo da kažemo koju o znanju, koliko je u današnjim prilikama svakome potrebno.

Nije još daleko za nama vrijeme, kad je jedan maleni dio naroda, plemići i vlastela, imao svu moć u svojim rukama, a narod je bio samo radnik, — težak, kojega je zadaća, a i svrha života bila, da obradjuje zemlju svojemu gospodaru. Dok se ovako držao narod samo radnom silom, razumljivo je, da se na nj nijesu ni postavljali drugi zahtjevi, osim što je za takav rad potrebno: zdravo tijelo, čvrsta mišica, nešto malo razbora i prirodjene pameti. Kako je kmet radio za svojega gospodara, a gospodar se morao brinuti za najvažnije životne namirnice svojih kmetova, u pravilu kmet i ne bi sam neposredno osjećao prevrtljivost gospodarskih prilika; nerodica, suša i druge nepogode ne bi ga se ticale neposredno, jer bi u svakoj takovoj prilici morao bio gospodar otvoriti svoje žitnice i dati kmetu, što mu za život treba. Bilo je i tu svakojakih nemilosrdja i nasilja, a i ne uvijek od samih gospodara, nego vrlo često baš od njihovih upravitelja i službenika, koji su ne rijetko iz samoga se naroda uzdigli do lakše i »gospodskije« službe, ali kao da su zaboravili na to, pa su mu postali krući gospodari od pravoga gospodara. Bilo je i toga, ali ponajviše sam kmet i nije — što bi rekli — stajao u samoj vatri životnoga boja. I on se borio za svoj život, a teško je i osjećao, što nije svoj, što ne odlučuje o sebi, ali to upravo najbolje pokazuje, da je njegov odnošaj prema životnoj borbi bio u mnogome, i ako ne posve, sličan onome, u kojem stoji gospodarski stroj prema poslu. Kmet je radio, a gospodar je za nj mislio, ili bar je imao da misli za nj. Onda nije čudo, ako se držalo, da kmetu i netreba osobita znanja, da mu ne treba obrazovanosti. U školu niti je svaki išao, niti se držalo, da je potrebno, da ide svaki; pače bilo je i ljudi, koji se nijesu žacali isticati, kad bi kmetovi postali obrazovani, da bi to moglo škoditi vlasteli. Tako se dakle držalo, da obrazovanost nije za svakoga; držalo se, da je l i j e p o, tko je može postići ili je ima, ali konačno se ipak mislilo, kao što ima posebnih povlastica u društvu, tako da i od prirode neki imadu dar i sposobnost za nauku i znanje, jednom riječi: obrazovanost se smatrala povlasticom plemstva i svećenstva, a tek koji taj pučanin, ako bi se osobitim darovima isticao, mogao bi postati dionikom te povlasti. Za široke vrste naroda držalo se, da je bolje, ako ostanu u tmini neznanja: za njih je propovijed bila jedina duševna hrana, a primjer otaca jedina škola. U toj su školi naučili svoj posao ili zanat, i vršili ga po ustaljenom običaju. Ni slobodnjaci i samostalni gradjani kao da nijesu osjećali osobite potrebe za naobrazbom. Čini se gotovo, kao da se u životu negda moglo dobro proći i s malo znanja. Obrtnik, koji je jedva vidio dalje od svojega zanata i ceha, imao je svoj gradjanski ručak i večeru, a nedjelje i blagdana nije bilo bez pečenke i vina. A i zemlja kao da je davala ponajviše dosta, pa se i nije mislilo nato, da se od nje traži ili istiskuje više nego sama daje.

Promijenjene prilike dovedoše nas danas do uvjerenja, da bez znanja nema napretka ni gospodarskoga ni kulturnoga, da obrazovanost nije samo l i j e p i u r e s čovjeka nego p o t r e b n o o r u ž j e, da n e z n a n j e n i j e s a m o š t e t n o, n e g o s r a m o t n o i g r i j e h n a s e b i i n a n a r o d u s v o j e m u. Kad je naime tlaka dokinuta, pa je svaki postao sam svoj gospodar, morao je i početi misliti i sam se brigati za sebe, onda se upoznalo, da ni obrazovanost nije pravo i povlastica pojednih staleža. Tako je primjerice već carica Marija Terezija upoznavši važnost, koju ima obrazovanost za cijeli narod, počela osnivati u pravome smislu narodne, pučke škole. Od onda se sve više brine država za škole, odredjuje, da su svi dužni polaziti osnovnu školu, koja će ih uputiti u prve vještine, čitanje i pisanje, — koje su uvjet, da bude obrazivanje moguće — i podati im najpotrebnije znanje. Kad je ovako bio otvoren put k obrazovanosti svima, trebalo je i uvjeriti ljude, da im je obrazovanost potrebna. Ali to ne polazi tako lako za rukom. Vidi se to najbolje po tom, što kod nas n. pr. još uvijek ima — odbiju li se djeca ispod školske dobi — dobra polovina ljudi, koji ne znadu ni čitati ni pisati. U drugih prosvjetljenijih je naroda u tom pogledu mnogo bolje, ali za naše prilike vrijedi još uvijek pitanje velikoga jednoga njemačkoga umnika (I. Kanta): Z a š t o l j u d i v o l e s a v s v o j ž i v o t o s t a t i u d u š e v n o m e r o p s t v u, duševno malodobni i slijepi, kad ih je priroda učinila sposobnima, da vide, a država ih proglasila samostalnima i punoljetnima?

Nije posve krivo, kad taj isti mudrac odgovarajući na to pitanje veli, da je nehaju za obrazovanost kriva udobnost i lijenost. Čovjek se teško dijeli od običaja, u kojemu se udomio, pače i onda, kad mu nije od ko-

risti, jer on s njim srastao, s njime živi i životari. Lakše je plesti kotac, košto ga je pleo otac, nego naviknuti se novome načinu: običaj je kao druga narav, pa promijeni li se, kao da se čovjek promijenio, kao da počinje drugim životom živjeti. Od prirode i po navici čovjek naginje na lijenost, ali svijet teče, prilike se mijenjaju, pa treba u njima imati izvjesnu rastežljivost i gibivost. Tko se ne će ili ne umije prilagoditi novim prilikama, toga će one satrti; a tko hoće, da se održi u njima, mora s vremenom napredovati. Pogledajmo dakle, koja je promjena prilika učinila potrebnim znanje, ili drugim riječima: zašto nam je znanje potrebno?

Vikt. Nemčanin.

Osnivajmo vinarske udruge.

Izvadak iz predavanja držanog dne 2. prosinca t. g. na zboru zagrebačko-varaždinske skupine hrv. seljačkih zadruga.

U Hrvatskom Udrugaru bilo je već govora o vinarskim udrugama, pa se nećemo upuštati u pobliže tumačenje, što su vinarske udruge, a njihovu svrhu rasvijetlit ćemo jednim primjerom. Prije nekoliko dana došao je neki trgovac u jedan vinorodni kraj našega hrvatskoga Zagorja, tamo je udario svoje sjedište i počeo kupovati od domaćih tamošnjih vinogradara vino. Posao mu je išao od ruke, nakupovao je svu silu vina za jednu veću trgovinu s vinom, koja mu je plaćala krunu po svakom hektolitru. I on je računao ovako: ostati ću mjesec dana tu, nakupovati ću 10.000 hektolitara vina, pa ću pri tom zaslužiti na lak način 10.000 kruna. Vinska trgovina za koju je vino nakupovao, neće to vino zadržati za sebe, nego će ga prodati jednoj drugoj većoj trgovini, a ova opet trećoj trgovini, koja će takodjer gledati, da to vino ili na veliko opet dalje proda, ili da ga prodaje dijelom krčmarima, a dijelom opet drugim namnjim mušterijama. Ovako vino kad izadje iz ruku našega seljaka vinogradara, prolazi preko ruku više trgovaca, koji su samo posrednici, te svi skupa gledaju, da niti jedan na njem ne izgubi, nego naprotiv da svaki svoj dio na njem zasluži. — Ovim načinom vino biva sve skuplje i skuplje, potrošači ga u gostionama skupo plaćaju, a seljak-vinogradar, koji se je cijeloga ljeta trudio i znojio, dok je nekako došao do kaplje vina, uza sve to ima od tako poskupljenog vina malo koristi, jer je često primoran dati vino tako rekuć bud zašto, da glavnu korist kasnije pokupe ti trgovci preprodavači ,koji nit su se trudili niti mučili, pa za to ipak iz teško zaslužene muke našega seljaka vuku najveću korist. Sam seljak često je primoran dvostruko toliko plaćati u krčmi za lošije vino, nego što je bilo njegovo, — koje je jeftino prodao.

Da se tomu stane na put, da se omogući malim vinogradarima svoje vino prodati izravno i bez posrednika velikom vinskim trgovcima, gostioničarima i drugim trošačima, koji trebaju vino za vlastitu porabu ili za prodaju na malo, da ovim načinom onaj novac što za sada još ostaje u žepu raznih prekupaca, bude u korist u prvom redu proizvoditeljima-vinogradarima, da se osigura takovom izravnom prodajom stalna i redovita prodaja vinskog proizvoda uz najpovoljnije cijene, što se samo mogu postići, eto to je svrha v i n a r s k i h u d r u g a.

Gdje se može misliti na osnivanje vinarske udruge? U onim vinorodnim krajevima, gdje imade najviše izgleda na uspjeh. Zato treba prije svega sve temeljito promotriti i prosuditi, te računati sa kvalitetom vina, koja rode u jednom kraju, s prodajnim i prometnim prilikama, i konačno još — što je od ne male važnosti — s ljudima, s kojima bi se udruga imala osnovati.

S početka valja početi skromno s malim sredstvima, a velikih troškova treba se čuvati, jer kako smo se imali prilike do sada uvjeriti na brojnim primjerima u Tirolu i na Rajni u Njemačkoj, samo su one udruge uspjele, koje su oprezno i skromno s računom i štednjom otpočele svoje djelovanje. Naprotiv udruge osnovane s velikim troškovima za zgrade, uredjaje pivnica, te velikim plaćama i nagradama za osoblje zaposleno u takovim udrugama, već su od početka nosile u sebi klicu propasti, koja je naskoro i uslijedila.

Potrebne prostorije, kao prešnice, pivnice, prostorije za uredovanje udruge i td. za prvi početak neka se iznajme kod jednoga člana, i to one koje najbolje odgovaraju svrsi. — Za prvo vrijeme možda se može u mjestu iznajmiti i kakova prikladna zgrada u kojoj bi se dalo smjestiti oveće količine vina, pa tek nakon višegodišnjeg uspješnog rada može se pomišljati na gradnju vlastitih udružnih prostorija.

Isto je i sa vinskim posudjem. Daleko bi vodilo, kad bi udruga već u prvo vrijeme morala nabaviti sve velike lagve, kace, preše i

druge pivničarske skupe sprave i strojeve. Takove pivničarske sprave mogu za prvo vrijeme uz neznatnu posutbinu udrugi otstupiti sami zadrugari.

Kao primjer uspješnog rada s ovako malim i skromnim početcima eno vinarskih udruga u Tirolu.

Tamo se je s osnivanjem prvih vinarskih udruga otpočelo prije dvadesetak godina. Nesolidna vinska trgovina, loš način pivničarenja, patvorenje vina zajedno sa lihvarstvom, sve je to još više uplivalo u Tirolu još neposredno prije osnutka vinarskih udruga — i onako već niske vinske cijene i djelovalo na tamošnje vinogradarske krugove, da prionu oko osnutka vinarskih udruga, kako bi se svemu tome na put stalo. Odlučivši se dadoše se na posao, pa im je to i potpuno uspjelo.

S početka je i tamo malo težje išlo s osnutkom udruga, jer i tirolski seljak po naravi teško pristupačan naprednim novim uredbama, s nepovjerenjem je gledao na sve to i nije vjerovao u kakov uspjeh.

No led je bio naskoro probijen, prvi uspjesi osokoliše poduzetne duhove, te su se dali na osnivanje novih udruga tako, da danas u južnom njemačkom dijelu Tirola imade 15, a u talijanskom dijelu još 7 vinarskih udruga.

Količina mošta, što ih svih 15 udruga — u njemačkom Tirolu godišnje u svoje pivnice smjeste, iznosi $^{1}/_{5}$ cjelokupne berbe onoga kraja. God. 1910. iznosila je ta količina 78.835 hektolitra, — a prodaja vina, što su ga udruge god. 1910./11. stavile u promet, iznosi 62.589 hektolitara. Udruge ove imaju u Bozenu svoj savez, koji svakoga proljeća priredjuje vinski sajam, na koji dolaze i strani trgovci. Na ovakom vinskom sajmu, imaju prilike kako trgovci tako i mušterije iz općinstva upoznati prava i najbolja tirolska vina, te se izravno staviti u saobraćaj sa vinogradarima-članovima udruga u svrhu kupovanja i nabave pojedinih vina. Tom prilikom priredjuju se i izložbe vina, na kojima sudjeluju i prve vinarske trgovine. A da se vidi, kakova danas vina imaju tamošnje vinarske udruge namjesto slabih i bolesnih vina, te kiseliša od prije nekoliko godina, spomenuti ćemo, da su na prošlom vinskom sajmu od 10 podijeljenih nagrada, — 5 nagrada dobile vinarske udruge.

Kad se zamislimo u slabe vinarske prilike, koje su prije osnutka udruga vladale u Tirolu, i nehotice nam dolazi pred oči slika sličnih okolnosti danas kod nas u Hrvatskoj. Prema tome jasno je, da bi i mi morali udariti istim putem, želimo li da postavimo proizvodnju naših **hrvatskih** vina na solidnije temelje i da dademo nov pravac unovčenju vinskog proizvoda osobito našega seljaka — malog vinogradara, koji je u tom pogledu do sada već dosta stradao, pa i sad još strada.

Stoga jedini pravi put i sigurno jamstvo za uspjeh jest osnivanje vinarskih udruga. Taj rad nebi smio biti skopčan s poteškoćama, jer se mi danas nalazimo u toliko povoljnijim prilikama, što nemoram skupo plaćati teško stečeno iskustvo, nego imamo na dlanu već gotove uspjehe, koji su postignuti u drugim naprednijim zemljama, pa treba sada samo ideju vinarskih udruga prigrliti i tim stranim iskustvom se okoristiti.

Za to poradimo na osnutku vinarskih udruga u našem hrvatskim Zagorju, gdje bi trebalo, da se u srcu njegovom oko ubave Krapine u prvom redu poradi oko osnutka prve zagorske vinarske udruge. A zatim bilo bi dobro pomišljati i na osnutak druge udruge onkraj Ivančice, da se barem tako poradi na zaštiti hrvatskog imena — tamošnjih izvrsnih vina, koja godimice odlaze preko hrvatske medje, i to nažalost ne pod našim hrvatskim imenom, nego pod lažnom krinkom, kao izvrsno sredstvo za reklamu raznim »Lutenbergima«, »Türkenbergima« i t. d. a da o hrvatskom tlu, na kom je raslo i rodilo, nema ni spomena.

Osnivajmo stoga vinarske udruge, jer je u njima leži spas i zalog ljepše budućnosti hrvatskog vinogradarstva!

A. Modor, Tovarnik.

Nova godina — novi rad.

Godina dana opet prodje i u našem zadružnom životu. Kod svih hrv. seljačkih zadruga izradjuju se brižljivo zaključni računi, da se vidi, kako je koja napredovala, jer je to od važnosti po daljnji zadružni rad. Svakom zadrugaru treba da je stalo do napretka zadruge, a pogotovo zadružnom ravnateljstvu nesmije svejedno biti, da li zadruga napreduje ili ne. Povjerenjem članova stavljena je zadružnim ravnateljstvima u ruke sudbina povjerenih im zadruga, pa imajuć to na

umu, valja da svako prema tomu svoj rad u zadruzi udešava. Neoprostiv upravo grijeh čini ono ravnateljstvo, koje mirno i bezbrižno gleda, kako zadruga možda ne samo ne napreduje, već sve više i više propada. U takvom slučaju dužnost je ravnateljstva ozbiljno potražiti uzrok tom nazadovanju i odlučno nastojati oko toga, da zadružni rad prije svega svede na pravi put, što se postizava samo složnim medjusobnim radom. Ravnateljstvo pak, kojemu na srcu leži dobrobit zadruge, ne će propustiti niti jedne zgode, kad bi moglo što učiniti za napredak zadruge i njezinih članova. Sada na početku nove — a pri obračunu sa starom godinom pravi je čas, da se u to malo zamislimo i da načinimo neki raspored za daljnji rad u zadruzi.

Žalosno je vrlo, da je kod velikog broja hrvatskih seljačkih zadruga još uvijek zadružni rad ograničen samo na podijeljivanje zajmova i ništa više, kao da je time svrha zadruge potpuno postignuta. Skrajnje je vrijeme, da se maknemo i dalje. Istina je, da ne valja nagliti, ali se zato može zadružni rad godimice postepeno proširivati i tako se približiti pravome cilju.

Jedna od prvih dužnosti naših zadruga jest, da svoje članove **priuče razboritoj štednji**. Kako u svem tako i u tom pogledu imali bi članovi zadružnog ravnateljstva prednjačiti i ostalim članovima dobar primjer dati, jer dobri primjeri čovjeka osokoljuju i potiču na rad. A to nije tako težak korak, jer u svakom stališu dade se uredno živjeti i uspješno djelovati, a uz to nešto i prištediti, pa tako i u seljačkom.

Govoreći o štednji kod hrvatskih seljačkih zadruga ne mislim time štednju na velike svote, jer malo nas je, koji to možemo, već mislim štednju na malo, što svaki od nas može bez ikakva izgovora činiti. Takvom malom štednjom postizava se baš ona prava svrha, koja je zadrugam namijenjena. Na taj način skuplja se onaj mali novac, koji trošimo obično, a da o njem i ne vodimo pravog računa, a ipak skupljen u hrpu, činio bi upravo ogromne svote. Kaže se, tko ne poštuje malo, ne će ni mnogo, a to je istina. Trošenjem tog sitnog novca, na koji skoro nikakvu važnost ne polažemo, širi se rastrošnost, koja je na žalost baš kod našeg naroda i suviše raširena. A nije to nikakvo čudo, jer već u najmladjoj dobi priučavaju roditelji svoju djecu rastrošnosti. Kad djeca one male novčane darove, koje češće od starijih dobivaju, potroše lakoumno i u kojekakve ludorije bez vrijednosti — eto tu leži klica rastrošnosti — tom velikom zla našega naroda.

Dužnost je zato hrvatskih seljačkih zadruga, da svemu tomu koliko je moguće na put stanu, a to mogu one učiniti samo tako, da svoje članove priučavaju na umjeren i trijezan život. Na štedljivosti osniva se pravo blagostanje i pojedinca i cijeloga ljudskog društva, zato je dužnost hrvatskih seljačkih zadruga, da medju svojim članovima šire štedljivost, jer ona u životu čovječjem ne niče sama od sebe, već se čovjek mora na nju priučiti. A jer je mladenačkoj dobi svrha sticati i pribirati sve ono, što je dobro, korisno i plemenito i tim se poslije u životu koristiti, neizmjernu važnost moramo polagati na malu štednju sa mladeži. Uz malen trud i malo volje za dobru stvar može takvu štednju provesti svaka hrvatska seljačka zadruga, a pri tom može sigurno računati na svestranu potporu centrale.

Najprikladniji način štednje sa mladeži je na štedne karte. Taj način pokazao se zgodnim i kod drugih naroda.

Od hrvatskih seljačkih zadruga provela je takvu malu štednju ona u Tovarniku sa vrlo dobrim uspjehom. Ali dalje se nitko i ne miče. Dok drugi narodi tako odgajaju sebi valjan podmladak i ujedno milijune skupljaju, pa onda vlastitim novcem samostalno rade i slobodno se razvijaju u svakom pogledu

mi gledamo vlastitu propast i puštamo, da taj novac propada. Zato i jesmo tako daleko došli, da se rastrošnost uvriježila u sve slojeve našega naroda, a mi skrštenih ruku jadikujemo, da nam narod propada. Puste riječi i jadikovke ne vrijede ništa, već ozbiljan rad. Zar bi nam u sadašnjoj novčanoj krizi na odmet bilo više milijuna kruna, koje bi sada imali, da se pri osnivanju hrvatskih seljačkih zadruga uvela mala štednja? Mislim, da bi članovi naših zadruga u tom slučaju najmanje osjećali posljedice te novčane krize. Medjutim ako smo to do sada propustili učiniti, pobrinimo se za budućnost, jer čovjek se uči dok je živ. Provedimo malu štednju bez daljnjeg odgadjanja kod svih hrvatskih seljačkih zadruga i za nekoliko godina, koje će brzo proći, skupit ćemo vlastita novca toliko, da ćemo i težoj novčanoj krizi moći odoljeti. Uzmimo n. pr. da svaki zadrugar stavlja po svojoj djeci u štednju poprečno samo jednu krunu mjesečno. Kako naša zadružna organizacija broji oko 35 hiljada članova, to bi se svaki mjesec uštedio oko 35 hiljada kruna. Na godinu dana čini to oko pol milijuna kruna — za deset godina oko pet milijuna kruna, a gdje su kamati na kamate.

Eto kako bi mogao onaj neznatni novac, koji obično potrošimo, a da pravo i ne znamo kako i u što, našu zadružnu organizaciju dovesti do samostalnosti. A da bi se onda naše zadruge slobodnije i uspješnije razvijati mogle, to se samo po sebi razumije. To bi značilo raditi u duhu zadrugarskom, jer sitnim radom dolazimo do krupnih uspjeha.

Hoće li naše hrvatske seljačke zadruge ostati opet pri starom ili će se prihvatiti u novoj godini novoga rada — pokazat će budućnost. U koliko znademo, da se je posljednjih dviju godina zadrugarski duh u našoj zadružnoj organizaciji silno razvio, računamo, da će se i ova zadružna ideja pretvoriti u djelo!

Ovogodišnji skupinski zborovi hrvatskih seljačkih zadruga.

Sa ispadom ovogodišnjih skupinskih zborova možemo biti potpuno zadovoljni. Svaki od nas, koji je prisustvovao ovim zborovima, morao se je uvjeriti, da zadrugarski duh u našoj zadružnoj organizaciji zahvaća sve dublji korijen, i da se u našim zadrugarskim redovima očituje sve jače i čvršća volja za napredan gospodarski život i rad. Rasprave, koje su se vodile na ovim zborovima, bile su tako ozbiljne i stvarne, da se je i izvan našeg zadružnog kruga stojeći slušatelj morao uvjeriti, da je naša zadružna organizacija jedan važan faktor, koji ozbiljno i svijestno radi i raditi će u korist prosvjetnog i privrednog napredka našega naroda.

Svi četiri ovogodišnji skupinski zborovi održani su u razmaku od 28. studena do 12. prosinca.

Prvi zbor održala je bjelovarsko-križevačka i požeška skupina hrvatskih seljačkih zadruga 28. studena ove godine u Požegi pod predsjedanjem predsjednika Tome Jalžabetića, koji je u svom pozdravnom govoru lijepo naglasio svrhu ovog zbora, istaknuo najvažnije gospodarske predmete, koje bi ova skupina hrvatskih seljačkih zadruga najprije riješiti imala. Nakon toga izvjestio je tajnik Središnje sveze o stanju i radu ove skupine u tekućoj godini. Ovaj izvještaj bi pomno saslušan, pa kako su u istom bile istaknute nove pobude za daljnji rad ove skupine na zadružnom i gospodarskom polju, to se je na ovo izvješće nadovezala vrlo zanimiva strukovno-gospodarska rasprava, u kojoj je sudjelovalo mnogo izaslanika hrv. selj. zadruga. Iza toga slijedilo je predavanje tajnika Središnje sveze o zadružnim gospodarstvenim pecaram žeste, te o unapredjivanju stočarstva u ovoj skupini. Ova predavanja saslušana su vrlo pozorno, a zaključena budu s jednoglasno prihvaćenim prijedlogom, da se u ovoj skupini imade poraditi oko osnutka 2 zadružnih gospodarskih pecara žeste, i da hrv. selj. zadruge u svojim predstojećim glavnim skupštinama stave na dnevni red kao posebnu točku raspravu o podizanju stočarstva. Iza toga slijedila je rasprava o podizanju konjogojstva kod njekojih hrv. selj. zadruga, o sijanju sladorne repe kao i o još drugim gosopdarskim pitanjima, pa nakon što je zaključeno budući zbor ove skupine održati u Gjurgjevcu, zaključio je ovaj zbor svoje lijepo poučno i skladno vijećanje. Istog

dana poslije podne posjetili su učesnici zbora kr. zem. ratarnicu u Požegi, gdje su im ravnatelj g. Dušan pl. Kraljević i vinogradar g. Koydl najpripravnije pokazali sve zavodske uredbe. Iza toga posjetili su zadrugari gradsku gospodarstvenu pecaru žeste, koje pregledavanje bijaše tim zanimivije, jer je o istoj bilo opsežno govora na samom zboru.

Drugi zbor održala je zagrebačko-varaždinska skupina hrvatskih seljačkih zadruga dne 2. prosinca ove godine u Krapini. Ovom zboru predsjedao je predsjednik gosp. dr. I. Gjurinac, koji se je u svom pozdravnom govoru toplim riječima sjetio sada jur pokojnog predsjednika ove skupine dra. Vj. Homotarića. I na ovom zboru slijedio je iza govora predsjednika izvještaj tajnika Središnje sveze o stanju i radu ove skupine za ovu godinu, u kojem je izvještaju u krupnim crtama prikazano stanje hrv. selj. zadruga u ovoj skupini, zatim privredni rad, koji je u ovoj skupini proveden i konačno je istaknuto, što će se u ovoj skupini u najkraće vrijeme morati u smislu zadružne reforme učiniti i provesti. Iza izvještaja tajnika slijedilo je predavanje kr. gospodarskog povjerenika g. Vikt. Nemčanina o organizaciji vinarskih udruga s osobitim obzirom na prilike u ovoj skupini hrv. selj. zadruga. Ovaj marni predavač vrlo je lijepo prikazao svrhu i potrebu vinarskih udruga, ocrtav nepodesan i štetan dosadanji način priprave i prodaje vina. Ovo predavanje bijaše vrlo pozorno saslušano, a nakon istog otvorena bijaše o tom važnom predmetu rasprava, u kojoj su sudjelovali malo ne svi učesnici zbora. Kako su u ovoj skupini hrv. selj. zadruga već i gledom na vanrednu kakvoću krme vrlo povoljne prilike za napredno stočarstvo, to je tajnik Središnje sveze držao predavanje o unapredjivanju marvogojstva u ovoj skupini organizacijom marvogojskih udruga. U savezu s ovim predavanjem zaključeno je, svestrano u krugu svake pojedine zadruge poraditi oko unapredjivanja marvogojstva, o čemu će se raspravljati na svim glavnim skupštinama zadruga. Za predvidjeti je, da će prva u tome poraditi hrv. selj. zadruga u Sv. Križu Začretju, koja je čvrsto odlučila već početkom buduće godine osnovati marvogojsku udrugu za čistokrvnu simentalsku stoku. Mnogo bijaše raznih upita i predloga gospodarske naravi, koji su slijedili iza ovog predavanja. Jednodušno je na ovom zboru prevladalo mnijenje, da se u ovoj skupini imade što življe poraditi oko svestrane uporabe umjetnih gnojeva, oko poduke zadrugara u bolji način rezanja loze, o preglednijem vodjenju knjiga gledom na poslovanje s robom, itd. itd. Pošto je bio prihvaćen prijedlog, da se budući zbor ove skupine održi do godine u Samoboru, zaključio je predsjednik s lijepim zaglavnim govorom ovaj vrlo uspjeli zbor, s kojeg su se zadrugari očito zadovoljni vratili svojim domovima, da u svoje zadruge unesu opet novog duha i novih pobuda za daljni zadružno-gospodarski rad.

Ubavo mjesto Vrbovsko pokriveno već debelim plaštem snijega dočekalo je 2. prosinca o. g. izaslanike hrv. seljačkih zadruga, da održe toga dana ovogodišnji zbor ličko-riječke skupine hrv. seljačkih zadruga. Pohvalno moramo istaknuti, da se je na ovom zboru našao i veliki broj mjestne inteligencije, da sluša sve o čemu se je na ovom zboru razpravljalo i zaključivalo. Otvoriv predsjednik skupine g. David Marinić lijepim pozdravnim i patriotičnim govorom ovaj zbor, umolio je tajnika Središnje sveze, da izvjesti o stanju i radu ove skupine u tekućoj godini. U svom izvještaju istaknuo je tajnik sve značajnije prilike ove skupine hrv. selj. zadruga, izvjestio prisutne zadrugare o uspjesima koji su polučeni na privrednom polju ove skupine i konačno prikazao je u glavnom budući privredni rad, koji će se morati i ovoj skupini provadjati. Izvještaj tajnika bio je nagradjen živahnim odobravanjem. Iza toga držao je predavanje g. Slavko Modrijan o unapredjivanju voćarstva u ovoj skupini hrv. selj. zadruga. Ovaj marni trudbenik za gospodarski i prosvjetni napredak ovoga kraja vrlo je lijepo i temeljito obradio svoje predavanje, koje je bilo saslušano vanredno pozorno i sa vrlo velikim zanimanjem. Cijeli zbor odlikovao je predavača burnim pljeskom. U savezu s ovim predavanjem zaključeno je, da se ono objelodani u budućem kolendaru Zadrugaru ili da se kao posebna knjižica priredi za sve članove ove skupine hrv. selj. zadruga. Daljnja rasprava na ovom zboru bila je točka o unapredjivanju marvogojstva u ovoj skupini. Tajnik Središnje sveze prikazao je u kratkim krupnim crtama veliku važnost marvogojstva za ovu skupinu, naveo brojčane podatke o uspjesima, koje je polučila marvogojska udruga u Sv. Ivanu Žabnu i predložio, da se u ovoj skupini povede svestrana akcija oko unapredjivanja marvogojstva nabavom muških plemenitih rasplodnjaka i osnivanjem marvogojskih udruga, kroz koje će se uva-

djati mužka i ženska rasplodna stoka. Ovaj prijedlog bje prihvaćen, a u samoj raspravi kod te važne točke sudjelovali su uz predsjednika i tajnika gg. L. Modrijan, I. Gudac, M. Hodko pl. Kos, M. Mance, prisutan kr. kot. veterinar i drugi. Na temelju ovog svesvarno raspravljenog pitanja došlo se je do zaključka, da se marvogojstvo u ovoj skupini hrv. selj. zadruga može unaprediti jedino u smislu gornjeg po tajniku Središnje sveze iznešenog prijedloga uz istodobno pričavanje naroda na bolje njegovanje livada i djetelišta te uredjenje pašnjaka. Glede ovih posljednjih zaključeno je, da Središnja sveza poduzme na mjerodavnim mjestima shodne korake, da zemljištne zajednice pristupe uredjivanju pašnjaka. Nakon daljnje rasprave o drugim gospodarskim pitanjima zaključeno je, da se budući zbor održi u Karlovcu, nakon čega je predsjednik lijepim prigodnim govorom zaključio ovoj vrlo uspjeli zbor uz želju, da se do godine našli opet na okupu zadrugari ove skupine, da vijećaju i izmijene svoje misli za daljnji rad u pravcu podizanja narodnog gospodarstva ove skupine hrv. selj. zadruga.

Četvrti i zadnji ovogodišnji zbor održan bi 12. prosinca o. g. u Zemunu za virovitičko-srijemsku skupinu hrv. selj. zadruga. Lijepim i biranim riječima pozdravio je predsjednik skupine g. Iso Velikonović prisutne izaslanike, koji su unatoč nevremenu pohrlili na ovaj zbor, da porade za daljnji napredak naše zadružne organizacije u ovim krajevima. Iza govora predsjednika izvjestio je tajnik Središnje sveze o stanju i radu ove skupine hrv. seljačkih zadruga u g. 1912. U svom izvještaju osvrnuo se je tajnik na stanje zadruga u toj skupini, na njihovo unutarnje poslovanje, koje bje ovogodišnjom revizijom pronadjeno, zatim na uspjehe rada, koji su polučeni ove godine na privrednom polju i konačno prikazao je u kojim bi se granicama budući rad ove skupine imao kretati na privrednom polju. Izvještaj tajnika primio je zbor s odobrenjem na znanje, zahvaliv se na iscrpivom i lijepo sastavljenom izvještaju, iz kojeg su zadrugari dobili potpunu sliku o stanju i radu naših zadruga u ovim najplodnijim krajevima naše domovine. Nakon izvještaja tajnika povela se rasprava o zadružnim gospodarstvenim pecaram žeste. Ovu raspravu otvorio je sam predsjednik, koji je prikazao dosadanji rad za podizanje zadružnih pecara i preporučio zadrugama, da svojski porade svaka u svojem kraju oko osnivanja zadružnih pecara. Nakon predsjednika progovorio je u istom predmetu tajnik Središnje sveze, koji je sa gospodarskog gledišta prikazao vanredno veliku korist, koju upravo maloposjednici mogu od tih pecara crpiti. U svom razlaganju predočio je tajnik Središnje sveze, kako zadružne gospodarstvene pecare žeste omogućuju maloposjednicima bolje unovčenje kukuruza, ma bio i loše kakvoće (što je slučaj osobito ove godine), zatim korist od odpadaka po napredak stočarstva a s time u svezu i podizanje plodovitosti oranica povišenom proizvodnjom gnoja. Nakon što su njekoji izaslanici zatražili razjašnjenja u tom predmetu, zaključeno je, poraditi medju zadrugama za osnutak tih privrednih organizacija, u koju svrhu neka se većini zadrugama ove skupine, gdje postoje prilike za takove zadružne pecare, izašalje posebni stručnjak, koji će upriličiti predavanja o tim organizacijama, a Središnja sveza neka opet sa svoje strane poradi, da što prije dodje do osnutka ovih zadružnih pecara. Nakon ove točke dnevnoga reda zaključeno je, da hrv. selj. zadruge ove skupine porade oko što svestranijeg širenja gospodarskih strojeva u ovoj skupini, osobito takovih, s kojima se uz dobitak na vremenu znatno prištedi na proizvodnim troškovima. Na ovaj zaključak nadovezao je tajnik Središnje sveze, da će se osobito od strane Sveze poraditi oko što jače uporabe sijalica, kosilica i triera, u koju svrhu će se hrv. selj. zadrugama odobravati što izdašniji popust od nabavne cijene ovih strojeva. Zatim je slijedila rasprava o raznim zadružnim i gospodarskim premetima kao o visini zajmova, koje zadruge mogu podijeljivati, o osiguranju po zadrugama podijeljenih zajmova, o podupiranju novo osnovane prve hrv. vinarske zadruge u Srijemskim Karlovcima, o koracima, koje mogu zadruge poduzeti za traženje pripomoći od brodske-imovne općine u narodnogospodarske svrhe, o održanju pivničarskih tečajeva itd. itd.

Zaključiv konačno zbor, da će se do godine sastati u Vukovaru, predsjednik je lijepim govorom zaključio i ovaj vrlo uspjeli zbor. Istog dana poslije podne pregledali su zadrugari zadružnu gospodarstvenu pecaru žeste, gdje im je upravitelj iste g. Novak s najvećom pripravnošću prikazao ovu uredbu.

Konačno su u smislu zaključka stvorenog na konferenciji dan prije ovogodišnje svezadružne skupštine na Sušaku na ovim zborovima izabrani zadrugari u odbor ah hoc za promjenu pravila Središnje sveze. Jednogla-

snim zaključkom izabrao je svaki zbor svoga delegata i to gg. Miju Stanića, seljaka i opć. načelnika u Kratečkom, Vatroslava Cernoj-šeka, župnika u Zajezdi, M. Mancea, posjednika u Vrbovskom i Antuna Modora, učitelja u Tovarniku.

I tako su u potpunom skladu i medjusobnoj snosljivosti bez ikakovih upadica održani ovogodišnji skupinski zborovi. Oni će biti daljnje poticalo za provedbu onih velikih zadataka, koje je naša zadružna organizacija čvrsto odlučila u korist našeg hrvatskog naroda provadjati.

Kako se može ispraviti na manje novi porez (zemljarina)?

U Zagrebu se sada izračunava novi porez na zemlju (zemljarinu) za cijelu Hrvatsku i Slavoniju. Kako se to radi?

Evo ljetos i prošle godine poslani su bili po cijeloj našoj zemlji, osim malenih izuzetaka katastralni povjerenici, koji su svaku zemlju, sve do zadnjega hvata, svrstali u razrede (klase). Razredi su postavljeni od prvoga do osmoga, pa je imala doći najbolja zemlja u prvi razred, malo slabija u drugi, još slabija u treći — i tako dalje, — a najslabija napokon u osmi razred. Onda je izračunano, koliki prihod nosi jedna ral (jutro) najbolje zemlje, pa je ta svota stalno postavljena, kao »katastralni čisti prihod« za sve zemlje, koje su u prvi razred uvrštene (klasirane, ili razredjene). Tako isto je učinjeno za zemlju, koja je u drugi i treći i sve do osmoga razreda klasirana. Na taj način je pod osam brojeva, kao osam raznih čistih prihoda, svrštana sva oranica u svakoj poreznoj općini. Onda je posebno na isti način osam prihoda postavljeno i za livade, posebno za vrtove, vinograde, pašnjake, šume i trstike; — za svaku ovu vrst težadbe posebno — pa je svaki komad zemlje u jedan od osam razreda uvršten (klasiran).

To sve je unešeno u katastralne knjige i poslano u Zagreb, pa se tu izračunava koliki porez se bude od sada imao plaćati od svakoga komada zemlje po toj novoj klasaciji.

Ali time još nije stvar svršena. Zakon dozvoljava svakomu zemljoposjedniku, da stavi prigovor, ako misli, da mu je prevelik porez propisan. U tu svrhu će izračunane, gotove katastarlne knjige nacrti i spisi biti poslani za svaku poreznu općinu na općinsko poglavarstvo, gdje će kroz 30 dana biti izloženi u općinskom uredu, posebno baš u tu svrhu, da može svaki zemljoposjednik doći pogledati, koliki mu je sada novi porez propisan i da može uložiti prigovor (opotragu) proti propisu, ako mu se učini, da je prevelik i da u razmjeru prema ostalom oporezovanju nije pravedan.

Kako ćete doznati koliki vam je novi porez?

Vodite glavnu brigu o tom, kada će stići vašemu općinskomu poglavarstvu katastralni operat. Katastralni operat zove se cijela ona zbirka knjiga i spisa, u kojima je upisan vaš novi porez, a u njemu mora biti slijedeće:

1. novi katastralni posjedovni listovi za sve posjednike.
2. svotnik (popis i zbroj) svih posjedovnih listova.
3. katastralni zemljištnik (popis sve zemlje).
4. katastralni nacrti (mape).
5. izkaz o ukupnoj količini zemlje u svakoj težadbi i svakoj klasi i o ukupnom izračunanom prihodu u cijeloj poreznoj općini, (zove se »izkaz litera A«, o zemljištnom posjedu i čistom prihodu).
6. izkaz uzor-čestica (t. j. onih komada zemlje, s kojima mora biti jednaka i jednakoga prihoda sva zemlja, koja je uvrštena u isti razred).

Gledajte, da vas općina točno obavijesti već prvi dan, kad ovi spisi iz Zagreba budu stigli, pa onda otidjite odmah na općinu i zatražite, da vam se najprije pokaže vaš:

novi posjedovni list,

na kojem mora točno biti izvana upisano ime posjednika, a unutri točno unešen cijeli onaj posjed, što ga u toj poreznoj općini uživate. I to za svaki komad (česticu ili parcelu) mora biti unešen njezin broj (onaj isti, koji je i u nacrtu na toj vašoj parceli upisan), onda ime zemlje, zatim novi razred (klasa), površina i težadba, a napokon i ukupna površina te novo-izračunani čisti prihod od kojega se plaća 20% kao porez.

Zatražite ujedno, da vas se u ruke dade i vaš stari posjedovni list, pa onda prispodobite i izračunajte, za koliko vam je u novom veći prihod i porez izračunan kod svake parcele. Onda prosudite, jeli to pravo ili nije, pa prema tomu uložite opotrage (priziv).

Kako ćete prosuditi, jeli vam pravo propisan porez?

Po tom, jesu li pravo razredi (klase) postavljene i kod svake parcele u vašem novom posjedovnom listu unešeni (a isto tako i u novom zemljištniku). Morate doznati, je li dobro, što vam je n. pr. oranica u 3. razred

uvrštena, ili pako to nije pravo, nego bi trebala biti uvrštena u 4. ili 5, a možda ćak i u 6. razred. Ako to možete iznaći, to će onda biti mnogo povoljnije za vas, jer je za zemlju četvrtoga razreda mnogo manji porez ustanovljen, nego za zemlju trećega razreda. Uvrštena pako u peti razred zemlja ima po prilici za pol manji porez nego zemlja trećega razreda, a porez zemlje 6. razreda iznaša jedva jednu trećinu one svote, koja se mora plaćati, ako je ista zemlja u treći razred uvrštena.

Jeli pravo i izpravno klasa (broj razreda) postavljena kod svake parcele u vašem posjedovnom listu, izpitati ćete iz spisa:

Popis uzor-čestica.

To je popis svih razreda i težadba, koje su postavljene u jednoj poreznoj općini. Kod svakoga broja razreda (klase) pako, unešena je jedna parcela iz vaše općine, koja služi za primjer i uzor (za muštru), kakove moraju biti sve one zemlje, koje su uvrštene u tu istu klasu. Ta parcela je i dobro opisana na istom mjestu, da se bolje može razlikovati. Vrst zemlje i plodnost, daljina od mjesta, položaj, vlaga, podzemni izgled (zdravica), — sve je to ustanovljeno, kako mora izgledati, — a unešen je i njezin vlastnik.

Dajte si pokazati i u nacrtu onu uzorčesticu, s kojom budete htjeli prispodabljati vašu zemlju, da se osvjedočite, jeli pravo klasirana, pa ako i sada ne budete sigurno znali, jeli ta zemlja možda bolja od one vaše zemlje, koja je u novom posjedovnom listu (koji u ruci imate) u istu klasu uvrštena, — otidjite posebno i pregledajte si dobro u naravi (na polju) tu uzorčesticu. Ako ustanovite, da je lošija koja vaša zemlja, a ipak je u isti razred klasirana, onda pogledajte u popisu uzor-čestica slijedeći niži razred, pa prispodabljajte s ovim vašu zemlju. Ako je jednaka, onda uložite opotragu (priziv) tako, da zahtijevate, da dotična vaša zemlja dodje za jedan razred niže (n. pr. iz 3. razreda u 4.), — a ako je i ova uzorčestica 4. razreda bolja, tražiti ćete, da za dva ili tri razreda niže dodje vaša zemlja, n. pr. u 5. ili 6. razred iz trećega.

Ovo je glavni posao, da za svaku česticu, koja je uvrštena u vašem novom posjedovnom listu, na taj način prosudite, može li dobiti nižu klasu, nego je tamo unešena. Takovih slučajeva biti će vrlo mnogo, gdje je to pogriješno i nerazmjerno obavljeno, pa zato treba tražiti, neka se to popravi. Mnogi bude mogao ovakovim izpravno zatraženim popravkom (opotragom) sniziti za mnogo porez, koji mu je propisan: možda takovog i za polovicu — i još više!

Ali na jednu stvar pazite osobito dobro! Na mnogo mjesta, u mnogo slučajeva, nije niti popis općinskih uzorčestica valjano sastavljen, to jest, niti one čestice, koje su za primjer i uzor pojedinih razreda u popisu uzorčestica uvrštene, nisu pravo klasirane i ne spadaju u one dotične razrede (klase).

(Nastavak slijedi.)

Drag. Ružić, Darmstadt.

Njemačko zadrugarstvo.

Kako je Njemačka domovina Raiffaisena i Šulce-Delitscha, tih otaca zadrugarstva nije ni čudo, da se je u njoj upravo silno razgranilo. Dosta je pogledati samo ukupne brojke, da se dobije pojam o moći zadrugarstva u Njemačkoj.

G. 1883. iznosio je broj zadruga 1050, g. 1895. već 7170., a g. 1907. 20.973. Popriječno se dakle osnovalo svake godine oko 1000 zadruga.

Još se ljepši napredak pokazuje zadnje godine. 1. lipnja 1911. bilo je 24.724 zadruga, dok ih danas ima po najnovijim podacima 26.424. Za ciglih dakle 17 mjeseci pomnožio se broj zadruga za 1700 ili popriječno na mjesec za 100 zadruga.

Od 26.424 na 1. prosinca postojećih zadruga bilo je 16.871 štednih i vjeresijskih, 2.394 dobavnih i prodajnih, 3.428 mljekarskih, 3.579 inih i 98 centralnih zadruga.

Medju inim zadrugama ističu se: žitna skladišta, pecare, mlinovi, pekarne, tvornice škroba, žeste i sladora, voćarske, vinogradarske, povrtljarske, stočarske, peradarske, jajačarske, strojarske, vodovodne, električne, gradjevne, osiguravajuće i zadružni pašnjaci.

Pojedince su zastupane: acetilenske, knjigovodstvene, bojadisarske, medičarske, pčelarske, tvornice cementa, za nabavu zemljišta, duhanske, naseljeničke, za sušenje koruna, za sušenje lišća, kupališne, tvornice pokućtva, stolarske, ciglane, tiskare, plinarske, automobilske, košaračke, limeljarske, pivarske itd.

Iz ovoga se niza naziva može razabrati, kako se zadrugarstvo u Njemačkoj nije samo ograničilo na polje gospodarstva, već se sve više širi i na području obrta, trgovine i industrije. Još je značajnije, da se medju inim zadrugama nalaze i tri zadruge, kojima je svrha osnutak i uzdržavanje viših osnovnih škola, pa jedna

bolnica. Tim je zadrugarstvo u Njemačkoj našlo nove puteve i područja za svoje blagotvorno djelovanje.

Zadružne vijesti.

Vrlo napeto stanje novčanog tržišta traje i dalje, dapače se je osjetljivo još i pogoršalo. Novac ne samo da je skup, već ga naprosto nema. Usljed takovih izvanrednih prilika upozorujemo sve hrv. seljačke zadruge, da do daljnjega obustave svako izdavanje zajmova, a sve unišle uplate u kamatima i otplatama neka izravno doznače centrali. Zadrugare pako napose upozorujemo, da imadu kod svojih zadruga dospjele kamate i primjerene otplate bezuvjetno uplatiti.

Jednake mjere poduzele su i druge zadružne organizacije, a to je znak, da se danas općenito osjećaju nepovoljne novčane prilike.

Sjednica glavnoga odbora Središnje sveze hrv. seljačkih zadruga održana je dne 20. prosinca. O raspravama, koje su na ovoj sjednici vodjene, izvjestiti ćemo u slijedećem broju ovoga lista.

Doprinos za zadružnu organizaciju. Članovi hrv. seljačkih zadruga umoljavaju se, da kod svojih zadruga uplate što prije doprinos za zadružnu organizaciju, da tako Središnja sveza uzmogne već početkom godine udovoljavati svojim platežnim dužnostima za Hrv. Udrugar i ostale troškove organizacije.

Uplata kamata i otplata zajmova. Kako kod većine zadruga dospjeva početkom godine uplata dospjelih kamata i otplata zajmova, to se zadrugari upozoruju, da svojoj platežnoj dužnosti potpuno udovolje. Uprave zadruga dobile su od centrale poziv, da se bezuvjetno imadu uplatiti dospjeli kamati i primjerene otplate zajmova.

Hrvatska seljačka zadruga u Suvaju nabavila je posredovanjem Središnje sveze jednog simentalskog bika, kojega su članovi ove zadruge izabrali kod marvogojske udruge u Sv. Ivanu Žabnu. Nabavni troškovi za bika raspoređani su na sve zadrugare, što je posve u skladu sa zadružnim duhom.

Hrvatska seljačka zadruga u Bobovcu predbilježila je za proljeće 1913. kod Središnje sveze nabavu jednog simentalskog bika, za čiju će kupovninu doprinijeti zajednički svi zadrugari. Tako se polagano miče naš zadružni rad za podizanje marvogojstva u Posavini.

Predavanja iz vinogradarstva i voćarstva održati će se tijekom ovog mjeseca kod hrv. selj. zadruga u Taborskom, Ljubešćici, Granešini, Sv. Nedelji i Kraljevom vrhu. Predavati će vladini stručnjaci gg. Viktor Nemčanin i Pavao Cesar.

Julije Golner:

Strukovni blagajnički tečaj.

I ove godine održan bi točno prema unaprijed ustanovljenom rasporedu strukovni blagajnički tečaj za izaslanike Hrvatskih seljačkih zadruga, koje stoje u svezi s Hrvatskom poljodjelskom bankom u Zagrebu, kao centralom. — U »Hrvatskom udrugaru« od 1. siječnja 1912. broj 1. istaknuli smo u kratko želju centrale u pogledu izbora polaznika tih tečajeva, pak je utješna činjenica, da zadruge nastoje toj želji centrale doći u susret, odašiljajući na tečajeve ne samo svoje blagajnike, već i članove ravnateljstva, nadzornoga odbora ili pak samo članove- koji bi imali u buduće preuzeti poslove zadružnih blagajnika. Tako je ove godine od 28 polaznika blagajničkog tečaja bilo samo 7 zadružnih blgajnika, dočim su svi drugi bili članovi zadruga. Tu okolnost sa zadovoljstvom ističemo, te želimo, da se i u buduće na naše strukovne blagajničke tečajeve okupljaju takovi slušatelji.

Ovogodišnji strukovni blagajnički tečaj započeo je u ponedjeljak, 25. studenoga 1912. u 9 sati prije podne, a otvorio ga je g. Artur Machnik, zamjenik ravnatelja Hrvatske poljodjelske banke, lijepim pozdravnim govorom, naglasiv u kratko svrhu i cilj ovoga tečaja. — Ovom tečaju, koji je završen 7. prosinca 1912., prisustvovali su ovi izaslanici:

Luka Lovreković, izaslanik H. S. Zadruge u Ćunticu; Stevo Kolar, izaslanik H. S. Zadruge u Donjoj Kovačaći; Luka Rain, izaslanik H. S. Zadruge u Pešćeniku; Valent Sabarić, izaslanik H. S. Zadruge u Gjurgjevcu; Mato Vražić, izaslanik H. S. Zadruge u Iloku; Adam Vinković, izaslanik H. S. Zadruge u Šemovcu; Franjo pl. Prhal, izaslanik H. S. Zadruge u Bedeniku; Ivan Jurišić, izaslanik H. S. Zadruge u Perušiću; Josip Mrva, izaslanik H. S. Zadruge u Sapni; Mijo Rožić, izaslanik H. S. Zadruge u Piljenicama; Franjo Posavec, izaslanik H. S. Zadruge u Maruševcu, Gjuro Rožanković, izaslanik H. S. Zadruge u Bučici; Stjepan Kalinski, izaslanik H. S. Zadruge u Gradcu kod Vrbovca; Pavao Žerjav, izaslanik H. S. Zadruge u Kašini; Nikola Kirchgäsler, izaslanik H. S. Zadruge u Veliškovcima; Franjo Horvat, izaslanik H. S. Zadruge u Goli; Stjepan Govedić, izaslanik H. S. Zadruge u Druškovcu; Josip Adžijević, izaslanik H. S. Zadruge u Čagliću; Stipo Valjetić, izaslanik H. S. Zadruge u Satnici; Nikola Klešić, izaslanik H. S. Zadruge u Novom Slankamenu; Karlo Blažević, izaslanik H. S. Zadruge u Novskoj; Antun Havliček, izaslanik H. S. Zadruge u Gornjoj Jelenskoj; Ivan Klarić, izaslanik H. S. Zadruge u Rečici; Imbro Maršanić, izaslanik H. S. Zadruge u Donjem Vrapču; Ivan Ružić, izaslanik H. S. Zadruge u Semeljcima; Stjepan Hajdinjak, izaslanik H. S. Zadruge u Sv. Gjurgju; Marijan Magušićć, izaslanik H. S. Zadruge u Habjanovcima i Ivan Plaftak, izaslanik H. S. Zadruge u Novomselu kod Varaždina. — Od ovih 28 izaslanika bilo je seljaka 23, dočim su ostali bili obrtnici i inog zanimanja. Od tečaja su izostala trojica i

to: dvojica bila su radi napetih političkih odnošja nenadano pozvani u vojsku, a jedan se je morao vratiti kući radi nenadane bolesti njegove žene. Prema tomu svršilo je tečaj 25 polaznika.

Izaslanici su veoma marljivo i točno polazili blagajnički tečaj, a predavanja su pratili pomno i s očitim zanimanjem. Pismene pak radnje obavljali su s veseljem i posebnim marom, pazeći u svemu na čistoću i urednost.

Tečaj je rukovodio **Julije Gollner**, tajnik zadružnog odjela, nekoliko dana uz pripomoć Vladoja Veselića, nadzornika zadruga, koji je ali morao nenadano poći na oružnu vježbu.

Kao što prošle godine, tako je i ove sastavljena posebna naučna osnova za ovaj tečaj, te je i ovaj put uzeto, da prisutni izaslanici naših zadruga predstavljaju Hrvatsku seljačku zadrugu u **Bedeniku**, koja je najmladja. U ovom kratkom nacrtu nije moguće navesti potanko cijelo gradivo, što se je proučilo na tom tečaju, ali moramo naglasiti, da se je učinilo sve, kako bi izaslanici naših zadruga imali prave i trajne koristi od ovoga tečaja, a po jasno vidljivom uspjehu postiglo se je to u punoj mjeri.

Osim ovog korisnog, a ujedno i zanimivog gradiva, kojim su polaznici ovog tečaja proširili svoje znanje, čuli su i druge lijepe pouke. Napose moramo istaknuti, da je g. **Machnik** jednog popodneva održao veoma uspjelo predavanje o nabavi i prodaji razne robe i gospodarskih potrepština, te je kod toga naročito upozorio izaslanike na točno proračunavanje troškova, a po tom i cijene nabavljene robe, te na najshodniji način raspačanja iste. — Osim toga je jednoga dana pravni zastupnik Hrvatske poljodjelske banke, g. dr. **Janda**, protumačio prisutnima razne pravne poslove i podneske, pa je više nego sigurno, da će polaznicima tečaja ta predavanja biti od velike koristi u budućem njihovom radu na polju našeg zadrugarstva.

Da se pak i samo ravnateljstvo centrale uvjeri o uspjehu ovog tečaja, te o napretku pojedinih izaslanika, održano bi na svršetku praktično ispitivanje iz svega onoga, o čemu se je na tom tečaju predavalo i podučavalo. Tom ispitivanju prisustvovao je presvijetli g. dr. **Feliks Suk**, opat i kanonik, te ujedno i predsjednik Hrvatske poljodjelske banke, zatim g. **Josip Cvetko**, ravnatelj banke i g. **Artur Machnik**, zamjenik ravnatelja. — Ispitivanjem započeo je g. Machnik, a nastavio je voditelj tečaja, g. Gollner. — Moramo sa zadovoljstvom istaknuti, da su na stavljena pitanja redovno slijedili točni i jasni odgovori, te su prisutni poglavari bili s uspjehom ovog tečaja posve zadovoljni. — Nakon ispitivanja primili su polaznici tečaja ukusno izradjene svjedožbe, u kojima je bio ocjenjen njihov napredak i vanjsko lice pismenih radnja.

Na dan ispita — prije rastanka i razlaza svih polaznika tečaja — priredilo je ravnateljstvo Hrvatske poljodjelske banke oprosni objed, pa su izaslanici naših zadruga upotrijebili ovu zgodu, da se od srca zahvale ravnateljstvu Hrvatske poljodjelske banke na velikom trošku i posebnoj ustrpljivosti, — a voditelju tečaja na trudu i brizi, te na lijepim poukama i savjetima, koje su primili i koje će ponijet kući u svojim srcima. Posebno pak moramo naglasiti, da su se učesnici tečaja lijepo zahvalili g. Machniku na skladnom uredjivanju zadružnog glasila »Hrvatskog udrugara«, a on im je obećao, da će i u buduće svu svoju pažnju posvetiti glasilu, kako bi njegova korist bila što veća i trajnija!

Tako smo u kratkim crtama, koliko nam je dozvoljavao odmjeren prostor našeg glasila, opisali ovaj blagajnički tečaj, te se nadamo, da će slušateljima ostati u trajnoj i ugodnoj uspomeni, Hrvatskoj poljodjelskoj banci kao matici svih zadruga, donijeti željeni plod, t. j. skladno i propisno vodjenje zadružnih poslova, naročito pak svih poslovnih knjiga, koje su pravo ogledalo rada svake pojedine hrvatske seljačke zadruge!

List izlazi svakoga prvoga u mjesecu. — Pretplata mu je za cijelu godinu zajedno s poštarinom 1·— K. Rukopisi se ne vraćaju. - Oglasi. Za oglase plaća se pristojba prama cjeniku. - Kod višekratne uvrstbe daje se popust.

HRVATSKI UDRUGAR

LIST ZA UDRUGARSTVO I NARODNO GOSPODARSTVO.

Uredjuje: ARTUR MACHNIK.

Pretplata i pristojbe za oglase plativa je i utuživa u Zagrebu. Uredništvo i uprava: Zagreb, Preradovićeva ulica br. 5, I. kat, zgrada Hrv. poljodjel. banke. - Vlastnik i izdavatelj: Hrvatska poljodjelska banka u Zagrebu.

God. VIII. Zagreb, 1. veljače 1913. Broj 2.

Dr. K. Janda.

Dojmovi i uspomene sa puta u Argentinu.

(Nastavak.)

Tako je, izmedju ostaloga provincijama izričito zabranjeno slijedeće:

1. uspostaviti carinare;
2. kovati novac;
3. naoružati ratno brodovlje te podizati vojsku na neprijatelja. Ovo se može dopustiti samo u velikoj pogibelji, kad bi naimeočekivanje vojne pomoći od federalne vlade značilo pogibelj za republiku;
4. navijestiti rat drugoj provinciji i slično.

Sve tužbe moraju biti prikazane na Suprema Corte de Justicia.

Provincije izabiru svoje gubernatore za 2 ili više godina.

Svaka provincija dijeli se u razne departemente, koji su upravljeni politički po političkom šefu (Gefe Politico), a gradjanski po načelniku.

Osim provincija republika ima i svoje gubernije ili teritorije, koji su vladani po upraviteljima, imenovanim od predsjednika republike, a u dogovoru sa Senatom. Ovaj gubernator upravlja za 3 godine.

Gubernije mogu organizovati svoje zakonodavstvo, kada imadu preko 60 tisuća, stanovnika onda imadu pravo biti proglašene provincijama federalne republike.

Argentinski državni ustav ustanovljuje državno jedinstvo i harmoniju izmedju svih autonomnih provincija republike.

Ustav je u stanju da sam po sebi riješi svaki sukob ili nesporazumak izmedju raznih provincijalnih vlasti medjusobno, te sa federalnom vlasti napose.

Imade slučajeva da provincijalna i federalna vlast mogu raditi na istom polju, ali svaka u svom djelokrugu. Tako n. pr. provincije mogu promicati svoju trgovinu, industriju, promet, kolonizaciju zemalja i drugo, a da u tom poslu ne bude zapriječena vlada činiti isto na svoju ruku, na bilo u kojem kraju Argentine.

XI.

U BuenosAiresu.

Nakon posjeta kod Mihanovića odvezli smo se u Palermo. To je perivoj u Buenos Airesu kao bulonjska šuma u Parizu ili — si licet parva componere magnis — Maskimir u Zagrebu. Ljepotom i ukusnom razdiobom prostora i nasada nadmašuje Palermo bulonjsku šumu, a osobiti čar podaje mu bujna južna vegetacija. Sav elegantni svijet dolazi ovamo u sjajnim ekvipažama i automobilima na promenadu. Osobito se ističu žene, koje u modi drže korak sa najelegantnijim Parižankama. Jedan Španjolac Vincente Blasco Ibanez napisao je ogromnu knjigu sa naslovom »Argentina y sus Grandezas« a zlobni jezici govore, da je tu knjigu napisao, a da Argentine ni vidio nije. Taj Španjolac htio je osobito polaskati argentinskim krasoticama, te je na jednom mjestu napisao, kad izadje u Parizu nova ženska moda, da ju četrnajst dana iza toga nose već žene u Buenos Airesu. Kad bi to bilo istina, morale bi se argentinske dame ljeti zimsko oblačiti a zimi nositi ljetne lake oprave. Po tome

sudeći moglo bi biti istina, da naš Blaško nije nikada bio u Argentini, no bilo kako bilo, ne može se argentinskom ženskom svijetu poreći da nema ukusa i smisla za lijepe toalete. Barem to njihove švelje zasvjedočuju. No argentinske žene su i lijepe, te za cijelo nema grada na svijetu, u kom bi toliko lijepih žena našao kao u Buenos Airesu. Svaka ima lijepe oči i lijepe bijele zube. Tek su nešto korpulentne za moj ukus. Bit će tome razlog, što piju paragvajski čaj »mate« od koga se čovjek jako deblja.

Nešto se ipak mora prigovoriti argentinskim ženama, a to je da si liče lice. Skoro svaka žena tamo je našminkana, a ako to ne, a ono si barem lice pospe bijelim praškom (pudrom). I na to troše silne novce. U finim oficinama plaća se za jednokratno friziranje i šminkanje i do 400 kruna.

Inače je argentinska žena dobra. Hvale osobito njezinu bračnu vjernost i ljubav naprama djeci. Što više djece koja žena imade, to je sretnija i zadovoljnija te se može reći, da se tamo žena žrtvuje za domovinu, kojoj je glavna briga održanje i pomnožanje stanovništva.

S muškarcima već je drukčije. Njima bračna vjernost ne zadaje odviše briga te dapače spada k dobrom ukusu, da si svaki oženjen čovjek — koji to može i hoće — uzdržava maitressu. Inače je južni Amerikanac upravo antipod sjevernog Amerikanca i to ja tumačim klimatskim i ekonomskim prilikama. Sjeverna Amerika u prvom je redu industrijalna zemlja. Tu se radi o tom, da se što više i što brže producira, tu je vrijeme u pravom smislu riječi novac. Zato je sjeverni Amerikanac brz, on radi mnogo — kažu 26 sati na dan — on si ne priušti pravo ni objedovati već na brzu ruku stojeći — u baru — nešto založi. Argentina je eminentno agrarna zemlja. Kad posiješ sjeme moraš čekati dok nikne i ne sazori, te nikakvim ljudskim radom ne možeš toga pospješiti. Zato jeArgentinac flegmatičan, spor, njemu se nikada ne žuri i ni za što se ne uzrujava. Kad kočeš šta od Argentinca, on to ne će nikada odmah učiniti već kaže sjutra — »manana« — (manjana). Taj manjana je ili prekosutra ili za pol godine ili nikada. Zato se za Argentinu i kaže da je »un pais de manana« — zemlja od sjutra.

Kako je njihova Pampa široka i bogata, tako su i Argentinci ljudi dobroćudni i široke volje. Svaki ima za živjeti i nitko drugome ne zavidja niti ga potiskuje. Kad susjed susjedu na kampu (polju) dodje i moli ga, da mu posudi pol kile govedine, ovaj će mu dati cijeloga vola i zadovoljiti će se samo s time, da mu kožu povrati.

Siromaha-prosjaka tamo nema.

Vrativši se u grad navrnuli smo se u jednu gostionu, gdje svira ženska glazba — ali iz Urugvaja. Nakon kratkog vremna otišli smo na večeru. Tu su nas kasnije potražili dr. Heumer i Turina. Onda je došao urednik novina La Nacion, a napokon Jeličić sa svojom dvojicom drugova, pa smo otišli u restoran »Aue's Keller«, gdje se toči dobro bavarsko i plzenjsko pivo (vrč stoji K 1.20) i gdje svira prava Damen-Kapella iz Beča.

Sjutradan učinio nam je posjetu Mihanovićev tajnik g. Crnogorčević te smo s njim ostali dugo u razgovoru. Od njega mnogo sam naučio, jer je vrlo učen i načitan čovjek. Prilike u Argentini pozna vrlo dobro, jer već dugi niz godina ondje boravi, a sve promatra kritičnim okom. Najviše sam s njim razgovarao o socijalnim i vjerskim prilikama i odnošajima te o Hrvatstvu u Argentini. Ovo stoji dosta slabo i o tom će kasnije biti riječ. Razgovarajuć o vjerskim prilikama čudno me se je dojmilo ovo: Pučanstvo u Argentini gotovo je isključivo rimokatoličke vjere, te je ta vjera državna vjera. Predsjenik republike može biti samo katolik a na katedrali vije se državna zastava. A ipak se u školi ne nauča vjeronauk. Dapače ni u nižoj školi. Zar to nije paradoksno?! Brak je naravno nerazrješiv kao i kod nas, a bez odobrenja državne vlasti ne može nitko bitiimenovan biskupom.

Kad smo već kod vjerskih prilika spomenuti ću nešto o crkvama. U gradu ima 22 katoličke župe. Protestanata imade malo i to su sami stranci te imaju u gradu 5 crkvi. Lijepa je ruska crkva, no ostale sve nisu ništa osobita. Tko je vidio Stolnu crkvu u Kölnu, Sv. Petra i Pavla u Rimu, Stolnu crkvu u Milanu i Mlecima te Notre Dame u Parizu taj će zaludu tražiti ovdje nešto slično. Ne možeš ni pogoditi u kojem stilu su te crkve gradjene. Razlog tome valja tražiti nešto u prelaznoj periodi kada

su gradjene (većinom u XVIII. vijeku) anešto i u onamošnjem običaju, da se glavna važnost zgrada polaže na unutarnjost, a ne u vanjštinu. Katedrala je posvećena Gospinom porodjenju. Sagradjena je u obliku križa s kolosalnih 12 stupova u pročelju, a nalazi se na najljepšem gradskom trgu »Placa de Mayo«, ali nekako stisnuta u kut, tako da se ne ističe osobito. Jednostavnu vanjštinu te crkve pogrdjuje osobito bezbroj električnih žarulja, kojima su bridovi stijena providjeni. Godine 1910. slavila se je stogodišnjica republike tako zvani »Centenario« pa su onda bile mnoge zgrade rasvjetljene električnim žaruljama. To je i ostalo za buduće zgode i to jako kvari izgled tih zgrada. Na katedrali nije bilo puno za pokvariti, ali zgrada Jokey-kluba, koja je inače vrlo lijepa s tim žaruljama postaje upravo smiješnom.

(Nastavit će se.)

Dr. A. Bazala, sveuč. profesor.

Što traži danas život od nas.

(Nastavak.)

Čovjek je od vajkada naučio braniti se od zime, a da mu to bude moguće, morao je upoznati razne sile, koje u prirodi vladaju. Tako je morao naučiti, da će mu biti to hladnije, što se brže vozi. Stoga se mora primjerice željeznički vozar toplije obući, jer se naglije vozi, nego bi se obukao čovjek, koji se kolima vozi; a ako ste kada vidjela upravljača automobila sva zamotana u krzno, očito ste opazili i razliku izmedju njega i — nekadašnjega poštanskoga vozara. Kako se dakle prilike i sredstva mijenjaju, tako se mora i čovjek prema njima spremiti. Što je ljući boj životni, to čovjek treba da je bolje oboružan, ako se želi održati. Ovakovo oružje, bez kojega se nitko u današnjoj utakmici pojedinaca i naroda, ne može održati, jest z n a n j e. Već najobičnije tužbe, što se često čuju, očito pokazuju, da se danas teže živi, nego se živjelo negda. Prilike su naime postale zamršenije, a s tim su porasli i zahtjevi, koji se na pojedinca stavljaju. Danas nije dosta, da seljak samo p r i m a, što mu zemlja d a j e, nego je mora u m j e t n i m načinom p r i s i l i t i, da mu dade, koliko on t r e b a. Ako je negda bilo dovoljno zemlju o b r a d j i v a t i, sada je treba i z r a b l j i v a t i i to razborito udešenim načinom. Da seljak namakne životne namirnice, da smogne poreze, koji s kulturnim potrebama sve više rastu, treba da znade i način, kako će što više privrediti, odnosno iz onoga, što posjeduje, to veću korist crpiti. Ako potrebe rastu, treba ili da posjed raste ili da se zgodnim načinom prihod povisi. Nije moguće ni misliti, da bi svaki mogao svoj posjed sve više proširiti, ali je moguće, da ga ojača. To se ojačanje postizava r a c i o n a l n i m (razborito udešenim) gospodarstvom, a ovoga nema bez — znanja, bez obrazovanja. Svaki je gospodar danas prisiljen, da se uputi u nauku, koja će mu kazati, kako bi bolje gospodario i što više privredio svojim radom; nije dosta samo gledati, što drugi rade ili kako su stari radili, nego se treba priviknuti i drugome, novom načinu rada. Pred još ne dugo vrijeme je t. zv. dvostruka kultura, dvojaki sad, bio u nas rijetkost, ali kad se vidjelo, da zemlja može i dva usjeva dati, i da je to od koristi čovjeku, počeše napredni gospodari uvoditi ovakovu dvostruku kulturu. Osim toga svaki gospodar mora danas znati, da i u gospodarstvu ima zakona, kao što su oni o ponudi i dobitku, koji su tako stalni, kao kretanje nebeskih tjelesa. Dobar gospodar mora paziti, što se na tržištu traži. Prosta jabuka nema onu cijenu, koju ima oplemenjena, ali i od šaša i vrbe dade se — i s dosta malo truda — neki dohodak u godini steći. Znameniti bogatun američki, A. Carnegie, koji danas broji silne milijune, i koji je stajao negda za dućanskim stolom kao obični prodavač, postavlja ovu dobru poredbu: kaošto marljiv seljak u polju sije i sadi, čim će nahraniti tijelo, a oko kuće njeguje cvijeće, da mu blaži oko, tako mora i duh svoj osvježiti i okrepiti z n a n j e m g o s p o d a r s t v a. Reći će možda tko, da za to nema vremena. No kako može i maleno, ali ustrajno zanimanje biti od velike koristi, pokazuje upravo primjer spomenutoga Carnegiea. Neki dobrotvor Anderson imao je knjižnicu od kakovih 400 knjiga i oglasio je, da će subotom iz te knjižnice posudjivati knjige svakome, tko je željan što naučiti. S neustrpljivošću smo, — veli Carnegie — očekivali svaku subotu i posvetili nauci ono nekoliko sati u tjednu, što nam preostade od rada, a može se reći, da valjda nikad nijedna knjižnica nije toliko koristi donijela, koliko ova. Doista Carnegiea je ona učinila — čovjekom, a to može svaki postići. Ne će biti moguće svakome, da steče milijune, ali ustrajnošću i željom za znanjem postići će bar toliko, da će se održati. Nemar i neznanje neminovno vode u propast.

Znanje nije samo ures čovjeka, nego dio

njegove moći. Znanje povisuje gospodarsku snagu pojedinca, a što je veći broj pojedinaca gospodarski jakih, to je jači i narod. Ako je dakle za pojedinca znanje potreba, prema narodu je dužnost, jer tko ga zanemari, nije samo sebe oštetio, nego je i narodu svojemu o d u z e o jednu silu i tim ga oslabio. Neznalica nije samo sebi na propast nego je i grješnik prema svojoj obitelji, prema narodu i državi. Mnogi naši ljudi, što u Ameriku odlaze, morali su na svoju vlastitu žalost najjače osjetiti težinu neznanja; kako su naime nevješti drugome poslu, osim najobičnijega, moraju — možda i teže nego kod kuće — raditi u podzemnim rovovima, obavljati najprostiji i najnaporniji rad. Drugi, koji su malo što znali, i umjeli postali su vodje i nadziratelji ili su se kako drukčije dovinuli boljemu položaju. Napredak, zaslužba, položaj u društvu — sve to ovisi o znanju.

Pitamo li se dakle, zašto nam je potrebno znanje, najjednostavnije se odgovara, jer nam je **k o r i s n o z a u z d r ž a n j e ž i v o t a.**

No čovjek ne živi samo kao gospodar, kao biće, koje mora da se prehrani, nego i kao član države. I kao članu države potrebno mu je znanje. Svaki bi rado, da zemlja, u kojoj živi, bude tako uredjena, kako bi mogao u njoj ljepše i bolje živjeti. Znanje o uredjenju državnih prilika zove se p o l i t i k a. Tko hoće da bude valjan gradjanin, tko hoće da se svojim pravom glasa služi na korist svoju i na korist države, taj mora i nešto znati. Tko ništa nezna, taj i ne može ništa htjeti, pa je ovisan od suda drugih, prepušten na milost i nemilost drugih, koji više znadu i koji se mogu svojim znanjem služiti, da ga zavedu, da ga zavaraju. Protiv ovakovih neprijatelja obranit će se samo — znanjem. Tko ne zna misliti, ne zna ni odlučiti, a tko je nešto učio, tko se naobrazio, taj će znati lučiti prava prijatelja naroda od zavodnika, koji se gradi prijateljem, da može svoju osobnu korist polučiti. Osobito pak proširenje izbornoga prava traži proširenje znanja, pa i tu vrijedi, što smo naprijed spomenuli: obrazovan čovjek je jak gospodar i po njemu narod postaje gospodarski jak, a isto tako postaje po znanju i on sam i narod njegov politički jak i zreo. I kao što je neznanje grijeh protiv gospodarske snage naroda, tako je neukost i neobrazovanost grijeh protiv političke snage njegove. Samo znanje, obrazovanje može čovjeka i narod učiniti slobodnim. A sloboda po znanju je, kako veli već jednom spomenuti njemački mislilac I. Kant, najmanje pogibeljna od svake druge slobode. Zašto? Pustite dijete, da slobodno radi, pa će počiniti zlo iz neukosti i nerazumnosti. Žalosni primjeri, gdje su djeca prepuštena sama sebi zapalila kuću igrajući se žigicama, najbolje pokazuju, koliko zla može nastati od neuke slobode. Ali sloboda obrazovana čovjeka ne može biti pogibeljna, jer obrazovan čovjek služi se njome razborito i za razborite, umne svrhe.

No ni to još nije sve. Razlozi, s kojih nam je znanje potrebno, nijesu — što no se veli — samo p r a k t i č n i, t. j. ne odnose se samo na rad i uzdržavanje života, nego su i i d e a l n i, t. j. odnose se na č o v j e č n o s t. Po obrazovanju čovjek tek postaje pravim i potpunim čovjekom. Obrazovanje nije samo potreba života nego u v j e t l j u d s k o g a života. Bez obrazovanja nema života, koji bi bio dostojan čovjeka. Znanje, koje je osnov obrazovanosti, obrazuje um, oplemenjuje srce i jača volju u dobru i lijepu. Nema čovjeka, koji ne bi rado motrio nebo osuto zvjezdama, ali kad onda još zaviri u knjige, koje o tom rade, i kad se rukovodjen njima zaveze u beskrajni onaj svijet, te vidi ondje divni sklad i red, onda se duh njegov nekako pročišćen i oplemenjen vraća natrag k zemaljskim stvarima; njegovo srce kao oplodjeno ljepotom svemira, i u svijetu oko sebe teži za ljepotom, a zadivljeno redom i skladom, i ovdje će nastojati provesti red i sklad. Jednako je i s drugim naukama čovjek vodjen uzgaja duh svoj i oplemenjuje narav svoju, uzgaja i razvija je do prave čovječnosti.

A treba li još spomenuti, da znanje pruža i odmor od tjelesna rada? Zabava naukom i lijepom knjigom od svih je najplemnitija. Raditi se ne može uvijek, jer tijelo popušta pa sile njegove trebaju odmora. Kakav će biti odmor neuka čovjeka? Dosada, jer ne će znati, što bi radio. Da ubije dosadu, tražit će pustu zabavu, ne rijetko i u krčmi, koja će ga više oslabiti nego okrijepiti, ili će pak — poći po zlu. Nerad je uzglavlje djavola, veli sveto pismo, jer je u neradu čovjek najskloniji, da se dade zavesti od zlih nagona i strasti. Kad dakle popusti tjelesni rad, treba da je čovjek potraži drugi posao. No kakav posao može imati neobrazovan čovjek, koji možda ne umije ni čitati, koji nije nikad škole polazio koji ne mari za predavanja i pouku? Čovjek koji je znanja željan, ne može u takovu nepriliku doći. On uvijek ima pri ruci ili kakovu lijepu pripovijest, da se njom nasladjuje ili poučnu knjigu, da iz nje što nauči. Njegove su misli zabavljene lijepim ili korisnim predmetom, pa nemaju kada i ne teže za tim, da

se sa zlim bave. Znanje dakle, pravo znanje čuva od zla, te je tako jedna od najvažnijih moći, koje izgradjuju čovjeka i njegovu sreću.

(Nastavit će se.)

Prof. M. Urbani — Križevci.

Kakovo mora biti vino za veliku trgovinu?

Moram na žalost zabilježiti ovdje činjenicu, da naš vinogradar — kad pripravlja vino — ne misli na to, hoće li mu vino odgovarati svim zahtjevima velike vinske trgovine; on ne pita za ukus onoga Švabe ili birtaša, koji će doći kupovati vino. Naš čovjek samo gleda, da bude vina mnogo, tek gdjekoji nastoji, da mu bude vino jako, ali i to nije dosta. Svaki se naš vinogradar obazire samo na svoj ukus; glavno da je njemu vino dobro, a za drugo ga nije briga. A upravo to je uzrokom, da naše vino slabo prolazi na trgu. Ukus našeg čovjeka ako baš i nije pokvaren, ne odgovara skoro nikada ukusu potrošača. Potrošač gleda na boju, bistroću; on često voli svjetlo zeleno vino — ma da je slabije — nego tamno žuto i jako vino. Naši ljudi na to rijetko paze. Naš čovjek gleda u prvom redu na to, da mu bude vino sasvim naravno »kak ga je Bog dal«; on je pače s tim svojim nazorima pretjeran. Vidilo se je to najbolje ove jeseni, kada su se morala sva zakonom dozvoljena sretstva upotrebiti, da se iz onog kiselog i bolestnog grozdja priredi dobro i zdravo i za trgovinu sposobno vino. U našem vinorodnom križevačkom kotaru, digli su mnogi baš vinogradari (dapače i jedan »kulturni« vijećnik) — glas protiv sladorenja mošta. Govorilo se je, da je to pančovanje, da ćemo time škoditi glasu hrvatskoga vina itd. Vinskim trgovcima i njihovim agentima (kojih već imade i medju raznim staležima) nismo se čudili, kad su tako govorili protiv sladorenja, jer je njima stalo bilo, da ostane što više kiseliša medju seljacima. Taj kiseliš su oni pokupovali za jeftine novce i kod svoje kuće su ga sladorili pa onda skuplje kao bolju robu prodavali. Na svoje oči sam gledao, kako su naši ljudi prodavali vino po 32 K hektolitar vina, gdje mu je danas skoro dvostruko tolika cijena. Ti su trgovci dakako dolazili u naše krajeve samo do polovice prosinca, jer se u austrijskim zemljama smije do konca godine vino sladoriti. Sada već ne smiju sladoriti, pa ih više nema k nama. Boljim gospodarima nisu ni zalazili po vino, jer su znali, da će taj tražiti za svoje vino i veću plaću, ovi će tek odsada prodavati svoje vino ali ne ispod cijene. Ovakovi vinski trgovci, ili bolje špekulanti, izrabili su neupućenost našeg čovjeka, da oni glavni profit odnesu, a to se ne smije mirno gledati, niti dozvoliti. Sladoriti vino, oduzeti mu kiselinu i popravljati po svim zakonom dozvoljenim načinima nije patvaranje — to je upravo potrebno, da bude vino sposobno za trgovinu; to je potrebno i radi toga, da se može naše vino takmiti sa onima naših daleko naprednijih susjeda. Mi nismo dosada našim susjedima sa vinom konkurirali, mi smo im pače davali prilike, da na našem vinu zasluže debelu korist. Kad bi naše vino dobro bilo i kad bi se ono moglo izravno trošiti, tada bi potrošač izravno od nas uzimao vino, ne bi trebalo ono proći školovanje u tudjini u tudjim rukama, a prema tome bi korist ostala u našim rukama. Doklegod mi sami ne stvaramo vino sposobno za svjetsku trgovinu, dotle će onaj glavni profit crpsti vinski trgovac, posrednik, a ne vinogradar. Najveću će dakle korist od našeg vina imati tudjinac, a mi ćemo biti samo proizvoditelji jedne surovine, koju ne znamo sami oplemeniti, a pošto nismo sposobni tu surovinu izradjivati i oplemeniti, ne mogu nas naši susjedi ni cijeniti kao napredne gospodare i njima ravan narod. Da su naša slaba vina kupovali Madjari, pa ih kod kuće popravili i opet k nama dovažali, prodavali dva puta skuplje nama, dokazao je jedan govornik na prošlogodišnjoj skupštini gospodarskog društva u Osijeku, koji je zvao oblasti u pomoć, da tome na put stanu.

Tu oblasti ništa ne mogu, tu si možemo samo sami pomoći i to jedino tako, da počmemo jednom postupati s našim vinom isto tako kao što to rade naši napredniji susjedi sa svojim vinima. Mi ne smijemo pitati, je li se to pojedincima dopada ili ne, dapače ne treba gledati ni na vlastiti ukus; uvijek treba na umu imati, da mora dobar gospodar biti i trgovac, a taj se ravna uvijek samo prema potražbi i ukusu trošača (konzumenata). Vinski zakon koliko i je veoma strog, to on dozvoljava vinogradaru sva ona popravljanja vina, koja su nuždna, da bude vino sposobno za trgovinu i kod kojih se vino ne umnaža ili doista ne patvara.

Unatoč tolikih pouka, savjeta i pisanja po pučkim novinama, te popularnim predavanjima nismo na žalost u pivničarenju našeg seljaka opazili nikakav napredak. Biti će to poradi toga, što naš seljak nema spreme ni znanja potrebnog za takovo manipuliranje s vinom. K meni i mojim drugovima, koji se bave proučavanjem vina dolazili su jesenas ljudi s muštricama vina i tražili pomoći; bili su spremni na svaku žrtvu, jer nisu podnipošto htjeli dati svoju muku i svoj prirod ispod cijene; nisu se više htjeli dati izrabljivati od vinarskih lihvara i špekulanta. Na-

govarali smo ljude, da sladore vino dok je još vremena; nekoji su to učinili, ti nas danas blagoslivlju ali večina nije to mogla uza svu dobru volju učiniti, jer nije bilo spreme, nije bilo iskustva, ni posudja, pa je mnogi odustao od sladorenja, prem je vidio, da bi morao s vinom nješto učiniti.

Istina je, da za svaki napredak treba znanja, a mnogi naš čovjek ne zna ni čitati; pučkih predavača imade malo tako, da je malo seljaka, koji su slušali pučka općenita predavanja, a kamo li gospodarska. To je ona rak rana, radi koje ne možemo naprijed — nikud nikamo. U razgovoru sa manjim vinogradarima došli smo do toga uvjerenja, da bi sada bilo vrijeme za udruživanje. Što ne može pojedinac vinogradar u svojoj tijesnoj klijeti učiniti sa ono par buradi, mogla bi udruga učiniti po svom stručnjaku. Kad si ne znaš sam pomoći, uzmi si pomagača i učitelja i plati ga, a od koristi koju ćeš imati, moći ćeš ga dobro platiti i još će ostati tebi dosta. — Vinogradar, koji dobiva par hektolitara vina, ako misli, da se njemu samom ne isplati nabavljati kojekakove aparate i sprave, neka se složi sa više susjednih vinogradara, pa neka zajedno rade. Eto nam dakle malene udruge. Vinska trgovina traži danas velike količine vina od jedne vrsti ili kako se još kaže mnogo vina jednoga tipa; takve količine pojedinac vinogradar ne može davati a trgovcu se opet ne isplati zimi putovati u blatu, zimi i snijegu od klijeti do klijeti i sabirati vino. Stoga se trgovac radije obraća dopisnicom na udruge, koje mu šalju uzorke i naznačuju cijene i količine, dok on lijepo kod tople peći udobno sjedi.

Ako dakle ne možemo sami stvarati vino za trg, tada se udružimo poput ostalih vinogradara susjednih naroda. U svjetskoj utakmici pobjedjuju samo oni narodi, koji imadu jake organizacije; pojedinci, ma bili kako jaki, nestaju sa površine.

Sada kada smo tolike novce potrošili za regeneraciju vinograda, mjesto da gledamo, kako ćemo si sami pomoći, počeli smo zdvajati i tvrditi, da vinogradi ništa ne nose. A je li je tkogod od vas pitao, nisu li i drugi narodi, koji odgajaju lozu — bili takodjer u takovoj neprilici? Dakako da jesu, i drugi narodi imali su i te kakova posla, dok su za svoje vino našli izvoza i prodju; bilo je tamo velikih žrtava, ali i velikog **zajedničkog** rada. Učimo dakle od njih kako oni rade. Naš vinski zakon udešen je prema zakonima naprednijih naroda i tamo ljudi sladore mošt pače i već gotovo vino; tamo pače nema u nekojim glasovitim vinorodnim krajevima vina, koje ne bi bilo sladoreno i popravljano. A znate što naši ljudi o onom sladorenom vinu vele? Hvale ga i skupo plaćaju — jer je tudje — a za naše vino bi rekli, kad bi ga sladorili, da je »pančovano«.

Upravo radi toga što mi ne sladorimo, a naši susjedi sladore i popravljaju vino, ne može se naše vino takmiti stranim vinima, pa se pače i ta strana vina u našim kućama prodaju i toče.

Stoga držim, da je u nas najpreča nužda nastala, da popravljamo vino sa svim zakonom dozvoljenim načinima. O tom popravljanju ovisi, hoće li se trošak regeneriranja isplatiti, hoće li naši vinogradi odbacivati dohodak, koji od njih tražimo. Ljudi, koji vas od svakog dozvoljenog popravljanja mošta i vina otpućuju, to su ili vaši neprijatelji (agenti vinskih lihvara) ili su neznalice, koji nisu ništa vidili ni čuli, što se u svijetu radi.

Svaki rodoljub, komu je stalo da gospodarski digne našeg čovjeka, mora zapriječiti, da se tudjinci okoriste neznanjem našeg čovjeka. Mi ne smijemo dati, da naš vinogradar stvara sirovinu, koju će drugi dalje izradjivati i veći dio profita time našem čovjeku oduzeti. Mi moramo našeg čovjeka poučiti tako, da će on sam znati prirediti robu za trgovinu te ju sam znati unovčiti uz tržnu cijenu, a ne ispod cijene kao nevaljalu robu.

Na koncu možemo upozoriti vinogradare, da novi vinski zakon dozvoljava (§ 2. zak. članak 47. od g. 1908.) svako popravljanje pogrešnog mošta ili vina u koliko se to čini bez namjere, da se vino patvara ili bez namjere, da drugoga prevari ili zavede. Dakako, da ne smijemo kod toga upotrebljavati tvari, koje čine vino zdravlju škodljivim.

Naročito je dozvoljeno:

1. Sumporenje vina.
2. Oduzimanje (umanjivanje) kiseline sa čistim tučenim mramorom (t. j. ugljeno-kiselo vapno ili vapneni karbonat).
3. Čišćenje vina sa mjehurom od morúne, želatinom, taninom, bjelanjkom, mlijekom, kazeinom (sirnina), španjolskom zemljom i kaolinom (porculanskom zemljom).
4. Vinu se može popraviti boja sa prženim sladorom (karamelom) soflorom.
5. Smije se popravljati pogrešno vino sa ugljenom od drva i kosti (špodijom).
6. Smije se osvježivati vino sa ugljičnom kiselinom.
7. Upotrebiti čisti vinski kvasac za ponovno vrijenje (na primjer kod sladorenja mošta).
8. Praviti pelinkovac dodatkom pelina i drugih kod pravljenja pelinkovca uobičajnih mirodija.

8. Napokon je dozvoljeno pretakanje, filtriranje, grijanje (pasteriziranje), miješanje ili sljubljivanje raznih vina i uopće je svaki postupak dozvoljen, kojim se ustaljuje mošt ili vino, kojim se ali ne meću u mošt ili vino strane i škodljive tvari.

Zabranjeno je: miješanje vina s vodom, moštom ili vinom od koma (čigirom ili petiotom) ili s vinom od voća; ne smije se upotrebljavati kod pripreme mošta i vina sušeno voće (i grož-djice) i drugi sladora sadržavajući bilinski djelovi kao na primjer razni uvarci (ekstrakti), razna umjetna sladila kao saharin, cukerin, dulcin itd. pa onda glicerin, škrobni sirup i škrob. slador (krumpirov slador), razne esencije, osatci vina, konjak. Zabranjeno je u vino ili mošt metati otrovnih tvari kao: stipse (kocelji), boraća, sadre, olovnog sladora, soli, formalina (formaldehida), salicila i sličnih konservirajućih tvari.

Ovaj novi vinski zakon stvoren je samo u interesu poštenog vinogradara i vinskog producenta. Ako zakon zahtijeva, da se vodi strogi nadzor nad vinom, to vidimo ako malo razmislimo, da se time hoće uloviti samo nepoštenoga vinara i zapriječiti mu, da svojom nepoštenom robom konkurira solidnom i poštenom vinogradaru i gospodaru.

Upotrebimo dakle sva zakonom dozvoljena sretstva, da popravimo naše vino i nebojmo se, da će nam se zato moći reči, da smo patvarači; za neko vrijeme ćemo se pak uvjeriti, da će naše vino imati bolje cijenu nego ju danas ima, a naši vinogradari ne će više biti oružje u rukama kojekakvih vinarskih spekulanata.

Stjepan Jurić. — Božjakovina.

Kako da nadomjestimo mekinje (posije)?

Naši ljudi niti hoće sami da što uče, niti daju djece u škole. A ipak našim ljudima nije pravo, ako im se otvoreno reče u lice, da svog zanata i gospodarstva ne znaju i pravo ne razumiju, i da ih više stoji neznanje, nego što bi ih stojale škole, kada bi svi redom svu djecu u škole slali. Dandanas nije skupo više ono, što košta, nego je skupo ono, što propustimo zaslužiti, gdje bi mogli. U tom neznanju onda ne samo da naši seljaci imadu štete, što se na njima bogate drugi, nego još je veća šteta od neznanja u tome, što ni mi pravi narodni ljudi i seljački sinovi, koji smo škole prošli, ipak ne možemo svaki puta našem narodu pomoći ni onako puno ni onako brzo, kako bi htjeli, jer naši ljudi u neznanju ne mogu mnogih stvari ni shvatiti ni razumjeti.

Tako sam i ja danas na muci! Znam n. p[r.] da su mekinje kraj današnjih cijena preskup[e] za prehranu stoke, znam i to, da bi mjest[o] mekinja mogli našoj stoci davati drugačij[u] jeftiniju hranu, no ako to idem našim štova[-] nim čitateljima razjašnjavati, bojim se, d[a] će me malo tko pravo razumjeti.

Ja ću ipak pokušati izvesti račun o mekinjama, jer kod mekinja kraj današnjih cijena tako puno nadoplaćujemo, da nijedan ma iol[e] samo pravedan čovjek ne može propustiti, a da protiv toga ne ustane.

Učeni ljudi istražili su odavna svu hranu koja se obično marvi daje, te su pronašli, da se hrana za marvu sastoji u glavnom iz masti škroba i bjelanjka. Štogod koja hrana imade više od ovog trojega i štogod je od tog više probavljivo, toliko je hrana vrednija i toliko bi trebala da bude skuplja. Da se onda proračuna vriednost koje hrane, istraži se, koliko u njoj ima škroba, masti i bjelanjka, koliko je od toga probavljivo, pa se onda mast i bjelanjak preračuna na škrob. Tako se onda pronadje, koliko ima u 100 kila koje hrane tako zvane škrobne vrijednosti. Ako sada cijenu koje hrane razdijelimo sa njezinom škrobnom vrijednosti, onda ćemo pronaći, koliko nas stoji jedinica škrobne vrijednosti.

To će se možda bolje viditi po ovom primjeru!

U 100 kilograma mekinja imade okruglo 11 klg. bjelanjka, 3.7 kg. masti i 40.5 kg. recimo škroba. Ako to sve sračunamo na škrob i odbijemo, koliko od toga nije probavljivo onda imamo u 100 klg. mekinja ravnih 48 klg. škrobne vrijednosti. Budući da nas 100 klg. mekinja stoji barem 14 K, onda nas u mekinjama stoji 1 kilogram škrobne vrijednosti nešto preko 29 filira.

Kad bi mi u mjesto mekinja našoj stoci davali smjesu od ¼ klg. uljenih pogača i ³/[₄] klg. kukuruze prikupe, onda bi pol kilograma te smjese imalo gotovo sasvim toliko u sebi hrane, koliko ima 1 kilogram mekinja. A pol kilograma te smjese stajalo bi nas mnogo jeftinije od 1 kilograma mekinja, kako to ovaj račun pokazuje.

1 kilogram uljenih pogača od suncokreta stoji oko . . . . 22 fil[ira]

1 kilogram kukuruza ili prekrupe stoji oko . . . . 16 fil[ira]

Prema tome stoji nas

¼ klg. uljenih pogača od suncokreta 5.5 fil[ira]

¾ klg. kukuruzne prekrupe . . . 12.-- fil[ira]

---

1 klg. smjese 17.5 fil[ira]

Budući da polovica kilograma ove smjese ima isto toliko hrane kao i kilogram mekinja, stoji nas ista množina hrane

u mekinjama 14 fil.
a u uljenim pogačama 8.75 fil.

ili u pogačama jeftinije za 5 25 fil.

t. j. za 5 i četvrt filira ili okruglo za 5 filira. Po tome se vidi, da je cijena posijama po prilici za 5 fil. po kilogramu viša nego što vrijednosti odgovara.

Na prvi mah izgleda, da to baš nije odviše velika razlika; no kad to račina gospodar, koji preko godine potroši vagon mekinja, onda je to i te kakova razlika, jer kad bi taki gospodar mjesto mekinjama hranio stoku sa ovakom smjesom, kako je navedeno, onda bi on prema svakom vagonu mekinja zaštedio oko 500 K i još bi morao umjesto potpunog vagon dopremati sa kolodvora samo pol vagona, te bi mu i doprema bila i lakša i brža i jeftinija.

No i oni naši mali gospodari, koji preko godine potroše samo po koji metar mekinja, dobro bi učinili, kad ne bi mekinja kupovali, nego kad bi i oni umjesto 100 kg. mekinja nabavili 12—13 kg. uljenih pogača i 37—38 kg. kukuruzne prekrupe. Jer taki mali gospodari ne bi ni trebali uljenih pogača kupovati, nego bi ih mogli napraviti i sami od koštica iz bundeva.

Ja neznam, hoće li me baš svi naši čitatelji pravo razumjeti, no ako baš i ne budu sasvim razumjeli, mislim, da će shvatiti, da se danas ne da gospodariti bez znanja i bez računa, a niti se može znati nit se može računati, ako se neće ići u škole učiti. Zato idite u škole i vi sami i ne propuštajte, a da djecu ne šaljete u škole, jer će bez škole ostati slijepi kraj očinjeg vida i nikada ne će biti bez škole dobri gospodari nego samo tudji sluge.

Mijat Pribanić.

Zimski život seljaka u Tirolu.

Kroz čitav život tirolskih brdjana od rane mladosti, pa do groba odjekuje samo pjesma — rada. Dijete, koje istom počelo pravo trčati, privikava se na kućni rad i to: da pazi na posve malu djecu, da živad hrani, blago pase, da nosi odraslima jelo u polje, da materi pomaže u kuhinji itd. I stariji seljaci, bili potrebni ili ne, imali svoga imetka ili ne, traže vazda posla, doklegod im to ukočena i iznemogla uda dozvoljavaju. Tko u zimsko doba, kad je sve snijegom zatrpano, posjeti one alpske doline, mislit će, da seljaci u to doba provode bogovsko ljenčarenje na klupama kraj peći.

Dakako bludeći pogled po onim selima rasijanim po bregovima i zasutim snijegom ne može drugi ni vidjeti. Tiho i spokojno leži kućica do kućice, tek po prtini kroz snijeg vidi se spoj s cestom, ako je uopće otvorena; a daleko i široko ne vidi se žive duše. Ali tko stupi u kuću naći će živo zaposlen svijet. U sobi sjede cure od rana jutra do kasne večeri za kolovratom, a predja im teče kroz neumorne prste. U kuhinji stoji seljakinja za stolom i mijesi sva zapurena u licu od naprezanja skupi »Klötzenbrot« sa čitavim tucetom različnih pridodataka. (To je neke vrsti gibanica, u koju se meću datule, groždje, smokve, suho groždjice, bademi itd.). Bez toga ne smije biti nijedna seljačka kuća u zimi, ma još siromašnija bila. Nemaju ni muškarci kada dangubiti izuzam starce, koji se zabavljaju čitajući koledar ili kakove gospodarske novine u zapećku. — Svako božje jutro moraju oni, koji blago hrane, ići da prirede krmu, da podoje krave i napoje blago, dok dodje doručak na stol. Gdje je više blaga, tamo većinom obavlja dojenje sluškinja, a za slugu ostane još uvijek dosta posla. Dvadeset do trideset glava blaga, što ih srednje imućan seljak u inskoj dolini ima preko zime u staji, trebaju dobru porciju sječke. Dobaviti sijeno sa sjenika, pomiješati lošije sa boljim ili tamo gdje se sječkom hrani, sasjeći i osoliti; dok se sve to obavi prodje čitavo dopodne. Popodne treba iznova hraniti. U malom seljačkom gospodarstvu, gdje ne drže sluge, ima seljak s blagom cijeli dan dosta posla. I opet ima u zimi dosta vremena, da se poslije jela pruži na klupu uz peć i u dokolici čita. Pored toga ima svakovrsnih manjih posala da obavi, na koje se u ljeti ne dospijeva, tako n. pr. popravci gospodarskog orudja, pokućtva, ormara i škrinja. U krajevima, gdje kukuruz rodi, treba ga u zimsko doba runiti. Pored tih kućnih posala, koji seljačkom duhu ne zadaju većega naprezanja, moraju u zimi još teške i opasne poslove vani obavljati.

Već je dosta to, što se moraju boriti proti zimi, snijegu i vjetru u visokim alpinskim krajevima. O ogromnim množinama snijega, koji u par sati napada, nemaju u dolinama ni pojma. Ništa neobična nisu hrpe snijega od 3—4 metra u Cilertalu i stražnjem Sellrainu. U snježnim zimama ima ga i do 6 met. Onda se treba žilavo prihvatiti lopate, ako si hoće

stanovnici zaselaka da načine prolaz u selo. Još je teže podržavanje spoja, kad se slože usovi (lavine) kao kuća visoki, pa zatrpaju put i otsjeku potpuno od vanjskoga svijeta. Ne može li se nikako proprtiti prijeko, onda ne preostaje drugo, nego kopati tunel u snijegu. Da to nije kod stalne pogibelji lagan posao, jasno je, kad se uoči, da takovi nasipi snijega, koji su se navaljali u dolinu, imadu često 150—200 m. širine. Ne samo snijeg nego i zima zadaje seljacima posla. Mlinsko kolo, koje se zamrzlo, treba osloboditi leda, da se ne raspuca kod otopljivanja, tako isto i korita pred kućom. Daleko veće brige zadaje zima seljacima vinogradarima u južnom Tirolu. Dobro i pomno zamotana loza slamom na početku zime (u krajevima, gdje je poznata zima) i položena k zemlji, da se ne smrzne, znade se usprkos toga katkada smrznuti.

Najteži je u zimi posao rušenje i dovažanje drva, a najvažniji dovoz sijena. Nebrojeni stradavci u Alpama pričaju o naprasnoj smrti, koja zadesi drvare. Tako daleko posječena i priredjena drva u ljetu ili jeseni dovažaju se sada na ručnim saonicama preko strma bregovita puta u dolinu. Teško natovarenim saonicama upravljaju neobično jaki momci. Upravljač voza sjedne medju salince, uhvati se za stupce, tijelo nagne natrag, a sa dobro potkovanim cipelama upre se o snijeg, da ravna brzinu. Samo mala nepažnja može ga glave stajati. Jer kad mu voz preotme mah, a on izgubi svaku vlast nad njim, onda ode preko grmlja i kamenja strašnom brzinom, dok se na kojem zavoju ne strovali u kakav ponor. Tako i sijeno dovažaju na saonicama, koje se preko ljeta tamo čuva. Taj opasan posao otešćan im je još u krajevima, gdje nema drveća, velikim usovima. Nije rijedak slučaj, da usprkos svoj opreznosti iznenada bura baci u kakvu provaliju i saonice i ljude. Samo na nekim mjestima dade se na volovima dovesti u selo. Uopće trse se seljaci obzirom na slabi put, da sve u zimi dovezu. Tisovina, stelja za blago, drvena kora, kamenje za zidanje, sve to dovozi se na saonicama dolje, a djubar na njive vuče se takodjer zimi na brijeg, da tamo leži do proljeća.

U nekim krajevima razvit je poseban kunći obrt, koji odbacuje lijepu dobit seljacima. Taj se obrt, akoprem ga u ljetu prema raspoloživom vremenu obavljaju, broji medju zimska zanimanja, jer slobodne satove za rad u zimi korisno ispuni. Prvi je pokušao neki Ivan Demetz g. 1703. sa rezanjem okvira za slike od limbovine (Pinus cembra) i tim postao utemeljač danas svje[...] skog glasa grödnjanske re[...] barske industrije i izradjiva[...] nja igračaka, a danas stano[...] nici Grödna tomu obrtu mog[...] zvahvaliti svoje blagostanj[...] Jedni izradjuju jednostavne dječje igračk[...] drvene konjiće, lutke itd., što se prodaje [...] čitavom svijetu; drugi, koji su svršili struč[...] školu, za viši umjetni obrt u St. Ulrichu, i[...] radjuju kipove svetaca, raspela i druge pre[...] mete za oltare. Kod većega obiteljskoga obr[...] razdijeljen je posao, pa brzo napreduje. [...] te rezbarske škole raspela proizašlo je pro[...] lih godina lijep broj vrsnih umjetnika, k[...] para i slikara.

Prije bijaše u Grödnertalu raširen jed[...] drugi kućni obrt naime čipkarstvo, ali je d[...] nas gotovo iščeznuo, pa se samo nalazi u De[...] freggentalu, Taufrertalu i u Bregenzervald[...] Tkanje platna na starom jednostavnom tk[...] lačkom stanu nadje se osamljeno još u Se[...] raintalu, u Sarntalu i u gornjem Eisacktal[...] To je debelo i čvrsto platno, te grubo selj[...] čko sukno. Malo po malo istiskivala je tk[...] lačke stanove tvornička roba kao i kod n[...] u nekojim krajevima, pa će za kratko v[...] jeme biti tek priča, da je nekada ovaj nar[...] sam priugotavljao sve kod kuće, što mu [...] trebalo.

Čitatelji će se iz ovoga osvjedočiti, da [...] ljudi u zimi ne ljenčare, akoprem ne rade [...] kasno u noć. Kad se spusti mrak, sakupi [...] čeljad oko topla ognjišta, domaći razgov[...] se nastavljaju, a momci se hvataju citre, [...] za kratak čas zabruje veseli glasovi pjesm[...]

Kraj ovako teških prilika još se govori [...] blagostanju. Kako onda lako mogu kod n[...] seljaci bilo u kojem kraju kud i kamo udobni[...] živjeti, jer se ne trebaju boriti s takovim p[...] gibeljima. Ima doduše kod nas drugih zaprek[...] ali te se dadu pjevajući otstraniti. Mnogi k[...] ristan posao dao bi se u zimsko doba obavlja[...] što bi našim seljacima donio lijep prihod.

A. Machnik.

Jedan uspjeli pokus s umjetni[...] gnojem.

Blagajnik hrv. seljačke zadruge u Ot[...] vancu, Gjuro Predragović, proveo je pro[...] godine dva pokusa s umjetnim gnojem na [...] vadi i lucernište, pa budući su ovi pokusi v[...] dobro uspjeli i jer su poučni, to ćemo ih ov[...] ukratko našim zadrugarima predočiti.

Koliko je gnojeno i koliko je dobiveno na pojedinim pokusnim plohama na livadi vidljivo je iz ove slike:

50□° negnojeno. 37 kg. sijena	50□° superfosfat. 56 kg. sijena	50□° Kalijeva sol. 51 kg. sijena	50□° superfosfat i kalijeva sol 92 kg. sijena

Isti pokus proveden je i na jednom lucerništu (oranica posijana lucernom), što je takodjer vidljivo iz slijedeće slike:

50□° negnojeno. 38 kg. suhe krme	50□° superfosfat. 47 kg. suhe krme	50□° kalijeva sol 51 kg. suhe krme	50□° superfosfat i kalijeva sol 87 kg. suhe krme

Svaka pokusna ploha imala je površinu od 50 četvorna hvata. Ako svedemo količinu potrošenog umjetnog gnoja na jednu ral, to je sipano po rali 300 kg. superfosfata i 100 kg. kalijeve soli.

Kod pokusa na livadi odgovara dobiveno sijeno po rali: na negnojenom 11.84 mtc., na gnojeno superfosfatom 17.92 mtc., na gnojeno kalijevom soli 16.32 mtc., a na gnojeno superfosfatom i kalijevom soli 29.44 mtc. Prema tome dobiveno je najviše na onoj pokusnoj plohi, koja je bila pognojena superfosfatom i kalijevom soli, t. j. po 1 rali pokazuje se ovdje višak prema nepognojenoj pokusnoj plohi od 17.60 met. sijena. U Otrovancu je danas mjestna cijena sijenu K 8.— po 100 kg.

Rentabilnost ovog gnojenja na najbolje uspjeloj pokusnoj plohi svedena na 1 ral vidljiva je iz slijedećeg proračuna: Potrošeno je na 1 ral u savezu sa umjetnim gnojem:

3 q. superfosfata po K 7.20 . . . K 21.60
1 q. kalijeve soli po K 14.50 . . K 14.50
željeznička vozarina za ovo gnojivo K 7.—
potrošeno nadnice uslijed većeg priroda . . . . K 6.—
sipanje gnoja . . . . K 3.—

Ukupni izdatak K 52.10

Naprotiv dobiveno je više sijena 17.60 q po K 8.— . . . . K 140.80, pa je prema tomu polučeno na 1 rali veći čisti prirod od . . . K 88.70 naprama 1 rali nepognojene livade. —

Kod druge pokusne plohe, koja je gnojena samo superfosfatom, polučen je višak čistog priroda po 1 rali od K 17.—, a kod treće pokusne plohe, koja je gnojena kalijevom soli, K 15.34. Prema tome pokazuje se na livadi najbolji uspjeh u gnojenju sa superfosfatom i kalijevom soli.

Kod gnojitbenog pokusa na lucerništu dobiveno je suhe krme po rali: na negnojenom 11.52 mtc., na gnojeno superfosfatom 15.04 mtc., na gnojeno kalijevom soli 16.96 mtc. i na gnojeno superfosfatom i kalijevom soli 27.84 mtc. suhe krme.

Prema tome postignut je najveći prirod na onoj pokusnoj plohi, koja je gnojena superfosfatom i kalijevom soli, koja prama nepognojenoj plohi pokazuje višak u prirodu suhe krme sa 16.32 met. centa. Cijena suhoj lucerni u Otrovancu je danas K 7.— po 100 kilograma.

Kako se je pako novčano isplatilo gnojenje na najbolje uspjeloj pokusnoj plohi na lucerništu, to razabiremo iz ovog računa:

Troškovi gnojenja s umjetnim gnojem kao i kod livade iznose ukupno . . . K 52.10
Naprotiv dobiveno je više suhe lucerne 16.32 met. centa po K 7.— . . . . . . K 114.24
te je prema tome na 1 rali lucerništa kod gnojenja superfosfatom i kalijevom soli polučen novčani višak od . . . . K 62.14

Iz ovih primjera, koji su provedeni u gospodarskoj praksi, vidimo, kakovu zamašnu korist donosi uporaba umjetnih gnojiva, ako se ona pametno provadja na temelju iskustva, koja možemo crpsti samo takovim pokusima. Danas za maloposjednika vrlo mnogo znači, ako on može privredu od 1 rali livade ili lucerništa podići za K 88.70 odnosno K 62.14.

Ovi redci neka budu našim zadrugarima poticalo, da se što većma bace na uporabu umjetnih gnojiva, a kako je upravo sada hora za ovaj posao, to se neka prihvate toga rada za podizanje privrede na svojemu posjedu.

Drag. Ružić. — Darmstadt.

Zadružna nastava u Njemačkoj.

Silno proširenje zadrugarstva u Njemačkoj zadnjih 10—15 godina zahtijevalo je i zahtijeva sve više i više teoretički i praktički izobraženih ljudi, koli za vodjenje pojedinih zadruga, toli i za njihovo nadziranje. U isto mjeri, u kojoj se zadružna organizacija povećaje i proširuje na različnim područjima narodnog gospodarstva, čime naravno biva i mnogostrana, u istom tom opsegu rastu zadaće i dužnosti s jedne strane onih, koji su pozvani, da zadrugama upravljaju, a s druge strane onih, kojima je dužnost posao tih upravljajućih organa nadzirati

i ispitivati. Vrhovni savez njemačkih seljačkih zadruga kao i pojedini zemaljski i pokrajinski savezi nastoje osnivajući razne zadružne škole i tečajeve, da udovolje tim zahtijevima vremena.

Ja ću se u kratko pozabaviti najprije s onim zavodima, kojima je svrha, da odgoje stručnjački naobražene činovnike za službe nadzornika kod pojedinih saveza ili poslovodja većih zadružnih poduzeća, a onda ću se osvrnuti na one, kojima je svrha uputiti koli blagajnike, toli i članove ravnateljstva i nadzornog odbora u njihove poslove i dužnosti.

Da udovolji potrebama pojedinih saveza za stručnjački naobraženim činovnicima, osnovao je vrhovni savez g. 1904. »njemačku gospodarsko - zadružnu školu« u Darmstadtu. Školu polaze bilo izaslanici pojedinih saveza i zadruga iz cijele Njemačke, bilo oni, koji se žele posvetiti zadrugarstvu. Gotovo svake godine dodje po koji inozemac. Tako je bilo već polaznika iz Rusije, Srbije, Bugarske, Češke, Ugarske, pa i Japana, a ove sam godine ja izaslan po Središnjoj svezi hrv. seljačkih zadruga. Škola traje svake godine 6 mjeseci (od 1. listopada do 1. travnja). Predmeti su slijedeći: 1. Općenito zadrugarstvo. 2. Zadružno pravo. 3. Zadružno knjigovodstvo i poslovodstvo. 4. Zadružno dopisivanje. 5. Revizija zadruga. 6. Sastav i djelokrug pojedinih vrsti zadruga. 7. Nauka o gospodarskoj trgovini i tarifama. 8. Nauka o robi. 9. Nauka o novcu i vjeresiji. 10. Općenito pravo (gradjanski, trgovački, porezni, biljegovni, mjenbeni, čekovni i drugi zakoni). 11. Trgovačko-zadružno računovodstvo. Ovom se opsežnom gradivu priključuju praktične vježbe kao i pregledavanje pojedinih zadružnih poduzeća.

Osim te baš za zadrugarstvo uredjene škole, predaje se zadrugarstvo na sveučilištu u Halleu i na gospodarskoj školi u Berlinu.

Kolika je potreba za zadružnim činovnicima, vidi se iz zaključaka, stvorenih na zadnjem svezadružnom zboru u Monakovu od Šulce-Delitschevih zadruga. U tim se zaključcima izriče želja, da se na trgovačkim akademijama i visokim školama dodaju još dva polječa lih za proučavanje zadrugarstva, a isto tako, da se na sveučilištima predaje zadrugarstvo, a zadružnom pravu da se posveti više pažnje, nego do sada.

Kao što se vrhovni savez skrbi za izobrazbu činovnika pojedinih saveza, tako se i savezi brinu za izobrazbu blagajnika i upravnih organa pojedinih zadruga. Osobito je zgodno uredjeno to poučavanje kod saveza u Landau-u (Bavarska). Kod tog se saveza obdržavaju godimice blagajnički tečajevi za članove ravnateljstva i nadzornog odbora i blagajničke škole. Blagajnički tečajevi nijesu ništa drugo, nego sastanci blagajnika i članova ravnateljstva i nadzornog odbora, na kojima se u prisutnosti izaslanika saveza pretresaju sva važna pitanja, koja zasijecaju u zadružno poslovanje. Savez je u tu svrhu razdijelio svoje područje u 10 kotara i u svakom se kotaru obdržavaju godimice u proljeće i kasnu jesen ovakovi tečajevi u prisutnosti izaslanika svih zadruga, koji se u kotaru nalaze. Instruktivni tečajevi imaju svrhu članove ravnateljstva i nadzornog odbora upoznati s njihovim dužnostima. Tečajevi traju 3—4 dana i u takvim mjestima, koja su središta od 8—10 zadruga tako, da svake godine dodju sve zadruge na red.

Ove je godine (6. siječnja) taj savez otvorio prvi puta blagajničku školu po uzoru one, koju je pred par godina otvorio savez u Monakovu. Škola će trajati četiri tjedna, a svrha joj je, da temeljito pouči zadrugare i odgoji što valjanije blagajnike. O naučnom gradivu te škole iznijet ću kojom drugom zgodom. Poput ovog saveza priredjuju i drugi slične tečajeve i sastanke. Tako je savez u Monakovu dva put priredio prošle godine blagajničku školu od četiri tjedna. 6-dnevne tečajeve priredilo je 6 saveza, 5-dnevne šest saveza, dok su ostali priredili tečajeve od 2—5 dana. Mnogobrojan posjet ovih tečajeva dokazom je, da su te škole od prijeke potrebe. Da se takvi tečajevi mogu priredjivati i po više puta u godini kod jednog saveza, imade se pripisati tomu, što su troškovi polaznika maleni, jer dobivaju potpore koli od vlade, toli od saveza i svojih zadruga.

Savezi, kako se vidi iz njihovih godišnjih izvještaja, smatraju ovo poučavanje svojom najvažnijom zadaćom, a mora se reći i zdušno je vrše. Nije dakle ni čudo, da zadrugarstvo u Njemačkoj tako napreduje.

Kako se može ispraviti na manje novi porez (zemljarina)?

(Nastavak.)

Prvi koraci općinskoga poglavarstva.

Zato je prva i velika dužnost našega općinskoga zemljarinskoga odbora (to se ona dva od-

bornika, koja su prisustvovala klasaciji i potpisala zemljišnik) i vašega općinskoga poglavarstva, da dobro prouče popis općinskih uzorčestica, čim je na općinu stigao katastralni operat i prije nego je isti javnom izloženju predan. Neka osobito prispodobe medjusobno pojedine uzorčestice, da nije možda bolja zemlja metnuta za uzor lošijega razreda, a lošija za uzor višega razreda. Glavno pako imadu prosuditi u tom popisu, sa ljestvicom čistoga prihoda dotičnoga procjenbenoga kotara u ruci, nije li koja uzorčestica za tako visoki razred postavljena, kojemu u opće nema mjesta u dotičnoj poreznoj općini.

Tako se na primjer u I. i II. razred meće samo ona, od dobre zemlje najbolja, u dotičnom procienbenom kotaru. I to u I. razred samo ona, koja je posve blizu sela, a nikakove slabe strane niti falinge joj se ne mogu naći. (Jame, nizine, ni briega, da vlaga niti suša štete nanjeti ne može).

Ako članovi opć. poglavarstva i zemljarinskoga odbora poznadu zemlju u opsegu cieloga dotičnoga procienbenoga kotara — pa ako nadju na primjer, da ima jedno ili više sela, gdje je u opće, sva zemlja bolja nego u vlastitoj općini, ili gdje je bliže cesta i željeznica ili brodiva rieka, — a ipak je i u njihovoj općin prvi i drugi razred zastupan i postavljene uzorčestice za I. i II. razred oranica, — onda odmah mogu znati, da popis uzorčestica ne valja i imadu uputiti dotične posjednike, koji su vlastnici tih uzorčestica, da podnesu opotrage proti klasaciji istih, sa zahtjevom, da te čestice dodju u II. i III., ili u III. i IV. razred. Da se mogu i temeljito obrazložiti opotrage protiv takovih loših općinskih uzorčestica treba od županijskoga zemjarinskoga odbora nabaviti:

popis kotarskih uzorčestica

za dotični procjenbeni kotar i pozivom na postavljene u istom uzorčestice I. i II. razreda oranica, prispodobom dokazati, da naprijed navedene općinske uzorčestice ne valjaju i ne mogu služiti za temelj prosudjivanja razmjernosti klasacije u svrhu podnašanja opotraga.

Ako pak članovima opć. poglavarstva i zemljarinskoga općinskoga odbora nije dobro poznata kakvoća, gospodarska vriednost i plodnost tla u cielom dotičnom procjenbenom kotaru — i onda neka smjesta, čim je iz Zagreba katastralni operat stigao, nabave **popis kotarskih uzorčestica** od županije, pa neka po izazvanom zaključku općinskoga zastupstva idu u naravi točno pregledati sve u popisu kotarskih uzorčestica navedene parcele, — a nakon toga neka ih prispodobe sa općinskim uzorčesticama. Ako nadju, da općinske uzorčestice ne odgovaraju kotarskim, neka upute vlastnike dotičnih uzorčestica, kakove opotrage treba da ulože, a kr. nadzorničtvo katastralne reambulacije u Zagrebu neka u kratko o tom obavieste, da su priklopili u svrhu mogućnosti izvedenja opotraga, dotičnom kotastralnom operatu jedan **popis kotarskih uzorčestica**, u svrhu, da prispodobno sa istim mogu stranke podnašati i obrazlagati opotrage, — pošto se je izpostavilo, da za općinske uzorčestice postavljena zemljišta sama nisu razmjerno klasificirana, te su dotični posjednici istih proti klasifikaciji (razredjenju) istih jur uložili opotrage.

Tek nakon što je ova kontrola obavljena i time pružena mogućnost izpravnoga prosudjivanja klasacije u svrhu podnešenja opotraga, — tek nakon toga smiju se općinska poglavarstva odazvati zahtjevu za izloženje operata i isti predati javnoj 30-dnevnoj uporabi.

Ako općinska poglavarstva, uz sudjelovanje opć. zemljarinskoga odbora, opaze, da uopće ne može biti n. pr. I. i II. razred oranica u dotičnoj porez. općini, u prispodobi sa popisom kotarsskih uzorčestica, — a u popisu opć. uzorčestica se uzorčestice tih razreda nalaze i prema njima je stanovita površina (vidljiva u popisu lit. A o »zemljištnom posjedu i čistom prihodu«) razredjena, — to će biti njihova dužnost nastojati, da ne samo oni posjednici opć. uzorčestica, već i posjednici **sviju** onih zemalja, što su u I. i II. razred uvrštene, podnesu opotrage. **Kod takovoga slučaja desiti će se često slučaj, da će se za čitavu poreznu općinu, ili za čitave pojedine rudine opravdano i obrazloženo moći zatražiti, da se sveukupna klasacija oranica, ili i drugih težadbi, za jednu ili dvie klase snizi.**

Kod potražbe prepisa popisa kotarskih uzorčestica od predsjedničtva županijskoga zemljarinskog povjerenstva —treba osobito upitati, jeli taj popis konačno ispravljen i autentičan, da nakon obavljene klasifikacije ima još vrijednost. Doklegod se takav popis kotarskih uzorčestica ne može nabaviti, ne može se niti katastralni operat za javni uvid izložiti.

Opotrage proti pogriješkama.

Osim ovga glavnoga opotražnoga zahtjeva, da se snizi postavljena klasa u novom katastralnom operatu (u posjedovnom listu, zemljišniku itd.), čime se bitno mijenja porez ciele dotične porezne općine, — mogu se opotrage uložiti i proti svim netočnostima i pogrieškama, koje su se možda uvukle u katastralne izprave.

Ove pogrieške naći će lako svaki posjednik, ako dobro i pazljivo izvana i iznutra pregleda

svoj vlastiti novi posjedovni list, a ako je potrebno i svoje zemlje u nacrtima.

Na vanjskoj strani posedovnoga lista treba istražiti, da li je ime posjednika ili ime svakoga suvlastnika valjano unešeno, kao i dotični kućni broj i prebivalište. Ako manjka koji suvlastnik, treba uložiti opotragu, jer nije za porez odgovoran, tko nije na listu upisan. Na unutarnjoj strani neka pogleda najprije posjednik, da li se ukupna površina zemlje slaže sa faktičnim posjedovnim stanjem. Ako ima u posjedovnom listu manje ili više, treba da se pronadju dotične parcele, koje su izpuštene ili suviše umetnute, pa uložiti prema tomu opotragu.

Ako je težadba krivo izkazana u listu, t. j., ako je n. pr. koja zemlja, koja se u istinu kao pašnjak rabi, kao oranica u listu unešena, ili kao vinograd; — ako je oranica kao vrt ili vinograd u posj. listu iskazana, — pašnjak kao livada — i slično, — onda opet treba uložiti opotragu, da se to popravi; — jer se mnogo veći porez plaća od vrta i vinograda nego od oranice, livade, šume ili pašnjaka, — i opet veći od oranice i livade nego od šume i pašnjaka.

(Nastavit će se.)

Julije Gollner:

Osvrt na staru i pogled na novu godinu.

Kod prelaza iz jedne — poznate — godine u drugu — posve nepoznatu — običaje svaki razumni putnik na ovoj zemlji, da se osvrne na prošlost, i da pogleda u budućnost. I u zadrugarstvu ne smije drukčije da bude. Treba naime da obračunamo sa svim onim, što smo u prošloj godini doživjeli, te da prema stečenom iskustvu — bilo ono povoljno ili nepovoljno — udesimo naš daljni rad.

Nije naša zadaća, da u ovom kratkom članku navedemo — sa statističkim podacima u ruci — uspjehe ili neuspjehe kod pojedinih zadruga ili u cijelom zadrugarstvu. To je posao zadružnih uprava, blagajnika, te strukovnjaka, kojima pri ruci stoje svi zato potrebni podaci. Mi ćemo se samo općenito osvrnuti na godinu 1912. naročito pak, u koliko nam je ona donijela veselja, žalosti i rada!

Svjetle i sjajne točke u našem prošlogodišnjem radu bili su bez sumnje skupinski zborovi hrvatskih seljačkih zadruga, koji su lijepo i iscrpivo opisani u 1. broju »Hrvatskog Udrugara« ove godine. Iz toga opisa razabiremo, da su ti skupinski zborovi održani u potpunom skladu i medjusobnoj snošljivosti, bez ikakovih upadica, te da će biti dalje poticalo za provedbu onih velikih zadataka, koje je naša zadružna organizacija čvrsto odlučila provadjati u korist našeg hrvatskog naroda. — Kao skupinski zborovi, tako je i II. redovna svezadružna skupština hrvatskih seljačkih zadruga na Sušaku krasno uspjela. Ona je opširno opisana u kalendaru »Zadrugaru« za god. 1913., te možemo s ponosom reći, da je to bila kruna zadružnoga rada i najsjajnija točka u prošlogodiš[njem] djelovanju našeg zadrugarstva. Držimo, d[a su] svi naši zadrugari duboko uvjereni o v[elikoj] vrijednosti koli skupinskih zborova toli i s[vezadružnih] skupština, jer se u takovim sasta[ncima] budi pravi zadružni duh, krijepi i jača od[uševljenje] za sve, što je dobro i plemenito, te [pobu]šćuje smisao za društveni život. U ovakovi[m z]godama vazda se jasno i glasno predočuj[e, da] našemu zadrugarstvu nije samo svrha prak[tično] unapredjivanje seljačkog staleža, već da j[e na] njegovoj zastavi zlatnim slovima napisano [i ću]doredno uzgajanje u svakom pogledu, na[ročito] pak u značajnosti!

Čovjek, snabdjeven dubljim duševnim [svoj]stvima, a prema tomu i potrebama, ne mož[e ži]vjeti samo o kruhu, al ne može živjeti ni [samo] o zraku. Bilo bi okrutno i nečovječno, ka[d bi] nevoljnika, koji se mučno bori za svoj opst[anak,] samo lijepim riječima i uputama htjeli utj[ešiti]. Tu treba pružiti što prije ruku pomoćnic[u, tre]ba mu pribaviti što više moguće sredstava i n[ačina,] da se uzmogne podići iz svoje nevolje! U [ta]kovim slučajevima djeluje zadrugarstvo up[ravo] blagotvorno. Koliko li je već zadrugara, ko[ji su] gospodarstveno bili jur na rubu propasti, [spa]šeno i podignuto na pravi put napretka?! [O] tome se ne mogu podati pravi statistički po[daci,] jer se takovi čini naših zadruga — što je i p[osve] razumljivo — ne stavljaju na veliko zvono[, jer] se ovdje imade vazda na umu ona narodn[a poslovi]čenica: »Neka ne zna ljevica, što učini desn[ica«.] Ali od svih onih, koji su osjetili blagotv[orno] djelovanje zadrugarstva, zahtjeva se potp[unim] pravom, da budu barem zahvalni. Najljepša zahvala i priznanje zadruzi od njihove s[trane] bit će, ako će svim silama nastojati, d[a se] održe na onoj zelenoj grani gospodarskog [na]pretka, na koju su se uspjeli pomoću [svoje] zadruge. Svaki takav morao bi si čvrsto p[ri]zeti, da će dušom i tijelom raditi za proc[vat i] proširenje zadružnih ideja, te bi morao bit[i] primjer i najuspješnije sredstvo za suzbi[janje] sv[i]h nepravednih prigovora od strane onih [koji] nevolju svojih bližnjih izrabljuju u svoju k[orist] — za svoje obogaćenje, pa im je prema [tomu] zadružna organizacija trn u oku!

Nu imade mnogo i takovih, kojima [se ne da] lahko pomoći, a to s toga, jer uporno odb[ijaju] svaku pomoć! Takovi članovi zadavaju na[jviše] brige zadružnim upravama, a redovno se [do]gadja, da ih se mora prepustiti sebi sa[mima]. S veseljem moramo istaknuti, da su ovakvi [slu]čajeva vrlo rijetki u našoj zadružnoj or[gani]zaciji, al se ipak dogadja, da se koji [o]zdvojni putnik u ovoj suznoj dolini bac[a —] kako bi u slici rekli — u vodu, gurajuć t[vrdo]korno od sebe ruku, koja ga želi spasiti. [I] potone radi vlastite krivnje! Ovakav post[upak] ne može nitko odobriti, već ga mora sv[aki] najodlučnije odsuditi. U svijetu vladaju [stalni] zakoni, koji se ne mogu bez kazne trajno [pre]ilaziti. Tko ne živi svomu staležu primje[reno,] te više izdaje nego li što prima; tko se ne [brine] za uredjivanje i otplatu svojih dugova, već [svoj] dohodak i zaslužbu pretvara u žestoka [pića,] taj se ne smije naći u čudu, ako se naje[dnoć] zajedno s cijelom svojom obitelji nadje na [rubu] propasti!

Mi smo svi upućeni na rad i to ozbiljni rad! Teška su vremena, pa stoga treba dvostrukom snagom prionuti uz posao, ako hoćemo, da napredujemo i da živimo kao vrijedni i pošteni ljudi! Naš rad nije jednak. Jedan radi sa sjekirom, drugi perom, treći kladivom, četvrti šilom. Ovaj plugom, onaj lopatom, ovaj dlijetom, onaj kistom ili kako drugčije, nu svatko mora raditi, jer u radu je spas, dočim lijenost siguran put u propast! U prošloj godini bilo je rada na sve strane koli u gospodarstvu, toli u zadružnom polosvanju. Ovom zgodom budi izrečeno priznanje svim marnim radenicima na polju zadrugarstva. Oni doživiše sigurno kraj svoga zvanja mnogi gorki čas, ali bilo je i veselja, kad su vidjeli uspjeh svoga rada. Ne manje pak ih napunja zadovoljstvo, kad mogu s ponosom pogledati na svoje djelovanje, kojim su pokazali, da im je u istinu stalo do napretka i blagostanja njihovih bližnjih! To pak njihovo zadovoljstvo bit će potpuno, jer nijesu radili pod moraš, već dobrovoljno, radosni, da mogu sudjelovati u takovom plemenitom radu.

Tako je bilo prošle godine, a kako će biti ove godine, u koju smo prije nekoliko dana unišli?

Kod pogleda u budućnost čini nam se, kao da gledamo u neku tajnovitu tminu. O, da tko od nas može odstraniti zastor, pa da nam uzmogne kazati unaprijed, kakova će biti godina 1.913.?! Nagadjanja imade kojekakvih, al ti novi proroci obično zlo prolaze! Imade dosta i takovih, koji obzirom na broj 13 nepovoljno prokazuju. Nu to nas ne smeta, jer takova mnijenja nazivamo praznovjerjem, kojeg se u opće moramo čuvati! Medjutim svakako je dobro, da budemo pripravni na sve mogućnosti, kao n. pr. skupoću, bolesti, pošasti kod blaga i slično. Ta najednom se mogu na obzorje navući teški oblaci, iz kojih se može sasuti na naša polja, livade, šume i vinograde zatorni led. Sve to mora da nas zabrinjuje, al ujedno da u nama pobudi i neko pouzdanje u Svevišnjega, u čijim rukama se nalazi naša sreća i blagostanje, pa čim je to pouzdanje jače i nepokolebivo, tim je naš pogled u budućnost vedriji!

Sve ovo, što smo dosele rekli glede gospodara, vrijedi i za svakog zadrugara. U teškim vremenima mora se pokazati jakost organizacije. Ako su u ratu pričuve često od neprocijenive vrijednosti, tako nam u teškim novčanim krizama izvrsno poslužuju pričuvne glavnice. U takovim prilikama dolazi do dvostrukog izražaja zadrugarsko geslo: Svi za jednoga, jeda za sve! Već smo dosele bili stavljeni u veliku kušnju obzirom na preteško stanje na novčanom tržištu, te ćemo se iskreno radovati, ako nas takove kušnje u buduće mimoidju, al ako dodju, moramo svakako i vazda biti posve pripravni! Jer baš onda, kad se iscrpe izvori gospodarskih prihoda, koji nam u redovitim vremenima pružaju dovoljno sredstava, treba da ih nadomjesti zadrugarstvo i samopomoć.

Medjutim moramo istaknuti, da bi onaj, koji bi se spremao samo za takove izvanredne okolnosti, radio jednostrano. Ta imademo i u vremenima tihoga i mirnoga razvitka dosta velikih zadaća za bolje uredjenje našeg gospodarskog i ćudorednog položaja. Želimo, da nam se u novoj godini pruži mogućnost, kako bi mogli u tom pogledu znatno pokročiti naprijed. To je iskrena želja svijuh nas, jer znademo dobro, da onaj koji ne napreduje, bezuvjetno nazaduje.

Ovdje želimo naše zadrugare upozoriti na jednu malenkost, koja je od zamašne važnosti koli u životu pojedinaca, toli još više u zadrugarskom radu. Nemojmo naime nikada počivati na stečenim lovorikama! Jednom zgodom dodjoše vojnici k zapovjedniku i kliknuše: »Oteli smo neprijatelju jednu zastavu!«, a zapovjednik im nato odvrati: »Podjite i otmite još jednu!« Eto tako treba da radimo svagda i svagdje, pa će nam ova nova godina biti sigurno sretna i blagoslovljena!

Prigodom nove godine običavaju si prijatelji medjusobno čestitati. Na selima se obično kaže: »Bog Vam dao sve ono, što si sami želite!«, a mi dodajemo: »Osobito mir i blagoslov!« — Naša zadružna organizacija netraži nigdje nikakovih zadjevica, ali se niti ne boji poštenog natjecanja i dozvoljene borbe za dobro svojih članova. Kako je naš život tako rekuć samo jedna borba za opstanak, to se moramo nadati, da će nam i nova godina donijeti svakojakih borba, na koje moramo biti vazda pripravni. Ono, što se tiče zadruge, mora se ticati i svakog njezinog člana, jer ako uspjeva cijela zadruga, uspijevat će i napredovat i svaki njezin član! Stoga dakle budimo i u novoj godini svi ko jedno tijelo, radimo složno i uzajamno s geslom: Svi za jednoga — jedan za sve!

Na znanje i ravnanje svim hrvatskim seljačkim zadrugama.

Hrvatske seljačke zadruge, koje se nalaze u području kr. sudbenog stola u Zagrebu — kao trgovačkoga suda — imale su do sada s podnašanjem svojih izvještaja o redovitim skupštinama dosta neprilika. — Sudbeni naime stol u Zagrebu nije redovno ta izvješća primio na znanje, jer nijesu zadruge svoje god. bilance s brojem članova, te stanjem zadružnih dijelova obnarodovale barem 8 dana prije glavne skupštine u službenom listu »Narodnih Novina«. — Mi smo proti takovim rješitbama u ime dotičnih

zadruga — napose pak u ime Hrvatske seljačke zadruge u Jastrebarskom — po našem pravnom zastupniku dr. K. Jandi — podnijeli utok na kr. banski stol, ali je isti prvomolbenu odluku potvrdio. Nakon toga podnešen je utok na kr. stol sedmorice, koji je svojim riješenjem od 31. prosinca 1912. broj 6741 preinačio obje dolnjosudne riješitbe time, da je zadrugu u Jastrebarskom riješio dužnosti uvrštenja i obnarodovanja bilance u službenom listu »Narodnih Novina«, — a što vrijedi za H. S. Zadrugu u Jastrebarskom, vrijedi i za sve naše Hrvatske seljačke zadruge.

Javljajući to svim Hrvatskim seljačkim zadrugama molimo ih, da u buduće redovne i vanredne glavne skupštine sazivaju točno prema ustanovama §. 49. (starijih) ili 50. (novijih) zadružnih pravila, koji odredjuju, da se skupštine sazivaju javnim oglasom na način, koji je u mjestu uobičajen, te i ličnim pozivima na zadrugare. — Dakako da treba u oglasu naznačiti predmete, o kojima će se u skupštini vijećati i zaključivati, te da treba skupštinu oglasiti barem deset dana prije, nego li će biti skupština. — Bilanca pak svake zadruge mora biti — nakon odobrenja po ravnateljstvu i nadzornom odboru — barem 8 dana prije redovine skupštine zajedno s izvješćem u stanu zadruge na uvid zadrugarima izložena.

Ustanove trgovačkoga zakona u pogledu protokoliranja zadruga, te u pogledu upisa novih i brisanja starih članova ravnateljstva ostaju netaknute. Hrvatska poljodjelska banka.

Zadružne vijesti.

Sjednica glavnog odbora Središnje sveze hrvatskih seljačkih zadruga održana je 20. prosinca prošle godine. Prisutni bili su predsjednik presvj. g. M. pl. Kiepach, zatim odbornici gg. Milan Strahinšćak, dr. M. pl. Antolković, I. Cvetko, dr. I. Gjuranec, T. Jalžabetić i D. Marinić i tajnik Središnje sveze A. Machnik. Tajnik je najprije izvijestio o radu glavnog odbora Središnje sveze za drugo polugodište 1912., zatim o skupinskim zborovima, koji su održani koncem godine 1912., nadalje o odboru ad hoc, koji je na skupinskim zborovima izabran za eventualnu promjenu pravila Središnje sveze. Konačno je tajnik izvijestio, da su tijekom godine 1912. osnovane hrvatske seljačke zadruge u Satnici, Oprisavcima, Feričancima, Maloj Gorici, Bedeniku, Jagnjedovcu, Dežanovcu, Bakarcu, Krivomputu, Dol Kovačici, Sv. Gjurgju i u Novomselu kraj Varaždina.

Iza toga raspravljalo se je svestrano radi doprinosa za zadružnu organizaciju, u kojem predmetu je glavni odbor jednoglasno zaključio, da se imade točno provadjati **§ 4. pravila Središnje sveze i skupina, po kojemu su zadruge — koje su prihvatile zadružnu reformu — dužne za sve svoje članove doznačivati doprinos od K 1.— po članu bez obzira, da li isti primaju ili ne primaju Hrv. Udrugar i koledar Zadrugar.** Ovaj doprinos je za pokriće ovih troškova Sveje i nije u svezi sa primanjem Hrv. Udrugara i koledara, koje članovi primaju na temelju prava, koja im po pravilima Središnje sveze i skupina pripadaju.

Nadalje je jednoglasno zaključeno, da svaka zadruga priopći Svezi, koliko joj se imade otpremati Udrugara i koledara, jer imade i takovih zadrugara, koji su nepismeni i u čijoj kući nema nikoga, koji bi bio vješt čitanju i pisanju. Naravno, ako takovi zadrugari ne primaju zadružno glasilo, nisu riješeni dužnosti uplaćati doprinos za Svezu. Konačno je u savezu s time zaključeno, da Središnja sveza poradi oko suzbijanja nepismenosti kod hrvatskih seljačkih zadruga pomoću najnovije Anderlićeve škole za nepismene. U tu svrhu pozvat će se vidjeniji zadrugari, koji će na sebe preuzeti ovaj važan posao, u središte skupine, gdje će ih g. Anderlić točno uputiti u svoju najnoviju školu za analfabete. Nadalje je prihvaćen prijedlog g. Jalžabeitća, da se zadruge na području križevačke i gjergjevačke imovne općine pozovu, da porade kod svojih imovnih općina, kako bi se što više štipendija ovih korporacija upotrebilo za naobrazbu mladeži u gospodarstvu, obrtu i trgovini. Nakon što su raspravljeni još nekoji predmeti strukovno-gospodarske naravi, zaključio je predsjednik ovu sjednicu glavnog odbora.

Središnja sveza hrvatskih seljačkih zadruga za suzbijanje nepismenosti. Poznata je činjenica, da je još jedan veliki dio našega naroda nepismen. God. 1910. bilo je u našoj domovini ukupno 2.621.954 žitelja, od kojih je bilo nepismeno 1,468.170, a to znači, da od svake stotine imade njih 55, koji nisu vješti čitanju ni pisanju. Kako smo gore naveli, glavni odbor Središnje sveze bavio se je potanko ovim žalosnim pitanjem u svojoj dne 25. prosinca prošle godine održanoj sjednici, te je zaključio, da Središnja sveza mora iskupiti svoje obećanje dano na I. svezadružnoj skupštini u Osijeku g. 1911., da će ona prema svojim prilikama poraditi oko suzbijanja nepismenosti u krugu naše zadružne organizacije. U savezu s time pozvane su sve u organizaciji nalazeće se hrvatske seljačke zadruge, da priopće broj svojih nepismenih zadrugara. Nadalje da jave, da li bi bio koji vidjeniji član zadruge spreman preuzeti ovaj posao uz stanovitu nagradu. Čim zadruge to dojave, pozvati će se svi oni, kojima će se povjeriti posao za suzbijanje nepismenosti, u središte skupina hrv. seljačkih zadruga, gdje će ih naš poznati stručnjak g. Anderlić uputiti u najnoviju školu za nepismene, po kojoj će se u našoj zadružnoj organizaciji poraditi oko liječenja ove naše narodne rak-rane. Mi se nadamo, da će hrvatske seljačke zadruge shvatiti vanrednu važnost ovog najnovijeg zadrunžog pothvata, i da će se za ovaj predmet jednodušno zauzeti svi oni, kojima na srcu leži duševni napredak našega naroda.

Zadružni voćni cjepiljnjak kod hrvatskih seljačkih zadruga u Sv. Martinu pod Okićem. Ova hrvatska seljačka zadruga, koja je i dosad razvila lijep privredno-zadrugarski rad, **zaključila je osnovati zadružni voćni cjepiljnjak za uzgoj trešanja, da se tako svremenom dobiju velike količine ovog voća, koje u onom kraju vrlo dobro uspjeva. Zemljište je u tu svrhu besplatno ustupio predsjednik zadruge g. Razum,**

dok će radom rukovoditi marni ravnajući učitelj i blagajnik zadruge g. Tretinjak. Troškovi obradjivanja rasporezat će se na sve zadrugare. Vlada je već umoljena, da ovoj zadruzi podijeli potrebne divljake. — Ugledale se i druge hrv. seljačke zadruge u ovaj gospodarsko-zadružni pothvat!

Hrvatska seljačka zadruga u Kratečkom naručila je putem Središnje sveze dva simentalska jednog takovog bika, i od onda je stočarstvo u bika. Ova zadruga nabavila je već pred 2 godine onom kraju znatno pokročilo naprijed.

Hrvatska seljačka zadruga u Lukavcu naručila je putem Središnje sveze jednog simentalskog bika, za kojeg će se kupovninu rasporezati na sve zadrugare. Kako vidimo, osobitim zauzimanjem Središnje sveze i zadruga počelo se je u Posavini lijepo raditi oko oplemenjivanja stoke. Samo naprijed!

Nove marvogojske zadruge u krilu naše zadružne organizacije. U posljednje vrijeme osnovane su u našoj zadružnoj organizaciji 2 nove marvogojske udruge za uzgoj čistokrvne simentalske stoke i to jedna u Banovojjarugi, a druga u Sv. Križu Začretju.

Kod hrvatske zadruge u Novim Čićama predbilježili su se do sada članovi za nabavu 7 komada čistokrvnih bredjih simentalskih junica. U istom mjestu osnovana je marvogojska udruga, u koju ćes tupiti članovi ove zadruge, koji će ovog proljeća nabaviti ovu rasplodnu stoku.

Na znanje hrvatskim seljačkim zadrugama radi nabave simentalskih junica. Buduć će se prva nabava simentalskih junica obaviti po vladinom izaslanstvu koncem ožujka ili početkom travnja o. g., to se upozoruju one zadruge, koje žele za svoje članove ovu stoku nabaviti, da svoju potrebu na ovoj stoci dojave Središnjoj svezi najkasnije do 5. ožujka o. g.

Kod hrv. seljačke zadruge u Sv. Nedjelji čine se predradnje za osnutak mljekarske zadruge.

Na znanje zadrugama u napučenim krajevima. Ravnateljstvo zem. dobra Božjakovina obratilo se je na Središnju svezu s upitom, da li bi moglo dobiti 20—25 mladjih radnika muškaraca i to najprije za radnje u vinogradu, a poslije za košnju i vršidbu žitarica. Radnici moraju biti valjani i navedenim poslovima potpuno vješti. U ime nadnice dobivali bi nadnicu u gotovom, opskrbu, stan i ogrijev. Opskrbu bi si radnici morali sami pripravljati, a u to ime plaćalo bi ravnateljstvo radnicima jednog kuhača i dalo sav kuhinjski pribor. Najuputnije je, da se glede toga složi u stanovitom mjestu gornji broj radnika, a ovi neka izaberu sebi jednog spretnijeg druga, koji će s ravnateljstvom voditi pregovore.

Ovom prilikom ne možemo, a da se ne dotaknemo jedne važne slične stvari. Tko je za vrijeme žetve živio u blizini kojeg većeg slavonskog veleposjeda, mogao je vidjeti, kako košnju livada i žetvu žitarica obavljaju većinom stranci. Mi bi preporučili našim ljudima u napučenim krajevima, u koliko za vrijeme spomenutih gospodarskih radnja mogu bez štete ostaviti svoj kraj da seotpute na rad u Slavoniju. Time će oni istisnuti strane radnike, zarada će ostati u zemlji, naši ljudi upoznati će kroz to vrijeme slavonske prilike, pa nije isključeno, da će za vrijeme svoga boravka na radu u onim krajevima naći po koji zgodan posjed, koji bi mogli prekupiti. Svakako bi to povoljno uplivalo, da se naš živalj u napučenim krajevima već jednom u većoj mjeri počima naseljivati u naše plodne slavonske krajeve.

Uplata dospjelih kamata, otplata i duga na robi. U koliko zadrugari nisu do sada udovoljili svojim platežnim dužnostima, to se upozoruju, da to što prije učine, jer su uprave zadruga pozvane od centrale, da uberu svu zaostalu dugovinu na dospjelim kamatima i robi kao i primjerenu otplatu zajmova.

Svaki zadrugar neka se pita, da li je uplatio kod svoje zadruge doprinos za Središnju svezu, pa ako to još učinio nije, neka što prije učini, jer i Središnja sveza mora pravodobno svojim platežnim dužnostima udovoljavati.

Kod Hrvatske poljodjelske banke u Zagrebu može se nabaviti dok zaliha traje sve vrsti robe, koju seljački gospodari trebaju, i to:

1. Sjemena **domaće crvene djeteline i lucerne**, potpuno čistog od viline kose, plombirano sa križevačkom plombom.
2. Sjeme potpuno čisto i garantiranom klijavosti **sviju vrsti trave.**
3. **Zajamčene ausiške modre galice** u najmanjim količinama od 50 kg.
4. **Najbolje vrsti rafije (liko) »Majunga«.**
5. **Prve vrsti sumpor dvostruko rafinirani, te prve vrsti sumpor »Ventilator«.**
6. **Prve vrsti »Trisin« gumi trakova za oplemenjivanje loze.**
7. **Razna krmiva,** kao posije grube i fine.
8. **Raznog žitka za hranu.**
9. **Koruna.**
10. **Svih vrsti umjetnog gnojiva i to:**

17%	Thomasovu drozgu (s vrećom) po	K 7.60,
16%	superfosfata (s vrećom) po . . .	K 8.50,
40%	kalijeve soli (s vrećom) po . . .	K 14.50,
16%	čilske salitre (s vrećom) po . . .	K 30.—,
20%	Amonijeve soli (s vrećom) po . .	K 34.—,
12%	Kainita (s vrećom) po	K 6.50,

sve po 100 kg. postavno Zagreb.

11. Preporuča se medjutim zadrugarima, da se kod Thomasove drozge, superfosfata, **kukuruza, koruna i posija** odluče za nabavu potpunog vagona od 100 metričkih centi, jer će ih ovako potrepštine doći i gledom na cijenu, kao i na otpremni trošak znatno jeftinije.

»Thomasova drozga 17%« može se nabaviti **na vagone uz cijenu od** K 6.80 po 100 kg. postavno vagon Rijeka.

»Superfosfat 16%« može se nabaviti **na vagone uz cijenu od K 7.60, po 100 kg.** postavno vagon svaka željeznička postaja u Hrvatskoj.

Upozoravaju se zadrugari, neka posrednicima, koji rade s umjetnim gnojivima, ne nasjedaju, jer ovi obično prodavaju gnojivo s malim postotkom hranivih kemičkih sastojina, dok mi jamčimo za navedenu sadržinu, dajući analizirati svaki stigli vagon.

12. **Strojeve.** Centrala pruža osobito seoskim gospodarima sve vrsti strojeva u najboljoj kakvoći uz tako izvanredno povoljne cijene, kako ih nije nigdje drugdje moguće dobaviti. Cijene, kao i uvjete za strojeve, koji ovdje nisu naznačeni, mogu se saznati kod centrale.

List izlazi svakoga prvoga u mjesecu. — Pretplata mu je za cijelu godinu zajedno s poštarinom 1·— K. Rukopisi se ne vraćaju. - Oglasi. Za oglase plaća se pristojba prama cieniku. - Kod višekratne uvrstbe daje se popust.

HRVATSKI UDRUGAR

LIST ZA UDRUGARSTVO I NARODNO GOSPODARSTVO.

Uredjuje: ARTUR MACHNIK.

Pretplata i pristojbe za oglase plativa je i utuživa u Zagrebu. Uredništvo i uprava: Zagreb, Preradovićeva ulica br. 5, I. kat, zgrada Hrv. poljodjel. banke. - Vlasnik i izdavatelj: Hrvatska poljodjelska banka - u Zagrebu. -

God. VIII. Zagreb, 1. ožujka 1913. Broj 3.

Dr. K. Janda.

Dojmovi i uspomene sa puta u Argentinu.

(Nastavak.)

No podjimo u unutrašnjost katedrale. U stjecištu uzdušnog i poprečnog broda nalazi se ogromna kupula, urešena iznutra mozaicima, što prikazuju slike četiriju evangjelista s dotičnim napisima. Oltari su svi od mramora s lijepim mramornim stupovima. Spomena su vrijedna dva veličanstvena mramorna spomenika u pokrajnim kapelama, jedan argentinskom generalu San Martinu, a drugi nadbiskupu Buenos Airesa Aneiros-u. Tlo je crkve pokaldrmano bijelim mramorom. Osim ove vrijedno je spomenuti crkvu Sv. Karla sagradjenu od Salezijanaca, »La Piedad«, »La Merced«, »San Nikolas«, Santa Felicitas« i »San Domingo« sa mauzolejem generalu Belgrano.

U pol 5 sati po podne otišli smo u Boku. To je predjel grada udaljen kojih šest do sedam kilometara od gradskog središta prema jugu uzduž obale dugog kanala, koji se zove »Riachuelo«. Tu žive skoro isključivo Talijani i Hrvati te ne čuješ drugo ni govoriti nego talijanski i hrvatski. Posjetili smo nekoliko hrvatskih obitelji, koji tamo podržavaju gostione, i onda se prošetali lukom, koja je bila krcata parobrodima, kao šipak košticama. Najviše ima naravno brodova sa velikim slovom M na dimnjaku. Najzad uzeli smo barku te se provezli kanalom do drugog dijela grada, gdje smo se ukrcali u tramvaj i odvezli se kući. Ja sam bio tako umoran, da nisam poslije večere htio da izadjem van, makar je po nas došao prijatelj Kalemović.

Drugi dan vratio nam je posjetu gospar Mihanović. Nas nije bilo kod kuće, jer smo pošli u zoološki vrt. O tom sam čuo puno pripovijedati a i čitao sam, da je to jedan od prvih zooloških vrtova. No to nije istina, jer buenosaireški zoološki vrt zaostaje znatno za svojim evropskim drugovima i za Bronx-parkom u New-Yorku. Zoološkom vrtu u Hamburgu nije ni sluga. Ne samo da nema dovoljno vrsti životinja te ni izdaleka nisu sve životinje ondje zastupane, nego u rasporedu nema nikakvog sistema, tako da medju jopcima imade svinja, a uz potočnog konja ima kavez sa malim ptičicama. Poslije večere došao je po nas vicekonzul Čudić te smo otišli u prvi ondjašnji variete u Royal Teater. Za sjutra pozvani smo na objed k generalnom konzulu, na večeru k Misleru, prekosjutra na večer k Mihanoviću. U četvrtak je nama u čast banket, drugi dan komers, u nedelju pozvani smo od austro-ugarskog kluba na izlet i po tom možete vidjeti, koliko smo bili okupirani i kako smo dobro živjeli.

Ima već tri dana, što nam Mihanovićev automobil stoji na raspolaganje; a ostat će nam i u buduće. To je vrlo dobro, jer smo dosada dosta trošili na kola. U tramway se ne razumijemo, a pješice ne možeš nikamo, jer je to sve vrlo daleko. Da si uzmognete bar donekle predstaviti veličinu ovog grada, znajte, da uz naš hotel prolazi ulica Rivadavia, koja je duga 15 kilometara. To je dalje nego od Zagreba do Podsusjeda! Mihanović nam je za nekoliko dana pridjelio i svog osobnog tajnika g. Crnogorčevića, koji nam je bio tumač i vodić, a sam nas je predveo ministru poljodjelstva. Kod istoga bili smo dobro primljeni te nam je on dao pre-

ok će radom rukovoditi marni ravnajući učitelj blagajnik zadruge g. Tretinjak. Troskovi obrađivanja rasporezat će se na sve zadrugare. Vlada je već umoljena, da ovoj zadruzi podijeli potrebne divljake. Ugledale se i druge hrv. seljačke zadruge u ovaj gospodarsko-zadružni pothvat!

Hrvatska seljačka zadruga u Kratečkom nabavila je putem Središnje sveze dva simentalska jednog takovog bika, i od onda je stočarstvo u ...ka. Ova zadruga nabavila je već pred 2 godine ...nom kraju znatno pokročilo naprijed.

Hrvatska seljačka zadruga u Lukavcu naručila je putem Središnje sveze jednog simentalskog bika, za kojeg će se kupovninu rasporezati na sve zadrugare. Kako vidimo, osobitim zauzimanjem Središnje sveze i zadruga počelo se je i Posavini lijepo raditi oko oplemenjivanja stoke. Samo naprijed!

Nove marvogojske zadruge u krilu naše zadružne organizacije. U posljednje vrijeme osnovane su u našoj zadružnoj organizaciji 2 nove marvogojske udruge za uzgoj čistokrvne simentalske stoke i to jedna u Banovojjarugi, a druga u Sv. Križu Začretju.

Kod hrvatske zadruge u Novim Čićama predbilježili su se do sada članovi za nabavu 7 komada čistokrvnih bredjih simentalskih junica. U istom mjestu osnovana je marvogojska udruga, u koju ćes tupiti članovi ove zadruge, koji će ovog proljeća nabaviti ovu rasplodnu stoku.

Na znanje hrvatskim seljačkim zadrugama radi nabave simentalskih junica. Buduć će se prva nabava simentalskih junica obaviti po vladinom izaslanstvu koncem ožujka ili početkom travnja o. g., to se upozoruju one zadruge, koje žele za svoje članove ovu stoku nabaviti, da svoju potrebu na ovoj stoci dojave Središnjoj svezi najkasnije do 5. ožujka o. g.

Kod hrv. seljačke zadruge u Sv. Nedjelji čine se predradnje za osnutak mljekarske zadruge.

Na znanje zadrugama u napućenim krajevima. Ravnateljstvo zem. dobra Božjakovina obratilo se je na Središnju svezu s upitom, da li bi moglo dobiti 20—25 mladjih radnika muškaraca i to najprije za radnje u vinogradu, a poslije za košnju i vršidbu žitarica. Radnici moraju biti valjani i navedenim poslovima potpuno vješti. U ime nadnice dobivali bi nadnicu u gotovom, opskrbu, stan i ogrijev. Opskrbu bi si radnici morali sami pripravljati, a u to ime platilo bi ravnateljstvo radnicima jednog kuhača ... sav kuhinjski pribor. Najuputnije je, da se ... toga sloši u stanovitom mjestu gornji ... radnika, a ovi neka izaberu sebi jednog ... druga, koji će s ravnateljstvom voditi ...

... prilikom ne možemo, a da se ne do... ...ne važne slične stvari. Tko je za ... živio u blizini kojeg većeg sla... veleposjeda, mogao je vidjeti, kako ... žetva žitarica obavljaju većinom ... ručili našim ljudima u na... ...koliko za vrijeme spome... ...mogu bez štete osta... ...a rad u Slavoniju. ...dnike, zarada će ... će kroz to ...eno, da ... onim ... bi

mogli prekupiti. Svakako bi to povoljno uplivalo, da se naš živalj u napučenim krajevima već jednom u većoj mjeri počima naseljivati u naše plodne slavonske krajeve.

Uplata dospjelih kamata, otplata i duga na robi. U koliko zadrugari nisu do sada udovoljili svojim platežnim dužnostima, to se upozoruju, da to što prije učine, jer su uprave zadruga pozvane od centrale, da uberu svu zaostalu dugovinu na dospjelim kamatima i robi kao i primjerenu otplatu zajmova.

Svaki zadrugar neka se pita, da li je uplatio kod svoje zadruge doprinos za Središnju svezu, pa ako to još učinio nije, neka što prije učini, jer i Središnja sveza mora pravodobno svojim platežnim dužnostima udovoljavati.

Kod Hrvatske poljodjelske banke u Zagrebu može se nabaviti dok zaliha traje sve vrsti robe, koju seljački gospodari trebaju, i to:

1. Sjemena **domaće crvene djeteline i lucerne,** potpuno čistog od viline kose, plombirano sa križevačkom plombom.

2. Sjeme potpuno čisto i **garantiranom klijavosti svijų vrsti trave.**

3. **Zajamčene ausiške modre galice** u najmanjim količinama od 50 kg.

4. **Najbolje vrsti rafije (liko) »Majunga«.**

5. **Prve vrsti sumpor dvostruko rafinirani, te prve vrsti sumpor »Ventilator«.**

6. **Prve vrsti »Trisin« gumi trakova za oplemenjivanje loze.**

7. **Razna krmiva,** kao posije **grube i fine.**

8. **Raznog žitka za hranu.**

9. **Koruna.**

10. **Svih vrsti umjetnog gnojiva** i to:

17%	**Thomasovu drozgu** (s vrecom) po	K	7.60,
16%	**superfosfata** (s vrecom) po . . .	K	8.50,
40%	**kalijeve soli** (s vrecom) po . . .	K	14.50,
16%	**čilske salitre** (s vrecom) po . . .	K	30.—,
20%	**Amonijeve soli** (s vrecom) po . .	K	34.—,
12%	**Kainita** (s vrecom) po	K	6.50,

sve po 100 kg postavno Zagreb.

11. Preporuča se međutim zadrugarima, da se kod Thomasove drozge, superfosfata, **kukuruza, koruna i posija** [illegible] za nabavu potpunog vagona od 100 mtr. [illegible] jer će ih ovako potrepštine [illegible] na cijenu, kao i na otpremni trošak [illegible].

»Thomasova drozga 17%« može se nabaviti na vagone uz cijenu od K [illegible] po 100 kg. postavno vagon Rijeka.

»Superfosfat 16%« može se [illegible] na vagone uz cijenu od K [illegible] po 100 kg. postavno vagon [illegible] Hrvatskoj.

Upozoravaju se [illegible] cima, koji rade s [illegible] daju, jer ovi obično [illegible] postotkom hranivih [illegible] jamčimo za navede[illegible] rati svaki stigli vag[illegible]

12. Strojeve. [illegible] skim gospodarima [illegible] kakvoći uz tako [illegible] kako ih nije nigdje [illegible] Cijene, kao i uvjete [illegible] naznačeni, mogu se [illegible]

List izlazi svakoga prvoga u mjesecu. — Pretplata mu je za cijelu godinu zajedno s poštarinom 1·— K. Rukopisi se ne vraćaju. - Oglasi. Za oglase plaća se pristojba prama cjeniku. - Kod višekratne uvrstbe daje se popust.

HRVATSKI UDRUGAR

LIST ZA UDRUGARSTVO I NARODNO GOSPODARSTVO.

Uredjuje: ARTUR MACHNIK.

Pretplata i pristojbe za oglase plativa je i utuživa u Zagrebu. Uredništvo i uprava: Zagreb, Preradovićeva ulica br. 5, I. kat, zgrada Hrv. poljodjel. banke. - Vlasnik i izdavatelj: Hrvatska poljodjelska banka - u Zagrebu. -

God. VIII. Zagreb, 1. ožujka 1913. Broj 3.

Dr. K. Janda.

Dojmovi i uspomene sa puta u Argentinu.

(Nastavak.)

No podjimo u unutrašnjost katedrale. U stjecištu uzdušnog i poprečnog broda nalazi se ogromna kupula, urešena iznutra mozaicima, što prikazuju slike četiriju evangjelista s dotičnim napisima. Oltari su svi od mramora s lijepim mramornim stupovima. Spomena su vrijedna dva veličanstvena mramorna spomenika u pokrajnim kapelama, jedan argentinskom generalu San Martinu, a drugi nadbiskupu Buenos Airesa Aneiros-u. Tlo je crkve pokaldrmano bijelim mramorom. Osim ove vrijedno je spomenuti crkvu Sv. Karla sagradjenu od Salezijanaca, »La Piedad«, »La Merced«, »San Nikolas«, Santa Felicitas« i »San Domingo« sa mauzolejem generalu Belgrano.

U pol 5 sati po podne otišli smo u Boku. To je predjel grada udaljen kojih šest do sedam kilometara od gradskog središta prema jugu uzduž obale dugog kanala, koji se zove »Riachuelo«. Tu žive skoro isključivo Talijani i Hrvati te ne čuješ drugo ni govoriti nego talijanski i hrvatski. Posjetili smo nekoliko hrvatskih obitelji, koji tamo podržavaju gostione, i onda se prošetali lukom, koja je bila krcata parobrodima, kao šipak košticama. Najviše ima naravno brodova sa velikim slovom M na dimnjaku. Najzad uzeli smo barku te se provezli kanalom do drugog dijela grada, gdje smo se ukrcali u tramvaj i odvezli se kući. Ja sam bio tako umoran, da nisam poslije večere htio da izadjem van, makar je po nas došao prijatelj Kalemović.

Drugi dan vratio nam je posjetu gospar Mihanović. Nas nije bilo kod kuće, jer smo pošli u zoološki vrt. O tom sam čuo puno pripovijedati a i čitao sam, da je to jedan od prvih zooloških vrtova. No to nije istina, jer buenosaireški zoološki vrt zaostaje znatno za svojim evropskim drugovima i za Bronx-parkom u New-Yorku. Zoološkom vrtu u Hamburgu nije ni sluga. Ne samo da nema dovoljno vrsti životinja te ni izdaleka nisu sve životinje ondje zastupane, nego u rasporedu nema nikakvog sistema, tako da medju jopcima imade svinja, a uz potočnog konja ima kavez sa malim ptičicama. Poslije večere došao je po nas vicekonzul Čudić te smo otišli u prvi ondjašnji variete u Royal Teater. Za sjutra pozvani smo na objed k generalnom konzulu, na večeru k Misleru, prekosjutra na večer k Mihanoviću. U četvrtak je nama u čast banket, drugi dan komers, u nedelju pozvani smo od austro-ugarskog kluba na izlet i po tom možete vidjeti, koliko smo bili okupirani i kako smo dobro živjeli.

Ima već tri dana, što nam Mihanovićev automobil stoji na raspolaganje; a ostat će nam i u buduće. To je vrlo dobro, jer smo dosada dosta trošili na kola. U tramway se ne razumijemo, a pješice ne možeš nikamo, jer je to sve vrlo daleko. Da si uzmognete bar donekle predstaviti veličinu ovog grada, znajte, da uz naš hotel prolazi ulica Rivadavia, koja je duga 15 kilometara. To je dalje nego od Zagreba do Podsusjeda! Mihanović nam je za nekoliko dana pridjelio i svog osobnog tajnika g. Crnogorčevića, koji nam je bio tumač i vodić, a sam nas je predveo ministru poljodjelstva. Kod istoga bili smo dobro primljeni te nam je on dao pre-

Budući da polovica kilograma ove smjese ...a isto toliko hrane kao 1 kilogram mekinja, ...oji nas ista množina hrane

u mekinjama 14 fil.
a u uljenim pogačama 8.75 fil.

ili u pogačama jeftinije za 5 25 fil.

...j. za 5 i četvrt filira ili okruglo za 5 filira. ...o tome se vidi, da je cijena posijama po pri...ci za 5 fil. po kilogramu viša nego što vri...ednosti odgovara.

Na prvi mah izgleda, da to baš nije od...iše velika razlika; no kad to račına gospo...ar, koji preko godine potroši vagon meki...ja, onda je to i te kakova razlika, **j e r k a d ...i t a k i g o s p o d a r m j e s t o m e k i n j a...a h r a n i o s t o k u s a o v a k o m s m j e...o m, k a k o j e n a v e d e n o, o n d a b i o n ...r e m a s v a k o m v a g o n u m e k i n j a ...a š t e d i o o k o 500 K i j o š b i m o r a o ...m j e s t o p o t p u n o g v a g o n d o p r e...a t i s a k o l o d v o r a s a m o p o l v a...o n a, t e b i m u i d o p r e m a b i l a i ...a k š a i b r ž a i j e f t i n i j a.**

No i oni naši mali gospodari, koji preko ...odine potroše samo po koji metar mekinja, ...obro bi učinili, kad ne bi mekinja kupovali, ...ego kad bi i oni umjesto 100 kg. mekinja ...abavili 12—13 kg. uljenih pogača i 37—38 ...g. kukuruzne prekrupe. **J e r t a k i m a l i ...o s p o d a r i n e b i n i t r e b a l i u l j e...i h p o g a č a k u p o v a t i, n e g o b i i h ...o g l i n a p r a v i t i i s a m i o d k o š t i c a ...z b u n d e v a.**

Ja neznam, hoće li me baš svi naši či...atelji pravo razumjeti, no ako baš i ne budu ...asvim razumjeli, mislim, da će shvatiti, da se ...anas ne da gospodariti bez znanja i bez ra...una, a niti se može znati nit se možeraču...ati, ako se neće ići u škole učiti. Zato idite ... škole i vi sami i ne propuštajte, a da djecu ...e šaljete u škole, jer će bez škole ostati slijepi ...raj očinjeg vida i nikada ne će biti bez škole ...obri gospodari nego samo tudji sluge.

...ijat Pribanić.

Zimski život seljaka u Tirolu.

Kroz čitav život tirolskih brdjana od rane ...ladosti, pa do groba odjekuje samo pjesma ...- rada. Dijete, koje istom počelo pravo tr...ati, privikava se na kućni rad i to: da pazi ...a posve malu djecu, da živad hrani, blago ...ase, da nosi odraslima jelo u polje, da ma...ri pomaže u kuhinji itd. I stariji seljaci, bili ...otrebni ili ne, imali svoga imetka ili ne, traže ...zla posla, doklegod im to ukočena i izne-mogla uda dozvoljavaju. Tko u zimsko doba, kad je sve snijegom zatrpano, posjeti one alpske doline, mislit će, da seljaci u to doba provode bogovsko ljenčarenje na klupama kraj peći.

Dakako bludeći pogled po onim selima ra-sijanim po bregovima i zasutim snijegom ne može drugi ni vidjeti. Tiho i spokojno leži kućica do kućice, tek po prtini kroz snijeg vidi se spoj s cestom, ako je uopće otvorena; a daleko i široko ne vidi se žive duše. Ali tko stupi u kuću naći će živo zaposlen svijet. U sobi sjede cure od rana jutra do kasne večeri za kolovratom, a predja im teče kroz neumorne prste. U kuhinji stoji seljakinja za stolom i mijesi sva zapurena u licu od naprezanja skupi »Klötzenbrot« sa čitavim tucetom različnih pridodataka. (To je neke vrsti gibanica, u koju se meću datule, grožđje, smokve, suho grožđjice, bademi itd.). Bez toga ne smije biti nijedna seljačka kuća u zimi, ma još siromašnija bila. Nemaju ni muškarci kada dangubiti izuzam starce, koji se zabavljaju čitajući koledar ili kakove gospodarske novine u zapećku. — Svako božje jutro moraju oni, koji blago hrane, ići da prirede krmu, da podoje krave i napoje blago, dok dodje doručak na stol. Gdje je više blaga, tamo većinom obavlja dojenje sluškinja, a za slugu ostane još uvijek dosta posla. Dvadeset do trideset glava blaga, što ih srednje imućan seljak u inskoj dolini ima preko zime u staji, trebaju dobru porciju sječke. Dobaviti sijeno sa sjenika, pomiješati lošije sa boljim ili tamo gdje se sječkom hrani, sasjeći i osoliti; dok se sve to obavi prodje čitavo dopodne. Popodne treba iznova hraniti. U malom seljačkom gospodarstvu, gdje ne drže sluge, ima seljak s blagom cijeli dan dosta posla. I opet ima u zimi dosta vremena, da se poslije jela pruži na klupu uz peć i u dokolici čita. Pored toga ima svakovrsnih manjih posala da obavi, na koje se u ljeti ne dospijeva, tako n. pr. popravci gospodarskog orudja, pokućtva, ormara i škrinja. U krajevima, gdje kukuruz rodi, treba ga u zimsko doba runiti. Pored tih kućnih posala, koji seljačkom duhu ne zadaju većega naprezanja, moraju u zimi još teške i opasne poslove vani obavljati.

Već je dosta to, što se moraju boriti proti zimi, snijegu i vjetru u visokim alpinskim krajevima. O ogromnim množinama snijega, koji u par sati napada, nemaju u dolinama ni pojma. Ništa neobična nisu hrpe snijega od 3—4 metra u Cilertalu i stražnjem Sellrainu. U snježnim zimama ima ga i do 6 met. Onda se treba žilavo prihvatiti lopate, ako si hoće

stanovnici zaselaka da načine prolaz u selo, Još je teže podržavanje spoja, kad se slože usovi (lavine) kao kuća visoki, pa zatrpaju put i otsjeku potpuno od vanjskoga svijeta. Ne može li se nikako proprtiti prijeko, onda ne preostaje drugo, nego kopati tunel u snijegu. Da to nije kod stalne pogibelji lagan posao, jasno je, kad se uoči, da takovi nasipi snijega, koji su se navaljali u dolinu, imadu često 150—200 m. širine. Ne samo snijeg nego i zima zadaje seljacima posla. Mlinsko kolo, koje se zamrzlo, treba osloboditi leda, da se ne raspuca kod otopljivanja, tako isto i korita pred kućom. Daleko veće brige zadaje zima seljacima vinogradarima u južnom Tirolu. Dobro i pomno zamotana loza slamom na početku zime (u krajevima, gdje je poznata zima) i položena k zemlji, da se ne smrzne, znade se usprkos toga katkada smrznuti.

Najteži je u zimi posao rušenje i dovažanje drva, a najvažniji dovoz sijena. Nebrojeni stradavci u Alpama pričaju o naprasnoj smrti, koja zadesi drvare. Tako daleko posječena i priredjena drva u ljetu ili jeseni dovažaju se sada na ručnim saonicama preko strma bregovita puta u dolinu. Teško natovarenim saonicama upravljaju neobično jaki momci. Upravljač voza sjedne medju salince, uhvati se za stupce, tijelo nagne natrag, a sa dobro potkovanim cipelama upre se o snijeg, da ravna brzinu. Samo mala nepažnja može ga glave stajati. Jer kad mu voz preotme mah, a on izgubi svaku vlast nad njim, onda ode preko grmlja i kamenja strašnom brzinom, dok se na kojem zavoju ne strovali u kakav ponor. Tako i sijeno dovažaju na saonicama, koje se preko ljeta tamo čuva. Taj opasan posao otešćan im je još u krajevima, gdje nema drveća, velikim usovima. Nije rijedak slučaj, da usprkos svoj opreznosti iznenada bura baci u kakvu provaliju i saonice i ljude. Samo na nekim mjestima dade se na volovima dovesti u selo. Uopće trse se seljaci obzirom na slabi put, da sve u zimi dovezu. Tisovina, stelja za blago, drvena kora, kamenje za zidanje, sve to dovozi se na saonicama dolje, a djubar na njive vuče se takodjer zimi na brijeg, da tamo leži do proljeća.

U nekim krajevima razvit je poseban kunći obrt, koji odbacuje lijepu dobit seljacima. Taj se obrt, akoprem ga u ljetu prema raspoloživom vremenu obavljaju, broji medju zimska zanimanja, jer slobodne satove za rad u zimi korisno ispuni. Prvi je pokušao neki Ivan Demetz g. 1703. sa rezanjem okvira za slike od limbovine (Pinus cembra) i tim postao utemeljač danas svjet skog glasa grödnjanske rez barske industrije i izradjiva nja igračaka, a danas stanov nici Grödna tomu obrtu mog zvahvaliti svoje blagostanj Jedni izradjuju jednostavne dječje igračke drvene konjiće, lutke itd., što se prodaje p čitavom svijetu; drugi, koji su svršili stručn školu, za viši umjetni obrt u St. Ulrichu, iz radjuju kipove svetaca, raspela i druge pred mete za oltare. Kod većega obiteljskoga obrt razdijeljen je posao, pa brzo napreduje. I te rezbarske škole raspela proizašlo je proš lih godina lijep broj vrsnih umjetnika, ki para i slikara.

Prije bijaše u Grödnertalu raširen jeda drugi kućni obrt naime čipkarstvo, ali je da nas gotovo iščeznuo, pa se samo nalazi u Def freggentalu, Taufrertalu i u Bregenzervaldu Tkanje platna na starom jednostavnom tka lačkom stanu nadje se osamljeno još u Sel raintalu, u Sarntalu i u gornjem Eisacktalu To je debelo i čvrsto platno, te grubo selja čko sukno. Malo po malo istiskivala je tka lačke stanove tvornička roba kao i kod na u nekojim krajevima, pa će za kratko vr jeme biti tek priča, da je nekada ovaj naro sam priugotavljao sve kod kuće, što mu j trebalo.

Čitatelji će se iz ovoga osvjedočiti, da ljudi u zimi ne ljenčare, akoprem ne rade d kasno u noć. Kad se spusti mrak, sakupi s čeljad oko topla ognjišta, domaći razgovor se nastavljaju, a momci se hvataju citre, t za kratak čas zabruje veseli glasovi pjesm

Kraj ovako teških prilika još se govori blagostanju. Kako onda lako mogu kod na seljaci bilo u kojem kraju kud i kamo udobnij živjeti, jer se ne trebaju boriti s takovim po gibeljima. Ima doduše kod nas drugih zaprek ali te se dadu pjevajući otstraniti. Mnogi ko ristan posao dao bi se u zimsko doba obavljat što bi našim seljacima donio lijep prihod.

A. Machnik.

Jedan uspjeli pokus s umjetni gnojem.

Blagajnik hrv. seljačke zadruge u Otr vancu, Gjuro Predragović, proveo je proš godine dva pokusa s umjetnim gnojem na l vadi i lucerništu, pa buduć su ovi pokusi vr dobro uspjeli i jer su poučni, to ćemo ih ovd ukratko našim zadrugarima predočiti.

Koliko je gnojeno i koliko je dobiveno na :dinim pokusnim plohama na livadi ljivo je iz ove slike:

50□° gnojeno. g. sijen	50□° superfosfat. 56 kg. sijena	50□° Kalijeva sol. 51 kg. sijena	50□° superfosfat i kalijeva sol 92 kg. sijena

Isti pokus proveden je i na jednom lucerništu (oranica posijana lucernom), što takodjer vidljivo iz slijedeće slike:

50□° gnojeno. kg. suhe krme	50□° superfosfat. 47 kg. suhe krme	50□° kalijeva sol 51 kg. suhe krme	50□° superfosfat i kalijeva sol 87 kg. suhe krme

Svaka pokusna ploha imala je površinu od četvorna hvata. Ako svedemo količinu pošenog umjetnog gnoja na jednu ral, to je uno po rali 300 kg. superfosfata i 100 kg. jeve soli.

Kod pokusa na livadi odgovara doeno sijeno po rali: na negnojenom 11.84 ., na gnojeno superfosfatom 17.92 mtc., gnojeno kalijevom soli 16.32 mtc., a na ojeno superfosfatom i kalijem soli 29.44 mtc. Prema tome dobio je najviše na onoj pokusnoj plohi, koja bila pognojena superfosfatom i kalijevom , t. j. po 1 rali pokazuje se ovdje višak na nepognojenoj pokusnoj plohi od 17.60 . sijena. U Otrovancu je danas mjestna na sijenu K 8.— po 100 kg.

Rentabilnost ovog gnojenja na najbolje jeloj pokusnoj plohi svedena na 1 ral vida je iz slijedećeg proračuna: Potrošeno je 1 ral u savezu sa umjetnim gnojem:

superfosfata po K 7.20 . . .	K 21.60
kalijeve soli po K 14.50 . .	K 14.50
eznička vozarina za ovo gnojivo	K 7.—
ošeno nadnice uslijed većeg iroda	K 6.—
nje gnoja	K 3.—
Ukupni izdatak	K 52.10

Naprotiv dobiveno je više sijena 17.60 q K 8.— . . . . K 140.80, e prema tomu polučeno na 1 rali i čisti prirod od . . . K 88.70 ama 1 rali nepognojene livade. —

Kod druge pokusne plohe, koja je gnojena o superfosfatom, polučen je višak čistog oda po 1 rali od K 17.—, a kod treće pone plohe, koja je gnojena kalijevom soli, 5.34, Prema tome pokazuje se na livadi najbolji uspjeh u gnojenju sa superfosfatom i kalijevom soli.

Kod gnojitbenog pokusa na lucerništu dobiveno je suhe krme po rali: na negnojenom 11.52 mtc., na gnojeno superfosfatom 15.04 mtc., na gnojeno kalijevom soli 16.96 mtc. i na gnojeno superfosfatom i kalijevom soli i 27.84 mtc. suhe krme.

Prema tome postignut je najveći prirod na onoj pokusnoj plohi, koja je gnojena superfosfatom i kalijevom soli, koja prama nepognojenoj plohi pokazuje višak u prirodu suhe krme sa 16.32 met. centa. Cijena suhoj lucerni u Otrovancu je danas K 7.— po 100 kilograma.

Kako se je pako novčano isplatilo gnojenje na najbolje uspjeloj pokusnoj plohi na lucerništu, to razabiremo iz ovog računa:

Troškovi gnojenja s umjetnim gnojem kao i kod livade iznose ukupno . . . K 52.10
Naprotiv dobiveno je više suhe lucerne 16.32 met. centa po K 7.— . . . . . . K 114.24
te je prema tome na 1 rali lucerništa kod gnojenja superfosfatom i kalijevom soli polučen novčani višak od . . . . K 62.14

Iz ovih primjera, koji su provedeni u gospodarskoj praksi, vidimo, kakovu zamašnu korist donosi uporaba umjetnih gnojiva, ako se ona pametno provadja na temelju iskustva, koja možemo crpsti samo takovim pokusima. Danas za maloposjednika vrlo mnogo znači, ako on može privredu od 1 rali livade ili lucerništa podići za K 88.70 odnosno K 62.14.

Ovi redci neka budu našim zadrugarima poticalo, da se što većma bace na uporabu umjetnih gnojiva, a kako je upravo sada hora za ovaj posao, to se neka prihvate toga rada za podizanje privrede na svojemu posjedu.

Drag. Ružić. — Darmstadt.

Zadružna nastava u Njemačkoj.

Silno proširenje zadrugarstva u Njemačkoj zadnjih 10—15 godina zahtijevalo je i zahtijeva sve više i više teoretički i praktički izobraženih ljudi, koli za vodjenje pojedinih zadruga, toli i za njihovo nadziranje. U isto mjeri, u kojoj se zadružna organizacija povećaje i proširuje na različnim područjima narodnog gospodarstva, čime naravno biva i mnogostrana, u istom tom opsegu rastu zadaće i dužnosti s jedne strane onih, koji su pozvani, da zadrugama upravljaju, a s druge strane onih, kojima je dužnost posao tih upravljajućih organa nadzirati

i ispitivati. Vrhovni savez njemačkih seljačkih zadruga kao i pojedini zemaljski i pokrajinski savezi nastoje osnivajući razne zadružne škole i tečajeve, da udovolje tim zahtijevima vremena.

Ja ću se u kratko pozabaviti najprije s onim zavodima, kojima je svrha, da odgoje stručnjački naobražene činovnike za službe nadzornika kod pojedinih saveza ili poslovodja većih zadružnih poduzeća, a onda ću se osvrnuti na one, kojima je svrha uputiti koli blagajnike, toli i članove ravnateljstva i nadzornog odbora u njihove poslove i dužnosti.

Da udovolji potrebama pojedinih saveza za stručnjački naobraženim činovnicima, osnovao je vrhovni savez g. 1904. »njemačku gospodarsko - zadružnu školu« u Darmstadtu. Školu polaze bilo izaslanici pojedinih saveza i zadruga iz cijele Njemačke, *bilo oni*, koji se žele posvetiti zadrugarstvu. Gotovo svake godine dodje po koji inozemac. Tako je bilo već polaznika iz Rusije, Srbije, Bugarske, Češke, Ugarske, pa i Japana, a ove sam godine ja izaslan po Središnjoj svezi hrv. seljačkih zadruga. Škola traje svake godine 6 mjeseci (od 1. listopada do 1. travnja). Predmeti su slijedeći: 1. Općenito zadrugarstvo. 2. Zadružno pravo. 3. Zadružno knjigovodstvo i poslovodstvo. 4. Zadružno dopisivanje. 5. Revizija zadruga. 6. Sastav i djelokrug pojedinih vrsti zadruga. 7. Nauka o gospodarskoj trgovini i tarifama. 8. Nauka o robi. 9. Nauka o novcu i vjeresiji. 10. Općenito pravo (gradjanski, trgovački, porezni, biljegovni, mjenbeni, čekovni i drugi zakoni). 11. Trgovačko-zadružno računovodstvo. Ovom se opsežnom gradivu priključuju praktične vježbe kao i pregledavanje pojedinih zadružnih poduzeća.

Osim te baš za zadrugarstvo uredjene škole, predaje se zadrugarstvo na sveučilištu u Halleu i na gospodarskoj školi u Berlinu.

Kolika je potreba za zadružnim činovnicima, vidi se iz zaključaka, stvorenih na zadnjem svezadružnom zboru u Monakovu od Šulce-Delitschevih zadruga. U tim se zaključcima izriče želja, da se na trgovačkim akademijama i visokim školama dodaju još dva polječa lih za proučavanje zadrugarstva, a isto tako, da se na sveučilištima predaje zadrugarstvo, a zadružnom pravu da se posveti više pažnje, nego do sada.

Kao što se vrhovni savez skrbi za izobrazbu činovnika pojedinih saveza, tako se i savezi brinu za izobrazbu blagajni[...] upravnih organa pojedinih zadruga. [...] bito je zgodno uredjeno to poučavanje [...] saveza u Landau-u (Bavarska). Kod to[...] saveza obdržavaju godimice blagajnič[...] čajevi za članove ravnateljstva i nadzo[...] odbora i blagajničke škole. Blagaj[...] tečajevi nijesu ništa drugo, nego sast[...] blagajnika i članova ravnateljstva i nad[...]nog odbora, na kojima se u prisutnosti [...]slanika saveza pretresaju sva važna pita[...] koja zasijecaju u zadružno poslovanje. [...]vez je u tu svrhu razdijelio svoje područ[...] 10 kotara i u svakom se kotaru obdržav[...] godimice u proljeće i kasnu jesen ova[...] tečajevi u prisutnosti izaslanika svih za[...]ga, koji se u kotaru nalaze. Instruktivni [...]čajevi imaju svrhu članove ravnateljst[...] nadzornog odbora upoznati s njihovim [...]nostima. Tečajevi traju 3—4 dana i u tak[...] mjestima, koja su središta od 8—10 [...]druga tako, da svake godine dodju sve [...]druge na red.

Ove je godine (6. siječnja) taj sa[...] otvorio prvi puta blagajničku školu [...] uzoru one, koju je pred par godina otv[...] savez u Monakovu. Škola će trajati č[...] tjedna, a svrha joj je, da temeljito p[...] zadrugare i odgoji što valjanije blagajn[...] O naučnom gradivu te škole iznijet ću [...]jom drugom zgodom. Poput ovog sav[...] priredjuju i drugi slične tečajeve i sasta[...] Tako je savez u Monakovu dva put prir[...] prošle godine blagajničku školu od č[...] tjedna. 6-dnevne tečajeve priredilo je 6 [...]veza, 5-dnevne šest saveza, dok su os[...] priredili tečajeve od 2—5 dana. Mnogo[...]jan posjet ovih tečajeva dokazom je, da [...] te škole od prijeke potrebe. Da se takvi [...]čajevi mogu priredjivati i po više put[...] godini kod jednog saveza, imade se pr[...]sati tomu, što su troškovi polaznika mal[...] jer dobivaju potpore koli od vlade, toli [...] saveza i svojih zadruga.

Savezi, kako se vidi iz njihovih go[...]njih izvještaja, smatraju ovo poučava[...] svojom najvažnijom zadaćom, a mora[...] reći i zdušno je vrše. Nije dakle ni čudo [...] zadrugarstvo u Njemačkoj tako napred[...]

Kako se može ispraviti na ma[...] novi porez (zemljarina)?

(Nastavak.)

Prvi koraci općinskoga poglav[...]stva.

Zato je prva i velika dužnost našega o[...]skoga zemljarinskoga odbora (to se ona dva[...]

ika, koja su prisustvovala klasaciji i pot-
a zemljišnik) i vašega općinskoga pogla-
va, da dobro prouče popis općinskih uzor-
ca, čim je na općinu stigao katastralni ope-
prije nego je isti javnom izloženju predan.
osobito prispodobe medjusobno pojedine
čestice, da nije možda bolja zemlja metnuta
zor lošijega razreda, a lošija za uzor višega
eda. Glavno pako imadu prosuditi u tom po-
sa ljestvicom čistoga prihoda dotičnoga
jenbenoga kotara u ruci, nije li koja uzor-
ca za tako visoki razred postavljena, ko-
u opće nema mjesta u dotičnoj poreznoj
ni.

ako se na primjer u I. i II. razred meće sa-
ona, od dobre zemlje najbolja, u dotičnom
ienbenom kotaru. I to u I. razred samo ona,
je posve blizu sela, a nikakove slabe strane
falinge joj se ne mogu naći. (Jame, nizine,
riega, da vlaga niti suša štete nanjeti ne
e).

ko članovi opć. poglavarstva i zemljarin-
a odbora poznadu zemlju u opsegu cieloga
noga procienbenoga kotara — pa ako na-
na primjer, da ima jedno ili više sela, gdje
opće, sva zemlja bolja nego u vlastitoj op-
ili gdje je bliže cesta i željeznica ili bro-
rieka, — a ipak je i u njihovoj općin prvi
ugi razred zastupan i postavljene uzorče-
za I. i II. razred oranica, — onda odmah
znati, da popis uzorčestica ne valja i ima-
putiti dotične posjednike, koji su vlastnici
uzorčestica, da podnesu opotrage proti kla-
i istih, sa zahtjevom, da te čestice dodju u
III., ili u III. i IV. razred. Da se mogu i te-
to obrazložiti opotrage protiv takovih lo-
općinskih uzorčestica treba od županijskoga
arinskoga odbora nabaviti:

popis kotarskih uzorčestica

otični procjenbeni kotar i pozivom na po-
jene u istom uzorčestice I. i II. razreda
ica, prispodobom dokazati, da naprijed na-
ne općinske uzorčestice ne valjaju i ne
služiti za temelj prosudjivanja razmjer-
klasacije u svrhu podnašanja opotraga.

ko pak članovima opć. poglavarstva i zem-
iskoga općinskoga odbora nije dobro po-
kakvoća, gospodarska vriednost i plodnost
cielom dotičnom procjenbenom kotaru —
la neka smjesta, čim je iz Zagreba kata-
ni operat stigao, nabave popis kotar-
uzorčestica od županije, pa neka po
anom zaključku općinskoga zastupstva idu
ravi točno pregledati sve u popisu kotar-
uzorčestica navedene parcele, — a nakon
neka ih prispodobe sa općinskim uzorčesti-
. Ako nadju, da općinske uzorčestice ne od-
govaraju kotarskim, neka upute vlastnike dotičnih uzorčestica, kakove opotrage treba da ulože, a kr. nadzorničtvo katastralne reambulacije u Zagrebu neka u kratko o tom obavieste, da su priklopili u svrhu mogućnosti izvedenja opotraga, dotičnom kotastralnom operatu jedan **popis kotarskih uzorčestica**, u svrhu, da prispodobno sa istim mogu stranke podnašati i obrazlagati opotrage, — pošto se je izpostavilo, da za općinske uzorčestice postavljena zemljišta sama nisu razmjerno klasificirana, te su dotični posjednici istih proti klasifikaciji (razredjenju) istih jur uložili opotrage.

Tek nakon što je ova kontrola obavljena i time pružena mogućnost izpravnoga prosudjivanja klasacije u svrhu podnešenja opotraga, — tek nakon toga smiju se općinska poglavarstva odazvati zahtjevu za izloženje operata i isti predati javnoj 30-dnevnoj uporabi.

Ako općinska poglavarstva, uz sudjelovanje opć. zemljarinskoga odbora, opaze, da uopće ne može biti n. pr. I. i II. razred oranica u dotičnoj porez. općini, u prispodobi sa popisom kotarskih uzorčestica, — a u popisu opć. uzorčestica se uzorčestice tih razreda nalaze i prema njima je stanovita površina (vidljiva u popisu lit. A o »zemljištnom posjedu i čistom prihodu«) razredjena, — to će biti njihova dužnost nastojati, da ne samo oni posjednici opć. uzorčestica, već i posjednici svijuonih zemalja, što su u I. i II. razred uvrštene, podnesu opotrage. **Kod takovoga slučaja desiti će se često slučaj, da će se za čitavu poreznu općinu, ili za čitave pojedine rudine opravdano i obrazloženo moći zatražiti, da se sveukupna klasacija oranica, ili i drugih težadbi, za jednu ili dvie klase snizi.**

Kod potražbe prepisa popisa kotarskih uzorčestica od predsjedničtva županijskoga zemljarinskog povjerenstva —treba osobito upitati, jeli taj popis konačno ispravljen i autentičan, da **nakon obavljene klasifikacije** ima još vrijednost. Doklegod se takav popis kotarskih uzorčestica ne može nabaviti, ne može se niti katastralni operat za javni uvid izložiti.

Opotrage proti pogriješkama.

Osim ovga glavnoga opotražnoga zahtjeva, da se snizi postavljena klasa u novom katastralnom operatu (u posjedovnom listu, zemljišniku itd.), čime se bitno mijenja porez ciele dotične porezne općine, — mogu se opotrage uložiti i proti svim netočnostima i pogrieškama, koje su se možda uvukle u katastralne izprave.

Ove pogrieške naći će lako svaki posjednik, ako dobro i pazljivo izvana i iznutra pregleda

svoj vlastiti novi posjedovni list, a ako je potrebno i svoje zemlje u nacrtima.

Na vanjskoj strani posedovnoga lista treba istražiti, da li je ime posjednika ili ime svakoga suvlastnika valjano unešeno, kao i dotični kućni broj i prebivalište. Ako manjka koji suvlastnik, treba uložiti opotragu, jer nije za porez odgovoran, tko nije na listu upisan. Na unutarnjoj strani neka pogleda najprije posjednik, da li se ukupna površina zemlje slaže sa faktičnim posjedovnim stanjem. Ako ima u posjedovnom listu manje ili više, treba da se pronadju dotične parcele, koje su izpuštene ili suviše umetnute, pa uložiti prema tomu opotragu.

Ako je težadba krivo izkazana u listu, t. j., ako je n. pr. koja zemlja, koja se u istinu kao pašnjak rabi, kao oranica u listu unešena, ili kao vinograd; — ako je oranica kao vrt ili vinograd u posj. listu iskazana, — pašnjak kao livada — i slično, — onda opet treba uložiti opotragu, da se to popravi; — jer se mnogo veći porez plaća od vrta i vinograda nego od oranice, livade, šume ili pašnjaka, — i opet veći od oranice i livade nego od šume i pašnjaka.

(Nastavit će se.)

Julije Gollner:

Osvrt na staru i pogled na novu godinu.

Kod prelaza iz jedne — poznate — godine u drugu — posve nepoznatu — običaje svaki razumni putnik na ovoj zemlji, da se osvrne na prošlost, i da pogleda u budućnost. I u zadrugarstvu ne smije drukčije da bude. Treba naime da obračunamo sa svim onim, što smo u prošloj godini doživjeli, te da prema stečenom iskustvu — bilo ono povoljno ili nepovoljno — udesimo naš daljni rad.

Nije naša zadaća, da u ovom kratkom članku navedemo — sa statističkim podacima u ruci — uspjehe ili neuspjehe kod pojedinih zadruga ili u cijelom zadrugarstvu. To je posao zadružnih uprava, blagajnika, te strukovnjaka, kojima pri ruci stoje svi zato potrebni podaci. Mi ćemo se samo općenito osvrnuti na godinu 1912. naročito pak, u koliko nam je ona donijela veselja, žalosti i rada!

Svjetle i sjajne točke u našem prošlogodišnjem radu bili su bez sumnje skupinski zborovi hrvatskih seljačkih zadruga, koji su lijepo i iscrpivo opisani u 1. broju »Hrvatskog Udrugara« ove godine. Iz toga opisa razabiremo, da su ti skupinski zborovi održani u potpunom skladu i medjusobnoj snošljivosti, bez ikakovih upadica, te da će biti dalje poticalo za provedbu onih velikih zadataka, koje je naša zadružna organizacija čvrsto odlučila provadjati u korist našeg hrvatskog naroda. — Kao skupinski zborovi, tako je i II. redovna svezadružna skupština hrvatskih seljačkih zadruga na Sušaku krasno uspjela. Ona je opširno opisana u kalendaru »Zadrugaru« za god. 1913., te možemo s ponosom reći, da je to bila kruna zadružnoga rada i najsjajnija točka u prošlogodi[šnjem] djelovanju našeg zadrugarstva. Držimo, [da su] svi naši zadrugari duboko uvjereni o v[elikoj] vrijednosti koli skupinskih zborova toli i [za]družnih skupština, jer se u takovim sasta[ncima] budi pravi zadružni duh, krijepi i jača o[du]ljenje za sve, što je dobro i plemenito, te [bu]šćuje smisao za društveni život. U ovakov[im] zgodama vazda se jasno i glasno predoču[je, da] našemu zadrugarstvu nije samo svrha pra[vo] unapredjivanje seljačkog staleža, već da [je na] njegovoj zastavi zlatnim slovima napisano [po]doredno uzgajanje u svakom pogledu, n[a]pak u značajnosti!

Čovjek, snabdjeven dubljim duševnim [svoj]stvima, a prema tomu i potrebama, ne mo[že ži]vjeti samo o kruhu, al ne može živjeti ni [samo] o zraku. Bilo bi okrutno i nečovječno, k[ad bi] nevoljnika, koji se mučno bori za svoj ops[tanak] samo lijepim riječima i uputama htjeli ut[ješiti]. Tu treba pružiti što prije ruku pomoćnic[u, te] mu pribaviti što više moguće sredstava i n[ačina], da se uzmogne podići iz svoje nevolje! U [ta]kovim slučajevima djeluje zadrugarstvo u[istinu] blagotvorno. Koliko li je već zadrugara, k[oji su] gospodarstveno bili jur na rubu propasti, [spa]šeno i podignuto na pravi put napretka? [O] tome se ne mogu podati pravi statistički p[odaci], jer se takovi čini naših zadruga — što je i [posve] razumljivo — ne stavljaju na veliko zvono, [jer] se ovdje imade vazda na umu ona narodn[a po]čenica: »Neka ne zna ljevica, što učini des[nica«]. Ali od svih onih, koji su osjetili blagot[vorno] djelovanje zadrugarstva, zahtjeva se pot[punim] pravom, da budu barem zahvalni. Najljepš[a] zahvala i priznanje zadruzi od njihove s[trane] bit će, ako će svim silama nastojati, [da se] održe na onoj zelenoj grani gospodarsko[g na]pretka, na koju su se uspjeli pomoću [svoje] zadruge. Svaki takav morao bi si čvrsto p[rodu]zeti, da će dušom i tijelom raditi za pro[cvat i] proširenje zadružnih ideja, te bi morao bi[ti] primjer i najuspješnije sredstvo za suzb[ijanje] sv[i]h nepravednih prigovora od strane onih[, koji] nevolju svojih bližnjih izrabljuju u svoju [korist] — za svoje obogaćenje, pa im je prema [tomu] zadružna organizacija trn u oku!

Nu imade mnogo i takovih, kojima [se ne može] lahko pomoći, a to s toga, jer uporno od[bijaju] svaku pomoć! Takovi članovi zadavaju n[emalo] brige zadružnim upravama, a redovno s[e do]gadja, da ih se mora prepustiti sebi sa[mima]. S veseljem moramo istaknuti, da su ovakv[i slu]čajevi vrlo rijetki u našoj zadružnoj o[rgani]zaciji, al se ipak dogadja, da se koji [o]zdvojni putnik u ovoj suznoj dolini bac[a —] kako bi u slici rekli — u vodu, gurajuć [pri]korno od sebe ruku, koja ga želi spasiti. [I] potone radi vlastite krivnje! Ovakav pos[tupak] ne može nitko odobriti, već ga mora s[vatko] najodlučnije odsuditi. U svijetu vladaju [vječni] zakoni, koji se ne mogu bez kazne trajno [pre]ilaziti. Tko ne živi svomu staležu primj[ereno,] te više izdaje nego li što prima; tko se ne [brine] za uredjivanje i otplatu svojih dugova, već [svoj] dohodak i zaslužbu pretvara u žestoka [pića,] taj se ne smije naći u čudu, ako se naje[dnom] zajedno s cijelom svojom obitelji nadje na [rubu] propasti!

mo svi upućeni na rad i to ozbiljni rad! u vremena, pa stoga treba dvostrukom prionuti uz posao, ako hoćemo, da na- io i da živimo kao vrijedni i pošteni aš rad nije jednak. Jedan radi sa sjeki- igi perom, treći kladivom, četvrti šilom. igom, onaj lopatom, ovaj dlijetom, onaj li kako drugčije, nu svatko mora raditi. du je spas, dočim lijenost siguran put st! U prošloj godini bilo je rada na sve koli u gospodarstvu, toli u zadružnom iju. Ovom zgodom budi izrečeno pri- svim marnim radenicima na polju za- va. Oni doživiše sigurno kraj svoga mnogi gorki čas, ali bilo je i veselja, vidjeli uspjeh svoga rada. Ne manje pak nja zadovoljstvo, kad mogu s pono- gledati na svoje djelovanje, kojim su , da im je u istinu stalo do napretka i nja njihovih bližnjih! To pak njihovo stvo bit će potpuno, jer nijesu radili raš, već dobrovoljno, radosni, da mogu ati u takovom plemenitom radu.

je bilo prošle godine, a kako će biti ine, u koju smo prije nekoliko dana

pogleda u budućnost čini nam se, kao imo u neku tajnovitu tminu. O, da tko može odstraniti zastor, pa da nam uz- kazati unaprijed, kakova će biti godina Nagadjanja imade kojekakvih, al ti novi obično zlo prolaze! Imade dosta i tako- obzirom na broj 13 nepovoljno proka- i to nas ne smeta, jer takova mnijenja o praznovjerjem, kojeg se u opće mo- ıvati! Medjutim svakako je dobro, da pripravni na sve mogućnosti, kao n. pr. bolesti, pošasti kod blaga i slično. Ta n se mogu na obzorje navući teški z kojih se može sasuti na naša polja, ume i vinograde zatorni led. Sve to nas zabrinjuje, al ujedno da u nama neko pouzdanje u Svevišnjega, u čijim se nalazi naša sreća i blagostanje, pa o pouzdanje jače i nepokolebivo, tim je ed u budućnost vedriji!

vo, što smo dosele rekli glede gospo- jedi i za svakog zadrugara. U teškim ıa mora se pokazati jakost organiza- su u ratu pričuve često od neprocije- ednosti, tako nam u teškim novčanim izvrsno poslužuju pričuvne glavnice. m prilikama dolazi do dvostrukog iz- adrugarsko geslo: Svi za jednoga, je- e! Već smo dosele bili stavljeni u veliku obzirom na preteško stanje na novča- štu, te ćemo se iskreno radovati, ako ve kušnje u buduće mimoidju, al ako oramo svakako i vazda biti posve pripravni! Jer baš onda, kad se iscrpe izvori gospodarskih prihoda, koji nam u redovitim vremenima pružaju dovoljno sredstava, treba da ih nadomjesti zadrugarstvo i samopomoć.

Medjutim moramo istaknuti, da bi onaj, koji bi se spremao samo za takove izvanredne okolnosti, radio jednostrano. Ta imademo i u vremenima tihoga i mirnoga razvitka dosta velikih zadaća za bolje uredjenje našeg gospodarskog i ćudorednog položaja. Želimo, da nam se u novoj godini pruži mogućnost, kako bi mogli u tom pogledu znatno pokročiti naprijed. To je iskrena želja svijuh nas, jer znademo dobro, da onaj koji ne napreduje, bezuvjetno nazaduje.

Ovdje želimo naše zadrugare upozoriti na jednu malenkost, koja je od zamašne važnosti koli u životu pojedinaca, toli još više u zadrugarskom radu. Nemojmo naime nikada počivati na stečenim lovorikama! Jednom zgodom dodjoše vojnici k zapovjedniku i kliknuše: »Oteli smo neprijatelju jednu zastavu!«, a zapovjednik im nato odvrati: »Podjite i otmite još jednu!« Eto tako treba da radimo svagda i svagdje, pa će nam ova nova godina biti sigurno sretna i blagoslovljena!

Prigodom nove godine običavaju si prijatelji medjusobno čestitati. Na selima se obično kaže: »Bog Vam dao sve ono, što si sami želite!«, a mi dodajemo: »Osobito mir i blagoslov!« — Naša zadružna organizacija netraži nigdje nikakovih zadjevica, ali se niti ne boji poštenog natjecanja i dozvoljene borbe za dobro svojih članova. Kako je naš život tako rekuć samo jedna borba za opstanak, to se moramo nadati, da će nam i nova godina donijeti svakojakih borba, na koje moramo biti vazda pripravni. Ono, što se tiče zadruge, mora se ticati i svakog njezinog člana, jer ako uspjeva cijela zadruga, uspijevat će i napredovat i svaki njezin član! Stoga dakle budimo i u novoj godini svi ko jedno tijelo, radimo složno i uzajamno s geslom: Svi za jednoga — jedan za sve!

Na znanje i ravnanje svim hrvatskim seljačkim zadrugama.

Hrvatske seljačke zadruge, koje se nalaze u području kr. sudbenog stola u Zagrebu — kao trgovačkoga suda — imale su do sada s podnašanjem svojih izvještaja o redovitim skupštinama dosta neprilika. — Sudbeni naime stol u Zagrebu nije redovno ta izvješća primio na znanje, jer nijesu zadruge svoje god. bilance s brojem članova, te stanjem zadružnih dijelova obnarodovale barem 8 dana prije glavne skupštine u službenom listu »Narodnih Novina«. — Mi smo proti takovim rješitbama u ime dotičnih

zadruga — napose pak u ime Hrvatske seljačke zadruge u Jastrebarskom — po našem pravnom zastupniku dr. K. Jandi — podnijeli utok na kr. banski stol, ali je isti prvomolbenu odluku potvrdio. Nakon toga podnešen je utok na kr. stol sedmorice, koji je svojim riješenjem od 31. prosinca 1912. broj 6741 preinačio obje dolnjosudne riješitbe time, da je zadrugu u Jastrebarskom riješio dužnosti uvrštenja i obnarodovanja bilance u službenom listu »Narodnih Novina«, — a što vrijedi za H. S. Zadrugu u Jastrebarskom, vrijedi i za sve naše Hrvatske seljačke zadruge.

Javljajući to svim Hrvatskim seljačkim zadrugama molimo ih, da u buduće redovne i vanredne glavne skupštine sazivaju točno prema ustanovama §. 49. (starijih) ili 50. (novijih) zadružnih pravila, koji odredjuju, da se skupštine sazivaju javnim oglasom na način, koji je u mjestu uobičajen, te i ličnim pozivima na zadrugare. — Dakako da treba u oglasu naznačiti predmete, o kojima će se u skupštini vijećati i zaključivati, te da treba skupštinu oglasiti barem deset dana prije, nego li će biti skupština. — Bilanca pak svake zadruge mora biti — nakon odobrenja po ravnateljstvu i nadzornom odboru — barem 8 dana prije redovine skupštine zajedno s izvješćem u stanu zadruge na uvid zadrugarima izložena.

Ustanove trgovačkoga zakona u pogledu protokoliranja zadruga, te u pogledu upisa novih i brisanja starih članova ravnateljstva ostaju netaknute.

Hrvatska poljodjelska banka.

Zadružne vijesti.

Sjednica glavnog odbora Središnje sveze hrvatskih seljačkih zadruga održana je 20. prosinca prošle godine. Prisutni bili su predsjednik presvj. g. M. pl. Kiepach, zatim odbornici gg. Milan Strahinšćak, dr. M. pl. Antolković, I. Cvetko, dr. I. Gjuranec, T. Jalžabetić i D. Marinić i tajnik Središnje sveze A. Machnik. Tajnik je najprije izvijestio o radu glavnog odbora Središnje sveze za drugo polugodište 1912., zatim o skupinskim zborovima, koji su održani koncem godine 1912., nadalje o odboru ad hoc, koji je na skupinskim zborovima izabran za eventualnu promjenu pravila Središnje sveze. Konačno je tajnik izvijestio, da su tijekom godine 1912. osnovane hrvatske seljačke zadruge u Satnici, Oprisavcima, Feričancima, Maloj Gorici, Bedeniku, Jagnjedovcu, Dežanovcu, Bakarcu, Krivomputu, Dol Kovačici, Sv. Gjurgju i u Novomselu kraj Varaždina.

Iza toga raspravljalo se je svestrano radi doprinosa za zadružnu organizaciju, u kojem predmetu je glavni odbor jednoglasno zaključio, da se imade točno provadjati § 4. pravila Središnje sveze i skupina, po kojemu su zadruge — koje su prihvatile zadružnu reformu — dužne za sve svoje članove doznačivati prinos od K 1.— po članu bez obzira, da li primaju ili ne primaju Hrv. Udrugar i kole[...] Zadrugar. Ovaj doprinos je za pokriće o[...] troškova Sveje i nije u svezi sa primanjem H[...] Udrugara i koledara, koje članovi primaju [...] temelju prava, koja im po pravilima Središ[...] sveze i skupina pripadaju.

Nadalje je jednoglasno zaključeno, [...] svaka zadruga priopći Svezi, koliko joj se im[...] de otpremati Udrugara i koledara, jer imade takovih zadrugara, koji su nepismeni i u či[...] kući nema nikoga, koji bi bio vješt čitanju i p[...] sanju. Naravno, ako takovi zadrugari ne p[...] maju zadružno glasilo, nisu riješeni dužnos[...] uplaćati doprinos za Svezu. Konačno je u save[...] s time zaključeno, da Središnja sveza pora[...] oko suzbijanja nepismenosti kod hrvatskih s[...] ljačkih zadruga pomoću najnovije Anderliće[...] škole za nepismene. U tu svrhu pozvat će [...] vidjeniji zadrugari, koji će na sebe preuzeti ov[...] važan posao, u središte skupine, gdje će ih [...] Anderlić točno uputiti u svoju najnoviju ško[...] za analfabete. Nadalje je prihvaćen prijedlog [...] Jalžabeitća, da se zadruge na području križ[...] vačke i gjergjevačke imovne općine pozovu, [...] porade kod svojih imovnih općina, kako bi [...] što više štipendija ovih korporacija upotrebi[...] za naobrazbu mladeži u gospodarstvu, obrtu [...] trgovini. Nakon što su raspravljeni još nek[...] predmeti strukovno-gospodarske naravi, zaklj[...] čio je predsjednik ovu sjednicu glavnog odbor[...]

Središnja sveza hrvatskih seljačkih zadru[...] za suzbijanje nepismenosti. Poznata je činjenic[...] da je još jedan veliki dio našega naroda nepi[...] men. God. 1910. bilo je u našoj domovini ukup[...] 2,621.954 žitelja, od kojih je bilo nepismen[...] 1,468.170, a to znači, da od svake stotine ima[...] njih 55, koji nisu vješti čitanju ni pisanju. Ka[...] smo gore naveli, glavni odbor Središnje sve[...] bavio se je potanko ovim žalosnim pitanjem [...] svojoj dne 25. prosinca prošle godine održan[...] sjednici, te je zaključio, da Središnja sveza mo[...] iskupiti svoje obećanje dano na I. svezadružn[...] skupštini u Osijeku g. 1911., da će ona pren[...] svojim prilikama poraditi oko suzbijanja nepi[...] menosti u krugu naše zadružne organizaci[...] U savezu s time pozvane su sve u organizac[...] nalazeće se hrvatske seljačke zadruge, da p[...] opće broj svojih nepismenih zadrugara. N[...] dalje da jave, da li bi bio koji vidjeniji čl[...] zadruge spreman preuzeti ovaj posao uz stan[...] vitu nagradu. Čim zadruge to dojave, pozva[...] će se svi oni, kojima će se povjeriti posao [...] suzbijanje nepismenosti, u središte skupina h[...] seljačkih zadruga, gdje će ih naš poznati stru[...] njak g. Anderlić uputiti u najnoviju školu [...] nepismene, po kojoj će se u našoj zadružn[...] organizaciji poraditi oko liječenja ove naše n[...] rodne rak-rane. Mi se nadamo, da će hrvats[...] seljačke zadruge shvatiti vanrednu važnost ov[...] najnovijeg zadrunžog pothvata, i da će se [...] ovaj predmet jednodušno zauzeti svi oni, k[...] jima na srcu leži duševni napredak našega n[...] roda.

Zadružni voćni cjepiljnjak kod hrvatsk[...] seljačkih zadruga u Sv. Martinu pod Okiće[...] Ova hrvatska seljačka zadruga, koja je i dos[...] razvila lijep privredno-zadrugarski rad, zaklj[...] čila je osnovati zadružni voćni cjepiljnjak [...] uzgoj trešanja, da se tako svremenom dob[...] velike količine ovog voća, koje u onom kra[...] vrlo dobro uspjeva. Zemljište je u tu svrhu be[...] platno ustupio predsjednik zadruge g. Razu[...]

dok će radom rukovoditi marni ravnajući učitelj i blagajnik zadruge g. Tretinjak. Troškovi obradjivanja rasporezat će se na sve zadrugare. Vlada je već umoljena, da ovoj zadruzi podijeli potrebne divljake. — Ugledale se i druge hrv. seljačke zadruge u ovaj gospodarsko-zadružni pothvat!

Hrvatska seljačka zadruga u Kratečkom naručila je putem Središnje sveze dva simentalska jednog takovog bika, i od onda je stočarstvo u bika. Ova zadruga nabavila je već pred 2 godine onom kraju znatno pokročilo naprijed.

Hrvatska seljačka zadruga u Lukavcu naručila je putem Središnje sveze jednog simentalskog bika, za kojeg će se kupovninu rasporezati na sve zadrugare. Kako vidimo, osobitim zauzimanjem Središnje sveze i zadruga počelo se je u Posavini lijepo raditi oko oplemenjivanja stoke. Samo naprijed!

Nove marvogojske zadruge u krilu naše zadružne organizacije. U posljednje vrijeme osnovane su u našoj zadružnoj organizaciji 2 nove marvogojske udruge za uzgoj čistokrvne simentalske stoke i to jedna u Banovojjarugi, a druga u Sv. Križu Začretju.

Kod hrvatske zadruge u Novim Čićama predbilježili su se do sada članovi za nabavu 7 komada čistokrvnih bredjih simentalskih junica. U istom mjestu osnovana je marvogojska udruga, u koju ćes tupiti članovi ove zadruge, koji će ovog proljeća nabaviti ovu rasplodnu stoku.

Na znanje hrvatskim seljačkim zadrugama radi nabave simentalskih junica. Buduć će se prva nabava simentalskih junica obaviti po vladinom izaslanstvu koncem ožujka ili početkom travnja o. g., to se upozoruju one zadruge, koje žele za svoje članove ovu stoku nabaviti, da svoju potrebu na ovoj stoci dojave Središnjoj svezi najkasnije do 5. ožujka o. g.

Kod hrv. seljačke zadruge u Sv. Nedjelji čine se predradnje za osnutak mljekarske zadruge.

Na znanje zadrugama u napućenim krajevima. Ravnateljstvo zem. dobra Božjakovina obratilo se je na Središnju svezu s upitom, da li bi moglo dobiti 20—25 mladjih radnika muškaraca i to najprije za radnje u vinogradu, a poslije za košnju i vršidbu žitarica. Radnici moraju biti valjani i navedenim poslovima potpuno vješti. U ime nadnice dobivali bi nadnicu u gotovom, opskrbu, stan i ogrijev. Opskrbu bi si radnici morali sami pripravljati, a u to ime plaćalo bi ravnateljstvo radnicima jednog kuhača i dalo sav kuhinjski pribor. Najuputnije je, da se glede toga složi u stanovitom mjestu gornji broj radnika, a ovi neka izaberu sebi jednog spretnijeg druga, koji će s ravnateljstvom voditi pregovore.

Ovom prilikom ne možemo, a da se ne dotaknemo jedne važne slične stvari. Tko je za vrijeme žetve živio u blizini kojeg većeg slavonskog veleposjeda, mogao je vidjeti, kako košnju livada i žetvu žitarica obavljaju većinom stranci. Mi bi preporučili našim ljudima u napućenim krajevima, u koliko za vrijeme spomenutih gospodarskih radnja mogu bez štete ostaviti svoj kraj da seotpute na rad u Slavoniju. Time će oni istisnuti strane radnike, zarada će ostati u zemlji, naši ljudi upoznati će kroz to vrijeme slavonske prilike, pa nije isključeno, da će za vrijeme svoga boravka na radu u onim krajevima naći po koji zgodan posjed, koji bi mogli prekupiti. Svakako bi to povoljno uplivalo, da se naš živalj u napućenim krajevima već jednom u većoj mjeri počima naseljivati u naše plodne slavonske krajeve.

Uplata dospjelih kamata, otplata i duga na robi. U koliko zadrugari nisu do sada udovoljili svojim platežnim dužnostima, to se upozoruju, da to što prije učine, jer su uprave zadruga pozvane od centrale, da uberu svu zaostalu dugovinu na dospjelim kamatima i robi kao i primjerenu otplatu zajmova.

Svaki zadrugar neka se pita, da li je uplatio kod svoje zadruge doprinos za Središnju svezu, pa ako to još učinio nije, neka što prije učini, jer i Središnja sveza mora pravodobno svojim platežnim dužnostima udovoljavati.

Kod Hrvatske poljodjelske banke u Zagrebu može se nabaviti dok zaliha traje sve vrsti robe, koju seljački gospodari trebaju, i to:

1. Sjemena **domaće crvene djeteline i lucerne**, potpuno čistog od viline kose, plombirano sa križevačkom plombom.
2. Sjeme potpuno čisto i **garantiranom klijavosti sviju vrsti trave.**
3. **Zajamčene ausiške modre galice** u najmanjim količinama od 50 kg.
4. **Najbolje vrsti rafije (liko) »Majunga«.**
5. **Prve vrsti sumpor dvostruko rafinirani, te prve vrsti sumpor »Ventilator«.**
6. **Prve vrsti »Trisin« gumi trakova za oplemenjivanje loze.**
7. **Razna krmiva,** kao posije grube i fine.
8. **Raznog žitka za hranu.**
9. **Koruna.**
10. **Svih vrsti umjetnog gnojiva i to:**

17%	Thomasovu drozgu (s vrećom) po	K 7.60,
16%	superfosfata (s vrećom) po . . .	K 8.50,
40%	kalijeve soli (s vrećom) po . . .	K 14.50,
16%	čilske salitre (s vrećom) po . . .	K 30.—,
20%	Amonijeve soli (s vrećom) po . .	K 34.—,
12%	Kainita (s vrećom) po	K 6.50,

sve po 100 kg. postavno Zagreb.

11. Preporuča se medjutim zadrugarima, da se kod **Thomasove drozge, superfosfata, kukuruza, koruna i posija** odluče za nabavu potpunog vagona od 100 metričkih centi, jer će ih ovako potrepštine doći i gledom na cijenu, kao i na otpremni trošak znatno jeftinije.

»Thomasova drozga 17%« može se nabaviti na vagone uz cijenu od K 6.80 po 100 kg. postavno vagon Rijeka.

»Superfosfat 16%« može se nabaviti na vagone uz cijenu od K 7.60, po 100 kg. postavno vagon svaka željeznička postaja u Hrvatskoj.

Upozoravaju se zadrugari, neka posrednicima, koji rade s umjetnim gnojivima, ne nasjedaju, jer ovi obično prodavaju gnojivo s malim postotkom hranivih kemičkih sastojina, dok mi jamčimo za navedenu sadržinu, dajući analizirati svaki stigli vagon.

12. Strojeve. Centrala pruža osobito seoskim gospodarima sve vrsti strojeva u najboljoj kakvoći uz tako izvanredno povoljne cijene, kako ih nije nigdje drugdje moguće dobaviti. Cijene, kao i uvjete za strojeve, koji ovdje nisu naznačeni, mogu se saznati kod centrale.

List izlazi svakoga prvoga u mjesecu. — Pretplata mu je za cijelu godinu zajedno s poštarinom 1·— K. Rukopisi se ne vraćaju. - Oglasi. Za oglase plaća se pristojba prama cjeniku. - Kod višekratne uvrstbe daje se popust.

HRVATSKI UDRUGAR

LIST ZA UDRUGARSTVO I NARODNO GOSPODARSTVO.

Uredjuje: ARTUR MACHNIK.

Pretplata i pristojbe za oglase plativa je i utuživa u Zagrebu. Uredništvo i uprava: Zagreb, Preradovićeva ulica br. 5, I. kat, zgrada Hrv. poljodjel. banke. - Vlasnik i izdavatelj: Hrvatska poljodjelska banka - u Zagrebu. -

God. VIII. Zagreb, 1. ožujka 1913. Broj 3.

Dr. K. Janda.

Dojmovi i uspomene sa puta u Argentinu.

(Nastavak.)

No podjimo u unutrašnjost katedrale. U stjecištu uzdušnog i poprečnog broda nalazi se ogromna kupula, urešena iznutra mozaicima, što prikazuju slike četiriju evangjelista s dotičnim napisima. Oltari su svi od mramora s lijepim mramornim stupovima. Spomena su vrijedna dva veličanstvena mramorna spomenika u pokrajnim kapelama, jedan argentinskom generalu San Martinu, a drugi nadbiskupu Buenos Airesa Aneiros-u. Tlo je crkve pokaldrmano bijelim mramorom. Osim ove vrijedno je spomenuti crkvu Sv. Karla sagradjenu od Salezijanaca, »La Piedad«, »La Merced«, »San Nikolas«, Santa Felicitas« i »San Domingo« sa mauzolejem generalu Belgrano.

U pol 5 sati po podne otišli smo u Boku. To je predjel grada udaljen kojih šest do sedam kilometara od gradskog središta prema jugu uzduž obale dugog kanala, koji se zove »Riachuelo«. Tu žive skoro isključivo Talijani i Hrvati te ne čuješ drugo ni govoriti nego talijanski i hrvatski. Posjetili smo nekoliko hrvatskih obitelji, koji tamo podržavaju gostione, i onda se prošetali lukom, koja je bila krcata parobrodima, kao šipak košticama. Najviše ima naravno brodova sa velikim slovom M na dimnjaku. Najzad uzeli smo barku te se provezli kanalom do drugog dijela grada, gdje smo se ukrcali u tramvaj i odvezli se kući. Ja sam bio tako umoran, da nisam poslije večere htio da izadjem van, makar je po nas došao prijatelj Kalemović.

Drugi dan vratio nam je posjetu gospar Mihanović. Nas nije bilo kod kuće, jer smo pošli u zoološki vrt. O tom sam čuo puno pripovijedati a i čitao sam, da je to jedan od prvih zooloških vrtova. No to nije istina, jer buenosaireški zoološki vrt zaostaje znatno za svojim evropskim drugovima i za Bronx-parkom u New-Yorku. Zoološkom vrtu u Hamburgu nije ni sluga. Ne samo da nema dovoljno vrsti životinja te ni izdaleka nisu sve životinje ondje zastupane, nego u rasporedu nema nikakvog sistema, tako da medju jopcima imade svinja, a uz potočnog konja ima kavez sa malim ptičicama. Poslije večere došao je po nas vicekonzul Čudić te smo otišli u prvi ondjašnji variete u Royal Teater. Za sjutra pozvani smo na objed k generalnom konzulu, na večeru k Misleru, prekosjutra na večer k Mihanoviću. U četvrtak je nama u čast banket, drugi dan komers, u nedelju pozvani smo od austro-ugarskog kluba na izlet i po tom možete vidjeti, koliko smo bili okupirani i kako smo dobro živjeli.

Ima već tri dana, što nam Mihanovićev automobil stoji na raspolaganje; a ostat će nam i u buduće. To je vrlo dobro, jer smo dosada dosta trošili na kola. U tramway se ne razumijemo, a pješice ne možeš nikamo, jer je to sve vrlo daleko. Da si uzmognete bar donekle predstaviti veličinu ovog grada, znajte, da uz naš hotel prolazi ulica Rivadavia, koja je duga 15 kilometara. To je dalje nego od Zagreba do Podsusjeda! Mihanović nam je za nekoliko dana pridjelio i svog osobnog tajnika g. Crnogorčevića, koji nam je bio tumač i vodić, a sam nas je predveo ministru poljodjelstva. Kod istoga bili smo dobro primljeni te nam je on dao pre-

poručna pisma na razne šefove pojedinih odsjeka tog ministarstva i iskaznicu, kojom smo se mogli besplatno voziti na svim argentinskim željeznicama i parobrodima. Sve te šefove obašli smo i od svakog smo po nešto zanimivo i korisno čuli. Interesantan je bio posjet kod dra. Cicorage, ravnatelja doseljeničkog ureda, za koga sam osim preporučnog pisma ministra imao i preporuku direktora Meursa iz Amsterdama Dr. Cicoraga je čitajuć u novinama saznao za nas i htio je poslati svog ravnatelja, da nam učini posjetu u hotelu. Radi bolesti izostala je ova vizita. Posve po argentinskom običaju podvorio nas je dr. Cicoraga sa paragvajskim čajem »mate« te smo ostali dugo kod njega u razgovoru. Na koncu dao mi je nekoliko knjižica sa statističkim podacima, nekoliko zakona, a najviše uputa u pitanju doseljivanja. S njim sam se kasnije još nekoliko puta sastao te mi je simpatična njegova pojava ostala u ugodnoj uspomeni.

Na večer htio sam poći u kazalište, kad li dodje konzul Čudić te mi predstavi g. Lukašievicza. Taj gospodin doveo je lanjske godine u Argentinu iz Bukovine 260 radnika, ali nije uspio. Pripovjedao nam je sve, što je doživio i prepatio, te kaže, da je misao sezonske temporerne emigracije za nas neizvediva. Pošto je Lukašievicz sutradan imao otputovati u Evropu morali smo ostati na veče kod kuće, da ga saslušamo. I nije mi ni najmanje žao, dapače u velike sam zahvalan prijatelju Čudiću ,da me je upoznao s tim gospodinom. Lukašievicz nije zaista ništa dobra doživio u Argentini te je sa svojim radnicima zadavao stotinu briga i Argentinskim oblastima i austro-ugarskom konzulatu. Ali njegovom neuspjehu nije kriva Argentina, nego loša organizacija njegovog poduzeća. Prva pogreška je bila to, što su ljudi dobili putni trošak te potpisali mjenicu, da će taj trošak kad dodju opet kući povratiti. Drugo g. Lukašievicz imao je od toga dohodak, koji su ti radnici plaćali. Treće g. Lukašievicz pošao je s tim ljudima u Argentinu, te ih svuda vodio kao Talijan medveda. To sve imalo je posljedicu, da su ti radnici bili nezadovoljni i da nisu htjeli raditi već su tražili lakši i bolje plaćeni rad uzdajući se u Lukašievicza, da će im on morati takav rad naći. Njegovo dakle poduzeće nije uspjelo i zato je bio zlovoljan na Argentinu te odmah zaključio da je svaka misao sezonskog iseljivanja nemoguća. No meni je generalni konzul austro-ugarski g. de Szent-Miklosy mnogo o tom govorio i tvrdio, da je samo g. Lukašievicz kriv, što je njegovo poduzeće tako po zlu prošlo.

Drugo jutro došao je po nas brat Nikole Mihanovića g. Bartolo te nas je u motornom čamcu provezao lukom. Don Bartolo vrlo je simpatičan i lijep čovjek. Visok kao gora, crnih očiju i vlasi izgleda daleko mladji, nego što je. Ima mu 50 godina, a oženio je kćer udovice, koju je brat mu Nikola uzeo za ženu.

Buenos-aireška luka ogromna je, te nisam još nikada vidio toliko brodova na jednom mjestu, kao ovdje. A to će nešto reći, jer ja poznam luke Hamburg, Bremen, Havre, Trst, Genua itd. Od najjužnijeg kraja, koji se zove »Dique Sud«, do najsjevernijega »Retiro«, gdje je željeznička stanica, ima gotovo 5 kilometra duljine, a to je sve razdijeljeno u 8 ogromnih odjela. A da i ne spominjemo beskonačni »Riachuelo«, koji se takodjer može smatrati dijelom luke, osobito oko predgrada »Boca«. Tri prva dijela sačinjavaju zajednički i najprostraniji dio luke, a pojedini su »Diques« razdijeljeni jedan od drugoga sa 5 gorostasnih mostova, koji se mogu otvarati za prolaz brodova i zatvarati za promet na kopnu. Vanjski je dio cijele luke ogradjen prama rijeci čvrstim i nesavladivim nasipima, koji pružaju luci potpunu sigurnost, a, što je glavno, regulacija je vodenih odnošaja tako uredjena, da može površina rijeke (što se ne rijetko dogadja) spasti i za 15 m, a da se u čitavoj luci ništa ne osjeti: tu vodena površina ima uvijek jednaku visinu, pa bila plima ili oseka. Stotine i stotine manjih, većih i najvećih parobroda i jedrenjača pune one žilice kucavice; tu se krca i iskrcava, namješta, vadi i prenosi u svim mogućim smjerovima. Sijaset brodova čeka vani izvan luke, dok će se luka donekle isprazniti i oni moći u nju uljesti.

Dosadanja velika vrućina je prestala, te je nastupila ugodna jesenska temperatura. Lijepo vrijeme upotrebismo za izlet u Tigre. Nakon što smo učinili posjetu kod direktora agriculturnog departementa g. Lopeza de Mañana, odvezli smo se u

Mihanovićevom automobilu u ubavi zaselak **Tigre**, kamo stigosmo za tričetvrt sati vozeći brzinom od poprečnih 70 klm. na sat. Mjestance leži na Lujanu, jednom pritoku Rio de la Plate, a cijelo područje ispresjecano je nebrojenim kanalima. Živa vegetacija i čisti zrak vabi svake nedelje buenos-aireške gradjane, da se odmore od velegradske buke i prašine. Sa dva kolodvora, jednom parobrodarskom stanicom, elegantnim vilama te lijepim i modernim jednim hotelom Tigre je središte veslačkog športa.

XII.

Hrvatstvo u Argentini.

U Argentini živi oko 40.000, po njekima i više, Hrvata, većim dijelom Dalmatinaca, te čine 90 postotaka cijele austro-ugarske kolonije. Usprkos tom velikom broju, te pretežitoj većini hrvatkog elementa u austro-ugarskoj koloniji, nije našim zemljacima pošlo za rukom dati toj koloniji izraziti hrvatski značaj. Njihova narodna svijest nije bistra i sigurna, većina tamo naseljenih Hrvata nije na čistu o pojmovima narodnosti i državljanstva. Često su Dalmatinci, nadalje »slaveni« no najčešće nazivaju se »austriaci«, te time zamjenjuju austrijsko pripadničtvo sa hrvatskom narodnosti.

Odmah prvi dan mog boravka u Buenos Airesu prošao sam kraj jedne poslovnice za posredovanje rada i tamo čuo grupu muškaraca hrvatski razgovarati. Pristupio sam bliže te upitao jednog od njih, tko je i što je, a on mi na to odgovori: »Ja sam auštriako.«

— »Što je to »auštriako«? Iz kojeg mjesta?

— Iz Bjelovara.

— Onda ste vi Hrvat, a ne austrijanac.

— Da, gospodine, ali ako ovdje kažem, da sam Hrvat, to nitko ne će znati što to znači, kažem li naprotiv »austriako« svatko me razumije, i za to ja tako velim.

Na to sam mu počeo tumačiti, da »austriaco« ne znači »narodnost« već državno pripadničtvo, te da će ga poslodavac jednako rado u službu uzeti i dobro platiti, da li se on naziva Hrvatom, ili inače kako, samo ako je dobar radnik.

Ovaj ili sličan razgovor nije ostao osamljen na mom Argentinskom putovanju, te sam se svuda, kuda sam došao imao boriti proti »austriacima«.

U cijeloj Argentini nema ni jednog hrvatskog društva. U Buenos Airesu postoji austro-ugarsko društvo, u Acebalu austro-slavensko potporno društvo i slavenski sokol, u Zarate slavensko dobrotvorno društvo i. t. d. Članovima svih tih društava sve su zgoljni Hrvati.

Do našeg dolaska u Argentinu, nisu tamošnji Hrvati nikada u javnosti istupili kao predstavnici jednog naroda, do onda nije se nikada vijala u Buenos Airesu hrvatska zastava. Tek našim dolaskom probudjena je narodna svijest tamošnjih Hrvata, što je većim djelom zasluga gosp. Stj. Zagorca. On je razumio plamteću iskru narodne svijesti pretvoriti u plamen domovinske ljubavi. Prvi put od kad Hrvati u Argentini živu, vijala se je na zgradi austro-ugarskog potpornog društva u Buenos-Airesu 23. ožujka prošle godine hrvatska zastava, a isto tako na Mihanovićevom parobrodu »Londres«, na kojem je 25. ožujka nama u čast priredjen banket. Vijest koja se je ovdje proširila, da je na hotelu »Majestic«, gdje smo mi u Buenos Airesu odsjeli izvješena hrvatska zastava, ne odgovara istini.

Da li će plamen narodnog oduševljenja kao vatra slamke doskora ugasiti, ili će trajno grudi naših iselejnika grijati, to ne znam, no bojim se da ne će dugo trajati. Proces amerikaniziranja ide vrlo žurno, mnogo brže nego u sjevernoj Americi. U Argentini nije doduše nikomu njegov materinski jezik zabranjen, no tko želi nešto postići, kakovu zaslužbu ili posao naći, mora se služiti španjolskim jezikom. Isti je vrlo lijep i lahak, te ga svatko lahko i brzo nauči i zavoli.

(Nastavit će se.)

40.0000 kruna u iseljeničke, zadrugarske i narodno-gospod. svrhe.

Hrvatska poljodjelska banka imajući najtijesnije veze s najširim slojevima našega naroda po hrvatskim seljačkim zadrugama, koje je ona širom naše domovine osnovala i u život privela, budno je pratila i prati već od nekoliko godina iseljenički pokret, koji se je razmahao diljem naše domovine. Kao zavodu, koji u našem narodno-gospodarskom životu zauzimlje jedan svakako osebujan i nedvojbeno vrlo važan položaj, nisu mu ostale neopažene one zle poslijedice, kojima radja iseljivanje našega naroda u prekomorske krajeve. Hrvatska poljodjelska banka je vidila opustjele domove našeg seljaka, u koje je ulijegao tudjinac, dok je naš seljak u amerikanskim rovovima znojem lica svoga zaradjivao teško zaslužene dolare; vidila je, kakovim je bezdušnim ljudima naš čovjek u prekomorskim krajevima izvržen, jer je naš narod kod njih izgubio ogromne krvavo zaslužene gotovine; ukratko Hrvatska poljodjelska banka pronikla je u sve nevolje, kojima radja iseljivanje našeg naroda.

Nije stoga ni čudo, da je Hrvatska poljodjelska banka radila na tome, da iseljenički posao dobije u svoje ruke, pa ako ga već ne može zapriječiti, da ga svede u pravu kolotečinu, i da ono, što u tom poslu zaradi, *ne upotrebi u svoju korist, već u korist našega naroda*. Dobivši ona u zajednici sa savezom srpskih zemljoradničkih zadruga veći dio iseljeničkog posla u svoje ruke, osnovala je iseljeničku poslovnicu »Putnik«. Zaradivši ona na tom poslu u minuloj godini K 40.000.—, *ne pridržaje* ona od toga ništa, već je opredijelila zaključkom sjednice ravnateljstva od 8. veljače t. g. čitavi svoj prihod od iseljeničke poslovnice za ove iseljeničke, zadrugarske i opće narodno-gospodarske svrhe:

1.	Za izvide i predradnje oko organizacije iseljničkog pitanja u samoj Americi	K	16.314.39
2.	Pripomoć društvu Sv. Rafaela za zaštitu hrvatskih iseljenika	K	1.000.—
3.	Za osnutak hrvatske škole u Vrijeski . . .	K	2.000.—
4.	Za suzbijanje analfabetizma u organizaciji hrvatskih selj. zadruga .	K	1.000.—
5.	Za izdanje popularne knjige o kućanstvu, napose kuhanju za seljakinje zadrugara . . .	K	1.000.—
6.	Za izdanje popularne knjižice o livadarstvu za zadrugare	K	400.—
7.	Za praktičnu gospodarsku izobrazbu zadrugara	K	1.000.—
8.	10 nagrada po K 50.— za uzorna gnojišta zadrugara	K	500.—
9.	Za unapredjenje voćarstva u ličko-riječkoj skupini hrvatskih seljačkih zadruga	K	1.500.—
10.	Pripomoć zadrugarima za nabavu vlašićkih ovaca, napose u gorskom kotaru	K	5.750.—
11.	Pripomoć zadrugarima za nabavu rasplodnih svinja i peradi, napose u Zagorju	K	2.500.—
12.	Pripomoć zadrugarima za nabavu dobrog sjemenja	K	1.000.—
13.	Pripomoć zadrugarima za nabavu umjetnog gnojiva	K	1.000.—
14.	Pripomoć zadrugarima za nabavu najboljih plugova i sječkarica . . .	K	2.400.—
15.	Pripomoć zadrugarima za nabavu raznih gospodarskih strojeva . . .	K	1.500.—
16.	Za razne gospodarske potrebe zadrugara . .	K	1.135.61
	Ukupno . .	**K**	**40.000.**

Pravo na spomenutim popustima i potporama, izuzev točke 2., 3., 4., 5. i 6. imadu isključivo seljaci i to samo oni, koji su članovi hrv. seljačkih zadruga, te koji kao takovi plaćaju godišnji doprinos za zadružnu organizaciju. Prednost osim toga imadu članovi onih zadruga, koje uzorno sne svoje želje ili narudžbe centrali priopće.

A. Machnik:

Nešto o uzgoju sladorne repe.

Na skupinskim zborovima, koji su prošle godine održani u Požegi i Zemunu, moglo se je kod naših zadrugara zamjetiti vrlo veliko zanimanje za sladornu repu. Zadrugari u dolnjoj Posavini, koji ju već neko-

liko godina siju, vrlo su zadovoljni sa do sada polučenim uspjesima. Nema dvojbe, ova okopavina imade za mnoge naše krajeve veliku važnost. Prema dosadanjim pokusima daje jutro 150—200 met. centi obrezane repe. Uzmemo li prosječno 200 met. centi po jutru po K 2.— dobiva naš seljak K 400.— po jutru. Osim toga ostaje rataru po jutru oko 45 met. centi glave i lišća, a od tvornice šećera dobiva besplatno oko 80 met. centi rezanaca za blago. Uvadjanjem ove biline u usjevni red popravljamo u velikoj mjeri naše oranice, jer duboko oranje i pomno okapanje, koje iziskuje ova bilina, biti će od koristi i za one biline, koje dolaze kroz 2—3 godine iza sladorne repe. Osim toga dobiva gospodar uzgojem sladorne repe veliku množinu repinog lišća i glavice te rezance (odpadci kod proizvodnje sladora u tvornici), a sve je to vrlo dobra krma za domaću stoku. Vidimo dakle, da sladorna repa upliva i na poboljšanje našeg blaga, jer gospodar, koji sije sladornu repu, može držati više marve i bolje hraniti. Sladorna repa vuče ponajviše svoju hranu iz dolnjih slojeva zemlje, dakle štedi hranive sastojine u mekoti, pa je stoga sladorna repa vrlo dobar predusjev za pšenicu i druge žitarice, koje crpe hranu iz gornjih slojeva zemlje. Konačno imade sladorna repa još i tu prednost, da se njezinim uvadjanjem u usjevni red prelazi od žitničkog gospodarstva u mjenbeno gospodarstvo, što je nedvojbeni gospodarski napredak, osobito za slavonske seljačke gospodare.

Buduć će druge polovice ovoga mjeseca već započeti sjetva sladorne repe, to želimo naše zadrugare kratko uputiti u taj posao, jer o samoj sjetvi mnogo ovisi budući prirod ove biline.

U niže ležećim predjelima, kao što je savska ravnica, može se sa sjetvom početi — već prema vremenu — oko 15. ožujka, a u višje ležećim krajevima koncem ožujka ili početkom travnja. Sjetva neka se dovrši po mogućnosti do 15. travnja, najdulje do konca travnja. Svibanjska sladorna repa ostane uvijek slaba i sadržaje malo sladora. Prednost rane sjetve sastoji se u tom, što mlade biljke mogu zimsku vlagu izrabiti, brže nići i rasti, te što se poslovi oko obradjivanja sladorne repe mogu dovršiti prije, nego li se sa drugim poslovima u gospodarstvu, poglavito sa obradjivanjem kukruza, počme. Rano posijana repa već u lipnju, kad vladaju jake vrućine, pokriva svojim lišćem tlo tako, da se ovo više nemože jako isušiti, dočim kasno posijana slaba repa mnogo trpi od vrućine. Uz to kasno posijana repa u jesen često nemože da dozrije, ostane lagana i sadržaje malo sladora.

Čim se je polje na površini osušilo, mora se ono najprije sa laganom, oštrom branom dobro podrljati, da se brazde rastrgaju i da se kod slijedećega oranja neprave grude. Kada se je tlo opet osušilo, neka se plitko, na 8—10 cm. preore, ali tako, da se ne izore mokra zemlja, nego samo da se preore trava, koja je preko zime možda izrasla ili u proljeće već iznikla. Nakon toga mora se zemljište ponovno podrljati, da se sasvim poravna, brazde izjednače, a trava, pirika i moguće preostala kukuruzovina iz zemlje iscupa. To sve treba tada iz polja iznijeti, jer to smeta samom sijanju.

Ako je zemljište u proljeće od jesenskog oranja dovoljno sipko, te je na njemu samo malo trave, tada uopće ne treba u proljeće orati, nego samo dobro tlo podrljati i sa ekstirpatorom prorahliti. Ovo je od velike koristi zato, jer se time zimska vlaga u tlu zadrži, uslijed čega sjeme brže nikne, a i sjetva se u tom slučaju može ranije obaviti. Naročito nije dobro u teškom tlu u proljeće orati, jer se lako načine grude.

Ima li na tlu dubokih brazda, to ih moramo s plugom najprije zaorati, jer u brazdama sladorna repa ne raste. Ako je zemljište odveć rahlo, tako da na njemu, kada hodaš, noge propadaju, tada se takovo zemljište prije sijanja mora povaljati, da ne bi sjeme preduboko došlo.

Sada se može sjeme strojem sijati. Kod sijanja valja nastojati, da stroj upravno preko polja ide, da dobijemo upravne redove, buduć je onda okopanje lakše, a može se onda i s ručnim i konjskim okapalima raditi.

Sjeme neka se prilično gusto sije, najbolje 30 kg. na jedan hektar, odnosno 18 kg. na 1 kat. jutro. Sjeme onda bolje nikne, pa ako se nakon sjetve i kora načini, to ju gusto izrasle biljke lako dignu i probiju. Neposije li se dosta sjemena, to bude sladorna repa rijetka i njezin prirod malen. Gusta sjetva tim više je nužna, što se sladorna repa ne može presadjivati.

Kod sijanja valja nadalje pazīti, da sijalo neprestano i jednako sipa, da u redovima ne ostaju prazna mjesta. Stoga je nužno,

a, koja su prisustvovala klasaciji i pot- zemljišnik) i vašega općinskoga pogla- ı, da dobro prouče popis općinskih uzor- , čim je na općinu stigao katastralni ope- rije nego je isti javnom izloženju predan. osobito prispodobe medjusobno pojedine stice, da nije možda bolja zemlja metnuta ır lošijega razreda, a lošija za uzor višega a. Glavno pako imadu prosuditi u tom po- sa ljestvicom čistoga prihoda dotičnoga ıbenoga kotara u ruci, nije li koja uzor- . za tako visoki razred postavljena, ko- u opće nema mjesta u dotičnoj poreznoj

ko se na primjer u I. i II. razred meće sa- ıa, od dobre zemlje najbolja, u dotičnom nbenom kotaru. I to u I. razred samo ona, e posve blizu sela, a nikakove slabe strane linge joj se ne mogu naći. (Jame, nizine, ega, da vlaga niti suša štete nanjeti ne

o članovi opć. poglavarstva i zemljarin- odbora poznadu zemlju u opsegu cieloga oga procienbenoga kotara — pa ako na- ı primjer, da ima jedno ili više sela, gdje pće, sva zemlja bolja nego u vlastitoj op- li gdje je bliže cesta i željeznica ili bro- ieka, — a ipak je i u njihovoj općin prvi gi razred zastupan i postavljene uzorče- za I. i II. razred oranica, — onda odmah znati, da popis uzorčestica ne valja i ima- utiti dotične posjednike, koji su vlastnici orčestica, da podnesu opotrage proti kla- istih, sa zahtjevom, da te čestice dodju u II., ili u III. i IV. razred. Da se mogu i te- o obrazložiti opotrage protiv takovih lo- ćinskih uzorčestica treba od županijskoga rinskoga odbora nabaviti:

opis kotarskih uzorčestica

tični procjenbeni kotar i pozivom na po- ene u istom uzorčestice I. i II. razreda a, prispodobom dokazati, da naprijed na- e općinske uzorčestice ne valjaju i ne služiti za temelj prosudjivanja razmjer- klasacije u svrhu podnašanja opotraga.

o pak članovima opć. poglavarstva i zem- koga općinskoga odbora nije dobro po- kakvoća, gospodarska vriednost i plodnost cielom dotičnom procjenbenom kotaru — ı neka smjesta, čim je iz Zagreba kata- operat stigao, nabave popis kotar- uzorčestica od županije, pa neka po nom zaključku općinskoga zastupstva idu ıvi točno pregledati sve u popisu kotar- ızorčestica navedene parcele, — a nakon eka ih prispodobe sa općinskim uzorčesti- Ako nadju, da općinske uzorčestice ne od- govaraju kotarskim, neka upute vlastnike dotičnih uzorčestica, kakove opotrage treba da ulože, a kr. nadzorničtvo katastralne reambulacije u Zagrebu neka u kratko o tom obavieste, da su priklopili u svrhu mogućnosti izvedenja opotraga, dotičnom kotastralnom operatu jedan popis kotarskih uzorčestica, u svrhu, da prispodobno sa istim mogu stranke podnašati i obrazlagati opotrage, — pošto se je izpostavilo, da za općinske uzorčestice postavljena zemljišta sama nisu razmjerno klasificirana, te su dotični posjednici istih proti klasifikaciji (razredjenju) istih jur uložili opotrage.

Tek nakon što je ova kontrola obavljena i time pružena mogućnost izpravnoga prosudjivanja klasacije u svrhu podnešenja opotraga, — tek nakon toga smiju se općinska poglavarstva odazvati zahtjevu za izloženje operata i isti predati javnoj 30-dnevnoj uporabi.

Ako općinska poglavarstva, uz sudjelovanje opć. zemljarinskoga odbora, opaze, da uopće ne može biti n. pr. I. i II. razred oranica u dotičnoj porez. općini, u prispodobi sa popisom kotarsskih uzorčestica, — a u popisu opć. uzorčestica se uzorčestice tih razreda nalaze i prema njima je stanovita površina (vidljiva u popisu lit. A o »zemljištnom posjedu i čistom prihodu«) razredjena, — to će biti njihova dužnost nastojati, da ne samo oni posjednici opć. uzorčestica, već i posjednici sviju onih zemalja, što su u I. i II. razred uvrštene, podnesu opotrage. **Kod takovoga slučaja desiti će se često slučaj, da će se za čitavu poreznu općinu, ili za čitave pojedine rudine opravdano i obrazloženo moći zatražiti, da se sveukupna klasacija oranica, ili i drugih težadbi, za jednu ili dvie klase snizi.**

Kod potražbe prepisa popisa kotarskih uzorčestica od predsjedničtva županijskoga zemljarinskog povjerenstva —treba osobito upitati, jeli taj popis konačno ispravljen i autentičan, da nakon obavljene klasifikacije ima još vrijednost. Doklegod se takav popis kotarskih uzorčestica ne može nabaviti, ne može se niti katastralni operat za javni uvid izložiti.

Opotrage proti pogriješkama.

Osim ovga glavnoga opotražnoga zahtjeva, da se snizi postavljena klasa u novom katastralnom operatu (u posjedovnom listu, zemljišniku itd.), čime se bitno mijenja porez ciele dotične porezne općine, — mogu se opotrage uložiti i proti svim netočnostima i pogrieškama, koje su se možda uvukle u katastralne izprave.

Ove pogrieške naći će lako svaki posjednik, ako dobro i pazljivo izvana i iznutra pregleda

svoj vlastiti novi posjedovni list, a ako je potrebno i svoje zemlje u nacrtima.

Na vanjskoj strani posedovnoga lista treba istražiti, da li je ime posjednika ili ime svakoga suvlastnika valjano unešeno, kao i dotični kućni broj i prebivalište. Ako manjka koji suvlastnik, treba uložiti opotragu, jer nije za porez odgovoran, tko nije na listu upisan. Na unutarnjoj strani neka pogleda najprije posjednik, da li se ukupna površina zemlje slaže sa faktičnim posjedovnim stanjem. Ako ima u posjedovnom listu manje ili više, treba da se pronadju dotične parcele, koje su izpuštene ili suviše umetnute, pa uložiti prema tomu opotragu.

Ako je težadba krivo izkazana u listu, t. j., ako je n. pr. koja zemlja, koja se u istinu kao pašnjak rabi, kao oranica u listu unešena, ili kao vinograd; — ako je oranica kao vrt ili vinograd u posj. listu iskazana, — pašnjak kao livada — i slično, — onda opet treba uložiti opotragu, da se to popravi; — jer se mnogo veći porez plaća od vrta i vinograda nego od oranice, livade, šume ili pašnjaka, — i opet veći od oranice i livade nego od šume i pašnjaka.

(Nastavit će se.)

Julije Gollner:

Osvrt na staru i pogled na novu godinu.

Kod prelaza iz jedne — poznate — godine u drugu — posve nepoznatu — običaje svaki razumni putnik na ovoj zemlji, da se osvrne na prošlost, i da pogleda u budućnost. I u zadrugarstvu ne smije drukčije da bude. Treba naime da obračunamo sa svim onim, što smo u prošloj godini doživjeli, te da prema stečenom iskustvu — bilo ono povoljno ili nepovoljno — udesimo naš daljni rad.

Nije naša zadaća, da u ovom kratkom članku navedemo — sa statističkim podacima u ruci — uspjehe ili neuspjehe kod pojedinih zadruga ili u cijelom zadrugarstvu. To je posao zadružnih uprava, blagajnika, te strukovnjaka, kojima pri ruci stoje svi zato potrebni podaci. Mi ćemo se samo općenito osvrnuti na godinu 1912. naročito pak, u koliko nam je ona donijela veselja, žalosti i rada!

Svjetle i sjajne točke u našem prošlogodišnjem radu bili su bez sumnje skupinski zborovi hrvatskih seljačkih zadruga, koji su lijepo i iscrpivo opisani u 1. broju »Hrvatskog Udrugara« ove godine. Iz toga opisa razabiremo, da su ti skupinski zborovi održani u potpunom skladu i medjusobnoj snošljivosti, bez ikakovih upadica, te da će biti dalje poticalo za provedbu onih velikih zadataka, koje je naša zadružna organizacija čvrsto odlučila provadjati u korist našeg hrvatskog naroda. — Kao skupinski zborovi, tako je i II. redovna svezadružna skupština hrvatskih seljačkih zadruga na Sušaku krasno uspjela. Ona je opširno opisana u kalendaru »Zadrugaru« za god. 1913., te možemo s ponosom reći, da je to bila kruna zadružnoga rada i najsjajnija točka u prošlogodišn djelovanju našeg zadrugarstva. Držimo, da svi naši zadrugari duboko uvjereni o veli vrijednosti koli skupinskih zborova toli i sv družnih skupština, jer se u takovim sastanc budi pravi zadružni duh, krijepi i jača oduš ljenje za sve, što je dobro i plemenito, te uč šćuje smisao za društveni život. U ovakovim zgodama se vazda se jasno i glasno predočuje, našemu zadrugarstvu nije samo svrha prakti unapredjivanje seljačkog staleža, već da je njegovoj zastavi zlatnim slovima napisano i doredno uzgajanje u svakom pogledu, nap pak u značajnosti!

Čovjek, snabdjeven dubljim duševnim s stvima, a prema tomu i potrebama, ne može vjeti samo o kruhu, al ne može živjeti ni sa o zraku. Bilo bi okrutno i nečovječno, kad nevoljnika, koji se mučno bori za svoj opstan samo lijepim riječima i uputama htjeli utješ Tu treba pružiti što prije ruku pomoćnicu, mu pribaviti što više moguće sredstava i nač da se uzmogne podići iz svoje nevolje! U o kovim slučajevima djeluje zadrugarstvo upr blagotvorno. Koliko li je već zadrugara, koji gospodarstveno bili jur na rubu propasti, s šeno i podignuto na pravi put napretka?! tome se ne mogu podati pravi statistički pod jer se takovi čini naših zadruga — što je i po razumljivo — ne stavljaju na veliko zvono, se ovdje imade vazda na umu ona narodna čenica: »Neka ne zna ljevica, što učini desnic Ali od svih onih, koji su osjetili blagotvo djelovanje zadrugarstva, zahtjeva se potpur pravom, da budu barem zahvalni. Najljepša zahvala i priznanje zadruzi od njihove str bit će, ako će svim silama nastojati, da održe na onoj zelenoj grani gospodarskog pretka, na koju su se uspjeli pomoću sv zadruge. Svaki takav morao bi si čvrsto pre zeti, da će dušom i tijelom raditi za procva proširenje zadružnih ideja, te bi morao biti primjer i najuspješnije sredstvo za suzbija sv n nepravednih prigovora od strane onih k nevolju svojih bližnjih izrabljuju u svoju ko — za svoje obogaćenje, pa im je prema to zadružna organizacija trn u oku!

Nu imade mnogo i takovih, kojima lahko pomoći, a to s toga, jer uporno odbij svaku pomoć! Takovi članovi zadavaju najv brige zadružnim upravama, a redovno se gadja, da ih se mora prepustiti sebi sami S veseljem moramo istaknuti, da su ovakvi čajeva vrlo rijetki u našoj zadružnoj orga zaciji, al se ipak dogadja, da se koji ta zdvojni putnik u ovoj suznoj dolini baci kako bi u slici rekli — u vodu, gurajuć tvr korno od sebe ruku, koja ga želi spasiti. potone radi vlastite krivnje! Ovakav postu ne može nitko odobriti, već ga mora sva najodlučnije odsuditi. U svijetu vladaju st zakoni, koji se ne mogu bez kazne trajno mir ilaziti. Tko ne živi svomu staležu primjere te više izdaje nego li što prima; tko se ne br za uredjivanje i otplatu svojih dugova, već s dohodak i zaslužbu pretvara u žestoka p taj se ne smije naći u čudu, ako se najedn zajedno s cijelom svojom obitelji nadje na ru propasti!

o svi upućeni na rad i to ozbiljni rad! vremena, pa stoga treba dvostrukom ionuti uz posao, ako hoćemo, da na- i da živimo kao vrijedni i pošteni rad nije jednak. Jedan radi sa sjeki- perom, treći kladivom, četvrti šilom. m, onaj lopatom, ovaj dlijetom, onaj kako drugčije, nu svatko mora raditi, je spas, dočim lijenost siguran put U prošloj godini bilo je rada na sve i u gospodarstvu, toli u zadružnom Ovom zgodom budi izrečeno pri- m marnim radenicima na polju za- Oni doživiše sigurno kraj svoga ogi gorki čas, ali bilo je i veselja, jeli uspjeh svoga rada. Ne manje pak zadovoljstvo, kad mogu s pono- dati na svoje djelovanje, kojim su a im je u istinu stalo do napretka i njihovih bližnjih! To pak njihovo o bit će potpuno, jer nijesu radili , već dobrovoljno, radosni, da mogu u takovom plemenitom radu.

e bilo prošle godine, a kako će biti e, u koju smo prije nekoliko dana

gleda u budućnost čini nam se, kao o u neku tajnovitu tminu. O, da tkoože odstraniti zastor, pa da nam uz- zati unaprijed, kakova će biti godina gadjanja imade kojekakvih, al ti novi ično zlo prolaze! Imade dosta i tako- bzirom na broj 13 nepovoljno proka- o nas ne smeta, jer takova mnijenja praznovjerjem, kojeg se u opće mo- ati! Medjutim svakako je dobro, da ipravni na sve mogućnosti, kao n. pr. olesti, pošasti kod blaga i slično. Ta se mogu na obzorje navući teški kojih se može sasuti na naša polja, ne i vinograde zatorni led. Sve to nas zabrinjuje, al ujedno da u nama eko pouzdanje u Svevišnjega, u čijim e nalazi naša sreća i blagostanje, pa pouzdanje jače i nepokolebivo, tim je d u budućnost vedriji!

o, što smo dosele rekli glede gospo- di i za svakog zadrugara. U teškim mora se pokazati jakost organiza- su u ratu pričuve često od neprocije- dnosti, tako nam u teškim novčanim izvrsno poslužuju pričuvne glavnice. prilikama dolazi do dvostrukog iz- drugarsko geslo: Svi za jednoga, je- Već smo dosele bili stavljeni u veliku ozirom na preteško stanje na novča- tu, te ćemo se iskreno radovati, ako e kušnje u buduće mimoidju, al ako oramo svakako i vazda biti posve pripravni! Jer baš onda, kad se iscrpe izvori gospodarskih prihoda, koji nam u redovitim vremenima pružaju dovoljno sredstava, treba da ih nadomjesti zadrugarstvo i samopomoć.

Medjutim moramo istaknuti, da bi onaj, koji bi se spremao samo za takove izvanredne okolnosti, radio jednostrano. Ta imademo i u vremenima tihoga i mirnoga razvitka dosta velikih zadaća za bolje uredjenje našeg gospodarskog i ćudorednog položaja. Želimo, da nam se u novoj godini pruži mogućnost, kako bi mogli u tom pogledu znatno pokročiti naprijed. To je iskrena želja svijuh nas, jer znademo dobro, da onaj koji ne napreduje, bezuvjetno nazaduje.

Ovdje želimo naše zadrugare upozoriti na jednu malenkost, koja je od zamašne važnosti koli u životu pojedinaca, toli još više u zadrugarskom radu. Nemojmo naime nikada počivati na stečenim lovorikama! Jednom zgodom dodjoše vojnici k zapovjedniku i kliknuše: »Oteli smo neprijatelju jednu zastavu!«, a zapovjednik im nato odvrati: »Podjite i otmite još jednu!« Eto tako treba da radimo svagda i svagdje, pa će nam ova nova godina biti sigurno sretna i blagoslovljena!

Prigodom nove godine običavaju si prijatelji medjusobno čestitati. Na selima se obično kaže: »Bog Vam dao sve ono, što si sami želite!«, a mi dodajemo: »Osobito mir i blagoslov!« — Naša zadružna organizacija netraži nigdje nikakovih zadjevica, ali se niti ne boji poštenog natjecanja i dozvoljene borbe za dobro svojih članova. Kako je naš život tako rekuć samo jedna borba za opstanak, to se moramo nadati, da će nam i nova godina donijeti svakojakih borba, na koje moramo biti vazda pripravni. Ono, što se tiče zadruge, mora se ticati i svakog njezinog člana, jer ako uspjeva cijela zadruga, uspijevat će i napredovat i svaki njezin član! Stoga dakle budimo i u novoj godini svi ko jedno tijelo, radimo složno i uzajamno s geslom: Svi za jednoga — jedan za sve!

Na znanje i ravnanje svim hrvatskim seljačkim zadrugama.

Hrvatske seljačke zadruge, koje se nalaze u području kr. sudbenog stola u Zagrebu — kao trgovačkoga suda — imale su do sada s podnašanjem svojih izvještaja o redovitim skupštinama dosta neprilika. — Sudbeni naime stol u Zagrebu nije redovno ta izvješća primio na znanje, jer nijesu zadruge svoje god. bilance s brojem članova, te stanjem zadružnih dijelova obnarodovale barem 8 dana prije glavne skupštine u službenom listu »Narodnih Novina«. — Mi smo proti takovim rješitbama u ime dotičnih

zadruga — napose pak u ime Hrvatske seljačke zadruge u Jastrebarskom — po našem pravnom zastupniku dr. K. Jandi — podnijeli utok na kr. banski stol, ali je isti prvomolbenu odluku potvrdio. Nakon toga podnešen je utok na kr. stol sedmorice, koji je svojim riješenjem od 31. prosinca 1912. broj 6741 preinačio obje dolnjosudne riješitbe time, da je zadrugu u Jastrebarskom riješio dužnosti uvrštenja i obnarodovanja bilance u službenom listu »Narodnih Novina«, — a što vrijedi za H. S. Zadrugu u Jastrebarskom, vrijedi i za sve naše Hrvatske seljačke zadruge.

Javljajući to svim Hrvatskim seljačkim zadrugama molimo ih, da u buduće redovne i vanredne glavne skupštine sazivaju točno prema ustanovama §. 49. (starijih) ili 50. (novijih) zadružnih pravila, koji odredjuju, da se skupštine sazivaju javnim oglasom na način, koji je u mjestu uobičajen, te i ličnim pozivima na zadrugare. — Dakako da treba u oglasu naznačiti predmete, o kojima će se u skupštini vijećati i zaključivati, te da treba skupštinu oglasiti barem deset dana prije, nego li će biti skupština. — Bilanca pak svake zadruge mora biti — nakon odobrenja po ravnateljstvu i nadzornom odboru — barem 8 dana prije redovine skupštine zajedno s izvješćem u stanu zadruge na uvid zadrugarima izložena.

Ustanove trgovačkoga zakona u pogledu protokoliranja zadruga, te u pogledu upisa novih i brisanja starih članova ravnateljstva ostaju netaknute. Hrvatska poljodjelska banka.

Zadružne vijesti.

Sjednica glavnog odbora Središnje sveze hrvatskih seljačkih zadruga održana je 20. prosinca prošle godine. Prisutni bili su predsjednik presvj. g. M. pl. Kiepach, zatim odbornici gg. Milan Strahinšćak, dr. M. pl. Antolković, I. Cvetko, dr. I. Gjuranec, T. Jalžabetić i D. Marinić i tajnik Središnje sveze A. Machnik. Tajnik je najprije izvijestio o radu glavnog odbora Središnje sveze za drugo polugodište 1912., zatim o skupinskim zborovima, koji su održani koncem godine 1912., nadalje o odboru ad hoc, koji je na skupinskim zborovima izabran za eventualnu promjenu pravila Središnje sveze. Konačno je tajnik izvijestio, da su tijekom godine 1912. osnovane hrvatske seljačke zadruge u Satnici, Oprisavcima, Feričancima, Maloj Gorici, Bedeniku, Jagnjedovcu, Dežanovcu, Bakarcu, Krivomputu, Dol Kovačici, Sv. Gjurgju i u Novomselu kraj Varaždina.

Iza toga raspravljalo se je svestrano radi doprinosa za zadružnu organizaciju, u kojem predmetu je glavni odbor jednoglasno zaključio, **da se imade točno provadjati § 4. pravila Središnje sveze i skupina, po kojemu su zadruge — koje su prihvatile zadružnu reformu — dužne za sve svoje članove doznačivati doprinos od K 1.— po članu bez obzira, da li isti primaju ili ne primaju Hrv. Udrugar i koledar Zadrugar.** Ovaj doprinos je za pokriće ovih troškova Sveje i nije u svezi sa primanjem Hrv. Udrugara i koledara, koje članovi primaju na temelju prava, koja im po pravilima Središnje sveze i skupina pripadaju.

Nadalje je jednoglasno zaključeno, da svaka zadruga priopći Svezi, koliko joj se imade otpremati Udrugara i koledara, jer imade takovih zadrugara, koji su nepismeni i u čijoj kući nema nikoga, koji bi bio vješt čitanju i pisanju. Naravno, ako takovi zadrugari ne primaju zadružno glasilo, nisu riješeni dužnosti uplaćati doprinos za Svezu. Konačno je u savezu s time zaključeno, da Središnja sveza poradi oko suzbijanja nepismenosti kod hrvatskih seljačkih zadruga pomoću najnovije Anderlićeve škole za nepismene. U tu svrhu pozvat će se vidjeniji zadrugari, koji će na sebe preuzeti ovaj važan posao, u središte skupine, gdje će ih g. Anderlić točno uputiti u svoju najnoviju školu za analfabete. Nadalje je prihvaćen prijedlog g. Jalžabetića, da se zadruge na području križevačke i gjergjevačke imovne općine pozovu, da porade kod svojih imovnih općina, kako bi se što više štipendija ovih korporacija upotrebilo za naobrazbu mladeži u gospodarstvu, obrtu i trgovini. Nakon što su raspravljeni još nekoji predmeti strukovno-gospodarske naravi, zaključio je predsjednik ovu sjednicu glavnog odbora.

Središnja sveza hrvatskih seljačkih zadruga za suzbijanje nepismenosti. Poznata je činjenica, da je još jedan veliki dio našega naroda nepismen. God. 1910. bilo je u našoj domovini ukupno 2,621.954 žitelja, od kojih je bilo nepismeno 1,468.170, a to znači, da od svake stotine imade njih 55, koji nisu vješti čitanju ni pisanju. Kako smo gore naveli, glavni odbor Središnje sveze bavio se je potanko ovim žalosnim pitanjem u svojoj dne 25. prosinca prošle godine održanoj sjednici, te je zaključio, da Središnja sveza mora iskupiti svoje obećanje dano na I. svezadružnoj skupštini u Osijeku g. 1911., da će ona prema svojim prilikama poraditi oko suzbijanja nepismenosti u krugu naše zadružne organizacije. U savezu s time pozvane su sve u organizaciji nalazeće se hrvatske seljačke zadruge, da priopće broj svojih nepismenih zadrugara. Nadalje da jave, da li bi bio koji vidjeniji član zadruge spreman preuzeti ovaj posao uz stanovitu nagradu. Čim zadruge to dojave, pozvati će se svi oni, kojima će se povjeriti posao za suzbijanje nepismenosti, u središte skupina hrv. seljačkih zadruga, gdje će ih naš poznati stručnjak g. Anderlić uputiti u najnoviju školu za nepismene, po kojoj će se u našoj zadružnoj organizaciji poraditi oko liječenja ove naše narodne rak-rane. Mi se nadamo, da će hrvatske seljačke zadruge shvatiti vanrednu važnost ovog najnovijeg zadrunžog pothvata, i da će se za ovaj predmet jednodušno zauzeti svi oni, kojima na srcu leži duševni napredak našega naroda.

Zadružni voćni cjepiljnjak kod hrvatskih seljačkih zadruga u Sv. Martinu pod Okićem. Ova hrvatska seljačka zadruga, koja je i dosad razvila lijep privredno-zadrugarski rad, zaključila je osnovati zadružni voćni cjepiljnjak za uzgoj trešanja, da se tako svremenom dobiju velike količine ovog voća, koje u onom kraju vrlo dobro uspjeva. **Zemljište je u tu svrhu besplatno ustupio predsjednik zadruge g. Razum.**

k će radom rukovoditi marni ravnajući učitelj lagajnik zadruge g. Tretinjak. Troškovi obra-vanja rasporezat će se na sve zadrugare. ıda je već umoljena, da ovoj zadruzi podijeli trebne divljake. — Ugledale se i druge hrv. jačke zadruge u ovaj gospodarsko-zadružni thvat!

Hrvatska seljačka zadruga u Kratečkom na-ila je putem Središnje sveze dva simentalska nog takovog bika, i od onda je stočarstvo u a. Ova zadruga nabavila je već pred 2 godine om kraju znatno pokročilo naprijed.

Hrvatska seljačka zadruga u Lukavcu naru-a je putem Središnje sveze jednog simental-og bika, za kojeg će se kupovninu rasporezati sve zadrugare. Kako vidimo, osobitim zau-ıanjem Središnje sveze i zadruga počelo se je Posavini lijepo raditi oko oplemenjivanja ke. Samo naprijed!

Nove marvogojske zadruge u krilu naše za-žne organizacije. U posljednje vrijeme osno-ıe su u našoj zadružnoj organizaciji 2 nove rvogojske udruge za uzgoj čistokrvne simen-ske stoke i to jedna u Banovojjarugi, a druga Sv. Križu Začretju.

Kod hrvatske zadruge u Novim Čićama edbilježili su se do sada članovi za avu 7 komada čistokrvnih bredjih simental-h junica. U istom mjestu osnovana je marvo-jska udruga, u koju ćes tupiti članovi ove lruge, koji će ovog proljeća nabaviti ovu ras-dnu stoku.

Na znanje hrvatskim seljačkim zadrugama li nabave simentalskih junica. Buduć će se a nabava simentalskih junica obaviti po vla-ıom izaslanstvu koncem ožujka ili početkom vnja o. g., to se upozoruju one zadruge, koje e za svoje članove ovu stoku nabaviti, da oju potrebu na ovoj stoci dojave Središnjoj zi najkasnije do 5. ožujka o. g.

Kod hrv. seljačke zadruge u Sv. Nedjelji e se predradnje za osnutak mljekarske za-ıge.

Na znanje zadrugama u napućenim kraje-ıa. Ravnateljstvo zem. dobra Božjakovina ratilo se je na Središnju svezu s upitom, da bi moglo dobiti 20—25 mladjih radnika muš-raca i to najprije za radnje u vinogradu, a slije za košnju i vršidbu žitarica. Radnici mo-u biti valjani i navedenim poslovima potpuno šti. U ime nadnice dobivali bi nadnicu u go-om, opskrbu, stan i ogrijev. Opskrbu bi si lnici morali sami pripravljati, a u to ime pla-o bi ravnateljstvo radnicima jednog kuhača alo sav kuhinjski pribor. Najuputnije je, da se de toga složi u stanovitom mjestu gornji oj radnika, a ovi neka izaberu sebi jednog etnijeg druga, koji će s ravnateljstvom voditi govore.

Ovom prilikom ne možemo, a da se ne do-nemo jedne važne slične stvari. Tko je za jeme žetve živio u blizini kojeg većeg sla-ıskog veleposjeda, mogao je vidjeti, kako šnju livada i žetvu žitarica obavljaju većinom anci. Mi bi preporučili našim ljudima u na-ćenim krajevima, u koliko za vrijeme spome-ih gospodarskih radnja mogu bez štete osta-svoj kraj da seotpute na rad u Slavoniju. ne će oni istisnuti strane radnike, zarada će ati u zemlji, naši ljudi upoznati će kroz to jeme slavonske prilike, pa nije isključeno, da za vrijeme svoga boravka na radu u onim jevima naći po koji zgodan posjed, koji bi mogli prekupiti. Svakako bi to povoljno upli-valo, da se naš živalj u napućenim krajevima već jednom u većoj mjeri počima naseljivati u naše plodne slavonske krajeve.

Uplata dospjelih kamata, otplata i duga na robi. U koliko zadrugari nisu do sada udovoljili svojim platežnim dužnostima, to se upozoruju, da to što prije učine, jer su uprave zadruga po-zvane od centrale, da uberu svu zaostalu du-govinu na dospjelim kamatima i robi kao i pri-mjerenu otplatu zajmova.

Svaki zadrugar neka se pita, da li je uplatio kod svoje zadruge doprinos za Središnju svezu, pa ako to još učinio nije, neka što prije učini, jer i Središnja sveza mora pravodobno svojim platežnim dužnostima udovoljavati.

List izlazi svakoga prvoga u mjesecu. — Pretplata mu je za cijelu godinu zajedno s poštarinom 1·— K. Rukopisi se ne vraćaju. - Oglasi. Za oglase plaća se pristojba prama cjeniku. - Kod višekratne uvrstbe daje se popust.

HRVATSKI UDRUGAR

LIST ZA UDRUGARSTVO I NARODNO GOSPODARSTVO.

Uredjuje: ARTUR MACHNIK.

Pretplata i pristojbe za oglase plativa je i utuživa u Zagrebu. Uredništvo i uprava: Zagreb, Preradovićeva ulica br. 5, I. kat, zgrada Hrv. poljodjel. banke. - Vlasnik i izdavatelj: Hrvatska poljodjelska banka - u Zagrebu. -

God. VIII. | Zagreb, 1. ožujka 1913. | Broj 3.

Dr. K. Janda.

Dojmovi i uspomene sa puta u Argentinu.

(Nastavak.)

No podjimo u unutrašnjost katedrale. U stjecištu uzdušnog i poprečnog broda nalazi se ogromna kupula, urešena iznutra mozaicima, što prikazuju slike četiriju evangjelista s dotičnim napisima. Oltari su svi od mramora s lijepim mramornim stupovima. Spomena su vrijedna dva veličanstvena mramorna spomenika u pokrajnim kapelama, jedan argentinskom generalu San Martinu, a drugi nadbiskupu Buenos Airesa Aneiros-u. Tlo je crkve pokaldrmano bijelim mramorom. Osim ove vrijedno je spomenuti crkvu Sv. Karla sagradjenu od Salezijanaca, »La Piedad«, »La Merced«, »San Nikolas«, Santa Felicitas« i »San Domingo« sa mauzolejem generalu Belgrano.

U pol 5 sati po podne otišli smo u Boku. To je predjel grada udaljen kojih šest do sedam kilometara od gradskog središta prema jugu uzduž obale dugog kanala, koji se zove »Riachuelo«. Tu žive skoro isključivo Talijani i Hrvati te ne čuješ drugo ni govoriti nego talijanski i hrvatski. Posjetili smo nekoliko hrvatskih obitelji, koji tamo podržavaju gostione, i onda se prošetali lukom, koja je bila krcata parobrodima, kao šipak košticama. Najviše ima naravno brodova sa velikim slovom M na dimnjaku. Najzad uzeli smo barku te se provezli kanalom do drugog dijela grada, gdje smo se ukrcali u tramvaj i odvezli se kući. Ja sam bio tako umoran, da nisam poslije večere htio da izadjem van, makar je po nas došao prijatelj Kalemović.

Drugi dan vratio nam je posjetu gospar Mihanović. Nas nije bilo kod kuće, jer smo pošli u zoološki vrt. O tom sam čuo puno pripovijedati a i čitao sam, da je to jedan od prvih zooloških vrtova. No to nije istina, jer buenosaireški zoološki vrt zaostaje znatno za svojim evropskim drugovima i za Bronx-parkom u New-Yorku. Zoološkom vrtu u Hamburgu nije ni sluga. Ne samo da nema dovoljno vrsti životinja te ni izdaleka nisu sve životinje ondje zastupane, nego u rasporedu nema nikakvog sistema, tako da medju jopcima imade svinja, a uz potočnog konja ima kavez sa malim ptičicama. Poslije večere došao je po nas vicekonzul Čudić te smo otišli u prvi ondjašnji variete u Royal Teater. Za sjutra pozvani smo na objed k generalnom konzulu, na večeru k Misleru, prekosjutra na večer k Mihanoviću. U četvrtak je nama u čast banket, drugi dan komers, u nedelju pozvani smo od austro-ugarskog kluba na izlet i po tom možete vidjeti, koliko smo bili okupirani i kako smo dobro živjeli.

Ima već tri dana, što nam Mihanovićev automobil stoji na raspolaganje; a ostat će nam i u buduće. To je vrlo dobro, jer smo dosada dosta trošili na kola. U tramway se ne razumijemo, a pješice ne možeš nikamo, jer je to sve vrlo daleko. Da si uzmognete bar donekle predstaviti veličinu ovog grada, znajte, da uz naš hotel prolazi ulica Rivadavia, koja je duga 15 kilometara. To je dalje nego od Zagreba do Podsusjeda! Mihanović nam je za nekoliko dana pridjelio i svog osobnog tajnika g. Crnogorčevića, koji nam je bio tumač i vodić, a sam nas je predveo ministru poljodjelstva. Kod istoga bili smo dobro primljeni te nam je on dao pre-

poručna pisma na razne šefove pojedinih odsjeka tog ministarstva i iskaznicu, kojom smo se mogli besplatno voziti na svim argentinskim željeznicama i parobrodima. Sve te šefove obašli smo i od svakog smo po nešto zanimivo i korisno čuli. Interesantan je bio posjet kod dra. C i c o r a g e, ravnatelja doseljeničkog ureda, za koga sam osim preporučnog pisma ministra imao i preporuku direktora Meursa iz Amsterdama Dr. Cicoraga je čitajuć u novinama saznao za nas i htio je poslati svog ravnatelja, da nam učini posjetu u hotelu. Radi bolesti izostala je ova vizita. Posve po argentinskom običaju podvorio nas je dr. Cicoraga sa paragvajskim čajem »mate« te smo ostali dugo kod njega u razgovoru. Na koncu dao mi je nekoliko knjižica sa statističkim podacima, nekoliko zakona, a najviše uputa u pitanju doseljivanja. S njim sam se kasnije još nekoliko puta sastao te mi je simpatična njegova pojava ostala u ugodnoj uspomeni.

Na večer htio sam poći u kazalište, kad li dodje konzul Čudić te mi predstavi g. Lukašievicza. Taj gospodin doveo je lanjske godine u Argentinu iz Bukovine 260 radnika, ali nije uspio. Pripovjedao nam je sve, što je doživio i prepatio, te kaže, da je misao sezonske temporerne emigracije za nas neizvediva. Pošto je Lukašievicz sutradan imao otputovati u Evropu morali smo ostati na veče kod kuće, da ga saslušamo. I nije mi ni najmanje žao, dapače u velike sam zahvalan prijatelju Čudiću ,da me je upoznao s tim gospodinom. Lukašievicz nije zaista ništa dobra doživio u Argentini te je sa svojim radnicima zadavao stotinu briga i Argentinskim oblastima i austro-ugarskom konzulatu. Ali njegovom neuspjehu nije kriva Argentina, nego loša organizacija njegovog poduzeća. Prva pogreška je bila to, što su ljudi dobili putni trošak te potpisali mjenicu, da će taj trošak kad dodju opet kući povratiti. Drugo g. Lukašievicz imao je od toga dohodak, koji su ti radnici plaćali. Treće g. Lukašievicz pošao je s tim ljudima u Argentinu, te ih svuda vodio kao Talijan medveda. To sve imalo je posljedicu, da su ti radnici bili nezadovoljni i da nisu htjeli raditi već su tražili lakši i bolje plaćeni rad uzdajući se u Lukašievicza, da će im on morati takav rad naći. Njegovo dakle poduzeće nije uspjelo i zato je bio zlovoljan na Argentinu te odmah zaključio da je svaka misao sezonskog iseljivanja nemoguća. No meni je generalni konzul austro-ugarski g. de Szent-Miklosy mnogo o tom govorio i tvrdio, da je samo g. Lukašievicz kriv, što je njegovo poduzeće tako po zlu prošlo.

Drugo jutro došao je po nas brat Nikole Mihanovića g. Bartolo te nas je u motornom čamcu provezao lukom. Don Bartolo vrlo je simpatičan i lijep čovjek. Visok kao gora, crnih očiju i vlasi izgleda daleko mladji, nego što je. Ima mu 50 godina, a oženio je kćer udovice, koju je brat mu Nikola uzeo za ženu.

Buenos-aireška luka ogromna je, te nisam još nikada vidio toliko brodova na jednom mjestu, kao ovdje. A to će nešto reći, jer ja poznam luke Hamburg, Bremen, Havre, Trst, Genua itd. Od najjužnijeg kraja, koji se zove »Dique Sud«, do najsjevernijega »Retiro«, gdje je željeznička stanica, ima gotovo 5 kilometra duljine, a to je sve razdijeljeno u 8 ogromnih odjela. A da i ne spominjemo beskonačni »Riachuelo«, koji se takodjer može smatrati dijelom luke, osobito oko predgrada »Boca«. Tri prva dijela sačinjavaju zajednički i najprostraniji dio luke, a pojedini su »Diques« razdijeljeni jedan od drugoga sa 5 gorostasnih mostova, koji se mogu otvarati za prolaz brodova i zatvarati za promet na kopnu. Vanjski je dio cijele luke ogradjen prama rijeci čvrstim i nesavladivim nasipima, koji pružaju luci potpunu sigurnost, a, što je glavno, regulacija je vodenih odnošaja tako uredjena, da može površina rijeke (što se ne rijetko dogadja) spasti i za 15 m, a da se u čitavoj luci ništa ne osjeti: tu vodena površina ima uvijek jednaku visinu, pa bila plima ili oseka. Stotine i stotine manjih, većih i najvećih parobroda i jedrenjača pune one žilice kucavice; tu se krca i iskrcava, namješta, vadi i prenosi u svim mogućim smjerovima. Sijaset brodova čeka vani izvan luke, dok će se luka donekle isprazniti i oni moći u nju uljesti.

Dosadanja velika vrućina je prestala, te je nastupila ugodna jesenska temperatura. Lijepo vrijeme upotrebismo za izlet u Tigre. Nakon što smo učinili posjetu kod direktora agriculturnog departementa g. Lopeza de Mañana, odvezli smo se u

Mihanovićevom automobilu u ubavi zaselak **Tigre**, kamo stigosmo za tričetvrt sati vozeći brzinom od poprečnih 70 klm. na sat. Mjestance leži na Lujanu, jednom pritoku Rio de la Plate, a cijelo područje ispresjecano je nebrojenim kanalima. Živa vegetacija i čisti zrak vabi svake nedelje buenos-aireške gradjane, da se odmore od velegradske buke i prašine. Sa dva kolodvora, jednom parobrodarskom stanicom, elegantnim vilama te lijepim i modernim jednim hotelom Tigre je središte veslačkog športa.

XII.

Hrvatstvo u Argentini.

U Argentini živi oko 40.000, po njekima i više, Hrvata, većim dijelom Dalmatinaca, te čine 90 postotaka cijele austro-ugarske kolonije. Usprkos tom velikom broju, te pretežitoj većini hrvatkog elementa u austro-ugarskoj koloniji, nije našim zemljacima pošlo za rukom dati toj koloniji izraziti hrvatski značaj. Njihova narodna svijest nije bistra i sigurna, većina tamo naseljenih Hrvata nije na čistu o pojmovima narodnosti i državljanstva. Često su Dalmatinci, nadalje »slaveni« no najčešće nazivaju se »austriaci«, te time zamjenjuju austrijsko pripadničtvo sa hrvatskom narodnosti.

Odmah prvi dan mog boravka u Buenos Airesu prošao sam kraj jedne poslovnice za posredovanje rada i tamo čuo grupu muškaraca hrvatski razgovarati. Pristupio sam bliže te upitao jednog od njih, tko je i što je, a on mi na to odgovori: »Ja sam auštriako.«

— »Što je to »auštriako«? Iz kojeg mjesta?

— Iz Bjelovara.

— Onda ste vi Hrvat, a ne austrijanac.

— Da, gospodine, ali ako ovdje kažem, da sam Hrvat, to nitko ne će znati što to znači, kažem li naprotiv »austriako« svatko me razumije, i za to ja tako velim.

Na to sam mu počeo tumačiti, da »austriaco« ne znači »narodnost« već državno pripadničtvo, te da će ga poslodavac jednako rado u službu uzeti i dobro platiti, da li se on naziva Hrvatom, ili inače kako, samo ako je dobar radnik.

Ovaj ili sličan razgovor nije ostao osamljen na mom Argentinskom putovanju, te sam se svuda, kuda sam došao imao boriti proti »austriacima«.

U cijeloj Argentini nema ni jednog hrvatskog društva. U Buenos Airesu postoji austro-ugarsko društvo, u Acebalu austro-slavensko potporno društvo i slavenski sokol, u Zarate slavensko dobrotvorno društvo i. t. d. Članovima svih tih društava sve su zgoljni Hrvati.

Do našeg dolaska u Argentinu, nisu tamošnji Hrvati nikada u javnosti istupili kao predstavnici jednog naroda, do onda nije se nikada vijala u Buenos Airesu hrvatska zastava. Tek našim dolaskom probudjena je narodna svijest tamošnjih Hrvata, što je većim djelom zasluga gosp. Stj. Zagorca. On je razumio plamteću iskru narodne svijesti pretvoriti u plamen domovinske ljubavi. Prvi put od kad Hrvati u Argentini živu, vijala se je na zgradi austro-ugarskog potpornog društva u Buenos-Airesu 23. ožujka prošle godine hrvatska zastava, a isto tako na Mihanovićevom parobrodu »Londres«, na kojem je 25. ožujka nama u čast priredjen banket. Vijest koja se je ovdje proširila, da je na hotelu »Majestic«, gdje smo mi u Buenos Airesu odsjeli izvješena hrvatska zastava, ne odgovara istini.

Da li će plamen narodnog oduševljenja kao vatra slamke doskora ugasiti, ili će trajno grudi naših iselejnika grijati, to ne znam, no bojim se da ne će dugo trajati. Proces amerikaniziranja ide vrlo žurno, mnogo brže nego u sjevernoj Americi. U Argentini nije doduše nikomu njegov materinski jezik zabranjen, no tko želi nešto postići, kakovu zaslužbu ili posao naći, mora se služiti španjolskim jezikom. Isti je vrlo lijep i lahak, te ga svatko lahko i brzo nauči i zavoli.

(Nastavit će se.)

40.0000 kruna u iseljeničke, zadrugarske i narodno-gospod. svrhe.

Hrvatska poljodjelska banka imajući najtijesnije veze s najširim slojevima našega naroda po hrvatskim seljačkim zadrugama, koje je ona širom naše domovine osnovala i u život privela, budno je pratila i prati već od nekoliko godina iseljenički pokret, koji se je razmahao diljem naše domovine. Kao zavodu, koji u našem narodno-gospodarskom životu zauzimlje jedan svakako osebujan i nedvojbeno vrlo važan položaj, nisu mu ostale neopažene one zle poslijedice, kojima radja iseljivanje našega naroda u prekomorske krajeve. Hrvatska poljodjelska banka je vidila opustjele domove našeg seljaka, u koje je ulijegao tudjinac, dok je naš seljak u amerikanskim rovovima znojem lica svoga zaradjivao teško zaslužene dolare; vidila je, kakovim je bezdušnim ljudima naš čovjek u prekomorskim krajevima izvržen, jer je naš narod kod njih izgubio ogromne krvavo zaslužene gotovine; ukratko Hrvatska poljodjelska banka pronikla je u sve nevolje, kojima radja iseljivanje našeg naroda.

Nije stoga ni čudo, da je Hrvatska poljodjelska banka radila na tome, da iseljenički posao dobije u svoje ruke, pa ako ga već ne može zapriječiti, da ga svede u pravu kolotečinu, i da ono, što u tom poslu zaradi, **ne upotrebi u svoju korist, već u korist našega naroda.** Dobivši ona u zajednici sa savezom srpskih zemljoradničkih zadruga veći dio iseljeničkog posla u svoje ruke, osnovala je iseljeničku poslovnicu »Putnik«. Zaradivši ona na tom poslu u minuloj godini K 40.000.—, **ne pridržaje** ona od toga ništa, već je opredijelila zaključkom sjednice ravnateljstva od 8. veljače t. g. čitavi svoj prihod od iseljeničke poslovnice za ove iseljeničke, zadrugarske i opće narodno-gospodarske svrhe:

1.	Za izvide i predradnje oko organizacije iseljničkog pitanja u samoj Americi	K 16.314.39
2.	Pripomoć društvu Sv. Rafaela za zaštitu hrvatskih iseljenika	K 1.000.—
3.	Za osnutak hrvatske škole u Vrijeski . . .	K 2.000.—
4.	Za suzbijanje analfabetizma u organizaciji hrvatskih selj. zadruga .	K 1.000.—
5.	Za izdanje popularne knjige o kućanstvu, napose kuhanju za seljakinje zadrugara . . .	K 1.000.—
6.	Za izdanje popularne knjižice o livadarstvu za zadrugare	K 400.—
7.	Za praktičnu gospodarsku izobrazbu zadrugara	K 1.000.—
8.	10 nagrada po K 50.— za uzorna gnojišta zadrugara	K 500.—
9.	Za unapredjenje voćarstva u ličko-riječkoj skupini hrvatskih seljačkih zadruga	K 1.500.—
10.	Pripomoć zadrugarima za nabavu vlašičkih ovaca, napose u gorskom kotaru	K 5.750.—
11.	Pripomoć zadrugarima za nabavu rasplodnih svinja i peradi, napose u Zagorju	K 2.500.—
12.	Pripomoć zadrugarima za nabavu dobrog sjemenja	K 1.000.—
13.	Pripomoć zadrugarima za nabavu umjetnog gnojiva	K 1.000.—
14.	Pripomoć zadrugarima za nabavu najboljih plugova i sječkarica . . .	K 2.400.—
15.	Pripomoć zadrugarima za nabavu raznih gospodarskih strojeva . . .	K 1.500.—
16.	Za razne gospodarske potrebe zadrugara . .	K 1.135.61
	Ukupno . .	**K 40.000.**

Pravo na spomenutim popustima i potporama, izuzev točke 2., 3., 4., 5. i 6. imadu isključivo seljaci i to samo oni, koji su članovi hrv. seljačkih zadruga, te koji kao takovi plaćaju godišnji doprinos za zadružnu organizaciju. Prednost osim toga imadu članovi onih zadruga, koje uzorno sne svoje želje ili narudžbe centrali pripoće.

A. Machnik:

Nešto o uzgoju sladorne repe.

Na skupinskim zborovima, koji su prošle godine održani u Požegi i Zemunu, moglo se je kod naših zadrugara zamjetiti vrlo veliko zanimanje za sladornu repu. Zadrugari u dolnjoj Posavini, koji ju već neko-

liko godina siju, vrlo su zadovoljni sa do sada polučenim uspjesima. Nema dvojbe, ova okopavina imade za mnoge naše krajeve veliku važnost. Prema dosadanjim pokusima daje jutro 150—200 met. centi obrezane repe. Uzmemo li prosječno 200 met. centi po jutru po K 2.— dobiva naš seljak K 400.— po jutru. Osim toga ostaje rataru po jutru oko 45 met. centi glave i lišća, a od tvornice šećera dobiva besplatno oko 80 met. centi rezanaca za blago. Uvadjanjem ove biline u usjevni red popravljamo u velikoj mjeri naše oranice, jer duboko oranje i pomno okapanje, koje iziskuje ova bilina, biti će od koristi i za one biline, koje dolaze kroz 2—3 godine iza sladorne repe. Osim toga dobiva gospodar uzgojem sladorne repe veliku množinu repinog lišća i glavice te rezance (odpadci kod proizvodnje sladora u tvornici), a sve je to vrlo dobra krma za domaću stoku. Vidimo dakle, da sladorna repa upliva i na poboljšanje našeg blaga, jer gospodar, koji sije sladornu repu, može držati više marve i bolje hraniti. Sladorna repa vuče ponajviše svoju hranu iz dolnjih slojeva zemlje, dakle štedi hranive sastojine u mekoti, pa je stoga sladorna repa vrlo dobar predusjev za pšenicu i druge žitarice, koje crpe hranu iz gornjih slojeva zemlje. Konačno imade sladorna repa još i tu prednost, da se njezinim uvadjanjem u usjevni red prelazi od žitničkog gospodarstva u mjenbeno gospodarstvo, što je nedvojbeni gospodarski napredak, osobito za slavonske seljačke gospodare.

Buduć će druge polovice ovoga mjeseca već započeti sjetva sladorne repe, to želimo naše zadrugare kratko uputiti u taj posao, jer o samoj sjetvi mnogo ovisi budući prirod ove biline.

U niže ležećim predjelima, kao što je savska ravnica, može se sa sjetvom početi — već prema vremenu — oko 15. ožujka, a u višje ležećim krajevima koncem ožujka ili početkom travnja. Sjetva neka se dovrši po mogućnosti do 15. travnja, najdulje do konca travnja. Svibanjska sladorna repa ostane uvijek slaba i sadržaje malo sladora. Prednost rane sjetve sastoji se u tom, što mlade biljke mogu zimsku vlagu izrabiti, brže nići i rasti, te što se poslovi oko obradjivanja sladorne repe mogu dovršiti prije, nego li se sa drugim poslovima u gospodarstvu, poglavito sa obradjivanjem kukruza, počme. Rano posijana repa već u lipnju, kad vladaju jake vrućine, pokriva svojim lišćem tlo tako, da se ovo više nemože jako isušiti, dočim kasno posijana slaba repa mnogo trpi od vrućine. Uz to kasno posijana repa u jesen često nemože da dozrije, ostane lagana i sadržaje malo sladora.

Čim se je polje na površini osušilo, mora se ono najprije sa laganom, oštrom branom dobro podrljati, da se brazde rastrgaju i da se kod slijedećega oranja neprave grude. Kada se je tlo opet osušilo, neka se plitko, na 8—10 cm. preore, ali tako, da se ne izore mokra zemlja, nego samo da se preore trava, koja je preko zime možda izrasla ili u proljeće već iznikla. Nakon toga mora se zemljište ponovno podrljati, da se sasvim poravna, brazde izjednače, a trava, pirika i moguće preostala kukuruzovina iz zemlje isčupa. To sve treba tada iz polja iznijeti, jer to smeta samom sijanju.

Ako je zemljište u proljeće od jesenskog oranja dovoljno sipko, te je na njemu samo malo trave, tada uopće ne treba u proljeće orati, nego samo dobro tlo podrljati i sa ekstirpatorom prorahliti. Ovo je od velike koristi zato, jer se time zimska vlaga u tlu zadrži, uslijed čega sjeme brže nikne, a i sjetva se u tom slučaju može ranije obaviti. Naročito nije dobro u teškom tlu u proljeće orati, jer se lako načine grude.

Ima li na tlu dubokih brazda, to ih moramo s plugom najprije zaorati, jer u brazdama sladorna repa ne raste. Ako je zemljište odveć rahlo, tako da na njemu, kada hodaš, noge propadaju, tada se takovo zemljište prije sijanja mora povaljati, da ne bi sjeme preduboko došlo.

Sada se može sjeme strojem sijati. Kod sijanja valja nastojati, da stroj upravno preko polja ide, da dobijemo upravne redove, buduć je onda okopanje lakše, a može se onda i s ručnim i konjskim okapalima raditi.

Sjeme neka se prilično gusto sije, najbolje 30 kg. na jedan hektar, odnosno 18 kg. na 1 kat. jutro. Sjeme onda bolje nikne, pa ako se nakon sjetve i kora načini, to ju gusto izrasle biljke lako dignu i probiju. Neposije li se dosta sjemena, to bude sladorna repa rijetka i njezin prirod malen. Gusta sjetva tim više je nužna, što se sladorna repa ne može presadjivati.

Kod sijanja valja nadalje pazìti, da sijalo neprestano i jednako sipa, da u redovima ne ostaju prazna mjesta. Stoga je nužno,

da se uzme takav stroj, koji imade spravu za miješanje zrna u sijačem ormariću, buduć inače lagano i hrapavo sjeme sladorne repe nejednako izpada.

Nakon dovršene sjetve mora se zemljište, ako je osušeno, povaljati. To se izvadja najbolje poprijeko preko redova, čime se sjeme dobro u zemlju pritisne, te ako je gdje nešto sjemena nepokriveno bilo, to se i ovo sada u zemlju pritisne. Time se polučuje brže i jednoličnije nicanje sjemena. Na takovom povaljanom zemljištu može se mnogo lakše i ljepše okapati, buduć nema gruda, a redovi se bolje vide.

Valjati nakon sjetve smije se samo onda, ako je tlo dovoljno osušeno. Ako je još nešto vlažno, mora se 1—2 dana pričekati, dok se tlo dovoljno osuši. Kod valjanja nesmije se valjem na jednom mjestu kretati, već treba kod okretanja valjem veći okrug učiniti.

Padne li nakon sjetve još prije valjanja kiša, to se onda ne smije uopće više valjati. Ako padne prejaka kiša tako, da je tlo odveć nabito, uslijed čega bi se načinila kora, tada se takovo tlo — dok nije prevlažno — mora laganom ali oštrom branom podrljati. Ako je sjeme već niklo, tada se više nesmije drljati. Padne li nekoliko dana nakon sjetve kiša, kada je sjeme već klicu pustilo, ili kada su pojedine biljke već nikle, to se više tako posijano tlo nesmije drljati, jer bi se mnoge biljke oštetile, nego se mora, kada se zemlja osuši, sa teškim valjem povaljati, da se razdrobi kora.

Buduć se vrijeme sjetve približuje, to upućujemo hrv. selj. zadruge u Podravini i Slavoniji, čiji članovi žele sijati sladornu repu, da to priopće tvornici šećera u Osijeku, koja će im priposlati potrebno sjeme i javiti uvjete, uz koje će u jesen repu preuzimati. U požeškoj županiji, osobito one u Posavini, neka se hrv. seljačke zadruge obrate na tvornicu šećera u Usori (Bosna), jer su si ove dvije tvornice tako medjusobno razdijelile krajeve, u kojima će se za nje sladorna repa sijati. — Buduć se pako radi na tom, da se u Zemunu osnuje jedna tvornica šećera, upozorujemo zadruge u onim krajevima, da se što većma zanimaju za osnutak ove tvornice. Ova će se moći samo onda podići, ako joj bude osigurana potrebna površina sladorne repe. Glede ove tvornice u Zemunu daje pobliže obavjesti g. Franjo Novak, ravnatelj zadružne pecare žeste u Zemunu.

Ljud. Dr. Prohaska, Križevci.

Potreba zimskih gospodar. škola.

Prije pet godina su zimske gospodarske škole bile kod nas još sasvim nepoznate. Ipak su se uvidjavni gospodari već mnogo prije tužili, da je naš seljački gospodar sasvim zaostao u naprednom gospodarenju. Mnogi neupućeni su mislili, da je našim seljačkim gospodarima nemar prirodjen i da iz uvriježenog natražnjačtva zaziru od svakog napredka. Ja sam se uvijek čudio ovakovom nepravednom i površnom osudjivanju seljačkih gospodara. Zar se može od našeg seljaka iskati, da **sam bez pouke** postane isto tako napredan gospodar, kao seljak u inozemstvu, kojemu se pruža često i obilna pouka? Zar može od običnoga čovjeka postati izvrstan zanatlija, trgovac, učitelj, svećenik ili sudac, ako nema prilike poučiti se u dotičnoj struci? **Isto tako se nemože zahtjevati od seljaka, da bolje i naprednije gospodari, kada ga nitko nije u tom poučio.**

Kod nas su doduše već davno osnovane t. zv. ratarnice. U njih se prima mladiće na dvogodišnje naukovanje, da se pouče u naprednom gospodarenju. Na žalost je seljačkim gospodarima teško poslati sinove nakon trogodišnjeg vojničtva još i na dvije godine u ratarnicu, kada ih kod kuće nužno trebaju kao radnu silu. Oni, koji imaju više sinova, šalju ih u nadnicu, jer gdje ih je više, tamo treba i više zaslužiti. Mnogi se pak mladići rano priženе u druge seljačke kuće, gdje gospodarstvo treba mušku radnu silu. Radi toga dolaze u ratarnice baš takovi mladići, koji ni neće poslije postati seljački gospodari, nego idu u ratarnice, da postaju špani kod veleposjednika, ili pisari, financi i žandari. Iz svih spomenutih razloga naše inače lijepo uredjene ratarnice u Požegi i u Križevcima nemaju veliku korist za napredak seljačkih gospodara. Da se tomu doskoći, uvedene su t. zv. **zimske gospodarske škole.** Zimske gospodarske škole obdržavaju se samo zimi, kada seljak ima više vremena, i to svake godine u drugom selu, tako da **gospodari mogu ostati kod kuće i polaziti zimsku gospodarsku školu.**

Prva ovakova domaća zimska gospodarska škola obdržavana je zimi godine 1908.—1909. u Sv. Ivanu Žabnom. Ovu školu su obdržavali za pokus profesori kr.

višeg gospodarskog učilišta u Križevcima. Uspjeh ove prve pokusne zimske gospodarske škole bio je izvanredno dobar. Polazili su ju mladići, muževi i starci te velikom pomnjom slušali razlaganje gospodarskih stručnjaka o obradjivanju tla, o uzgoju stoke, o vinogradarstvu, voćarstvu i pivničarstvu i napokon o bolestima i liječenju domaćih životinja. Predavanja su obdržavana u prijateljskom razgovoru na večer u sobi pučke škole. Seljaci su pitali učitelja za savjet, potvrdjivali razlaganje predavača ili su molili, da im se kakvo gospodarsko pitanje objasni. Mnogi su seljaci odmah poslušali i popravljali svoje gospodarstvo prema pouci. Tako su u Sv. Ivanu Žabnom mnogi seljaci popravili svoje stare načine obradjivanja tla, mnogi su uveli razumniji postupak u hranidbi ždrijebadi i junadi. Mnogi su na pr. uveli prihranu sa hranidbenim vapnom te u drugoj zimskoj gospodarskoj školi potvrdili razlaganje učitelja, da im se je telad bolje razvijala u kostima od kada prihranjuju vapno. Neki su preuredili svoje male, nezdrave i tamne staje, neki pak nastoje popraviti svoje gnojište. Kratko rečeno, od mnogih polaznika zimske gospodarske škole u Sv. Ivanu Žabnom postali su naprednijí gospodari.

Prvu zimsku gospodarsku školu polazilo je prosječno 40 slušača. Često ih je dolazilo i do 80. Medju stalnim slušaocima je bilo od 14—56 godina starih. Na koncu ove zimske gospodarske škole obdržavan je svečani zaključak, kojemu je prisustvovao i vladin izaslanik, da se uvjeri u izvrstnom djelovanju zimskih gospodarskih škola.

Koliko seljačtvo u Sv. Ivanu Žabnom cijeni zimsku gospodarsku školu, vidi se najbolje po tom, što je predsjednik marvogojske udruge u ime članova svake godine upravio molbu na kr. zem. vladu, da se održi ponovna zimska gospodarska škola u Sv. Ivanu Žabnom.

Trebalo je ali i na drugim mjestima obdržavati pokusne zimske gospodarske škole, da se vidi, da ta škola svagdje jednako djeluje za napredak seljačkog gospodarstva. Radi toga je slijedeće godine obdržavana zimska gospodarska škola u Koprivnici, koja je isto tako dobro uspjela kao i Sv. Ivanska.

Trebalo je ponoviti pokus i na trećem mjestu, gdje je seljačtvo bilo još više zaostalo u gospodarenju. Godine 1910.—1911. obdržavana je zimska gospodarska škola u Vrbovcu. Tu je seljačtvo bilo na početku vrlo protivno zimskoj gospodarskoj školi. Seljaci, koji prije toga nikada nisu čuli za tu uredbu, posumnjali su, da se tom školom hoće na njih politički uplivisati, ili uplivisati na izbor župnika, ili da ih na koncu konca kanimo operušati. Tjekom naših predavanja uvjerili su se ali o tom, da mi samo kao njihovi prijatelji dolazimo medju nje i da im o ničem drugom ne govorimo nego o gospodarskom napredku. Na koncu zimske gospodarske škole imali smo u Vrbovcu isti broj oduševljenih slušača kao u Sv. Ivanu Žabnom i Koprivnici. Plodovi zimske gospodarske škole su se odmah pokazali, kada je kratko vrijeme iza toga utemeljena marvogojska udruga za uzgoj čistokrvnih pincgavaca.

Kada su pokusi sa zimskim gospodarskim školama na trima vrlo različitim mjestima uspjeli, i kada se je pokazalo, da naš narod te škole voli, da ih u velikom broju pohadja i da svoje gospodarstvo prema pouci popravlja, uvidili su svi mjerodavni stručnjaci, da te škole treba uvesti u što većem broju u cijeloj zemlji. Godine 1912. zamolile su općine Jaska i hrv. seljačka zadruga u Rječici zimsku gospodarsku školu, a Sv. Ivan Žabno kao svake godine ponovnu zimsku gospodar. školu.

Druga zimska gospodarska škola u Sv. Ivanu Žabnom bila je osobito zanimiva, jer su se predavači na vlastite oči mogli osvjedočiti o dobrom uplivu prve zimske gospodarske škole. Seljaci, upućeni već u korist ove uredbe, dolazili su u još većem broju na predavanja i njihovo već prije stečeno znanje moglo se je u drugoj zimskoj gospodarskoj školi još većma obogatiti.

Izim učitelja zimske gospodarske škole, mogli su se o napredku ponovno uvjeriti i mjerodavni činbenici i širja javnost na ispitu druge zimske gospodarske škole u Sv. Ivanu Žabnom, koji je obdržavan u nedelju dne 17. veljače 1913.

Kod ispita je bilo prisutno preko 45 redovitih polaznika zimske gospodarske škole i oko 150 prigodnih slušača i seljaka-posjetitelja zaključnog ispita. Upitani slušači odgovarali su točno, razgovjetno i sa pravim oduševljenjem na stavljena im pitanja. Mnogi su na samom ispitu pripovije-

dali o uspjelim popravcima svoga gospodarstva, koje su poduzeli prema pouci u zimskoj gospodarskoj školi.

Nakon ispita je cijelo ispitno povjerenstvo posjetilo gospodarstvo slušača Jankulice, da pregleda njegovu lijepu novu staju, koju je prema uputi u prvoj zimskoj gospodarskoj školi sasvim samostalno sagradio.

Čujemo, da mnoge općine i marvogojske udruge već sada spremaju molbe na kr. zem. vladu, da se slijedeće zime kod njih obdržavaju zimske gospodarske škole. Samo naprijed! Čim prije tim bolje!

Ustanimo proti lihvi.

Već u crtici »Pijavice na tijelu narodnom«, otisnutoj u kalendaru »Zadrugaru« za godinu 1910. upozorili smo na livhu i pokazali grozne i štetne poslijedice lihvarstva. Početkom pak ove godine počelo se je i naše novinstvo zanimati za ovu grdnu rakranu u našem narodu, a da je do toga došlo, bila je povodom parnica proti Albinu Mokroviću i drugovima, koja se je vodila pred zagrebačkim sudbenim stolom. Državno odvjetničtvo podiglo je proti Albinu Mokroviću i drugovima optužnicu radi zločinstva prevare, dočim su optuženici i njihovi branitelji isticali, da oni nijesu počinili nikakovu prevaru, već da su samo lihvarili, a lihva da kod nas nije kažnjiva, jer nemamo zakona o njoj. Proglašenje osude očekivano bi velikom napetošću. Dne 21. siječnja 1913. proglašena bi pred kr. sudbenim stolom zagrebačkim Albinu Mokroviću i drugovima odriješujuća osuda time, da je sud, izričući ovu osudu, polazio sa stajališta, da je Albin Mokrović doduše do skrajnosti izrabljivao bijedno i slabo stanje seljačkoga naroda, no da se pri tom nije ogriješio o postojeći kazneni zakon. Moramo iskreno reći, da nas je ova osuda iznenadila!

Kako je u zadružnim pravilima § 2. slovo g) naročito istaknuto, da se djelatnost zadruge u ispunjenju njezinog zadatka imade protegnuti i na sprječavanje lihvarskog iscrpljivanja svake ruke (lihvu novcem, robom, zemljištem itd.), to se našoj zadružnoj organizaciji namiće zadaća, da na svojoj skupštini i zborovima povede o tom riječ i da se s jednim konkretnim prijedlogom obrati na mjerodavno mjesto za stvorenje zakona o lihvi.

Budući takav prijedlog mora biti svestrano obradjen, to molimo sve hrv. selj. zadruge, da nam sada — dok nema velikih poslova u gospodarstvu — neka točno navedu pojedine slučajeve lihve u svakom svom kraju i opišu, kako njihovi lihvari upropašćuju naš narod. Vrlo je ali važno, da uz takove opise odmah i kažu, što misli narod ili oni sami, kako bi se lihvarstvo imalo progoniti i kazniti, i što bi se imalo proglasti lihvarstvom u tim novim kaznenim ustanovama?

Ovakovi izvještaji naših zadrugara vrlo će dobro doći izvjestitelju o tom predmetu, pak stoga molimo, da oni, koji o tom što važna znadu ili su iskusili, dostave što prije Središnjoj svezi hrvatskih seljačkih zadruga svoje misli, da se što prije uzmogne pristupiti k izradbi rasprave o tom predmetu.

Naš narod mora se što prije riješiti lihvarstva, te grdne pijavice na njegovom tijelu! Hrvatske seljačke zadruge učinile su vrlo mnogo u tom pogledu, jer gdje su se one pojavile, tamo je smanjeno lihvarstvo na najniže ili je pak i posve nestalo. Zato redovno i vidimo, kad se gdje radi o osnutku hrvatske seljačke zadruge, da su prvi i najveći neprijatelji tomu baš lihvari.

1&1

Mijat Pribanić:

POD SELJAČKIM KROVOVIMA.

Tako glasi naslov članka, što je otštampan u 1. broju 1913. »Domaćeg Ognjišta«. Radi velike važnosti predmeta, o kojem se u njem radi, prinuždeni smo cijeloga priopćiti.

— Napredna, domovinskom ljubavi prožeta kolegica N. B. priopćila je u XI. svesku »Domaćeg Ognjišta« 1912. nekoliko stranica iz svoga dnevnika. Ne treba da si patriot, dosta je, da si ozbiljan čovjek, pa će ti se stegnuti srce čitajući o životu pod seljačkim krovovima.

»Ne znam, veli naša kolegica, »jesam li suviše umorna ili neraspoložena. Sve me je ovo umorilo, više to što sam vidjela, nego hod. Bolesnom djetetu daju pečeni krumpir i cicvaru i tu cicvaru još prave u istoj sobi, gdje je dijete. Nude ga, da jede, a ono ne će, već se zanosi mislima o vatri. Ta cicvara i dim duhanski još kako tako, ali odande, od onih kreveta s druge strane sobe, gdje su druga djeca, zaudara neki težak zadah. Zamolim jednoga starca, da s peći iznese napolje svoju obuću, što je sušio tu u sobi i stari posluša, poslije dokazivanja.

Jedno su prozorče nekako otvorili, a drugo je bilo zakovano. — Starac se nasmijao, kad moradoše otvoriti prozor. — Gospa, — ne će mu to pomoći, — kaže stari.

Druga dan nastavlja: »Sama je snaga djeteta nadjačala«. — Dijete bi jelo. Puna nas je soba. Malo — malo, pa koja ta dijete pita, što bi jelo: krumpira, kupusa, kajgana, varenike?

Time oni hrane zdrave i bolesne. A kako to priredjuju!

Vrijedna je naša kolegica došla pod seljački krov, pa će da nauči žene, kako će bolje prirediti svoj obrok: »I smijala sam se i plakala, piše, gledajući Maru, kako čisti krumpir. Treba da kuhamo čorbu od krumpira s trgancima, pa će Mare da ih čisti. Sjela nasred kuće, pa lijepo otkida noktom komadić po komadić ljuske, koliko već može jak Marin nokat odvaliti«.

Za neko je vrijeme pošla u drugo selo, pa i tu počinje svoje — rekli bi — samaritansko djelo. Sabere žene, pa će praviti čorbu od rasola i papulu od graha, jer drugo se ništa i ne može praviti, kad nemamo ni alata, ni materijala. Dva lonca zemljana i jedna tučana tronoga šerpenja, to je sve.

Baba Bika uze onu čorbu i nali u svoje lonče, pa iz kuće na put. I Bika ode, a licem joj se osula neka gorčina. — Marva smo mi, marva — govori Bika sama sebi cestom...

Ovo malo što nam je vrijedna kolegica priopćila iz svoga dnevnika, dosta je, da si predočimo, kako teče život pod seljačkim krovom, da nas zaboli duša, da nas obuzme stid...

I da osjetimo, da smo dužni pomoći — upravo mi učitelji i učiteljice!

No najprije treba da odkraja upoznaš ranu, koju hoćeš liječiti, zato molimo vrijedne naše učitelje i učiteljice, da nam vjerno i točno prikažu život pod seljačkim krovovima svojega kraja. Takvim će prikazama, koje ćemo redom priopćivati, naše učiteljstvo zadužiti sav narod, a mi ćemo prema našim sredstvima nagraditi tri najbolja prikaja i to: prvi sa K 40, drugi sa K 25, treći sa K 15. Svaku ćemo nagradu isplatiti, čim bude dotični prikaz štampan. Tako »Domaće Ognjište«.

O tom predmetu pisao je takodjer marni naš pučki pisac Josip Valentić u »Pučkoj Prosvjeti« pod naslovom: »Kako nam živi narod?« Ta njegova opažanja su žalosna ali istinita. Putovao je po Banovini i vidio, što se nažalost vidi i u drugim krajevima naše domovine. Evo samo nekoliko redaka iz toga člančića: Razgledajmo malo taj seljački stan. Zidovi sobe ne vidiše kreča od kako su postali, prozori nisu nikad čišćeni, a ni otvarani, da se promijeni zrak, da se olakša i osvježi disanje. Gazda je u neprilici, kad ga umoliš, da otvori prozor, jer je vrućina, jer je zapara, jer užasno smrdi. Nije to lagan posao otvoriti prozor, jer je ovaj prikovan ili trul ili zabrekao ili su petice zardjale, pa je tu muke, dok se otvori. Smrad se je uvukao svuda u taj sirotinjski i neuredni seljački dom, u sav namještaj, u brvna, u posteljinu, u sobu, u svaku pukotinu, pa ako ti je kako pošlo za rukom otvoriti prozor, ne ćeš ni kroz više sati osjetiti ni najmanje, da se zrak mijenja i da se svježi« itd.

Zadaća je naše zadružne organizacije, da se pobrine, da je u njenom radu ne preteknu drugi. Koliko se »Sveza« brine za život zadrugara, razabire se iz svakogodišnjeg obširnog izvještaja tajnika i iz raznovrstnog štiva zadružnog glasila »Hrvatskog Udrugara«, pa će i u buduće, nadamo se, posvetiti svu pažnju tomu važnom životnom pitanju. Mi ćemo pako nastaviti sa nizom članaka pod naslovom: »Život zadrugara« u kojima će se vjerno odrazivati slika života ispod seljačkih provova.

U krugu samih Hrv. selj. zadrugara treba zasukati rukave, pa na tom još netaknutom polju raditi, upućivati i podupirati. Sad je osobita zgoda za to, kad se obdržavaju glavne skupštine. Tu je većina zadružnih članova, pa će se svaka ideja najlakše popularizovati. Sve treba u zgodnoj formi iznositi, da se ničija osjetljivost ne povrijedi, da se nitko ne ozlovolji, jer time se gubi volja za napredak.

Kad stanu razne novine iznašati opis seljačkoga života, dosta puti će nam biti neugodno, a morat ćemo sve potvrditi. Mnogi stranci, koji putuju kroz našu domovinu, navrate se u koje manje mjesto, pa vide ono, što mi ne bi rado, da se znade. Oni će na našu štetu isticati u tudjem svijetu naše mane i slabije strane, dok će vrline prešutiti. U naprednu, dvadesetom vijeku ne smijemo dozvoliti, da nam se tudjinci rugaju, da sve što ne valja nasljedujemo od naših starih. Mi moramo iznova početi sa svim životom, moramo se naskroz promijeniti, jer se sve oko nas mijenja i mijenjat će se sve više. Što više ljudski um napreduje, to se više životne prilike mijenjaju.

Priznat će mnogi naši zadrugari sami, što ne valja, a mnogi će se izgovarati, da sve nije moguće kod seljaka. Mara treba, mara! Osobitu pasku u tom moramo posvetiti odgoju ženske seljačke dijece!

Za sada toliko, to smo samo mimogred napomenuli donašajući gornje vijesti, a ubuduće ćemo — ako Bog da, poći sistematski, da prikažemo život pod seljačkim krovovima sve na uhar i napredak naših zadrugara i uopće našeg naroda.

Kako se može ispraviti na manje novi porez (zemljarina)?

Kako se podnašaju opotrage?

(Konac.)

Opotrage mogu se i pismeno podnijeti kod općinskoga poglavarstva, ali je jednostavnije, da se kratkim putem usmeno prijave u općinskom uredu prigodom samoga izvida o poreznom stanju u novom katastralnom operatu. Općinska poglavarstva dobiti će u tu svrhu naročite štampane opotražne popise, pa će se to obavljati kratko i brzo.

U svrhu, da svakomu bude jasno, kakove sve ispravke u katastru može zatražiti i postići, evo primjera:

Seljak Janko Ivanović iz sela »Jabukovac« došao je u općinski ured u Jabukovcu županije sriemske, (pošto je obavješten, da je katastralni operat iz Zagreba stigao) i zatražio uvid u svoj posjedovni list.

Općinski bilježnik dao mu je u ruke njegov novi posjedovni list, koji izgleda ovako:

(Vidi prilog.)

»Gospodine bilježniće, jeli u ovom listu cijeli moj posjed?«

— Jest.

»A molim Vas, meni pripadaju samo

dvije trećine posjeda, a jedna trećina pripada momu bratu Matiji, pa zašto je sve na mene upisano?«

— Zato jer Vi cijelo uživate i za cijelo porez plaćate, pak je cijelo i upisano na Vas.

»Ali molim, ja neću da tudji porez bude na mene propisivan. Ja doduše sada uživam cijelo, ali moj brat može sutra svoju trećinu zemlje uzeti od mene i komu drugomu u zakup (arendu) dati. Zato neka se zna koliko čiji porez iznosi.«

— Dakle onda Vi ulažete opotragu proti ovom upisu vlastnika i tražite, da budu samo dvije trećine na Vas, a jedna trećina na Vašega brata upisana?

»Jest.«

— Dobro. Kad budete pozvani na riješenje ove Vaše opotrage, imati ćete sa sobom donijeti pisma za dokaz, da je Vaš brat suposjednik u jednoj trećini s Vama, ili ćete imati doći zajedno s njime, da to zapisnički ustanovimo. Imate li možda još kojem upisu na unutarnjoj strani Vašega posjedovnoga lista prigovoriti?

(Vidi prilog vanjska strana 1.)

— Ma gospodine bilježniče, ovdje je upisano na mene 14 rali i 504 hvata zemlje, a ja nemam nego ukupno 11 rali i 272 hvata. To je onda meni propisan porez za 3 rali 232 hvata zemlje, koju ja ne uživam. Kad bi s time zemlja moja postala, jer za nju porez plaćam, ja se nebi kratio, — ali znam, da tako dugo ne može biti moja, dok nije u gruntovnici na moje ime prenešena, pa makar sto godina porez plaćao!

— Imate pravo. Pa hajde da potražimo tu tudju zemlju, što je na vas upisana.

Nakon što su pokazane na nacrtu (planu) Ivanoviću sve zemlje (čestice, parcele), koje su u posjedovnom listu upisane na njega, izjavi on, da nisu njegove čestice broj 621 sa 1 ral 151 hvat i broj 1081 sa 2 rali 81 hvat.

— Dakle ulažete opotragu, da se ove dvije čestice brišu iz vašega posjedovnoga lista?

— Jest.

— A znadete li, čije su sada te zemlje?

— Znam, pred 15 godina prodao ih je moj pokojni otac Stevi Lukačiću iz Jabukovca.

— Onda, kad budete pozvani ovamo zbog riješenja ove opotrage, ponesite sa sobom kupoprodajni ugovor ili novi gruntovni izvadak, ili dodjite zajedno sa Lukačićem ovamo, da zapisnički ustanovimo, da se uz obostranu privolu prenašaju te čestice iz vašega posjedovnoga lista u njegov. Imadete li još čemu prigovoriti?

— Imam. Čestica 620 upisana je kao vrt, a to nije vrt, nego slaba oranica.

— Dakle ulažete opotragu, da se čestica br. 620 unese kao oranica. A u koji razred? Evo vam popis obćinskih uzorčestica, pak prispodobite, s kojom zemljom je u snagi jednaka ta vaša čestica br. 620.

— Upravo sa uzorčesticom oranice 5. razreda. Isto je tako mršava, žuta zemlja, teška, niska i mokra.

— Dobro. Idemo dalje. Popis uzorčestica imate u rukama, a imate i svoj posjedovni list, pa čitajte i prispodobite sa dotičnom uzorčesticom iz popisa svaku vašu česticu iz posj. lista.

— Čestica br. 622 ne vrijedi 3., nego 4. razred, u prispodobi sa uzorčesticom. Po gotovo je krivo klasificirana u 1. razred čestica br. 1080. Ta je sasvim jednaka, kao čestica 622, dotično kao uzorčestica 4. razreda, pa tražim da dodje u 4. razred. — Nadalje je tu cijela čestica br. 2315 unešena kao vinograd. Ali ja imam vinograda samo 214 hvati, a ostalo je oranica. Tražim da se to ispravi i da oranica dodje u 4. razred. — Nije pravo ni što je oranica broj 2360 uvrštena u 1. razred, jer je skoro još malo lošija nego uzorčestica 2. razreda. Zato tražim da dodje u 2. razred. — Livada broj 2382 nikako ne vrijedi, da je u 2. razred uvrštena. To je niska i dosta mokra livada, sa mnogo šašnate i kisele krme, koja je takova, kao i na uzorčestici 4. razreda. Zato tražim ,da bude ta livada uvrštena u 4. razred. — Nadalje je unešena čestica broj 2510 kao oranica 3. razreda. No to je livada, koju sam ja samo jedan put bio uzorao zato, da uništim lošu travu i da mogu bolju posijati, pa je to sada opet livada — i to tražim, da bude kao takova uvrštena u 4. razred, jer je najsličnija uzorčestici livade 4. razreda. — Konačno je pogriješno unešena čestica broj 2716 kao oranica 2. razreda, jer je to uvijek bio i danas je pašnjak, koji je na visokom, suhom položaju, vrlo rijetkoga busena i mršave paše, baš kao uzorčestica 5. razreda, pa zato tražim, da bude uvršten u 5. razred.

— Dakle vi ste proti cijeloj klasifikaciji opotragu uložili. Sad je gotovo. Budite

(Ovàko izgleda 1. vanjska strana prije opotrage.) (1. vanjska strana

Županija: sriemska.

Procjenbeni kotar: Zemun.

Razredbeno područje: jedino.

Porezna občina: Jabukovac.

Kućni broj: 6.

Broj *114.*

Katastralni posjedovni list.

Ivanović Janko, Jabukovac.

Zemljarina: 69 K 56

(Obložni arak.) — [Posjedovni list.] **Ciena za svaki arak 4**

(2 nutarnja strana.)

(Ovako izgleda druga nutarnja strana prije opotrage.)

Topografički broj čestica	Naziv rudina ili zemljišta	Razred	Vrst težatbe — mjera površine sa 1600 □hvati: oranica		vrt		livada		vinograd		pašnjak		šuma		trstik (rogoz, rit)		Neplodni prostor			Ukupno		Čisti prihod		Opazka
			ral	□ hv.	ral	□ hv	ral	□ hv.	ral	□ hv.	ral	□ hv,	ral	□ hv.	ral	□ hv.	ral	□ hv.	oznaka	ral	□ hv.	K	f	
11/1a	mjestna	—																110	kuća br. 6. i dvor	—	110	—	—	
620	Kuti	3				378														—	378	6	86	
621	„	2	1	151																1	151	26	26	
622	„	3	2	200																2	200	40	38	
1080	Volarište	1	2	192																2	192	59	36	
1081	„	2	2	81																2	81	49	22	
2315	Razori	2								1314										—	1314	37	79	
2360	„	1	1	707																1	707	40	38	
2382	„	2					2	886												2	886	49	80	
2510	Bašte	3	1	165																1	165	20	96	
2716	Laz	2		1120																—	1120	16	80	

(Ovako izgleda vanjska strana poslije opotrage.) *(3. vanjska strana.)*

Županija: *sriemska.*

Procjenbeni kotar: *Zemun.*

Razredbeno područje: *jedino.*

Porezna občina: *Jabukovac.*

Kućni broj: *6.*

Broj *114.*

Katastralni posjedovni list.

1.) Ivanović Janko, Jabukovac, u $\frac{2}{3}$ = 21 K 04 fil.

2.) Ivanović Matija, Dodoši, kbr. 14. u $\frac{1}{3}$ = 10 „ 52 „

Ukupna zemljarina = 31 K 56 fil.

(Obložni arak.) — [Posjedovni list.]

Ciena za svaki arak 4 fil.

(2 nutarnja strana.)

(Ovako izgleda druga nut

Topografički broj čestica	Naziv rudine ili zemljišta	Razred	Vrst uporabe — mjera površine na 1000 □ hvati: oranica ral	čhv.	vrt ral	čhv	livada ral	čhv.	vinograd ral	čhv.	pašnjak ral	čhv.	šuma ral	čhv	[illegible] ral	čhv	[illegible] ral	čhv	[illegible]	Ukupno ral	čhv	Čisti prihod K	f	Opaska
11 1a	mjestna																	110	kuća i dvor		110			
620	Kuti	1				178															178	[illegible]	[illegible]	
621	"	2	1	151																1	151	[illegible]	[illegible]	
622	"	3	2	200																2	200	[illegible]	[illegible]	
1080	Volarište	1	2	102																2	102	[illegible]	[illegible]	
1081	"	2	2	41																2	41	[illegible]	[illegible]	
2317	Razori	2								1114											1114	[illegible]	[illegible]	
2340	"	1	1	701																1	701	[illegible]	[illegible]	
2342	"	2					2	800												2	800	[illegible]	[illegible]	
2344	[illegible]	1	1	167																1	167	[illegible]	[illegible]	
2345	[illegible]	2		1120																	1120	[illegible]	[illegible]	
	Ukupno		10	1010		[illegible]	2	800		1114								110		14	1014	[illegible]	[illegible]	

(Ovako izgleda vanjska strana poslije opotrage.) *(3. vanjska strana.)*

Županija: *sriemska.*

Procjenbeni kotar: *Zemun.*

Razredbeno područje: *jedino.*

Porezna občina: *Jabukovac.*

Kućni broj: *6.*

Broj *114.*

Katastralni posjedovni list.

1.) Ivanović Janko, Jabukovac, u $\frac{2}{3}$ = 21 K 04 fil.

2.) Ivanović Matija, Dodoši, kbr. 14. u $\frac{1}{3}$ = 10 „ 52 „

Ukupna zemljarina = 31 K 56 fil.

40.0000 kruna u iseljeničke, zadrugarske i narodno-gospod. svrhe.

Hrvatska poljodjelska banka imajući najtijesnije veze s najširim slojevima našega naroda po hrvatskim seljačkim zadrugama, koje je ona širom naše domovine osnovala i u život privela, budno je pratila i prati već od nekoliko godina iseljenički pokret, koji se je razmahao diljem naše domovine. Kao zavodu, koji u našem narodno-gospodarskom životu zauzimlje jedan svakako osebujan i nedvojbeno vrlo važan položaj, nisu mu ostale neopažene one zle poslijedice, kojima radja iseljivanje našega naroda u prekomorske krajeve. Hrvatska poljodjelska banka je vidila opustjele domove našeg seljaka, u koje je ulijegao tudjinac, dok je naš seljak u amerikanskim rovovima znojem lica svoga zaradjivao teško zaslužene dolare; vidila je, kakovim je bezdušnim ljudima naš čovjek u prekomorskim krajevima izvržen, jer je naš narod kod njih izgubio ogromne krvavo zaslužene gotovine; ukratko Hrvatska poljodjelska banka pronikla je u sve nevolje, kojima radja iseljivanje našeg naroda.

Nije stoga ni čudo, da je Hrvatska poljodjelska banka radila na tome, da iseljenički posao dobije u svoje ruke, pa ako ga već ne može zapriječiti, da ga svede u pravu kolotečinu, i da ono, što u tom poslu zaradi, ne upotrebi u svoju korist, već u korist našega naroda. Dobivši ona u zajednici sa savezom srpskih zemljoradničkih zadruga veći dio iseljeničkog posla u svoje ruke, osnovala je iseljeničku poslovnicu »Putnik«. Zaradivši ona na tom poslu u minuloj godini K 40.000.—, ne pridržaje ona od toga ništa, već je opredijelila zaključkom sjednice ravnateljstva od 8. veljače t. g. čitavi svoj prihod od iseljeničke poslovnice za ove iseljeničke, zadrugarske i opće narodno-gospodarske svrhe:

1. Za izvide i predradnje oko organizacije iseljničkog pitanja u samoj Americi . . . . K 16.314.39
2. Pripomoć društvu Sv. Rafaela za zaštitu hrvatskih iseljenika . . . . K 1.000.—
3. Za osnutak hrvatske škole u Vrijeski . . . K 2.000.—
4. Za suzbijanje analfabetizma u organizaciji hrvatskih selj. zadruga . K 1.000.—
5. Za izdanje popularne knjige o kućanstvu, napose kuhanju za seljakinje zadrugara . . . K 1.000.—
6. Za izdanje popularne knjižice o livadarstvu za zadrugare . . . . . K 400.—
7. Za praktičnu gospodarsku izobrazbu zadrugara K 1.000.—
8. 10 nagrada po K 50.— za uzorna gnojišta zadrugara . . . . K 500.—
9. Za unapredjenje voćarstva u ličko-riječkoj skupini hrvatskih seljačkih zadruga . . . . . . K 1.500.—
10. Pripomoć zadrugarima za nabavu vlašičkih ovaca, napose u gorskom kotaru . . . . K 5.750.—
11. Pripomoć zadrugarima za nabavu rasplodnih svinja i peradi, napose u Zagorju . . . . . . K 2.500.—
12. Pripomoć zadrugarima za nabavu dobrog sjemenja . . . . K 1.000.—
13. Pripomoć zadrugarima za nabavu umjetnog gnojiva . . . . . . K 1.000.—
14. Pripomoć zadrugarima za nabavu najboljih plugova i sječkarica . . . K 2.400.—
15. Pripomoć zadrugarima za nabavu raznih gospodarskih strojeva . . . K 1.500.—
16. Za razne gospodarske potrebe zadrugara . . K 1.135.61

Ukupno . . K 40.000.

Pravo na spomenutim popustima i potporama, izuzev točke 2., 3., 4., 5. i 6. imadu isključivo seljaci i to samo oni, koji su članovi hrv. seljačkih zadruga, te koji kao takovi plaćaju godišnji doprinos za zadružnu organizaciju. Prednost osim toga imadu članovi onih zadruga, koje uzorno sne svoje želje ili narudžbe centrali pripoće.

A. Machnik:

Nešto o uzgoju sladorne repe.

Na skupinskim zborovima, koji su prošle godine održani u Požegi i Zemunu, moglo se je kod naših zadrugara zamjetiti vrlo veliko zanimanje za sladornu repu. Zadrugari u dolnjoj Posavini, koji ju već neko-

liko godina siju, vrlo su zadovoljni sa do sada polučenim uspjesima. Nema dvojbe, ova okopavina imade za mnoge naše krajeve veliku važnost. Prema dosadanjim pokusima daje jutro 150—200 met. centi obrezane repe. Uzmemo li prosječno 200 met. centi po jutru po K 2.— dobiva naš seljak K 400.— po jutru. Osim toga ostaje rataru po jutru oko 45 met. centi glave i lišća, a od tvornice šećera dobiva besplatno oko 80 met. centi rezanaca za blago. Uvadjanjem ove biline u usjevni red popravljamo u velikoj mjeri naše oranice, jer duboko oranje i pomno okapanje, koje iziskuje ova bilina, biti će od koristi i za one biline, koje dolaze kroz 2—3 godine iza sladorne repe. Osim toga dobiva gospodar uzgojem sladorne repe veliku množinu repinog lišća i glavice te rezance (odpadci kod proizvodnje sladora u tvornici), a sve je to vrlo dobra krma za domaću stoku. Vidimo dakle, da sladorna repa upliva i na poboljšanje našeg blaga, jer gospodar, koji sije sladornu repu, može držati više marve i bolje hraniti. Sladorna repa vuče ponajviše svoju hranu iz dolnjih slojeva zemlje, dakle štedi hranive sastojine u mekoti, pa je stoga sladorna repa vrlo dobar predusjev za pšenicu i druge žitarice, koje crpe hranu iz gornjih slojeva zemlje. Konačno imade sladorna repa još i tu prednost, da se njezinim uvadjanjem u usjevni red prelazi od žitničkog gospodarstva u mjenbeno gospodarstvo, što je nedvojbeni gospodarski napredak, osobito za slavonske seljačke gospodare.

Buduć će druge polovice ovoga mjeseca već započeti sjetva sladorne repe, to želimo naše zadrugare kratko uputiti u taj posao, jer o samoj sjetvi mnogo ovisi budući prirod ove biline.

U niže ležećim predjelima, kao što je savska ravnica, može se sa sjetvom početi — već prema vremenu — oko 15. ožujka, a u višje ležećim krajevima koncem ožujka ili početkom travnja. Sjetva neka se dovrši po mogućnosti do 15. travnja, najdulje do konca travnja. Svibanjska sladorna repa ostane uvijek slaba i sadržaje malo sladora. Prednost rane sjetve sastoji se u tom, što mlade biljke mogu zimsku vlagu izrabiti, brže nići i rasti, te što se poslovi oko obradjivanja sladorne repe mogu dovršiti prije, nego li se sa drugim poslovima u gospodarstvu, poglavito sa obradjivanjem kukruza, počme. Rano posijana repa već u lipnju, kad vladaju jake vrućine, pokriva svojim lišćem tlo tako, da se ovo više nemože jako isušiti, dočim kasno posijana slaba repa mnogo trpi od vrućine. Uz to kasno posijana repa u jesen često nemože da dozrije, ostane lagana i sadržaje malo sladora.

Čim se je polje na površini osušilo, mora se ono najprije sa laganom, oštrom branom dobro podrljati, da se brazde rastrgaju i da se kod slijedećega oranja neprave grude. Kada se je tlo opet osušilo, neka se plitko, na 8—10 cm. preore, ali tako, da se ne izore mokra zemlja, nego samo da se preore trava, koja je preko zime možda izrasla ili u proljeće već iznikla. Nakon toga mora se zemljište ponovno podrljati, da se sasvim poravna, brazde izjednače, a trava, pirika i moguće preostala kukuruzovina iz zemlje iščupa. To sve treba tada iz polja iznijeti, jer to smeta samom sijanju.

Ako je zemljište u proljeće od jesenskog oranja dovoljno sipko, te je na njemu samo malo trave, tada uopće ne treba u proljeće orati, nego samo dobro tlo podrljati i sa ekstirpatorom prorahliti. Ovo je od velike koristi zato, jer se time zimska vlaga u tlu zadrži, uslijed čega sjeme brže nikne, a i sjetva se u tom slučaju može ranije obaviti. Naročito nije dobro u teškom tlu u proljeće orati, jer se lako načine grude.

Ima li na tlu dubokih brazda, to ih moramo s plugom najprije zaorati, jer u brazdama sladorna repa ne raste. Ako je zemljište odveć rahlo, tako da na njemu, kada hodaš, noge propadaju, tada se takovo zemljište prije sijanja mora povaljati, da ne bi sjeme preduboko došlo.

Sada se može sjeme strojem sijati. Kod sijanja valja nastojati, da stroj upravno preko polja ide, da dobijemo upravne redove, buduć je onda okopanje lakše, a može se onda i s ručnim i konjskim okapalima raditi.

Sjeme neka se prilično gusto sije, najbolje 30 kg. na jedan hektar, odnosno 18 kg. na 1 kat. jutro. Sjeme onda bolje nikne, pa ako se nakon sjetve i kora načini, to ju gusto izrasle biljke lako dignu i probiju. Neposije li se dosta sjemena, to bude sladorna repa rijetka i njezin prirod malen. Gusta sjetva tim više je nužna, što se sladorna repa ne može presadjivati.

Kod sijanja valja nadalje paziti, da sijalo neprestano i jednako sipa, da u redovima ne ostaju prazna mjesta. Stoga je nužno,

a se uzme takav stroj, koji imade spravu a miješanje zrna u sijačem ormariću, buduć .ače lagano i hrapavo sjeme sladorne repe ejednako izpada.

Nakon dovršene sjetve mora se zemište, ako je osušeno, povaljati. To se izadja najbolje poprijeko preko redova, čime e sjeme dobro u zemlju pritisne, te ako je dje nešto sjemena nepokriveno bilo, to e i ovo sada u zemlju pritisne. Time se olučuje brže i jednoličnije nicanje sjeiena. Na takovom povaljanom zemljištu iože se mnogo lakše i ljepše okapati, buduć ema gruda, a redovi se bolje vide.

Valjati nakon sjetve smije se samo nda, ako je tlo dovoljno osušeno. Ako je oš nešto vlažno, mora se 1—2 dana pričeati, dok se tlo dovoljno osuši. Kod valjanja esmije se valjem na jednom mjestu kreati, već treba kod okretanja valjem veći krug učiniti.

Padne li nakon sjetve još prije valjanja iša, to se onda ne smije uopće više valjati. .ko padne prejaka kiša tako, da je tlo odveć abito, uslijed čega bi se načinila kora, tada e takovo tlo — dok nije prevlažno — iora laganom ali oštrom branom podrljati. .ko je sjeme već niklo, tada se više nesmije rljati. Padne li nekoliko dana nakon sjetve iša, kada je sjeme već klicu pustilo, ili ada su pojedine biljke već nikle, to se iše tako posijano tlo nesmije drljati, jer i se mnoge biljke oštetile, nego se mora, ada se zemlja osuši, sa teškim valjem poaljati, da se razdrobi kora.

Buduć se vrijeme sjetve približuje, to pućujemo hrv. selj. zadruge u Podravini Slavoniji, čiji članovi žele sijati sladornu epu, da to priopće tvornici šećera u)sijeku, koja će im priposlati potrebno jeme i javiti uvjete, uz koje će u jesen repu reuzimati. U požeškoj županiji, osoito one u Posavini, neka se hrv. seačke zadruge obrate na tvornicu šećera Usori (Bosna), jer su si ove dvije tvorice tako medjusobno razdijelile krajeve, u ojima će se za nje sladorna repa sijati. — uduć se pako radi na tom, da se u Zemunu snuje jedna tvornica šećera, upozorujemo adruge u onim krajevima, da se što većma animaju za osnutak ove tvornice. Ova će moći samo onda podići, ako joj budu sigurana potrebna površina sladorne repe. lede ove tvornice u Zemunu daje pobliže bavjesti g. Franjo Novak, ravnatelj zaružne pecare žeste u Zemunu.

Ljud. Dr. Prohaska, Križevci.

Potreba zimskih gospodar. škola.

Prije pet godina su zimske gospodarske škole bile kod nas još sasvim nepoznate. Ipak su se uvidjavni gospodari već mnogo prije tužili, da je naš seljački gospodar sasvim zaostao u naprednom gospodarenju. Mnogi neupućeni su mislili, da je našim seljačkim gospodarima nemar prirodjen i da iz uvriježenog natražnjačtva zaziru od svakog napredka. Ja sam se uvijek čudio ovakovom nepravednom i površnom osudjivanju seljačkih gospodara. Zar se može od našeg seljaka iskati, da sam bez pouke postane isto tako napredan gospodar, kao seljak u inozemstvu, kojemu se pruža često i obilna pouka? Zar može od običnoga čovjeka postati izvrstan zanatlija, trgovac, učitelj, svećenik ili sudac, ako nema prilike poučiti se u dotičnoj struci? Isto tako se nemože zahtjevati od seljaka, da bolje i naprednije gospodari, kada ga nitko nije u tom poučio.

Kod nas su doduše već davno osnovane t. zv. ratarnice. U njih se prima mladiće na dvogodišnje naukovanje, da se pouče u naprednom gospodarenju. Na žalost je seljačkim gospodarima teško poslati sinove nakon trogodišnjeg vojničtva još i na dvije godine u ratarnicu, kada ih kod kuće nužno trebaju kao radnu silu. Oni, koji imaju više sinova, šalju ih u nadnicu, jer gdje ih je više, tamo treba i više zaslužiti. Mnogi se pak mladići rano priženе u druge seljačke kuće, gdje gospodarstvo treba mušku radnu silu. Radi toga dolaze u ratarnice baš takovi mladići, koji ni neće poslije postati seljački gospodari, nego idu u ratarnice, da postaju špani kod veleposjednika, ili pisari, financi i žandari. Iz svih spomenutih razloga naše inače lijepo uredjene ratarnice u Požegi i u Križevcima nemaju veliku korist za napredak seljačkih gospodara. Da se tomu doskoći, uvedene su t. zv. zimske gospodarske škole. Zimske gospodarske škole obdržavaju se samo zimi, kada seljak ima više vremena, i to svake godine u drugom selu, tako da gospodari mogu ostati kod kuće i polaziti zimsku gospodarsku školu.

Prva ovakova domaća zimska gospodarska škola obdržavana je zimi godine 1908.—1909. u Sv. Ivanu Žabnom. Ovu školu su obdržavali za pokus profesori kr.

višeg gospodarskog učilišta u Križevcima. Uspjeh ove prve pokusne zimske gospodarske škole bio je izvanredno dobar. Polazili su ju mladići, muževi i starci te velikom pomnjom slušali razlaganje gospodarskih stručnjaka o obradjivanju tla, o uzgoju stoke, o vinogradarstvu, voćarstvu i pivničarstvu i napokon o bolestima i lječenju domaćih životinja. Predavanja su obdržavana u prijateljskom razgovoru na večer u sobi pučke škole. Seljaci su pitali učitelja za savjet, potvrdjivali razlaganje predavača ili su molili, da im se kakvo gospodarsko pitanje objasni. Mnogi su seljaci odmah poslušali i popravljali svoje gospodarstvo prema pouci. Tako su u Sv. Ivanu Žabnom mnogi seljaci popravili stare načine obradjivanja tla, mnogi su uveli razumniji postupak u hranidbi ždrijebadi i junadi. Mnogi su na pr. uveli prihranu sa hranidbenim vapnom te u drugoj zimskoj gospodarskoj školi potvrdili razlaganje učitelja, da im se je telad bolje razvijala u kostima od kada prihranjuju vapno. Neki su preuredili svoje male, nezdrave i tamne staje, neki pak nastoje popraviti svoje gnojište. Kratko rečeno, od mnogih polaznika zimske gospodarske škole u Sv. Ivanu Žabnom postali su naprednjiji gospodari.

Prvu zimsku gospodarsku školu polazilo je prosječno 40 slušača. Često ih je dolazilo i do 80. Medju stalnim slušaocima je bilo od 14—56 godina starih. Na koncu ove zimske gospodarske škole obdržavan je svečani zaključak, kojemu je prisustvovao i vladin izaslanik, da se uvjeri u izvrstnom djelovanju zimskih gospodarskih škola.

Koliko seljačtvo u Sv. Ivanu Žabnom cijeni zimsku gospodarsku školu, vidi se najbolje po tom, što je predsjednik marvogojske udruge u ime članova svake godine upravio molbu na kr. zem. vladu, da se održi ponovna zimska gospodarska škola u Sv. Ivanu Žabnom.

Trebalo je ali i na drugim mjestima obdržavati pokusne zimske gospodarske škole, da se vidi, da ta škola svagdje jednako djeluje za napredak seljačkog gospodarstva. Radi toga je slijedeće godine obdržavana zimska gospodarska škola u Koprivnici, koja je isto tako dobro uspjela kao i Sv. Ivanska.

Trebalo je ponoviti pokus i na trećem mjestu, gdje je seljačtvo bilo još više za[ostalo] u gospodarenju. Godine 1910.—191[1] obdržavana je zimska gospodarska škola [u] Vrbovcu. Tu je seljačtvo bilo na po[četku] vrlo protivno zimskoj gospodarsko[j] školi. Seljaci, koji prije toga nikada nis[u] čuli za tu uredbu, posumnjali su, da se to[m] školom hoće na njih politički uplivisati, i[li] uplivisati na izbor župnika, ili da ih n[a] koncu konca kanimo operušati. Tjekom naših predavanja uvjerili su se ali o tom, da mi samo kao njihovi prijatelji dolazimo medju nje i da im [o] ničem drugom ne govorimo n[ego] go o gospodarskom napredk[u]. Na koncu zimske gospodarske škole ima[li] smo u Vrbovcu isti broj oduševljenih slu[]šača kao u Sv. Ivanu Žabnom i Koprivnic[i]. Plodovi zimske gospodarske škole su se o[d]mah pokazali, kada je kratko vrijeme i[za] toga utemeljena marvogojska udruga z[a] uzgoj čistokrvnih pincgavaca.

Kada su pokusi sa zimskim gospoda[r]skim školama na trima vrlo različitim mj[e]stima uspjeli, i kada se je pokazalo, da n[aš] narod te škole voli, da ih u velikom broj[u] pohadja i da svoje gospodarstvo prem[a] pouci popravlja, uvidili su svi mjerodav[ni] stručnjaci, da te škole treba uvesti u š[to] većem broju u cijeloj zemlji. Godine 191[.] zamolile su općine Jaska i hrv. seljačk[a] zadruga u Rječici zimsku gospodarsk[u] školu, a Sv. Ivan Žabno kao svake g[o]dine ponovnu zimsku gospodar. škol[u].

Druga zimska gospodarska škola u S[v.] Ivanu Žabnom bila je osobito zanimiva, j[er] su se predavači na vlastite oči mogli osvj[e]dočiti o dobrom uplivu prve zimske gosp[o]darske škole. Seljaci, upućeni već u kori[st] ove uredbe, dolazili su u još većem bro[ju] na predavanja i njihovo već prije stečen[o] znanje moglo se je u drugoj zimskoj gosp[o]darskoj školi još večma obogatiti.

Izim učitelja zimske gospodarske škol[e] mogli su se o napredku ponovno uvjeriti mjerodavni činbenici i širja javnost na ispi[tu] druge zimske gospodarske škole u Sv. Iva[nu] Žabnom, koji je obdržavan u nedelju d[ne] 17. veljače 1913.

Kod ispita je bilo prisutno preko [.] redovitih polaznika zimske gospodars[ke] škole i oko 150 prigodnih slušača i seljak[a] posjetitelja zaključnog ispita. Upitani sl[u]šači odgovarali su točno, razgovjetno i [s] pravim oduševljenjem na stavljena im p[i]tanja. Mnogi su na samom ispitu pripovij[...]

uspjelim popravcima svoga gospo-
a, koje su poduzeli prema pouci u
ɔj gospodarskoj školi.
kon ispita je cijelo ispitno povjeren-
osjetilo gospodarstvo slušača Janku-
a pregleda njegovu lijepu novu staju,
e prema uputi u prvoj zimskoj gospo-
ɔj školi sasvim samostalno sagradio.
jemo, da mnoge općine i marvogojske
e već sada spremaju molbe na kr. zem.
da se slijedeće zime kod njih obdr-
ı zimske gospodarske škole. Samo
ed! Čim prije tim bolje!

Ustanimo proti lihvi.

ć u crtici »Pijavice na tijelu narod-
otisnutoj u kalendaru »Zadrugaru« za
ı 1910. upozorili smo na livhu i po-
grozne i štetne poslijedice lihvarstva.
kom pak ove godine počelo se je i
ıovinstvo zanimati za ovu grdnu rak-
ı našem narodu, a da je do toga došlo,
e povodom parnica proti Albinu Mo-
u i drugovima, koja se je vodila pred
ɔačkim sudbenim stolom. Državno od-
čtvo podiglo je proti Albinu Mokro-
drugovima optužnicu radi zločinstva
-e, dočim su optuženici i njihovi bra-
isticali, da oni nijesu počinili nika-
prevaru, već da su samo lihvarili, a
da kod nas nije kažnjiva, jer nemamo
a o njoj. Proglašenje osude očekivano
kom napetošću. Dne 21. siječnja 1913.
ıšena bi pred kr. sudbenim stolom
ɔačkim Albinu Mokroviću i drugovima
ješujuća osuda time, da je sud,
ći ovu osudu, polazio sa stajališta, da
ɔin Mokrović doduše do skrajnosti iz-
vao bijedno i slabo stanje seljačkoga
a, no da se pri tom nije ogriješio o
jeći kazneni zakon. Moramo iskreno
da nas je ova osuda iznenadila!
ako je u zadružnim pravilima § 2.
g) naročito istaknuto, da se djelat-
zadruge u ispunjenju njezinog zadatka
e protegnuti i na sprječavanje lihvar-
iscrpljivanja svake ruke (lihvu nov-
robom, zemljištem itd.), to se na-
adružnoj organizaciji namiće zadaća,
ıa svojoj skupštini i zborovima
le o tom riječ i da se s jednim kon-
im prijedlogom obrati na mjerodavno
o za stvorenje zakona o lihvi.
ıduć takav prijedlog mora biti sve-
o obradjen, to molimo sve hrv. selj. zadruge, da nam sada — dok nema velikih poslova u gospodarstvu — neka točno navedu pojedine slučajeve lihve u svakom svom kraju i opišu, kako njihovi lihvari upropašćuju naš narod. Vrlo je ali važno, da uz takove opise odmah i kažu, što misli narod ili oni sami, kako bi se lihvarstvo imalo progoniti i kazniti, i što bi se imalo proglasti lihvarstvom u tim novim kaznenim ustanovama?

Ovakovi izvještaji naših zadrugara vrlo će dobro doći izvjestitelju o tom predmetu, pak stoga molimo, da oni, koji o tom što važna znadu ili su iskusili, dostave što prije Središnjoj svezi hrvatskih seljačkih zadruga svoje misli, da se što prije uzmogne pristupiti k izradbi rasprave o tom predmetu.

Naš narod mora se što prije riješiti lihvarstva, te grdne pijavice na njegovom tijelu! Hrvatske seljačke zadruge učinile su vrlo mnogo u tom pogledu, jer gdje su se one pojavile, tamo je smanjeno lihvarstvo na najniže ili je pak i posve nestalo. Zato redovno i vidimo, kad se gdje radi o osnutku hrvatske seljačke zadruge, da su prvi i najveći neprijatelji tomu baš lihvari.

1&1

Mijat Pribanić:

POD SELJAČKIM KROVOVIMA.

Tako glasi naslov članka, što je otštampan u 1.broju 1913. »Domaćeg Ognjišta«. Radi velike važnosti predmeta, o kojem se u njem radi, prinuždeni smo cijeloga priopćiti.

— Napredna, domovinskom ljubavi prožeta kolegica N. B. priopćila je u XI. svesku »Domaćeg Ognjišta« 1912. nekoliko stranica iz svoga dnevnika. Ne treba da si patriot, dosta je, da si ozbiljan čovjek, pa će ti se stegnuti srce čitajući o životu pod seljačkim krovovima.

»Ne znam, veli naša kolegica, »jesam li suviše umorna ili neraspoložena. Sve me je ovo umorilo, više to što sam vidjela, nego hod. Bolesnom djetetu daju pečeni krumpir i cicvaru i tu cicvaru još prave u istoj sobi, gdje je dijete. Nude ga, da jede, a ono ne će, već se zanosi mislima o vatri. Ta cicvara i dim duhanski još kako tako, ali odande, od onih kreveta s druge strane sobe, gdje su druga djeca, zaudara neki težak zadah. Zamolim jednoga starca, da s peći iznese napolje svoju obuću, što je sušio tu u sobi i stari posluša, poslije dokazivanja.

Jedno su prozorče nekako otvorili, a drugo je bilo zakovano. — Starac se nasmijao, kad moradoše otvoriti prozor. — Gospa, — ne će mu to pomoći, — kaže stari.

Druga dan nastavlja: »Sama je snaga djeteta nadjačala«. — Dijete bi jelo. Puna nas je soba. Malo — malo, pa koja ta dijete pita, što bi jelo: krumpira, kupusa, kajgana, varenike?

Time oni hrane zdrave i bolesne. A kako to priredjuju!

Vrijedna je naša kolegica došla pod seljački krov, pa će da nauči žene, kako će bolje prirediti svoj obrok: »I smijala sam se i plakala, piše, gledajući Maru, kako čisti krumpir. Treba da kuhamo čorbu od krumpira s trgancima, pa će Mare da ih čisti. Sjela nasred kuće, pa lijepo otkida noktom komadić po komadić ljuske, koliko već može jak Marin nokat odvaliti«.

Za neko je vrijeme pošla u drugo selo, pa i tu počinje svoje — rekli bi — samaritansko djelo. Sabere žene, pa će praviti čorbu od rasola i papulu od graha, jer drugo se ništa i ne može praviti, kad nemamo ni alata, ni materijala. Dva lonca zemljana i jedna tučana tronoga šerpenja, to je sve.

Baba Bika uze onu čorbu i nali u svoje lonče, pa iz kuće na put. I Bika ode, a licem joj se osula neka gorčina. — Marva smo mi, marva — govori Bika sama sebi cestom...

Ovo malo što nam je vrijedna kolegica priopćila iz svoga dnevnika, dosta je, da si predočimo, kako teče život pod seljačkim krovom, da nas zaboli duša, da nas obuzme stid...

I da osjetimo, da smo dužni pomoći — upravo mi učitelji i učiteljice!

No najprije treba da odkraja upoznaš ranu, koju hoćeš liječiti, zato molimo vrijedne naše učitelje i učiteljice, da nam vjerno i točno prikažu život pod seljačkim krovovima svojega kraja. Takvim će prikazama, koje ćemo redom priopćivati, naše učiteljstvo zadužiti sav narod, a mi ćemo prema našim sredstvima nagraditi tri najbolja prikaja i to: prvi sa K 40, drugi sa K 25, treći sa K 15. Svaku ćemo nagradu isplatiti, čim bude dotični prikaz štampan. Tako »Domaće Ognjište«.

O tom predmetu pisao je takodjer marni naš pučki pisac Josip Valentić u »Pučkoj Prosvjeti« pod naslovom: »Kako nam živi narod?« Ta njegova opažanja su žalosna ali istinita. Putovao je po Banovini i vidio, što se nažalost vidi i u drugim krajevima naše domovine. Evo samo nekoliko redaka iz toga člančića: Razgledajmo malo taj seljački stan. Zidovi sobe ne vidiše kreča od kako su postali, prozori nisu nikad čišćeni, a ni otvarani, da se promijeni zrak, da se olakša i osvježi disanje. Gazda je u neprilici, kad ga umoliš, da otvori prozor, jer je vrućina, jer je zapara, jer užasno smrdi. Nije to lagan posao otvoriti prozor, jer je ovaj prikovan ili trul ili zabrekao ili su petice zardjale, pa je tu muke, dok se otvori. Smrad se je uvukao svuda u taj sirotinjski i neuredni seljački dom, u sav namještaj, u brvna, u posteljinu, u sobu, u svaku pukotinu, pa ako ti je kako pošlo za rukom otvoriti prozor, ne ćeš ni kroz više sati osjetiti ni najmanje, da se zrak mijenja i da se svježi« itd.

Zadaća je naše zadružne organizacije, da se pobrine, da je u njenom radu ne preteknu drugi. Koliko se »Sveza« brine za život zadrugara, razabire se iz svakogodišnjeg obširnog izvještaja tajnika i iz raznovrstnog štiva zadružnog glasila »Hrvatskog Udrugara«, pa će i u buduće, nadamo se, posvetiti svu pažnju tomu važnom životnom pitanju. Mi ćemo pako nastaviti sa nizom članaka pod naslovom: »Život zadrugara« u kojima će se vjerno odrazivati slika života ispod seljačkih krovova.

U krugu samih Hrv. selj. zadrugara treba zasukati rukave, pa na tom još netaknutom polju raditi, upućivati i podupirati. Sad je osobita zgoda za to, kad se obdržavaju glavne skupštine. Tu je većina zadružnih članova, pa će se svaka ideja najlakše popularizovati. Sve treba u zgodnoj formi iznositi, da se ničija osjetljivost ne povrijedi, da se nitko ne ozlovolji, jer time se gubi volja za napredak.

Kad stanu razne novine iznašati opis seljačkoga života, dosta puti će nam biti neugodno, a morat ćemo sve potvrditi. Mnogi stranci, koji putuju kroz našu domovinu, navrate se u koje manje mjesto, pa vide ono, što mi ne bi rado, da se znade. Oni će na našu štetu isticati u tudjem svijetu naše mane i slabije strane, dok će vrline prešutiti. U naprednu, dvadesetom vijeku ne smijemo dozvoliti, da nam se tudjinci rugaju, da sve što ne valja nasljedujemo od naših starih. Mi moramo iznova početi sa svim životom, moramo se naskroz promijeniti, jer se sve oko nas mijenja i mijenjat će se sve više. Što više ljudski um napreduje, to se više životne prilike mijenjaju.

Priznat će mnogi naši zadrugari sami, što ne valja, a mnogi će se izgovarati, da sve nije moguće kod seljaka. Mara treba, mara! Osobitu pasku u tom moramo posvetiti odgoju ženske seljačke dijece!

Za sada toliko, to smo samo mimogred napomenuli donašajući gornje vijesti, a ubuduće ćemo — ako Bog da, poći sistematski, da prikažemo život pod seljačkim krovovima sve na uhar i napredak naših zadrugara i uopće našeg naroda.

Kako se može ispraviti na manje novi porez (zemljarina)?

Kako se podnašaju opotrage?

(Konac.)

Opotrage mogu se i pismeno podnijeti kod općinskoga poglavarstva, ali je jednostavnije, da se kratkim putem **usmeno prijave** u općinskom uredu prigodom samoga izvida o poreznom stanju u novom katastralnom operatu. Općinska poglavarstva dobiti će u tu svrhu naročite štampane opotražne popise, pa će se to obavljati kratko i brzo.

U svrhu, da svakomu bude jasno, kakove sve ispravke u katastru može zatražiti i postići, evo primjera:

Seljak Janko Ivanović iz sela »Jabukovac« došao je u općinski ured u Jabukovcu županije sriemske, (pošto je obavješten, da je katastralni operat iz Zagreba stigao) i zatražio uvid u svoj posjedovni list.

Općinski bilježnik dao mu je u ruke njegov novi posjedovni list, koji izgleda ovako:

(Vidi prilog.)

»Gospodine bilježniče, jeli u ovom listu cijeli moj posjed?«

— Jest.

»A molim Vas, meni pripadaju samo

dvije trećine posjeda, a jedna trećina pripada momu bratu Matiji, pa zašto je sve na mene upisano?«

— Zato jer Vi cijelo uživate i za cijelo porez plaćate, pak je cijelo i upisano na Vas.

»Ali molim, ja neću da tudji porez bude na mene propisivan. Ja doduše sada uživam cijelo, ali moj brat može sutra svoju trećinu zemlje uzeti od mene i komu drugomu u zakup (arendu) dati. Zato neka se zna koliko čiji porez iznosi.«

— Dakle onda Vi ulažete opotragu proti ovom upisu vlastnika i tražite, da budu samo dvije trećine na Vas, a jedna trećina na Vašega brata upisana?

»Jest.«

— Dobro. Kad budete pozvani na riješenje ove Vaše opotrage, imati ćete sa sobom donijeti pisma za dokaz, da je Vaš brat suposjednik u jednoj trećini s Vama, ili ćete imati doći zajedno s njime, da to zapisnički ustanovimo. Imate li možda još kojem upisu na unutarnjoj strani Vašega posjedovnoga lista prigovoriti?

(Vidi prilog vanjska strana I.)

— Ma gospodine bilježniče, ovdje je upisano na mene 14 rali i 504 hvata zemlje, a ja nemam nego ukupno 11 rali i 272 hvata. To je onda meni propisan porez za 3 rali 232 hvata zemlje, koju ja ne uživam. Kad bi s time zemlja moja postala, jer za nju porez plaćam, ja se nebi kratio, — ali znam, da tako dugo ne može biti moja, dok nije u gruntovnici na moje ime prenešena, pa makar sto godina porez plaćao!

— Imate pravo. Pa hajde da potražimo tu tudju zemlju, što je na vas upisana.

Nakon što su pokazane na nacrtu (planu) Ivanoviću sve zemlje (čestice, parcele), koje su u posjedovnom listu upisane na njega, izjavi on, da nisu njegove čestice broj 621 sa 1 ral 151 hvat i broj 1081 sa 2 rali 81 hvat.

— Dakle ulažete opotragu, da se ove dvije čestice brišu iz vašega posjedovnoga lista?

— Jest.

— A znadete li, čije su sada te zemlje?

— Znam, pred 15 godina prodao ih je moj pokojni otac Stevi Lukačiću iz Jabukovca.

— Onda, kad budete pozvani ovamo zbog riješenja ove opotrage, ponesite sa sobom kupoprodajni ugovor ili novi gruntovni izvadak, ili dodjite zajedno sa Lukačićem ovamo, da zapisnički ustanovimo, da se uz obostranu privolu prenašaju te čestice iz vašega posjedovnoga lista u njegov. Imadete li još čemu prigovoriti?

— Imam. Čestica 620 upisana je kao vrt, a to nije vrt, nego slaba oranica.

— Dakle ulažete opotragu, da se čestica br. 620 unese kao oranica. A u koji razred? Evo vam popis občinskih uzorčestica, pak prispodobite, s kojom zemljom je u snagi jednaka ta vaša čestica br. 620.

— Upravo sa uzorčesticom oranice 5. razreda. Isto je tako mršava, žuta zemlja, teška, niska i mokra.

— Dobro. Idemo dalje. Popis uzorčestica imate u rukama, a imate i svoj posjedovni list, pa čitajte i prispodobite sa dotičnom uzorčesticom iz popisa svaku vašu česticu iz posj. lista.

— Čestica br. 622 ne vrijedi 3., nego 4. razred, u prispodobi sa uzorčesticom. Po gotovo je krivo klasificirana u 1. razred čestica br. 1080. Ta je sasvim jednaka, kao čestica 622, dotično kao uzorčestica 4. razreda, pa tražim da dodje u 4. razred. — Nadalje je tu cijela čestica br. 2315 unešena kao vinograd. Ali ja imam vinograda samo 214 hvati, a ostalo je oranica. Tražim da se to ispravi i da oranica dodje u 4. razred. — Nije pravo ni što je oranica broj 2360 uvrštena u 1. razred, jer je skoro još malo lošija nego uzorčestica 2. razreda. Zato tražim da dodje u 2. razred. — Livada broj 2382 nikako ne vrijedi, da je u 2. razred uvrštena. To je niska i dosta mokra livada, sa mnogo šašnate i kisele krme, koja je takova, kao i na uzorčestici 4. razreda. Zato tražim ,da bude ta livada uvrštena u 4. razred. — Nadalje je unešena čestica broj 2510 kao oranica 3. razreda. No to je livada, koju sam ja samo jedan put bio uzorao zato, da uništim lošu travu i da mogu bolju posijati, pa je to sada opet livada — i to tražim, da bude kao takova uvrštena u 4. razred, jer je najsličnija uzorčestici livade 4. razreda. — Konačno je pogriješno unešena čestica broj 2716 kao oranica 2. razreda, jer je to uvijek bio i danas je pašnjak, koji je na visokom, suhom položaju, vrlo rijetkoga busena i mršave paše, baš kao uzorčestica 5. razreda, pa zato tražim, da bude uvršten u 5. razred.

— Dakle vi ste proti cijeloj klasifikaciji opotragu uložili. Sad je gotovo. Budite

(Ovako izgleda 1. vanjska strana prije opotrage.) *(1. vanjska strana*

Županija: *sriemska.*

Procjenbeni kotar: *Zemun.*

Razredbeno područje: *jedino.*

Porezna občina: *Jabukovac.*

Kućni broj: *6.*

Broj *114.*

Katastralni posjedovni list.

Ivanović Janko, Jabukovac.

Zemljarina: 69 K 56

(2 nutarnja strana.)

(Ovako izgleda druga nutarnja strana prije opotrage.)

Topografički broj čestica	Naziv rudina ili zemljišta	Razred	Vrst težatbe — mjera površine sa 1600 □hvati: oranica		vrt		livada		vinograd		pašnjak		šuma		trstik (rogoz, rit)		Neplodni prostor			Ukupno		Čisti prihod		Opazka
			ral	□ hv.	ral	□ hv	ral	□ hv.	ral	□ hv.	ral	□ hv,	ral	□ hv.	ral	□ hv.	ral	□ hv.	oznaka	ral	□ hv.	K	f	
11 / 1a	mjestna	—																110	kuća br. 6. i dvor	—	110	—	—	
620	Kuti	3				378														—	378	6	86	
621	„	2	1	151																1	151	26	26	
622	„	3	2	200																2	200	40	38	
1080	Volarište	1	2	192																2	192	59	36	
1081	„	2	2	81																2	81	49	22	
2315	Razori	2								1314										—	1314	37	79	
2360	„	1	1	707																1	707	40	38	
2382	„	2					2	886												2	886	49	80	
2510	Bašte	3	1	165																1	165	20	96	
2716	Laz	2		1120																—	1120	16	80	
	Ukupno		10	1016		378	2	886		1314								110		14	504	347	81	

(Ovako izgleda vanjska strana poslije opotrage.) *(3. vanjska strana.)*

Županija: *sriemska.*

Procjenbeni kotar: *Zemun.*

Razredbeno područje: *jedino.*

Porezna občina: *Jabukovac.*

Kućni broj: *6.*

Broj *114.*

Katastralni posjedovni list.

1.) Ivanović Janko, Jabukovac, u $\frac{2}{3}$ = 21 K 04 fil.

2.) Ivanović Matija, Dodoši, kbr. 14. u $\frac{1}{3}$ = 10 „ 52 „

Ukupna zemljarina = 31 K 56 fil.

(Obložni arak.) – [Posjedovni list.] Ciena za svaki arak 4 fil.

Topografički broj čestica	Naziv rudina ili zemljišta	Razred	oranica ral	oranica □ hv.	ral	□ hv	ral	□ hv.	ral	hv.										ral	□ hv		
11 1a	mjestna	—																					
620	Kuti	3				378																	
621	„	2	1	151																			
622	„	3	2	200																			
1080	Volarište	1	2	192																			
1081	„	2	2	81																2	81		
2315	Razori	2								1314										—	1314	37	79
2360	„	1	1	707																1	707	40	38
2382	„	2					2	886												2	886	49	80
2510	Bašte	3	1	165																1	165	20	96
2716	Laz	2		1120																—	1120	16	80
	Ukupno		10	1016		378	2	886		1314								110		14	504	347	81

[illegible]

na taj način zakonito
vam snizi porez od
previsoko propisan.
no reći, da ima mno-
gdje se je išlo previ-
— i to bez ikakvoga
ja. Krivnju za to ne
koga, nego na sam za-
9.), koji je odredio, da
kratkom roku svršiti
guće bilo valjano oba-

i taj posao obavljen ko-
to si morate sada vi go-
ći.

mogu u tom pomoći vaši
i, ako si hoće ljudski dati
im ispravkom i dobavom
ga temelja klasacije, i sa
valjanim podnašanjem opo-
preporučamo, jer je to i ve-
o, da sva općinska zastupstva
radu dotičnom činovniku, koji
podnašati — i to od najmanje
one svote, za koju će novo-pro-
rez nakon uspjelih opotraga biti

— 1 —

pri-
novoga
e Jabu-
propisa-
anovića u

opotraga iz-
jedovnoga lista
toga propisana
K 56 fil, i to na
i 4 fil, a na Ma-
i sa 10 K 52 filira.
da će vam ovaj po-
nepromijenjeno kroz
godina, pa ćete iz
je silno i kako važno, da
rete, kako ćete točno iz-
je naprijed opisano, da

Machnik.

Drljajmo livade i djetelišta.

Oko polovine ovog mjeseca nastupiti će predvidljivo takovo vrijeme, da će se moći uz ostale gospodarske radnje obaviti i drljanje (brananje) livada i djetelišta. Upozorujuć na ovaj važan rad naše zadrugare, preporučamo im, da svakako podrljaju svoje livade i djetelišta. Brana na livadi i djetelištu imade istu svrhu kao i okapanje okopavina. Drljanjem iščupa se mahovina, u novom djetelištu, od lanjske žitarice preostali strnik, na livadi rastepu se krtorovine, prorahli se zemlja, u koju laglje dopire zrak, toplina i vlaga — a sve to vrlo povoljno djeluje na budući prirod bud zelene bud suhe krme.

Drljanje livada i djetelišta obavlja se lančanim livadnim branama, pa u koliko žele zadrugari takove nabaviti, neka se putem svoje zadruge obrate na centralu.

U koliko bi bilo prve polovice ožujka još hladno vrijeme, to preporučamo zadrugarima, da u to vrijeme izvezu na djetelišta i livade gnojnicu, koja je jedno od najuspješnijih gnojiva za livade i djetelišta.

(4. nutarnja strana.)

(Ovako izgleda nutarnja strȁna poslije opotrage.)

Topografički broj čestica	Naziv rudina ili zemljišta	Pazred	Vrst težatbe — mjera površine sa 1600 □hvati: oranica ral	oranica □ hv.	vrt ral	vrt □ hv.	livada ral	livada □ hv.	vinograd ral	vinograd □ hv.	pašnjak ral	pašnjak □ hv.	šuma ral	šuma □ hv.	trstik (rogoz, rit) ral	trstik (rogoz, rit) □ hv.	neplodni prostor ral	neplodni prostor □ hv.	neplodni prostor oznaka	Ukupno ral	Ukupno □ hv.	Čisti prihod K	Čisti prihod f.	Opazka
11/1a	mjestna	—															—	100	kuća br. 6. i dvor	—	110			
620	Kuti	5 ~~3~~	—	378		~~378~~														—	378	2 ~~6~~	48 ~~36~~	•
~~621~~	„	~~3~~	~~1~~	~~151~~																~~1~~	~~151~~	~~26~~	~~26~~	
622	„	4 ~~3~~	2	200																2	200	31 ~~40~~	88 ~~38~~	
1080	Volarište	4 ~~1~~	2	192																2	192	31 ~~59~~	80 ~~36~~	
~~1081~~	„	~~2~~	~~3~~	~~31~~																~~3~~	~~31~~	~~49~~	~~22~~	
2315/1 2315/2	Razori	2 4 ~~2~~	—	1100					--	214 ~~1314~~										— —	214 1100 ~~1314~~	6 10 ~~37~~	14 31 ~~79~~	
2360	„	2 ~~1~~	1	707																1	707	34 ~~40~~	61 ~~38~~	
2382	„	4 ~~3~~					2	886												2	886	28 ~~19~~	09 ~~80~~	
2510	Bašte	4 ~~3~~	~~1~~	~~165~~			1	165												1	165	12 ~~20~~	13 ~~96~~	
2716	Laz	5 ~~2~~		~~1120~~								1120									1120	— ~~16~~	36 ~~37~~	

pripravni, kad budete obaviješteni, da na licu mjesta dokažete, da se mora klasifikacija tako ispraviti, kako tražite.

Kad koji mjesec kasnije javi katastralni povjerenik, da dolazi riješavati opotrage, treba da ga u općini dočekaju svi oni, koji su opotrage proti previsokoj klasifikaciji uložili, a pred svima oni, koji su proti općinskim uzorčesticama opotragu uložili i **dobrovoljno treba da se pridruži uredovanju i općinski bilježnik ili načelnik, te na svaki način i obadva člana općinskoga zemljarinskoga odbora.** i to ista dvojica, koja su sudjelovala i kod prve klasifikacije. Ova dvojica **treba da su par dana prije toga sve dogovorila sa županijskim zemljarinskim odborom** i da su zajedno s ovim išli na lice mjesta pregledati kotarske uzorčestice, te prema ovima ispraviti za sebe općinske uzorčestice i uputiti one posjednike, čije su općinske uzorčestice, kako će dokazati, da klasifikacija istih ne valja.

Ako su opotrage istinito i razmjerno uložene, u dobroj prispodobi sa ispitanim i valjanim uzorčesticama (kotarskim, ako su općinske previsoko postavljene), onda će opotraga biti sigurno riješena na korist i po volji posjednika. **Katastralni povjerenik obaviti će na licu mjesta novu klasifikaciju svih čestica, proti kojima su opotrage podnešene**, a u prvom redu klasifikaciju takovih uzorčestica, pa će posjedovni listovi biti prema tomu popravljeni. Posjedovni list Janka Ivanovića iz Jabukovca, n. pr. izgledati će nakon toga ovako:

vanjska strana:

Prema ovom skroz vjerojatnom primjeru dakle iznosio je čisti prihod novoga posjed. lista br. 114· porezne općine Jabukovac 347 K 81 fil., te je od toga propisana bila zemljarina na Janka Ivanovića u iznosu od 69 kruna i 56 filira.

Nakon uloženih i uspjelih opotraga iznaša čisti prihod istoga posjedovnoga lista 157 K i 80 fil, te je od toga propisana ukupna zemljarina sa 31 K 56 fil, i to na Janka Ivanovića sa 21 K i 4 fil, a na Matiju Ivanovića iz Dodaši sa 10 K 52 filira.

Sad još pomislite, da će vam ovaj porezni popis vrijediti nepromijenjeno kroz tridesetak slijedećih godina, pa ćete iz toga vidjeti, **kako je silno i kako važno, da se iz sve snage uprete, kako ćete točno izvesti sve ono, što je naprijed opisano, da** razumno i opravdano na taj način zakonito prisilite financiju, da vam snizi porez od zemlje tamo, gdje je previsoko propisan.

A na žalost moramo reći, da ima mnogo i velikih predjela, gdje se je išlo previsoko sa klasifikacijom — i to bez ikakvoga razmjera i opravdanja. Krivnju za to ne možemo svaliti na nikoga, nego na sam zakon (zak. čl. ex 1909.), koji je odredio, da se to u mnogo prekratkom roku svršiti mora, nego li je moguće bilo valjano obaviti.

Zato je u brzini taj posao obavljen kojekako i loše, pa zato si morate sada vi gospodari sami pomoći.

Najviše vam mogu u tom pomoći vaši općinski činovnici, ako si hoće ljudski dati truda sa valjanim ispravkom i dobavom uzorčestica, toga temelja klasacije, i sa potpunim i valjanim podnašanjem opotraga, pa toplo preporučamo, jer je to i velik novi posao, da sva općinska zastupstva odrede nagradu dotičnom činovniku, koji će opotrage podnašati — i to od najmanje 20 po sto one svote, za koju će novo-propisani porez nakon uspjelih opotraga biti snižen.

— 1 —

A. Machnik.

Drljajmo livade i djetelišta.

Oko polovine ovog mjeseca nastupiti će predvidljivo takovo vrijeme, da će se moći uz ostale gospodarske radnje obaviti i drljanje (brananje) livada i djetelišta. Upozorujuć na ovaj važan rad naše zadrugare, preporučamo im, da svakako podrljaju svoje livade i djetelišta. Brana na livadi i djetelištu imade istu svrhu kao i okapanje okopavina. Drljanjem iščupa se mahovina, u novom djetelištu, od lanjske žitarice preostali strnik, na livadi rastepu se krtorovine, prorahli se zemlja, u koju laglje dopire zrak, toplina i vlaga — a sve to vrlo povoljno djeluje na budući prirod bud zelene bud suhe krme.

Drljanje livada i djetelišta obavlja se lančanim livadnim branama, pa u koliko žele zadrugari takove nabaviti, neka se putem svoje zadruge obrate na centralu.

U koliko bi bilo prve polovice ožujka još hladno vrijeme, to preporučamo zadrugarima, da u to vrijeme izvezu na djetelišta i livade gnojnicu, koja je jedno od najuspješnijih gnojiva za livade i djetelišta.

[N]jemčanin.

[Kako] možemo sniziti kiselinu u ovogodišnjem vinu.

[Po]znata je stvar, da se s vrsnoćom [g]odišnje berbe nikako ne možemo [...]ti. Lanjska godina dala nam je vina malo alkohola (jakosti) no s mnogo [...]. Nova vina su u mnogim krajevima [ki]sela, da se ljudi već odavna ne sje[ćaju ta]kove godine. A kod vinogradara, [koji] se prošle jeseni požurili s berbom, [...] ranije brali ono malo grozdja, da [...]e od gnjiloće i propadanja, imade [ki]selih vina, da ih jedva mogu piti, [...]ti domaći ni strani kupci ne otimaju [...]ma da bi ih ljudi još jeftinije dali, [...] što su jesenas za mošt bili tražili. [U]slijed ljetošnje novčane oskudice ljudi [d]olaze do novaca, to se veliki trgovci [u]štaju u veće poslove, dok krčmari [to]vači vina na malo podmiruju svoje [...] kod većih trgovaca s vinom, gdje [...] samo što najnužnije trebaju, i [d]obiju vino na vjeresiju. U takovim [...]na za novo se vino niti ne pita, [...]se i nadje koji kupac, taj uzima [...] ono, što je nešto bolje, jače i [k]iselo, a druga slabija i kiselija vina [M]nogi je vinogradar uslijed toga za[...] što da počne sa svojim vinom i [...] si glavu, kako će se riješiti te su[višne k]iseline u vinu.

[Pro]motrit ćemo stoga, kakovih sve ki[selina] imade u vinu i što bi mogli učiniti, [da se s]veukupna kiselina vina snizi.

[U v]inu dolazi u prvom redu:

[1) J]abučna kiselina, koja je po [...]oličini, što je ima u vinu, ujedno i [o]d najvažnijih kiselina;

[2) S]lobodna vinska kiselina, [im]ade osobito u vinima onih vinogra[dara, k]oji su prerano brali, i tako nepot[puno] kiselo grožđje prešali;

[3)] Vinska kiselina vezana na [dr]ugu sastojinu vina. Ova se obično [za vrije]me vrijenja a i kasnije, osobito u [...] zimskim danima, izlučuje iz vina [po stij]ama od lagava u obliku kristala [...] kiseline, koje zovemo srijež ili [...]

[4) J]antarna kiselina, koja na[staje u] vinu za vrijeme vrijenja mošta;

[5)] Ocatna kiselina, koja se stvara, i ako u vrlo maloj mjeri, u svakom pa i najzdravijem vinu za vrijeme vrijenja.

6) Mlječna kiselina. Ova kiselina nastaje zajedno s ugljičnom kiselinom za vrijeme vrijenja (a i kasnije nakon vrijenja) iz jabučne kiseline.

Od ovih kiselina imade jabučne i slobodne vinske kiseline već i u moštu, pa ako su već samo i ove dvije kiseline u jačoj mjeri sadržane u vinu, oduzimaju mu ljupkoću i čine vino oštrim i kiselim.

Da se u vinu snizi suvišna kiselina, ima tri načina:

1) da se vino pusti na toplijem mjestu (u toploj pivnici) preko zime barem do proljeća, kako bi se u njemu naravnim putom kiselina umanjila;

2) da se vino sljubi s drugim vinom, koje ima malo kiseline i

3) da mu se umjetnim načinom oduzme kiselina pomoću kemijski čistog ugljično-kiselog vapna.

Od ova tri navedena načina najbolji i najjednostavniji je prvi način, samo što treba nešto dulje vremena, dok se u vinu kiselina naravnim putem umanji.

Ovo umanjenje kiseline počima još za vrijeme vrijenja mošta i to izlučenjem t. zv. sriježi ili birse, koje ima stopljene u moštu mnogo više nego li u vinu. Čim je vino jače, t. j. čim sadržaje više alkohola, te čim se drži na hladnijem mjestu, tim više sriježi izlučuje se iz vina. No to još nije sve, što umanjuje kiselinu u vinu. Jedan drugi uzročnik umanjuje još jače kiseline u vinu, a to su tako zvane bakterije (gljivice), koje nisu drugo, nego male, sićušne i običnim okom nevidljive gljivice, koje rastvaraju jabučnu kiselinu u vinu u ugljičnu kiselinu, koja iz vina ishlapi, i u mlječnu kiselinu, koja je za polovicu manje kisela od jabučne, pa se ovim načinom umanji najveći dio kiseline u vinu. Da ove gljivice mogu bolje djelovati, dobro je držati vino u toploj pivnici te prije pretakanja lagve zapariti s kipućom vodom i tako ih ugrijati, da im kroz duge probije toplina. Akoprem se redovito preporuča poslije vrijenja čim skorije otakanje vina s drožđja, u ovom slučaju valja ga nešto dulje ostaviti na drožđju, i zalijevati ga škafom ugrijanog vina te tako toplinom pospješiti djelovanje bakterija (gljivica), koje rastvaraju jabučnu kiselinu tako, da je biva sve manje i manje. Isto se tako

ne preporuča ni zasumporiti lagvé prigodom prvog pretakanja kiselogá vina, da se ne spriječi dalnje tiho vrijenje novoga vina i u drugome lagvu, u koji smo vino pretočili.

Ako ovome pribrojimo još i sljubljivanje kiseloga vina s manje kiselim vinom, time smo nabrojili sve naravne načine, kako se može najjednostavnije i najlaglje sniziti kiselinu u vinu.

Vinogradarima, koji se nebi zadovoljili s gore navedenim naravnim načinom umanjenja kiseline u vinu s razloga, što bi im bilo predugo čekati dok se kiselina preko zime postepeno umanji, a drugogá, manje kiseloga vina za sljubljivanje nebi imali, ostaje još treće i zadnje sredstvo, a to je **oduzimanje kiseline umjetnim načinom pomoću** kemijski čistog **ugljično-kiselog vapna.**

Mi ovaj postupak preporučamo tek na trećem mjestu i to ne prije **mjeseca ožujka-travnja,** kad smo se osvjedočili, da nam vino uza sve umanjenje kiseline naravnim putem još uvijek sadržaje mnogo kiseline tako, da bi ga se teško moglo unovčiti.

Kod oduzimanja kiseline čistim ugljično-kiselim vapnom treba osobito paziti, da se ne doda vinu previše toga vapna. Ugljično-kiselo vapno kupuje se u ljekarni, a cijena mu je oko 50 filira 100 grama. Kad bi dodali vinu od toga sredstva više no što je potrebno, moglo bi ovo lahko dobiti neugodan tek i prazan okus.

Stoga moramo vinu dodati samo toliko ugljično-kiselog vapna, da ono oduzme samo tako zvanu slobodnu vinsku kiselinu, koje imade redovito najviše u vinu od nedozreloga groždja. Time ćemo odstraniti iz vina onaj neugodan oštri i kiseli tek, a punoća i ugodan tek naravnog vina će ostati.

Dodavanjem ugljično-kiseloga vapna vinu spaja se s vapnom suvišna kiselina, a to je, kako već spomenusmo, u većini slučajeva slobodna vinska kiselina, koja se pri tom taloži na dno lagva. Ugljična kiselina tom zgodom izlazi kao plin van i vino se jako pjeni. Radi toga je uputno, prije toga postupka nešto vina izvaditi, pa kad se kasnije pjena sjedne, opet s njime lagav zapuniti.

Budući je ovaj posao dosta tegotan, mora se paziti, da se vinu ne doda ni premnogo ni premalo ugljično-kiseloga vap[na]. U prvom slučaju mogli bi pokvariti vi[no] pa tako si više škoditi nego li koristiti, a potonjem slučaju opet, kad bi dodali p[re]malo vapna, oduzeli bi mu premalo ki[se]line i time opet nebi postigli željen[og] cilja, da snizimo našemu vinu jedan [dio] kiseline. Za to je dobro, da se, prije no [što] se odlučimo za oduzimanje kiseline vi[nu], učini pokus u malom. Ovdje će[mo] opisati pokus, što ga preporuča upravit[elj] agrikulturno-kemijskog zavoda u Križ[ev]cima, profesor Njegovan. On ujedno o[be]ćaje, da će svakom vinogradaru, koji nebi mogao sam pribaviti potrebne količ[ine] ugljično-kiseloga vapna, za pokus bespla[tno] poslati točno vagnute količine ugljično-[ki]seloga vapna, ako za to (od gornjeg zavo[da]) zamoli.

Evo kako se ima pri tom postupku [po]stupati:

Uzme se pet boca od ½ litre, pa se [re]dom vagne u prvi bocu 0.34 grama, [u] drugu 0.50 grama, u treću 0.67 grama, [u] četvrtu 0.84 grama, a u petu 1 gram čist[og] ugljično-kiseloga vapna. Točno vagn[uta] količina praška uspe se u svaku bocu [i] njoj pomiješa s malo vode tako, da [se] stvori kašica, a zatim se u svaku bocu [na]lije točno pol litre kiseloga vina. Svaka boca dobro izmiješa. Mješa se tako du[go] dok se više pod prstom ne osjeća t[alog]. Bijeli će prašak nestati, a mjesto njega [će] se stvoriti krupno-zrnati talog u b[oci]. Kad se taj talog slegne, odliju se vin[a u] boce, koje imaju nešto više od ½ litre ta[ko] da se mogu do vrha napuniti. Boce se do[bro] začepe i pohrane jedno 8 dana u podru[m]. Iza toga se kušanjem odluči, koliko će vapna vinu pridodati prema tome, koje [od] ovih pet vina zadrži razmjerno najb[olji] okus.

U prvom slučaju stavi se na 1 hl. [...] grama, u drugom 100, u trećem 134, [u] četvrtom 167, a u petom 200 grama.

Točno vagnuta količina pomješa [se] s nešto vode, dok se ne načini mlijeka[sta] kašica i ulije u vino te neprestano mije[ša]. Kako se kod toga vino jako pjeni, mora [se] iz bačve prije toga izvaditi od prilike $^1/_{10}$ ukupnog sadržaja, što se čini već i r[adi] toga, da se vino može bolje miješati. K[ad] se vino prestane pjeniti, valja naliti o[tvo]veni dio natrag i bačvu slabo začep[iti]. Dan dva kasnije može se čep već čv[rsto] zabiti.

uspjelim popravcima svoga gospo-a, koje su poduzeli prema pouci u oj gospodarskoj školi.
kon ispita je cijelo ispitno povjeren-osjetilo gospodarstvo slušača Janku-a pregleda njegovu lijepu novu staju, e prema uputi u prvoj zimskoj gospo-oj školi sasvim samostalno sagradio.
jemo, da mnoge općine i marvogojske e već sada spremaju molbe na kr. zem. da se slijedeće zime kod njih obdr-u zimske gospodarske škole. Samo ed! Čim prije tim bolje!

Ustanimo proti lihvi.

ć u crtici »Pijavice na tijelu narod-otisnutoj u kalendaru »Zadrugaru« za u 1910. upozorili smo na livhu i po-grozne i štetne poslijedice lihvarstva. kom pak ove godine počelo se je i ovinstvo zanimati za ovu grdnu rak-u našem narodu, a da je do toga došlo, e povodom parnica proti Albinu Mo-ću i drugovima, koja se je vodila pred bačkim sudbenim stolom. Državno od-čtvo podiglo je proti Albinu Mokro-drugovima optužnicu radi zločinstva re, dočim su optuženici i njihovi bra-isticali, da oni nijesu počinili nika-prevaru, već da su samo lihvarili, a da kod nas nije kažnjiva, jer nemamo a o njoj. Proglašenje osude očekivano ikom napetošću. Dne 21. siječnja 1913. ašena bi pred kr. sudbenim stolom bačkim Albinu Mokroviću i drugovima ješujuća osuda time, da je sud, ći ovu osudu, polazio sa stajališta, da bin Mokrović doduše do skrajnosti iz-vao bijedno i slabo stanje seljačkoga a, no da se pri tom nije ogriješio o jeći kazneni zakon. Moramo iskreno da nas je ova osuda iznenadila!

ako je u zadružnim pravilima § 2. g) naročito istaknuto, da se djelat-zadruge u ispunjenju njezinog zadatka protegnuti i na sprječavanje lihvar-iscrpljivanja svake ruke (lihvu nov-robom, zemljištem itd.), to se na-adružnoj organizaciji namiće zadaća, na svojoj skupštini i zborovima le o tom riječ i da se s jednim kon-im prijedlogom obrati na mjerodavno o za stvorenje zakona o lihvi.
udić takav prijedlog mora biti sve-o obradjen, to molimo sve hrv. selj. zadruge, da nam sada — dok nema velikih poslova u gospodarstvu — neka točno navedu pojedine slučajeve lihve u svakom svom kraju i opišu, kako njihovi lihvari upropašćuju naš narod. Vrlo je ali važno, da uz takove opise odmah i kažu, što misli narod ili oni sami, kako bi se lihvarstvo imalo progoniti i kazniti, i što bi se imalo proglasti lihvarstvom u tim novim kaznenim ustanovama?

Ovakovi izvještaji naših zadrugara vrlo će dobro doći izvjestitelju o tom predmetu, pak stoga molimo, da oni, koji o tom što važna znadu ili su iskusili, dostave što prije Središnjoj svezi hrvatskih seljačkih zadruga svoje misli, da se što prije uzmogne pristupiti k izradbi rasprave o tom predmetu.

Naš narod mora se što prije riješiti lihvarstva, te grdne pijavice na njegovom tijelu! Hrvatske seljačke zadruge učinile su vrlo mnogo u tom pogledu, jer gdje su se one pojavile, tamo je smanjeno lihvarstvo na najniže ili je pak i posve nestalo. Zato redovno i vidimo, kad se gdje radi o osnutku hrvatske seljačke zadruge, da su prvi i najveći neprijatelji tomu baš lihvari.

I & I

Mijat Pribanić:

POD SELJAČKIM KROVOVIMA.

Tako glasi naslov članka, što je otštampan u 1.broju 1913. »Domaćeg Ognjišta«. Radi velike važnosti predmeta, o kojem se u njem radi, prinuždeni smo cijeloga priopćiti.

— Napredna, domovinskom ljubavi prožeta kolegica N. B. priopćila je u XI. svesku »Domaćeg Ognjišta« 1912. nekoliko stranica iz svoga dnevnika. Ne treba da si patriot, dosta je, da si ozbiljan čovjek, pa će ti se stegnuti srce čitajući o životu pod seljačkim krovovima.

»Ne znam, veli naša kolegica, »jesam li suviše umorna ili neraspoložena. Sve me je ovo umorilo, više to što sam vidjela, nego hod. Bolesnom djetetu daju pečeni krumpir i cicvaru i tu cicvaru još prave u istoj sobi, gdje je dijete. Nude ga, da jede, a ono ne će, već se zanosi mislima o vatri. Ta cicvara i dim duhanski još kako tako, ali odande, od onih kreveta s druge strane sobe, gdje su druga djeca, zaudara neki težak zadah. Zamolim jednoga starca, da s peći iznese napolje svoju obuću, što je sušio tu u sobi i stari posluša, poslije dokazivanja.

Jedno su prozorče nekako otvorili, a drugo je bilo zakovano. — Starac se nasmijao, kad moradoše otvoriti prozor. — Gospa, — ne će mu to pomoći, — kaže stari.

Druga dan nastavlja: »Sama je snaga djeteta nadjačala«. — Dijete bi jelo. Puna nas je soba. Malo — malo, pa koja ta dijete pita, što bi jelo: krumpira, kupusa, kajgana, varenike?

Time oni hrane zdrave i bolesne. A kako to priredjuju!

Vrijedna je naša kolegica došla pod seljački krov, pa će da nauči žene, kako će bolje prirediti svoj obrok: »I smijala sam se i plakala, piše, gledajući Maru, kako čisti krumpir. Treba da kuhamo čorbu od krumpira s trgancima, pa će Mare da ih čisti. Sjela nasred kuće, pa lijepo otkida noktom komadić po komadić ljuske, koliko već može jak Marin nokat odvaliti«.

Za neko je vrijeme pošla u drugo selo, pa i tu počinje svoje — rekli bi — samaritansko djelo. Sabere žene, pa će praviti čorbu od rasola i papulu od graha, jer drugo se ništa i ne može praviti, kad nemamo ni alata, ni materijala. Dva lonca zemljana i jedna tučana tronoga šerpenja, to je sve.

Baba Bika uze onu čorbu i nali u svoje lonče, pa iz kuće na put. I Bika ode, a licem joj se osula neka gorčina. — Marva smo mi, marva — govori Bika sama sebi cestom...

Ovo malo što nam je vrijedna kolegica priopćila iz svoga dnevnika, dosta je, da si predočimo, kako teče život pod seljačkim krovom, da nas zaboli duša, da nas obuzme stid...

I da osjetimo, da smo dužni pomoći — upravo mi učitelji i učiteljice!

No najprije treba da odkraja upoznaš ranu, koju hoćeš liječiti, zato molimo vrijedne naše učitelje i učiteljice, da nam vjerno i točno prikažu život pod seljačkim krovovima svojega kraja. Takvim će prikazama, koje ćemo redom priopćivati, naše učiteljstvo zadužiti sav narod, a mi ćemo prema našim sredstvima nagraditi tri najbolja prikaja i to: prvi sa K 40, drugi sa K 25, treći sa K 15. Svaku ćemo nagradu isplatiti, čim bude dotični prikaz štampan. Tako »Domaće Ognjište«.

O tom predmetu pisao je takodjer marni naš pučki pisac Josip Valentić u »Pučkoj Prosvjeti« pod naslovom: »Kako nam živi narod?« Ta njegova opažanja su žalosna ali istinita. Putovao je po Banovini i vidio, što se nažalost vidi i u drugim krajevima naše domovine. Evo samo nekoliko redaka iz toga člančića: Razgledajmo malo taj seljački stan. Zidovi sobe ne vidiše kreča od kako su postali, prozori nisu nikad čišćeni, a ni otvarani, da se promijeni zrak, da se olakša i osvježi disanje. Gazda je u neprilici, kad ga umoliš, da otvori prozor, jer je vrućina, jer je zapara, jer užasno smrdi. Nije to lagan posao otvoriti prozor, jer je ovaj prikovan ili trul ili zabrekao ili su petice zardjale, pa je tu muke, dok se otvori. Smrad se je uvukao svuda u taj sirotinjski i neuredni seljački dom, u sav namještaj, u brvna, u posteljinu, u sobu, u svaku pukotinu, pa ako ti je kako pošlo za rukom otvoriti prozor, ne ćeš ni kroz više sati osjetiti ni najmanje, da se zrak mijenja i da se svježi« itd.

Zadaća je naše zadružne organizacije, da se pobrine, da je u njenom radu ne preteknu drugi. Koliko se »Sveza« brine za život zadrugara, razabire se iz svakogodišnjeg obširnog izvještaja tajnika i iz raznovrstnog štiva zadružnog glasila »Hrvatskog Udrugara«, pa će i u buduće, nadamo se, posvetiti svu pažnju tomu važnom životnom pitanju. Mi ćemo pako nastaviti sa nizom članaka pod naslovom: »Život zadrugara« u kojima će se vjerno odrazivati slika života ispod seljačkih provova.

U krugu samih Hrv. selj. zadrugara treba zasukati rukave, pa na tom još netaknutom polju raditi, upućivati i podupirati. Sad je osobita zgoda za to, kad se obdržavaju glavne skupštine. Tu je većina zadružnih članova, pa će se svaka ideja najlakše popularizovati. Sve treba u zgodnoj formi iznositi, da se ničija osjetljivost ne povrijedi, da se nitko ne ozlovolji, jer time se gubi volja za napredak.

Kad stanu razne novine iznašati opis seljačkoga života, dosta puti će nam biti neugodno, a morat ćemo sve potvrditi. Mnogi stranci, koji putuju kroz našu domovinu, navrate se u koje manje mjesto, pa vide ono, što mi ne bi rado, da se znade. Oni će na našu štetu isticati u tudjem svijetu naše mane i slabije strane, dok će vrline prešutiti. U naprednu, dvadesetom vijeku ne smijemo dozvoliti, da nam se tudjinci rugaju, da sve što ne valja nasljedujemo od naših starih. Mi moramo iznova početi sa svim životom, moramo se naskroz promijeniti, jer se sve oko nas mijenja i mijenjat će se sve više. Što više ljudski um napreduje, to se više životne prilike mijenjaju.

Priznat će mnogi naši zadrugari sami, što ne valja, a mnogi će se izgovarati, da sve nije moguće kod seljaka. Mara treba, mara! Osobitu pasku u tom moramo posvetiti odgoju ženske seljačke dijece!

Za sada toliko, to smo samo mimogred napomenuli donašajući gornje vijesti, a ubuduće ćemo — ako Bog da, poći sistematski, da prikažemo život pod seljačkim krovovima sve na uhar i napredak naših zadrugara i uopće našeg naroda.

Kako se može ispraviti na manje novi porez (zemljarina)?

Kako se podnašaju opotrage?

(Konac.)

Opotrage mogu se i pismeno podnijeti kod općinskoga poglavarstva, ali je jednostavnije, da se kratkim putem usmeno prijave u općinskom uredu prigodom samoga izvida o poreznom stanju u novom katastralnom operatu. Općinska poglavarstva dobiti će u tu svrhu naročite štampane opotražne popise, pa će se to obavljati kratko i brzo.

U svrhu, da svakomu bude jasno, kakove sve ispravke u katastru može zatražiti i postići, evo primjera:

Seljak Janko Ivanović iz sela »Jabukovac« došao je u općinski ured u Jabukovcu županije sriemske, (pošto je obavješten, da je katastralni operat iz Zagreba stigao) i zatražio uvid u svoj posjedovni list.

Općinski bilježnik dao mu je u ruke njegov novi posjedovni list, koji izgleda ovako:

(Vidi prilog.)

»Gospodine bilježniče, jeli u ovom listu cijeli moj posjed?«

— Jest.

»A molim Vas, meni pripadaju samo

e trećine posjeda, a jedna trećina pri-
a momu bratu Matiji, pa zašto je sve nene upisano?«

— Zato jer Vi cijelo uživate i za cijelo ez plaćate, pak je cijelo i upisano na i.

»Ali molim, ja neću da tudji porez bude mene propisivan. Ja doduše sada uživam lo, ali moj brat može sutra svoju tre- u zemlje uzeti od mene i komu drugomu zakup (arendu) dati. Zato neka se zna iko čiji porez iznosi.«

— Dakle onda Vi ulažete opotragu oti ovom upisu vlastnika i tražite, da du samo dvije trećine na Vas, a jedna ćina na Vašega brata upisana?

»Jest.«

— Dobro. Kad budete pozvani na rije- ıje ove Vaše opotrage, imati ćete sa so- m donijeti pisma za dokaz, da je Vaš at suposjednik u jednoj trećini s Vama, ćete imati doći zajedno s njime, da to pisnički ustanovimo. Imate li možda još jem upisu na unutarnjoj strani Vašega sjedovnoga lista prigovoriti?

(Vidi prilog vanjska strana 1.)

— Ma gospodine biljezniče, ovdje je pisano na mene 14 rali i 504 hvata zem- e, a ja nemam nego ukupno 11 rali i 272 ata. To je onda meni propisan porez za rali 232 hvata zemlje, koju ja ne uživam. ad bi s time zemlja moja postala, jer za u porez plaćam, ja se nebi kratio, — ali am, da tako dugo ne može biti moja, dok je u gruntovnici na moje ime prenešena, makar sto godina porez plaćao!

— Imate pravo. Pa hajde da potraži- o tu tudju zemlju, što je na vas upisana.

Nakon što su pokazane na nacrtu (planu) anoviću sve zemlje (čestice, parcele), je su u posjedovnom listu upisane na ega, izjavi on, da nisu njegove čestice oj 621 sa 1 ral 151 hvat i broj 1081 sa 2 li 81 hvat.

— Dakle ulažete opotragu, da se ove ije čestice brišu iz vašega posjedovnoga sta?

— Jest.

— A znadete li, čije su sada te zemlje?

— Znam, pred 15 godina prodao ih je oj pokojni otac Stevi Lukačiću iz Jabu- vca.

— Onda, kad budete pozvani ovamo og riješenja ove opotrage, ponesite sa bom kupoprodajni ugovor ili novi gruntovni izvadak, ili dodjite zajedno sa Lukačićem ovamo, da zapisnički ustanovimo, da se uz obostranu privolu prenašaju te čestice iz vašega posjedovnoga lista u njegov. Imadete li još čemu prigovoriti?

— Imam. Čestica 620 upisana je kao vrt, a to nije vrt, nego slaba oranica.

— Dakle ulažete opotragu, da se čestica br. 620 unese kao oranica. A u koji razred? Evo vam popis obćinskih uzorčestica, pak prispodobite, s kojom zemljom je u snagi jednaka ta vaša čestica br. 620.

— Upravo sa uzorčesticom oranice 5. razreda. Isto je tako mršava, žuta zemlja, teška, niska i mokra.

— Dobro. Idemo dalje. Popis uzorčestica imate u rukama, a imate i svoj posjedovni list, pa čitajte i prispodobite sa dotičnom uzorčesticom iz popisa svaku vašu česticu iz posj. lista.

— Čestica br. 622 ne vrijedi 3., nego 4. razred, u prispodobi sa uzorčesticom. Po gotovo je krivo klasificirana u 1. razred čestica br. 1080. Ta je sasvim jednaka, kao čestica 622, dotično kao uzorčestica 4. razreda, pa tražim da dodje u 4. razred. — Nadalje je tu cijela čestica br. 2315 unešena kao vinograd. Ali ja imam vinograda samo 214 hvati, a ostalo je oranica. Tražim da se to ispravi i da oranica dodje u 4. razred. — Nije pravo ni što je oranica broj 2360 uvrštena u 1. razred, jer je skoro još malo lošija nego uzorčestica 2. razreda. Zato tražim da dodje u 2. razred. — Livada broj 2382 nikako ne vrijedi, da je u 2. razred uvrštena. To je niska i dosta mokra livada, sa mnogo šašnate i kisele krme, koja je takova, kao i na uzorčestici 4. razreda. Zato tražim ,da bude ta livada uvrštena u 4. razred. — Nadalje je unešena čestica broj 2510 kao oranica 3. razreda. No to je livada, koju sam ja samo jedan put bio uzorao zato, da uništim lošu travu i da mogu bolju posijati, pa je to sada opet livada — i to tražim, da bude kao takova uvrštena u 4. razred, jer je najsličnija uzorčestici livade 4. razreda. — Konačno je pogriješno unešena čestica broj 2716 kao oranica 2. razreda, jer je to uvijek bio i danas je pašnjak, koji je na visokom, suhom položaju, vrlo rijetkoga busena i mršave paše, baš kao uzorčestica 5. razreda, pa zato tražim, da bude uvršten u 5. razred.

— Dakle vi ste proti cijeloj klasifikaciji opotragu uložili. Sad je gotovo. Budite

(Ovako izgleda 1. vanjska strana prije opotrage.) *(1. vanjska strana.)*

Županija: *sriemska.*

Procjenbeni kotar: *Zemun.*

Razredbeno područje: *jedino.*

Porezna občina: *Jabukovac.*

Kućni broj: *6.*

Broj *114.*

Katastralni posjedovni list.

Ivanović Janko, Jabukovac.

Zemljarina: 69 K 56

(Obložni arak.) — **[Posjedovni list.]** **Ciena za svaki arak 4 fil**

(2 nutarnja strana.)

(Ovako izgleda druga nutarnja strana prije opotrage.)

Topografički broj čestica	Naziv rudina ili zemljišta	Razred	Vrst težatbe — mjera površine sa 1600 □hvati: oranica		vrt		livada		vinograd		pašnjak		šuma		trstik (rogoz, rit)		Neplodni prostor			Ukupno		Čisti prihod		Opazka
			ral	□ hv.	ral	□ hv	ral	□ hv.	ral	□ hv.	ral	□ hv,	ral	□ hv.	ral	□ hv.	ral	□ hv.	oznaka	ral	□ hv.	K	f	
11 / 1a	mjestna	—																110	kuća br. 6. i dvor	—	110	—	—	
620	Kuti	3				378														—	378	6	86	
621	„	2	1	151																1	151	26	26	
622	„	3	2	200																2	200	40	38	
1080	Volarište	1	2	192																2	192	59	36	
1081	„	2	2	81																2	81	49	22	
2315	Razori	2								1314										—	1314	37	79	
2360	„	1	1	707																1	707	40	38	
2382	„	2					2	886												2	886	49	80	
2510	Bašte	3	1	165																1	165	20	96	
2716	Laz	2		1120																—	1120	16	80	
	Ukupno		10	1016		378	2	886		1314								110		14	504	347	81	

(Ovako izgleda vanjska strana poslije opotrage.) *(3. vanjska strana.)*

Županija: *sriemska.*

Procjenbeni kotar: *Zemun.*

Razredbeno područje: *jedino.*

Porezna občina: *Jabukovac.*

Kućni broj: *6.*

Broj *114.*

Katastralni posjedovni list.

1.) Ivanović Janko, Jabukovac, u $\frac{2}{3}$ = 21 K 04 fil.

2.) Ivanović Matija, Dodoši, kbr. 14. u $\frac{1}{3}$ = 10 „ 52 „

Ukupna zemljarina = 31 K 56 fil.

(Obložni arak.) — [Posjedovni list.] Ciena za svaki arak 4 fil.

(4. nutarnja strana.) (Ovako izgleda nutarnja strana poslije opotrage.)

Topografički broj čestica	Naziv rudina ili zemljišta	Razred	Vrst težatbe – mjera površine sa 1600 □hvati: oranica ral	oranica □ hv.	vrt ral	vrt □ hv.	livada ral	livada □ hv.	vinograd ral	vinograd □ hv.	pašnjak ral	pašnjak □ hv.	šuma ral	šuma □ hv.	trstik (rogoz, rit) ral	trstik (rogoz, rit) □ hv.	neplodni prostor ral	neplodni prostor □ hv.	neplodni prostor oznaka	Ukupno ral	Ukupno □ hv.	Čisti prihod K	Čisti prihod f.	Opazka
11 / 1a	mjestna	—															—	100	kuća br. 6. i dvor	—	110			
620	Kutl	5 / 3	—	378		378														—	378	2 / 6	48 / 36	•
621	„	2	1	151																1	151	26	26	
622	„	4 / 3	2	200																2	200	31 / 40	88 / 38	
1080	Volarište	4 / 1	2	192																2	192	31 / 59	80 / 36	
1081	„	2	2	31																2	31	49	22	
2315 / 1 / 2315 / 2	Razori	2 / 4 / 2	—	1100					--	214 / 1314										— / —	214 / 1100 / 1314	6 / 10 / 37	14 / 31 / 79	
2360	„	2 / 1	1	707																1	707	34 / 40	61 / 38	
2382	„	4 / 2					2	886												2	886	28 / 49	09 / 80	
2510	Bašte	4 / 3	1	165			1	165												1	165	12 / 20	13 / 96	
2716	Laz	5 / 2		1120								1120									1120	— / 16	36 / 8	
	Ukupno		6	997			3	1051		214										11	272	157	8	

pripravni, kad budete obaviješteni, da na licu mjesta dokažete, da se mora klasifikacija tako ispraviti, kako tražite.

Kad koji mjesec kasnije javi katastralni povjerenik, da dolazi riješavati opotrage, treba da ga u općini dočekaju svi oni, koji su opotrage proti previsokoj klasifikaciji uložili, a pred svima oni, koji su proti općinskim uzorčesticama opotragu uložili i dobrovoljno treba da se pridruži uredovanju i općinski bilježnik ili načelnik, te na svaki način i obadva člana općinskoga zemljarinskoga odbora. i to ista dvojica, koja su sudjelovala i kod prve klasifikacije. Ova dvojica treba da su par dana prije toga sve dogovorila sa županijskim zemljarinskim odborom i da su zajedno s ovim išli na lice mjesta pregledati kotarske uzorčestice, te prema ovima ispraviti za sebe općinske uzorčestice i uputiti one posjednike, čije su općinske uzorčestice, kako će dokazati, da klasifikacija istih ne valja.

Ako su opotrage istinito i razmjerno uložene, u dobroj prispodobi sa ispitanim i valjanim uzorčesticama (kotarskim, ako su općinske previsoko postavljene), onda će opotraga biti sigurno riješena na korist i po volji posjednika. Katastralni povjerenik obaviti će na licu mjesta novu klasifikaciju svih čestica, proti kojima su opotrage podnešene, a u prvom redu klasifikaciju takovih uzorčestica, pa će posjedovni listovi biti prema tomu popravljeni. Posjedovni list Janka Ivanovića iz Jabukovca, n. pr. izgledati će nakon toga ovako:

vanjska strana:

Prema ovom skroz vjerojatnom primjeru dakle iznosio je čisti prihod novoga posjed. lista br. 114· porezne općine Jabukovac 347 K 81 fil., te je od toga propisana bila zemljarina na Janka Ivanovića u iznosu od 69 kruna i 56 filira.

Nakon uloženih i uspjelih opotraga iznaša čisti prihod istoga posjedovnoga lista 157 K i 80 fil, te je od toga propisana ukupna zemljarina sa 31 K 56 fil, i to na Janka Ivanovića sa 21 K i 4 fil, a na Matiju Ivanovića iz Dodaši sa 10 K 52 filira.

Sad još pomislite, da će vam ovaj porezni popis vrijediti nepromijenjeno kroz tridesetak slijedećih godina, pa ćete iz toga vidjeti, **kako je silno i kako važno, da se iz sve snage uprete, kako ćete točno izvesti sve ono, što je naprijed opisano,** da razumno i opravdano na taj način zakonito prisilite financiju, da vam snizi porez od zemlje tamo, gdje je previsoko propisan.

A na žalost moramo reći, da ima mnogo i velikih predjela, gdje se je išlo previsoko sa klasifikacijom — i to bez ikakvoga razmjera i opravdanja. Krivnju za to ne možemo svaliti na nikoga, nego na sam zakon (zak. čl. ex 1909.), koji je odredio, da se to u mnogo prekratkom roku svršiti mora, nego li je moguće bilo valjano obaviti.

Zato je u brzini taj posao obavljen kojekako i loše, pa zato si morate sada vi gospodari sami pomoći.

Najviše vam mogu u tom pomoći vaši općinski činovnici, ako si hoće ljudski dati truda sa valjanim ispravkom i dobavom uzorčestica, toga temelja klasacije, i sa potpunim i valjanim podnašanjem opotraga, pa toplo preporučamo, jer je to i velik novi posao, da sva općinska zastupstva odrede nagradu dotičnom činovniku, koji će opotrage podnašati — i to od najmanje 20 po sto one svote, za koju će novo-propisani porez nakon uspjelih opotraga biti snižen.

— 1 —

A. Machnik.

Drljajmo livade i djetelišta.

Oko polovine ovog mjeseca nastupiti će predvidljivo takovo vrijeme, da će se moći uz ostale gospodarske radnje obaviti i drljanje (brananje) livada i djetelišta. Upozorujuć na ovaj važan rad naše zadrugare, preporučamo im, da svakako podrljaju svoje livade i djetelišta. Brana na livadi i djetelištu imade istu svrhu kao i okapanje okopavina. Drljanjem iščupa se mahovina, u novom djetelištu, od lanjske žitarice preostali strnik, na livadi rastepu se krtorovine, prorahli se zemlja, u koju laglje dopire zrak, toplina i vlaga — a sve to vrlo povoljno djeluje na budući prirod bud zelene bud suhe krme.

Drljanje livada i djetelišta obavlja se lančanim livadnim branama, pa u koliko žele zadrugari takove nabaviti, neka se putem svoje zadruge obrate na centralu.

U koliko bi bilo prve polovice ožujka još hladno vrijeme, to preporučamo zadrugarima, da u to vrijeme izvezu na djetelišta i livade gnojnicu, koja je jedno od najuspješnijih gnojiva za livade i djetelišta.

Vikt. Nemčanin.

Kako možemo sniziti kiselinu u ovogodišnjem vinu.

Poznata je stvar, da se s vrsnoćom prošlogodišnje berbe nikako ne možemo pohvaliti. Lanjska godina dala nam je vina slaba, s malo alkohola (jakosti) no s mnogo kiseline. Nova vina su u mnogim krajevima tako kisela, da se ljudi već odavna ne sjećaju takove godine. A kod vinogradara, koji su se prošle jeseni požurili s berbom, te nešto ranije brali ono malo grožđja, da ga spase od gnjiloće i propadanja, imade tako kiselih vina, da ih jedva mogu piti, pa se niti domaći ni strani kupci ne otimaju za njih, ma da bi ih ljudi još jeftinije dali, nego li što su jesenas za mošt bili tražili. A kako uslijed ljetošnje novčane oskudice ljudi teško dolaze do novaca, to se veliki trgovci ne upuštaju u veće poslove, dok krčmari i prodavači vina na malo podmiruju svoje potrebe kod većih trgovaca s vinom, gdje uzimaju samo što najnužnije trebaju, i gdje dobiju vino na vjeresiju. U takovim prilikama za novo se vino niti ne pita, a ako se i nadje koji kupac, taj uzima redovito ono, što je nešto bolje, jače i manje kiselo, a druga slabija i kiselija vina stoje. Mnogi je vinogradar uslijed toga zabrinut, što da počne sa svojim vinom i razbija si glavu, kako će se riješiti te suvišne kiseline u vinu.

Razmotrit ćemo stoga, kakovih sve kiselina imade u vinu i što bi mogli učiniti, da se sveukupna kiselina vina snizi.

U vinu dolazi u prvom redu:

1) jabučna kiselina, koja je po svojoj količini, što je ima u vinu, ujedno i jedna od najvažnijih kiselina;

2) Slobodna vinska kiselina, koje imade osobito u vinima onih vinogradara, koji su prerano brali, i tako nepotpuno i kiselo grožđje prešali;

3) Vinska kiselina vezana na koju drugu sastojinu vina. Ova se obično za vrijeme vrijenja a i kasnije, osobito u hladnim zimskim danima, izlučuje iz vina na dugama od lagava u obliku kristala vinske kiseline, koje zovemo srijež ili birsa;

4) Jantarna kiselina, koja nastaje u vinu za vrijeme vrijenja mošta;

5) Ocatna kiselina, koja se stvara, i ako u vrlo maloj mjeri, u svakom pa i najzdravijem vinu za vrijeme vrijenja.

6) Mlječna kiselina. Ova kiselina nastaje zajedno s ugljičnom kiselinom za vrijeme vrijenja (a i kasnije nakon vrijenja) iz jabučne kiseline.

Od ovih kiselina imade jabučne i slobodne vinske kiseline već i u moštu, pa ako su već samo i ove dvije kiseline u jačoj mjeri sadržane u vinu, oduzimaju mu ljupkoću i čine vino oštrim i kiselim.

Da se u vinu snizi suvišna kiselina, ima tri načina:

1) da se vino pusti na toplijem mjestu (u toploj pivnici) preko zime barem do proljeća, kako bi se u njemu naravnim putom kiselina umanjila;

2) da se vino sljubi s drugim vinom, koje ima malo kiseline i

3) da mu se umjetnim načinom oduzme kiselina pomoću kemijski čistog ugljičnokiselog vapna.

Od ova tri navedena načina najbolji i najjednostavniji je prvi način, samo što treba nešto dulje vremena, dok se u vinu kiselina naravnim putem umanji.

Ovo umanjenje kiseline počima još za vrijeme vrijenja mošta i to izlučenjem t. zv. sriježi ili birse, koje ima stopljene u moštu mnogo više nego li u vinu. Čim je vino jače, t. j. čim sadržaje više alkohola, te čim se drži na hladnijem mjestu, tim više sriježi izlučuje se iz vina. No to još nije sve, što umanjuje kiselinu u vinu. Jedan drugi uzročnik umanjuje još jače kiseline u vinu, a to su tako zvane bakterije (gljivice), koje nisu drugo, nego male, sićušne i običnim okom nevidljive gljivice, koje rastvaraju jabučnu kiselinu u vinu u ugljičnu kiselinu, koja iz vina ishlapi, i u mlječnu kiselinu, koja je za polovicu manje kisela od jabučne, pa se ovim načinom umanji najveći dio kiseline u vinu. Da ove gljivice mogu bolje djelovati, dobro je držati vino u toploj pivnici te prije pretakanja lagve zapariti s kipućom vodom i tako ih ugrijati, da im kroz duge probije toplina. Akoprem se redovito preporuča poslije vrijenja čim skorije otakanje vina s drožđja, u ovom slučaju valja ga nešto dulje ostaviti na drožđju, i zalijevati ga škafom ugrijanog vina te tako toplinom pospješiti djelovanje bakterija (gljivica), koje rastvaraju jabučnu kiselinu tako, da je biva sve manje i manje. Isto se tako

ne preporuča ni zasumporiti lagve prigodom prvog pretakanja kiseloga vina, da se ne spriječi dalnje tiho vrijenje novoga vina i u drugome lagvu, u koji smo vino pretočili.

Ako ovome pribrojimo još i sljubljivanje kiseloga vina s manje kiselim vinom, time smo nabrojili sve naravne načine, kako se može najjednostavnije i najlaglje sniziti kiselinu u vinu.

Vinogradarima, koji se nebi zadovoljili s gore navedenim naravnim načinom umanjenja kiseline u vinu s razloga, što bi im bilo predugo čekati dok se kiselina preko zime postepeno umanji, a drugogá, manje kiseloga vina za sljubljivanje nebi imali, ostaje još treće i zadnje sredstvo, a to je **oduzimanje kiseline umjetnim načinom pomoću** kemijski čistog **ugljično-kiselog vapna.**

Mi ovaj postupak preporučamo tek na trećem mjestu i to ne prije **mjeseca ožujka-travnja,** kad smo se osvjedočili, da nam vino uza sve umanjenje kiseline naravnim putem još uvijek sadržaje mnogo kiseline tako, da bi ga se teško moglo unovčiti.

Kod oduzimanja kiseline čistim ugljično-kiselim vapnom treba osobito paziti, da se ne doda vinu previše toga vapna. Ugljično-kiselo vapno kupuje se u ljekarni, a cijena mu je oko 50 filira 100 grama. Kad bi dodali vinu od toga sredstva više no što je potrebno, moglo bi ovo lahko dobiti neugodan tek i prazan okus.

Stoga moramo vinu dodati samo toliko ugljično-kiselog vapna, da ono oduzme samo tako zvanu slobodnu vinsku kiselinu, koje imade redovito najviše u vinu od nedozreloga groždja. Time ćemo odstraniti iz vina onaj neugodan oštri i kiseli tek, a punoća i ugodan tek naravnog vina će ostati.

Dodavanjem ugljično-kiseloga vapna vinu spaja se s vapnom suvišna kiselina, a to je, kako već spomenusmo, u većini slučajeva slobodna vinska kiselina, koja se pri tom taloži na dno lagva. Ugljična kiselina tom zgodom izlazi kao plin van i vino se jako pjeni. Radi toga je uputno, prije toga postupka nešto vina izvaditi, pa kad se kasnije pjena sjedne, opet s njime lagav zapuniti.

Budući je ovaj posao dosta tegotan, mora se paziti, da se vinu ne doda ni premnogo ni premalo ugljično-kiseloga vapna. U prvom slučaju mogli bi pokvariti vino, pa tako si više škoditi nego li koristiti, a u potonjem slučaju opet, kad bi dodali premalo vapna, oduzeli bi mu premalo kiseline i time opet nebi postigli željenoga cilja, da snizimo našemu vinu jedan dio kiseline. Za to je dobro, da se, prije no što se odlučimo za oduzimanje kiseline vinu, učini pokus u malom. Ovdje ćemo opisati pokus, što ga preporuča upravitelj agrikulturno-kemijskog zavoda u Križevcima, profesor Njegovan. On ujedno obećaje, da će svakom vinogradaru, koji si nebi mogao sam pribaviti potrebne količine ugljično-kiseloga vapna, za pokus besplatno poslati točno vagnute količine ugljično-kiseloga vapna, ako za to (od gornjeg zavoda) zamoli.

Evo kako se ima pri tom postupku postupati:

Uzme se pet boca od ½ litre, pa se redom vagne u prvi bocu 0.34 grama, u drugu 0.50 grama, u treću 0.67 grama, u četvrtu 0.84 grama, a u petu 1 gram čistoga ugljično-kiseloga vapna. Točno vagnuta količina praška uspe se u svaku bocu i u njoj pomiješa s malo vode tako, da se stvori kašica, a zatim se u svaku bocu nalije točno pol litre kiseloga vina. Svaka se boca dobro izmiješa. Mješa se tako dugo, dok se više pod prstom ne osjeća tlak. Bijeli će prašak nestati, a mjesto njega će se stvoriti krupno-zrnati talog u boci. Kad se taj talog slegne, odliju se vina u boce, koje imaju nešto više od ½ litre tako, da se mogu do vrha napuniti. Boce se dobro začepe i pohrane jedno 8 dana u podrumu. Iza toga se kušanjem odluči, koliko će se vapna vinu pridodati prema tome, koje od ovih pet vina zadrži razmjerno najbolji okus.

U prvom slučaju stavi se na 1 hl. 67 grama, u drugom 100, u trećem 134, u četvrtom 167, a u petom 200 grama.

Točno vagnuta količina pomješa se s nešto vode, dok se ne načini mlijekasta kašica i ulije u vino te neprestano miješa. Kako se kod toga vino jako pjeni, mora se iz bačve prije toga izvaditi od prilike $^1/_{10}$ od ukupnog sadržaja, što se čini već i radi toga, da se vino može bolje miješati. Kada se vino prestane pjeniti, valja naliti odliveni dio natrag i bačvu slabo začepiti. Dan dva kasnije može se čep već čvrsto zabiti.

Neugodan okus, koji se znade pojaviti u vinu uslijed oduzimanja kiseline ugljično-kiselim vapnom, s vremenom se izgubi, a pogotovo iza pretakanja, koje se preporuča ne prije mjesec dana obaviti.

Ovoliko na znanje našim vinogradarima, pa im preporučamo ovdje opisani način otkiseljivanja čistim ugljično-kiselim vapnom, i to tek nakon što su pokušali ostala prije navedena sredstva, kojima vino gubi na kiselini. Sredstvo je dobro, ali je poput noža sa dvije sječenice, pa ako ga neoprezno rabimo ,može više škoditi no koristiti.

Koji vinogradari imaju još vina za prodati, neka se za sada još ne prenagle da prodaju vino bud zašto, jer kako svi znaci pokazuju, cijene vinu poslije Uskrsa svakako moraju poskočiti, pa nam se valja još i to malo vremena strpiti, da možemo ipak naše ovogodišnje vino, sada već manje kiselo te znatno bolje i ljupkije, što bolje unovčiti.

A. Machnik.

Čistimo sjeme za proljetnu sjetvu.

Stara je poslovica, kakva sjetva — takva žetva. Posiješ li nevaljalo i slabo sjeme, u kojemu imade i raznog korovnog sjemenja, ne možeš očekivati, da ćeš žetvom dobiti jedro i čisto zrno. Buduć je sada još vrijeme, da si naši seljački gospodari priprave sjeme za proljetno sijanje, to ih upućujemo, da se odmah late posla oko čišćenja sjemena za sjetvu. U ovaj mjesec pada sjetva zobi, grahorice, jarog ječma, jarog lana te djeteline i lucerne. U njekojim krajevima sijati će se i jara pšenica, osobito ondje, gdje je ozima pšenica zlo prezimila. Najbolje je ,da se sjeme potpuno očisti od svakog korova, a osim toga treba za sjetvu pripraviti i najbolje zrno. To ćemo dobiti, ako za sjetvu opredijeljeno sjeme najprije dobro očistimo na vjetrenjači (rešetu), a zatim ga pročistimo na trieru (redilici). Na vjetrenjači očisti se sjeme od svih onih primjesina, koje su lagane, te se pomoću vjetra mogu od ostalog zrna odijeliti. Na trieru pako očistiti ćemo takovo sjeme od najraznovrsnijeg korovnog sjemenja.

Ovom prilikom upozorujemo ujedno zadrugare, da pripaze kod nabave djetelinog sjemena. Ove godine uvuklo se je uslijed slabog priroda kod nas mnogo talijanske djeteline, koja kod nas slabo prezimi. Stoga seljački gospodari neka kupuju robu samo ondje, gdje im se zajamči čisto sjeme domaće proizvodnje.

Zadružne vijesti.

Nove hrv. seljačke zadruge osnovane su tijekom mjeseca siječnja i veljače o. g. u Vrijeski, Trojeglavi, Brestovcu (sve tri u daruvarskom kotaru) i u Zablatju u Podravini. Nadalje se čine predranje za osnutak hrv. seljačke zadruge u Kutnjaku (kotar Ludbreg).

U predmetu suzbijanja nepismenosti u krilu naše zadružne organizacije javilo nam je do sada po prilici jedna četvrtina svih zadrugara nužne podatke o broju nepismenih članova. Buduć Središnja sveza želi s ovim važnim — mogli bismo reći prevažnim — radom započeti još prve polovice ove godine, to se hrv. selj. zadruge umoljavaju, da nam što prije odgovore na odnosne naše okružnice.

Gospodarsko predavanje kod hrv. seljačke zadruge u Brdovcu. U mjesecu siječnju ove godine održao je na zamolbu Središnje sveze g. Stjepan Surić jedno vrlo uspjelo predavanje o marvogojstvu i mlijekarskim zadrugama kod hrv .seljačke zadruge u Brdovcu. Predavanju je prisustvovalo vrlo mnogo zadrugara, koji su vrlo pomno pratili predavanja. Poslije predavanja stavljali su zadrugari na predavača mnogo raznih upita gospodarske naravi. Kako se kod ove zadruge već dulje vremena radi na osnutku marvogojske i mlijekarske udruge, to imade nade, da će ovo predavanje pospješiti osnutak ovih dviju privrednih organizacija.

Glede nabave robe upozoruju se sve hrv. seljačke zadruge, da centrala imade još vrlo malenu raspoloživu zalihu modre galice i djeteline, pa stoga neka se narudžbom požure, da ne će poslije morat mnogo skuplje ovu robu plaćati.

Gospodarsko predavanje kod hrv. seljačke zadruge u Gušću održao je dne 25. siječnja o. g. kr. vladin povjerenik za gospodarstvo g. Stjepan Jurić. Predavao je o stočarstvu i mlijekarstvu, što je sve s velikim interesom od zadrugara praćeno. Ovom predavanju prisustvovao je veliki broj zadrugara, koji su se nakon dovršenog predavana raznim upitima na predavača obratili

Kod iste zdruge održano je i koncem veljače jedno predavanje o vinogradarstvu po kr. vladinom povjereniku za gospodarstvo g. Viktoru Nemčaninu. I ovo je predavanje vrlo dobro uspjelo.

Gospodarsko predavanje kod hrv. seljačke zadruge u Dol. Miholjcu. Središnja sveza hrv. seljačkih zadruga veliku važnost polaže u gospodarska predavanja, koja — ako se sustavno obdržavaju — mogu vrlo mnogo doprinijeti gospodarskom napredku onih krajeva, u kojima se takova predavanja upriličuju. Kod hrv. seljačkih zadruga u kotaru osiječkom i miholjačkom nisu uopće još održana takova predavanja, pa su stoga učinjeni koraci, da se i kod zadruga u ovim plodnim krajevima — s osobitim obzirom n živinogojstvo — što češće drže.

Prvo takovo predavanje o stočarstvu održao je dne 2. veljače o. g. kr. vladin povjerenik za gospodarstvo g. Stjepan Jurić, koji je toga dana pred brojno sakupljenim zadrugarima živom riječi ocrtao važnost stočarstva i pokazao put, ko-

jim moraju seljački gospodari onih krajeva proslijediti, a da im ova važna privredna grana odbacuje što veću korist. — Ovo predavanje je vrlo uspjelo, a zadruge onih krajeva pozivamo, da što češće zatraže od Sveze, da se kod njih takova strukovna predavanja održe.

Praktična predavanja o rezitbi loze. Na temelju zaključka prošlogodišnjeg skupinskog zbora u Krapini, a na zamolbu Središnje sveze, odredila je kr. zem. vlada, da vladin putujući učitelj g. Pavao Cesar i vinogradar i voćar na zem. dobru g. Milan Dorčić održe ove godine za vrijeme rezitbe vinograda praktična predavanja o rezitbi loze. Ova predavanja održana su odnosno održati će se kod hrv. seljačkih zadruga u Bedenici, Bedekovčini, Krapinskim Toplicama, Radoboju, Zajezdi, Desiniću, Taborskom, Ivancu i Sv. Križu Začretju. Predavačima bio je dodijeljen po jedan vješt rezač sa zem. dobra Božjakovine, pa su toga ova predavanja održana skroz praktičan način.

Marvogojska udruga u Beli. Dne 19. veljače bilo je kod ove marvogojske udruge vladino izaslanstvo radi nabave čistokrvnih simentalskih bikova u zemaljske rasplodne svrhe. — Udruga je kr. zem. vladi prodala 5 komada čistokrvnih bikova i 1 križanog. Za jedan komad u dobi 22 mjeseca polučena je kupovnina od K 1000.—, dok je najmladji bičić u dobi od 12 mjeseci i 14 dana prodan za K 600.—. Vladino povjerenstvo izrazilo je svoje zadovoljstvo i pohvalu na polučenom do sada uspjehu.

Predavanja o zadružnim poljsko-gospodarstvenim pecaram žeste kod hrvatskih seljačkih zadruga u Srijemu. Kako je na prošlogodišnjem zboru u Zemunu bilo potanko govora o zadružnim pecaram žeste, koje imadu upravo za Srijem veliku važnost, to je Središnja sveza umolila kr. županijsku oblast u Vukovaru, da po svom gospodarskom stručnjaku dade kod 10 hrv. seljačkih zadruga u Srijemu održati predavanja o takovim zadružnim podhvatima. Ova predavanja imadu svrhu, naš tamošnji seljački svijet upoznati s takovim organizacijama, ne bi li se ipak u što kraće vrijeme pristupilo osnivanju zadružnih pecara, od kojih je do sada najveću korist crpio naš veleposjed.

Nabava simentalske rasplodne stoke. Hrvatska seljačka zadruga u Virju i Virjanskim Konacima i Sv. Križu Začretju naručile su za ovo proljeće veći broj bredjih simentalskih junica, koje će vladino povjerenstvo ovog proljeća nabaviti u inozemstvu.

U savezu s time upozoruju se hrv. seljačke zadruge, da će vladino povjerenstvo koncem ožujka o. g. krenuti u inozemstvo radi nabave ove stoke, pa stoga zadruge, koje žele ovu rasplodnu stoku nabaviti, neka požure svoje narudžbe, da si dobavu ove stoke osiguraju.

Doprinos za Središnju svezu hrv. seljačkih zadruga. Sve hrv. selj. zadruge umoljavaju se, da što prije doznače centrali doprinos za zadružnu organizaciju, da Središnja sveza uzmogne svojim platežnim dužnostima redovito udovoljavati.

Brodska imovna općina i hrv. seljačke zadruge. Kako nam javlja hrv. selj. zadruga u Čajkovcima, podijelila je brodska imovna općina ovoj zadruzi potporu od K 2000.— u narodno-gospodarske svrhe. Ovaj zaključak čeka još potvrdu kr. zem. vlade.

Buduć su i druge hrv. seljačke zadruge, koje leže u području ove imovne općine, zamolile posebnom predstavkom takovu potporu, to se nadamo, da će ova patriotična korporacija i ostalim seljačkim zadrugama podijeliti jednake potpore, koje će se upotrebiti u takove narodnogospodarske svrhe, od koje će imati koristi svi članovi odnosnih hrvatskih seljačkih zadruga.

Knjiga o livadarstvu. Doprinosom centrale Hrv. poljodjelske banke izdala je Središnja sveza hrv. seljačkih zadruga knjižicu pod naslovom: »Nešto o livadarstvu«. Knjiga je pisana za naše prilike, te će se ovih dana otpremati zadrugama u krajevima, gdje imade pretežno livada.

Zimska gospodarska škola kod hrv. seljačke zadruge u Rečici. U razmaku od 1. prosinca do 15. veljače održana bje kod ove zadruge zimska gospodarska škola, koju je redovito polazilo oko 50 zadrugara u dobi od 20—40 godina. Predavanja rukovodili su gg. Dr. Milan Krištof i Novaković, kr. vlad. gospodarski povjerenici, kr. kotarski veterinar gosp. Klobučar i općinski bilježnik g. Martinić. — Dne 15. veljače održan bje ispit, kojemu je osim predavača prisustvovao u ime kr. zem. vlade upravitelj strukovno-gogospodarskog odsjeka g. A. Lenarčić, od strane Hrv. slav. gospodarskog društva g. Dr. F. Poljak, od strane štampe g. Dr. I. Lorković, zatim g. Dr. Lukenić, dok je Središnju svezu zastupao njezin tajnik g. A. Machnik. Izim toga došlo je mnogo okolišnog seljaštva, da čuje o čemu će biti sve govora na ovom ispitu. Moramo odmah istaknuti, da nas je uspjeh ispita vrlo zadovoljio. Iz pojedinih odgovora mogli su svi prisutni razabrati, da su si predavači dali vrlo mnogo truda, a sami zadrugari dokazali su svojim bistrim i jasnim odgovorima, da su potpunoma dorasli takovim gospodarskim uredbama i da shvaćaju važnost gospodarske nauke za gospodarski napredak našeg seljačtva. Čovjek se je doista morao čuditi — slušajuć pitanja i odgovore — koli ogromno se je gospodarsko gradivo za razmjerno kratko vrijeme svršilo. Ovom zimskom gospodarskom školom u Rečici udaren je nedvojbeno jak temelj za daljnji napredni gospodarski rad u onom kraju, koji će sigurno donijeti mnogo dobroga i obilnoga ploda. Kod ove zadruge u praksi prokušana zimska gospodarska škola daje nam neoboriv dokaz, da su takove uredbe za danas najbolje sredstvo, kojim se gospodarska znanost širi medju široke slojeve našega naroda i da bi se na započetom putu podvostručenim silama moralo raditi. Kr. zem. vladi pako namiće se dužnost, da u tu svrhu okupi u svoje krilo što više gospodarskih teoretski i praktički naobraženih gospodarskih stručnjaka, koji će u naš bistar i nadaren narod širiti zasade naprednog gospodarstva.

Gnojitbeni pokusi kod hrv. seljačkih zadruga. Buduć se približuje proljeće, to molimo sve one zadruge, kojima smo razaslali umjetna gnojiva pokusa radi, da te pokuse provedu točno prema uputama, koje smo im priposlali.

Nabava rasplodnih svinja i peradi za hrv. seljačke zadruge. Kako čitatelji razabiru na drugom mjestu ovoga lista, opredijelila je centrala Hrv. poljodjelska banka od prihoda iseljeničke poslovnice »Putnika« svotu od K 2500.— kao pripomoć za nabavu rasplodne krmadi i peradi. Buduć će se ova pripomoć podijeljivati tijekom o. g. i to onim redom, kako će stizavati narudžbe hrv. seljačkih zadruga, to upozorujemo osobito hrv. seljačke zadruge u Zagorju, da što prije priopće centrali kakovu i koliko rasplodne krmadi

odnosno peradi nabaviti žele. Primjećuje se, da će pripomoć u ovu svrhu podijeljivati samo onim zadrugama, koje su u organizaciji Središnje sveze te čiji članovi kao takovi plaćaju doprinos za zadružnu organizaciju.

Gospodarsko predavanje kod hrv. seljačke zadruge u Lukovdolu održano je 9. veljače o. g. po gospodarskom izvjestitelju županije modruško-riječke g. Leskovaru. Predavalo se je o livadarstvu, koje je za ovaj kraj od velike važnosti. Ova zadruga odlučila je novije vrijeme življe poraditi na gospodarskom polju, za koji se rad osobito zauzimlje marni blagajnik ove zadruge g. S. Modrijan. U novije vrijeme je zadruga nabavila jednu livadnu branu, a provesti će se ovog proljeća kod nje i pokusi s umjetnim gnojem, da se zadrugari uvjere o koristi ovog pomagala za podizanje zemljištnog priroda.

Podijeljenje prokure. Ovime javljamo svim hrvatskim seljačkim zadrugama, da smo činovniku g. Milanu Šnidaršiću podijelili kolektivnu prokuru te ga potom ovlastili, da u smislu naših pravila supotpisuje našu tvrtku uz jednoga člana ravnateljstva.

Hrvatska poljodjelska banka.

Natječ .

U kr. zemaljskoj potkivačkoj školi u Zagrebu popunit će se štipendija na mjesta slijedećih općina: Karlovac grad (Banija), Biškupec, Brdovec, Brestovac, Brestovac-Vil Selo, Brod na Savi, Draganić, Dugoselo, Dvor, Garčin, Glina, Jaškovo, Jakšić, Kašina, Klasnić, Kaptol, Kraljevčani, Korenica, Ludbreg, Maju , Mali Bukovec, Mali Gradac, Novi, Oborovo, Požega, Rasinja, Ribnik, Riječica, Rujevac, Ruševo, Staza, Stubica dol., Stražeman, Sv. Ivan Zelina, Varaždinske Toplice, Velika, Veliki Grdjevac, Virovitica, Vrginmost, Zabok, Zaprešić, Zavalje.

Jedan dio štipendista primiti će se u tečaj, koji počinje 1. srpnja 1913. — a drugi dio prama raspoloživim mjestima u koji naredni tečaj.

Pravo na općinska štipendijalna mjesta pripada u prvom redu pripadnicima dotičnih upravnih općina, od kojih su štipendije raspisane.

Općinske štipendije podjeljuje dotično općinsko zastupstvo.

Natjecatelji za ta štipendijalna mjesta neka svoje obložene molbe podnesu putem nadležne kr. kotarske oblasti, kr. hrv.-slav.-dalm. zemaljskoj vladi, odjelu za unutarnje poslove.

Molbu valja obložiti sa slijedećim ispravama:

1. krsnim listom, da je molitelj navršio 18. godinu;
2. svjedočbom, da zna čitati i pisati;
3. poslovnom knjigom, da je kovački zanat izučio, i barem dvije godine kao pomoćnik praktično radio;
4. potvrdom sa strane nadležne oblasti, da je neporočnog života.

U Zagrebu, dne 11. veljače 1913.

Kod Hrvatske poljodjelske banke u Zagrebu može se nabaviti dok zaliha traje sve vrsti robe, koju seljački gospodari trebaju, i to:

1. Sjemena **domaće crvene djeteline i lucerne**, potpuno čistog od viline kose, plombirano sa križevačkom plombom.
2. Sjeme potpuno čisto i garantiranom klijavosti **sviju vrsti trave.**
3. **Zajamčene ausiške modre galice** u najmanjim količinama od 50 kg.
4. **Najbolje vrsti rafije (liko) »Majunga«.**
5. **Prve vrsti sumpor dvostruko rafinirani, te prve vrsti sumpor »Ventilator«.**
6. **Prve vrsti »Trisin« gumi trakova za oplemenjivanje loze.**
7. **Razna krmiva,** kao posije grube i fine.
8. **Raznog žitka za hranu.**
9. **Koruna.**
10. **Svih vrsti umjetnog gnojiva** i to:

17%	**Thomasovu drozgu** (s vrećom) po	K	7.60,
16%	**superfosfata** (s vrećom) po . . .	K	8.50,
40%	**kalijeve soli** (s vrećom) po . . .	K	14.50,
16%	**čilske salitre** (s vrećom) po . . .	K	30.—,
20%	**Amonijeve soli** (s vrećom) po . .	K	34.—,
12%	**Kainita** (s vrećom) po	K	6.50,

sve po 100 kg. postavno Zagreb.

11. Preporuča se medjutim zadrugarima, da se kod **Thomasove drozge, superfosfata, kukuruza, koruna i posija** odluče za nabavu potpunog vagona od 100 metričkih centi, jer će ih ovako potrepštine doći i gledom na cijenu, kao i na otpremni trošak znatno jeftinije.

»Thomasova drozga 17%« može se nabaviti na vagone uz cijenu od K 6.80 po 100 kg. postavno vagon Rijeka.

»Superfosfat 16%« može se nabaviti na vagone uz cijenu od K 7.60, po 100 kg. postavno vagon svaka željeznička postaja u Hrvatskoj.

Upozoravaju se zadrugari, neka posrednicima, koji rade s umjetnim gnojivima, ne nasjedaju, jer ovi obično prodavaju gnojivo s malim postotkom hranivih kemičkih sastojina, dok mi jamčimo za navedenu sadržinu, dajući analizirati svaki stigli vagon.

12. **Strojeve.** Centrala pruža osobito seoskim gospodarima sve vrsti strojeva u najboljoj kakvoći uz tako izvanredno povoljne cijene, kako ih nije nigdje drugdje moguće dobaviti. Cijene, kao i uvjete za strojeve, koji ovdje nisu naznačeni, mogu se saznati kod centrale.

Cijene, kao i uvjete za strojeve, koji ovdje nisu naznačeni, mogu se saznati kod centrale.

Osobito upozorujemo zadrugare da se pravodobno opskrbe modrom galicom, jer iste nema više mnogo na zalihi, a prošlogodišnje iskustvo je valjda dokazalo svim zadrugarima u vinorodnim krajevima, da bez štrcanja vinograda nema unosne berbe.

Sada je vrijeme, da se zadruge opskrbe i sa potrebnim sijalicama za kukuruz, pa one, koje te strojeve trebaju, **neka se što prije obrate na centralu.**

List izlazi svakoga prvoga u mjesecu. — Pretplata mu je za cijelu godinu zajedno s poštarinom 1·— K. Rukopisi se ne vraćaju. - Oglasi. Za oglase plaća se pristojba prama cjeniku. - Kod višekratne uvrstbe daje se popust.

HRVATSKI UDRUGAR

LIST ZA UDRUGARSTVO I NARODNO GOSPODARSTVO.

Uredjuje: ARTUR MACHNIK.

Pretplata i pristojbe za oglase plativa je i utuživa u Zagrebu. Uredništvo i uprava: Zagreb, Preradovićeva ulica br. 5, I. kat, zgrada Hrv. poljodjel. banke. - Vlastnik i izdavatelj: Hrvatska poljodjelska banka - u Zagrebu. -

God. VIII. | Zagreb, 1. travnja 1913. | Broj 4.

Dr K. Janda.

Dojmovi i uspomene sa puta u Argentinu.

(Nastavak.)

I to je eto važan razlog, da se onamošnji Hrvati rado i uvijek služe španjolskim jezikom, a hrvatski sve više zaboravljaju. Na mom putu našao sam mnogo Hrvata, koji su se u muževnoj dobi u Argentini naselili, a danas već vrlo teško hrvatski govore. Oni pak, koji su za rana došli onamo, posve su hrvatski zaboravili, dočim djeca naših iseljenika uopće ne govore hrvatski.

U Rosariu upoznao sam jednog odvjetnika, koji se je kao 14 godišnji dječak onamo doselio. On je posve zaboravio hrvatski, a kad mu je brat pred dvije godine onamo došao, naučio je opet nješto od njega, tako da danas natuca hrvatski. U Montevideu našao sam Hrvata, kome se je otac iz Dalmacije ondje naselio. Taj znade svega kojih desetak riječi hrvatski, dočim mu djeca ni ne znaju da Hrvatska uopće postoji.

Ja sam se tome čudom čudio, pa kad sam Crnogorčevića — kome sin ne zna ni riječi hrvatske — pitao kako to dolazi odgovorio mi je: »Pa šta treba mome sinu hrvatski, on se nikada više u domovinu vratiti ne će. Neka bude dobar Argentinski gradjanin, a do toga mora i onako prije ili kasnije doći, da će se svi doseljenici poargentiniti, pa što mora da bude jesenas, neka bude večeras.«

Ja znadem socijološki zakon amalgamizacije. Znadem, da po vremenu mora do toga doći, da se ne samo Hrvati nego i članovi svih drugih narodnosti odnarode i u Americi poamerikane, ali da to baš tako brzo mora ići — to ne stoji. Neka barem dvije tri generacije zadrže staru svoju narodnost, jer nama to — kao malenom narodu i treba. Ne ću precjenjivati vrijednost toga, da Hrvati u tudjini ostanu Hrvati, ali će svatko morati priznati, da to ima ove dvije dobre posljedice:

1. Po našim iseljenicima saznati će inozemstvo za nas, isticanjem Hrvatskog imena zainteresovati će se tudji svijet za nas i naše prilike;

2. Iseljenici su most preko koga produkti matere zemlje dolaze u tudji svijet, te hrvatski produkti mogu si samo preko Hrvata prokrčiti put u inozemstvo.

Sve to pak može biti samo onda i dotle, ako i dokle se naši iseljenici ćute Hrvatima.

Podizanjem hrvatskih škola i župa, te organiziranjem Hrvata dalo bi se u tom pravcu vrlo mnogo učiniti.

XIII.

Konferencija, banketi i izleti.

Dne 23. ožujka 1912. na večer obdržavala se je najavljena konferencija u zgradi austro-ugarskog potpornog društva. Na zgradi vijala se je — prvi put otkada ista postoji — velika hrvatska zastava, a dvorana, u kojoj se je konferencija imala držati, bila je sva iskićena zelenilom te hrvatskim i argentinskim zastavama. Ljudi se mnogo sakupilo, a došao je i g. Mihanović te si svima na licu čitao radost i oduševljenje. Predstavio

nas je g. Šarić i onda je g. Zagorac držao svoj govor o političkim prilikama u Hrvatskoj, koji je trajao do pol 11 sati u noći. Za taj govor i uopće za tu konferencu zanimao se je osobito austro-ugarski poslanik, bojeći se ne će li doći kod kakovih upadica ili iskaza proti Austriji ili Madžarima. No toga nije bilo, te se je g. Zagorac pomno klonio svega, što bi moglo izazvati tankoćutnost gospode u Beču i Pešti. Tim više je dokazivao kako je gotova stvar, da će biti uveden trijalizam, da do toga mora doći i to u vrlo kratko vrijeme. To dokazivanje bilo je tako uvjerljivo i temperamentno, da je svak u to vjerovao i tome se radovao — najviše pak gospar Mihanović, koji bi onda najlakše mogao u sklad dovesti prirodjeno čuvstvo domovinske ljubavi sa svojim oduševljenjem za Austriju i Previšnju dinastiju. Tek je šteta da je svu tu iluziju pokvario brzojav, koji je nekoliko dana iza toga stigao i javio, da je u Hrvatskoj ustav suspendiran i imenovan kraljevski povjerenik...

Poslije g. Zagorca imao sam ja držati predavanje o gospodarskim prilikama u Hrvatksoj. No meni baš taj dan nije bilo dobro, a kako je već bilo kasno ustao sam i rekao da ću — ako skupština na to pristane — svoje predavanje objelodaniti u »Zajednici«. To je bilo prihvaćeno, pak nakon što sam se zahvalio Hrvatima na srdačnom dočeku i susretljivosti, što nam iskazuju za cijelog našeg boravka u Buenos Airesu, bila je konferencija zaključena. Ja sam htio kući, ali ne dadoše mi te se svi navratismo u susjednu gostionu Hrvata Viskovića. Tu se je pjevalo, držalo nekoliko govora i najzad sabiralo za družbu sv. Ćirila i Metoda. To je prvi put, što su Hrvati u Južnoj Americi dali nešto za domovinsku stvar. I u tili čas sakupilo se je 100 pesa. Čim je rezultat bio objavljen ustade brat Čeh dr. František Stach i dade opet 5 pesa time, da se sakupi druga stotina. To je učinjeno i odlučeno dati 100 pesa družbi sv. Ćirila i Metoda a 100 pesa hrvatskoj straži.

Uz mene sjedio je dr. Stach — vrlo učen i načitan gospodin. Za ono vrijeme bio je još upravitelj buenos aireške ludnice, a baš dan prije mog odlaska imenovan je predstojnikom vladinog odjela za javne radnje te poskočio u plaći samo za mjesečnih 700 pesa, dakle nešto više nego K 1400. Naši činovnici si taki avanzma niti u snu ne mogu predstaviti. Sa drom. Stachom bio sam još nekoliko puta i baš zadnju večer prije mog odlaska proslavili smo njegovo imenovanje.

Vrijeme je odmicalo pak smo se nakon 1 sat u noći odvezli kući, jer je sjutradan trebalo rano ustati radi izleta, što ga je priredila austro-ugarska kolonija. Taj izlet nije doduše nama u čast bio priredjen, ali smo bili kao gosti pozvani.

U 8 sati u jutro bili smo već u luci na parobrodu »Colonia«, koji nas je imao odvesti u Nuevu Palmiru — mali gradić u republici Uruguay. Nama u čast vijala se je na brodu velika hrvatska zastava te smo uopće bili predmet živog zanimanja. Kod objeda držale su nam se opetovano zdravice. Prigodom ovog izleta upoznao sam se sa mnogo članova austro-ugarske kolonije, a osobito mi je ostao u ugodnoj uspomeni gosp. M a r t i n H e r m a n, trgovac u Buenos Airesu. Rodom je iz kutinskog kotara — čini mi se iz Popovače — a malne je zaboravio hrvatski. S tim vrlo simpatičnim gospodinom sastajao sam se još nekoliko puta u Buenos Airesu, a i danas još stojim s njim u dopisivanju.

Ugodnoj zabavi mnogo je doprinjeo i Slovenac P r a p r o t n i k, koji je svom silom htio hrvatski govoriti, a kad tamo i slovenski je zaboravio, a hrvatski nikad nije znao.

U 3 sata po podne došli smo u Palmiru, koja leži na rijeci Uruguay. Izdaleka izgleda ovo mjesto ubavo i lijepo, ali kad dodješ u nj vidiš, da je to strašna selendra. Blato, gadne neuredjene ulice, zamazane kuće i lijepe žene — to je Nueva Palmira. Prozori i vrata providjeni su gustim željeznim rešetkama te izgledaju kao zatvori ili kavezi za divlje životinje. To je ostalo još iz doba dok su revolucije i ratovi bili na dnevnom redu, a ljudi to puštaju i čuvaju, jer će im možda još koji put trebati.

U pola jedanajst u noći vratili smo se u Buenos Aires i pristajući u luku sudario se je s našim brodom u onoj gužvi parobroda, strani jedan brod i oštetio za nekoliko hiljada gospara Mihanovića.

Sjutradan ujutro bio sam kod »I m p o r t a d o r e A u s t r o - H u n g a r e«. To je trgovačka tvrtka (dioničarsko društvo), kojoj na čelu stoji Nikola Mihanović. On imade pretežni dio dionica u svojim rukama. Svrha te tvrtke je proizvodima iz Austro-Ugarske otvoriti put u Argentinu i tamo im nalaziti prodje. Ona importira: parkete, konserve, pića i likere, duhan i cigare, krupove alpaka i nikl-predmete, porculan, češki i moravski

kristal, bonbone i karamele, gumiju, papir, parafin, ceresin, grafit, kožu, drvo, šljive sušene vrganje, grah, itd. Poslovodja je danas Alfred Kock.

Zato vrijeme posjetio nas je u hotelu austro-ugarski poslanik barun de Hoenning O'Carroll te nas pozvao za sjutra na objed.

Primio ga je dr. Stražnicki, koji mi je pri mom povratku ujedno uručio diplomu, da sam izabran začasnim članom Slavjanskog dobrotvornog društva u Zárate.

Popodne otišao sam u ravnateljstvo agrikulturnog odsjeka ministarstva, da utanačim plan našeg putovanja u unutrašnjost Argentine. Tu sam vidio, kako su u Argentini kolosalne udaljenosti i da se ona s pravom zove zemlja površina i distancija. Da na brzu ruku najvažnije predjele prodjem, trebao bi barem tri mjeseca. A meni stoji na raspolaganje samo 14 dana! Moći ću tek ovamo, onamo zaviriti, a o Valparaisu, na što sam se osobito veselio, nema ni govora. Cijelo ovo putovanje po unutrašnjosti ne će biti drugo, nego neprestana jedna vožnja u željeznici. Biti će to dosta naporno, ali me malo smeta. Kad sam već jednom tu, hoću da što više toga vidim.

Na večer isti dan bio je nama u čast priredjen banket i to na neutralnom mjestu na Mihanovićevom brodu »Londres«. Tamošnji ljudi kažu da otkad postoji Buenos Aires takvog banketa nije bilo. Tamo je običaj, da se ode kući čim se je menu svršio, no na ovom banketu ostali su svi učesnici do 1 sat u noći, a većina društva s nama zajedno ćak do pol 3 sata. Kad je u slavu stogodišnjice argentinske republike (centenario) došao austrijski krstaš u Buenos Aires, dala je austro-ugarska kolonija banket i to je bio do onda najveći banket, jer je došlo 80 osoba. Na našem ih je bilo preko dvije stotine. Došao je austro-ugarski poslanik, ataše, generalni konzul, Nikola Mihanović sa sinovima Pedrom i Nikolom, te bratom Bartolom. Svaki učesnik imao je prikopčanu hrvatsku trobojnicu i argentinsku zastavicu; nas trojica imali smo posebne znakove — takodjer ove dvije zastave, samo finije i ljepše sa zlatnim resicama. Kad smo došli na brod i ulazili u salon svirala je glazba hrvatsku himnu. Don Pedro kao predsjednik austro-ugarskog kluba pozdravio je nas goste i Njegovo Veličanstvo kralja Franju Josipa I., kratkim srdačnim govorom.

Zahvalio mu je u naše ime g. Zagorac. Nato je dr. Heumer nazdravio španjolski argentinskoj republici. Zatim sam ja nazdravio domovini i Nikoli Mihanoviću spojivši obe ove zdravice osobom Antuna Mihanovića, koji je spjevao »Lijepu našu domovinu« i koji je rodjak Nikole Mihanovića. Onda je g. Klaić nazdravio prestolonasljednika, a Herman nama i tako su se redale zdravice u oduševljenju svih prisutnika.

Skoro sve novine buenos-aireške donijele su bilješku o tom banketu.

Sjutradan smo kasno ustali, pošli na objed k poslaniku. Osim nas bio je pozvan Nikola Mihanović i sin mu Pedro, ataše i generalni konzul. Poslije objeda uredili smo si stvari i otišli na kolodvor. Ispratilo nas je mnogo tamošnjih Hrvata i u 6 sati po podne krenuo je vlak put Rosaria.

(Nastavit će se.)

Hrvatska poljodjelska banka

XI. redovita glavna skupština.

Na 31. ožujka o. g. u 4 sata poslije podne obdržavala se XI. redovita glavna skupština Hrvatske poljodjelske banke.

Predsjednik banke presvijetli gospodin dr. Feliks Suk, konstatiravši, da je prisutno 46 dioničara sa 5250 dionica, koje predstavljaju dioničku glavnicu od K 262.500.— prema čemu je udovoljeno propisu zakona i društvenih pravila, pozdravlja kratkim govorom prisutne i otvara skupštinu.

Perovodjom imenuje gospodina dra. Krunoslava Jandu, a za ovjerovitelje zapisnika gg. Dragutina pl. Bedekovića i Stjepana Bićanića, što skupština odobravanjem uzima na znanje.

Na to je ravnatelj banke gospodin Josip Cvetko pročitao poslovno izvješće, koje je skupština, kao i izvješće nadzornog odbora jednoglasno uzela do znanja.

Iz izvješća ravnateljstva prenosimo naročito ove navode:

Izvršujući neprekidno svoju narodno-go

spodarsku zadaću i dužnost, pružala je banka zadrugama, koje se nalaze pod njezinim okriljem, i u minuloj godini razmjerno jevtinu vjeresiju, tako da je i u vrijeme najakutnijih poteškoća na novčanom tržištu eskomptovala zadružne mjenice tek sa 1% nad kamatnjakom Austro-ugarske banke bez svake provizije. Time je sa svoje strane doprinijela, koliko je mogla, za olakoćenje teških novčanih tereta, kojima je naše seljaštvo s raznih strana izvrženo u postojećoj krizi.

Nastojeći banka da svoje poslovanje uzdrži što mobilnijim i prema prilikama vremena rezerviranim, nije se u minuloj godini upuštala u nove veće financijalne operacije, tek je par novih posala provela, a uz to je prijašnje poslove privadjala kraju.

Poradi općeg pada u vrijednosti papira iskazuje u bilanci tečajni gubitak, zbog kojeg ipak nije trebala tangirati svoju tečajnu pričuvu, nego je dotičnu razliku otpisala u cijelosti na računu dobitka za god. 1912.

Uza sve to se je poslovni dobitak banke povećao naročito uspjesima u parcelarnom poslu te primjerenim porastom prihoda u poslu s robom kao i u redovitim bankovnim poslovima.

Osvrtom na pojedine dijelove poslovanja spominje se, da su bankine ispostave u Bribiru i Hreljinu kao i podružnica na Rijeci napredovale u svakom pogledu, nadalje da je osnovana nova ispostava u Čabru, koja je preuzela poslove bivše tamošnje hrvatske seljačke zadruge i štedionice kotara čabarskoga, te da već uz te preuzete poslove ima sigurnih izgleda, da će dobro uspjevati.

Jednako je i afiliirana Hrvatska zadružna banka za Bosnu i Hercegovinu svoju drugu poslovnu godinu zaključila povoljnim rezultatom, koji joj zajamčuje i daljni napredak.

Poticajem visokih konjuktura u Sjev. Americi, a rad nesredjenih gospodarskih prilika u domovini, porasao je žalibože znatno broj hrvatskih iseljenika u minuloj godini te je savezno stime i bankina suvlasnička iseljenička poslovnica »Putnik« pokazala veći promet i dobitak u toj godini. Tim se dobitkom nije banka okoristila, nego ga je čitava iznosom od K 40.000.—, koji je na nju otpadao, u tekućoj godini opredijelila za iseljeničke, zadrugarske i opće narodno-gospodarske svrhe. Toga radi nije taj dobitak niti iskazan u bankinoj bilanci.

Parcelacije dobra Sirač i Vižovlje skoro će se i povoljno svršiti. Iz parcelacija Vukšin-Šipak i Lopača iskazuje se primjereni dobitak. Komisionalna parcelacija dobra Kerestinec, koja je dosele već prilično napredovala, uspješno se nastavlja. Osim toga preuzela je banka u komisionalnu rasprodaju novi objekt »Slanje« kod Ludbrega, te će s njegovom parcelacijom otpočeti u tekućoj godini.

Posao oko nabave i prodaje gospodarskih proizvoda i potrebština porasao je i u prošloj godini, pak je banka i pritom polučila primjereno veću zaradu.

Svilene čahure nisu ni u minuloj godini imale povoljno prodje, pak ih je stoga pridržala za prodaju u narednoj godini.

Zadružna organizacija povećala se je u minuloj godini za 9 novih zadruga, a i kvalitativno, napose u gospodarskom pogledu razvija se postepeno u naprednom smjeru, šireći kod obdržavanja zborova i skupština smisao zajedinstva, te znanje i volju za racionalno gospodarenje u najšire slojeve hrvatskog seljaštva.

O stanju i razvitku pojedinih glavnih bankinih poslova i računa napominjemo ove podatke:

Ulošci na knjižice iznašali su koncem godine 1911. ukupno	K	8,922.583.50
uloženo i pripisano na kamatima u godini 1912.	K	5,612.465.69
ukupno . .	K	14,535.049.19
povraćeno u godini 1912.	K	4,240.453.76
pak je prema tomu bilo stanje na 31. prosinca 1912.	K	10,294.595.43
koje pokazuje porast tih uložaka u god. 1912. za	K	1,372.011.93
Na tekućim računima bilo je uloženo koncem god. 1911.	K	1,481.503.29
uloženo i pripisano na kamatima u godini 1912.	K	653.726.83
ukupno . .	K	2,135.230.12
povraćeno u godini 1912.	K	1,253.631.70
pak je prema tome bilo stanje na 31. prosinca 1912.	K	881.598.42
koje je manje od onog u godini 1912. za . . .	K	599.904.87

i to u glavnom radi povratka jednog većeg pologa, koji je bio koncem

god. 1911. samo prolazno uložen.

Stanje uložaka na knjižice i na tekući račun zajedno je veće ipak od onog u godini 1911. za . .	K 772.107.06
Stanje svih mjenica koncem godine 1911. bilo je	K 8,809.786.25
eskomptirano u god. 1912.	K 19,122.287.99
ukupno . .	K 27,932.074.24
unišlo i ustupljeno u god. 1912.	K 18,769.108.33
stanje na 31. prosinca 1912.	K 9,162.965.91
veće je dakle od stanja u godini 1911. za . .	K 353.179.66
Uknjižene parcelarne tražbine iznašale su koncem godine 1911.	K 2,019.210.07
pridošlo u godini 1912. .	K 473.467.04
ukupno . .	K 2,492.677.11
otplaćeno u godini 1912. u gotovu	K 688.625.91
stanje 31. prosinca 1912.	K 1,804.051.20
iznosi manje od stanja u godini 1911. za . . .	K 215.158.87

Ovo je stanje unatoč znatnih novih parcelarnih tražbina palo uslijed izdašnih otplata.

Čitavi promet robe i svilogojstva iznosio je . .	K 3,042.650.69
Cijelokupni pak promet poslovanja u god. 1912. kod centrale u Zagrebu, područnice na Rijeci, te ispostava u Bribiru, na Hreljinu i u Čabru iznosio je	K 371,366.432.36

Iz poslovanja Hrvatske seljačkih zadruga, kojima je banka maticom i centralom, spominjemo ove značajne podatke:

Zadruga bilo je u svezi banke koncem god. 1911.	243
tečajem godine 1912. osnovano je novih zadruga	13
prestale su poslovati	3
pak je prema tome broj zadruga u god. 1912. porasao za	9
tako te ukupni broj zadruga u bankinoj svezi na 31. prosinca 1912. iznosi .	252

Ukupni broj članova zadružnih bio je koncem minule god. 37.777.

Stanje glavnih računa kod zadruga bilo je koncem minule godine slijedeće:

zadružni dijelovi iznose .	K 412.544.—
ulošci	K 3,804.258.80
pričuve bez dotacije za godinu 1912.	K 610.051.94
Prema tome rade zadruge vlastitim sredstvima u iznosu od	K 4,826.854.74
Po zadrugama izdani zajmovi njihovim članovima iznose	K 11,546.318.51
Kod banke iscrpile su zadruge vjeresiju:	
eskomptom svojih prihvata (zadružne mjenice) sa	K 7,813.990.—
izvanrednim zajmovima na tekućem računu uz uknjižbu na nekretninama, kupljenim po zadrugama u svrhu rasprodaje medju članove, sa . . .	K 389.570.55
ukupno sa . .	K 8,203.560.55
Tečajem god. 1912. otplatili su članovi zadrugama na zajmove u gotovu .	K 1,679.298.97
a zadruge vratile su banki tečajem minule godine na račun dane im vjeresije u gotovu	K 585.895.80
Blagajnički promet zadruga iznosio je:	
u uloščima	K 6,826.982.—
u nekretninama	K 1,115.640.57
u gospodarskim potrobštinama	K 1,282.197.19
u gospodarskim (konsumnim) zadrugama i raznim pothvatima	K 1,029.642.16
a ukupni promet svih zadružnih računa	K 42,452.948.25
Ovaj promet porasao je dakle u godini 1912. za	K 3,375.452.25

Kako se iz svih priopćenih podataka vidi, razvijalo se zavodsko poslovanje povoljno i u minuloj godini.

Razdioba čistog dobitka.

Od iskazanog čistog dobitka sa	K 140.063.63
dopitano je:	
za 5½% dividendu dio-	

ničarima na glavnicu od K 1,500.000 K 82.500.—
pričuvnoj glavnici . . K 35.000.—
mirovinskoj zakladi . . . . K 12.935.—
za dobrotvorne i narodne svrhe . . . . . K 3.000.— K 133.435.—

a ostatak od . . . . K 6.628.63
prenaša se na račun dobitka za godinu 1913.

Prema tomu će se kupon broj 11 dionica banke isplaćivati počam od 1. travnja o. g. i to:

dionica jedinica sa	K	2.75
dionica desetica sa	K	27.50

a pričuve će iznašati:

redovita pričuva . .	K	390.000.—
tečajna pričuva . .	K	12.000.—
gospodarska zaklada	K	5.000.—
mirovinska zaklada .	K	113.000.—
Sve pričuve zajedno	K	520.000.—

Stjepan Koydl, Požega:

Regeneracija (obnova) vinograda u daruvar. i pakračkom kotaru.

Kako se u novije vrijeme počelo i u pakračkom te daruvarskom kotaru raditi oko obnove propalih vinograda cijepljenom američkom lozom, to držim, da će biti uputno, ako upozorim naše čitatelje, dotično vinogradare rečenih kotara, na sve one radnje, o kojim ovisi uspjeh cijelog rada oko obnove vinograda cijepljenom američkom lozom.

Pakračani počeli su već prije nekoliko godina, dok se u daruvarskom kotaru tek prošle godine počela saditi cijepljena američka loza. Mnogi vinogradari (Pakrac!) nijesu uspjeli sa obnovom svojih vinograda, te su prema tome izgubili velike svote, isključivo zbog toga, jer nijesu cijeli rad zasnovali na zdravom temelju. Buduć je vinogradarstvo vrlo unosna grana narodnog gospodarstva, to nam je dužnost, da vinograde, koje je uništila trsna uš ili filoksera, opet obnovimo ili regeneriramo lozom, koja odolijeva napadaju trsne uši, a to je cijepljena američka loza.

Svaki napredni vinogradar sastaviti će si, prije nego uopće započne obnovom svoga vinograda, osnovu, koje će se prigodom cijele obnove i uzgoja loze držati. U osnovi označiti će vinogradar površinu pojedine plohe i godinu, kada će ju predvidljivo obnoviti, nadalje podlogu (američku lozu) za pojedinu plohu, domaću lozu, dubljinu rigolanja, razmak, rez, djubrenje i t. d. Uz osnovu sastaviti će sebi napredni vinogradar i mali proračun, da uzmogne razabrati, koju je površinu kadar, obzirom na svoje novčane prilike, godišnje obnoviti tako, da ne osjeti u velikoj mjeri regeneraciju svoga vinograda!

Kada je napredan vinogradar sve to na papiru uredio ili zasnovao, tad će započeti s radom vani u vinogradu. Kako pri tom imade postupati, pokazati će mu slijedeći redci.

Kada je u jeseni poslije berbe izbačen onaj dio starog vinograda, koji nije više u stanju naplaćivati izdatke oko obradjivanja, poravna se ili isplanira (ovaj se posao imade uvijek prije rigolanja izvršiti) dotična ploha, a za tim se po mogućnosti odmah u jeseni izrigola (duboko prekopa) na 60 cm. dubljine.

Ovo jesensko rigolanje vinogradskog tla imade tu prednost pred kasnijim — proljetnim — rigolanjem, što se zemlja preko zime slegne, promrzne, poprimi dostatne količine zimske vlage, t. j. popravi se u svakom pogledu, a osim toga je u jeseni i radna snaga jeftinija.

Prekapanje ili rigolanje tla imade se izvršiti vrlo savjesno i valjano tako, da gornja zemlja (mekota) dodje na dno svake grabe ili jarka, dok doljnja zemlja (zdravica) imade doći na mekotu. Pošto cijepljena američka loza imade obično duljinu od 40 do 45 cm., to će žilje doći upravo u mekotu, gdje će se bujno razvijati.

U proljeću, kad se izrigolano tlo dostatno osušilo, poravna se, a zatim se izkolči, t. j. označe se redovi.

U interesu je razvitka i trajnosti cijepljene američke loze, te potpunog razvitka i dozrijevanja grozdja, da se loza ne

zasadi pregusto, već barem u razmaku od 120 cm. u četverokut. Tamo, gdje se pako kani uvesti uzgoj loze na žicu i obradjivanje ili okapanje tla u vinogradu plugom, valja zasaditi red od reda u razmaku od 150 cm., a u redu lozu na 1 metar udaljenosti.

U vinogradu, u kojem je loza zasadjena u dostatnom razmaku, ne pojavljuju se razne bolesti: peronospora, oidium i razni štetnici u tako velikoj mjeri, kao u pregusto zasadjenim vinogradima. Opetujem stoga: cijepljena američka loza, koja je zasadjena u dostatnom razmaku, bujno se razvija, mnogo radja, trajna je, grož̌dje potpuno dozri, a bolesti i štetnici čine na takovoj lozi manju štetu, nego na lozi, koja je pregusto zasadjena.

Naprotiv ne bi bilo razumno, kad bi davali cijepljenoj američkoj lozi prevelik razmak (kao što sam to vidio u nekojim pakračkim vinogradima!), jer se time tlo premalo izrabljuje, zbog čega se ne postizavaju povoljni uspjesi.

Poslije kako su redovi postavljeni dolazi sadnja loze. Najbrže se dolazi do rezultata (vina), ako se sadi gotova cijepljena ili kalamljena loza. U slučaju, da ne možemo bud iz kojeg razloga nabaviti potrebnu kalamljenu lozu, to možemo saditi i korenjake prikladne američke loze, koji se moraju slijedeće godine na licu mjesta u vinogradu oplemeniti (kalamiti).

Što se tiče izbora podloga (američkih loza) za pakrački i daruvarski kotar, to preporučam, da se u sva krečovita (vapnena) tla (osobito valja na takova tla paziti u pakračkom vinogorju, jer su tamo mnogi vinogradi propali zbog toga, što su u krečovita tla zasadjene neprikladne podloge) zasadi isključivo podloga Riparia i Berlandieri Teleki. Osim ove podloge imadu se upotrijebiti podloge Riparia portalis i druge. Gdje će jedna, druga ili treća podloga upotrijebiti, može najsigurnije ustanoviti vinogradarski stručnjak ili se dade tlo istražiti u kr. hrv. slav. zemaljskom zavodu za iztraživanje tla u Zagrebu.

Obzirom na izbor domaćih vrsta (loza) za obnovu vinograda u pakračkom i daruvarskom kotaru, navodim, da je u interesu potpunog uspjeha vinogradarstva u rečenim kotarima, da se u prvom redu proizvadjaju bijela vina, jer sam se osvjedočio, da su tamošnje prilike najprikladnije za proizvodnju bijelih vina (daruvarski je »Riesling« upravo glasovit!).

Naši se vinogradari moraju priučiti na zajednički i složan rad. t. j. rad na jedinstvenom temelju, jer samo tako postizavaju se potpuni uspjesi. Samo onaj vinorodni predjel može računati na potpun uspjeh oko obnove svojih vinograda, koji će zasaditi malo, ali za postojeće prilike najprikladnije vrste loze, t. j. vrste, koje u dotičnom kraju najbolje uspijevaju, redovito radjaju i daju vazda valjana i za trgovinu prikladna vina. Naprotiv ono vinogorje, koje je zasadjeno sa mješavinom najraznijih vrsta loze, ne može nikada računati na potpuni uspjeh, jer će dobivati vina bez izrazita ukusa, boje i kakvoće, t. j. vina, koja — jer se ne traže — ne će moći valjano unovčiti!

Koje vrste loze da se dakle sade za proizvodnju prikladnih vina u daruvarskom i pakračkom kotaru?

Na temelju mojih višegodišnjih iskustva i opažanja preporučam za regeneraciju vinogorja ove vrste: graševinu talijansku, graševinu reinsku, silvanac, plemenku bijelu i crvenu (za bijela vina); dok za ograničenu produkciju crnog vina preporučam burgundac crni i kadarku.

Vrste plemenke davati će osim ugodnog, pitkog stolnog vina u prvom redu valjano stolno grožđje.

Prema položaju, tlu i drugim okolnostima, valja da pojedinac zasadi u svom vinogradu na veliko jednu, drugu i t. d. od navedenih vrsta. I u tom slučaju u interesu je sjegurnog uspjeha, da zatraži stručnjački savjet.

Izabrane vrste imadu se savjestno i valjano zasaditi, jer samo u tom slučaju biti će uspjeh sadnje potpun.

Zasadjena cijepljena američka loza imade se marljivo njegovati, da uzmogne brzo napredovati i razviti se, jer ćemo tim načinom ubrzo postići željeni cilj — berbu!

Svaki vinogradar mora ići za tim, da u interesu trajnosti i plodnosti nasada uzgoji ponajprije zdrave i jake trsove, od kojih tad može — uporabom razumnog reza — tražiti odgovarajući prirod. Kad

bi ali već u 2. ili 3. godini poslije sadnje htjeli rezom »na rod« iscrpiti snagu novog nasada, tad bi trsovi bezuvjetno zakržljavili i prije reda propali. Stoga ponovno upozorujem vinogradare na važnost uzgoja jakih i valjano uzgojenih trsova — prije nego se režu »na rod«.

Da se uzmognu mladi američki nasadi odmah u prvim godinama bujno razviti i time na trajnost i plodnost loze povoljno utjecati, to se vrlo preporuča, da se tla, na kojima je dugi niz godina stajala i radjala naša domaća loza, ostave — prije nego se zasade cijepljenom američkom lozom — nekoliko godina na miru, da odpočinu. Na taj će se način dotična tla u velikoj mjeri popraviti ili poboljšati, što će biti po razvitak tuj zasadjene loze od vrlo povoljnog utjecaja. Još bolji uspjesi postići će se obzirom na poboljšanje izcrpljenih vinogradskih tla, ako se duboko preoru i zasiju sočivnicama (grahorica, grašak, lupina, lucerna) t. j. biljkama, koje su kadre sakupljati dušik iz zraka. Ovako zasijane biljke imadu se prije, nego započnu cvasti — zakopati ili zaorati, uslijed čega se dotična zemlja vrlo popravi, t. j. obogaćuje dušikom, koji veoma povoljno utječe na razvitak cijepljene američke loze.

Na dobrim položajima i zemljištima, na kojima još nije bila zasadjena loza, uspijevati će američka loza i bez prethodnog zelenog djubrenja bujno, a prirod (berba) biti će obilan.

Kad smo razumnom priredbom tla, valjanim rigolanjem, prikladnim izborom podloga (am. loza) i domaćih loza, dostatnim razmakom, savjestnom sadnjom i cijelom ostalom njegom — uzgojili zdrave i valjane razvijene trsove, tad možemo — poslije 4 godine nakon sadnje — započeti rezidbom »na rod«. Nu time neka nije rečeno, da se svi trsovi mogu jednako »na rod« rezati; a to nikako! Naprotiv rez loze imade se vazda ravnati prema razvitku i jakosti pojedinog trsa, te prema vrsti loze. Prema tome režu se najjači trsovi graševine talijanske, graševine rajnske, silvanca i burgundca crnog na 1—2 lucnja sa 8—10 pupova i 1—2 reznika sa 2—3 pupa; dok se plemenka bijela i crvena, te kadarka režu obično na 2—4 reznika sa 3—4 pupa, i to s razloga, jer se grožđje ovih vrsta uporabom reza na reznike bolje razvije, te prije i potpunije dozori. Medjutim valja znati, da se i ove potonje dvije vrste (plemenka i kadarka) mogu prema potrebi rezati na lucnje i reznike, kao što je navedeno za ostale za kotare Pakrac i Daruvar preporučene vrste.

Rezitba, i to razumna rezitba pojedine vrste, imade se vazda ravnati prema razvitku pojedinog čokota ili trsa, prema opažanjima vinogradara, nadalje da li kanimo proizvadjati stolno grožđje ili vino i t. d. Ovo potonje vrijedi za plemenku bijelu i crvenu; jer se graševina, burgundac i silvanac moraju rezati na lucnje — čim to razvitak pojedinog trsa dopušta — želimo li od ovih vrsta postizavati odgovarajući prirod.

Slabiji trsovi režu se — u interesu njihovog ojačanja — i u kasnijim godinama na reznike bez lucnjeva.

Kod rezitbe vinograda valja imati na umu, da je plodno drvo ono, koje stoji na prošlogodišnjem drvetu. S toga razloga imadu se lucnji vazda ostavljati iz onih mladica, koje stoje na prošlogodišnjem rezniku. Nadalje se imade kod rezitbe paziti na to, da lucanj stoji uvijek iznad reznika, da dobijemo iz reznika što bolje razvijene plodne mladice za slijedeću godinu i za to, da ne uzgojimo previsoke trsove — kakovih sam opazio u nekojim pakračkim vinogradima! Valja naime znati, da previsoki trsovi nepovoljno utječu na kakvoću proizvedenog vina, a osim toga i trajnost samog nasada. Potrebno je s toga, da se trsovi, koji su uslijed lošeg reza i uzgoja »otišli u vis« razumnim rezom snize, i to tako, da se uzgoji jedno stablo (ne više krakova!) sa 40—45 cm. visine, na kojem stablu moraju biti lucnji i reznici.

Prigodom rezitbe vinograda mora se takodjer sa trsova odstranjivati stara kora, jer se pod ovom zadržavaju razni štetnici loze i vlaga, koja nepovoljno utječe na razvitak i trajnost trsova. Osim toga imadu se prigodom rezitbe vinograda odstraniti žilice iz cijepljenog mjesta na lozi, jer su ove na štetu trsa. Ne kanimo li naime svake godine odstranjivati gornje žilice na cijepljenoj lozi (takozvane branduse), tad u opće ne trebamo saditi cijepljenu američku lozu!

Poslije razumno obavljene rezitbe vinograda, čišćenja trsova i odstranjivanja brandusa — dolazi kolenje vinograda i vezanje lucnjeva. Lucnji imadu se vrbovim šibama vodoravno i čvrsto privezati uz posebne kolčiće ili — ako je žica u vinograda — na žicu.

Iza toga dolazi kopanje vinograda, sumporenje protiv oidiuma, štrcanje protiv peronospore, tamanjenje raznih štetnika na lozi, odstranjivanje jalovih mladica, pinciranje ili uštipavanje mladica na lucnjevima, vezanje mladica, općenito prikraćivanje mldica i djubrenje vinograda.

Kopanje vinograda vrlo je važan posao oko njege loze, jer se kopanjem rahli zemlja, uslijed čega se bolje ugrije, vlaga se zadržava, razni drač se uništuje, hranive čestice se u tlu uslijed pristupa zraka (kisika) bolje rastapaju — što sve vrlo povoljno utječe na razvitak i plodovitost cijelog vinograda.

Prvo kopanje (duboko i grudasto!) vrši se poslije kolenja i vezanja lucnjeva, drugo kopanje prije cvatnje, treće u mjesecu srpnju, a četvrto poslije berbe (duboko i grudasto!)

Sumporenje protiv oidiuma vrši se godišnje 3—4, a prema potrebi i više puta — zbog toga, da se zapriječi širenje plijesni (oidium, pepeo, lug), koja u prvom redu napada grožđje.

Štrcanje vinograda vrši se preko ljeta takodjer prema potrebi 3—4 i više puta — s razloga, da se zapriječi štetan utjecaj peronospore na razvitak loze i grožđja.

Oba ova posla imadu se izvršiti vrlo *savjesno i pravovremeno,* jer samo u tom slučaju nadati se podpunom uspjehu oko obrane vinograda od oidium-a dotično peronospore. Uspjeh obrane vinograda od peronospore ne stoji možda u što češćem štrcanju sa što jačom rastopinom modre galice i vapna, već tako reći isključivo u pravovremenoj i savjesno *obavljenoj obrani!* Isto vrijedi i za obranu vinograda od oidium-a pomoću prašenja sa sumpornim prahom.

Razni učeni ljudi osim toga dokazaše, da se pomoću valjanog i pravovremenog sumporenja i štrcanja vinograda ne zaprečuje samo pojavljivanje navedenih bolesti na vinovoj lozi, već se ovim manipulacijama istodobno i vrlo povoljno utječe na cijeli razvitak loze i time na potpuno dozrijevanje grožđja!

Osim obrani vinograda od oidium-a i peronospore, mora se prikloniti i osobita pažnja obrani vinograda od drugih bolesti (crni rak i t. d.) i štetnika (moljac grožđja i t. d.), jer samo tim načinom možemo potpuno očuvati vinovu lozu od njezinih neprijatelja, a time dakako povoljno utjecati na njezin cijeli razvitak, plodovitost i trajnost.

Odstranjivanja jalovih mladica, pinciranja ili uštipavanja mladica na lucnjevima (nad zadnjim grozdom valja da ostanu 4—5 zdrava lista, a ostalo se imade svaki puta — kad naraste — odstraniti), vezanju i općenitom prikraćivanju mladica (u mjesecu srpnju) imade se prikloniti najveća pozornost, jer to su poslovi, uslijed kojih — ako se razumno vrše — se može osobito povoljno utjecati na razvitak, plodnost, oblik i trajnost trsova, te na potpuni razvitak i dozrijevanje grožđja i mladica. Ove vrlo važne ljetne poslove oko uzgoja i njege loze treba da vrši samo onaj, koji je potpuno vješt i rezitbi loze, jer će samo takav radnik biti u stanju polučiti izvršenjem navedenih poslova potpun uspjeh. U ove poslove slabo ili nikako upućeni radnici čine više štete na trsu, nego koristi!

Đubrenje u cijepljenom američkom nasadu jedan je od najvažnijih poslova, zbog čega se taj posao imade redovito i valjano obaviti.

Najracijonalnije je, da svaki vinogradar uvede obzirom na đubrenje svog vinograda turnus ili ophodnju — recimo 4-godišnju — a to znači, da se stanoviti dio vinograda imade zagnojiti svake 4. godine. Vrlo se preporuča, da se uvede u vinogradu takozvano kombinovano đubrenje, t. j. đubrenje sa stajskim i umjetnim đubretima; jer se na taj način đubrenja mogu polučiti osobito povoljni uspjesi. Osim toga se ovim kombinovanim đubrenjem *prištedjuje na dovozu* stajskog djubreta, *jer ga manje treba,* nego u onom slučaju, ako se djubri isključivo sa stajskim djubretom. Prema tome je čisti dobitak od viograda veći, jer smo uz manji trošak (izdatak) postigli isti uspjeh, t. j. jednaku berbu. Evo primjera: Djubrimo li vinograd isksjučivo sa stajskim djubretom, tad ga moramo zadjubriti svake treće godine. Želimo li ga zadjubriti valjano, da uzmogne cijepljena loza naći u zemlji vazda dostatnih količina hranivih tvari, tad moramo po jednom kat. jutru (1600 ☐ hv.) dati 800 metercenti stajskog djubreta što stoji sa dovozom K 800. Djubrimo li vinograd sa stajskim i umjetnim gnojem djubretina (kombinovano), tad možemo uvesti — kako sam naveo — 4-godišnju oplodnju, i to tako, da dademo vinogradu svake četvrte godine:

400 metercenti stajskog djubreta, što stoji sa dovozom	K	400.—
i 6 metercenti umjetnih gnojiva	K	120.—
Ukupno	*K*	*520.*

Pri tom smo prištedili K 280.—, a rezultat (berba) je jednak onomu, gdje je djubreno isključivo sa stajskim djubretom! Od umjetnih gnojiva valja uzeti po jednom kat. jutru ovu mješavinu:

300 kg. superfosfata
100 kg. 40%-ne kalijeve soli
200 kg. amonijevog sulfata
Ukupno 600 kg.

Sa stajskim djubretom je najbolje djubriti odmah u jeseni poslije berbe, a sa navedenom mješavinom umjetnih gnojiva rano u proljeće.

Spomenem li još, da su nekoji pakrački vinogradari svojevremeno — na svoju štetu — zasadili »glasovitu« i nevaljanu lozu »Delaware« i druge takozvane »Direktore«, od kojih će loza dotičnici umjesto koristi imati štetu, tad sam u kratko opisao sve one točke, do kojih stoji uspjeh obnove vinograda u kotarima Pakrac i Daruvar.

M. Urbani—Križevci.

Važnost gospodarskih predavanja i tečajeva.

U novije vrijeme čitamo u novinama vrlo često o raznim gospodarskim zimskim tečajevima, školama i predavanjima. To su većinom predavanja ili tečajevi za odrasle momke, gospodare i žene. Nu naši odrasli ljudi ne dadu se više ni na pučka predavanja a kamo li na polazak tečaja, koje dulje vremena traje. Naši su ljudi u nekim krajevima veoma nepovjerljivi prema novotarijama uopće a osobito prema raznim poučnim predavanjima i tečajevima. Ne znam, je li je to moguće strah pred novim troškovima ili teretima, ali znam da su pače u nekim zapuštenim krajevima predavače kamenjem natjerali i nijesu dali govoriti veterinaru i liječniku o čisto gospodarskim pitanjima. Nu na sreću nije svagdje tako. Gdje narod osjeća potrebu za naobrazbom i želju za poukom, tamo pače traži, da što češće dolaze k njemu gospodarski stručnjaci predavati a čitamo i čujemo, kako su seljaci iz Sv. Ivana Žabna tražili, da se ove godine drži u njihovom selu zimska gospodarska škola. Do godine misle držati u Sv. Ivanu pače kućansku školu za gospodarice i domaćice, dakle za žene i djevojke. A sada evo čitamo, da se je 15. veljače držao ispit u zimskoj gospodarskoj školi u Rečici kod Karlovca. Prema izvještaju već držanih ovakovih škola vidimo, da takve škole polaze i odrasli ljudi. To je sasvim u redu — tako i treba; dobra gospodarska škola je za svakoga; baš stariji gospodar imade više puta prilike osjetiti u svom poslu, da se danas više ne dade tako gospodariti kao negda. Život biva sve težji, gospodar mora da iz zemlje izbije što veću korist. Danas mora dobar gospodar biti i dobar trgovac. Uspjeh u gospodarstvu ne može se više prepustiti sreći ili slučaju, ovaj uspjeh kod naših ljudi često ovisi samo o prirodjenoj spretnosti gospodara, u takovom se gospodarenju ali ne očituje racijonalan postupak, koji proizlazi iz znanja i nauke.

Znanje treba svima nama a najviše gospodaru, jer gospodari svojim radom povečavaju narodni imetak. Što je taj narodni imetak veći, to je narod jači, snaga se naroda danas ne mjeri više mišicama i oružjem već gospodarskim dobrima. Samo gospodarski jaki narodi su slobodni i neovisni — dobro se dakle veli »prosvjetom k slobodi!«

Najbolja je dakle naša politika pridizanje malog gospodara i seljaka, učiniti ga gospodarski jakim i neovisnim. Naš seljak i gospodar mora biti dakle pristupačan prosvjeti te prisustvovati svim pučkim predavanjima, a svoje ljude i djecu puštati u škole i siliti na polazak tečajeva. Ratarnice naše nisu imale uspjeha već i radi toga, što nije mnogi seljak iz puke sebičnosti pustio sina u školu, jer ga je trebao u kući. Dok su u drugim zemljama ratarnice prepunjene seljacima, naše se jedva posjećuju — za njih se slabo mari.

Ratarnicu je malo koji seljački gospodar svršio a priznajmo i žalostnu činjenicu, da ih imade takovih, koji nisu ni pučke škole svršili a neki su iz samog nemara sve zaboravili, što su u školi naučili — pače i čitati. Dakako da uz takove prilike ne može biti ni dobrog gospodarenja. U današnjim prilikama nuždno je, da si svaki budući gospodar već od najranije mladosti usvoji što više znanja, da osim pučkih škola svrši — ako ne ratarnicu — to barem koji gospodarski tečaj. Mladje svoje ljude neka seljaci šalju u ratarnicu a momci i stariji gospodari neka polaze pučka predavanja i gospodarske tečajeve. Za one, koji ne znadu čitati, drže se takozvani analfabetski tečajevi u svim većim mjestima.

Gdje nema takovih tečajeva, tamo neka općinari i gospodari traže kod svojih poglavara, da se to i kod njih uvede, a ljude bez obzira na dobu treba upravo prisiliti, da redovno te besplatne škole polaze.

Ove škole ne samo da polaznika ne stoje ništa, već on dobije i knjige i sav potreban materijal. One ljude, koji prave iz starijih polaznika ovakovih tečajeva sprdnju, treba poučiti, da učenje nije sramota i da nije nijedan čovjek prestar za nauku; te starosti nema, koja ne bi još nešto mogla naučiti.

Njemačka, Belgija, Švicarska jednom riječju sve napredne zemlje imadu veoma mnogo takovih škola, koje obično zimi drže za odrasle gospodare a i za žene. Kod nas su te zimske škole osnovane lih na dobrovoljnom polasku — u školu ide, tko hoće a može i koji puta izostati — drugdje je polazak obvezatan; t. j. koji se upiše taj mora školu redovito polaziti. Mi u svemu popuštamo mjesto da odlučno radimo, prem vidimo, da je već krajnje vrijeme za ozbiljan rad.

Jakost i sloboda naša ovisi samo o nama; narod, koji ne će prigrliti prosvjetu, koji odbija od sebe svaki napredak, toga će prije ili kasnije progutati veliki narodi. Što je jedan narod manji, to mora razvijati veću djelatnost na svim područima, mora se sam brinuti za svoj razvoj i napredak.

Gospodari seljaci prigrlite dakle prosvjetu, koja vam se pruža sa rodoljubnih strana.

Mijat [illegible]rkanić:

Život zadrugara*).

Kad smo govorili o istoj stvari u 6. broju Hrvatskog Udrugara pr. g., spomenuli smo, da nije svejedno zadruzi, kako njezini članovi žive. Što je bolji i uredniji život pojedinca zadrugara, čim je jači i u kući i na svom posjedu, tim jača je zadruga, veći je i moćniji njezin ugled. Istaknuli smo, da radi toga ravnateljstvo i nadzorni odbor budnim okom moraju paziti na život svojih članova.

Ovajput progovorit ćemo o vrlo važnom predmetu u svakoj kući — o štednji.

Kad se zamislimo u današnje prilike seljaka, koji živi samo od svoga pluga, a takovih je većina, gotovo svi u seljačkoj zadruzi, vidjet ćemo, da ga te prilike sile na mnogo veće novčane izdatke, nego je to prije bilo. Zašto je tako, ne treba razlagati, jer su svakomu i pre dobro poznati uzroci. Prinužden tako seljak na velike izdatke: skupi težaci, visoke cijene hrane, odijela, blaga i svega ostaloga, što si zamislimo, mora dobro paziti, otkuda će namaknuti potrebni novac za pokriće svojih troškova. Razmišljanje o tom dovest će svakoga na to, da je vrlo dobar lijek proti tomu štednja.

Rekli su zadrugari: »Lako je štediti onomu, koji ima, a što da mi štedimo, kad nemamo ništa. Evo na to odgovora. Za svaki izdatak u kući treba pitati, jeli od potrebe i bi li se moglo biti bez njega. Paziti valja, kako žive ukućani, dali možda nerazborito ili čak obijesno troše kućno dobro, a djeca da se valjano i po strogom zaptu vladaju, da pomažu u kući. Kod kupovanja robe opet treba paziti, da nije preskupa i da nije loša. Mnogi kupuju onakove stvari, koje ne treba, te pri tom zaboravljaju na onu — tko kupuje, što ne treba, prodavat će i ono, što treba. U kući, gdje ima ženske čeljadi, znade se često mnogi groš uludo rastepsti na kojekakove ženske prtljarije, koje one kupuju samo zato, da udovolje svojoj taštini, da tobože ne zaostanu za drugima u selu.

Kućegospodar i ostale muške glave u kući neka se ne podaju lakoumnu životu, piću, kartanju, igranju za novac, jer sve to dovodi do nepotrebnih izdataka, koji kuću osiromašuju i upropašćuju.

Ako je tko dužan u zadruzi, neka pazi, da točno plaća otplatu glavnice i kamate, jer mu se inače priračunavaju zatezni kamati. Kod plaćanja poreza valja biti na oprezu, da se ne plaća istom onda, kad pred kuću dodje porezni ovrhovoditelj, jer time narastu nepotrebni troškovi. To su sve načini, kako se dade štediti. Mi, koji nemamo, da nastran mećemo, moramo na ovakov način štediti. Neka si svaki izračuna po ovom primjeru, koliko je na godinu izdao, što nije nužno morao, što si je mogao uštediti, pa će se uvjeriti, da u mnogo slučajeva izadje lijepa svotica. Kakova god lakoumnost dovede čovjeka na velike izdatke.

Ovom prigodom ne smijemo zaboraviti na jednu činjenicu, koja se kod mnogih štedljivih ljudi pojavljuje, a to je — škrtost i odvratna pohlepnost. Najbolje se učimo na živim primjerima, jer nam ti najčvršće ostaju u pameti, jer ih uvijek gledamo pred sobom, dočim riječi — na jedno uho unutar, na drugo-

---

* vidi 6. broj Hrv. Udr. 1912.

van. Poznam jednoga imućna seljaka, koji je sav svoj imetak stekao vlastitim žuljevima ponajviše zaradom u Americi. Imao je družine dosta, ali i kruha dosta. Gotova novca imao je uštedjeno toliko, da su mu kamati dnevno odbacivali 4—5 kruna. Naravno da ih on nije trošio, nego ih dalje uglavničavao, ali ne zato, što mu ne bi bilo od potrebe, nego jer je bio prekomjerno škrt. U nedjelju, kad se svi ljudi bolje obuku, on je nosio na glavi poderan i mastan šešir. Medju ljudima ga nisi mogao nikad naći, da se porazgovori, posavjetuje. Zlobni susjedi rekli su, da samo kod kuće broji, koliko će mu kamati donijeti. Dakle ne treba biti ni odviše pretjeran i pohlepan.

Naskroz je oprečna od škrtosti rasipnost. Ne zna se, je li ružnija rasipnost ili škrtost. Zlo jedno, zlo drugo. Kolike kuće su propale s rastrošnosti gospodara, mogao je lako čuti svaki od nas. Teško je steći, a lako je rasteći. Sva družina jednomu rasipnomu ne može dosta nadavati ni nasmagati.

Zlatan je srednji put. Umjernost je u svemu najbolja. Živi umjerno, radi, štedi i uštedjuj, koliko ti je za život potrebno, koliko ti treba za stare dane, a troši toliko, da ti se naužije prema potrebi i duša i tijelo. Mnogima se može s pravom prigovoriti, da daju samo za tjelesni užitak, da misle samo na jelo i pilo. To radi svaki drugi božji stvor. Ali čovjek je čovjek — razuman stvor Božji. Da gospodar dade pet-šest groša za dobru knjižicu ili novine, ne treba biti tako škrt ili nerazborit, pa se ustezati, jer se time ne pokazuje nikakova štedljivost.

Mnogo prilike ima žena — planinka za štednju. Kokoš, pile, jaje, voće, povrće daje joj zgode, da utrškom od toga odbaci koju krunu na stranu. Čini mi se stoga vrlo sretna namisao — štedne karte. Nitko ih tako zgodno i korisno ne može izrabiti kao gospodarice i kućanice. Dužnost je naših hrvatskih seljačkih zadruga, da se ovim pozabave, da pokušaju. Mi smo uvjereni, da će ti pokusi s domaćicama naše očekivanje platiti posvemašnjim uspjehom. U mnogim krajevima naše domovine osobito u Primorju i Gorskom kotaru odlikuju se »gospodinje« krasnim svojstvom štedljivošću. One znadu, dok im se muževi trude po širokom svijetu što kućarenjem, što drugim radom, u svojem dvorištu othraniti lijep broj živadi utoviti svinje i paziti svoju kravu muzaru. Prilike je uvijek, da dobiješ groš za mlijeko kao i za jaja. Te stvari se lako prodaju, a novac je tu. Vidio sam u prikupskim krajevima kako žene preko Kupe iz susjedne Kranjske donesu sproljeća pune košare trešanja na blagdane i to na jagmu prodadu. Što mogu one, mogu i naše. Za trešnjama dodje redom drugo voće. A tek seljaci blizu gradova i većih mjesta! Povrće, koje znadu naša braća Bugari tako divno njegovati, da od trgovanja s tim živu čitave obitelji, dat će i našim domaćicama mnogi groš. U zemlji je zlato, samo ga treba trudom i mukom iskopati. Ono što se trudom i mukom dobije, treba razumno trošiti i misliti na stare dane. Starost je slabo oružje, a tko se zarana ne pobrinē, taj će kašnje slabo. Nije sada, ko što ga je negda bilo. — Valjan čovjek iz kamena sebi hljeb izbije.

A. M chnik:

Pazite kod prelaza od suhe na zelenu krmu.

Njekoji gospodari, koji su prošle jeseni posijali ozimi grašak ili ozimu grahoricu, imati će već prema koncu ovog mjeseca zelenu krmu mogao biti štetan po zdravlje domacerne ili djeteline. Ova ranija zelena hranitba bez dvojbe je od velike koristi po gospodara. S jedne strane izbavi ga ona iz neprilike, ako imade već malo suhe krme, a s druge strane od zelene krme dobiva se više mlijeka od krava muzara, što je ne mala korist osobito kod onih seljačkih gospodara, koji se bave i mljekarstvom ili odgajanjem teladi za rasplod.

Buduć bi nagao prelaz od suhe na zelenu krmu mogao biti štetan po zdravlje domaćih životinja, to upozoru no naše zadrugare, da budu kod toga vrlo oprezni. Često se dogadja, da uslijed prenaglog prelaze takove hranitbe obole probavila kod stoke, pa tako gospodar imade više štete nego koristi u početku zelene hranitbe. Prelaz od suhe na zelenu hranidbu neka bude postepen i polagan. Najbolje je, ako se ovaj prelaz provede potpuno za vrijeme od tjedan dana. Kod toga neka se postupa na slijedeći način. Prvi dan, kada ćemo započeti zelenom hranitbom, neka se u suhu krmu mješa jedna osmina zelene krme, drugi dan dvije osmine zelene krme, treći dan tri osmine zelene krme, i tako dalje svakog daljnjeg dana za jednu osminu zelene krme više, a suhe krme manje. Osmi dan moći će blago dobivati već samu zelenu krmu, što neće biti štetno, jer su se probavila stoke kroz osam dana priučila na zelenu krmu.

J. Gollner:

Sigurnost uložaka kod naših zadruga.

Prošle zime — kada je medjunarodni položaj bio dosta mutan i nejasan, širile su se kao drugdje tako i kod nas glasine, da će naime država za slučaj rata pobrati uloške, te iste upotrebiti u svoje svrhe. — Nije čudo, da se je taj tobože kobni glas u ovo teško doba na novčanom tržištu, kao i gledom na tmurne oblake na političkom obzorju, potresno dojmio naših ulagača, osobito pak onih, kojima nijesu bile poznate prilike u takovim slučajevima. — Oni pak, koji poznaju način poslovanja u našim zadrugama, nijesu se ni najmanje uzrujali na te glasine, — jer im je bilo poznato, da je svaka bojazan u tom pogledu netemeljita. — Mi ćemo to u kratko ovdje ocrtati, da posve umirimo i one, koji možebit ipak misle, da bi se moglo dogoditi kakovo zlo njihovim uloščima.

Isključena je mogućnost, da država uopće pokupi uloške iz naših zadruga, a to jednostavno zato, jer zadruge nemaju uloške nagomilane u svojim blagajnama, već su oni izdani kao zajmovi medju članove zadruge. — Kad bi zadruge čuvale uloške u svojim blagajnama tad bi morale bezuvjetno štetovati, jer moraju ulagačima plaćati kamate, a njihov bi novac ležao u zadružnim blagajnama bezkamatno. — Zadruge imadu u svojim blagajnama redovno veoma male svote, a kad se nakupi novac, tad se izdaju zajmovi, a ako nema potražbe za zajmove, tad se sakupljeni novac pošalje Hrvatskoj poljodjelskoj banci u korist tekućeg računa dotične zadruge. — Ova pak daje sakupljenu gotovinu drugim zadrugama, koje trebaju novaca za zajmove, — pa tako to ide sve dalje i dalje. — Sve to znade država veoma dobro, pak zato ne će ni tražiti novaca tamo, gdje znade, da ih nema.

Nu treba imati na umu i to, da su ulošci naših zadruga o s o b n a s v o j i n a (privatna) dotičnih ulagatelja, pa da je dosljedno tomu posve isključeno, da bi država dirala u osobno (privatno) dobro pojedinoga svoga državljanina. — Ako bi to bilo moguće, tad se ne bi radilo samo o uloščima, već bi tad država mogla uzeti svojim državljanima i cijeli njihov imetak. Zar bi u takovom slučaju što koristilo, da ulagatelj digne svoj uložak, pak da ga čuva kod kuće u kakovoj staroj škrinji, postelji ili čarapi? — Država bi došla, obavila premetačinu i odnijela novac. — Pa ne samo to, već bi država zaplijenila blago, vino, žito i sve slično, pa bi tad sve to prodala! — Nu budući se takova šta nije dogodilo ni u najtežim vremenima prošlih stoljeća, to budimo posve mirni, jer se sad u tom prosvjetljenom vijeku to nikako ne može dogoditi.

O tom predmetu se je razpravljalo mnogo i u svjetskom novinstvu, a držimo, da će naše ulagatelje kao i ostale članove zadrugare zanimati i posve umiriti ovo nekoliko redaka, koje smo ovamo prenijeli po listu »Zadruga« iz predavanja odličnog njemačkoga zadrugara, ravnatelja saveza g. Katholya, koje je održao 24. studenoga 1.912. u Saalbau-u. — Govornik je raspravljao o medjunarodnom pravu osobitim obzirom na sigurnost uložaka u novčanim zavodima, te je naglasio osobito ovo:

Već za vrijeme velikog njemačko-francuskog rata u g. 1870.—71. razlikovala se je strogo privatna svojina pojedinih osoba od državnog imetka, — prem još nije bilo u tom pogledu valjanih i obvezatnih medjunarodnih ugovora. — Nijemci su naime prisvojili gotovinu franceske banke u Reimsu u sjevernoj Franceskoj, ali su na temelju odredbe njemačkoga prijestolonasljednika Fridrika morali banci povratiti novac, jer da se ne smije dirati u tudje dobro, pa bilo to i neprijateljevo.

Još jasnije se je pokazala razlika, kako valja postupati s neprijateljevim privatnim imetkom, a kako s državnim, u gradu Strassburgu. — Tu su naime Nijemci dobili u ruke kod podružnice Banque de France, koju su smatrali lih državnom bankom franceskoga naroda, osam i pol milijuna franaka; tri milijuna sačinjavali su ostatak vjeresije, koja je bila stavljena na raspolaganje francuskom vojnom eraru. — Kad se je banka pritužila na taj postupak, naglasiv da nije lih državna banka, već da joj je povjeren i privatni imetak pojedinaca, izručila je njemačka vojna uprava taj zapljenjeni novac banci.

Već godine 1874. bavila se je konferencija velevlasti u Bruselju s pitanjem, koji se imetak u slučaju rata imade smatrati privatnim, a koji državnim. — Nu ovaj puta nije došlo (u tom pitanju) do potpunog sporazuma, — već se je takav sporazum postigao tek na mirovnoj konferenciji u Haagu. — U člancima 46., 53. i 56. medjunarodnog ugovora, koji govori o ratu na kopnu, zaključeno bi, da se odsada u s l u č a j u r a t a n e s m i j e d i r a t i n i u p r i v a t n i, a n i u o p ć i n s k i i m e t a k. Uzeti se može samo državni imetak, novac u državnim blagaj

nama. — Ovih se ustanova mora bezuvjetno držati neprijatelj koje mu drago ratujuće države, pa kako bi mogla tad koja država uzeti imetak svojim vlastitim državljanima? — Mnijem, da će sad svaki uvidjeti, kako je takav postupak naprosto nemoguć! — Buduć pak naše zadruge raspolažu samo s privatnim imetkom pojedinih osoba, koje su im ga povjerile, a državnog imetka kod njih u opće ni nema, to je jasno, da su ulošci najbolje i najsigurnije spremljeni baš kod naših zadruga tim pak više, kad se uzme u obzir neograničeno jamstvo svih članova za sve obveze pojedinih zadruga.

Prosudjujemo li ovu stvar s koje mu drago strane vidimo, da je sigurnost uložaka kod naših zadruga u slučaju rata baš takova, kao i u mirnim vremenima, te da nitko nema ni najmanjega povoda, da svoj novac uzme odanle, gdje mu je posve siguran, pa da ga spremi kod kuće na nesigurno mjesto, pristupačno tatima ili drugim kakovim nepogodama, kojih nigdje ne manjka.

Držimo, da smo time naše marne ulagače potpuno uvjerili o sigurnosti njihovih uložaka, te se nadamo, da će i u buduće revno proslijediti oko sabiranja pričtednja, imajući vazda pred očima davno ustanovljenu istinu, da je razumna štednja pravi temelj narodnom blagostanju!

A. Machnik:

Nešto o sjetvi kukuruza.

Buduć će polovicom ovog mjeseca započeti sijanje kukuruza, to želimo naše zadrugare još u pravo vrijeme upoznati s najboljim načinom sijanja ove za veliki dio naše domovine vrlo važne gospodarske biline.

Prije same sjetve treba pripraviti sjeme. Staro je gospodarsko pravilo, da već kakvoća sjemena upliva na budući prirod. Uslijed toga treba nastojati, da od najboljega sjemena upotrebimo za sjetvu najbolje zrno. Osobito je važno ove godine posvetiti što veću brigu izboru i pripravi sjemena. Poznato je, da je prošle godine kukuruz slabo dozrio. Mnogi gospodari spremili su nezreo kukuruz, jer uslijed prošlogodišnje jesenske kiše i brzo nadošle zime nije mogao kukuruz potpuno dozrijeti. Bit će stoga vrlo nužno, da kod izbora sjemena za ovogodišnju sjetvu kukuruza budemo vrlo oprezni. Za sjeme neka se izbiraju samo posve zdravi klipovi, na kojima idu redovi kukuruza ravno a ne krivudasto. Na takvom klipu neka ne bude niti jedno zrno bolesno. Kada smo izabrali takove klipove, siječemo ih sa jednom malom sjekiricom u tri na oko izmjerena jednaka dijela. Srednji dio (dakle srednja trećina) upotrebi se za sjeme. Ovako izabrani kukuruz izruni se i na vjetrenjači pročisti tako, da u sjemenu ne bude nikakovih tudjih primjesina. Toliko glede sjemena.

Što se tiče same sjetve, to preporučamo zadrugarima, da kukuruz bezuvjetno posiju u redove i to sa redomičnim sijalom. Prednosti redomičnog sijanja biti će svakom zadrugaru poznate. Ponajprije pričtedi se na sjemenu. Nadalje dodje svako zrno jednako duboko u zemlju pa prema tome kukuruz jednolično niče. Nu najveća je prednost redomičnog sijanja ta, da si olakoćujemo okopanje i ogrtanje kukuruza, koji posao možemo obaviti okopalom odnosno ogrtalom.

Za sijanje kukuruza preporučamo dvoredne i troredne sijalice, pod koje se upregne jedan konj. Za one zadrugare, koji siju preko 1 jutra kukuruza, preporučamo dvoredne, a za veće površine troredne sijalice.

Buduć je sada vrijeme, da se opskrbimo s takovim strojevima, to svi oni, koji žele takove sijalice nabaviti, neka se što prije preko svoje zadruge obrate na centralu, da si tako još u pravo vrijeme osiguraju dobavu sijalica.

Zadružne vijesti.

Hrvatska seljačka zadruga u Maloj Gorici. nabavila je jednog čistokrvnog simentalskog i jednog pincgovskog bika za svoje zadrugare.

Prodaja posjeda kod hrv. seljačke zadruge u Vojnom Križu. Ova zadruga ima na prodaju posjed od $8^1/_2$ rali. Potrebna svota K 2000.

Kod hrv. seljačke zadruge u Volođeru održati će ovog mjeseca vladin stručnjak V. Nemčanin predavanje o organizaciji vinarskih zadruga.

Kod hrv. seljačke zadruge u Kostelu održati će se prigodom glavne skupštine jedno predavanje o voćarstvu.

Hrv. seljačkoj zadrugi u Lukovdolu izaslati će se prof. G. Bohutinsky, da kod ove i okolištnih zadruga održi predavanje o njegovanju livada i provadjanja pokusa s umjetnim gnojivom.

Zimske gospodarske škole kod hrv. seljačkih zadruga. Središnja sveza hrv. seljačkih zadruga poduzela je koraka, da se buduće zime održe zimske gospodarske škole kod hrv. seljačkih zadruga u Sv. Nedelji i Sv. Križu Začretju.

Predradnje za osnutak mliekarske zadruge čine se kod hrv. seljačke zadruge u Dugomselu Mlijekarska zadruga u ovom mjestu bila bi bezuvjetno na mjestu, jer neposredna blizina Zagreba je najbolje tržište za mlijeko.

Radi nabave kosilica za žito kod hrv. seljačkih zadruga u virovitičkom-srijemskoj skupini upozoruju se one zadruge, da centrali odnosno središnoj svezi što prije prijave potrebu na tim strojevima, da im se tako pravodobno otprema iste osigurati može. Buduć nam je doprinosom od čistog dobitka iseljeničke poslovnice »Putnika« osigurana stanovita svota za popuste na tim strojevima, to javljamo zadrugama da ćemo im za nabavu kosilica podijeljivati popust od 25% nabavne cijene dok se ovaj popust ne iscrpi.

Narodno-gospodarske vijesti.

XI. redovita glavna skupština Hrvatske poljodjelske banke održana je dne 31. prošlog mjeseca.

Novčano tržište je još sreudilj vrlo napeto, pa stoga o snizivanju kamatnjaka nema ni govora, dapače mogao bi se kamatnjk — ma i na kratko vrijeme — još povisiti, jer je oskudica novca na novčanim tržištima vanredno velika.

Unatoč ovim lošim novčanim prilikama podijeljivati će Hrv. poljodjelska banka seljačkim zadrugama vjeresiju, nu samo takovim zadrugama, koje se za vrijeme ove novčane krize nisu oglušile pozivu centrale za primjerenu otplatu njihovog duga. Ova vjeresija podijeljivati će se samo za produktivne gospodarske svrhe.

Natječaj za četiri mjesta putujućih učitelja za gospodarstvo., Kr. zem. vlada raspisala je koncem prošlog mjeseca natječaj za četiri putujuća učitelja za gospodarstvo, naročito za živinogojstvo i mlijekarstvo, ratarstvo i obradjivanje zemlje, te za vrtljarstvo. Temeljna plaća jednom učitelju za gospodarstvo iznosi K 1400 godišnje, stanarina XI. čin. raz. s pravom na odštetu putnih troškova prema općim propisima. Molbenice za ova mjesta imadu se podnijeti kr. zem. vladi do 25. travnja o. g. Ovim raspisom natječaja doskočeno je davnoj želji naših gospodarskih krugova nu vrlo je dvojbeno, da će će se uz tako nisko odmjerena beriva naći ovoj teškoj zadaći dorasli gospodarski stručnjaci.

Uzgajanje hmelja u Srijemu. Tko se danas vozi žejeznicom od Vinkovaca do Zemuna, mogao je opaziti, da se seljački posjed u onim krajevima već u velikoj mjeri bavi uzgajanjem hmelja. Veliki hmeljni nasadi mogu se vidjeti osobito u Bačincima, Šidu, Kukujevcima, Erdeviku, Rutincima, Neštinu, St. Pazovi itd. Na jutro dobivaju seljaci 5—10 q. Cijena se hmelju vrlo mijenja. Tako se je za 100 kg. hmelja plaćalo već i K 700.— a bilo je godina, kada je ova cijena spala ispod K 200.—.

Dva važna strukovna djela. Doskora će izaći u nakladnoj knjižari Gust. Neuberg — Križevci strukovne knjige »Vinarstvo« s obzirom na zakonske propise« napisao M. Urbani, zatim »Osnovi nauke o hranitbi stoke« po djelu prof. Kellnera priredio Dr. V. Njegovou.

Pokusi sa vrsti kukuruza »Hangar«. Ove godine provesti će Središnja sveza hrv. seljačkih zadruga pokuse sa kukuruzom vrst »Hangar«, koji dozrijeva i u visini od preko 900 m. Pokusi će se provesti kod sv. s. zadruge u Mrkopolju, Prezidu i kod nekojih seljačkih gospodara u okolici Čabra. —

Nešto o livadama. Tako je naslov knjižice; koju je napisao prof. Gustav Bohutinsky, a izdali Hrv.-Slav. gospodarsko društvo i Središnja sveza hrvatskih seljačkih zadruga. Ova knjižica je rasposlana na h. selj. zadruge, čiji član imadu veće površine livade. Tako je doskoč jednoj velikoj potrebi, da se našem nar pruži pouka za njegovanje livada. —

Koliko je naša zadružna organizacija n čila ovog proljeća rasplodne simentalske sto Kako će našim zadrugama biti poznato, nab ljati će ovog proljeća kr. zem. vlada po svo izaslanstvu čistokrvne bredje simentalske ju u Badenu. Središnja sveza radila je vrlo živa oko unapredjivanja marvogojstva kod naših jačkih zadruga, a plodovi toga roda vide s uspjesima, koje su naše zadruge do sada u janjem simentalske stoke polučile. Zanimanje ovu stoku biva sve veće, pa su tako hrv. ljačke zadruge ovog proljeća putem Sredi sveze naručile 51 kom. bredjih sim talskih junica.

Glede nabave vlašićkih ovaca upozoruju sve hrv. seljačke zadruge ličko-riječke skup da će ovogodišnja nabava ovih rasplodnih o uslijediti već mjeseca svibnja. Uslijed toga n nam zadruge svoje potrebe na ovcama jave najkasnije 20. travnja o. g.

Trgovačka bilanca svih država. Trgova bilance svih država za prošlu godinu predo najbolje ekonomsko stanje pojedinih zem Ako je izvoz robe iz zemlje veći nego u tada je zemlja dobro stala, jer novac ula znak je,da dotična zemlja može više proizvad nego što potroši, te da ovaj višak može dati drugim državama. Ako je izvoz robe od uvoza, tada je trgovačka bilanca akti u obratnom slučaju je bilanca pasivna. Ova tistika glavnih zemalja govori jasno o njiho ekonomskom stanju. Brojevi su u milijun kruna:

Država:	uvoz	izvoz	aktiva	pa
Sjev. Amerika . .	9.469	12.305	2836	
Engleska	15.825	12.186	—	
Njemačka	12.655	10.925	—	
Franceska	7.951	6.636	—	
Indija	2.644	4.003	1359	
Rusija	2.730	3.765	1035	
Belgija	4.382	3.755	—	
Austro-Ugarska . .	3.632	2.773	—	
Italija	3.604	2.395	—	
Kanađa	3.266	1.824	—	
Juž. Afrika	1.012	1.599	587	
Švicarska	1.964	1.358	—	
Japan	1.578	1.339	—	
Španija	1.044	1.042	—	
Egipat	664	887	223	

Prema tome su znatno aktivne ove drž Sjedinjene države Sjeverne Amerike, Indija, sija, engleska južna Afrika i Egipat. Pasivn u prvom redu: evropska Engleska sa 3640 juna kruna pasive, onda Njemačka sa 1.730 lijuna, Kanada sa 1442 milijuna, Franceska 1315, Italija sa 1309, Austro-Ugarska sa 869, gija sa 627, Švicarska sa 606 i Japan sa 239 lijuna kruna.

Knjiga o Argentini. Kako će našim či ljima biti poznato, putovao je prošle godine K. Janda u Argentinu, da prouči prilike ov nas svakako zanimive zemlje. Sada je Dr. J priredio jedno omašno djelo pod naslovom gentina«. Djelo, koje je, budi mimogred spo nuto, upravo sjajno opremljeno, govori o mljopisnim, političkim i narodno-gospodars prilikama ove zemlje. Cijena je knjizi K

tom, a K 5.65 pouzećem. Ovo djelo dobiva a knjižari J. Sokol u Zagrebu, Marovska ulica. duć je sadržaj ove knjige vrlo poučan, to porućamo ovu knjigu našim čitateljima.

Važno za veleposjednike, gojitelje kukuze i u opće žitarica. Kako je općenito poto, teško se pohranjuje i u dobrom stanju držaje kukuruza i u opće žitno zrnje, ako je žno, pošto isto pljesnivi, to se mora onda bescijenu prodavati.

Kako su ljetos u tom pogledu nastupile ve- poteškoće navlastito glede kukuruze, koja ostala nedozrela i vlažna tako, da se teško hranjuje, isplaćuje se svakom posjedniku, da zrnje osuši i time za pohranu sposobnim ni.

Ponukani lijepim uspjesima, koji su u podu sušenja zrnja kukuruze i u opće žitarica učeni sa sušionicama sistema Pellegrino, uzela je I. hrvatska tvornica strojeva i ljenica željeza d. d. Zagreb glavno zastupstvo i isključivo pravo proizvodnje takovih sušica za Hrvatsku, Slavoniju, Dalmaciju, Bosnu Hercegovinu te Ugarsku od poznate tvrtke telli Pellegrino u Turinu.

Ove sušionice sastoje se iz prema potrebi edjenoga broja drvenih pretinaca (Zellen), od ih je dno iz mrežasto pletene žice. Ti preci su tako uokvireni i postavljeni, da se gu preokretati tako, da se sadržaj jedne preuje u slijedeću. Ispod pretinaca vodi se cijena pomoću ventilatora topao zrak, koji suši pretincima sadržano žito. Jednostavna maniacija i izvanredni uspjesi preporučuju osobito ionice sistema Pellegrino.

Spomenuta domaća tvornica rado je privna na zahtjev dati svakom potrebna raznjenja i poslati topogledne prospekte, a u čaju ozbiljne nakane i na svoj trošak poslati stitog inžinira u svrhu pobližeg dogovora i ljučka.

Preporučujemo stoga svima, koji se za suje kukuruza i u opće žitarica zanimaju, da za vrijeme obrate na I. hrv. tvornicu stroa i ljevaonicu željeza d. d. u Zagrebu.

Kod Hrvatske poljodjelske banke u Zagrebu že se nabaviti dok zaliha traje sve vrsti robe, u seljački gospodari trebaju, i to:

1. Sjemena **domaće crvene djeteline i lune**, potpuno čistog od viline kose, plombirano križevačkom plombom.
2. Sjeme potpuno čsito i garantiranom kliosti **sviju vrsti trave**.
3. **Zajamčene ausiške modre galice** u najmam količinama od 50 kg.
4. **Najbolje vrsti rafije (liko) »Majunga«.**
5. **Prve vrsti sumpor dvostruko rafinirani, prve vrsti sumpor »Ventilator«.**
6. **Prve vrsti »Trisin« gumi trakova za oplenjivanje loze.**
7. **Razna krmiva**, kao posije grube i fine.
8. **Raznog žitka za hranu.**
9. **Koruna.**
10. **Svih vrsti umjetnog gnojiva** i to:

17%	**Thomasovu drozgu** (s vrećom) po	K 7.60,
16%	**superfosfata** (s vrećom) po . . .	K 8.50,
40%	**kalijeve soli** (s vrećom) po . . .	K 14.50,
16%	**čilske salitre** (s vrećom) po . . .	K 30.—,
20%	**Amonijeve soli** (s vrećom) po . .	K 34.—,
12%	**Kainita** (s vrećom) po	K 6.50,

sve po 100 kg. postavno Zagreb.

11. Preporuča se medjutim zadrugarima, **da** se kod **Thomasove drozge, superfosfata, kukuruza, koruna i posija** odluče za nabavu potpunog vagona od 100 metričkih centi, jer će ih ovako potrepštine doći i gledom na cijenu, **kao** i na otpremni trošak znatno jeftinije.

»Thomasova drozga 17%« može se nabaviti **na vagone uz cijenu od** K 6.80 po 100 kg. postavno vagon Rijeka.

»Superfosfat 16%« može se nabaviti **na vagone uz cijenu od** K 7.60, po 100 kg. postavno vagon svaka željeznička postaja u Hrvatskoj.

Upozoravaju se gospodari, neka posrednicima, koji rade s umjetnim gnojivima, ne nasjedaju, jer ovi obično prodavaju gnojivo s malim postotkom hranivih kemičkih sastojina, **dok mi** jamčimo za navedenu sadržinu, dajući analizirati svaki stigli vagon.

12. **Strojeve.** Centrala pruža osobito seoskim gospodarima sve vrsti strojeva u najboljoj kakvoći uz tako izvanredno povoljne cijene, kako ih nije nigdje drugdje moguće dobaviti. Cijene, kao i uvjete za strojeve, koji ovdje nisu naznačeni, mogu se saznati kod centrale.

Cijene, kao i uvjete za strojeve, koji ovdje nisu naznačeni, mogu se saznati kod centrale.

Osobito upozorujemo zadrugare, da se pravodobno opskrbe modrom galicom, jer iste nema više mnogo na zalihi, a prošlogodišnje iskustvo je valjda dokazalo svim zadrugarima u vinorodnim krajevima, da bez štrcanja vinograda nema unosne berbe.

Sada je vrijeme, da se zadruge opskrbe i sa potrebnim sijalicama za kukuruz, pa one, koje te strojeve trebaju, neka se što prije obrate na centralu.

Tko hoće cikoriju sijati, neka se upitom obrati na tvrtku Hinka Francka Sinovi, Zagreb, Južni kolodvor.

List izlazi svakoga prvoga u mjesecu. — Pretplata mu je za cijelu godinu zajedno s poštarinom 1·— K. Rukopisi se ne vraćaju. - Oglasi. Za oglase plaća se pristojba prama cjeniku. - Kod višekratne uvrstbe daje se popust.

HRVATSKI UDRUGAR

LIST ZA UDRUGARSTVO I NARODNO GOSPODARSTVO.

Uredjuje: ARTUR MACHNIK.

Pretplata i pristojbe za oglase plativa je i utuživa u Zagrebu. Uredništvo i uprava: Zagreb, Preradovićeva ulica br. 5, I. kat, zgrada Hrv. poljodjel. banke. - Vlastnik i izdavatelj: Hrvatska poljodjelska banka - u Zagrebu. -

God. VIII. **Zagreb, 1. svibnja 1913.** **Broj 5.**

Prof. dr. Ljudevit Prohaska, Križevci:

Kako se uzgaja valjana telad.

Ako se gospodari kojega kraja odluče uzgajati dobru čistokrvnu pasminu ili oplemenjenu stoku, to se moraju zato pobrinuti, da se čim prije upute, kako se čistokrvnu pasminu ili oplemenjenu stoku uzgaja. Valjanim uzgojem se može lošu stoku popraviti, a nevaljanim uzgojem i držanjem se može i najbolju čistokrvnu pasminu pokvariti. Simentalska pasmina je u svojoj domovini uzrasla uz dobru hranu, uz mnogo gibanja na čistom zraku i uz razborito njegovanje i razplodjivanje. Radi toga će simentalska stoka importirana u drugi kraj uznapredovati samo onda, ako se u tom kraju slično uzgaja kao u domovini. Osobito valja paziti na uzgoj teladi. Što se kod teladi pokrari teško se kašnje kod odrasle stoke može popraviti.

Da se dobije već kod oteljenja lijepo i snažno razvijenu telad, treba paziti na vrijeme razplodjivanja junica. Za valjani uzgoj lijepih i velikih goveda je nužno, da se junice prerano ne pripuštaju. U Simentalu, dakle u pravoj domovini naših simentalskih goveda, se junice pripuštaju sa navršenom drugom godinom, u nekim krajevima (Frieburg) dapače i sa 2½ godine. Kod naših gospodara je prerano pripuštanje junica na žalost vrlo rašireno. Ima gospodara, koji su tako nerazboriti, da junicu već sa 8—9 mjeseci pripuštaju. Kako će ovakova mlada i nerazvijena životinja, koja je još sama tele, moći davati lijepu i kršnu telad?

Prerano pripuštena junica mora zaostati u rastu, jer ona od potrošene hrane mora u sebi razvijati tele i pokraj toga još sam mora rasti. Ako se hrana mora dijeliti n dvije strane, biti će za svaku stranu nedosta tna. Junica će se slabo dalje razvijati a otelit će malo i slabunjavo tele. Kašnje će takova ju nica postati i neplodna, jer neće imati dovolj no snage i krvi, da svake godine ili bar češć razvije u sebi plod. Dakle baš prerano pripu štene junice obično postaju neplodne. Ko naših gospodara se junice stog tako rano i jako tjeraju, što im z vrijeme rasta ne daju nikakov prilike, da se često i mnogo gib lju na čistom zraku.

Mnogi misle, da su ranije pripuštene ju nice mliječnije nego kašnje pripuštene. To j istina, ali se to odnosi samo na junice, koj su već dovoljno razvijene. Neke su junic već sa 17—18 mjeseci lijepo razvijene, pa s mogu u to doba i pripustiti. Najbolji znak kada treba junicu pripustiti, je promjena prvih dvaju mlječnih zuba u trajne zube. Pre rano pripuštene junice (sa 9—10 mjeseci) n mogu nikada biti dobre muzare, jer ne mogu niti toliko hrane probaviti kao razvijen krave. Ako ovakove slabašne životinjice mo raju još i raditi i telad davati, onda o veliko muznosti nema ni govora.

Za razvitak teleta u utrobi krave je naj bolje, ako se kravu hrani tako, da nije nit predebela niti premršava. Predebele krave s teško tele i daju malenu telad, jer tele nema mnogo mjesta za razvitak u trbušnoj šupljini koja je puna loja i masti. Da krave su više nedebljaju i da se lahko tele dobro je pustiti ih da se češće umjereno giblju. Dobre muzare obično i ne odebljaju za vrijeme steonosti jer mnogo potrošene hrane odilazi u mlijeko. Radi toga, što se mnogo hrane potroši na pro-

Str. 64

[illegible] mlijeka, mora se u zadnjim mjesecima steonosti prestati sa dojenjem krava, ako se hoće, da krava oteli snažno razvijeno tele. Na početku i srednjom steonosti razvitku teleta ne škodi, što krava daje mnogo mlijeka, jer je tele još posve maleno, pa ne treba mnogo od potrošene hrane. Tele naime raste po prilici ovako:

U 10. nedelji steonosti je tele dugo 10 cm.
U 20. nedelji steonosti je tele dugo 30 cm.
U 30. nedelji steonosti je tele dugo 60 cm.
U 40. nedelji steonosti je tele dugo 80 cm.

Po ovim brojevima se vidi, da se tele tek pri koncu steonosti jače razraste, pa mu treba i više hrane iz krvi matere. Poradi toga je nužno, da osobito slabije krave, 3—4 mjeseca prije telenja ne davaju mlijeka, jer bi to išlo na štetu razvitka teleta, koje raste od one iste hrane iz krvi, od koje i mlijeko nastaje.

Tko predugo i tik do oteljenja doji kravu, imati će još i tu štetu, da će oslabljenja krava iza telenja davati mnogo manje mlijeka.

Ali i tele, koje je zdravo, lijepo i veliko oteljeno, može gospodar nerazumnim postupkom pokvariti tako, da zaostane u rastu i da nikada ne bude iz njega dobre razplodne životinje. U prvom redu treba paziti na zdravlje teleta. Samo zdrava životinja će imati dobru probavu i samo zdrava životinja može lijepo rasti i uspjevati. T e l e, k o j e s i v e ć p r v e d a n e p o k v a r i p r o b a v u, k o j e s e n a h l a d i i l i k o j e d o b i j e u p a l u p u p k a z a o s t a j e r a d i b o l e s t i u r a s t u, š t o ć e t e š k o m o ć i k a š n j e n a d o k n a d i t i, k a d a o z d r a v i.

U prvom redu si telad pokvari probavu, ako ne dobiva prvo mlijeko t .zv. mljezivo za piti. Mnogi naši gospodari izmuzu prvo mlijeko krave u stelju, jer im se čini mutno i krvavo pa misle, da je nezdravo. Tomu ali nije tako. Nasuprot ovo mlijeko je kao prva hrana teleta vrlo nužno, jer u tom prvom mlijeku ima raznih sastojina, koje pročiste crijeva teleta od smolaste sluzi, koja se je nakupila za vrijeme, dok je tele još raslo u maternici krave. Čuo sam ali i to, da u Hrvatskoj ima krajeva, gdje gospodari ne misle, da je prvo mlijeko nezdravo i gadno, jer oni baš od prvoga mlijeka prave nekakove — kažu vrlo tečne kolače. I kod ovih tele zlo prodje, jer njemu ne daju to mlijeko, nego ga sami pojedu sa kolačem, premda je teletu mnogo nužnije nego njima. Dosta je za pročišćenje dati teletu samo 1 litar od toga mlijeka. Ostalo se izmuzi i daje kravi za piti, kojoj će to b[illegible] izvrstna okrijepa, budući da je za vrijeme [illegible] lenja dosta oslabila. Tele, koje ne dobiva ml[illegible] zivo, zlo probavlja, poboljeva, kratko reče[illegible] životari i zlo se razvija.

Mnogo teladi si u prvo vrijeme pokva[illegible] probavu prenasisavanjem. Gospodar on[illegible] krivi tele, da je prelakomo za sisanjem. Ipa[illegible] nije tele krivo, nego obično je krivo nerazum[illegible] jevanje gospodara. Većina gospodara preri[illegible] jetko pušta tele kravi, da siše. Tele iz početk[illegible] ima tako malen, želudac, da u njega stane naj[illegible] više 1—1½ litre mlijeka. Tele tu količin[illegible] mlijeka ali brzo probavi te brzo ogladni. Ako tele (teško oko 40 klg. žive vage) treba da dobije dnevno 7—8 litara mlijeka, o n d a g a t r e b a b a r e m 5 p u t a n a d a n p u s t i t i k r a v i, j e r n a j e d a n p u t n e m o ž e i z p o č e t k a s t a t i v i š e u ž e l u d a c n e g o 1—1½ l i t r e. Ako ovakovo tele samo tri puta dnevno pustite sisati, to će tako ogladniti i ožedniti od jednog sisanja do drugog, da će se lahko prenasisati, dok se napokon privede kravi. Od prevelikoga glada i od prevelike žedje lakomo proguta više mlijeka nego što stane u želudac (sirište), gdje se mlijeko probavlja. Mlijeko, koje nema mjesta u još malom i nerazvijenom želudcu (sirište), curi naprijed u burag ili dalje u crijeva. U buragu se mlijeko ne može probavljati nego se tamo pokvari i stvara plinove, od kojih tele napuhne. Isto tako se pokvari i mlijeko, koje je prerano i neprobavljeno odcurilo iz sirišta u crijeva. O d n j e g a d o b i v a t e l e p o k v a r e n a c r i j e v a i p r o l j e v.

Iz svega ovoga se vidi, da teletu treba davati iz prvine, dok se sirište ne poveča, češće i manje obroke mlijeka. Ako se teletu daje prerijetko na dan mlijeka, onda se ili prenasiše ili ne dobiva dosta mlijeka dnevno, pa iz jednog i drugog slučaja zaostaje u razvitku. Radi mužnje je nezgodno pet ili šest puta puštati tele, da siše kravu, nego je bolje, da se uvede napajanje teladi iz muzlice. Kod napajanja teladi iz muzlice nikada se tele ne može prenasisati, jer mu dajemo toliko i tako često, kako mu treba. Tko hoće napajati telad iz muzlice mora ali točno paziti, da je mlijeko toplo, kao da je baš pomuzeno, da nije ni najmanje zakiselilo i da je posuda za napajanje posve čista. Inače oboli tele na crijevima pa dobije i proljev. Tko neće na to, da pazi, taj neka radje pusti telad sisati.

Mnoga telad zaostaje u razvitku, jer se već u prvo vrijeme nahladi i uslijed nahlade

pokvari probavilo. U prvom redu se telad obično nahladi, ako se odmah iza telenja dobro ne osuši. Večinom se prepušta kravi, neka ona lizanjem osuši tele. Krava će taj posao majčinskom brigom obavljati ali ne baš vrlo razumno. Često ona liže uvijek na istom mjestu, dočim druga ostaju dugo mokra, a najradje liže na pupku, kojega svojim hrapavim jezikom razdere te od toga kašnje nastaje upala pupka. Razumni gospodari u naprednim zemljama stoga ne prepuštaju osušenje teleta kravi nego ga sami bolje obavljaju. Uzimlju naime rukovjet mekane slame pa natiranjem obrišu i osuše tele brzo i potpuno. Tele treba trti ne samo na ledjima i trbuhu, nego i na glavi, vratu i nogama, kratko rečeno na cijelom tijelu izim u blizini pupka, da ga se ne ozlijedi. Mnogima, koji se ne pobrinu za dobro osušenje teleta, se dogodi, da im telad od nahlade trbuha dobije jaki proljev, pa onda tvrde, da je mljezivo krivo samo ne oni sami.

Telad se može ali i poslije nahladiti, ako privezana mora ležati u hladnoj osoki, ako je cijela štala prehladna, ako je ležaj prestuden (goli kamen ili vlažna zemlja) ili ako kroz pukotine duva vjetar baš na telad. Od svega ovoga treba dakle tele sačuvati, jer ako od nahlade baš i ne pogine, to ono kroz dulje vremena poboljeva te stoga i uz najbolju hranu zaostaje u rastu. Hladni pod i hladne zidove treba obložiti sa daskama i pukotine zatrpati. Uz to treba teletu narediti uvijek čisti i suhi ležaj. Proljev se liječi sa natiranjem trbuha sa rakijom, sa davanjem teletu sirovog jajeta sa stucanom ljuskom, sa prženim ječmom, sa prahom od očišćene krede, ali se proljev opet povrati, ako je od nahlade i ako se tele ne očuva od nahlade.

Na suhom i čistom ležaju rijetko će dobiti telad upalu pupka. Upala pupka nastaje baš od nečistoće, koja dolazi u pupak dok je još otvoren. Da nečistoća tako lahko ne prodre u pupak dobro ga je odmah iza telenja nakon što je odtrgnut ili odrezan izcijediti od preostale krvi i zavezati. Ako se to ne čini onda nečistoća u preostaloj krvi lahko odpliva u trbušni dio, pa tamo često i smrtonosnu ili t. zv. nutarnju upalu prouzrokuje. Dobro će biti raztrgani ili odrezani kraj pupka zapeči sa usijanim gvoždjem, jer kroz zapeklinu ne može prodirati nečistoća.

Upala pupka je kriva slaboj probavi teleta, proljevu, zaostajanju u rastu, pa ju treba svako nastojati izbjegavati.

Kako se telad dalje hrani i kako se odbija od mlijeka razložiti ćemo drugom prilikom.

Julije Gollner:

Prijatni razgovori.

I.

Zadrugar: Molim Te, dragi blagajniče, kaži mi, da li je već stigla naručena roba od centrale?

Blagajnik: Nije! — Prije nekoliko dana došla je na zadrugu obavijest, da je odaslana, pa će — nadam se— do koji dan stići.

Zadrugar: Tako valja! Samo što prije, jer je proljeće na domaku, pa valja rasijati umjetno gnojivo!

Blagajnik: Čim će stići obavijest od željeznice, javit ću svima, koji su se predbilježili, pa tad svaki marno na posao!

Zadrugar: E da, radit se mora, inače izgibosmo na našoj lijepoj i plodnoj zemlji! — Ja sam mislio, da ću već danas moći podići robu, pak sam odmah ponio sa sobom i novac, da ju platim.

Blagajnik: Ova Ti valja! — Svaki zadrugar, koji je predbilježio bilo kakovu robu za nabavu, dužan je ne samo istu preuzeti, već i odmah kod preuzeća platiti. — Mi se — nažalost — nijesmo dosele držali toga načela, već smo davali robu na poček, pa je tad poslije bilo trista jada, dok smo sabrali potrebnu svotu, da platimo centrali račun. — Odsele ali ne će tako biti! Roba se mora odmah platiti!

Zadrugar: Zar tako strogo?

Blagajnik: Nije to strogo, nego korisno za zadrugare i za zadrugu. Mi smo o tome već prije nekoliko put razgovarali, — al je uvijek ostalo sve pri starom. Nu prošle godine nakon revizije dobili smo od centrale odredbu ,da se u buduće ne smije nikomu davati roba na poček, već samo uz gotov novac. — Tu odredbu smo [illegible] prihvatili, jer uvidjamo posve jasn[illegible] dobru stranu, pa ćemo ju stoga i [illegible] ovesti.

Zadrugar: [illegible] e!?

Blagajnik: [illegible] je u svojem dopisu glede iznima[illegible] a ovako: U izvanrednim slučajev[illegible] e se roba dati na poček, ali se u svakom takovom skučaju mora bezuvjetno zahtijevati, da bude plaćena točno u odredjeno vrijeme. Nikako pak se ne smije

Pri tom smo prištedili K 280.—, a re-
tat (berba) je jednak onomu, gdje je dju-
no isključivo sa stajskim djubretom!
umjetnih gnojiva valja uzeti po jednom
. jutru ovu mješavinu:

300 kg. superfosfata
100 kg. 40%-ne kalijeve soli
200 kg. amonijevog sulfata
upno 600 kg.

Sa stajskim djubretom je najbolje dju-
ti odmah u jeseni poslije
rbe, a sa navedenom mješavinom umjet-
ı gnojiva rano u proljeće.

Spomenem li još, da su nekoji pakrački
ıogradari svojevremeno — na svoju štetu
zasadili »glasovitu« i nevaljanu lozu »De-
vare« i druge takozvane »Direktore«, od
jih će loza dotičnici umjesto koristi
ıati štetu, tad sam u kratko opisao
: one točke, do kojih stoji uspjeh obnove
ıograda u kotarima Pakrac i Daruvar.

Urbani—Križevci.

ažnost gospodarskih predavanja i tečajeva.

U novije vrijeme čitamo u novinama
lo često o raznim gospodarskim zimskim
:ajevima, školama i predavanjima. To
večinom predavanja ili tečajevi za
rasle momke, gospodare i žene. Nu naši
rasli ljudi ne dadu se više ni na pučka
edavanja a kamo li na polazak tečaja,
ɔje dulje vremena traje. Naši su ljudi u
kim krajevima veoma nepovjerljivi pre-
a novotarijama uopće a osobito prema
znim poučnim predavanjima i tečaje-
ma. Ne znam, je li je to moguće strah
ed novim troškovima ili teretima, ali
ıam da su pače u nekim zapuštenim kra-
vima predavače kamenjem natjerali i
jesu dali govoriti veterinaru i liječniku
čisto gospodarskim pitanjima. Nu na sreću
je svagdje tako. Gdje narod osjeća potrebu
ı naobrazbom i želju za poukom, tamo
ıče traži, da što češće dolaze k njemu
ɔspodarski stručnjaci predavati a čitamo
čujemo, kako su seljaci iz Sv. Ivana
abna tražili, da se ove godine drži u nji-
ɔvom selu zimska gospodarska škola. Do
ɔdine misle držati u Sv. Ivanu pače ku-
ınsku školu za gospodarice i domaćice,
ıkle za žene i djevojke. A sada evo čitamo,
a se je 15. veljače držao ispit u zimskoj
gospodarskoj školi u Rečici kod Karlovca.
Prema izvještaju već držanih ovakovih
škola vidimo, da takve škole polaze i od-
rasli ljudi. To je sasvim u redu — tako i
treba; dobra gospodarska škola je za sva-
koga; baš stariji gospodar imade više puta
prilike osjetiti u svom poslu, da se danas
više ne dade tako gospodariti kao negda.
Život biva sve teži, gospodar mora da
iz zemlje izbije što veću korist. Danas
mora dobar gospodar biti i dobar trgovac.
Uspjeh u gospodarstvu ne može se više
prepustiti sreći ili slučaju, ovaj uspjeh kod
naših ljudi često ovisi samo o prirodjenoj
spretnosti gospodara, u takovom se gospo-
darenju ali ne očituje racijonalan postu-
pak, koji proizlazi iz znanja i nauke.

Znanje treba svima nama a najviše go-
spodaru, jer gospodari svojim radom po-
većavaju narodni imetak. Što je taj narodni
imetak veći, to je narod jači, snaga se na-
roda danas ne mjeri više mišicama i oružjem
već gospodarskim dobrima. Samo gospo-
darski jaki narodi su slobodni i neovisni
— dobro se dakle veli »prosvjetom k slo-
bodi!«

Najbolja je dakle naša politika pridi-
zanje malog gospodara i seljaka, učiniti ga
gospodarski jakim i neovisnim. Naš seljak
i gospodar mora biti dakle pristupačan
prosvjeti te prisustvovati svim pučkim
predavanjima, a svoje ljude i djecu puštati
u škole i siliti na polazak tečajeva. Ratar-
nice naše nisu imale uspjeha već i radi
toga, što nije mnogi seljak iz puke sebič-
nosti pustio sina u školu, jer ga je trebao
u kući. Dok su u drugim zemljama ratar-
nice prepunjene seljacima, naše se jedva
posjećuju — za njih se slabo mari.

Ratarnicu je malo koji seljački gospo-
dar svršio a priznajmo i žalostnu činjenicu,
da ih imade takovih, koji nisu ni pučke
škole svršili a neki su iz samog nemara
sve zaboravili, što su u školi naučili —
pače i čitati. Dakako da uz takove prilike
ne može biti ni dobrog gospodarenja. U
današnjim prilikama nuždno je, da si svaki
budući gospodar već od najranije mladosti
usvoji što više znanja, da osim pučkih
škola svrši — ako ne ratarnicu — to ba-
rem koji gospodarski tečaj. Mladje svoje
ljude neka seljaci šalju u ratarnicu a momci
i stariji gospodari neka polaze pučka pre-
davanja i gospodarske tečajeve. Za one,
koji ne znadu čitati, drže se takozvani an-
alfabetski tečajevi u svim većim mjestima.

Gdje nema takovih tečajeva, tamo neka općinari i gospodari traže kod svojih poglavara, da se to i kod njih uvede, a ljude bez obzira na dobu treba upravo prisiliti, da redovno te besplatne škole polaze.

Ove škole ne samo da polaznika ne stoje ništa, već on dobije i knjige i sav potreban materijal. One ljude, koji prave iz starijih polaznika ovakovih tečajeva sprdnju, treba poučiti, da učenje nije sramota i da nije nijedan čovjek prestar za nauku; te starosti nema, koja ne bi još nešto mogla naučiti.

Njemačka, Belgija, Švicarska jednom riječju sve napredne zemlje imadu veoma mnogo takovih škola, koje obično zimi drže za odrasle gospodare a i za žene. Kod nas su te zimske škole osnovane lih na dobrovoljnom polasku — u školu ide, tko hoće a može i koji puta izostati — drugdje je polazak obvezatan; t. j. koji se upiše taj mora školu redovito polaziti. Mi u svemu popuštamo mjesto da odlučno radimo, prem vidimo, da je već krajnje vrijeme za ozbiljan rad.

Jakost i sloboda naša ovisi samo o nama; narod, koji ne će prigrliti prosvjetu, koji odbija od sebe svaki napredak, toga će prije ili kasnije progutati veliki narodi. Što je jedan narod manji, to mora razvijati veću djelatnost na svim područima, mora se sam brinuti za svoj razvoj i napredak.

Gospodari seljaci prigrlite dakle prosvjetu, koja vam se pruža sa rodoljubnih strana.

Mijat Prkanić:

Život zadrugara*).

Kad smo govorili o istoj stvari u 6. broju Hrvatskog Udrugara pr. g., spomenuli smo, da nije svejedno zadruzi, kako njezini članovi žive. Što je bolji i uredniji život pojedinca zadrugara, čim je jači i u kući i na svom posjedu, tim jača je zadruga, veći je i moćniji njezin ugled. Istaknuli smo, da radi toga ravnateljstvo i nadzorni odbor budnim okom moraju paziti na život svojih članova.

Ovajput progovorit ćemo o vrlo važnom predmetu u svakoj kući — o štednji.

Kad se zamislimo u današnje prilike seljaka, koji živi samo od svoga pluga, a takovih je većina, gotovo svi u seljačkoj zadruzi, vidjet ćemo, da ga te prilike sile na mnogo veće novčane izdatke, nego je to prije bilo. Zašto je tako, ne treba razlagati, jer su svakomu i pre dobro poznati uzroci. Prinužden tako seljak na velike izdatke: skupi težaci, visoke cijene hrane, odijela, blaga i svega ostaloga, što si zamislimo, mora dobro paziti, otkuda će namaknuti potrebni novac za pokriće svojih troškova. Razmišljanje o tom dovest će svakoga na to, da je vrlo dobar lijek proti tomu štednja.

Rekli su zadrugari: »Lako je štediti onomu, koji ima, a što da mi štedimo, kad nemamo ništa. Evo na to odgovora. Za svaki izdatak u kući treba pitati, jeli od potrebe i bi li se moglo biti bez njega. Paziti valja, kako žive ukućani, dali možda nerazborito ili čak obijesno troše kućno dobro, a djeca da se valjano i po strogom zaptu vladaju, da pomažu u kući. Kod kupovanja robe opet treba paziti, da nije preskupa i da nije loša. Mnogi kupuju onakove stvari, koje ne treba, te pri tom zaboravljaju na onu — tko kupuje, što ne treba, prodavat će i ono, što treba. U kući, gdje ima ženske čeljadi, znade se često mnogi groš uludo rastepsti na kojekakove ženske prtljarije, koje one kupuju samo zato, da udovolje svojoj taštini, da tobože ne zaostanu za drugima u selu.

Kućegospodar i ostale muške glave u kući neka se ne podaju lakoumnu životu, piću, kartanju, igranju za novac, jer sve to dovodi do nepotrebnih izdataka, koji kuću osiromašuju i upropašćuju.

Ako je tko dužan u zadruzi, neka pazi, da točno plaća otplatu glavnice i kamate, jer mu se inače priračunavaju zatezni kamati. Kod plaćanja poreza valja biti na oprezu, da se ne plaća istom onda, kad pred kuću dodje porezni ovrhovoditelj, jer time narastu nepotrebni troškovi. To su sve načini, kako se dade štediti. Mi, koji nemamo, da nastran mećemo, moramo na ovakov način štediti. Neka si svaki izračuna po ovom primjeru, koliko je na godinu izdao, što nije nužno morao, što si je mogao uštediti, pa će se uvjeriti, da u mnogo slučajeva izadje lijepa svotica. Kakova god lakoumnost dovede čovjeka na velike izdatke.

Ovom prigodom ne smijemo zaboraviti na jednu činjenicu, koja se kod mnogih štedljivih ljudi pojavljuje, a to je — škrtost i odvratna pohlepnost. Najbolje se učimo na živim primjerima, jer nam ti najčvršće ostaju u pameti, jer ih uvijek gledamo pred sobom, dočim riječi — na jedno uho unutar, na drugo

---

* vidi 6. broj Hrv. Udr. 1912.

ı. Poznam jednoga imućna seljaka, koji je svoj imetak stekao vlastitim žuljevima najviše zaradom u Americi. Imao je druge dosta, ali i kruha dosta. Gotova novca ao je uštedjeno toliko, da su mu kamati evno odbacivali 4—5 kruna. Naravno da ih nije trošio, nego ih dalje uglavničavao, ne zato, što mu ne bi bilo od potrebe, nego je bio prekomjerno škrt. U nedjelju, kad svi ljudi bolje obuku, on je nosio na glavi deran i mastan šešir. Medju ljudima ga nisi ogao nikad naći, da se porazgovori, posatuje. Zlobni susjedi rekli su, da samo kod će broji, koliko će mu kamati donijeti. Dae ne treba biti ni odviše pretjeran i pohlen.

Naskroz je oprečna od škrtosti rasipnost. e zna se, je li ružnija rasipnost ili škrtost. o jedno, zlo drugo. Kolike kuće su propale rastrošnosti gospodara, mogao je lako čuti aki od nas. Teško je steći, a lako je rasteći. a družina jednomu rasipnomu ne može doa nadavati ni nasmagati.

Zlatan je srednji put. Umjernost je u sveu najbolja. Živi umjerno, radi, štedi i uštej, koliko ti je za život potrebno, koliko ti eba za stare dane, a troši toliko, da ti se naije prema potrebi i duša i tijelo. Mnogima može s pravom prigovoriti, da daju samo tjelesni užitak, da misle samo na jelo i lo. To radi svaki drugi božji stvor. Ali čoek je čovjek — razuman stvor Božji. Da ospodar dade pet-šest groša za dobru knjicu ili novine, ne treba biti tako škrt ili nezborit, pa se ustezati, jer se time ne pokaje nikakova štedljivost.

Mnogo prilike ima žena — planinka za ednju. Kokoš, pile, jaje, voće, povrće daje j zgode, da utrškom od toga odbaci koju unu na stranu. Čini mi se stoga vrlo sretna misao — štedne karte. Nitko ih tako zgoo i korisno ne može izrabiti kao gospodae i kućanice. Dužnost je naših hrvatskih ljačkih zadruga, da se ovim pozabave, da okušaju. Mi smo uvjereni, da će ti pokusi domaćicama naše očekivanje platiti posveašnjim uspjehom. U mnogim krajevima aše domovine osobito u Primorju i Gorskom taru odlikuju se »gospodinje« krasnim ojstvom štedljivošću. One znadu, dok se muževi trude po širokom svijetu o kućarenjem, što drugim radom, u svom dvorištu othraniti lijep broj živadi utoti svinje i paziti svoju kravu muzaru. Prike je uvijek, da dobiješ groš za mlijeko kao za jaja. Te stvari se lako prodaju, a novac je tu. Vidio sam u prikupskim krajevima kako žene preko Kupe iz susjedne Kranjske donesu sproljeća pune košare trešanja na blagdane i to na jagmu prodadu. Što mogu one, mogu i naše. Za trešnjama dodje redom drugo voće. A tek seljaci blizu gradova i većih mjesta! Povrće, koje znadu naša braća Bugari tako divno njegovati, da od trgovanja s tim živu čitave obitelji, dat će i našim domaćicama mnogi groš. U zemlji je zlato, samo ga treba trudom i mukom iskopati. Ono što se trudom i mukom dobije, treba razumno trošiti i misliti na stare dane. Starost je slabo oružje, a tko se zarana ne pobrinē, taj će kašnje slabo. Nije sada, ko što ga je negda bilo. — Valjan čovjek iz kamena sebi hljeb izbije.

A. M chnik :

Pazite kod prelaza od suhe na zelenu krmu.

Njekoji gospodari, koji su prošle jeseni posijali ozimi grašak ili ozimu grahoricu, imati će već prema koncu ovog mjeseca zelenu krmu mogao biti štetan po zdravlje domacerne ili djeteline. Ova ranija zelena hranitba bez dvojbe je od velike koristi po gospodara. S jedne strane izbavi ga ona iz neprilike, ako imade već malo suhe krme, a s druge strane od zelene krme dobiva se više mlijeka od krava muzara, što je ne mala korist osobito kod onih seljačkih gospodara, koji se bave i mljekarstvom ili odgajanjem teladi za rasplod.

Buduć bi nagao prelaz od suhe na zelenu krmu mogao biti štetan po zdravlje domaćih životinja, to upozoru no naše zadrugare, da budu kod toga vrlo oprezni. Često se dogadja, da uslijed prenaglog prelaze takove hranitbe obole probavila kod stoke, pa tako gospodar imade više štete nego koristi u početku zelene hranitbe. **Prelaz od suhe na zelenu hranidbu neka bude postepen i polagan.** Najbolje je, ako se ovaj prelaz provede potpuno za vrijeme od tjedan dana. Kod toga neka se postupa na slijedeći način. Prvi dan, kada ćemo započeti zelenom hranitbom, neka se u suhu krmu mješa jedna osmina zelene krme, drugi dan dvije osmine zelene krme, treći dan tri osmine zelene krme, i tako dalje svakog daljnjeg dana za jednu osminu zelene krme više, a suhe krme manje. Osmi dan moći će blago dobivati već samu zelenu krmu, što neće biti štetno, jer su se probavila stoke kroz osam dana priučila na zelenu krmu.

J. Gollner:

Sigurnost uložaka kod naših zadrugá.

Prošle zime — kada je medjunarodni položaj bio dosta mutan i nejasan, širile su se kao drugdje tako i kod nas glasine, da će naime država za slučaj rata pobrati uloške, te iste upotrebiti u svoje svrhe. — Nije čudo, da se je taj tobože kobni glas u ovo teško doba na novčanom tržištu, kao i gledom na tmurne oblake na političkom obzorju, potresno dojmio naših ulagača, osobito pak onih, kojima nijesu bile poznate prilike u takovim slučajevima. — Oni pak, koji poznaju način poslovanja u našim zadrugama, nijesu se ni najmanje uzrujali na te glasine, — jer im je bilo poznato, da je svaka bojazan u tom pogledu netemeljita. — Mi ćemo to u kratko ovdje ocrtati, da posve umirimo i one, koji možebit ipak misle, da bi se moglo dogoditi kakovo zlo njihovim ulošcima.

Isključena je mogućnost, da država uopće pokupi uloške iz naših zadruga, a to jednostavno zato, jer zadruge nemaju uloške nagomilane u svojim blagajnama, već su oni izdani kao zajmovi medju članove zadruge. — Kad bi zadruge čuvale uloške u svojim blagajnama tad bi morale bezuvjetno štetovati, jer moraju ulagačima plaćati kamate, a njihov bi novac ležao u zadružnim blagajnama bezkamatno. — Zadruge imadu u svojim blagajnama redovno veoma male svote, a kad se nakupi novac, tad se izdaju zajmovi, a ako nema potražbe za zajmove, tad se sakupljeni novac pošalje Hrvatskoj poljodjelskoj banci u korist tekućeg računa dotične zadruge. — Ova pak daje sakupljenu gotovinu drugim zadrugama, koje trebaju novaca za zajmove, — pa tako to ide sve dalje i dalje. — Sve to znade država veoma dobro, pak zato ne će ni tražiti novaca tamo, gdje znade, da ih nema.

Nu treba imati na umu i to, da su ulošci naših zadruga osobna svojina (privatna) dotičnih ulagatelja, pa da je dosljedno tomu posve isključeno, da bi država dirala u osobno (privatno) dobro pojedinoga svoga državljanina. — Ako bi to bilo moguće, tad se ne bi radilo samo o ulošcima, već bi tad država mogla uzeti svojim državljanima i cijeli njihov imetak. Zar bi u takovom slučaju što koristilo, da ulagatelj digne svoj uložak, pak da ga čuva kod kuće u kakovoj staroj škrinji, postelji ili čarapi? — Država bi došla, obavila premetačinu i odnijela novac. — Pa ne samo to, već bi država zaplijenila blago, vino, žito i sve slično, pa bi tad sve to prodala! — Nu budući se takova šta nije dogodilo ni u najtežim vremenima prošlih stoljeća, to budimo posve mirni, jer se sad u tom prosvjetljenom vijeku to nikako ne može dogoditi.

O tom predmetu se je razpravljalo mnogo i u svjetskom novinstvu, a držimo, da će naše ulagatelje kao i ostale članove zadrugare zanimati i posve umiriti ovo nekoliko redaka, koje smo ovamo prenijeli po listu »Zadruga« iz predavanja odličnog njemačkoga zadrugara, ravnatelja saveza g. Katholya, koje je održao 24. studenoga 1.912. u Saalbau-u. — Govornik je raspravljao o medjunarodnom pravu osobitim obzirom na sigurnost uložaka u novčanim zavodima, te je naglasio osobito ovo:

Već za vrijeme velikog njemačko-franceskog rata u g. 1870.—71. razlikovala se je strogo privatna svojina pojedinih osoba od državnog imetka, — prem još nije bilo u tom pogledu valjanih i obvezatnih medjunarodnih ugovora. — Nijemci su naime prisvojili gotovinu franceske banke u Reimsu u sjevernoj Franceskoj, ali su na temelju odredbe njemačkoga prijestolonasljednika Fridrika morali banci povratiti novac, jer da se ne smije dirati u tudje dobro, pa bilo to i neprijateljevo.

Još jasnije se je pokazala razlika, kako valja postupati s neprijateljevim privatnim imetkom, a kako s državnim, u gradu Strassburgu. — Tu su naime Nijemci dobili u ruke kod podružnice Banque de France, koju su smatrali lih državnom bankom franceskoga naroda, osam i pol milijuna franaka; tri milijuna sačinjavali su ostatak vjeresije, koja je bila stavljena na raspolaganje francuskom vojnom eraru. — Kad se je banka pritužila na taj postupak, naglasiv da nije lih državna banka, već da joj je povjeren i privatni imetak pojedinaca, izručila je njemačka vojna uprava taj zapljenjeni novac banci.

Već godine 1874. bavila se je konferencija velevlasti u Bruselju s pitanjem, koji se imetak u slučaju rata imade smatrati privatnim, a koji državnim. — Nu ovaj puta nije došlo (u tom pitanju) do potpunog sporazuma, — već se je takav sporazum postigao tek na mirovnoj konferenciji u Haagu. — U člancima 46., 53. i 56. medjunarodnog ugovora, koji govori o ratu na kopnu, zaključeno bi, da se odsada u slučaju rata ne smije dirati ni u privatni, a ni u općinski imetak. Uzeti se može samo državni imetak, novac u državnim blagaj

ama. — Ovih se ustanova mora bezuvjetno ržati neprijatelj koje mu drago ratujuće drave, pa kako bi mogla tad koja država uzeti netak svojim vlastitim državljanima?' — inijem, da će sad svaki uvidjeti, kako je taav postupak naprosto nemoguć! — Buduć ak naše zadruge raspolažu saio s privatnim imetkom pojedinih osoba, koje su im ga povjerile, državnog imetka kod njih u opće ni nema, o je jasno, da su ulošci najbolje najsigurnije spremljeni baš od naših zadruga tim pak više, kad e uzme u obzir neograničeno jamstvo svih lanova za sve obveze pojedinih zadruga.

Prosudjujemo li ovu stvar s koje mu drao strane vidimo, da je sigurnost uložaka kod aših zadruga u slučaju rata baš takova, kao u mirnim vremenima, te da nitko nema ni ajmanjega povoda, da svoj novac uzme danle, gdje mu je posve siguran, pa da ga premi kod kuće na nesigurno mjesto, pristuačno tatima ili drugim kakovim nepogodaa, kojih nigdje ne manjka.

Držimo, da smo time naše marne ulagače otpuno uvjerili o sigurnosti njihovih uloaka, te se nadamo, da će i u buduće revno roslijediti oko sabiranja prištednja, imajući azda pred očima davno ustanovljenu istinu, a je razumna štednja pravi teelj narodnom blagostanju!

. Machnik:

Nešto o sjetvi kukuruza.

Buduć će polovicom ovog mjeseca zapoeti sijanje kukuruza, to želimo naše zadruare još u pravo vrijeme upoznati s najbojim načinom sijanja ove za veliki dio naše omovine vrlo važne gospodarske biline.

Prije same sjetve treba pripraviti sjeme. Staro je gospodarsko pravilo, da već kakvoća jemena upliva na budući prirod. Uslijed toga reba nastojati, da od najboljega sjemena potrebimo za sjetvu najbolje zrno. Osobito e važno ove godine posvetiti što veću brigu zboru i pripravi sjemena. Poznato je, da je prošle godine kukuruz slabo dozrio. Mnogi ospodari spremili su nezreo kukuruz, jer slijed prošlogodišnje jesenske kiše i brzo adošle zime nije mogao kukuruz potpuno ozrijeti. Bit će stoga vrlo nužno, da kod izora sjemena za ovogodišnju sjetvu kukuruza udemo vrlo oprezni. Za sjeme neka se zbiraju samo posve zdravi klipovi, na kojima idu redovi kukuuza ravno a ne krivudasto. Na takvom klipu neka ne bude niti jedno zrno bolesno. Kada smo izabrali takove klipove, siječemo ih sa jednom malom sjekiricom u tri na oko izmjerena jednaka dijela. Srednji dio (dakle srednja trećina) upotrebi se za sjeme. Ovako izabrani kukuruz izruni se i na vjetrenjači pročisti tako, da u sjemenu ne bude nikakovih tudjih primjesina. Toliko glede sjemena.

Što se tiče same sjetve, to preporučamo zadrugarima, da kukuruz bezuvjetno posiju u redove i to sa redomičnim sijalom. Prednosti redomičnog sijanja biti će svakom zadrugaru poznate. Ponajprije prištedi se na sjemenu. Nadalje dodje svako zrno jednako duboko u zemlju pa prema tome kukuruz jednolično niče. Nu najveća je prednost redomičnog sijanja ta, da si olakoćujemo okopanje i ogrtanje kukuruza, koji posao možemo obaviti okopalom odnosno ogrtalom.

Za sijanje kukuruza preporučamo dvoredne i troredne sijalice, pod koje se upregne jedan konj. Za one zadrugare, koji siju preko 1 jutra kukuruza, preporučamo dvoredne, a za veće površine troredne sijalice.

Buduć je sada vrijeme, da se opskrbimo s takovim strojevima, to svi oni, koji žele takove sijalice nabaviti, neka se što prije preko svoje zadruge obrate na centralu, da si tako još u pravo vrijeme osiguraju dobavu sijalica.

Zadružne vijesti.

Hrvatska seljačka zadruga u Maloj Gorici. nabavila je jednog čistokrvnog simentalskog i jednog pincgovskog bika za svoje zadrugare.

Prodaja posjeda kod hrv. seljačke zadruge u Vojnom Križu. Ova zadruga ima na prodaju posjed od $8^1/_2$ rali. Potrebna svota K 2000.

Kod hrv. seljačke zadruge u Voloderu održati će ovog mjeseca vladin stručnjak V. Nemčanin predavanje o organizaciji vinarskih zadruga.

Kod hrv. seljačke zadruge u Kostelu održati će se prigodom glavne skupštine jedno predavanje o voćarstvu.

Hrv. seljačkoj zadrugi u Lukovdolu izaslati će se prof. G. Bohutinsky, da kod ove i okolištnih zadruga održi predavanje o njegovanju livada i provadjanja pokusa s umjetnim gnojivom.

Zimske gospodarske škole kod hrv. seljačkih zadruga. Središnja sveza hrv. seljačkih zadruga poduzela je koraka, da se buduće zime održe zimske gospodarske škole kod hrv. seljačkih zadruga u Sv. Nedelji i Sv. Križu Začretju.

Predradnje za osnutak mljekarske zadruge čine se kod hrv. seljačke zadruge u Dugomselu Mlijekarska zadruga u ovom mjestu bila bi bezuvjetno na mjestu, jer neposredna blizina Zagreba je najbolje tržište za mlijeko.

Radi nabave kosilica za žito kod hrv. seljačkih zadruga u virovitičkom-srijemskoj skupini upozoruju se one zadruge, da centrali odnosno središnoj svezi što prije prijave potrebu na tim strojevima, da im se tako pravodobno otprema iste osigurati može. Buduć nam je doprinosom od čistog dobitka iseljeničke poslovnice »Putnika« osigurana stanovita svota za popuste na tim strojevima, to javljamo zadrugama da ćemo im za nabavu kosilica podijeljivati popust od 25% nabavne cijene dok se ovaj popust ne iscrpi.

Narodno-gospodarske vijesti.

XI. redovita glavna skupština Hrvatske poljodjelske banke održana je dne 31. prošlog mjeseca.

Novčano tržište je još sreudilj vrlo napeto, pa stoga o snizivanju kamatnjaka nema ni govora, dapače mogao bi se kamatnjk — ma i na kratko vrijeme — još povisiti, jer je oskudica novca na novčanim tržištima vanredno velika.

Unatoč ovim lošim novčanim prilikama podijeljivati će Hrv. poljodjelska banka seljačkim zadrugama vjeresiju, nu samo takovim zadrugama, koje se za vrijeme ove novčane krize nisu oglušile pozivu centrale za primjerenu otplatu njihovog duga. Ova vjeresija podijeljivati će se samo za produktivne gospodarske svrhe.

Natječaj za četiri mjesta putujućih učitelja za gospodarstvo., Kr. zem. vlada raspisala je koncem prošlog mjeseca natječaj za četiri putujuća učitelja za gospodarstvo, naročito za živinogojstvo i mlijekarstvo, ratarstvo i obradjivanje zemlje, te za vrtljarstvo. Temeljna plaća jednom učitelju za gospodarstvo iznosi K 1400 godišnje, stanarina XI. čin. raz. s pravom na odštetu putnih troškova prema općim propisima. Molbenice za ova mjesta imadu se podnijeti kr. zem. vladi do 25. travnja o. g. Ovim raspisom natječaja doskočeno je davnoj želji naših gospodarskih krugova nu vrlo je dvojbeno, da će će se uz tako nisko odmjerena beriva naći ovoj teškoj zadaći dorasli gospodarski stručnjaci.

Uzgajanje hmelja u Srijemu. Tko se danas vozi žejeznicom od Vinkovaca do Zemuna, mogao je opaziti, da se seljački posjed u onim krajevima već u velikoj mjeri bavi uzgajanjem hmelja. Veliki hmeljni nasadi mogu se vidjeti osobito u Bačincima, Šidu, Kukujevcima, Erdeviku, Rutincima, Neštinu, St. Pazovi itd. Na jutro dobivaju seljaci 5—10 q. Cijena se hmelju vrlo mijenja. Tako se je za 100 kg. hmelja plaćalo već i K 700.— a bilo je godina, kada je ova cijena spala ispod K 200.—.

Dva važna strukovna djela. Doskora će izaći u nakladnoj knjižari Gust. Neuberg — Križevci strukovne knjige »Vinarstvo« s obzirom na zakonske propise« napisao M. Urbani, zatim »Osnovi nauke o hranitbi stoke« po djelu prof. Kellnera priredio Dr. V. Njegovou.

Pokusi sa vrsti kukuruza »Hangar«. Ove godine provesti će Središnja sveza hrv. seljačkih zadruga pokuse sa kukuruzom vrst »Hangar«, koji dozrijeva i u visini od preko 900 m. Pokusi će se provesti kod sv. s. zadruge u Mrkopolju, Prezidu i kod nekojih seljačkih gospodara u okolici Čabra. —

Nešto o livadama. Tako je naslov knjižice; koju je napisao prof. Gustav Bohutinsky, a izdali Hrv.-Slav. gospodarsko društvo i Središnja sveza hrvatskih seljačkih zadruga. Ova knjižica već je rasposlana na h. selj. zadruge, čiji članovi imadu veće površine livade. Tako je doskočeno jednoj velikoj potrebi, da se našem narodu pruži pouka za njegovanje livada. —

Koliko je naša zadružna organizacija naručila ovog proljeća rasplodne simentalske stoke? Kako će našim zadrugama biti poznato, nabavljati će ovog proljeća kr. zem. vlada po svojem izaslanstvu čistokrvne bredje simentalske junice u Badenu. Središnja sveza radila je vrlo živahno oko unapredjivanja marvogojstva kod naših seljačkih zadruga, a plodovi toga roda vide se u uspjesima, koje su naše zadruge do sada uzgajanjem simentalske stoke polučile. Zanimanje za ovu stoku biva sve veće, pa su tako hrv. seljačke zadruge ovog proljeća putem Središnje sveze naručile 51 kom. bredjih simentalskih junica.

Glede nabave vlašićkih ovaca upozoruju se sve hrv. seljačke zadruge ličko-riječke skupine, da će ovogodišnja nabava ovih rasplodnih ovaca uslijediti već mjeseca svibnja. Uslijed toga neka nam zadruge svoje potrebe na ovcama jave do najkasnije 20. travnja o. g.

Trgovačka bilanca svih država. Trgovačke bilance svih država za prošlu godinu predočuju najbolje ekonomsko stanje pojedinih zemalja. Ako je izvoz robe iz zemlje veći nego uvoz, tada je zemlja dobro stala, jer novac ulazi i znak je,da dotična zemlja može više proizvadjati, nego što potroši, te da ovaj višak može prodati drugim državama. Ako je izvoz robe veći od uvoza, tada je trgovačka bilanca aktivna, u obratnom slučaju je bilanca pasivna. Ova statistika glavnih zemalja govori jasno o njihovom ekonomskom stanju. Brojevi su u milijunima kruna:

Država:	uvoz	izvoz	aktiva	pasiva
Sjev. Amerika . .	9.469	12.305	2836	
Engleska	15.825	12.186	—	3639
Njemačka	12.655	10.925	—	1730
Franceska	7.951	6.636	—	1315
Indija	2.644	4.003	1359	—
Rusija	2.730	3.765	1035	—
Belgija	4.382	3.755	—	62
Austro-Ugarska . .	3.632	2.773	—	369
Italija	3.604	2.395	—	1309
Kanada	3.266	1.824	—	1442
Juž. Afrika	1.012	1.599	587	—
Švicarska	1.964	1.358	—	609
Japan	1.578	1.339	—	236
Španija	1.044	1.042	—	2
Egipat	664	887	223	—

Prema tome su znatno aktivne ove države: Sjedinjene države Sjeverne Amerike, Indija, Rusija, engleska južna Afrika i Egipat. Pasivne su u prvom redu: evropska Engleska sa 3640 milijuna kruna pasive, onda Njemačka sa 1.730 milijuna, Kanada sa 1442 milijuna, Franceska sa 1315, Italija sa 1309, Austro-Ugarska sa 869, Belgija sa 627, Švicarska sa 606 i Japan sa 239 milijuna kruna.

Knjiga o Argentini. Kako će našim čitateljima biti poznato, putovao je prošle godine Dr. K. Janda u Argentinu, da prouči prilike ove za nas svakako zanimive zemlje. Sada je Dr. Janda priredio jedno omašno djelo pod naslovom »Argentina«. Djelo, koje je, budi mimogred spomenuto, upravo sjajno opremljeno, govori o zemljopisnim, političkim i narodno-gospodarskim prilikama ove zemlje. Cijena je knjizi K 5.20

[illegible] Zagreb [illegible] to [illegible]

Važno za veleposjednike, gojitelje kukuruze i u opće žitara. [illegible]

[illegible]

[illegible] Fellegrino [illegible]

[illegible] Hrvatsku, Slavoniju, Dalmaciju, Bosnu i Hercegovinu [illegible] Fratelli Pellegrino u Torinu.

[illegible]

[illegible]

[illegible] u Zagrebu.

Kod Hrvatske poljodjelske banke u Zagrebu [illegible]

1\. [illegible]

2\. [illegible]

3\. [illegible]

4\. [illegible] »Marmor«.

5\. [illegible]

6\. [illegible]

7\. Razna krmiva, kao posije grube i fine.

8\. Raznog žitka za krmu.

9\. Koruna.

10\. Svih vrsti umjetnog gnojiva i to:

17%	Thomasova drozga (s vrećom) po	K 7·60,
18%	superfosfata (s vrećom) po . . .	K 8·50,
40%	kalijeve soli (s vrećom) po . . .	K 14·50,
15%	čilske salitre (s vrećom) po . . .	K 30·—,
20%	Amonijeve soli (s vrećom) po . .	K 34·—,
12%	Kainita (s vrećom) po	K 6·50,

sve po 100 kg. postavno Zagreb.

11\. Preporuča se [illegible] da se kod Thomasove drozge, superfosfata, kukuruza, koruna i posja [illegible] za nabavu potpunog vagona od 100 metričkih centi, jer će ih ovako [illegible] kao i za [illegible]

»Thomasova drozga 17%« može se nabaviti na vagone uz cijenu od K 6·5. po 100 kg. postavno vagon Rijeka.

»Superfosfat 18%« može se nabaviti na vagone uz cijenu od K 7·60. po 100 kg. postavno vagon svaka željeznička postaja u Hrvatskoj.

[illegible]

[illegible]

Cijene kao i uvjete za strojeve koji ovdje nisu naznačeni [illegible]

[illegible]

[illegible]

Tko hoće [illegible] neka se upitom obrati na tvrtku [illegible] Zagreb [illegible] kolodvor.

List izlazi svakoga prvoga u mjesecu. — Pretplata mu je za cijelu godinu zajedno s poštarinom 1·— K. Rukopisi se ne vraćaju. - Oglasi. Za oglase plaća se pristojba prama cjeniku. - Kod višekratne uvrstbe daje se popust.

HRVATSKI UDRUGAR

LIST ZA UDRUGARSTVO I NARODNO GOSPODARSTVO.

Uredjuje: ARTUR MACHNIK.

Pretplata i pristojbe za oglase plativa je i utuživa u Zagrebu. Uredništvo i uprava: Zagreb, Preradovićeva ulica br. 5, I. kat, zgrada Hrv. poljodjel. banke. - Vlastnik i izdavatelj: Hrvatska poljodjelska banka - u Zagrebu. -

God. VIII. Zagreb, 1. svibnja 1913. Broj 5.

Prof. dr. Ljudevit Prohaska, Križevci:

Kako se uzgaja valjana telad.

Ako se gospodari kojega kraja odluče uzgajati dobru čistokrvnu pasminu ili oplemenjenu stoku, to se moraju zato pobrinuti, da se čim prije upute, kako se čistokrvnu pasminu ili oplemenjenu stoku uzgaja. Valjanim uzgojem se može lošu stoku popraviti, a nevaljanim uzgojem i držanjem se može i najbolju čistokrvnu pasminu pokvariti. Simentalska pasmina je u svojoj domovini uzrasla uz dobru hranu, uz mnogo gibanja na čistom zraku i uz razborito njegovanje i razplodjivanje. Radi toga će simentalska stoka importirana u drugi kraj uznapredovati samo onda, ako se u tom kraju slično uzgaja kao u domovini. Osobito valja paziti na uzgoj teladi. Što se kod teladi pokrari teško se kašnje kod odrasle stoke može popraviti.

Da se dobije već kod oteljenja lijepo i snažno razvijenu telad, treba paziti na vrijeme razplodjivanja junica. Za valjani uzgoj lijepih i velikih goveda je nužno, da se junice prerano ne pripuštaju. U Simentalu, dakle u pravoj domovini naših simentalskih goveda, se junice pripuštaju sa navršenom drugom godinom, u nekim krajevima (Frieburg) dapače i sa 2½ godine. Kod naših gospodara je prerano pripuštanje junica na žalost vrlo rašireno. Ima gospodara, koji su tako nerazboriti, da junicu već sa 8—9 mjeseci pripuštaju. Kako će ovakova mlada i nerazvijena životinja, koja je još sama tele, moći davati lijepu i kršnu telad?

Prerano pripuštena junica mora zaostati u rastu, jer ona od potrošene hrane mora u sebi razvijati tele i pokraj toga još sama mora rasti. Ako se hrana mora dijeliti na dvije strane, biti će za svaku stranu nedostatna. Junica će se slabo dalje razvijati a oteliti će malo i slabunjavo tele. Kašnje će takova junica postati i neplodna, jer neće imati dovoljno snage i krvi, da svake godine ili bar češće razvije u sebi plod. Dakle baš prerano pripuštene junice obično postaju neplodne. Kod naših gospodara se junice stoga tako rano i jako tjeraju, što im za vrijeme rasta ne daju nikakove prilike, da se često i mnogo giblju na čistom zraku.

Mnogi misle, da su ranije pripuštene junice mlječnije nego kašnje pripuštene. To je istina, ali se to odnosi samo na junice, koje su već dovoljno razvijene. Neke su junice već sa 17—18 mjeseci lijepo razvijene, pa se mogu u to doba i pripustiti. Najbolji znak, kada treba junicu pripustiti, je promjena prvih dvaju mlječnih zuba u trajne zube. Prerano pripuštene junice (sa 9—10 mjeseci) ne mogu nikada biti dobre muzare, jer ne mogu niti toliko hrane probaviti kao razvijene krave. Ako ovakove slabašne životinjice moraju još i raditi i telad davati, onda o velikoj muznosti nema ni govora.

Za razvitak teleta u utrobi krave je najbolje, ako se kravu hrani tako, da nije niti predebela niti premršava. Predebele krave se teško tele i daju malenu telad, jer tele nema mnogo mjesta za razvitak u trbušnoj šupljini, koja je puna loja i masti. Da krave suviše ne debljaju i da se lahko tele, dobro je pustiti ih da se češće i umjereno giblju. Dobre muzare obično i ne odebljaju za vrijeme steonosti, jer mnogo potrošene hrane odilazi u mlijeko. Radi toga, što se mnogo hrane potroši na pro-

poštom, a K 5.65 pouzećem. Ovo djelo dobiva se u knjižari J. Sokol u Zagrebu, Marovska ulica. Buduć je sadržaj ove knjige vrlo poučan, to preporučamo ovu knjigu našim čitateljima.

Važno za veleposjednike, gojitelje kukuruze i u opće žitarica. Kako je općenito poznato, teško se pohranjuje i u dobrom stanju sadržaje kukuruza i u opće žitno zrnje, ako je vlažno, pošto isto pljesnivi, to se mora onda za bescijenu prodavati.

Kako su ljetos u tom pogledu nastupile velike **poteškoće navlastito glede kukuruze**, koja je ostala **nedozrela i vlažna tako**, da se teško pohranjuje, **isplaćuje se svakom posjedniku, da** to zrnje osuši i time za **pohranu** sposobnim učini.

Ponukani lijepim uspjesima, koji su u pogledu sušenja zrnja kukuruze i u opće žitarica polučeni sa **sušionicama sistema Pellegrino, preuzela je I. hrvatska tvornica strojeva i ljevaonica željeza d. d. Zagreb glavno zastupstvo kao i isključivo pravo proizvodnje takovih sušionica** za Hrvatsku, Slavoniju, Dalmaciju, Bosnu i Hercegovinu te Ugarsku **od poznate tvrtke** Fratelli **Pellegrino u Turinu.**

Ove **sušionice sastoje se iz prema potrebi** odredjenoga **broja drvenih pretinaca (Zellen),** od kojih **je dno iz mrežasto pletene žice. Ti pretinci su tako uokvireni i postavljeni, da se** mogu **preokretati tako, da se sadržaj jedne pre**bacuje u slijedeću. Ispod pretinaca vodi se cijevima pomoću ventilatora topao **zrak,** koji suši u pretincima sadržano žito. Jednostavna manipulacija i izvanredni uspjesi preporučuju osobito sušionice sistema Pellegrino.

Spomenuta domaća tvornica rado je pripravna na zahtjev dati svakom potrebna razjašnjenja i poslati topogledne prospekte, a u slučaju ozbiljne nakane i na svoj trošak poslati vlastitog inžinira u svrhu pobližeg dogovora i zaključka.

Preporučujemo stoga svima, koji se za sušenje kukuruza i u opće žitarica zanimaju, da se za vrijeme obrate na I. hrv. tvornicu strojeva i ljevaonicu željeza d. d. u Zagrebu.

Kod Hrvatske poljodjelske banke u Zagrebu može se nabaviti dok zaliha traje sve vrsti robe, koju seljački gospodari trebaju, i to:

1. Sjemena **domaće crvene djeteline i lucerne,** potpuno čistog od viline kose, plombirano sa križevačkom plombom.
2. Sjeme potpuno čsito i garantiranom klijavosti **sviju vrsti trave.**
3. **Zajamčene ausiške modre galice** u najmanjim količinama od 50 kg.
4. **Najbolje vrsti rafije (liko) »Majunga«.**
5. **Prve vrsti sumpor dvostruko rafinirani, te prve vrsti sumpor »Ventilator«.**
6. **Prve vrsti »Trisin« gumi trakova za oplemenjivanje loze.**
7. **Razna krmiva,** kao **posije grube i fine.**
8. **Raznog žitka za hranu.**
9. **Koruna.**
10. **Svih vrsti umjetnog gnojiva** i to:

17% **Thomasovu drozgu** (s vrećom) po K 7.60,
16% **superfosfata** (s vrećom) po . . . K 8.50,
40% **kalijeve soli** (s vrećom) po . . . K 14.50,
16% **čilske salitre** (s vrećom) po . . . K 30.—,
20% **Amonijeve soli** (s vrećom) po . . K 34.—,
12% **Kainita** (s vrećom) po . . . . . K 6.50,
sve po 100 kg. postavno Zagreb.

11. Preporuča se medjutim zadrugarima, da se kod **Thomasove drozge, superfosfata, kukuruza, koruna i posija** odluče za nabavu potpunog vagona od **100** metričkih centi, jer će ih ovako potrepštine doći i gledom na cijenu, kao i na otpremni trošak znatno jeftinije.

»Thomasova drozga 17%« može se nabaviti **na vagone uz cijenu od K 6.80 po 100 kg. postavno vagon Rijeka.**

»Superfosfat 16% može se nabaviti **na vagone uz cijenu od K 7.60, po 100 kg. postavno vagon svaka željeznička postaja u** Hrvatskoj.

Upozoravaju se gospodari, neka posrednicima, koji rade s umjetnim gnojivima, ne nasjedaju, jer ovi obično prodavaju gnojivo s malim postotkom hranivih kemičkih sastojina, dok mi jamčimo za navedenu sadržinu, dajući analizirati svaki stigli vagon.

12. **Strojeve.** Centrala pruža osobito seoskim gospodarima sve vrsti strojeva u najboljoj kakvoći uz tako izvanredno povoljne cijene, kako ih nije nigdje drugdje moguće dobaviti. Cijene, kao i uvjete za strojeve, koji ovdje nisu naznačeni, mogu se saznati kod centrale.

Cijene, kao i uvjete za strojeve, koji ovdje nisu naznačeni, mogu se saznati kod centrale.

Osobito upozorujemo zadrugare, da se pravodobno **opskrbe modrom galicom**, jer iste nema više mnogo na zalihi, a prošlogodišnje iskustvo je valjda dokazalo svim zadrugarima u vinorodnim krajevima, da bez štrcanja vinograda nema unosne berbe.

Sada je vrijeme, da se zadruge opskrbe i sa potrebnim **sijalicama za kukuruz**, pa one, koje te strojeve trebaju, neka se što prije obrate na centralu.

List izlazi svakoga prvoga u mjesecu. — Pretplata mu je za cijelu godinu zajedno s poštarinom 1·— K. Rukopisi se ne vraćaju. - Oglasi. Za oglase plaća se pristojba prama cjeniku. - Kod višekratne uvrstbe daje se popust.

HRVATSKI UDRUGAR

LIST ZA UDRUGARSTVO I NARODNO GOSPODARSTVO.

Uredjuje: ARTUR MACHNIK.

Pretplata i pristojbe za oglase plativa je i utuživa u Zagrebu. Uredništvo i uprava: Zagreb, Preradovićeva ulica br. 5, I. kat, zgrada Hrv. poljodjel. banke. - Vlastnik i izdavatelj: Hrvatska poljodjelska banka - u Zagrebu. -

God. VIII. Zagreb, 1. svibnja 1913. Broj 5.

Prof. dr. Ljudevit Prohaska, Križevci:

Kako se uzgaja valjana telad.

Ako se gospodari kojega kraja odluče uzgajati dobru čistokrvnu pasminu ili oplemenjenu stoku, to se moraju zato pobrinuti, da se čim prije upute, kako se čistokrvnu pasminu ili oplemenjenu stoku uzgaja. Valjanim uzgojem se može lošu stoku popraviti, a nevaljanim uzgojem i držanjem se može i najbolju čistokrvnu pasminu pokvariti. Simentalska pasmina je u svojoj domovini uzrasla uz dobru hranu, uz mnogo gibanja na čistom zraku i uz razborito njegovanje i razplodjivanje. Radi toga će simentalska stoka importirana u drugi kraj uznapredovati samo onda, ako se u tom kraju slično uzgaja kao u domovini. Osobito valja paziti na uzgoj teladi. Što se kod teladi pokrari teško se kašnje kod odrasle stoke može popraviti.

Da se dobije već kod oteljenja lijepo i snažno razvijenu telad, treba paziti na vrijeme razplodjivanja junica. Za valjani uzgoj lijepih i velikih goveda je nužno, da se junice prerano ne pripuštaju. U Simentalu, dakle u pravoj domovini naših simentalskih goveda, se junice pripuštaju sa navršenom drugom godinom, u nekim krajevima (Frieburg) dapače i sa 2½ godine. Kod naših gospodara je prerano pripuštanje junica na žalost vrlo rašireno. Ima gospodara, koji su tako nerazboriti, da junicu već sa 8—9 mjeseci pripuštaju. Kako će ovakova mlada i nerazvijena životinja, koja je još sama tele, moći davati lijepu i kršnu telad?

Prerano pripuštena junica mora zaostati u rastu, jer ona od potrošene hrane mora u sebi razvijati tele i pokraj toga još sam mora rasti. Ako se hrana mora dijeliti n dvije strane, biti će za svaku stranu nedostatna. Junica će se slabo dalje razvijati a otelit će malo i slabunjavo tele. Kašnje će takova junica postati i neplodna, jer neće imati dovoljno snage i krvi, da svake godine ili bar češće razvije u sebi plod. Dakle baš prerano pripuštene junice obično postaju neplodne. Kod naših gospodara se junice stog. tako rano i jako tjeraju, što im z. vrijeme rasta ne daju nikakov prilike, da se često i mnogo gib lju na čistom zraku.

Mnogi misle, da su ranije pripuštene ju nice mlječnije nego kašnje pripuštene. To j istina, ali se to odnosi samo na junice, koj su već dovoljno razvijene. Neke su junic već sa 17—18 mjeseci lijepo razvijene, pa s mogu u to doba i pripustiti. Najbolji znak kada treba junicu pripustiti, je promjena prvih dvaju mlječnih zuba u trajne zube. Prerano pripuštene junice (sa 9—10 mjeseci) n mogu nikada biti dobre muzare, jer ne mog niti toliko hrane probaviti kao razvijen krave. Ako ovakove slabašne životinjice moraju još i raditi i telad davati, onda o veliko muznosti nema ni govora.

Za razvitak teleta u utrobi krave je naj bolje, ako se kravu hrani tako, da nije nit predebela niti premršava. Predebele krave s teško tele i daju malenu telad, jer tele nema mnogo mjesta za razvitak u trbušnoj šupljini koja je puna loja i masti. Da krave su više ne debljaju i da se lahko tele dobro je pustiti ih da se češće umjereno giblju. Dobre muzar obično i ne odebljaju za vrijeme steonosti jer mnogo potrošene hrane odilazi u mlijeko Radi toga, što se mnogo hrane potroši na pro

izvodnju mlijeka, mora se u zadnjim mjesecima steonosti prestati sa dojenjem krava, ako se hoće, da krava oteli snažno razvijeno tele. Na početku i sredinom steonosti razvitku teleta ne škodi, što krava daje mnogo mlijeka, jer je tele još posve maleno, pa ne treba mnogo od potrošene hrane. Tele naime raste po prilici ovako:

U 10. nedelji steonosti je tele dugo 10 cm.
U 20. nedelji steonosti je tele dugo 30 cm.
U 30. nedelji steonosti je tele dugo 60 cm.
U 40. nedelji steonosti je tele dugo 80 cm.

Po ovim brojevima se vidi, da se tele tek pri koncu steonosti jače razraste, pa mu treba i više hrane iz krvi matere. Poradi toga je nužno, da osobito slabije krave, 3—4 mjeseca prije telenja ne davaju mlijeka, jer bi to išlo na štetu razvitka teleta, koje raste od one iste hrane iz krvi, od koje i mlijeko nastaje.

Tko predugo i tik do oteljenja doji kravu, imati će još i tu štetu, da će oslabljenja krava iza telenja davati mnogo manje mlijeka.

Ali i tele, koje je zdravo, lijepo i veliko oteljeno, može gospodar nerazumnim postupkom pokvariti tako, da zaostane u rastu i da nikada ne bude iz njega dobre razplodne životinje. U prvom redu treba paziti na zdravlje teleta. Samo zdrava životinja će imati dobru probavu i samo zdrava životinja može lijepo rasti i uspjevati. Tele, koje si već prve dane pokvari probavu, koje se nahladi ili koje dobije upalu pupka zaostaje radi bolesti u rastu, što će teško moći kašnje nadoknaditi, kada ozdravi.

U prvom redu si telad pokvari probavu, ako ne dobiva prvo mlijeko t .zv. mljezivo za piti. Mnogi naši gospodari izmuzu prvo mlijeko krave u stelju, jer im se čini mutno i krvavo pa misle, da je nezdravo. Tomu ali nije tako. Nasuprot ovo mlijeko je kao prva hrana teleta vrlo nužno, jer u tom prvom mlijeku ima raznih sastojina, koje pročiste crijeva teleta od smolaste sluzi, koja se je nakupila za vrijeme, dok je tele još raslo u maternici krave. Čuo sam ali i to, da u Hrvatskoj ima krajeva, gdje gospodari ne misle, da je prvo mlijeko nezdravo i gadno, jer oni baš od prvoga mlijeka prave nekakove — kažu vrlo tečne kolače. I kod ovih tele zlo prodje, jer njemu ne daju to mlijeko, nego ga sami pojedu sa kolačem, premda je teletu mnogo nužnije nego njima. Dosta je za pročišćenje dati teletu samo 1 litar od toga mlijeka. Ostalo se izmuzi i daje kravi za piti, kojoj će to bi izvrstna okrijepa, budući da je za vrijeme t lenja dosta oslabila. Tele, koje ne dobiva mlj zivo, zlo probavlja, poboljeva, kratko rečen životari i zlo se razvija.

Mnogo teladi si u prvo vrijeme pokvar probavu prenasisavanjem. Gospodar ond krivi tele, da je prelakomo za sisanjem. Ipak nije tele krivo, nego obično je krivo nerazum jevanje gospodara. Većina gospodara prerijetko pušta tele kravi, da siše. Tele iz početka ima tako malen, želudac, da u njega stane najviše 1—1½ litre mlijeka. Tele tu količinu mlijeka ali brzo probavi te brzo ogladni. Ako tele (teško oko 40 klg. žive vage) treba da dobije dnevno 7—8 litara mlijeka, onda ga treba barem 5 puta na dan pustiti kravi, jer najedanput ne može iz početka stati više u želudac nego 1—1½ litre. Ako ovakovo tele samo tri puta dnevno pustite sisati, to će tako ogladniti i ožedniti od jednog sisanja do drugog, da će se lahko prenasisati, dok se napokon privede kravi. Od prevelikoga glada i od prevelike žedje lakomo proguta više mlijeka nego što stane u želudac (sirište), gdje se mlijeko probavlja. Mlijeko, koje nema mjesta u još malom i nerazvijenom želudcu (sirište), curi naprijed u burag ili dalje u crijeva. U buragu se mlijeko ne može probavljati nego se tamo pokvari i stvara plinove, od kojih tele napuhne. Isto tako se pokvari i mlijeko, koje je prerano i neprobavljeno odcurilo iz sirišta u crijeva. Od njega dobiva tele pokvarena crijeva i proljev.

Iz svega ovoga se vidi, da teletu treba davati iz prvine, dok se sirište ne poveča, češće i manje obroke mlijeka. Ako se teletu daje prerijetko na dan mlijeka, onda se ili prenasiše ili ne dobiva dosta mlijeka dnevno, pa iz jednog i drugog slučaja zaostaje u razvitku. Radi mužnje je nezgodno pet ili šest puta puštati tele, da siše kravu, nego je bolje, da se uvede napajanje teladi iz muzlice. Kod napajanja teladi iz muzlice nikada se tele ne može prenasisati, jer mu dajemo toliko i tako često, kako mu treba. Tko hoće napajati telad iz muzlice mora ali točno paziti, da je mlijeko toplo, kao da je baš pomuzeno, da nije ni najmanje zakiselilo i da je posuda za napajanje posve čista. Inače oboli tele na crijevima pa dobije i proljev. Tko neće na to, da pazi, taj neka radje pusti telad sisati.

Mnoga telad zaostaje u razvitku, jer se već u prvo vrijeme nahladi i uslijed nahlade

pokvari probavilo. U prvom redu se telad obično nahladi, ako se odmah iza telenja dobro ne osuši. Večinom se prepušta kravi, neka ona lizanjem osuši tele. Krava će taj posao majčinskom brigom obavljati ali ne baš vrlo razumno. Često ona liže uvijek na istom mjestu, dočim druga ostaju dugo mokra, a najradje liže na pupku, kojega svojim hrapavim jezikom razdere te od toga kašnje nastaje upala pupka. Razumni gospodari u naprednim zemljama stoga ne prepuštaju osušenje teleta kravi nego ga sami bolje obavljaju. Uzimlju naime rukovjet mekane slame pa natiranjem obrišu i osuše tele brzo i potpuno. Tele treba trti ne samo na ledjima i trbuhu, nego i na glavi, vratu i nogama, kratko rečeno na cijelom tijelu izim u blizini pupka, da ga se ne ozlijedi. Mnogima, koji se ne pobrinu za dobro osušenje teleta, se dogodi, da im telad od nahlade trbuha dobije jaki proljev, pa onda tvrde, da je mljezivo krivo samo ne oni sami.

Telad se može ali i poslije nahladiti, ako privezana mora ležati u hladnoj osoki, ako je cijela štala prehladna, ako je ležaj prestuden (goli kamen ili vlažna zemlja) ili ako kroz pukotine duva vjetar baš na telad. Od svega ovoga treba dakle tele sačuvati, jer ako od nahlade baš i ne pogine, to ono kroz dulje vremena poboljeva te stoga i uz najbolju hranu zaostaje u rastu. Hladni pod i hladne zidove treba obložiti sa daskama i pukotine zatrpati. Uz to treba teletu narediti uvijek čisti i suhi ležaj. Proljev se liječi sa natiranjem trbuha sa rakijom, sa davanjem teletu sirovog jajeta sa stucanom ljuskom, sa prženim ječmom, sa prahom od očišćene krede, ali se proljev opet povrati, ako je od nahlade i ako se tele ne očuva od nahlade.

Na suhom i čistom ležaju rijetko će dobiti telad upalu pupka. Upala pupka nastaje baš od nečistoće, koja dolazi u pupak dok je još otvoren. Da nečistoća tako lahko ne prodre u pupak dobro ga je odmah iza telenja nakon što je odtrgnut ili odrezan izcijediti od preostale krvi i zavezati. Ako se to ne čini onda nečistoća u preostaloj krvi lahko odpliva u trbušni dio, pa tamo često i smrtonosnu ili t. zv. nutarnju upalu prouzrokuje. Dobro će biti raztrgani ili odrezani kraj pupka zapeči sa usijanim gvoždjem, jer kroz zapeklinu ne može prodirati nečistoća.

Upala pupka je kriva slaboj probavi teleta, proljevu, zaostajanju u rastu, pa ju treba svako nastojati izbjegavati.

Kako se telad dalje hrani i kako se odbija od mlijeka razložiti ćemo drugom prilikom.

Julije Gollner:

Prijatni razgovori.

I.

Zadrugar: Molim Te, dragi blagajniče, kaži mi, da li je već stigla naručena roba od centrale?

Blagajnik: Nije! — Prije nekoliko dana došla je na zadrugu obavijest, da je odaslana, pa će — nadam se— do koji dan stići.

Zadrugar: Tako valja! Samo što prije, jer je proljeće na domaku, pa valja rasijati umjetno gnojivo!

Blagajnik: Čim će stići obavijest od željeznice, javit ću svima, koji su se predbilježili, pa tad svaki marno na posao!

Zadrugar: E da, radit se mora, inače izgibosmo na našoj lijepoj i plodnoj zemlji! — Ja sam mislio, da ću već danas moći podići robu, pak sam odmah ponio sa sobom i novac, da ju platim.

Blagajnik: Ova Ti valja! — Svaki zadrugar, koji je predbilježio bilo kakovu robu za nabavu, dužan je ne samo istu preuzeti, već i odmah kod preuzeća platiti. — Mi se — nažalost — nijesmo dosele držali toga načela, već smo davali robu na poček, pa je tad poslije bilo trista jada, dok smo sabrali potrebnu svotu, da platimo centrali račun. — Odsele ali ne će tako biti! Roba se mora odmah platiti!

Zadrugar: Zar tako strogo?

Blagajnik: Nije to strogo, nego korisno za zadrugare i za zadrugu. Mi smo o tome već prije nekoliko put razgovarali, — al je uvijek ostalo sve pri starom. Nu prošle godine nakon revizije dobili smo od centrale odredbu ,da se u buduće ne smije nikomu davati roba na poček, već samo uz gotov novac. — Tu odredbu smo vrlo rado prihvatili, jer uvidjamo posve jasno njezinu dobru stranu, pa ćemo ju stoga i potpuno provesti.

Zadrugar: Bez iznimke!?

Blagajnik: Centrala je u svojem dopisu glede iznimaka odredila ovako: U izvanrednim slučajevima može se roba dati na poček, ali se u svakom takovom skučaju mora bezuvjetno zahtijevati, da bude plaćena točno u odredjeno vrijeme. Nikako pak se ne smije

dozvoliti, da se dug za robu prenaša iz jedne godine u drugu!

Z a d r u g a r: To je posve opravdana odredba, — jer ako ne mogu robu platiti u onoj godini, kad sam ju potrošio, tad ću ju još teže platiti iduće godine, kad dolazi nova potreba!

B l a g a j n i k: Vidiš, Ti si dobro shvatio namisao centrale, pa Te molim, da budeš tumačem i drugim članovima, jer znam, da će biti i takovih, koji će prigovarati!

Z a d r u g a r: To je više nego sigurno! — Nu to ne treba da Vas smeta, jer zbilja radite za dobro članova zadruge, i to će oni već uvidjeti, pa će tad požaliti, što su prigovarali. — Al čuješ, dragi blagajniče, moram Te sada nešto upitati, pak Te već unaprijed molim, da mi iskreno i otvoreno odgovoriš!

B l a g a j n i k: Izvoli samo pitati, dragi brate, a ja ću Ti odgovoriti po savjesti i duši!

Z a d r u g a r: Moj susjed Petar nije član naše zadruge, a dobar je moj prijatelj!

B l a g a j n i k: To mi je poznato! — Vrijedan je to čovjek, i samo se čudim, da nije već stupio u našu zadrugu?!

Z a d r u g a r: E, učinio bi on to već, al je silno preplašen, jer je prošle godine morao platiti nakon dugog parbovanja dug za svoga jednoga nazovi prijatelja.

B l a g a j n i k: Ha, ha, boji se on neograničenog jamstva! — Nu o tome ću mu već kojom zgodom progovoriti, pa će tad odmah uvidjeti, da je za poštene ljude lako neograničeno jamčiti! — Al mi smo se udaljili od predmeta! — Što si me htio pitati?

Z a d r u g a r: Evo što je! Taj moj susjed Petar zamolio me je, da bi mu od gnojiva, što sam predbilježio kod zadruge za sebe, otpustio dva metrička centa, jer on želi učiniti pokuse na svojoj livadi. — Da li to smijem učiniti?

B l a g a j n i k: E, moj brate, strogo uzevši ne smije se tako raditi! — Nu u ovom slučaju ja bi na Tvom mjestu udovoljio zamolbi prijatelja Petra!

Z a d r u g a r: Jel' de da bi, — ta on je vrijedan čovjek!

B l a g a j n i k: Čest mu! — al ne radi se ovdje samo o njegovoj čestitosti, već su tu i drugi uzroci!

Z a d r u g a r: Molim Te, koji?

B l a g a j n i k: Promisli malo, pa ćeš se i sam dosjetiti!

Z a d r u g a r: Krenut će naprednijim putem u svome gospodarstvu!

B l a g a j n i k: Tako je! — To je jedan uzrok, koji se odnosi na prijatelja Petra, — nu ima i drugih, koji se odnose na zadrugu, a po tom i na zadrugare!

Z a d r u g a r: A ti su?

B l a g a j n i k: U prvom redu vidjet će prijatelj Petar, da naša zadruga daje svojim članovima robu prve vrsti, a uz najpovoljnije cijene. On će opaziti, da je velika razlika kad gospodar sam kupuje i kad se naručuje u veliko. — Pred njegovim će očima u pravom svijetlu zasinuti zadaća i svrha zadruge, te će uvidjeti njezino vrlo korisno i blagotvorno djelovanje.

Z a d r u g a r: To je istina! — On će početi posve drugčije suditi o našoj zadruzi!

B l a g a j n i k: I jednoga dana doći će, te zamoliti primitak u zadrugu!

Z a d r u g a r: Tako je! — To će pak biti onaj uspjeh, koji će nas sve obradovati, jer će naša zadruga imati jednoga valjanog člana više!

B l a g a j n i k: Dakle, vidiš, brate, za to Ti preporučam, da prijatelju Petru odstupiš ona 2 metrička centa umjetnog gnojiva, a ako će Tebi uzmanjkati, dat ćemo Ti *od zalihe*.

Z a d r u g a r: Dobro, tako ću i učiniti! — Baš mi je milo, da sam se o tom s Tobom porazgovorio! — Ja sam to mislio onako na »tiho« — »šutke« učiniti, kako to — koliko mi je poznato — čine i neki naši članovi, — nu sad sam posve umiren, jer znam da pravo činim!

B l a g a j n i k: Da u ovom i sličnom slučaju, ali inače ne! Ako naime prijatelj Pero ne bi stupio naskoro u zadrugu, tad mu ne bi smio u buduće davati robu, koju si putem zadruge naručio. — Ne može nitko za zlo uzeti, što si svome prijatelju dao robu, da ga time osvjedočiš o dobroti i valjanosti iste, te da ga privućeš u zadrugu. Al kad bi tako dalje potrajalo, tad bi nastali opravdani prigovori. — U prvom redu podigli bi graju trgovci. Oni ne mogu prigovarati, ako zadruga prodaje naručenu robu samo svojim članovima, — nu kad bi oni saznali, da zadrugari daju robu i nezadrugarima, tad bi se smatrali time oštećenima, i eto neprilike!

Z a d r u g a r: Imaš pravo! — To ne bi bilo u redu!

B l a g a j n i k: Uz trgovce podigli bi graju i sami članovi — zadrugari! — Oni su naime stekli pravo na pogodnosti od zadruge svojim članstvom, pa su u tu svrhu uplatili upisninu i zadružne dijelove, a za zadružnu

organizaciju doprinašaju svake godine po jednu krunu. — Jel, da je tako!

Zadrugar: Jest! — Tko ima dužnosti, valja da po volji uživa i svoja prava!

Blagajnik: Eto, vidiš! — Kako sad dolazi onaj, koji nije član, da prima od zadruge izravno ili posredovanjem drugoga one iste pogodnosti, koje uživaju pravi njezini članovi? — Zar bi to bilo pravedno? — Nikako!

Zadrugar: Rado priznajem, da je to posve ispravno shvaćanje, — te da bi i meni bilo krivo, kad bi se tako redovno radilo!

Blagajnik: Onaj dakle, koji bi takovim nelijepim načinom htio bez ikakovih žrtava izrabiti koristi zadruge, nije vrijedan nikakove susretljivosti od strane zadrugara.

Zadrugar: Neka si on sam nabavlja gospodarske potrepštine gdjegod i kakogod znade!

Blagajnik: Tako je! — Ako takovi ljudi ne nadju za vrijedno, da stupe u zadrugu, kako mogu od nje očekivati koristi? — To nije dosljedno, niti pošteno!

Zadrugar: Pravo si rekao! — Komu je žao upisnine, zadružnog dijela i toga neznatnog doprinosa, tomu nema mjesta medju nama, — već neka on ide svojim putem!

Blagajnik: Svaki pošten čovjek imade pristup u zadrugu, — pak držim, da je za svakako takovoga mnogo zgodnije i jednostavnije, da stupi u zadrugu, nego da moljaka svoje prijatelje, da mu ustupe koji dio svoje robe, naručene putem zadruge. — To treba da članovi otvoreno kažu ovakovim prijateljem, — pa će se tako u zadruzi skupiti lijepi broj članova. — Kad će nas pak biti više, trebat ćemo veće količine robe i gospodarskih potrepština, pa ćemo je tad i jeftinije moći nabaviti. — Što vrijedi za nabavu, vrijedi i za prodaju. Tu dolazi na vidik djelovanje samopomoći, — i baš u tom pogledu čeka nas velika zadaća u budućnosti!

Zadrugar: U istinu, ova teška vremena baš nas sile, da se sjedinjujemo i udružujemo!

Blagajnik: Tako je! — Gospodarske borbe bit će sve veće, — pa se s toga treba okupiti i sačiniti čvrste bedeme zadrugarstva. Time, što jedan gospodar kupuje ovdje, drugi ondje, lome se naše sile i gubi se ona jedinstvenost, koja daje svakoj organizaciji snagu i moć, a nemanje i ugled. — Dok nismo složni, ne mojmo se čuditi, ako će nas i naš rad drugi omalovaživati!

Zadrugar: Dakle uzevši sve u jedno treba da kličemo: Svi složno u zadrugu!

Blagajnik: Tako je! Na okup svi, koji su pravi prijatelji sebi i svomu narodu!

A. Gjukić — Oriovac.

Gospodarsko predavanje kod hrv. seljačke zadruge u Oriovcu.

Dne 30. ožujka o. g. obdržavana je glavna skupština naše hrv. selj. zadruge, a poslije skupštine obdržavao je vrlo poučno predavanje o racionalnom obradjivanju tla profesor g. Bohutinsky.

G. predavatelj razložio je vrlo lijepo, kako se imadu obradjivati lahka zemljišta, nu osobitu je pažnju posvetio teškom tlu, koje je u većoj mjeri u ovoj okolici. Upozorio je one, koji još bezrazložno oru uske slogove, kakove su sve štetne poslijedice od toga. Nadalje prikazao nam je korist od preoravanja strnika odmah poslije žetve i opet od dubokoga oranja kasno u jesen, predočivši dakako sve prednosti za rahlenje tla od toga. Nakon toga preporučio je redomično sijanje i višekratno okapanje kukuruza i to najmanje da ga okopavamo 3—5 puta, te je napokon osobito lijepo raztumačio kada i kakovo gnojenje mora da bude, da postignemo pravu korist.

Skupštinari su pazljivo saslušali predavanje, pa se je poslije toga razvila vrlo poučna rasprava o tomu, tako da su svi oni, kojima nije bilo što jasno, dobili podpuno razjašnjenje i uputu.

Poslije toga progovorio je par riječi predsjednik hrv. seljačke zadruge u Svinjarevcima, tamošnji odlični seljak Mato pl. Božić o tomu, kako oni zemlju obradjuju i kukuruze uzgajaju, tako da su se njegovi izvodi podpunoma slagali sa izvodima g. profesora Bohutinskoga, što je prisutne još više utvrdilo u uvjerenju, da su razlaganja g. profesora izpravna, kad im eto i sam seljak iz kitnjastog Srijema potvrdjuje, da i oni tako rade i da se samo tako može prava korist iz zemlje crpsti.

Kako smo mi ovdje u Oriovcu već više puta čuli predavanja o vinogradarstvu i marvogojstvu, dočim o ovoj temi nije još bilo predavanja, toga radi je i bio medju zadrugarima znatan interes za nj', tako da se je na skupštinu sakupilo mnogo više zadrugara nego obično, a vidjelo se je i nezadrugare. Bilo bi dakle od prijeke potrebe, da se od strane vlade a i selječkih

zadruga posveti što više pažnje i brige ovoj glavnoj grani gospodarstva nego do sada, jer valjano obradjivanje tla prvi je i glavni uvjet gospodarskom podignuću i unapredjenju našega naroda. Kraj valjanog obradjivanja tla može tek da se čestito razvije marvogojstvo, vinogradarstvo i druge gospodarske privredne grane.

Na koncu se je blagajnik naše zadruge zahvalio predavačima, na što su se skupštinari raspravljajući o onomu što su čuli zadovoljni razišli.

Prof. M. Urbani — Križevci.

Umjetna sladila u našem narodu.

U mnogim krajevima naš narod ne vjeruje uopće kaputašu, koji ga upućuje u dobre stvari, novine, ako i dobije u ruke, ne čita. Upravo u takvim krajevima nasjeda narod raznim špekulantima i zakučastim agentima, koji im nudjaju raznu sumnjivu robu za gospodarstvo i kućanstvo. Narod to od nepoznatih ljudi rado prihvaća s pouzdanjem a kada se opeče onda je obično već prekasno. Ove godine — kada nam je vino slabo i kiselo, te potamnjuje i lako se prebaci, pojaviše se medju narodom kojekakovi ljekovi za popravlanje vina; u velikoj nuždi i brizi kuda će takovim vinom, laća se naš čovjek svega, što mu makar tkogod preporuči. Jedan me je čovjek došao pitati bili u vino metao »cukerlina«, a drugi mi je pače donio nešto saharina, koji mu preporučiše za popravlanje vina, na probu. Prema izjavama financijalnog povjerenstva saznao sam, da se u bjelovarsko-križevačkoj županiji, zagrebačkoj i drugdje ljetos veoma mnogo umjetnih sladila troši. Sva ta umjetna sladila sadržavaju u sebi saharina, koji se dobiva iz kamenog ugljena.

Buduć je saharin zabranjen, davaju krijomčari tim sladilima razna imena kao: cukerlin, cukrol, cukerin, dulcni, monetovo sladilo, kristalozaglicin, sikoza — medju ostalim pače i »feinst«, jer na komadićima, koji se kod nas prodaju, piše »feinst« (t. j. da su najfiniji). Mi ne ćemo ovdje govoriti protiv saharina zato, jer jer zabranjen, već zato, jer nam je stalo, da našeg čovjeka ne izrabljuju kojekakovi spekulanti te da ga uvjerimo, da saharin nije nikakovo hranivo niti bogzna kakovo čudotvorno ili nenadoknadivo sredstvo u kućanstvu i gospodarstvu.

Pitao sam se zašto naši ljudi toliko saharina troše i to baš ove godine? Rečeno mi je, da agenti preporučaju saharin za popravljanje vina. Istina je saharin je — ako je čist — oko pet stotine puta sladje od sladora, pa kada ga mećemo a vino ono će primiti sladak okus ali se kiselina iz vina ne će izgubiti saharin ne će moći prikriti kiselinu vina. Pošto saharin ne provrije kao obični slador, mi ćemo u vinu uvijek već s onim okusom osjetiti saharin; takovo vino ne će htjeti nitko kupiti ni točiti — prvo za to jer je sam saharin zabranjen i drugo, jer je takovo vino patvoreno. Ne mojmo držati budući da je dozvoljeno zasladjivanje vina i pošto se to svim gospodarima ljetos preporuča, da možemo vino zasladiti saharinom. Ponovno naglasujemo, da saharin i slador nije jedno te isto. Slador u onim provrije, sladoreno dakle vino ne ostaje slatko već iz sladoru postaje alkohol a vino postaje jače i stalnije. Saharina se pak u vinu ne mijenja. Istraživajuć domešani mi saharin našao sam, da je tim komadićima saharina primješana soda (oko jedne trećine); to me nije čudilo, jer znamo, da soda veže (uništuje) kiseline, pak kada mećui taki saharin u vino istina je, da se nešto kiseline gubi — ali onda je bolje, *pametnije* i jeftinije metati u vino zakonom dozvoljeni vapneni karbonat (čisti tučeni mramor), kog možemo u ljekarni za par novčića kupiti. Čemu raditi baš ono što je zabranjeno i čime se možemo največim neprilikama i progonima izvrgnuti, pa još k tome to sredstvo tako skupo plaćati.

Pustimo dakle taj saharin, cukerlin i kako ga sve nazivlju, na stranu, pa se primimo dozvoljenih i prokušanih sredstava za popravljanje vina.

Čini se, da mnogo više zabranjenih sladila troše naše žene, koje daleko više vole kojekakovo zabranjeno voće. Čini se, da saharin upravo zato i vole, jer je zabranjen. Pa kako ga samo skupo plaćaju? Država, koji je pripremu saharina monopolizovala (kao na pr. duhan i sol), traži za čisti saharin 400 kruna od kilograma, prem ne vrijedi ni 50 kruna; agenti su dakako jeftiniji, jer prodavaju krijomčareni saharin i jer ga patvaraju i miješaju sa jeftinijim tvarima kao na pr. sa sodom, koje dobijemo najfinije kilogram za 20 do 30 novčića.

Osim toga ne prodavaju kriomčari čisti saharin, koji je 500 puta sladji od sladora, već prosti saharin, koji je samo kojih 270 puta sladji. Ako ga dakle još umiješaju sa sodom

— što je dokazano da čine, jer ne mogu dosta saharina prokriomčariti — onda smo gotovo prevareni i nasamareni.

Žene zasladjuju saharinom kolače, kavu, čaj i drugu hranu. Jelo doduše postaje veoma slatko, ali nije hranivo. Mi sladorimo kavu, čaj i drugo, ali ne samo za to, da bude slatko, već nam je stalo, da nas takva hrana doista i hrani. Kad popiješ slatku kavu (sladorenu običnim sladorom), ti si se nahranio, jer slador spada medju najbolje hranive tvari. Saharin i druga umjetna sladila nisu hraniva, ona nas ne hrane, makar davaju hrani slatkoću. Pijući kavu ili čaj sa saharinom, mi si doduše napunimo želudac, ali se ne hranimo; jer saharin izlazi mokraćom iz našega tijela nepromijenjen, pa ga možemo u mokraći već za pol sata nakon užitka dokazati.

Kod kolača ne samo, da saharin ne daje hranivosti, već saharina treba malo za zasladjivanje, pak nam ostaje kolač malen, te mu moramo više brašna i drugih sastojina dodati. Kad metneš u kolač kilogram sladora, to je i kolač za kilogram teži, pa ga imadu više ljudi jesti. Osim toga daje saharin tim hranivima neki posebni bljutavi okus, koga ne podnaša svatko.

Da saharin ne hrani, dokazuje nam i to, što pčele, koje traže slatke tvari, ne idu ni blizu saharinu. Prem nije saharin otrov, to si ipak možemo lako užitkom saharina pokvariti želudac. Sva ova umjetna sladila djeluju antiseptički, t. j. zaprečuju vrenje, dakle i probavu, pak ne djeluju dobro na probavila.

Imade bolesnih ljudi, koji ne smiju ništa sa sladorom jesti. Takvim bolesnicima preporučaju liječnici saharin, ali ne da se nahrane, već da i oni mogu slatke kolače jesti, da tako i oni nešto slatkoga u svojoj bolesti okuse, ta i onda je ta bolest većinom neizlječiva. Zdravim ljudima ne preporučamo nikako ni jedno umjeno sladilo, jer je svaki novčić, koji smo za ista dali, izbačen. Mi dajemo novce samo za hranu, koja nas okrepljuje i čini sposobnima za daljnji teški naš rad. Pametan i razborit čovjek prima samo ona sredstva, koja mu učeni ljudi i nauka javno preporuča, a ne nepoznati agenti i špekulanti.

Stj. Jurić — Božjakovina.

Šta da radimo s gnojnicom?

Medju čitateljima našeg »Udrugara« i medju članovima hrvatskih seljačkih zadruga nema sigurno ni jednog, koji ne već čuo, da gnojnica iz naših staja i dosta veliku vrijednost. Pa ipak, kud g prodjemo po gospodarstvima redom, svu vidimo, da gnojnica pravi baretine po dv rištima i da se upravo od djubrišta kopa šamčići (jarčići), samo da se ta nesret gnojnica što brže i što potpunije odvede dvorišta u seosku grabu kraj ceste, odavle makar kuda i makar na čije polje čiju livadu, baš kao da gnojnica nije ni z što i kao da ništa ne vrijedi. U ovo novi doba mislim, da smo i mi Hrvati već poč pokazivati, da mi nismo svi baš pravi rasp kuće, nego da i mi i znamo i hoćemo rad u gospodarstvu pametno kao i drugi lju Samo eto s tom prokletom gnojnicom b ne ide nikako naprvo. Ja mislim, da su n šem rdjavom gospodarstvu sa gnojnicc kriva ova dva razloga:

1. naši ljudi još ne znaju pravo, koli je gnojnica vrijedna i

2. mi još nismo mogli pronaći pra način, kako bi prema našim prilikama ud sili najpametnije gospodarenje sa gnoj com.

I eto o tome bi rada da se danas s Vam štovani čitatelji, malo porazgovorim.

Koliko je vrijedna gnojnica.

Pametni ljudi, koji su puno radili gnojnicom, vele, da sva gnojnica, koja preko godine nakupi od jednog odraslog g večeta, vrijedi barem 30 kruna. Kad malo promisli, nije to baš tako malo. K nas, hvala Bogu, ima još malo koja kuć da ne bi imala barem po komad dva krup marve; po tome i te naše najsiromašni kućice mogle bi nakupiti gnojnice preko g dine za 30 do 60 kruna. Take naše sirotin ske kućice, koje silom da drže komad d krupne marve, za cijelo ne plaćaju nigd više državnog poreza i općinskog name nego što bi im vrijedila gnojnica od njiho marve. Eto vidite, koliko vrijedi gnojn od vaše marve! Taman toliko, ako ne i j više nego vaš cio državni porez i općins namet. I sad, dragi moji prijatelji, kad znate, onda nemojte više vikati i galami da su porezi i nameti visoki, nego mirno tiha pazite na gnojnicu, da vam se ni ka ne izgubi i ja sam siguran, na godinu će lakše platiti i porez i namet i još će va koja krajcara preostati, a ako vam i ne pr ostane baš ništa povrh toga, ostati će va za cijelo glas, da ste vrijedan i pametan g spodar. A i taj glas nešto vrijedi. Doduše znam, da će se naći koji mudrijaš, koji

…zati: »Hvala lijepo na takom nauku! Ja …ih rada znati, kako će se ta mutna gnoj…ica pretvoriti u čistu krajcaru!« Takom …udrijašu sigurno bi i vi znali odgovoriti, …a se gnojnica dade vrlo lahko pretvoriti u …rajcaru, ako se sa gnojnicom natope polja … livade, jer će onda usjevi i trave bolje …asti, pa će biti viče priroda pa onda i više …ovaca. Zbog toga se ne ćemo kod tog pi…anja dalje ni zadržavati, nego ćemo ovdje …okušati razložiti nešto o tome, kako bi se …alo u našim prilikama najpametnije ude…iti gospodarenje s gnojnicom?

Nekada, kad se je kod nas istom poči…alo govoriti o pametnijem gospodarstvu, …islilo se je, da je najbolje gnojnicu iz …taje okupljati u jame, pa je onda iz jama …umpati u burad i tako voziti na polja i li…ade. Je li taj način postupanja sa gnojni…om dobar? Nije i tri puta nije, jer da je …obar, vi bi kao pametni ljudi sigurno tako …eć i radili. Zašto nije tako dobro sa gnoj…icom raditi? Naši seljaci imaju polja još …vijek raštrkana. Tko će onda voziti gnoj…icu u buradi sad na ovu sad na onu daleku …arcelu i koliko se na taj način dade ura…iti? Osim toga naši su putevi rdjavi, a …ad dade Bog pa se o sv. tri kralja smrzne …i o Petrovu i Pavlovu putevi osuše, onda …i seljaci imamo pametnijeg posla nego se …ozikati sa buretom gnojnice od kuće do …jive i natrag. Na posljetku mi u Hrvatskoj …emamo samo livadi, nego imamo i oranica … vinograda i voćnjaka, pa onda ne možemo …i dospjeti, da baš uvijek onda izvozimo …nojnicu iz jama, kad se jame napune.

Zbog svega toga moramo mi sa gnojni…om gospodariti drugačije nego što se go…podari po drugom svijetu i nego što se piše …o knjigama kod drugih naroda. Ja mislim, …a je najbolje, ako u štali posipamo jarčiće, …ojima se odvodi gnojnica, makar s čime, …to gnojnicu upija, pa onda to sve iznesemo …a kaku hrpu u dvorište i tu hrpu marljivo …akrivamo sa zemljom s ceste, s mećem i …rugim otpatcima. Na taj način dobiti ćemo …mjesto vodurine i baretina po dvorištu …ini mješanac, s kojim ćemo moći gnojiti …e samo livade nego i vrtove i vinograde i …oćnjake. Kod mene na gospodarstvu ra…im ja već peti mjesec tako, pa imam sada …ko 500 vozova mješanca i još ni ne dospje…am, da pohvatam svu gnojnicu. Iz početka …am upotrebljavao za zatrpavanje jaraka, …ojim otiče gnojnica iz staje, staru pljevu, … kad mi je ona izašla, kratku sječku od …lame, poslije treset, a isto tako dade se upotrijebiti pozder od konoplje i lana, pijesak, suva zemlja i mnogi drugi otpatci.

Na taj način ne moram gnojnice voziti na polje, kad su jame pune, nego onda, kada dospijem i kada prilike dopuste, pa kad tako mogu ja raditi na velikom gospodarstvu, mislim, da možete i vi na vašem malom. Vi bi morali još i bolje, jer ja ipak radim za drugog, a vi radite svaki sam za sebe i za svoju djecu. Osim toga vi na vašem malom gospodarstvu ni nemate baš dosta posla preko cijele godine, pa možete na svaki vaš posao lakše i bolje dospjeti nego ja.

Ja eto rekoh po duši, kako mislim, da je najbolje i kako i ja sam radim, a vi, vrlo štovani prijatelji, pokušajte, pa nam javite, jeste li zadovoljni sa uspjehom. A ako baš ne ćete sami pokušati prije nego što vidite, kako se to radi, a vi, kad vas navede put pokraj zemaljskog dobra Božjakovine, dodjite k meni, pa ćete na vlastite oči vidjeti, da vas nisam ni ovaj puta na zlo nagovorio.

Viktor Nemčanin:

Kako treba da škropimo vinograde proti peronospori.

Poznata je stvar, da se je od prvog početka, od kako se je počelo braniti vinovu lozu modrom galicom proti peronospori, pa sve evo do nedavna—preporučalo škropiti listove trsa odozgor, jer se je držalo, da t. zv. spore, ili sjemenke od peronospore redovito padnu na gornju stranu lista, tu dočekaju kap kiše ili rose, prokliju i puste svoje sisaljke u unutrašnjost lista, da iza toga izbiju na dolnjoj (pakoj) strani, te list izgleda kao da je brašnom ili solju posut.

Medjutim mnogom je već palo u oči, kako je osobito u kišovitim godinama, kao što je to znalo biti lanjske godine, pa ono prije dvije godine, da je i usuprot mnogom i ustrajnom škropljenju ipak tek nekojima samo potpuno uspjelo spasiti vinograde od peronosporne zaraze.

Učeni ljudi razbijahu si glavu takodjer radi toga, te se dadoše na proučavanje pojavljivanja i širenja te bolesti na lišću vinove loze. Njihov rad bio je doskora okrunjen uspjehom, pa su nekoji od njih, osobito Ruhland i Faber, pa u najnovije doba osobito profesor Müller-Thurgau pronašli, da list vinove loze može biti zaražen od peronospore samo s dolnje strane lista kroz tako zvane puči ili zračne otvore, koji služe listu za disanje. Ova novost pobudila je veliku pažnju medju vino-

gradarima, jer nam se time sada razjašnjuje mnogi neuspjeh u škropljenju vinograda proti peronospori. Mnogi od nas, ma da je rabio za škropljenje najbolju galicu (t. zv. ausišku galicu) i ma da je uzimao za priredbu rastopine najbolje vapno, te vinograd u pravo vrijeme škropio — ipak nije uspio i vinograd mu je svejedno postradao. Prije nismo mogli biti dosta pametni, koga da krivimo s neuspjeha, no danas, otkako je pronadjeno da peronospora okužuje list s dolnje strane lista, a mi smo škropili dakako — samo ozgor, — evo nam razjašnjenja zašto nismo uspjeli u našem radu. — Stvar se tumači naime ovako:

Listovi vinove loze bili su najviše poškropljeni samo s gornje strane, a jer na dolnju stranu nije modra galica doprla, sjemenke od peronospore u vlagi lahko su mogle na dolnjoj strani lista proklijati, te pustiti svoje sisaljke u list i tako ga zaraziti: Za to da se zaraza listova zapriječi, preporuča se danas trsove škropiti čim potpunije s gornje a po mogućnosti i s dolnje strane. Dok se s proljeća mladice trsa nisu tako jako razvile, n. pr. kod prvog škropljenja, tu se dade laglje mlade listove, koji još dosta u vis stoje, te nisu još poklopljeni — poškropiti s jedne i s druge strane, no kasnije, kad se trs više razvije, treba nastojati cijeli trs ozgora dobro poškropiti, a onda još ne maknuti se od trsa prije, dok nismo štrcaljku potjerali izmedju mladica u unutrašnjost trsa — i osim toga još po nekoliko puta s njome prošli ozdola prama gore izmedju lišća i mladica, da tako čim više galice dobiju listovi u unutrašnjosti trsa, tako isto (što je vrlo važno) osobito dolnje strane listova, da time po mogućnosti što potpunije zapriječimo prodiranje peronospore u listove.

Neke su tvornice prema tome već i preudesile svoje štrcaljke, tako da sada meću na štrcaljke samo zavinute cijevi za škropljenje, da se može tim lakše i bez poteškoća i dolnje dijelove listova na trsu poškropiti.

Da se osvjedočimo, u koliko je opravdana ova nova preporuka, koja veli, da se za bolji i sigurniji uspjeh imaju listovi i s dolnje strane škropiti modrom galicom, činili smo pokuse sa raznim načinima škropljenja, pa ćemo ukratko izvijestiti o uspjehu tih pokusa za ravnanje našim zadrugarima.

Za pokus smo uzeli pet po pet redova, od kojih se je svakih pet redova škropilo s drugom jakošću rastopine modre galice. Osim toga od svakih pet redova škropilo se je prva dva reda običnim načinom, t. j. samo ozgor, treći red i ozgor i ozdol, a četvrti i peti red opet samo ozdol, da se uzmogne vidjeti razlika u načinu škropljenja, kao i opravdanost novoga naučavanja profesora Müller-Thurgau-a o peronospornoj zarazi listova vinove loze samo ozdol. Škropilo se je u svemu četiri puta i to kako to napred rekosmo: svakih pet redova s drugom jakošću rastopine modre galice, pa smo na koncu mogli ustanoviti ovaj uspjeh:

U okviru svakoga pokusa najbolje se je pokazao treći red, gdje su listovi i mladice na trsovima bile škropljene ozgor i ozdol, dakle čim potpunije, samo da se zaraza listova onemogući, a to je napokon i posve jasno, jer čim je trs pomnije poškropljen po svim zelenim svojim dijelovima, doklegod se na njima nalazi modre galice — sigurnost je tu, da ne će biti zaraženi od peronospore. Za to sada razumijemo, zašto su očuvali svoje trsje od peronosporne zaraze oni vinogradari, koji su trsove štrcali pomno sa svih strana. Oni su pri tom poštrcali i dolnje strane listova, negdje više, negdje manje, pa su tako zarazi tim uspješnije stali na put.

Kod prva dva reda, koji su bili škropljeni samo ozdol, nije se moglo opaziti osobite razlike, pa bi za to trebalo ovoga ljeta učiniti nove pokuse, da se ustanovi, u koliko je novo preporučanje škropljenja listova ozdol uspješno i provedivo u vinogradima.

Mnogom će se vinogradaru, kad čuje ove nove stvari glede peronosporne zaraze listova vinove loze ozdol, nametnuti pitanje, kad zaraza počima na dolnjoj strani lista, a mi smo do sada redovito najviše škropili listove samo ozgora, kako smo se ipak kroz dvadeset i više godina mogli uspješno boriti proti peronospori i zaprečiti njeno jače haranje po vinogradima?

Ova okolnost tumači se tako, da nam u našoj obrani vinograda proti peronospori pomaže već i sama narav, jer listovi trsa kasnije, kad se jače razviju, stoje na trsu manje više vodoravno, tako da je gornja strana lista više izvržena kiši i vlagi, nego li dolnja, koja je okrenuta prama zemlji pa je

prema tome više i zaštićena od mokrine. A da do zaraze lista može doći, potrebna je kap vode sada ili od kiše ili od rose, pa da može u njoj sjemenka od peronospore proklijati i onda kroz t. zv. **puči** svojim sisaljkama prodrijeti u unutrašnjost lista. — Kako ali voda — ako list stoji u svom običnom položaju teže dopre na dolnju stranu lista, (a ako i dospije, brže se ocijedi), nego li s gornje strane, to one sjemenke peronospore, koje se slučajno i nalaze na toj pakoj strani lista, ne mogu tako brzo proklijati radi pomanjkanja potrebne vlage. Za to je to još prava sreća, što su ti zračni otvori kroz koje peronospora zarazi list vinove loze, teže pristupačni kiši i drugoj mokrini, jer bi inače i uz obično dosadanje škropljenje modrom galicom vinogradi mnogo više stradali od peronospore. A uspjeli smo i s našim dosadanjim škropljenjem ipak i za to, jer je kod pomnoga škropljenja mnogi list, čija je dolnja strana uslijed vezanja ili od vjetra bila okrenuta prama gore, pa prema tome i više bila izvržena kiši i vlagi, pa tako i zarazi od peronospore, ujedno takodjer laglje dobila prigodom škropljenja stanovitu količinu modre galice, koja ju je štitila od peronospore. Za to u buduće da budemo u obrani vinograda čim sigurniji od peronosporne zaraze, potrebno je, da trsove škropimo čim potpunije ozgor kao i do sada, ali po mogućnosti i ozdol, samo da se tako širenje peronospore zapriječi.

Spomenusmo gore, da smo činili pokuse i s raznim rastopinama modre galice. Prvih pet redova škropili smo cijeloga ljeta s ¼% rastopinom galice, t. j. uzeli smo samo ¼ kg. modre galice na 100 l. vode. Drugih pet redova škropili smo opet s ½% rastopinom, trećih pet redova s ¾%, zatim daljnje redove s 1%, s 1¼% i 1½% rastopinom modre galice. Prema tome uzimali smo počam od četvrt kilograma sve do jedan i pol kilograma modre galice na 100 l vode.

Pa što smo opazili? Da su se najbolje održali oni redovi, koji su škropljeni 1%-nim i jačim rastopinama modre galice. Samo s početka, dok su mladice bile još slabe i nježne, dobro su se držali i oni trsovi, koji su bili škropljeni s ½ i ¾ postotnim rastopinama, a kasnije iza jedno dvije omanje kiše, već se je moglo opaziti na njima tragove peronospore i to najviše na trsovima, škropljenim samo ozgor, dok su se oni škropljeni samo ozdol nekako bolje držali, a oni škropljeni ozgor i ozdol — držahu se, kako rekosmo, ipak najbolje

Za to kao nauk iz ovih pokusa preporučamo našim vinogradarima, da za prvo škropljenje uzmu pol kilograma modre galice na 100 l vode, te isto toliko gašenoga dobroga vapna. Škropiti treba prvi put već kad mladice budu pedalj duge.

Za drugo škropljenje, koje se obavlja nešto prije cvatnje vinograda, valja uzeti 1 kg. modre galice, i 1 kg. gašenoga vapna na 100 l. vode. To je t. zv. jednopostotna rastopina modre galice.

Za treće škropljenje, tamo poslije cvatnje, valja opet množinu galice povisiti za pol kilograma, pa ćemo onda uzeti 1 i pol kg. modre galice, te isto toliko gašenoga vapna na 100 l. vode. Vapna gašenoga valja uzeti uvijek toliko, koliko i galice. Dakle za treće škropljenje rabiti ćemo jedan i pol postotnu rastopinu modre galice.

Za četvrto škropljenje ne treba povisivati količine modre galice, nego može se opet uzeti 1 i pol kg. na 100 l. vode. Jedino ako bi bilo više kišovito i vlažno vrijeme, pa da kiša galicu tako lako ne ispere, onda se može uzeti i 2 kg. galice na 100 l. vode i kod te količine cijelo ljeto ostati, kolikogod puta kasnije još škropili. Ako je lijepo i suho ljeto, dosta je, ako se za četvrti put rabi i 1 i pol postotna rastopina modre galice.

Ovoliko za prvo ravnanje našim vinogradarima zadrugarima, pa ih upozoravamo, da se za vremena svaki pobrine, da dobije dobru modru galicu, koju je najbolje nabavii kod hrvatske seljačke zadruge, jer zadruge uzimaju samo najbolju robu na veliko, a jer ne idu toliko za dobitkom, koliko da se samo narodu pomogne, mogu je uvijek jeftinije dati, nego li trgovac, koji prvo kupuje na manje, pa prema tome već i sam skuplje plaća, a drugo traži sigurno, da više zasluži, nego li zadruga.

Osobito stavljamo na srce našim zadrugarima, da se čuvaju jeftine galice i jeftine robe, jer će se za kratko na vlastitom vinogradu moći osvjedočiti, da je takova

jefina galica još uvijek preskupo plaćena, jer je to obično stara roba, koja mnogo ne vrijedi.

Sajmovi i proštenja.

Piše Josip Valentić.

Sajmovi su nastali radi gospodarske potrebe, da lakše unovčimo ono, što imamo za prodati i da lakše opet kupimo ono, što nam treba. Prvobitno se je na sajmovima roba izmjenjivala, pa tada još novac nije bio u porabi toliko, koliko danas. Ako je netko imao odviše žita, a trebao je ovcu, tad je odvezao žito na sajam i pogodio se je s onim, koji je prodavao ovaca, a trebao žita, pa su robu izmjenili. Naravno, da je takovo trgovanje bilo daleko neprilićnije nego današnje, kada robu prodajemo za novac i za novac opet kupujemo, što trebamo.

Sajmovi su vrlo važni sa gospodarskog gledišta. Oni su mjesto, gdje se na ustanovljeni dan sastaju kupci i prodavaoci, pa ne moraju tek tražiti jedan drugoga. Na sajmovima je obično veći izbor svakovrsne robe, pa si kupac može birati po svojoj volji. Ako mu se roba ne dopada s kojeg razloga, tad on to kaže prodavaocu, a ovaj na taj način sazna, što se više traži, pa si svoje gospodarstvo prema tomu ravna. Sajmovi su dakle za gospodara i poučni, a poučni su i s toga, jer gospodar tamo može viditi, koliko su drugi gospodari iz drugih krajeva možebiti naprednjiji, pa nude na prodaju bolju robu, ljepšu i jedriju marvu i prema tomu postizavaju i bolje cijene. To nuka lošije gospodare, da i oni svoje gospodarstvo unapredjuju, da bolje i pametnije gospodare, pa da tako donesu na sajmište takovu robu, koju će lakše i skuplje prodati.

I ako nema naš gospodar možebiti na prodaju ovu ili onu vrst robe, dobro je ipak, ako dodje na sajam zato, da što nauči. Dobro je, da razgleda, što se sve prodaje na sajmu, da raspita za cijene, da prosudi vrijednost, da propita vlasnika lijepih konja, tovnih goveda, svinja itd., kako on svoju marvu hrani i njeguje, kakovu bira za rasplod, koja se pasmina dobro isplaćuje itd. Dobro je, da sve to ispita, da si sve pobilježi i da onda nastoji u svom gospodarstvu uvesti sve, što drži dobrim, valjanim, naprednim i korisnim.

Ovakovo polaženje sajmova će našim gospodarima biti svakako od koristi.

Kod nas imade dosta i proštenja, gdje s[e] obdržavaju crkveni godovi. Na mnogo [...] mjesta ujedno isti dan i sajam, kad se obd[r]žava proštenje. Proštenja su uvedena ra[di] toga, da iskažemo svoju čast svetcu, kojem[u] je posvećena koja crkva, kapelica i li ki[p]. Iskazujući čast svetcu, štujemo i samog dra[]gog Boga, jer su svetci božji ugodnici i bož[ji] prijatelji, pa je i samom Bogu drago, da i[h] poštujemo. Proštenja su dakle nikla iz po[]božnosti, pa im je i svrha, da doprinesem[o] Bogu svoju žrtvu tim, što si dademo trud doći do crkve, u kojoj se slavi proštenje, št[o] se u toj crkvi pomolimo božjem ugodniku [i] molimo ga, da nas zagovara pred svemožni[m] božjim licem. Ujedno se molimo i drago[m] Bogu, Božanskom Spasitelju, svetomu Duh[u] blaženoj djevici Mariji i ostalim svetcima [i] sveticama, te tako proštenja imaju onu prav[u] svrhu, radi koje su i uvedena. Svrha je t[a] svakako plemenita, a korisna je po nas, jer [u] nami budi pobožnosti štovanje napram Bog[u] koji nas je stvorio, koji je za nas poslao svog jedinorodjenog sina, da nas otkupi i spasi [i] koji nam je poslao Duha svetoga, da nam ra[z]bistri pamet i da nas utvrdi u svetoj kršćan[]skoj vjeri, a vjera u Boga nas čini boljima[,] pravednijima, plemenitijima. Ona nam ujedn[o] ulijeva ljubav napram bližnjemu, a ta nas lju[]bav čini ljudima uzvišenima nad ostale božj[e] stvorove.

Prema svemu tomu imaju sajmovi svoj[u] dobru stranu radi naših gospodarskih po[]treba, a proštenja opet takodjer svoju dobr[u] i plemenitu stranu, jer u nama bude pobož[]nost, koja nas vodi na pošten i kriepostа[n] život na zemlji, a otvara nam put k spasenj[u] na nebu.

Ali i sajmovi i proštenja imaju svoje zl[e] i pogubne strane, za koje smo si mi sam[i] krivi. Te su strane često jako štetne, a mnog[o] put se dogadja, da nam sajam ne donosi u go[]spodarstvu nikakve koristi, nego velika gu[]bitka i da nam proštenje opet ne služi za do[]bro, nego za zlo, te se na njemu više ogrije[]šimo, nego li Bogu ugodimo. U jednom i dru[]gom bi slučaju bilo bolje, da nas nije bilo [] na sajmu i proštenju ovako zlo prodje ve[]ćina sajmova ili proštenjara, tad nisu ni sa[j]movi ni proštenja ništa dobra za naš hrvatsk[i] narod, nego samo zlo.

Ako kao smrtni ljudi i trebamo udovolji[ti] onoj prirodnoj nuždi, da se nahranimo i na[]pojimo bili kod kuće ili na sajmu ili na pro[]štenju, iz toga ne slijedi, da su sajmovi i pro[]štenja uvedena ponajglavnije s toga, da ne

prema tome više i zaštićena od mokrine. A da do zaraze lista može doći, potrebna je kap vode sada ili od kiše ili od rose, pa da može u njoj sjemenka od peronospore proklijati i onda kroz t. zv. puči svojim sisaljkama prodrijeti u unutrašnjost lista. — Kako ali voda — ako list stoji u svom običnom položaju teže dopre na dolnju stranu lista, (a ako i dospije, brže se ocijedi), nego li s gornje strane, to one sjemenke peronospore, koje se slučajno i nalaze na toj pakoj strani lista, ne mogu tako brzo proklijati radi pomanjkanja potrebne vlage. Za to je to još prava sreća, što su ti zračni otvori kroz koje peronospora zarazi list vinove loze, teže pristupačni kiši i drugoj mokrini, jer bi inače i uz obično dosadanje škropljenje modrom galicom vinogradi mnogo više stradali od peronospore. A uspjeli smo i s našim dosadanjim škropljenjem ipak i za to, jer je kod pomnoga škropljenja mnogi list, čija je dolnja strana uslijed vezanja ili od vjetra bila okrenuta prama gore, pa prema tome i više bila izvržena kiši i vlagi, pa tako i zarazi od peronospore, ujedno takodjer laglje dobila prigodom škropljenja stanovitu količinu modre galice, koja ju je štitila od peronospore. Za to u buduće da budemo u obrani vinograda čim sigurniji od peronosporne zaraze, potrebno je, da trsove škropimo čim potpunije ozgor kao i do sada, ali po mogućnosti i ozdol, samo da se tako širenje peronospore zapriječi.

Spomenusmo gore, da smo činili pokuse i s raznim rastopinama modre galice. Prvih pet redova škropili smo cijeloga ljeta s ¼% rastopinom galice, t. j. uzeli smo samo ¼ kg. modre galice na 100 l. vode. Drugih pet redova škropili smo opet s ½% rastopinom, trećih pet redova s ¾%, zatim daljnje redove s 1%, s 1¼% i 1½% rastopinom modre galice. Prema tome uzimali smo počam od četvrt kilograma sve do jedan i pol kilograma modre galice na 100 l vode.

Pa što smo opazili? Da su se najbolje održali oni redovi, koji su škropljeni 1%-nim i jačim rastopinama m[…] gal[…] s početka, dok su ml[…] nježne, dobro su se dr[…] su bili škropljeni s ½ […] pinama, a kasnije […] kiše, već se je m[…] gove peronospore […] škropljenim samo […]pljeni samo ozdol nekako bolje držali, a oni škropljeni ozgor i ozdol — držahu se, kako rekosmo, ipak najbolje

Za to kao nauk iz ovih pokusa preporučamo našim vinogradarima, da za prvo škropljenje uzmu pol kilograma modre galice na 100 l vode, te isto toliko gašenoga dobroga vapna. Škropiti treba prvi put već kad mladice budu pedalj duge.

Za drugo škropljenje, koje se obavlja nešto prije cvatnje vinograda, valja uzeti 1 kg. modre galice, i 1 kg. gašenoga vapna na 100 l. vode. To je t. zv. jednopostotna rastopina modre galice.

Za treće škropljenje, tamo poslije cvatnje, valja opet množinu galice povisiti za pol kilograma, pa ćemo onda uzeti 1 i pol kg. modre galice, te isto toliko gašenoga vapna na 100 l. vode. Vapna gašenoga valja uzeti uvijek toliko, koliko i galice. Dakle za treće škropljenje rabiti ćemo jedan i pol postotnu rastopinu modre galice.

Za četvrto škropljenje ne treba povisivati količine modre galice, nego može se opet uzeti 1 i pol kg. na 100 l. vode. Jedino ako bi bilo više kišovito i vlažno vrijeme, pa da kiša galicu tako lako ne ispere, onda se može uzeti i 2 kg. galice na 100 l. vode i kod te količine cijelo ljeto ostati, kolikogod puta kasnije još škropili. Ako je lijepo i suho ljeto, dosta je, ako se za četvrti put rabi i 1 i pol postotna rastopina modre galice.

Ovoliko za prvo ravnanje našim vinogradarima zadrugarima, pa ih upozoravamo da se za vremena svaki pobrine, da dobij[e] dobru modru galicu, koju je najbolje naba[…]vii kod hrvatske seljačke zadruge, jer z[…] druge uzimaju samo najbolju robu na v[…]liko, a jer ne idu toliko za dobitkom, koli[…] da se samo narodu pomogne, mogu je uvij[…] jeftinije dati, nego li trgovac, koji prvo [...] p[…]manje, pa prema tome već i s[…] s[…] a drugo traži sigurno, […]o li zadruga.

[…]amo na srce našim […]u jeftine galice i […]ratko na vlasti[…] […]i, da je ta[…]

jefina galica još uvijek preskupo plaćena, jer je to obično stara roba, koja mnogo ne vrijedi.

Sajmovi i proštenja.

Piše Josip Valentić.

Sajmovi su nastali radi gospodarske potrebe, da lakše unovčimo ono, što imamo za prodati i da lakše opet kupimo ono, što nam treba. Prvobitno se je na sajmovima roba izmjenjivala, pa tada još novac nije bio u porabi toliko, koliko danas. Ako je netko imao odviše žita, a trebao je ovcu, tad je odvezao žito na sajam i pogodio se je s onim, koji je prodavao ovaca, a trebao žita, pa su robu izmjenili. Naravno, da je takovo trgovanje bilo daleko nepriličnije nego današnje, kada robu prodajemo za novac i za novac opet kupujemo, što trebamo.

Sajmovi su vrlo važni sa gospodarskog gledišta. Oni su mjesto, gdje se na ustanovljeni dan sastaju kupci i prodavaoci, pa ne moraju tek tražiti jedan drugoga. Na sajmovima je obično veći izbor svakovrsne robe, pa si kupac može birati po svojoj volji. Ako mu se roba ne dopada s kojeg razloga, tad on to kaže prodavaocu, a ovaj na taj način sazna, što se više traži, pa si svoje gospodarstvo prema tomu ravna. Sajmovi su dakle za gospodara i poučni, a poučni su i s toga, jer gospodar tamo može viditi, koliko su drugi gospodari iz drugih krajeva možebiti naprednjiji, pa nude na prodaju bolju robu, ljepšu i jedriju marvu i prema tomu postizavaju i bolje cijene. To nuka lošije gospodare, da i oni svoje gospodarstvo unapredjuju, da bolje i pametnije gospodare, pa da tako donesu na sajmište takovu robu, koju će lakše i skuplje prodati.

I ako nema naš gospodar možebiti na prodaju ovu ili onu vrst robe, dobro je ipak, ako dodje na sajam zato, da što nauči. Dobro je, da razgleda, što se sve prodaje na sajmu, da raspita za cijene, da prosudi vrijednost, da propita vlasnika lijepih konja, tovnih goveda, svinja itd., kako on svoju marvu hrani i njeguje, kakovu bira za rasplod, koja se pasmina dobro isplaćuje itd. Dobro je, da sve to ispita, da si sve pobilježi i da onda nastoji u svom gospodarstvu uvesti sve, što drži dobrim, valjanim, naprednim i korisnim.

Ovakovo polaženje sajmova će našim gospodarima biti svakako od koristi.

Kod nas imade dosta i proštenja, gdje obdržavaju crkveni godovi. Na mnogo mjesta ujedno isti dan i sajam, kad se ob žava proštenje. Proštenja su uvedena r toga, da iskažemo svoju čast svetcu, koje je posvećena koja crkva, kapelica i li k Iskazujući čast svetcu, štujemo i samog d gog Boga, jer su svetci božji ugodnici i bo prijatelji, pa je i samom Bogu drago, da poštujemo. Proštenja su dakle nikla iz boznosti, pa im je i svrha, da doprinese Bogu svoju žrtvu tim, što si dademo tru doći do crkve, u kojoj se slavi proštenje, se u toj crkvi pomolimo božjem ugodnik molimo ga, da nas zagovara pred svemožn božjim licem. Ujedno se molimo i drag Bogu, Božanskom Spasitelju, svetomu Dul blaženoj djevici Mariji i ostalim svetcim sveticama, te tako proštenja imaju onu pra svrhu, radi koje su i uvedena. Svrha je svakako plemenita, a korisna je po nas, jer nami budi pobožnosti štovanje napram Bo koji nas je stvorio, koji je za nas poslao sv jedinorodjenog sina, da nas otkupi i spas koji nam je poslao Duha svetoga, da nam r bistri pamet i da nas utvrdi u svetoj kršć skoj vjeri, a vjera u Boga nas čini boljir pravednijima, plemenitijima. Ona nam ujed ulijeva ljubav napram bližnjemu, a ta nas l bav čini ljudima uzvišenima nad ostale bo stvorove.

Prema svemu tomu imaju sajmovi sv dobru stranu radi naših gospodarskih treba, a proštenja opet takodjer svoju dol i plemenitu stranu, jer u nama bude pob nost, koja nas vodi na pošten i krijepos život na zemlji, a otvara nam put k spase na nebu.

Ali i sajmovi i proštenja imaju svoje i pogubne strane, za koje smo si mi s krivi. Te su strane često jako štetne, a mn put se dogadja, da nam sajam ne donosi u spodarstvu nikakve koristi, nego velika bitka i da nam proštenje opet ne služi za bro, nego za zlo, te se na njemu više ogr šimo, nego li Bogu ugodimo. U jednom i d gom bi slučaju bilo bolje, da nas nije bil na sajmu i proštenju ovako zlo prodje ćina sajmova ili proštenjara, tad nisu ni movi ni proštenja ništa dobra za naš hrva narod, nego samo zlo.

Ako kao smrtni ljudi i trebamo udovo onoj prirodnoj nuždi, da se nahranimo i pojimo bili kod kuće ili na sajmu ili na štenju, iz toga ne slijedi, da su sajmovi i štenja uvedena ponajglavnije s toga, da

izvodnju mlijeka, mora se u zadnjim mjesecima steonosti prestati sa dojenjem krava, ako se hoće, da krava oteli snažno razvijeno tele. Na početku i sredinom steonosti razvitku teleta ne škodi, što krava daje mnogo mlijeka, jer je tele još posve maleno, pa ne treba mnogo od potrošene hrane. Tele naime raste po prilici ovako:

U 10. nedelji steonosti je tele dugo 10 cm.
U 20. nedelji steonosti je tele dugo 30 cm.
U 30. nedelji steonosti je tele dugo 60 cm.
U 40. nedelji steonosti je tele dugo 80 cm.

Po ovim brojevima se vidi, da se tele tek pri koncu steonosti jače razraste, pa mu treba više hrane iz krvi matere. Poradi toga je nužno, da osobito slabije krave, 3—4 mjeseca prije telenja ne davaju mlijeka, jer bi to išlo na štetu razvitka teleta, koje raste od one iste hrane iz krvi, od koje i mlijeko nastaje.

Tko predugo i tik do oteljenja doji kravu, imati će još i tu štetu, da će oslabljenja krava za telenja davati mnogo manje mlijeka.

Ali i tele, koje je zdravo, lijepo i veliko oteljeno, može gospodar nerazumnim postupkom pokvariti tako, da zaostane u rastu i da nikada ne bude iz njega dobre razplodne životinje. U prvom redu treba paziti na zdravlje teleta. Samo zdrava životinja će imati dobru probavu i samo zdrava životinja može lijepo rasti i uspjevati. Tele, koje si već prve dane pokvari probavu, koje se nahladi ili koje dobije upalu pupka zaostaje radi bolesti u rastu, što će teško moći kašnje naknaditi, kada ozdravi.

U prvom redu si telad pokvari probavu, ako ne dobiva prvo mlijeko t .zv. mljezivo za piti. Mnogi naši gospodari izmuzu prvo mlijeko krave u stelju, jer im se čini mutno i krvavo pa misle, da je nezdravo. Tomu ali nije tako. Nasuprot ovo mlijeko je kao prva hrana teleta vrlo nužno, jer u tom prvom mlijeku ima raznih sastojina, koje pročiste crijeva teleta od smolaste sluzi, koja se je nakupila za vrijeme, dok je tele još raslo u maternici krave. Čuo sam ali i to, da u Hrvatskoj ima krajeva, gdje gospodari ne misle, da je prvo mlijeko nezdravo i gadno, jer oni baš od prvoga mlijeka prave nekakove — kažu vrlo tečne kolače. I kod ovih tele zlo prodje, jer njemu ne daju to mlijeko, nego ga sami pojedu sa kolačem, premda je teletu mnogo nužnije nego njima. Dosta je za pročišćenje dati teletu samo 1 litar od toga mlijeka. Ostalo se izmuzi i daje kravi za piti, kojoj će to biti izvrstna okrijepa, budući da je za vrijeme telenja dosta oslabila. Tele, koje ne dobiva mljezivo, zlo probavlja, poboljeva, kratko rečeno životari i zlo se razvija.

Mnogo teladi si u prvo vrijeme pokvari probavu prenasisavanjem. Gospodar onda krivi tele, da je prelakomo za sisanjem. Ipak nije tele krivo, nego obično je krivo nerazumjevanje gospodara. Većina gospodara prerijetko pušta tele kravi, da siše. Tele iz početka ima tako malen, želudac, da u njega stane najviše 1—1½ litre mlijeka. Tele tu količinu mlijeka ali brzo probavi te brzo ogladni. Ako tele (teško oko 40 klg. žive vage) treba da dobije dnevno 7—8 litara mlijeka, onda ga treba barem 5 puta na dan pustiti kravi, jer najedanput ne može iz početka stati više u želudac nego 1—1½ litre. Ako ovakovo tele samo tri puta dnevno pustite sisati, to će tako ogladniti i ožedniti od jednog sisanja do drugog, da će se lahko prenasisati, dok se napokon privede kravi. Od prevelikoga glada i od prevelike žedje lakomo proguta više *mlijeka* nego što stane u želudac (sirište), gdje se mlijeko probavlja. Mlijeko, koje nema mjesta u još malom i nerazvijenom želudcu (sirište), curi naprijed u burag ili dalje u crijeva. U buragu se mlijeko ne može probavljati nego se tamo pokvari i stvara plinove, od kojih tele napuhne. Isto tako se pokvari i mlijeko, koje je prerano i neprobavljeno odcurilo iz sirišta u crijeva. Od njega dobiva tele pokvarena crijeva i proljev.

Iz svega ovoga se vidi, da teletu treba davati iz prvine, dok se sirište ne poveča, češće i manje obroke mlijeka. Ako se teletu daje prerijetko na dan mlijeka, onda se ili prenasiše ili ne dobiva dosta mlijeka dnevno, pa iz jednog i drugog slučaja zaostaje u razvitku. Radi mužnje je nezgodno pet ili šest puta puštati tele, da siše kravu, nego je bolje, da se uvede napajanje teladi iz muzlice. Kod napajanja teladi iz muzlice nikada se tele ne može prenasisati, jer mu dajemo toliko i tako često, kako mu treba. Tko hoće napajati telad iz muzlice mora ali točno paziti, da je mlijeko toplo, kao da je baš pomuzeno, da nije ni najmanje zakiselilo i da je posuda za napajanje posve čista. Inače oboli tele na crijevima pa dobije i proljev. Tko neće na to, da pazi, taj neka radje pusti telad sisati.

Mnoga telad zaostaje u razvitku, jer se već u prvo vrijeme nahladi i uslijed nahlade

pokvari probavilo. U prvom redu se telad obično nahladi, ako se odmah iza telenja dobro ne osuši. Većinom se prepušta kravi, neka ona lizanjem osuši tele. Krava će taj posao majčinskom brigom obavljati ali ne baš vrlo razumno. Često ona liže uvijek na istom mjestu, dočim druga ostaju dugo mokra, a najradje liže na pupku, kojega svojim hrapavim jezikom razdere te od toga kašnje nastaje upala pupka. Razumni gospodari u naprednim zemljama stoga ne prepuštaju osušenje teleta kravi nego ga sami bolje obavljaju. Uzimlju naime rukovjet mekane slame pa natiranjem obrišu i osuše tele brzo i potpuno. Tele treba trti ne samo na ledjima i trbuhu, nego i na glavi, vratu i nogama, kratko rečeno na cijelom tijelu izim u blizini pupka, da ga se ne ozlijedi. Mnogima, koji se ne pobrinu za dobro osušenje teleta, se dogodi, da im telad od nahlade trbuha dobije jaki proljev, pa onda tvrde, da je mljezivo krivo samo ne oni sami.

Telad se može ali i poslije nahladiti, ako privezana mora ležati u hladnoj osoki, ako je cijela štala prehladna, ako je ležaj prestuden (goli kamen ili vlažna zemlja) ili ako kroz pukotine duva vjetar baš na telad. Od svega ovoga treba dakle tele sačuvati, jer ako od nahlade baš i ne pogine, to ono kroz dulje vremena poboljeva te stoga i uz najbolju hranu zaostaje u rastu. Hladni pod i hladne zidove treba obložiti sa daskama i pukotine zatrpati. Uz to treba teletu narediti uvijek čisti i suhi ležaj. Proljev se liječi sa natiranjem trbuha sa rakijom, sa davanjem teletu sirovog jajeta sa stucanom ljuskom, sa prženim ječmom, sa prahom od očišćene krede, ali se proljev opet povrati, ako je od nahlade i ako se tele ne očuva od nahlade.

Na suhom i čistom ležaju rijetko će dobiti telad upalu pupka. Upala pupka nastaje baš od nečistoće, koja dolazi u pupak dok je još otvoren. Da nečistoća tako lahko ne prodre u pupak dobro ga je odmah iza telenja nakon što je odtrgnut ili odrezan izcijediti od preostale krvi i zavezati. Ako se to ne čini onda nečistoća u preostaloj krvi lahko odpliva u trbušni dio, pa tamo često i smrtonosnu ili t. zv. nutarnju upalu prouzrokuje. Dobro će biti raztrgani ili odrezani kraj pupka zapeči sa usijanim gvoždjem, jer kroz zapeklinu ne može prodirati nečistoća.

Upala pupka je kriva slaboj probavi teleta, proljevu, zaostajanju u rastu, pa ju treba svako nastojati izbjegavati.

Kako se telad dalje hrani i kako se odbija od mlijeka razložiti ćemo drugom prilikom.

Julije Gollner:

Prijatni razgovori.

I.

Zadrugar: Molim Te, dragi blagajniče, kaži mi, da li je već stigla naručena roba od centrale?

Blagajnik: Nije! — Prije nekoliko dana došla je na zadrugu obavijest, da je odaslana, pa će — nadam se— do koji dan stići.

Zadrugar: Tako valja! Samo što prije, jer je proljeće na domaku, pa valja rasijati umjetno gnojivo!

Blagajnik: Čim će stići obavijest od željeznice, javit ću svima, koji su se predbilježili, pa tad svaki marno na posao!

Zadrugar: E da, radit se mora, inače izgibosmo na našoj lijepoj i plodnoj zemlji! — Ja sam mislio, da ću već danas moći podići robu, pak sam odmah ponio sa sobom i novac, da ju platim.

Blagajnik: Ova Ti valja! — Svaki zadrugar, koji je predbilježio bilo kakovu robu za nabavu, dužan je ne samo istu preuzeti, već i odmah kod preuzeća platiti. — Mi se — nažalost — nijesmo dosele držali toga načela, već smo davali robu na poček, pa je tad poslije bilo trista jada, dok smo sabrali potrebnu svotu, da platimo centrali račun. — Odsele ali ne će tako biti! Roba se mora odmah platiti!

Zadrugar: Zar tako strogo?

Blagajnik: Nije to strogo, nego korisno za zadrugare i za zadrugu. Mi smo o tome već prije nekoliko put razgovarali, — al je uvijek ostalo sve pri starom. Nu prošle godine nakon revizije dobili smo od centrale odredbu ,da se u buduće ne smije nikomu davati roba na poček, već samo uz gotov novac. — Tu odredbu smo vrlo rado prihvatili, jer uvidjamo posve jasno njezinu dobru stranu, pa ćemo ju stoga i potpuno provesti.

Zadrugar: Bez iznimke!?

Blagajnik: Centrala je u svojem dopisu glede iznimaka odredila ovako: U izvanrednim slučajevima može se roba dati na poček, ali se u svakom takovom skučaju mora bezuvjetno zahtijevati, da bude plaćena točno u odredjeno vrijeme. Nikako pak se ne smije

dozvoliti, da se dug za robu prenaša iz jedne godine u drugu!

Zadrugar: To je posve opravdana odredba, — jer ako ne mogu robu platiti u onoj godini, kad sam ju potrošio, tad ću ju još teže platiti iduće godine, kad dolazi nova potreba!

Blagajnik: Vidiš, Ti si dobro shvatio namisao centrale, pa Te molim, da budeš tumačem i drugim članovima, jer znam, da će biti i takovih, koji će prigovarati!

Zadrugar: To je više nego sigurno! — Nu to ne treba da Vas smeta, jer zbilja radite za dobro članova zadruge, i to će oni već uvidjeti, pa će tad požaliti, što su prigovarali. — Al čuješ, dragi blagajniče, moram Te sada nešto upitati, pak Te već unaprijed molim, da mi iskreno i otvoreno odgovoriš!

Blagajnik: Izvoli samo pitati, dragi brate, a ja ću Ti odgovoriti po savjesti i duši!

Zadrugar: Moj susjed Petar nije član naše zadruge, a dobar je moj prijatelj!

Blagajnik: To mi je poznato! — Vrijedan je to čovjek, i samo se čudim, da nije već stupio u našu zadrugu?!

Zadrugar: E, učinio bi on to već, al je silno preplašen, jer je prošle godine morao platiti nakon dugog parbovanja dug za svoga jednoga nazovi prijatelja.

Blagajnik: Ha, ha, boji se on neograničenog jamstva! — Nu o tome ću mu već kojom zgodom progovoriti, pa će tad odmah uvidjeti, da je za poštene ljude lako neograničeno jamčiti! — Al mi smo se udaljili od predmeta! — Što si me htio pitati?

Zadrugar: Evo što je! Taj moj susjed Petar zamolio me je, da bi mu od gnojiva, što sam predbilježio kod zadruge za sebe, otpustio dva metrička centa, jer on želi učiniti pokuse na svojoj livadi. — Da li to smijem učiniti?

Blagajnik: E, moj brate, strogo uzevši ne smije se tako raditi! — Nu u ovom slučaju ja bi na Tvom mjestu udovoljio zamolbi prijatelja Petra!

Zadrugar: Jel' de da bi, — ta on je vrijedan čovjek!

Blagajnik: Čest mu! — al ne radi se ovdje samo o njegovoj čestitosti, već su tu i drugi uzroci!

Zadrugar: Molim Te, koji?

Blagajnik: Promisli malo, pa ćeš se i sam dosjetiti!

Zadrugar: Krenut će naprednijim putem u svome gospodarstvu!

Blagajnik: Tako je! — To je jedan uzrok, koji se odnosi na prijatelja Petra, — nu ima i drugih, koji se odnose na zadrugu, a po tom i na zadrugare!

Zadrugar: A ti su?

Blagajnik: U prvom redu vidjet će prijatelj Petar, da naša zadruga daje svojim članovima robu prve vrsti, a uz najpovoljnije cijene. On će opaziti, da je velika razlika kad gospodar sam kupuje i kad se naručuje u veliko. — Pred njegovim će očima u pravom svijetlu zasinuti zadaća i svrha zadruge, te će uvidjeti njezino vrlo korisno i blagotvorno djelovanje.

Zadrugar: To je istina! — On će početi posve drugčije suditi o našoj zadruzi!

Blagajnik: I jednoga dana doći će, te zamoliti primitak u zadrugu!

Zadrugar: Tako je! — To će pak biti onaj uspjeh, koji će nas sve obradovati, jer će naša zadruga imati jednoga valjanog člana više!

Blagajnik: Dakle, vidiš, brate, za to Ti preporučam, da prijatelju Petru odstupiš ona 2 metrička centa umjetnog gnojiva, a ako će Tebi uzmanjkati, dat ćemo Ti *od zalihe*.

Zadrugar: Dobro, tako ću i učiniti! — Baš mi je milo, da sam se o tom s Tobom porazgovorio! — Ja sam to mislio onako na »tiho« — »šutke« učiniti, kako to — koliko mi je poznato — čine i neki naši članovi, — nu sad sam posve umiren, jer znam da pravo činim!

Blagajnik: Da u ovom i sličnom slučaju, ali inače ne! Ako naime prijatelj Pero ne bi stupio naskoro u zadrugu, tad mu ne bi smio u buduće davati robu, koju si putem zadruge naručio. — Ne može nitko za zlo uzeti, što si svome prijatelju dao robu, da ga time osvjedočiš o dobroti i valjanosti iste, te da ga privućeš u zadrugu. Al kad bi tako dalje potrajalo, tad bi nastali opravdani prigovori. — U prvom redu podigli bi graju trgovci. Oni ne mogu prigovarati, ako zadruga prodaje naručenu robu samo svojim članovima, — nu kad bi oni saznali, da zadrugari daju robu i nezadrugarima, tad bi se smatrali time oštećenima, i eto neprilike!

Zadrugar: Imaš pravo! — To ne bi bilo u redu!

Blagajnik: Uz trgovce podigli bi graju i sami članovi — zadrugari! — Oni su naime stekli pravo na pogodnosti od zadruge svojim članstvom, pa su u tu svrhu uplatili upisninu i zadružne dijelove, a za zadružnu

organizaciju doprinašaju svake godine po jednu krunu. — Jel, da je tako!

Zadrugar: Jest! — Tko ima dužnosti, valja da po volji uživa i svoja prava!

Blagajnik: Eto, vidiš! — Kako sad dolazi onaj, koji nije član, da prima od zadruge izravno ili posredovanjem drugoga one iste pogodnosti, koje uživaju pravi njezini članovi? — Zar bi to bilo pravedno? — Nikako!

Zadrugar: Rado priznajem, da je to posve ispravno shvaćanje, — te da bi i meni bilo krivo, kad bi se tako redovno radilo!

Blagajnik: Onaj dakle, koji bi takovim nelijepim načinom htio bez ikakovih žrtava izrabiti koristi zadruge, nije vrijedan nikakove susretljivosti od strane zadrugara.

Zadrugar: Neka si on sam nabavlja gospodarske potrepštine gdjegod i kakogod znade!

Blagajnik: Tako je! — Ako takovi ljudi ne nadju za vrijedno, da stupe u zadrugu, kako mogu od nje očekivati koristi? — To nije dosljedno, niti pošteno!

Zadrugar: Pravo si rekao! — Komu je žao upisnine, zadružnog dijela i toga neznatnog doprinosa, tomu nema mjesta medju nama, — već neka on ide svojim putem!

Blagajnik: Svaki pošten čovjek imade pristup u zadrugu, — pak držim, da je za svakako takovoga mnogo zgodnije i jednostavnije, da stupi u zadrugu, nego da moljaka svoje prijatelje, da mu ustupe koji dio svoje robe, naručene putem zadruge. — To treba da članovi otvoreno kažu ovakovim prijateljem, — pa će se tako u zadruzi skupiti lijepi broj članova. — Kad će nas pak biti više, trebat ćemo veće količine robe i gospodarskih potrepština, pa ćemo je tad i jeftinije moći nabaviti. — Što vrijedi za nabavu, vrijedi i za prodaju. Tu dolazi na vidik djelovanje samopomoći, — i baš u tom pogledu čeka nas velika zadaća u budućnosti!

Zadrugar: U istinu, ova teška vremena baš nas sile, da se sjedinjujemo i udružujemo!

Blagajnik: Tako je! — Gospodarske borbe bit će sve veće, — pa se s toga treba okupiti i sačiniti čvrste bedeme zadrugarstva. Time, što jedan gospodar kupuje ovdje, drugi ondje, lome se naše sile i gubi se ona jedinstvenost, koja daje svakoj organizaciji snagu i moć, a nemanje i ugled. — Dok nismo složni, ne mojmo se čuditi, ako će nas i naš rad drugi omalovaživati!

Zadrugar: Dakle uzevši sve u jedno treba da kličemo: Svi složno u zadrugu!

Blagajnik: Tako je! Na okup svi, koji su pravi prijatelji sebi i svomu narodu!

A. Gjukić — Oriovac.

Gospodarsko predavanje kod hrv. seljačke zadruge u Oriovcu.

Dne 30. ožujka o. g. obdržavana je glavna skupština naše hrv. selj. zadruge, a poslije skupštine obdržavao je vrlo poučno predavanje o racionalnom obradjivanju tla profesor g. Bohutinsky.

G. predavatelj razložio je vrlo lijepo, kako se imadu obradjivati lahka zemljišta, nu osobitu je pažnju posvetio teškom tlu, koje je u većoj mjeri u ovoj okolici. Upozorio je one, koji još bezrazložno oru uske slogove, kakove su sve štetne poslijedice od toga. Nadalje prikazao nam je korist od preoravanja strnika odmah poslije žetve i opet od dubokoga oranja kasno u jesen, predočivši dakako sve prednosti za rahlenje tla od toga. Nakon toga preporučio je redomično sijanje i višekratno okapanje kukuruza i to najmanje da ga okopavamo 3—5 puta, te je napokon osobito lijepo raztumačio kada i kakovo gnojenje mora da bude, da postignemo pravu korist.

Skupštinari su pazljivo saslušali predavanje, pa se je poslije toga razvila vrlo poučna rasprava o tomu, tako da su svi oni, kojima nije bilo što jasno, dobili podpuno razjašnjenje i uputu.

Poslije toga progovorio je par riječi predsjednik hrv. seljačke zadruge u Svinjarevcima, tamošnji odlični seljak Mato pl. Božić o tomu, kako oni zemlju obradjuju i kukuruze uzgajaju, tako da su se njegovi izvodi podpunoma slagali sa izvodima g. profesora Bohutinskoga, što je prisutne još više utvrdilo u uvjerenju, da su razlaganja g. profesora izpravna, kad im eto i sam seljak iz kitnjastog Srijema potvrdjuje, da i oni tako rade i da se samo tako može prava korist iz zemlje crpsti.

Kako smo mi ovdje u Oriovcu već više puta čuli predavanja o vinogradarstvu i marvogojstvu, dočim o ovoj temi nije još bilo predavanja, toga radi je i bio medju zadrugarima znatan interes za nj', tako da se je na skupštinu sakupilo mnogo više zadrugara nego obično, a vidjelo se je i nezadrugare. Bilo bi dakle od prijeke potrebe, da se od strane vlade a i selječkih

zadruga posveti što više pažnje i brige ovoj glavnoj grani gospodarstva nego do sada, jer valjano obradjivanje tla prvi je i glavni uvjet gospodarskom podignuću i unapredjenju našega naroda. Kraj valjanog obradjivanja tla može tek da se čestito razvije marvogojstvo, vinogradarstvo i druge gospodarske privredne grane.

Na koncu se je blagajnik naše zadruge zahvalio predavačima, na što su se skupštinari raspravljajući o onomu što su čuli zadovoljni razišli.

Prof. M. Urbani — Križevci.

Umjetna sladila u našem narodu.

U mnogim krajevima naš narod ne vjeruje uopće kaputašu, koji ga upućuje u dobre stvari, novine, ako i dobije u ruke, ne čita. Upravo u takvim krajevima nasjeda narod raznim špekulantima i zakučastim agentima, koji im nudjaju raznu sumnjivu robu za gospodarstvo i kućanstvo. Narod to od nepoznatih ljudi rado prihvaća s pouzdanjem a kada se opeče onda je obično već prekasno. Ove godine — kada nam je **vino slabo i kiselo, te potamnjuje i lako se prebaci, pojaviše se medju narodom kojekakovi ljekovi za popravlanje vina; u velikoj nuždi i brizi kuda će takovim vinom, laća se naš čovjek svega, što mu makar tkogod preporuči. Jedan me je čovjek došao pitati bili u vino metao »cukerlina«, a drugi mi je pače donio nešto saharina, koji mu preporučiše za popravlanje vina, na probu.** Prema izjavama financijalnog povjerenstva saznao sam, da se u bjelovarsko-križevačkoj županiji, zagrebačkoj i drugdje ljetos veoma mnogo umjetnih sladila troši. Sva ta umjetna sladila sadržavaju u sebi saharina, koji se dobiva iz kamenog ugljena.

Buduć je saharin zabranjen, davaju krijomčari tim sladilima razna imena kao: cukerlin, cukrol, cukerin, dulcni, monetovo sladilo, kristalozaglicin, sikoza — medju ostalim pače i »feinst«, jer na komadićima, koji se kod nas prodaju, piše »feinst« (t. j. da su najfiniji). Mi ne ćemo ovdje govoriti protiv saharina zato, jer jer zabranjen, već zato, jer nam je stalo, da našeg čovjeka ne izrabljuju kojekakovi spekulanti te da ga uvjerimo, da saharin nije nikakovo hranivo niti bogzna kakovo čudotvorno ili nenadoknadivo sredstvo u kućanstvu i gospodarstvu.

Pitao sam se zašto naši ljudi toliko saharina troše i to baš ove godine? Rečeno mi je, da agenti preporučaju saharin za popravljanje vina. Istina je saharin je — ako je čist — oko pet stotine puta sladje od sladora, pa kada ga mećemo a vino ono će primiti sladak okus ali se kiselina iz vina ne će izgubiti; saharin ne će moći prikriti kiselinu vina. Pošto saharin ne provrije kao obični slador, to ćemo u vinu uvijek već s onim okusom osjetiti saharin; takovo vino ne će htjeti nitko kupiti ni točiti — prvo za to jer je sam saharin zabranjen i drugo, jer je takovo vino patvoreno. Ne mojmo držati budući da je dozvoljeno zasladjivanje vina i pošto se to svim gospodarima ljetos preporuča, da možemo vino zasladiti saharinom. Ponovno naglasujemo, da saharin i slador nije jedno te isto. Slador u onim provrije, sladoreno dakle vino ne ostaje slatko već iz sladoru postaje alkohol a vino postaje jače i stalnije. Saharina se pak u vinu ne mijenja. Istraživajuć domešani mi saharin našao sam, da je tim komadićima saharina primješana soda (oko jedne trećine); to me nije čudilo, jer znamo, da soda veže (uništuje) kiseline, pak kada meću taki saharin u vino istina je, da se nešto kiseline gubi — ali onda je bolje, pametnije i jeftinije metati u vino zakonom dozvoljeni vapneni karbonat (čisti tučeni mramor), kog možemo u ljekarni za par novčića kupiti. Čemu raditi baš ono što je zabranjeno i čime se možemo najvećim neprilikama i progonima izvrgnuti, pa još k tome to sredstvo tako skupo plaćati.

Pustimo dakle taj saharin, cukerlin i kako ga sve nazivlju, na stranu, pa se primimo dozvoljenih i prokušanih sredstava za popravljanje vina.

Čini se, da mnogo više zabranjenih sladila troše naše žene, koje daleko više vole kojekakovo zabranjeno voće. Čini se, da saharin upravo zato i vole, jer je zabranjen. Pa kako ga samo skupo plaćaju? Država, koji je pripremu saharina monopolizovala (kao na pr. duhan i sol), traži za čisti saharin 400 kruna od kilograma, **prem ne vrijedi ni 50 kruna; agenti su dakako jeftiniji, jer prodavaju krijomčareni saharin i jer ga patvaraju i miješaju sa jeftinijim tvarima kao na pr. sa sodom, koje dobijemo najfinije kilogram za 20 do 30 novčića.**

Osim toga ne prodavaju kriomčari čisti saharin, koji je 500 puta sladji od sladora, već prosti saharin, koji je samo kojih 270 puta sladji. Ako ga dakle još umiješaju sa sodom

— što je dokazano da čine, jer ne mogu dosta saharina prokriomčariti — onda smo gotovo prevareni i nasamareni.

Žene zasladjuju saharinom kolače, kavu, čaj i drugu hranu. Jelo doduše postaje veoma slatko, ali nije hranivo. Mi sladorimo kavu, čaj i drugo, ali ne samo za to, da bude slatko, već nam je stalo, da nas takva hrana doista i hrani. Kad popiješ slatku kavu (sladorenu običnim sladorom), ti si se nahranio, jer slador spada medju najbolje hranive tvari. Saharin i druga umjetna sladila nisu hraniva, ona nas ne hrane, makar davaju hrani slatkoću. Pijući kavu ili čaj sa saharinom, mi si doduše napunimo želudac, ali se ne hranimo; jer saharin izlazi mokraćom iz našega tijela nepromijenjen, pa ga možemo u mokraći već za pol sata nakon užitka dokazati.

Kod kolača ne samo da saharin ne daje hranivosti, već saharina treba malo za sladjivanje, pak nam ostaje kolač malen, te mu moramo više brašna i drugih sastojina dodati. Kad metneš u kolač kilogram sladora, to je i kolač za kilogram teži, pa ga imadu više ljudi jesti. Osim toga daje saharin tim hranivima neki posebni bljutavi okus, koga ne podnaša svatko.

Da saharin ne hrani, dokazuje nam i to, što pčele, koje traže slatke tvari, ne idu ni blizu saharinu. Prem nije saharin otrov, to si ipak možemo lako užitkom saharina pokvariti želudac. Sva ova umjetna sladila djeluju antiseptički, t. j. zaprečuju vrenje, dakle i probavu, pak ne djeluju dobro na probavila.

Imade bolesnih ljudi, koji ne smiju ništa sa sladorom jesti. Takvim bolesnicima preporučaju liječnici saharin, ali ne da se nahrane, već da i oni mogu slatke kolače jesti, da tako i oni nešto slatkoga u svojoj bolesti okuse, ta i onda je ta bolest većinom neizlječiva. Zdravim ljudima ne preporučamo nikako ni jedno umjeno sladilo, jer je svaki novčić, koji smo za ista dali, izbačen. Mi dajemo novce samo za hranu, koja nas okrepljuje i čini sposobnima za daljnji teški naš rad. Pametan i razborit čovjek prima samo ona sredstva, koja mu učeni ljudi i nauka javno preporuča, a ne nepoznati agenti i špekulanti.

Stj. Jurić — Božjakovina.

Šta da radimo s gnojnicom?

Medju čitateljima našeg »Udrugara« i medju članovima hrvatskih seljačkih zadruga nema sigurno ni jednog, koji ne bi već čuo, da gnojnica iz naših staja ima dosta veliku vrijednost. Pa ipak, kud god prodjemo po gospodarstvima redom, svuda vidimo, da gnojnica pravi baretine po dvorištima i da se upravo od djubrišta kopaju šamčići (jarčići), samo da se ta nesretna gnojnica što brže i što potpunije odvede sa dvorišta u seosku grabu kraj ceste, a odavle makar kuda i makar na čije polje ili čiju livadu, baš kao da gnojnica nije ni zašto i kao da ništa ne vrijedi. U ovo novije doba mislim, da smo i mi Hrvati već počeli pokazivati, da mi nismo svi baš pravi raspikuće, nego da i mi i znamo i hoćemo raditi u gospodarstvu pametno kao i drugi ljudi. Samo eto s tom prokletom gnojnicom baš ne ide nikako naprvo. Ja mislim, da su našem rdjavom gospodarstvu sa gnojnicom kriva ova dva razloga:

1. naši ljudi još ne znaju pravo, koliko je gnojnica vrijedna i

2. mi još nismo mogli pronaći pravi način, kako bi prema našim prilikama udesili najpametnije gospodarenje sa gnojnicom.

I eto o tome bi rada da se danas s Vama, štovani čitatelji, malo porazgovorim.

Koliko je vrijedna gnojnica.

Pametni ljudi, koji su puno radili sa gnojnicom, vele, da sva gnojnica, koja se preko godine nakupi od jednog odraslog govečeta, vrijedi barem 30 kruna. Kad se malo promisli, nije to baš tako malo. Kod nas, hvala Bogu, ima još malo koja kuća, da ne bi imala barem po komad dva krupne marve; po tome i te naše najsiromašnije kućice mogle bi nakupiti gnojnice preko godine za 30 do 60 kruna. Take naše sirotinjske kućice, koje silom da drže komad dva krupne marve, za cijelo ne plaćaju nigdje više državnog poreza i općinskog nameta nego što bi im vrijedila gnojnica od njihove marve. Eto vidite, koliko vrijedi gnojnica od vaše marve! Taman toliko, ako ne i još više nego vaš cio državni porez i općinski namet. I sad, dragi moji prijatelji, kad to znate, onda nemojte više vikati i galamiti, da su porezi i nameti visoki, nego mirno iz tiha pazite na gnojnicu, da vam se ni kap ne izgubi i ja sam siguran, na godinu će te lakše platiti i porez i namet i još će vam koja krajcara preostati, a ako vam i ne preostane baš ništa povrh toga, ostati će vam za cijelo glas, da ste vrijedan i pametan gospodar. A i taj glas nešto vrijedi. Doduše ja znam, da će se naći koji mudrijaš, koji će

kazati: »Hvala lijepo na takom nauku! Ja bih rada znati, kako će se ta mutna gnojnica pretvoriti u čistu krajcaru!« Takom mudrijašu sigurno bi i vi znali odgovoriti, da se gnojnica dade vrlo lahko pretvoriti u krajcaru, ako se sa gnojnicom natope polja i livade, jer će onda usjevi i trave bolje rasti, pa će biti viče priroda pa onda i više novaca. Zbog toga se ne ćemo kod tog pitanja dalje ni zadržavati, nego ćemo ovdje pokušati razložiti nešto o tome, kako bi se dalo u našim prilikama najpametnije udesiti gospodarenje s gnojnicom?

Nekada, kad se je kod nas istom počimalo govoriti o pametnijem gospodarstvu, mislilo se je, da je najbolje gnojnicu iz staje okupljati u jame, pa je onda iz jama pumpati u burad i tako voziti na polja i livade. Je li taj način postupanja sa gnojnicom dobar? Nije i tri puta nije, jer da je dobar, vi bi kao pametni ljudi sigurno tako već i radili. Zašto nije tako dobro sa gnojnicom raditi? Naši seljaci imaju polja još uvijek raštrkana. Tko će onda voziti gnojnicu u buradi sad na ovu sad na onu daleku parcelu i koliko se na taj način dade uraditi? Osim toga naši su putevi rdjavi, a kad dade Bog pa se o sv. tri kralja smrzne ili o Petrovu i Pavlovu putevi osuše, onda mi seljaci imamo pametnijeg posla nego se vozikati sa buretom gnojnice od kuće do njive i natrag. Na posljetku mi u Hrvatskoj nemamo samo livadi, nego imamo i oranica i vinograda i voćnjaka, pa onda ne možemo ni dospjeti, da baš uvijek onda izvozimo gnojnicu iz jama, kad se jame napune.

Zbog svega toga moramo mi sa gnojnicom gospodariti drugačije nego što se gospodari po drugom svijetu i nego što se piše po knjigama kod drugih naroda. Ja mislim, da je najbolje, ako u štali posipamo jarčiće, kojima se odvodi gnojnica, makar s čime, što gnojnicu upija, pa onda to sve iznesemo na kaku hrpu u dvorište i tu hrpu marljivo zakrivamo sa zemljom s ceste, s mećem i drugim otpatcima. Na taj način dobiti ćemo umjesto vodurine i baretina po dvorištu fini mješanac, s kojim ćemo moći gnojiti ne samo livade nego i vrtove i vinograde i voćnjake. Kod mene na gospodarstvu radim ja već peti mjesec tako, pa imam sada oko 500 vozova mješanca i još ni ne dospjevam, da pohvatam svu gnojnicu. Iz početka sam upotrebljavao za zatrpavanje jaraka, kojim otiče gnojnica iz staje, staru pljevu, a kad mi je ona izašla, kratku sječku od slame, poslije treset, a isto tako dade se upotrijebiti pozder od konoplje i lana, pijesak, suva zemlja i mnogi drugi otpatci.

Na taj način ne moram gnojnice voziti na polje, kad su jame pune, nego onda, kada dospijem i kada prilike dopuste, pa kad tako mogu ja raditi na velikom gospodarstvu, mislim, da možete i vi na vašem malom. Vi bi morali još i bolje, jer ja ipak radim za drugog, a vi radite svaki sam za sebe i za svoju djecu. Osim toga vi na vašem malom gospodarstvu ni nemate baš dosta posla preko cijele godine, pa možete na svaki vaš posao lakše i bolje dospjeti nego ja.

Ja eto rekoh po duši, kako mislim, da je najbolje i kako i ja sam radim, a vi, vrlo štovani prijatelji, pokušajte, pa nam javite, jeste li zadovoljni sa uspjehom. A ako baš ne ćete sami pokušati prije nego što vidite, kako se to radi, a vi, kad vas navede put pokraj zemaljskog dobra Božjakovine, dodjite k meni, pa ćete na vlastite oči vidjeti, da vas nisam ni ovaj puta na zlo nagovorio.

Viktor Nemčanin:

Kako treba da škropimo vinograde proti peronospori.

Poznata je stvar, da se je od prvog početka, od kako se je počelo braniti vinovu lozu modrom galicom proti peronospori, pa sve evo do nedavna—preporučalo škropiti listove, trsa odozgor, jer se je držalo, da t. zv. spore, ili sjemenke od peronospore redovito padnu na gornju stranu lista, tu dočekaju kap kiše ili rose, prokliju i puste svoje sisaljke u unutrašnjost lista, da iza toga izbiju na dolnjoj (pakoj) strani, te list izgleda kao da je brašnom ili solju posut.

Medjutim mnogom je već palo u oči, kako je osobito u kišovitim godinama, kao što je to znalo biti lanjske godine, pa ono prije dvije godine, da je i usuprot mnogom i ustrajnom škropljenju ipak tek nekojima samo potpuno uspjelo spasiti vinograde od peronosporne zaraze.

Učeni ljudi razbijahu si glavu takodjer radi toga, te se dadoše na proučavanje pojavljivanja i širenja te bolesti na lišću vinove loze. Njihov rad bio je doskora okrunjen uspjehom, pa su nekoji od njih, osobito Ruhland i Faber, pa u najnovije doba osobito profesor Müller-Thurgau pronašli, da list vinove loze može biti zaražen od peronospore samo s dolnje strane lista kroz tako zvane puči ili zračne otvore, koji služe listu za disanje. Ova novost pobudila je veliku pažnju medju vino-

gradarima, jer nam se time sada razjašnjuje mnogi neuspjeh u škropljenju vinograda proti peronospori. Mnogi od nas, ma da je rabio za škropljenje najbolju galicu (t. zv. ausišku galicu) i ma-da je uzimao za priredbu rastopine najbolje vapno, te vinograd u pravo vrijeme škropio — ipak nije uspio i vinograd mu je svejedno postradao. Prije nismo mogli biti dosta pametni, koga da krivimo s neuspjeha, no danas, otkako je pronadjeno da peronospora okužuje list s dolnje strane lista, a mi smo škropili dakako — samo ozgor, — evo nam razjašnjenja zašto nismo uspjeli u našem radu. — Stvar se tumači naime ovako:

Listovi vinove loze bili su najviše poškropljeni samo s gornje strane, a jer na dolnju stranu nije modra galica doprla, sjemenke od peronospore u vlagi lahko su mogle na dolnjoj strani lista proklijati, te pustiti svoje sisaljke u list i tako ga zaraziti: Za to da se zaraza listova zapriječi, preporuča se danas trsove škropiti čim potpunije s gornje a po mogućnosti i s dolnje strane. Dok se s proljeća mladice trsa nisu tako jako razvile, n. pr. kod prvog škropljenja, tu se dade laglje mlade listove, koji još dosta u vis stoje, te nisu još poklopljeni — poškropiti s jedne i s druge strane, no kasnije, kad se trs više razvije, treba nastojati cijeli trs ozgora dobro poškropiti, a onda još ne maknuti se od trsa prije, dok nismo štrcaljku potjerali izmedju mladica u unutrašnjost trsa — i osim toga još po nekoliko puta s njome prošli ozdola prama gore izmedju lišća i mladica, da tako čim više galice dobiju listovi u unutrašnjosti trsa, tako isto (što je vrlo važno) osobito dolnje strane listova, da time po mogućnosti što potpunije zapriječimo prodiranje peronospore u listove.

Neke su tvornice prema tome već i preudesile svoje štrcaljke, tako da sada meću na štrcaljke samo zavinute cijevi za škropljenje, da se može tim lakše i bez poteškoća i dolnje dijelove listova na trsu poškropiti.

Da se osvjedočimo, u koliko je opravdana ova nova preporuka, koja veli, da se za bolji i sigurniji uspjeh imaju listovi i s dolnje strane škropiti modrom galicom, činili smo pokuse sa raznim načinima škropljenja, pa ćemo ukratko izvijestiti o uspjehu tih pokusa za ravnanje našim zadrugarima.

Za pokus smo uzeli pet po pet redova, od kojih se je svakih pet redova škropilo s drugom jakošću rastopine modre galice. Osim toga od svakih pet redova škropilo se je prva dva reda običnim načinom, t. j. samo ozgor, treći red i ozgor i ozdol, a četvrti i peti red opet samo ozdol, da se uzmogne vidjeti razlika u načinu škropljenja, kao i opravdanost novoga naučavanja profesora Müller-Thurgau-a o peronospornoj zarazi listova vinove loze samo ozdol. Škropilo se je u svemu četiri puta i to kako to napred rekosmo: svakih pet redova s drugom jakošću rastopine modre galice, pa smo na koncu mogli ustanoviti ovaj uspjeh:

U okviru svakoga pokusa najbolje se je pokazao treći red, gdje su listovi i mladice na trsovima bile škropljene ozgor i ozdol, dakle čim potpunije, samo da se zaraza listova onemogući, a to je napokon i posve jasno, jer čim je trs pomnije poškropljen po svim zelenim svojim dijelovima, doklegod se na njima nalazi modre galice — sigurnost je tu, da ne će biti zaraženi od peronospore. Za to sada razumijemo, zašto su očuvali svoje trsje od peronosporne zaraze oni vinogradari, koji su trsove štrcali pomno sa svih strana. Oni su pri tom poštrcali i dolnje strane listova, negdje više, negdje manje, pa su tako zarazi tim uspješnije stali na put.

Kod prva dva reda, koji su bili škropljeni samo ozdol, nije se moglo opaziti osobite razlike, pa bi za to trebalo ovoga ljeta učiniti nove pokuse, da se ustanovi, u koliko je novo preporučanje škropljenja listova ozdol uspješno i provedivo u vinogradima.

Mnogom će se vinogradaru, kad čuje ove nove stvari glede peronosporne zaraze listova vinove loze ozdol, nametnuti pitanje, kad zaraza počima na dolnjoj strani lista, a mi smo do sada redovito najviše škropili listove samo ozgora, kako smo se ipak kroz dvadeset i više godina mogli uspješno boriti proti peronospori i zapriječiti njeno jače haranje po vinogradima?

Ova okolnost tumači se tako, da nam u našoj obrani vinograda proti peronospori pomaže već i sama narav, jer listovi trsa kasnije, kad se jače razviju, stoje na trsu manje više vodoravno, tako da je gornja strana lista više izvržena kiši i vlagi, nego li dolnja, koja je okrenuta prama zemlji pa je

prema tome više i zaštićena od mokrine. A da do zaraze lista može doći, potrebna je kap vode sada ili od kiše ili od rose, pa da može u njoj sjemenka od peronospore proklijati i onda kroz t. zv. pući svojim sisaljkama prodrijeti u unutrašnjost lista. — Kako ali voda — ako list stoji u svom običnom položaju teže dopre na dolnju stranu lista, (a ako i dospije, brže se ocijedi), nego li s gornje strane, to one sjemenke peronospore, koje se slučajno i nalaze na toj pakoj strani lista, ne mogu tako brzo proklijati radi pomanjkanja potrebne vlage. Za to je to još prava sreća, što su ti zračni otvori kroz koje peronospora zarazi list vinove loze, teže pristupačni kiši i drugoj mokrini, jer bi inače i uz obično dosadanje škropljenje modrom galicom vinogradi mnogo više stradali od peronospore. A uspjeli smo i s našim dosadanjim škropljenjem ipak i za to, jer je kod pomnoga škropljenja mnogi list, čija je dolnja strana uslijed vezanja ili od vjetra bila okrenuta prama gore, pa prema tome i više bila izvržena kiši i vlagi, pa tako i zarazi od peronospore, ujedno takodjer laglje dobila prigodom škropljenja stanovitu količinu modre galice, koja ju je štitila od peronospore. Za to u buduće da budemo u obrani vinograda čim sigurniji od peronosporne zaraze, potrebno je, da trsove škropimo čim potpunije ozgor kao i do sada, ali po mogućnosti i ozdol, samo da se tako širenje peronospore zapriječi.

Spomenusmo gore, da smo činili pokuse i s raznim rastopinama modre galice. Prvih pet redova škropili smo cijeloga ljeta s ¼% rastopinom galice, t. j. uzeli smo samo ¼ kg. modre galice na 100 l. vode. Drugih pet redova škropili smo opet s ½% rastopinom, trećih pet redova s ¾%, zatim daljnje redove s 1%, s 1¼% i 1½% rastopinom modre galice. Prema tome uzimali smo počam od četvrt kilograma sve do jedan i pol kilograma modre galice na 100 l vode.

Pa što smo opazili? Da su se najbolje održali oni redovi, koji su škropljeni 1%-nim i jačim rastopinama modre galice. Samo s početka, dok su mladice bile još slabe i nježne, dobro su se držali i oni trsovi, koji su bili škropljeni s ½ i ¾ postotnim rastopinama, a kasnije iza jedno dvije omanje kiše, već se je moglo opaziti na njima tragove peronospore i to najviše na trsovima, škropljenim samo ozgor, dok su se oni škropljeni samo ozdol nekako bolje držali, a oni škropljeni ozgor i ozdol — držahu se, kako rekosmo, ipak najbolje

Za to kao nauk iz ovih pokusa preporučamo našim vinogradarima, da za prvo škropljenje uzmu pol kilograma modre galice na 100 l vode, te isto toliko gašenoga dobroga vapna. Škropiti treba prvi put već kad mladice budu pedalj duge.

Za drugo škropljenje, koje se obavlja nešto prije cvatnje vinograda, valja uzeti 1 kg. modre galice, i 1 kg. gašenoga vapna na 100 l. vode. To je t. zv. jednopostotna rastopina modre galice.

Za treće škropljenje, tamo poslije cvatnje, valja opet množinu galice povisiti za pol kilograma, pa ćemo onda uzeti 1 i pol kg. modre galice, te isto toliko gašenoga vapna na 100 l. vode. Vapna gašenoga valja uzeti uvijek toliko, koliko i galice. Dakle za treće škropljenje rabiti ćemo jedan i pol postotnu rastopinu modre galice.

Za četvrto škropljenje ne treba povisivati količine modre galice, nego može se opet uzeti 1 i pol kg. na 100 l. vode. Jedino ako bi bilo više kišovito i vlažno vrijeme, pa da kiša galicu tako lako ne ispere, onda se može uzeti i 2 kg. galice na 100 l. vode i kod te količine cijelo ljeto ostati, kolikogod puta kasnije još škropili. Ako je lijepo i suho ljeto, dosta je, ako se za četvrti put rabi i 1 i pol postotna rastopina modre galice.

Ovoliko za prvo ravnanje našim vinogradarima zadrugarima, pa ih upozoravamo, da se za vremena svaki pobrine, da dobije dobru modru galicu, koju je najbolje nabavii kod hrvatske seljačke zadruge, jer zadruge uzimaju samo najbolju robu na veliko, a jer ne idu toliko za dobitkom, koliko da se samo narodu pomogne, mogu je uvijek jeftinije dati, nego li trgovac, koji prvo kupuje na manje, pa prema tome već i sam skuplje plaća, a drugo traži sigurno, da više zasluži, nego li zadruga.

Osobito stavljamo na srce našim zadrugarima, da se čuvaju jeftine galice i jeftine robe, jer će se za kratko na vlastitom vinogradu moći osvjedočiti, da je takova

jefina galica još uvijek preskupo plaćena, jer je to obično stara roba, koja mnogo ne vrijedi.

Sajmovi i proštenja.

Piše Josip Valentić.

Sajmovi su nastali radi gospodarske potrebe, da lakše unovčimo ono, što imamo za prodati i da lakše opet kupimo ono, što nam treba. Prvobitno se je na sajmovima roba izmjenjivala, pa tada još novac nije bio u porabi toliko, koliko danas. Ako je netko imao odviše žita, a trebao je ovcu, tad je odvezao žito na sajam i pogodio se je s onim, koji je prodavao ovaca, a trebao žita, pa su robu izmjenili. Naravno, da je takovo trgovanje bilo daleko nepriličnije nego današnje, kada robu prodajemo za novac i za novac opet kupujemo, što trebamo.

Sajmovi su vrlo važni sa gospodarskog gledišta. Oni su mjesto, gdje se na ustanovljeni dan sastaju kupci i prodavaoci, pa ne moraju tek tražiti jedan drugoga. Na sajmovima je obično veći izbor svakovrsne robe, pa si kupac može birati po svojoj volji. Ako mu se roba ne dopada s kojeg razloga, tad on to kaže prodavaocu, a ovaj na taj način sazna, što se više traži, pa si svoje gospodarstvo prema tomu ravna. Sajmovi su dakle za gospodara i poučni, a poučni su i s toga, jer gospodar tamo može viditi, koliko su drugi gospodari iz drugih krajeva možebiti napredniji, pa nude na prodaju bolju robu, ljepšu i jedriju marvu i prema tomu postizavaju i bolje cijene. To nuka lošije gospodare, da i oni svoje gospodarstvo unapredjuju, da bolje i pametnije gospodare, pa da tako donesu na sajmište takovu robu, koju će lakše i skuplje prodati.

I ako nema naš gospodar možebiti na prodaju ovu ili onu vrst robe, dobro je ipak, ako dodje na sajam zato, da što nauči. Dobro je, da razgleda, što se sve prodaje na sajmu, da raspita za cijene, da prosudi vrijednost, da propita vlasnika lijepih konja, tovnih goveda, svinja itd., kako on svoju marvu hrani i njeguje, kakovu bira za rasplod, koja se pasmina dobro isplaćuje itd. Dobro je, da sve to ispita, da si sve pobilježi i da onda nastoji u svom gospodarstvu uvesti sve, što drži dobrim, valjanim, naprednim i korisnim.

Ovakovo polaženje sajmova će našim gospodarima biti svakako od koristi.

Kod nas imade dosta i proštenja, gdje s obdržavaju crkveni godovi. Na mnogo j mjesta ujedno isti dan i sajam, kad se obdr žava proštenje. Proštenja su uvedena rad toga, da iskažemo svoju čast svetcu, kojem je posvećena koja crkva, kapelica i li kip Iskazujući čast svetcu, štujemo i samog dra gog Boga, jer su svetci božji ugodnici i bož prijatelji, pa je i samom Bogu drago, da i poštujemo. Proštenja su dakle nikla iz po božnosti, pa im je i svrha, da doprinesem Bogu svoju žrtvu tim, što si dademo trud doći do crkve, u kojoj se slavi proštenje, št se u toj crkvi pomolimo božjem ugodniku molimo ga, da nas zagovara pred svemožnin božjim licem. Ujedno se molimo i dragon Bogu, Božanskom Spasitelju, svetomu Duhu blaženoj djevici Mariji i ostalim svetcima sveticama, te tako proštenja imaju onu prav svrhu, radi koje su i uvedena. Svrha je t svakako plemenita, a korisna je po nas, jer nami budi pobožnosti štovanje napram Bogu koji nas je stvorio, koji je za nas poslao svog jedinorodjenog sina, da nas otkupi i spasi koji nam je poslao Duha svetoga, da nam raz bistri pamet i da nas utvrdi u svetoj kršćan skoj vjeri, a vjera u Boga nas čini boljima pravednijima, plemenitijima. Ona nam ujedn ulijeva ljubav napram bližnjemu, a ta nas lju bav čini ljudima uzvišenima nad ostale božj stvorove.

Prema svemu tomu imaju sajmovi svoj dobru stranu radi naših gospodarskih po treba, a proštenja opet takodjer svoju dobr i plemenitu stranu, jer u nama bude pobož nost, koja nas vodi na pošten i kriepostа život na zemlji, a otvara nam put k spasenj na nebu.

Ali i sajmovi i proštenja imaju svoje zl i pogubne strane, za koje smo si mi sam krivi. Te su strane često jako štetne, a mnog put se dogadja, da nam sajam ne donosi u go spodarstvu nikakve koristi, nego velika gu bitka i da nam proštenje opet ne služi za do bro, nego za zlo, te se na njemu više ogrije šimo, nego li Bogu ugodimo. U jednom i dru gom bi slučaju bilo bolje, da nas nije bilo n na sajmu i proštenju ovako zlo prodje ve ćina sajmova ili proštenjara, tad nisu ni saj movi ni proštenja ništa dobra za naš hrvatsk narod, nego samo zlo.

Ako kao smrtni ljudi i trebamo udovoljit onoj prirodnoj nuždi, da se nahranimo i na pojimo bili kod kuće ili na sajmu ili na pro štenju, iz toga ne slijedi, da su sajmovi i pro štenja uvedena ponajglavnije s toga, da ne

njereno i skupo jedemo i još neumjerenije skuplje pijemo, a po gotovo ne s toga, da oj novac u ludo trošimo i da se izopijamo iznemoglosti. To je ne samo naša šteta, go i velika sramota i veliki grijeh.

Bio na proštenju bio na sajmu, mani se dovanja i pijanstva, ne kupuj otrovnog pića, bacaj svoj novac za kojekakve nezdrave atkarije, ne ulazi u svakakve komedije, ne upuj planeta, ne plaćaj svirača, ne ponašaj ludo, nego budi ozbiljan čovjek, koji čuva oj ljudski ponos, koji drži do svoje časti, oji cijeni svoje dobro, svoj imetak, svoj no-c, a koji misli i na Boga.

Naš narod može ljubiti, voliti i njego-ti lijepu pjesmu i svirku, on može u njoj uživati, ali i pjesma neka bude plemenita, a irka ugodna, nježna, a ne bećarska i ras-lašena.

Koliko su puta naši hrvatski gospodari sajmu zapili dobra dio svoga novca, što su primili od Židova za žito, ili od kupca za oje marvinče. Zapije se tu u društvu toliko, oliko vrijedi janje, prase, tele ili koji vagan ta, a kod kuće je bosa žena i gola djeca. apije se u društvu zvanih i nezvanih, u dru-vu prijatelja i neprijatelja, a imaš li samo ovaca, eto dosta i prijatelja, koji te hvale, ave i veličaju, dok daješ, dok plaćaš.

Kad god zoveš litre vina, pivo ili što ugo, promjeri uvijek vrijednost novca i po-isli, što li bi sve mogao za taj novac kupiti sebe, svoju ženu ili djecu, što li bi mogao baviti za svoju kuću ili za svoje gospodar-vo, kako bi tad bio uredan, valjan, vrijedan pošten čovjek, kako bi bolje napredovao u om imetku, na svom dobru, da nam se tu-inac ne širi na našoj rodjenoj grudi, da m se ne izrugava rad naše lakoumnosti, d našeg pijanstva ili posrtljivosti i svako o.

Dodje odrapanac na sajam sa kojim mi-in ili papigom i ti mu plaćaš za planetu, što vrijedi ništa, po groš ili dva, a on se sprda ojoj ludosti, kad te vidi tako glupa, da vje-ješ u sreću, što ti ju navješta planeta, koju piga izvadi svojim kljunom ili bijeli miš ojom njuškicom. Taj odrapanac kupuje za oš na stotine takvih gotovih natiskanih pla-ta, pa ih prodaje tako skupo i živi od našeg znanja i od naše gluposti.

Šteta je i onog novca, što ga platiš na jmu za mjerenje svoje jakosti. Mjeri si ja-st u svom gospodarstvu, u radu za svoju ću i svoju obitelj. Šteta je izdati i filir za žnju na vrtuljcima, za ljuljanje u ladji, za pucanje u nišam i ine slične gluposti. Onamo te opet mami kreštavim glasom neka skitalica, da vidiš čudo od čovjeka ili od žene, da vidiš nešto velika, debela, tronoga, bez trupa itd. Sve su to gluposti, na koje nije vrijedno trošiti svog novca, koji se može pametnije upotrebiti ili ostaviti do potrebe, ako te što stigne ili stisne, jer ljudi smo, pa može doći bolest, smrt u kući, šteta u gospodarstvu i dobro je s toga uvijek imati u pripravi koji groš gotovine.

Ne žali izdati novac za što korisna ili plemenita, što će ti donesti dobra ploda u životu, u gospodarstvu, u kućanstvu bilo tebi ili tvojima, ali ne kupuj nikada, što ne trebaš, jer ćeš prodavati ono, što trebaš.

Čovjek radi, pa treba, da se i hrani, u koliko može bolje i da i što užije. Nu u svemu mora biti umjeren, a osobito mora paziti na to, da mu bude užitak plemenit, da uživa u valjanom radu i u uspjehu i svirci. Ne smije pako uz pjesmu, uz svirku, uz piće poluditi, ne smije se tako zaboraviti, da bude rastrošan, rasipan i da se od pića poživinči. Ima ljudi, koji nemaju nikakve otporne duševne snage u piću i kad se napiju, više ne znadu, što čine. Takvi neka ne piju nikad. Dok su trijezni, mogu si gospodariti, a čim piju, nisu više svoji gospodari. Zato nek se takovi posve okane pića. Vrlo je ružan kod nas običaj, da se pije zajednički na litre. To više nije nigdje običajno. Svadje drugdje zovu ljudi, kad već hoće piti, svaki sebi svoju mjericu, svaki plaća za sebe i samo bi drugoga uvrijedio, da za njega plaća. Drugdje ne časti jedan drugoga i ne da se jedan od drugoga ni častiti. Mi bi puno pokročili napred, da se barem to kod nas uvede. Društvo mnoge zavede, a po gotovu, kad se zajednički pije, jer se tad pije obično lakomije i svakom se čini, da ni nemože prije otići iz društva, dok se ne podmiri račun. Mogao bi otići, da sve plati, a to neće ni jedan i tako ostaju svi do kraja, obično dok se posve svi ne izopijaju.

Na sajmovima, proštenjima i u krčmama mnoge zavede svirka i pjesma. Kad bi svirka bila lijepa, a pjesma plemenita, tad se ne bi moglo prigovoriti nikomu, pa ni našem narodu, ako uživa u lijepoj svirki i u plemenitoj pjesmi. Nu onakova svirka i onakova pjesma, kakova se čuje ovakovim zgodama kod nas nije obično ništa ni lijepa ni plemenita. Prije se kod nas čulo samo junačke narodne pjesme i narod se je oduševljavao za junačka djela. Danas toga više nije čuti. Svira

se cilikanjem, a pjevaju se bećarske pjesme, koje kvare mladež, podražuju starce, a uspaljuju žene i djevojke. Svirači su obično besposlice, koji idu od sajma do sajma, od krčme do krčme, vrebaju svoje žrtve, kad ih uvrebaju, tad ih razdragajuju svojim neslanim doskočicama u pjesmi i pada im obilno novac. Živu lagodno od toga, za drugi rad ne mare i tako ih uzdržava naša glupost. Svircima je glavna svrha, da izmame novac od veselih sajmara ili gosti, da izrabe njihovo veselo raspoloženje ili pijanstvo sebi u korist. Naš čovjek vesele volje rado plaća, a kad se ispava i dodzje k sebi, žali za svojim lijepim grošima, koji mu tako u ludo odoše u nepovrat.

Zar čovjek ugadja Bogu, kada n. pr. na proštenju kod sv. Duha zadje u krčmarsku mehanu, gdje pijane glave slave orgije, a tamburaši ili ciganski guslači mame novce svakakvim bećarskim pjesmama, koje se čuju po proštenjima i sajmovima, kao što je evo ova:

Gledjte ljudi kod svog astala,
Sastalo se društvo od bećara,
Pa će sada da teraju kera
Svi to znate, niko ne zamera.
Kad sviraju naši tamburaši,
Sad će društvo, da se raskalaši:
»Svirajte nam devet tamburaša,
•Svirajte nam petica je vaša.
Evo jošte desetica banka,
Svirajte nam do beloga danka.«

Što je tu lijepa, a što plemenita?

Znadu tamburaši svoje pojedine dobre i rastrošne mušterije, pa pripjevaju jednom po jednom veseljaku i gostu zgodnu pjesmicu, kako bi ih sklonuli, da plaćaju jedan po jedan i da od sramote ne zaostane jedan za drugim. Zato udese n. pr. za veselog Gjuru ovako:

Što je Srema, toga više nema,
Svi na stranu, Gjuka na megdanu,
Zgodni svi su, al ko Djuka nisu,
Gjuke nema, ni u pola Srema
Gjuka nosi svilene obojke,
Njega vole žene i djevojke.
Svirat ćemo Gjuki bez prestanka,
Nek nam padne u džep koja banka.
Brige Gjuke za pišive banke
Gjuke nema u careve majke.

Tako obredaju svirci svakog pojedinog gosta, a kad im prilična svota padne u nezasitni i duboki džep, tad im se istom veselo smješi brk, ako ga imaju. Oni fino operušaju pijane i lude glave.

U takvim se pjesmama utuvljuje našem narodu i nečistoća u bračnom životu, s vesel se strane prikazuje i opasno rasipanje imetk i rodjene grude, koja nam je svima majk hranilica. Za primjer evo služi ovakova pjesma:

Ajde ženo, da kuću tečemo,
Ja ću piti, ti ćeš tudja biti.

Ili:

Da sam gazda nikad ne bi spavo,
Već bi zemlju po lanac prodavo,
Pa bi išo u birtiju piti,
Vino piti, djevojke ljubiti.

S toga i nemaju krivo Cigani, kad tam na drugom kraju uz cilik gusala pripjevaj ovako:

Ao, ženo, što ti je sudjeno,
Gvozden lanac i čovjek pijanac.

Koji već nije čuo pod mehanom i onu bećarsku pjesmu, kojom svirači pobudjuju ljud na pijanke i trošenje svoga novca, kad zapjevaju:

Ženo moja, tri forinta daj mi,
Ako nemaš, idi pa uzajmi.
Meni mora tri forinta biti,
Da ja idem u birtiju piti.

Zar je i to nešto lijepa i nešto plemenita Narod se sam mora čuvati ovakovih razvra nih i bezumnih pjesama. Poštenu se i pametnu čovjeku mora zgaditi i to, kad vidi raspuštenu, besramnu i bezobraznu djevojčur koja u blizini crkve, gdje se slavi proštenj pjeva bezstidne pjesme, da sabere na lagodia način novaca od hrvatskih ljudi, jer joj s neće pošteno raditi i poštenim radom svo kruh služiti. Tako razuzdanih žena i djevo jaka vidi se dosta kod nas, pa kao da se u o sprdaju našem neukom i posrtljivom narod kad uzdignute ruke i uzdignuta jednog skut objasno završe svoju bezobraznu pjesmu sa

Ovako se kuća teče,
Pod mejanom svakó veče —
Ijuju — juh!!!

Neka se naš hrvatski narod čuva toga, c mu sajmovi budu štetni za njegovo gospodarstvo, da mu proštenja budu više griješn nego pobožna. Svakoga se mora teško do miti, kad vidi, kako hrvatski narod na mno gim sajmovima i proštenjima troši u lu svoj novac, a ovamo nas tudjinac na s strane potiskava i otimlje nam komad po ko mad naše rodjene domovine, naše očevine djedovine.

Ako itko, a ono mi Hrvati moramo biti oprezni, trijezni, razboriti i marljivi, da sačuvamo čitavu svoju domovinu svojoj rodjenoj djeci, svomu podmlatku. Oprezni moramo biti, jer nam prijeti veliko zlo, prijeti nam velika opasnost, da postanemo beskućnici, da postanemo tudji sluge, tudji robovi, zato se ostavimo lude igre, glupe zabave, nego čuvajmo svoje gospodarstvo, podižimo svoju imovinu, da budemo jači, da uzmognemo napredovati u svakom dobru, a veselje ćemo si priuštiti onda, kad nas predju ova opasna i zla vremena, kad ustrajnim radom osvojimo natrag i poslijednji pedalj zemlje, što je našim nemarom pao u tudjinske šake i kad postanemo svoji na svom dobru. Dotle barem — stisnimo se, živimo umjereno, oprezno, razborito, a poštenje ne pogazimo nikada, pa ni onda, kad nam bude najbolje išlo.

Kad bude hrvatski narod tako radio, osvanut će našoj napaćenoj domovini sretniji dani, a tudjinac nas neće moći vani prikazivati na slikama kao pijanice sa čašama i bocama u rukama, sa poderanim klačama i košuljom bez kaputa i sa šeširom, kroz koji vire kose, kao što nas sada prikazuju. I ako mu zato prigovorimo, on nas dovede na sajam i proštenje i pokaže nam na stotine takovih pijanih lica i mi moramo postidjeni ušititi i bolnim srcem priznati, da zaista imade premnogo takvih u našem rodjenom hrvatskom narodu. Hrvatski narod mora znati čuvati svoju čast, a to pijan čovjek ne može. Zato se moramo okaniti onih nelijepih običaja, što ih razvijamo u veselu ali glupu raspoloženju osobito na sajmovima i na proštenjima na svoju sramotu i veliku štetu. Ta opametimo se jednom.

Nabava vlašićkih ovaca.

Ovime javljamo svim hrv. seljačkim zadrugama u ličko-riječkoj skupini, da nam je kr. zem. vlada na naš upit u predmetu ovogodišnje nabave vlašićkih ovaca priopićla slijedeće riješenje: »Kr. zemaljska vlada kani i ove godine poduzeti veću nabavu bosanskih ovaca u razplodne svrhe za područje županije ličko-krbavske i modruško-riječke odnosno za krajeve, gdje se u većoj mjeri goji ovca domaće revulja ili pramenka — pasmine.

Pošto će se nabava obaviti već u mjesecu srpnju, to se narudžbe za te ovce imaju što prije a najkasnije do konca mjeseca svibnja kr. zem. vladi da podnesu, jer se na kasnije prispjele narudžbe ne će uzeti obzir.

Ovce dvizice ili prvojanjke davat će kr. zem. vlada uz cijenu od 30 K po glavi, a ovnove dvisce ili trećake uz cijenu od 20 K po glavi.

Nabavne, dopremne i druge troškove nosit će kr. zem. vlada.

Ovako podjeljeni ovnovi i ovce imaju da služe jedino u rasplodne svrhe, te će se od predloženih narudžba uzeti u prvom redu odzir na valjane seljačke gojitelje ovaca. Kr. zem. vlada pridržava sebi pravo, da od svakog naručitelja zahtjeva nadoplatu svih tih troškova, ako bi se ovce u druge koje, a ne rasplodne svrhe, nabavljale.

Narudžbe se imaju na preglednom iskazu kumulativno ovamo predlagati.

U svezi s nabavom ovih ovaca u Bosni odlučila je kr. zem. vlada, da već u ljetu iduće 1913. godine počme nabavljati valjane ovnove dvisce ili trećake od domaćih stočara, a u prvom redu onih, koji su nabavom bosanskih ovnova i dapače bosanskih ovaca već pridigli svoje ovčarstvo, da se tako stočari potaknu na uzgoj valjanih rasplodnjaka, koji je u tim krajevima do sad bio posve zanemaren, a bez kojega se ne da zamisliti dobar razvitak ovčarstva. Treba stoga upozoriti one stočare, koji će ove godine imati podmlatka od bosanskih ovnova, a osobito pak one, koji će imati podmlatka od bosanskih ovnova i nabavljenih čistokrvnih sobanskih ovaca, da najbolje ovniće da prigaja za prodaju u rasplodne svrhe. Ako bi se stoga u kojoj općini našao veći broj tako prigojenih ovnova dvizaca, koje bi njihovi vlasnici htjeli prodati, neka se to u ljetu iduće godine ovamo izvjesti, da se uzmogne poduzeti nabava tih ovnova od strane kr. zemaljske vlade.«

Na temelju gore navedenog upućuju se zadruge, da nam eventualnu narudžbu za ovu rasplodnu stoku najkasnije do 20. svibnja o. g. priopćiti izvole, da uzmognemo pravodobno kr. zemaljskoj vladi cijelu potrebu na ovoj stoci predložiti.

Primjećujemo, da će se od naše strane podijeljivati popust od $^{1}/_{3}$ nabavne cijene, dok ne bude isti iscrpljen.

Glavni odbor središnje sveze hrvatskih seljačkih zadruga u Zagrebu.

Zadružne vijesti.

Nabava vlašićkih ovaca. Ovime priopćujemo svim hrvatskim seljačkim zadrugama u ličko-riječkoj skupini, da će ovogodišnja nabava ovaca uslijediti mjeseca srpnja o. g. Narudžbe za ove ovce neka se centrali dojave najkasnije do konca mjeseca svibnja o. g. Na kasnije prispjele narudžbe ne će se moći obzir uzeti.

Cijena je ovcama kako slijedi: Ovce dvizice ili prvojanjke K 30.—, a ovnovi dvisci ili trećaki K 20.— po komadu. Ujedno će se podijeljivati od doprinosa čistog dobitka iseljeničke poslovnice »Putnika« popust od 1/3 nabavne cijene, dok isti ne bude iscrpljen. Taj popust dobivati će samo hrv. seljačke zadruge, koje su u organizaciji, a od ovih opet samo seljaci-zadrugari, koji plaćaju doprinos za svezu.

Izaslanje jednog zadrugara na jedan naprednjiji posjed u Kranjskoj. Kako će zadrugarima biti poznato, opredijeljeno je od doprinosa čistog dobitka Putnika K 1000.— za daljnju naobrazbu naših zadrugara u gospodarstvu. Tim povodom obratila se je Središnja sveza na njekoje zadruge, za koje je držala, da će moći preporučiti kojeg zadrugara, da se izašalje na jedan naprednjiji posjed u Kranjskoj. Buduć da nije uspjelo do sada takovog zadrugara naći, to ovim putem molimo hrv. selj. zadruge u zagrebačko-varaždinskoj skupini, da Središnjoj svezi preporuče jednog seljaka-zadrugara, koji bi bio voljan na trošak gore označenog doprinosa otići radi daljnje gospodarske naobrazbe u Kranjsku. Taj seljak-zadrugar mora da je već zaposlen u svom gospodarstvu i da će se opet na svoj posjed vratiti.

Nabava plugova i kosilica. Hrv. seljačke zadruge — koje su u organizaciji — upozoruju se da još mogu dobiti željezne lake plugove i kosilice za travu i žito uz doprinos od čistog dobitka iseljeničke poslovnice »Putnik«.

Vanredno uspjelo predavanje kod hrv. seljačkih zadruga u Kostelu i Bedenici održao je prošlog mjeseca prigodom glavnih skupština ovih zadruga kr. povjerenik za vinogradarstvo g. Viktor Nemčanin. Kod skupštine hrv. seljačke zadruge u Kostelu držao je marni predsjednik ove zadruge g. Bačić vrlo zanimiv govor i predavanje, koje će biti objelodanjeno u budućem broju ovoga lista.

Zadružno i gospodarsko predavanje kod hrv. seljačke zadruge u Grubišnompolju održali su prigodom glavne skupštine ove zadruge gg. Hadžak i tajnik J. Gollner.

Osnutak vinarske udruge kod hrv. seljačke zadruge u Voloderu. Ova mlada zadruga radi vrlo živahno i uspješno na gospodarskom polju. Prošlog mjeseca održano je kod nje jedno uspjelo predavanje o organizaciji vinarskih udruga po g. V. Nemčaninu. Zaključeno bi, da se kod ove zadruge osnuje vinarska udruga i odmah se je prijavilo preko 40 zadrugara, koji su stupili u ovu novu privrednu organizaciju.

Gospodarska izložba u Pragu (Češka). Buduć je Središnja sveza hrv. seljačkih zadruga dobila poziv za gospodarsku izložbu u Pragu, to preporučamo zadrugarima, da nastoje, kako bi udruženi ovu izložbu posjetili. Izložba traje od 11. do 16. svibnja o. g. Osobito će biti vrlo zanimiva izložba i nagradjivanje stoke, koje će se obaviti od 11. do 13. svibnja. Sve pobliže upute daje u tom Središnja sveza, **na koju se** zadruge, koje žele tu izložbu posjetiti, neka odmah obrate.

Važno radi otpisa poreza za štetu na usjevima, koja je nastala uslijed zadnjih elementarnih nezgoda. Upozoruju se svi zadrugari, kojima je prouzročena šteta bilo u vinogradima ili na usjevima, da o d m a h uprave molbu na svoje nadležno općinsko poglavarstvo, u kojoj mole za otpis poreza. U molbi neka se navede broj čestice i vrst gospodarske kulture, koja je oštećena.

Nova hrvatska seljačka zadruga osnovana je prošlog mjeseca u Rači kod Bjelovara.

Narodno-gospodarske vijesti.

Kako valja postupati s vinogradima poslije mraza. Rana ovogodišnja vegetacija, a zatim mrazovi u vrijeme od 11. do 14. o. mj. nanijeli su nam u vinogradima neprocjenive štete. Nastaje sada pitanje, kako valja postupati s vinogradima, da bar koliko toliko spasimo.

U prvom redu treba da sva općinska poglavarstva prijave štete, prouzročene od mraza, da se uzmogne otpisati porez.

U samom pako vinogradu valja raditi slijedeće: Na trsu, gdje su pupovi i mladice pozeble, istjerat će mnogo novih mladica, istjerat će, kako narod kaže, »podočja«. Čim te mladice narastu do 15 cm. treba ih prorediti. Ostaviti valja samo one, koje nose plod, a sve jalove, koje ne će do godine služiti za rez, odstraniti. Koliko ćemo mladica ostaviti, ovisi o jakosti trsa i o plodnosti zemlje.

Mnogi pitaju, da li bi trebalo porezati one mladice, koje su potjerale ovog proljeća, pa sada pozeble. Samo u slučaju, ako je mladica bila duga već preko 5 cm., pa je pozebla do dole, preporuča se, da se ona odstrani. Za slučaj, da su pozebli samo vrhovi takovih mladica, dobro je, da se ostave na miru, jer je sva prilika, da će se oporaviti i svoj razvitak nastaviti. Ako su pozeble mladice bile manje od 5 cm., ne treba ih odstranjivati, već ih valja pustiti na miru, pa počekati spavajuće pupove (podočnjake), koji za slučaj pozebe glavnih pupova znadu potjerati pa i roditi.

Lucnjeve treba neko vrijeme ostaviti na miru, pa one, koji na novo potjeraju, ostaviti, a one, koji ne će više potjerati, valja odrezati posve glatko kraj trsa.

Radnje protiv peronospore, pa sumporenje, kopanje i dr. moraju se provesti osobito brižno, jer bolesnik treba više njege, nego zdravi. Dobro će biti, da se kod drugoga kopanja vinograda posiplje po jednom jutru vinograda 100 kg. čilske salitre, jer će se time pomoći daljnjem razvitku čitavoga trsa.

Bude li se tako radilo, možemo još računati na srednji kvantitet priroda, a bude li jesen lijepa i topla, mogao bi prirod biti i dosta dobar.

Trgovina vinom u Dalmaciji. Radi postoeće novčane krize vlada još znatan zastoj u trgovini vinom u Dalmaciji. Ono, istina, trgovci idu po mjestima i pogadjaju vino, ali ga ne izvažaju i ne plaćaju, već jako malo. K tome i cijene su se vinu, prama cijenama, koje su bile udarene odmah iza berbe, dosta znatno snizile.

Valovanje hipotekarnih tereta. Trgovačko-obrtnička komora upozoruje vlasnike kuća i zemljišnog posjeda, koji su opterećeni hipote-

karnim zajmovima, **neka** svoje valovnice hipotekarnih tereta nefaljeno do konca ovog mjeseca kod nadležnog gradskog poglavarstva podnesu, jer će inače za tekuću godinu izgubiti pravo na poreznu pogodnost zajamčena §. 13. zak. čl. 46. od god. 1883.

Dotična pogodnost sastoji se u tomu, da se od jednogodišnjih kamata glavničkog tereta 10% odbije od svote općeg dohodarinskog prireza, koji je mnogo puta manji od netom spomenute 10%-ne svote, pa slijedom toga ne plaćaju opterećeni porezovnici u takvim slučajevima nikakvog dohodarinskog prireza.

Gradska električna centrala u Sv. Nedjelji. Gradsko poglavarstvo zagrebačko primilo je konačno ovih dana od županijske oblasti u Zagrebu dozvolbenu (koncesionalnu) ispravu za gradnju električne centrale na Savi kod Sv. Nedelje.

Još u ljetu prošle godine bila je na licu mjesta vodopravna rasprava, da okolišni interesenti uzmognu iznijeti svoje prigovore. Gradsko poglavarstvo je neke želje okolišnih vlasnika odmah uvažilo i oni su odustali od svakog prigovora, dok su drugi podnijeli svoje prigovore. Županijska je oblast riješivši sve te utoke izdala zagrebačkoj gradskoj općini dozvolu za podignuće centrale.

Sada će se moći pristupiti k daljnjem riješavanju ovog pitanja.

Ogroman stečaj u Italiji. U Milanu propao je jedan od prvih tvorničara pamuka i svile Luigi Pozzoli sa ogromnom pasivom. Samoj propaloj »Banca di Varese« u Milanu, duguje, 7 i tri četvrt milijuna lira. Vlasnik tvornice je pobjegao.

Poziv našeg živinogojstvenog strukovnjaka u Magjarsku. Predsjednik konjogojstvenih udruga grof Oliver d'Orsag pozvao je g. prof. dra. L. Prohasku, profesora za živinogojstvo na višem gospodarskom učilištu u Križevcu, da prisustvuje kao sudac na distancnoj vožnji Tajfajta-Nonius konja, koja će se obdržavati od 5. do 19. svibnja o. g. na distanci: Mako—Budimpešta— Weisenburg— Kesthely—Bonyhad—Szabadka—Mako, u svemu 900 kilometara u 12 dana.

Drago nam je, da možemo ovu vijest zabilježiti, jer to je dokaz, da se sud naših strukovnjaka i preko granica naše domovine uvažava. (»Hrvatski Lloyd«.)

Kod Hrvatske poljodjelske banke u Zagrebu može se nabaviti dok zaliha traje sve vrsti robe, koju seljački gospodari trebaju, i to:

1. Sjemena **domaće crvene djeteline i lucerne**, potpuno čistog od viline kose, plombirano sa križevačkom plombom.

2. Sjeme potpuno čsito i **garantiranom** klijavosti **sviju vrsti trave.**

3. **Zajamčene ausiške modre galice** u najmanjim količinama od 50 kg.

4. **Najbolje vrsti rafije (liko) »Majunga«.**

5. **Prve vrsti sumpor dvostruko rafinirani, te prve vrsti sumpor »Ventilator«.**

6. **Prve vrsti »Trisin« gumi trakova za oplemenjivanje loze.**

7. **Razna krmiva, kao posije grube i fine.**

8. **Raznog žitka za hranu.**

9. **Koruna.**

10. **Svih vrsti umjetnog gnojiva** i to:

17%	**Thomasovu drozgu** (s vrećom) po	K 7.60,
16%	**superfosfata** (s vrećom) po . . .	K 8.50,
40%	**kalijeve soli** (s vrećom) po . . .	K 14.50,
16%	**čilske salitre** (s vrećom) po . . .	K 30.—,
20%	**Amonijeve soli** (s vrećom) po . .	K 34.—,
12%	**Kainita** (s vrećom) po	K 6.50,

sve po 100 kg. postavno Zagreb.

11. Preporuča se medjutim zadrugarima, **da** se kod **Thomasove drozge, superfosfata, kukuruza, koruna i posija** odluče za nabavu potpunog vagona od 100 metričkih centi, jer **će ih** ovako potrepštine doći i gledom na cijenu, **kao** i na otpremni trošak znatno jeftinije.

»Thomasova drozga 17%« može se nabaviti na vagone uz cijenu od K 6.80 po 100 kg. postavno vagon Rijeka.

»Superfosfat 16% može se nabaviti na vagone uz cijenu od K 7.60, po 100 kg. postavno vagon svaka željeznička postaja u Hrvatskoj.

Upozoravaju se gospodari, neka posrednicima, koji rade s umjetnim gnojivima, ne nasjedaju, jer ovi obično prodavaju gnojivo s malim postotkom hranivih kemičkih sastojina, dok mi jamčimo za navedenu sadržinu, dajući analizirati svaki stigli vagon.

12. **Strojeve.** Centrala pruža osobito seoskim gospodarima sve vrsti strojeva u najboljoj kakvoći uz tako izvanredno povoljne cijene, kako ih nije nigdje drugdje moguće dobaviti. Cijene, kao i uvjete za strojeve, koji ovdje nisu naznačeni, mogu se saznati kod centrale.

Osobito preporučamo zadrugarima, **da se što prije predbilježe na rafiju, ausišku modru galicu i sumpor,** budući se zaliha ove robe sve više primiče kraju, pa bi se moglo desiti, da vam kasnije nebi više mogli tom robom poslužiti.

List izlazi svakoga prvoga u mjesecu. — Pretplata mu je za cijelu godinu zajedno s poštarinom K 1·—. Rukopisi se ne vraćaju. - - - - - - Za oglase plaća se pristojba prema cjeniku. - Kod višekratne uvrzdbe daje se popust.

HRVATSKI UDRUGAR

LIST ZA UDRUGARSTVO I NARODNO GOSPODARSTVO.

Odgovorni urednik: JOSIP CVETKO.

Pretplate i pristojbe za oglase plative su i utužive u Zagrebu. Uredništvo i uprava: Zagreb, Preradovićeva ulica br. 5, I. kat, zgrada Hrv. poljodjel. banke. - Vlasnik i izdavatelj: Hrvatska poljodjelska banka - u Zagrebu. -

God. VIII. Zagreb, 1. lipnja 1913. Broj 6.

Njega i žetva gospodarskog bilja.

Imade još mnogo gospodara, koji brigu o usjevima vode samo do onog časa, kad sjeme sprave u zemlju. Nakon sjetve drže, da su lišeni svake daljne brige za dobar razvoj i napredak usjeva. Nu to je krivi račun. Isto onako krivi račun kao kad bi mati mislila, da joj je dosta djetetu dati hranu, a za drugo da joj se ne treba brinuti. Kao što mati mora da od djeteta odbija kojekakve pogibelji, ozljede, nečistoću i drugo, tako se i gospodar mora brinuti za usjeve nakon sjetve.

Prva briga gospodareva mora biti, da se nakon sjetve osvjedoči, je li mu usjev nikao. Često se dogadja, da razni štetnici sjeme još u zemlji oštete ili klicu unište naknadno, kad je izišla iz zemlje. Ako gospodar ustanovi, da je sjeme uništeno bilo po kakokovom štetniku, ne će tad s nedaće kriviti bilo trgovca bilo udruženje od kojeg je sjeme kupio. A koliko puta se ipak dogadja, da gospodari krive sjeme zato, što im je usjev pofalio, premda je sjeme učinilo svoje, jer je dobro izniklo, nu kasnije stradalo. To se osobito lako dešava kod djeteline i lucerne, ako na jedva proklijalo sjeme padne mraz ili kroz više dana duva suhi, topli jugopazadnjak.

Opazi li gospodar, da mu sjeme češće strada od kakvog štetnika, moći će pitati za savjet, da zlu doskoči.

Nu ako i sjeme dobro isklije, još uvijek nije time prirod posve osiguran. Medju biljem pojave se na žalost prečesto gostovi, koji mu nisu nikako dobro došli, a to je razni korov. Da se korova riješe, naši gospodari obično siju žito kasno, pak jer se korov u kasnu jesen ne razvija tako, obično je usjev čišći. Istina je, da se na taj način polučuje čišći usjev, nu podjedno se dobiva i manji prirod. Jedino na plodnim i vrlo snažnim zemljama kao n. pr. u Srijemu opravdana je kasna sjetva, jer kad bi se usjevi ranije sijali, odveć bi razbujali i kasnije polegli.

Nije dakle dosta, da se mi na spomenuti način korova riješimo. Tamo, gdje se korov u velikoj mjeri u usjevu pojavljuje, valja ga upravo uništavati i to motikom, nožem i rukom. Osjak, repica, volujsko oko, pirika, vilina kosa pojavljuju se vrlo često u našim usjevima, pak ih treba, gdje nije drugojačije moguće, ispljeviti rukom, osjak dublje u zemlji podrezati nožem itd. Jedino u tom slučaju očistiti ćemo naša polja od korova. Istina je imati ćemo 5 do 6 godina s njegovim odstranjivanjem posla, nu kasnije skoro nikakvog; naša će polja biti čista. Vilinu kosu valja tako uništiti, da se ona mjesta, gdje se pojavi, pokose i prekopaju. Osobito oni gospodari moraju to raditi, koji misle djetelinsko sjeme prodavati.

Imade dosta gospodara, koji kažu: što ću se natezati sa korovom, roditi će i ovako. Istina je, da će roditi, nu da će dobiti po jutru 2—3 metrička centa manje nego bi mu donio čisti, nezakorovljeni usjev, to on ne vidi, pak zato on o tom ne vodi ni računa. E kad bi bilo moguće gospodaru uz izmlaćeno žito sasipati i ono žito, što ga je manje dobio radi korova, da vidite, kako bi do godine korov uništavao!

Nu nije samo korov, koji znade prirod sniziti. Često je usjev p r e b u j a n. U tom slučaju valja ga drljati, dok je manji, a kad je veći kositi. Kosi se obično samo ovršno lišće, a ne možda čitave biljke do zemlje.

Kad smo usjev po mogućnosti očuvali od nepovoljnih vanjskih upliva, dolazi napokon na red žetva.

Za žetvu svaki misli, e tu ne ima šta govoriti, kô ima taj žanje, ko nema taj ne

ti: »Hvala lijepo na takom nauku! Ja :ada znati, kako će se ta mutna gnoj- pretvoriti u čistu krajcaru!« Takom rijašu sigurno bi i vi znali odgovoriti, : gnojnica dade vrlo lahko pretvoriti u :aru, ako se sa gnojnicom natope polja ıde, jer će onda usjevi i trave bolje , pa će biti viće priroda pa onda i više ca. Zbog toga se ne ćemo kod tog pi- : dalje ni zadržavati, nego ćemo ovdje šati razložiti nešto o tome, kako bi se u našim prilikama najpametnije ude- gospodarenje s gnojnicom?

Ickada, kad se je kod nas istom poči- govoriti o pametnijem gospodarstvu, lo se je, da je najbolje gnojnicu iz okupljati u jame, pa je onda iz jama pati u burad i tako voziti na polja i li-. Je li taj način postupanja sa gnojni- dobar? Nije i tri puta nije, jer da je r, vi bi kao pametni ljudi sigurno tako radili. Zašto nije tako dobro sa gnoj- n raditi? Naši seljaci imaju polja još k raštrkana. Tko će onda voziti gnoj- u buradi sad na ovu sad na onu daleku elu i koliko se na taj način dade ura- Osim toga naši su putevi rdjavi, a lade Bog pa se o sv. tri kralja smrzne Petrovu i Pavlovu putevi osuše, onda eljaci imamo pametnijeg posla nego se :ati sa buretom gnojnice od kuće do i natrag. Na posljetku mi u Hrvatskoj ımo samo livadi, nego imamo i oranica ograda i voćnjaka, pa onda ne možemo ospjeti, da baš uvijek onda izvozimo nicu iz jama, kad se jame napune.

bog svega toga moramo mi sa gnojni- gospodariti drugačije nego što se go- ari po drugom svijetu i nego što se piše ıjigama kod drugih naroda. Ja mislim, najbolje, ako u štali posipamo jarčiće, ıa se odvodi gnojnica, makar s čime, nojnicu upija, pa onda to sve iznesemo ıku hrpu u dvorište i tu hrpu marljivo vamo sa zemljom s ceste, s mećem i ım otpatcima. Na taj način dobiti ćemo sto vodurine i baretina po dvorištu mješanac, s kojim ćemo moći gnojiti ımo livade nego i vrtove i vinograde i jake. Kod mene na gospodarstvu ra- ja već peti mjesec tako, pa imam sada 500 vozova mješanca i još ni ne dospje- da pohvatam svu gnojnicu. Iz početka upotrebljavao za zatrpavanje jaraka, n otiče gnojnica iz staje, staru pljevu, l mi je ona izašla, kratku sječku od e, poslije treset, a isto tako dade se upotrijebiti pozder od konoplje i lana, pije- sak, suva zemlja i mnogi drugi otpatci.

Na taj način ne moram gnojnice voziti na polje, kad su jame pune, nego onda, kada dospijem i kada prilike dopuste, pa kad tako mogu ja raditi na velikom gospodarstvu, mislim, da možete i vi na vašem malom. Vi bi morali još i bolje, jer ja ipak radim za drugog, a vi radite svaki sam za sebe i za svoju djecu. Osim toga vi na vašem malom gospodarstvu ni nemate baš dosta posla preko cijele godine, pa možete na svaki vaš posao lakše i bolje dospjeti nego ja.

Ja eto rekoh po duši, kako mislim, da je najbolje i kako i ja sam radim, a vi, vrlo štovani prijatelji, pokušajte, pa nam javite, jeste li zadovoljni sa uspjehom. A ako baš ne ćete sami pokušati prije nego što vidite, kako se to radi, a vi, kad vas navede put po- kraj zemaljskog dobra Božjakovine, dodjite k meni, pa ćete na vlastite oči vidjeti, da vas nisam ni ovaj puta na zlo nagovorio.

Viktor Nemčanin:

Kako treba da škropimo vino- grade proti peronospori.

Poznata je stvar, da se je od prvog po- četka, od kako se je počelo braniti vinovu lozu modrom galicom proti peronospori, pa sve evo do nedavna—preporučalo škropiti listove, trsa odozgor, jer se je držalo, da t. zv. spore, ili sjemenke od peronospore redovito padnu na gornju stranu lista, tu dočekaju kap kiše ili rose, prokliju i puste svoje sisaljke u unu- trašnjost lista, da iza toga izbiju na dolnjoj (pakoj) strani, te list izgleda kao da je bra- šnom ili solju posut.

Medjutim mnogom je već palo u oči, kako je osobito u kišovitim godinama, kao što je to znalo biti lanjske godine, pa ono prije dvije godine, da je i usuprot mnogom i ustrajnom škropljenju ipak tek nekojima samo potpuno uspjelo spasiti vinograde od perono- sporne zaraze.

Učeni ljudi razbijahu si glavu takodjer radi toga, te se dadoše na proučavanje pojav- ljivanja i širenja te bolesti na lišću vinove loze. Njihov rad bio je doskora okrunjen us- pjehom, pa su nekoji od njih, osobito Ruhland i Faber, pa u najnovije doba osobito profe- sor Müller-Thurgau pronašli, da list vinove loze može biti zaražen od peronospore samo s dolnje strane lista kroz tako zvane puči ili zračne otvore, koji služe listu za disanje. Ova novost pobudila je veliku pažnju medju vino-

gradarima, jer nam se time sada razjašnjuje mnogi neuspjeh u škropljenju vinograda proti peronospori. Mnogi od nas, ma da je rabio za škropljenje najbolju galicu (t. zv. ausišku galicu) i ma-da je uzimao za priredbu rastopine najbolje vapno, te vinograd u pravo vrijeme škropio — ipak nije uspio i vinograd mu je svejedno postradao. Prije nismo mogli biti dosta pametni, koga da krivimo s neuspjeha, no danas, otkako je pronadjeno da peronospora okužuje list s dolnje strane lista, a mi smo škropili dakako — samo ozgor, — evo nam razjašnjenja zašto nismo uspjeli u našem radu. — Stvar se tumači naime ovako:

Listovi vinove loze bili su najviše poškropljeni samo s gornje strane, a jer na dolnju stranu nije modra galica doprla, sjemenke od peronospore u vlagi lahko su mogle na dolnjoj strani lista proklijati, te pustiti svoje sisaljke u list i tako ga zaraziti: Za to da se zaraza listova zapriječi, preporuča se danas trsove škropiti čim potpunije s gornje a po mogućnosti i s dolnje strane. Dok se s proljeća mladice trsa nisu tako jako razvile, n. pr. kod prvog škropljenja, tu se dade laglje mlade listove, koji još dosta u vis stoje, te nisu još poklopljeni — poškropiti s jedne i s druge strane, no kasnije, kad se trs više razvije, treba nastojati cijeli trs ozgora dobro poškropiti, a onda još ne maknuti se od trsa prije, dok nismo štrcaljku potjerali izmedju mladica u unutrašnjost trsa — i osim toga još po nekoliko puta s njome prošli ozdola prama gore izmedju lišća i mladica, da tako čim više galice dobiju listovi u unutrašnjosti trsa, tako isto (što je vrlo važno) osobito dolnje strane listova, da time po mogućnosti što potpunije zapriječimo prodiranje peronospore u listove.

Neke su tvornice prema tome već i preudesile svoje štrcaljke, tako da sada meću na štrcaljke samo zavinute cijevi za škropljenje, da se može tim lakše i bez poteškoća i dolnje dijelove listova na trsu poškropiti.

Da se osvjedočimo, u koliko je opravdana ova nova preporuka, koja veli, da se za bolji i sigurniji uspjeh imaju listovi i s dolnje strane škropiti modrom galicom, činili smo pokuse sa raznim načinima škropljenja, pa ćemo ukratko izvijestiti o uspjehu tih pokusa za ravnanje našim zadrugarima.

Za pokus smo uzeli pet po pet redova, od kojih se je svakih pet redova škropilo s drugom jakošću rastopine modre galice. Osim toga od svakih pet redova škropilo se je prva dva reda običnim načinom, t. j. samo ozgor, treći red i ozgor i ozdol, a četvrti i peti red opet samo ozdol, da se uzmogne vidjeti razlika u načinu škropljenja, kao i opravdanost novoga naučavanja profesora Müller-Thurgau-a o peronospornoj zarazi listova vinove loze samo ozdol. Škropilo se je u svemu četiri puta i to kako to napred rekosmo: svakih pet redova s drugom jakošću rastopine modre galice, pa smo na koncu mogli ustanoviti ovaj uspjeh:

U okviru svakoga pokusa najbolje se je pokazao treći red, gdje su listovi i mladice na trsovima bile škropljene ozgor i ozdol, dakle čim potpunije, samo da se zaraza listova onemogući, a to je napokon i posve jasno, jer čim je trs pomnije poškropljen po svim zelenim svojim dijelovima, doklegod se na njima nalazi modre galice — sigurnost je tu, da ne će biti zaraženi od peronospore. Za to sada razumijemo, zašto su očuvali svoje trsje od peronosporne zaraze oni vinogradari, koji su trsove štrcali pomno sa svih strana. Oni su pri tom poštrcali i dolnje strane listova, negdje više, negdje manje, pa su tako zarazi tim uspješnije stali na put.

Kod prva dva reda, koji su bili škropljeni samo ozdol, nije se moglo opaziti osobite razlike, pa bi za to trebalo ovoga ljeta učiniti nove pokuse, da se ustanovi, u koliko je novo preporučanje škropljenja listova ozdol uspješno i provedivo u vinogradima.

Mnogom će se vinogradaru, kad čuje ove nove stvari glede peronosporne zaraze listova vinove loze ozdol, nametnuti pitanje, kad zaraza počima na dolnjoj strani lista, a mi smo do sada redovito najviše škropili listove samo ozgora, kako smo se ipak kroz dvadeset i više godina mogli uspješno boriti proti peronospori i zapriječiti njeno jače haranje po vinogradima?

Ova okolnost tumači se tako, da nam u našoj obrani vinograda proti peronospori pomaže već i sama narav, jer listovi trsa kasnije, kad se jače razviju, stoje na trsu manje više vodoravno, tako da je gornja strana lista više izvržena kiši i vlagi, nego li dolnja, koja je okrenuta prama zemlji, pa je

prema tome više i zaštićena od mokrine. A da do zaraze lista može doći, potrebna je kap vode sada ili od kiše ili od rose, pa da može u njoj sjemenka od peronospore proklijati i onda kroz t. zv. p u č i svojim sisaljkama prodrijeti u unutrašnjost lista. — Kako ali voda — ako list stoji u svom običnom položaju teže dopre na dolnju stranu lista, (a ako i dospije, brže se ocijedi), nego li s gornje strane, to one sjemenke peronospore, koje se slučajno i nalaze na toj pakoj strani lista, ne mogu tako brzo proklijati radi pomanjkanja potrebne vlage. Za to je to još prava sreća, što su ti zračni otvori kroz koje peronospora zarazi list vinove loze, teže pristupačni kiši i drugoj mokrini, jer bi inače i uz obično dosadanje škropljenje modrom galicom vinogradi mnogo više stradali od peronospore. A uspjeli smo i s našim dosadanjim škropljenjem ipak i za to, jer je kod pomnoga škropljenja mnogi list, čija je dolnja strana uslijed vezanja ili od vjetra bila okrenuta prama gore, pa prema tome i više bila izvržena kiši i vlagi, pa tako i zarazi od peronospore, ujedno takodjer laglje dobila prigodom škropljenja stanovitu količinu modre galice, koja ju je štitila od peronospore. Za to u buduće da budemo u obrani vinograda čim sigurniji od peronosporne zaraze, potrebno je, da trsove škropimo čim potpunije ozgor kao i do sada, ali po mogućnosti i ozdol, samo da se tako širenje peronospore zapriječi.

Spomenusmo gore, da smo činili pokuse i s raznim rastopinama modre galice. Prvih pet redova škropili smo cijeloga ljeta s ¼% rastopinom galice, t. j. uzeli smo samo ¼ kg. modre galice na 100 l. vode. Drugih pet redova škropili smo opet s ½% rastopinom, trećih pet redova s 3/4%, zatim daljnje redove s 1%, s 1¼% i 1½% rastopinom modre galice. Prema tome uzimali smo počam od četvrt kilograma sve do jedan i pol kilograma modre galice na 100 l vode.

Pa što smo opazili? Da su se najbolje održali oni redovi, koji su škropljeni 1%-nim i jačim rastopinama modre galice. Samo s početka, dok su mladice bile još slabe i nježne, dobro su se držali i oni trsovi, koji su bili škropljeni s ½ i 3/4 postotnim rastopinama, a kasnije iza jedno dvije omanje kiše, već se je moglo opaziti na njima tragove peronospore i to najviše na trsovima, škropljenim samo ozgor, dok su se oni škropljeni samo ozdol nekako bolje držali, a oni škropljeni ozgor i ozdol — držahu se, kako rekosmo, ipak najbolje

Za to kao nauk iz ovih pokusa preporučamo našim vinogradarima, da za prvo škropljenje uzmu pol kilograma modre galice na 100 l vode, te isto toliko gašenoga dobroga vapna. Škropiti treba prvi put već kad mladice budu pedalj duge.

Za drugo škropljenje, koje se obavlja nešto prije cvatnje vinograda, valja uzeti 1 kg. modre galice, i 1 kg. gašenoga vapna na 100 l. vode. To je t. zv. jednopostotna rastopina modre galice.

Za treće škropljenje, tamo poslije cvatnje, valja opet množinu galice povisiti za pol kilograma, pa ćemo onda uzeti 1 i pol kg. modre galice, te isto toliko gašenoga vapna na 100 l. vode. Vapna gašenoga valja uzeti uvijek toliko, koliko i galice. Dakle za treće škropljenje rabiti ćemo jedan i pol postotnu rastopinu modre galice.

Za četvrto škropljenje ne treba povisivati količine modre galice, nego može se opet uzeti 1 i pol kg. na 100 l. vode. Jedino ako bi bilo više kišovito i vlažno vrijeme, pa da kiša galicu tako lako ne ispere, onda se može uzeti i 2 kg. galice na 100 l. vode i kod te količine cijelo ljeto ostati, kolikogod puta kasnije još škropili. Ako je lijepo i suho ljeto, dosta je, ako se za četvrti put rabi i 1 i pol postotna rastopina modre galice.

Ovoliko za prvo ravnanje našim vinogradarima zadrugarima, pa ih upozoravamo, da se za vremena svaki pobrine, da dobije dobru modru galicu, koju je najbolje nabavii kod hrvatske seljačke zadruge, jer zadruge uzimaju samo najbolju robu na veliko, a jer ne idu toliko za dobitkom, koliko da se samo narodu pomogne, mogu je uvijek jeftinije dati, nego li trgovac, koji prvo kupuje na manje, pa prema tome već i sam skuplje plaća, a drugo traži sigurno, da više zasluži, nego li zadruga.

Osobito stavljamo na srce našim zadrugarima, da se čuvaju jeftine galice i jeftine robe, jer će se za kratko na vlastitom vinogradu moći osvjedočiti, da je takova

jefina galica još uvijek preskupo plaćena, jer je to obično stara roba, koja mnogo ne vrijedi.

Sajmovi i proštenja.

Piše Josip Valentić.

Sajmovi su nastali radi gospodarske potrebe, da lakše unovčimo ono, što imamo za prodati i da lakše opet kupimo ono, što nam treba. Prvobitno se je na sajmovima roba izmjenjivala, pa tada još novac nije bio u porabi toliko, koliko danas. Ako je netko imao odviše žita, a trebao je ovcu, tad je odvezao žito na sajam i pogodio se je s onim, koji je prodavao ovaca, a trebao žita, pa su robu izmjenili. Naravno, da je takovo trgovanje bilo daleko neprilićnije nego današnje, kada robu prodajemo za novac i za novac opet kupujemo, što trebamo.

Sajmovi su vrlo važni sa gospodarskog gledišta. Oni su mjesto, gdje se na ustanovljeni dan sastaju kupci i prodavaoci, pa ne moraju tek tražiti jedan drugoga. Na sajmovima je obično veći izbor svakovrsne robe, pa si kupac može birati po svojoj volji. Ako mu se roba ne dopada s kojeg razloga, tad on to kaže prodavaocu, a ovaj na taj način sazna, što se više traži, pa si svoje gospodarstvo prema tomu ravna. Sajmovi su dakle za gospodara i poučni, a poučni su i s toga, jer gospodar tamo može viditi, koliko su drugi gospodari iz drugih krajeva možebiti napredniji, pa nude na prodaju bolju robu, ljepšu i jedriju marvu i prema tomu postizavaju i bolje cijene. To nuka lošije gospodare, da i oni svoje gospodarstvo unapredjuju, da bolje i pametnije gospodare, pa da tako donesu na sajmište takovu robu, koju će lakše i skuplje prodati.

I ako nema naš gospodar možebiti na prodaju ovu ili onu vrst robe, dobro je ipak, ako dodje na sajam zato, da što nauči. Dobro je, da razgleda, što se sve prodaje na sajmu, da raspita za cijene, da prosudi vrijednost, da propita vlasnika lijepih konja, tovnih goveda, svinja itd., kako on svoju marvu hrani i njeguje, kakovu bira za rasplod, koja se pasmina dobro isplaćuje itd. Dobro je, da sve to ispita, da si sve pobilježi i da onda nastoji u svom gospodarstvu uvesti sve, što drži dobrim, valjanim, naprednim i korisnim.

Ovakovo polaženje sajmova će našim gospodarima biti svakako od koristi.

Kod nas imade dosta i proštenja, gdje se obdržavaju crkveni godovi. Na mnogo je mjesta ujedno isti dan i sajam, kad se obdržava proštenje. Proštenja su uvedena radi toga, da iskažemo svoju čast svetcu, kojemu je posvećena koja crkva, kapelica i li kip. Iskazujući čast svetcu, štujemo i samog dragog Boga, jer su svetci božji ugodnici i božji prijatelji, pa je i samom Bogu drago, da ih poštujemo. Proštenja su dakle nikla iz pobožnosti, pa im je i svrha, da doprinesemo Bogu svoju žrtvu tim, što si dademo truda doći do crkve, u kojoj se slavi proštenje, što se u toj crkvi pomolimo božjem ugodniku i molimo ga, da nas zagovara pred svemožnim božjim licem. Ujedno se molimo i dragom Bogu, Božanskom Spasitelju, svetomu Duhu, blaženoj djevici Mariji i ostalim svetcima i sveticama, te tako proštenja imaju onu pravu svrhu, radi koje su i uvedena. Svrha je to svakako plemenita, a korisna je po nas, jer u nami budi pobožnosti štovanje napram Bogu, koji nas je stvorio, koji je za nas poslao svoga jedinorodjenog sina, da nas otkupi i spasi i koji nam je poslao Duha svetoga, da nam razbistri pamet i da nas utvrdi u svetoj kršćanskoj vjeri, a vjera u Boga nas čini boljima, pravednijima, plemenitijima. Ona nam ujedno ulijeva ljubav napram bližnjemu, a ta nas ljubav čini ljudima uzvišenima nad ostale božje stvorove.

Prema svemu tomu imaju sajmovi svoju dobru stranu radi naših gospodarskih potreba, a proštenja opet takodjer svoju dobru i plemenitu stranu, jer u nama bude pobožnost, koja nas vodi na pošten i krijepostan život na zemlji, a otvara nam put k spasenju na nebu.

Ali i sajmovi i proštenja imaju svoje zle i pogubne strane, za koje smo si mi sami krivi. Te su strane često jako štetne, a mnogo put se dogadja, da nam sajam ne donosi u gospodarstvu nikakve koristi, nego velika gubitka i da nam proštenje opet ne služi za dobro, nego za zlo, te se na njemu više ogriješimo, nego li Bogu ugodimo. U jednom i drugom bi slučaju bilo bolje, da nas nije bilo ni na sajmu i proštenju ovako zlo prodje većina sajmova ili proštenjara, tad nisu ni sajmovi ni proštenja ništa dobra za naš hrvatski narod, nego samo zlo.

Ako kao smrtni ljudi i trebamo udovoljiti onoj prirodnoj nuždi, da se nahranimo i napojimo bili kod kuće ili na sajmu ili na proštenju, iz toga ne slijedi, da su sajmovi i proštenja uvedena ponajglavnije s toga, da ne-

umjereno i skupo jedemo i još neumjerenije i skuplje pijemo, a po gotovo ne s toga, da svoj novac u ludo trošimo i da se izopijamo do iznemoglosti. To je ne samo naša šteta, nego i velika sramota i veliki grijeh.

Bio na proštenju bio na sajmu, mani se ludovanja i pijanstva, ne kupuj otrovnog pića, ne bacaj svoj novac za kojekakve nezdrave slatkarije, ne ulazi u svakakve komedije, ne kupuj planeta, ne plaćaj svirača, ne ponašaj se ludo, nego budi ozbiljan čovjek, koji čuva svoj ljudski ponos, koji drži do svoje časti, koji cijeni svoje dobro, svoj imetak, svoj novac, a koji misli i na Boga.

Naš narod može ljubiti, voliti i njegovati lijepu pjesmu i svirku, on može u njoj i uživati, ali i pjesma neka bude plemenita, a svirka ugodna, nježna, a ne bećarska i raskalašena.

Koliko su puta naši hrvatski gospodari na sajmu zapili dobra dio svoga novca, što su ga primili od Židova za žito, ili od kupca za koje marvinče. Zapije se tu u društvu toliko, koliko vrijedi janje, prase, tele ili koji vagan žita, a kod kuće je bosa žena i gola djeca. Zapije se u društvu zvanih i nezvanih, u društvu prijatelja i neprijatelja, a imaš li samo novaca, eto dosta i prijatelja, koji te hvale, slave i veličaju, dok daješ, dok plaćaš.

Kad god zoveš litre vina, pivo ili što drugo, promjeri uvijek vrijednost novca i pomisli, što li bi sve mogao za taj novac kupiti za sebe, svoju ženu ili djecu, što li bi mogao nabaviti za svoju kuću ili za svoje gospodarstvo, kako bi tad bio uredan, valjan, vrijedan i pošten čovjek, kako bi bolje napredovao u svom imetku, na svom dobru, da nam se tudjinac ne širi na našoj rodjenoj grudi, da nam se ne izrugava rad naše lakoumnosti, rad našeg pijanstva ili posrtljivosti i svako zlo.

Dodje odrapanac na sajam sa kojim mišem ili papigom i ti mu plaćaš za planetu, što ne vrijedi ništa, po groš ili dva, a on se sprda tvojoj ludosti, kad te vidi tako glupa, da vjeruješ u sreću, što ti ju navješta planeta, koju papiga izvadi svojim kljunom ili bijeli miš svojom njuškicom. Taj odrapanac kupuje za groš na stotine takvih gotovih natiskanih planeta, pa ih prodaje tako skupo i živi od našeg neznanja i od naše gluposti.

Šteta je i onog novca, što ga platiš na sajmu za mjerenje svoje jakosti. Mjeri si jakost u svom gospodarstvu, u radu za svoju kuću i svoju obitelj. Šteta je izdati i filir za vožnju na vrtuljcima, za ljuljanje u ladji, za pucanje u nišam i ine slične gluposti. Onamo te opet mami kreštavim glasom neka skitalica, da vidiš čudo od čovjeka ili od žene, da vidiš nešto velika, debela, tronoga, bez trupa itd. Sve su to gluposti, na koje nije vrijedno trošiti svog novca, koji se može pametnije upotrebiti ili ostaviti do potrebe, ako te što stigne ili stisne, jer ljudi smo, pa može doći bolest, smrt u kući, šteta u gospodarstvu i dobro je s toga uvijek imati u pripravi koji groš gotovine.

Ne žali izdati novac za što korisna ili plemenita, što će ti donesti dobra ploda u životu, u gospodarstvu, u kućanstvu bilo tebi ili tvojima, ali ne kupuj nikada, što ne trebaš, jer ćeš prodavati ono, što trebaš.

Čovjek radi, pa treba, da se i hrani, u koliko može bolje i da i što užije. Nu u svemu mora biti umjeren, a osobito mora paziti na to, da mu bude užitak plemenit, da uživa u valjanom radu i u uspjehu i svirci. Ne smije pako uz pjesmu, uz svirku, uz piće poluditi, ne smije se tako zaboraviti, da bude rastrošan, rasipan i da se od pića poživinči. Ima ljudi, koji nemaju nikakve otporne duševne snage u piću i kad se napiju, više ne znadu, što čine. Takvi neka ne piju nikad. Dok su trijezni, mogu si gospodariti, a čim piju, nisu više svoji gospodari. Zato nek se takovi posve okane pića. Vrlo je ružan kod nas običaj, da se pije zajednički na litre. To više nije nigdje običajno. Svadje drugdje zovu ljudi, kad već hoće piti, svaki sebi svoju mjericu, svaki plaća za sebe i samo bi drugoga uvrijedio, da za njega plaća. Drugdje ne časti jedan drugoga i ne da se jedan od drugoga ni častiti. Mi bi puno pokročili napred, da se barem to kod nas uvede. Društvo mnoge zavede, a po gotovu, kad se zajednički pije, jer se tad pije obično lakomije i svakom se čini, da ni nemože prije otići iz društva, dok se ne podmiri račun. Mogao bi otići, da sve plati, a to neće ni jedan i tako ostaju svi do kraja, obično dok se posve svi ne izopijaju.

Na sajmovima, proštenjima i u krčmama mnoge zavede svirka i pjesma. Kad bi svirka bila lijepa, a pjesma plemenita, tad se ne bi moglo prigovoriti nikomu, pa ni našem narodu, ako uživa u lijepoj svirki i u plemenitoj pjesmi. Nu onakova svirka i onakova pjesma, kakova se čuje ovakovim zgodama kod nas nije obično ništa ni lijepa ni plemenita. Prije se kod nas čulo samo junačke narodne pjesme i narod se je oduševljavao za junačka djela. Danas toga više nije čuti. **Svira**

se cilikanjem, a pjevaju se bećarske pjesme, koje kvare mladež, podražuju starce, a uspaljuju žene i djevojke. Svirači su obično besposlice, koji idu od sajma do sajma, od krčme do krčme, vrebaju svoje žrtve, kad ih uvrebaju, tad ih razdragaju svojim neslanim doskočicama u pjesmi i pada im obilno novac. Živu lagodno od toga, za drugi rad ne mare i tako ih uzdržava naša glupost. Svircima je glavna svrha, da izmame novac od veselih sajmara ili gosti, da izrabe njihovo veselo raspoloženje ili pijanstvo sebi u korist. Naš čovjek vesele volje rado plaća, a kad se ispava i dodzje k sebi, žali za svojim lijepim grošima, koji mu tako u ludo odoše u nepovrat.

Zar čovjek ugadja Bogu, kada n. pr. na proštenju kod sv. Duha zadje u krčmarsku mehanu, gdje pijane glave slave orgije, a tamburaši ili ciganski guslači mame novce svakakvim bećarskim pjesmama, koje se čuju po proštenjima i sajmovima, kao što je evo ova:

Gledjte ljudi kod svog astala,
Sastalo se društvo od bećara,
Pa će sada da teraju kera
Svi to znate, niko ne zamera.
Kad sviraju naši tamburaši,
Sad će društvo, da se raskalaši:
»Svirajte nam devet tamburaša,
Svirajte nam petica je vaša.
Evo jošte desetica banka,
Svirajte nam do beloga danka.«

Što je tu lijepa, a što plemenita?

Znadu tamburaši svoje pojedine dobre i rastrošne mušterije, pa pripjevaju jednom po jednom veseljaku i gostu zgodnu pjesmicu, kako bi ih sklonuli, da plaćaju jedan po jedan i da od sramote ne zaostane jedan za drugim. Zato udese n. pr. za veselog Gjuru ovako:

Što je Srema, toga više nema,
Svi na stranu, Gjuka na megdanu,
Zgodni svi su, al ko Djuka nisu,
Gjuke nema, ni u pola Srema
Gjuka nosi svilene obojke,
Njega vole žene i djevojke.
Svirat ćemo Gjuki bez prestanka,
Nek nam padne u džep koja banka.
Brige Gjuke za pišive banke
Gjuke nema u careve majke.

Tako obredaju svirci svakog pojedinog gosta, a kad im prilična svota padne u nezasitni i duboki džep, tad im se istom veselo smješi brk, ako ga imaju. Oni fino operušaju pijane i lude glave.

U takvim se pjesmama utuvljuje našem narodu i nečistoća u bračnom životu, s vesele se strane prikazuje i opasno rasipanje imetka i rodjene grude, koja nam je svima majka hranilica. Za primjer evo služi ovakova pjesma:

Ajde ženo, da kuću tečemo,
Ja ću piti, ti ćeš tudja biti.

Ili:

Da sam gazda nikad ne bi spavo,
Već bi zemlju po lanac prodavo,
Pa bi išo u birtiju piti,
Vino piti, djevojke ljubiti.

S toga i nemaju krivo Cigani, kad tamo na drugom kraju uz cilik gusala pripjevaju ovako:

Ao, ženo, što ti je sudjeno,
Gvozden lanac i čovjek pijanac.

Koji već nije čuo pod mehanom i onu bećarsku pjesmu, kojom svirači pobudjuju ljude na pijanke i trošenje svoga novca, kad zapjevaju:

Ženo moja, tri forinta daj mi,
Ako nemaš, idi pa uzajmi.
Meni mora tri forinta biti,
Da ja idem u birtiju piti.

Zar je i to nešto lijepa i nešto plemenita? Narod se sam mora čuvati ovakovih razvratnih i bezumnih pjesama. Poštenu se i pametnu čovjeku mora zgaditi i to, kad vidi raspuštenu, besramnu i bezobraznu djevojčuru, koja u blizini crkve, gdje se slavi proštenje pjeva bezstidne pjesme, da sabere na lagodan način novaca od hrvatskih ljudi, jer joj se neće pošteno raditi i poštenim radom svoj kruh služiti. Tako razuzdanih žena i djevojaka vidi se dosta kod nas, pa kao da se u oči sprdaju našem neukom i posrtljivom narodu, kad uzdignute ruke i uzdignuta jednog skuta objasno završe svoju bezobraznu pjesmu sa:

Ovako se kuća teče,
Pod mejanom svakó veče —
Ijuju — juh!!!

Neka se naš hrvatski narod čuva toga, da mu sajmovi budu štetni za njegovo gospodarstvo, da mu proštenja budu više griješna, nego pobožna. Svakoga se mora teško dojmiti, kad vidi, kako hrvatski narod na mnogim sajmovima i proštenjima troši u ludo svoj novac, a ovamo nas tudjinac na sve strane potiskava i otimlje nam komad po komad naše rodjene domovine, naše očevine i djedovine.

Ako itko, a ono mi Hrvati moramo biti oprezni, trijezni, razboriti i marljivi, da sačuvamo čitavu svoju domovinu svojoj rodjenoj djeci, svomu podmlatku. Oprezni moramo biti, jer nam prijeti veliko zlo, prijeti nam velika opasnost, da postanemo beskućnici, da postanemo tudji sluge, tudji robovi, zato se ostavimo lude igre, glupe zabave, nego čuvajmo svoje gospodarstvo, podižimo svoju imovinu, da budemo jači, da uzmognemo napredovati u svakom dobru, a veselje ćemo si priuštiti onda, kad nas predju ova opasna i zla vremena, kad ustrajnim radom osvojimo natrag i poslijednji pedalj zemlje, što je našim nemarom pao u tudjinske šake i kad postanemo svoji na svom dobru. Dotle barem — stisnimo se, živimo umjereno, oprezno, razborito, a poštenje ne pogazimo nikada, pa ni onda, kad nam bude najbolje išlo.

Kad bude hrvatski narod tako radio, osvanut će našoj napaćenoj domovini sretniji dani, a tudjinac nas neće moći vani prikazivati na slikama kao pijanice sa čašama i bocama u rukama, sa poderanim klačama i košuljom bez kaputa i sa šeširom, kroz koji vire kose, kao što nas sada prikazuju. I ako mu zato prigovorimo, on nas dovede na sajam i proštenje i pokaže nam na stotine takovih pijanih lica i mi moramo postidjeni ušititi i bolnim srcem priznati, da zaista imade premnogo takvih u našem rodjenom hrvatskom narodu. Hrvatski narod mora znati čuvati svoju čast, a to pijan čovjek ne može. Zato se moramo okaniti onih nelijepih običaja, što ih razvijamo u veselu ali glupu raspoloženju osobito na sajmovima i na proštenjima na svoju sramotu i veliku štetu. Ta opametimo se jednom.

Nabava vlašićkih ovaca.

Ovime javljamo svim hrv. seljačkim zadrugama u ličko-riječkoj skupini, da nam je kr. zem. vlada na naš upit u predmetu ovogodišnje nabave vlašićkih ovaca priopićla slijedeće riješenje: »Kr. zemaljska vlada kani i ove godine poduzeti veću nabavu bosanskih ovaca u razplodne svrhe za područje županije ličko-krbavske i modruško-riječke odnosno za krajeve, gdje se u većoj mjeri goji ovca domaće revulja ili pramenka — pasmine.

Pošto će se nabava obaviti već u mjesecu srpnju, to se narudžbe za te ovce imaju što prije a najkasnije do konca mjeseca svibnja kr. zem. vladi da podnesu, jer se na kasnije prispjele narudžbe ne će uzeti obzir.

Ovce dvizice ili prvojanjke davat će kr. zem. vlada uz cijenu od 30 K po glavi, a ovnove dvisce ili trećake uz cijenu od 20 K po glavi.

Nabavne, dopremne i druge troškove nosit će kr. zem. vlada.

Ovako podjeljeni ovnovi i ovce imaju da služe jedino u rasplodne svrhe, te će se od predloženih narudžba uzeti u prvom redu odzir na valjane seljačke gojitelje ovaca. Kr. zem. vlada pridržava sebi pravo, da od svakog naručitelja zahtjeva nadoplatu svih tih troškova, ako bi se ovce u druge koje, a ne rasplodne svrhe, nabavljale.

Narudžbe se imaju na preglednom iskazu kumulativno ovamo predlagati.

U svezi s nabavom ovih ovaca u Bosni odlučila je kr. zem. vlada, da već u ljetu iduće 1913. godine počme nabavljati valjane ovnove dvisce ili trećake od domaćih stočara, a u prvom redu onih, koji su nabavom bosanskih ovnova i dapače bosanskih ovaca već pridigli svoje ovčarstvo, da se tako stočari potaknu na uzgoj valjanih rasplodnjaka, koji je u tim krajevima do sad bio posve zanemaren, a bez kojega se ne da zamisliti dobar razvitak ovčarstva. Treba stoga upozoriti one stočare, koji će ove godine imati podmlatka od bosanskih ovnova, a osobito pak one, koji će imati podmlatka od bosanskih ovnova i nabavljenih čistokrvnih sobanskih ovaca, da najbolje ovniće da prigaja za prodaju u rasplodne svrhe. Ako bi se stoga u kojoj općini našao veći broj tako prigojenih ovnova dvizaca, koje bi njihovi vlasnici htjeli prodati, neka se to u ljetu iduće godine ovamo izvjesti, da se uzmogne poduzeti nabava tih ovnova od strane kr. zemaljske vlade.«

Na temelju gore navedenog upućuju se zadruge, da nam eventualnu narudžbu za ovu rasplodnu stoku najkasnije do 20. svibnja o. g. priopćiti izvole, da uzmognemo pravodobno kr. zemaljskoj vladi cijelu potrebu na ovoj stoci predložiti.

Primjećujemo, da će se od naše strane podijeljivati popust od $^{1}/_{3}$ nabavne cijene, dok ne bude isti iscrpljen.

Glavni odbor središnje sveze hrvatskih seljačkih zadruga u Zagrebu.

Zadružne vijesti.

Nabava vlašićkih ovaca. Ovime priopćujemo svim hrvatskim seljačkim zadrugama u ličko-riječkoj skupini, da će ovogodišnja nabava ovaca uslijediti mjeseca srpnja o. g. Narudžbe za ove ovce neka se centrali dojave najkasnije do konca mjeseca svibnja o. g. Na kasnije prispjele narudžbe ne će se moći obzir uzeti.

Cijena je ovcama kako slijedi: Ovce dvizice ili prvojanjke K 30.—, a ovnovi dvisci ili trećaki K 20.— po komadu. Ujedno će se podijeljivati od doprinosa čistog dobitka iseljeničke poslovnice »Putnika« popust od 1/3 nabavne cijene, dok isti ne bude iscrpljen. Taj popust dobivati će samo hrv. seljačke zadruge, koje su u organizaciji, a od ovih opet samo seljaci-zadrugari, koji plaćaju doprinos za svezu.

Izaslanje jednog zadrugara na jedan napredniji posjed u Kranjskoj. Kako će zadrugarima biti poznato, opredijeljeno je od doprinosa čistog dobitka Putnika K 1000.— za daljnju naobrazbu naših zadrugara u gospodarstvu. Tim povodom obratila se je Središnja sveza na njekoje zadruge, za koje je držala, da će moći preporučiti kojeg zadrugara, da se izašalje na jedan napredniji posjed u Kranjskoj. Buduć da nije uspjelo do sada takovog zadrugara naći, to ovim putem molimo hrv. selj. zadruge u zagrebačko-varaždinskoj skupini, da Središnjoj svezi preporuče jednog seljaka-zadrugara, koji bi bio voljan na trošak gore označenog doprinosa otići radi daljnje gospodarske naobrazbe u Kranjsku. Taj seljak-zadrugar mora da je već zaposlen u svom gospodarstvu i da će se opet na svoj posjed vratiti.

Nabava plugova i kosilica. Hrv. seljačke zadruge — koje su u organizaciji — upozoruju se da još mogu dobiti željezne lake plugove i kosilice za travu i žito uz doprinos od čistog dobitka iseljeničke poslovnice »Putnik«.

Vanredno uspjelo predavanje kod hrv. seljačkih zadruga u Kostelu i Bedenici održao je prošlog mjeseca prigodom glavnih skupština ovih zadruga kr. povjerenik za vinogradarstvo g. Viktor Nemčanin. Kod skupštine hrv. seljačke zadruge u Kostelu držao je marni predsjednik ove zadruge g. Bačić vrlo zanimiv govor i predavanje, koje će biti objelodanjeno u budućem broju ovoga lista.

Zadružno i gospodarsko predavanje kod hrv. seljačke zadruge u Grubišnompolju održali su prigodom glavne skupštine ove zadruge gg. Hadžak i tajnik J. Gollner.

Osnutak vinarske udruge kod hrv. seljačke zadruge u Voloderu. Ova mlada zadruga radi vrlo živahno i uspješno na gospodarskom polju. Prošlog mjeseca održano je kod nje jedno uspjelo predavanje o organizaciji vinarskih udruga po g. V. Nemčaninu. Zaključeno bi, da se kod ove zadruge osnuje vinarska udruga i odmah se je prijavilo preko 40 zadrugara, koji su stupili u ovu novu privrednu organizaciju.

Gospodarska izložba u Pragu (Češka). Buduć je Središnja sveza hrv. seljačkih zadruga dobila poziv za gospodarsku izložbu u Pragu, to preporučamo zadrugarima, da nastoje, kako bi udruženi ovu izložbu posjetili. Izložba traje od 11. do 16. svibnja o. g. Osobito će biti vrlo zanimiva izložba i nagradjivanje stoke, koje će se obaviti od 11. do 13. svibnja. Sve pobliže upute daje u tom Središnja sveza, na koju se zadruge, koje žele tu izložbu posjetiti, neka odmah obrate.

Važno radi otpisa poreza za štetu na usjevima, koja je nastala uslijed zadnjih elementarnih nezgoda. Upozoruju se svi zadrugari, kojima je prouzročena šteta bilo u vinogradima ili na usjevima, da odmah uprave molbu na svoje nadležno općinsko poglavarstvo, u kojoj mole za otpis poreza. U molbi neka se navede broj čestice i vrst gospodarske kulture, koja je oštećena.

Nova hrvatska seljačka zadruga osnovana je prošlog mjeseca u Rači kod Bjelovara.

Narodno-gospodarske vijesti.

Kako valja postupati s vinogradima poslije mraza. Rana ovogodišnja vegetacija, a zatim mrazovi u vrijeme od 11. do 14. o. mj. nanijeli su nam u vinogradima neprocjenive štete. Nastaje sada pitanje, kako valja postupati s vinogradima, da bar koliko toliko spasimo.

U prvom redu treba da sva općinska poglavarstva prijave štete, prouzročene od mraza, da se uzmogne otpisati porez.

U samom pako vinogradu valja raditi slijedeće: Na trsu, gdje su pupovi i mladice pozeble, istjerat će mnogo novih mladica, istjerat će, kako narod kaže, »podočja«. Čim te mladice narastu do 15 cm. treba ih prorediti. Ostaviti valja samo one, koje nose plod, a sve jalove, koje ne će do godine služiti za rez, odstraniti. Koliko ćemo mladica ostaviti, ovisi o jakosti trsa i o plodnosti zemlje.

Mnogi pitaju, da li bi trebalo porezati one mladice, koje su potjerale ovog proljeća, pa sada pozeble. Samo u slučaju, ako je mladica bila duga već preko 5 cm., pa je pozebla do dole, preporuča se, da se ona odstrani. Za slučaj, da su pozebli samo vrhovi takovih mladica, dobro je, da se ostave na miru, jer je sva prilika, da će se oporaviti i svoj razvitak nastaviti. Ako su pozeble mladice bile manje od 5 cm., ne treba ih odstranjivati, već ih valja pustiti na miru, pa počekati spavajuće pupove (podočnjake), koji za slučaj pozebe glavnih pupova znadu potjerati pa i roditi.

Lucnjeve treba neko vrijeme ostaviti na miru, pa one, koji na novo potjeraju, ostaviti, a one, koji ne će više potjerati, valja odrezati posve glatko kraj trsa.

Radnje protiv peronospore, pa sumporenje, kopanje i dr. moraju se provesti osobito brižno, jer bolesnik treba više njege, nego zdravi. Dobro će biti, da se kod drugoga kopanja vinograda posiplje po jednom jutru vinograda 100 kg. čilske salitre, jer će se time pomoći daljnjem razvitku čitavoga trsa.

Bude li se tako radilo, možemo još računati na srednji kvantitet priroda, a bude li jesen lijepa i topla, mogao bi prirod biti i dosta dobar.

Trgovina vinom u Dalmaciji. Radi postojeće novčane krize vlada još znatan zastoj u trgovini vinom u Dalmaciji. Ono, istina, trgovci idu po mjestima i pogadjaju vino, ali ga ne izvažaju i ne plaćaju, već jako malo. K tome i cijene su se vinu, prama cijenama, koje su bile udarene odmah iza berbe, dosta znatno snizile.

Valovanje hipotekarnih tereta. Trgovačko obrtnička komora upozoruje vlasnike kuća zemljišnog posjeda, koji su opterećeni hipote

karnim zajmovima, neka svoje valovnice hipotekarnih tereta nefaljeno do konca ovog mjeseca kod nadležnog gradskog poglavarstva podnesu, jer će inače za tekuću godinu izgubiti pravo na poreznu pogodnost zajamčena §. 13. zak. čl. 46. od god. 1883.

Dotična pogodnost sastoji se u tomu, da se od jednogodišnjih kamata glavničkog tereta 10% odbije od svote općeg dohodarinskog prireza, koji je mnogo puta manji od netom spomenute 10%-ne svote, pa slijedom toga ne plaćaju opterećeni porezovnici u takvim slučajevima nikakvog dohodarinskog prireza.

Gradska električna centrala u Sv. Nedjelji. Gradsko poglavarstvo zagrebačko primilo je konačno ovih dana od županijske oblasti u Zagrebu dozvolbenu (koncesionalnu) ispravu za gradnju električne centrale na Savi kod Sv. Nedelje.

Još u ljetu prošle godine bila je na licu mjesta vodopravna rasprava, da okolišni interesenti uzmognu iznijeti svoje prigovore. Gradsko poglavarstvo je neke želje okolišnih vlasnika odmah uvažilo i oni su odustali od svakog prigovora, dok su drugi podnijeli svoje prigovore. Županijska je oblast riješivši sve te utoke izdala zagrebačkoj gradskoj općini dozvolu za podignuće centrale.

Sada će se moći pristupiti k daljnjem riješavanju ovog pitanja.

Ogroman stečaj u Italiji. U Milanu propao je jedan od prvih tvorničara pamuka i svile Luigi Pozzoli sa ogromnom pasivom. Samoj propaloj »Banca di Varese« u Milanu, duguje, 7 i tri četvrt milijuna lira. Vlasnik tvornice je pobjegao.

Poziv našeg živinogojstvenog strukovnjaka u Magjarsku. Predsjednik konjogojstvenih udruga grof Oliver d'Orsag pozvao je g. prof. dra. L. Prohasku, profesora za živinogojstvo na višem gospodarskom učilištu u Križevcu, da prisustvuje kao sudac na distancnoj vožnji Tajfajta-Nonius konja, koja će se obdržavati od 5. do 19. svibnja o. g. na distanci: Mako—Budimpešta— Weisenburg— Kesthely—Bonyhad—Szabadka—Mako, u svemu 900 kilometara u 12 dana.

Drago nam je, da možemo ovu vijest zabilježiti, jer to je dokaz, da se sud naših strukovnjaka i preko granica naše domovine uvažava. (»Hrvatski Lloyd«.)

Kod Hrvatske poljodjelske banke u Zagrebu može se nabaviti dok zaliha traje sve vrsti robe, koju seljački gospodari trebaju, i to:

1. Sjemena **domaće crvene djeteline i lucerne,** potpuno čistog od viline kose, plombirano sa križevačkom plombom.

2. Sjeme potpuno čisto i **garantiranom klijavosti sviju vrsti trave.**

3. **Zajamčene ausiške modre galice** u najmanjim količinama od 50 kg.

4. **Najbolje vrsti rafije (liko) »Majunga«.**

5. **Prve vrsti sumpor dvostruko rafinirani, te prve vrsti sumpor »Ventilator«.**

6. **Prve vrsti »Trisin« gumi trakova za oplemenjivanje loze.**

7. **Razna krmiva, kao posije grube i fine.**

8. **Raznog žitka za hranu.**

9. **Koruna.**

10. **Svih vrsti umjetnog gnojiva i to:**

17%	**Thomasovu drozgu** (s vrećom) po	K 7.60,
16%	**superfosfata** (s vrećom) po . . .	K 8.50,
40%	**kalijeve soli** (s vrećom) po . . .	K 14.50,
16%	**čilske salitre** (s vrećom) po . . .	K 30.—,
20%	**Amonijeve soli** (s vrećom) po . .	K 34.—,
12%	**Kainita** (s vrećom) po	K 6.50,

sve po 100 kg. postavno Zagreb.

11. Preporuča se medjutim zadrugarima, **da** se kod **Thomasove drozge, superfosfata, kukuruza, koruna i posija** odluče za nabavu potpunog vagona od 100 metričkih centi, jer **će ih** ovako potrepštine doći i gledom **na** cijenu, **kao** i na otpremni trošak znatno jeftinije.

»Thomasova drozga 17%« može se nabaviti na vagone uz cijenu od **K 6.80 po 100 kg.** postavno vagon Rijeka.

»Superfosfat 16% može se nabaviti na vagone uz cijenu od K 7.60, po 100 kg.** postavno vagon svaka željeznička postaja u Hrvatskoj.

Upozoravaju se gospodari, neka posrednicima, koji rade s umjetnim gnojivima, ne nasjedaju, jer ovi obično prodavaju gnojivo s malim postotkom hranivih kemičkih sastojina, dok mi jamčimo za navedenu sadržinu, dajući analizirati svaki stigli vagon.

12. **Strojeve.** Centrala pruža osobito seoskim gospodarima sve vrsti strojeva u najboljoj kakvoći uz tako izvanredno povoljne cijene, kako ih nije nigdje drugdje moguće dobaviti. Cijene, kao i uvjete za strojeve, koji ovdje nisu naznačeni, mogu se saznati kod centrale.

Osobito preporučamo zadrugarima, **da se što prije predbilježe na rafiju, ausišku modru galicu i sumpor,** budući se zaliha ove robe sve više primiče kraju, pa bi se moglo desiti, da vam kasnije nebi više mogli tom robom poslužiti.

Tko hoće cikoriju sijati, neka se upitom obrati na tvrtku Hinka Francka Sinovi, Zagreb, Južni kolodvor.

List izlazi svakoga prvoga u mjesecu. — Pretplata mu je za cijelu godinu zajedno s poštarinom K 1·—. Rukopisi se ne vraćaju. - - - - - - Za oglase plaća se pristojba prema cjeniku. - Kod višekratne uvrzdbe daje se popust.

HRVATSKI UDRUGAR

LIST ZA UDRUGARSTVO I NARODNO GOSPODARSTVO.

Odgovorni urednik: JOSIP CVETKO.

Pretplate i pristojbe za oglase plative su i utužive u Zagrebu. Uredništvo i uprava: Zagreb, Preradovićeva ulica br. 5, I. kat, zgrada Hrv. poljodjel. banke. - Vlasnik i izdavatelj: Hrvatska poljodjelska banka - u Zagrebu. -

God. VIII. | Zagreb, 1. lipnja 1913. | Broj 6.

Njega i žetva gospodarskog bilja.

Imade još mnogo gospodara, koji brigu o usjevima vode samo do onog časa, kad sjeme sprave u zemlju. Nakon sjetve drže, da su lišeni svake daljne brige za dobar razvoj i napredak usjeva. Nu to je krivi račun. Isto onako krivi račun kao kad bi mati mislila, da joj je dosta djetetu dati hranu, a za drugo da joj se ne treba brinuti. Kao što mati mora da od djeteta odbija kojekakve pogibelji, ozljede, nečistoću i drugo, tako se i gospodar mora brinuti za usjeve nakon sjetve.

Prva briga gospodareva mora biti, da se nakon sjetve osvjedoči, je li mu usjev nikao. Često se dogadja, da razni štetnici sjeme još u zemlji oštete ili klicu unište naknadno, kad je izišla iz zemlje. Ako gospodar ustanovi, da je sjeme uništeno bilo po kakokovom štetniku, ne će tad s nedaće kriviti bilo trgovca bilo udruženje od kojeg je sjeme kupio. A koliko puta se ipak dogadja, da gospodari krive sjeme zato, što im je usjev pofalio, premda je sjeme učinilo svoje, jer je dobro izniklo, nu kasnije stradalo. To se osobito lako dešava kod djeteline i lucerne, ako na jedva proklijalo sjeme padne mraz ili kroz više dana duva suhi, topli jugopazadnjak.

Opazi li gospodar, da mu sjeme češće strada od kakvog štetnika, moći će pitati za savjet, da zlu doskoči.

Nu ako i sjeme dobro isklije, još uvijek nije time prirod posve osiguran. Medju biljem pojave se na žalost prečesto gostovi, koji mu nisu nikako dobro došli, a to je razni k o r o v. Da se korova riješe, naši gospodari obično siju žito kasno, pak jer se korov u kasnu jesen ne razvija tako, obično je usjev čišći. Istina je, da se na taj način polučuje čišći usjev, nu podjedno se dobiva i manji prirod. Jedino na plodnim i vrlo snažnim zemljama kao n. pr. u Srijemu opravdana je kasna sjetva, jer kad bi se usjevi ranije sijali, odveć bi razbujali i kasnije polegli.

Nije dakle dosta, da se mi na spomenuti način korova riješimo. Tamo, gdje se korov u velikoj mjeri u usjevu pojavljuje, valja ga upravo uništavati i to motikom, nožem i rukom. Osjak, repica, volujsko oko, pirika, vilina kosa pojavljuju se vrlo često u našim usjevima, pak ih treba, gdje nije drugojačije moguće, ispljeviti rukom, osjak dublje u zemlji podrezati nožem itd. Jedino u tom slučaju očistiti ćemo naša polja od korova. Istina je imati ćemo 5 do 6 godina s njegovim odstranjivanjem posla, nu kasnije skoro nikakvog; naša će polja biti čista. Vilinu kosu valja tako uništiti, da se ona mjesta, gdje se pojavi, pokose i prekopaju. Osobito oni gospodari moraju to raditi, koji misle djetelinsko sjeme prodavati.

Imade dosta gospodara, koji kažu: što ću se natezati sa korovom, roditi će i ovako. Istina je, da će roditi, nu da će dobiti po jutru 2—3 metrička centa manje nego bi mu donio čisti, nezakorovljeni usjev, to on ne vidi, pak zato on o tom ne vodi ni računa. E kad bi bilo moguće gospodaru uz izmlaćeno žito sasipati i ono žito, što ga je manje dobio radi korova, da vidite, kako bi do godine korov uništavao!

Nu nije samo korov, koji znade prirod sniziti. Često je usjev p r e b u j a n. U tom slučaju valja ga drljati, dok je manji, a kad je veći kositi. Kosi se obično samo ovršno lišće, a ne možda čitave biljke do zemlje.

Kad smo usjev po mogućnosti očuvali od nepovoljnih vanjskih upliva, dolazi napokon na red žetva.

Za žetvu svaki misli, e tu ne ima šta govoriti, kô ima taj žanje, ko nema taj ne

može. A ipak se i kod žetve, ako se ne provadja u pravi čas, gospodar može porezati ne samo u prst već i u svoj džep. Nije svejedno, kad usjev žanjemo.

Dok je usjev zelen, ne će ga istina niko žeti, nu kad počne žutiti, nije više lako ustanoviti čas, koji je za polučenje najobilnijeg priroda najpodesniji. Evo zašto:

Dok je zrno još zeleno i mliječno, a isto tako i stabljika zelena, putuje još hrana iz zemlje i lišća u zrno i ono postaje sve teže. Kad bismo usjeve tada želi, dobili bismo samo toliko priroda, koliko se je hraniva u zrnu nakupilo, a dobili bi za toliko manje, koliko bi se još bilo tih hraniva nakupilo, da je usjev ostao nepožet do časa, kad više u zrno ne bi dolazilo hraniva. Ovakova zrelost zrnja nazivlje se »mliječna ili zelena zrelost«.

Nakon nekoga vremena zrno požuti, zelenila više u sebi ne ima, još je nabubreno i gnjecavo. Stabljika je žuta poput slame, a isto tako lišće, nu oboje je još žilavo. U tom stepenu razvoja ne dolaze više hraniva u zrno, ono više ne može postati teže; ono je izgradjeno, kako se kaže. Ovu zrelost zrna nazivljemo »žutom ili voštanom zrelosti«, jer je slama žuta, a zrnje gnjecavo poput voska. Kad se usjev u tom stanju zrelosti nalazi, došao je čas, da ga žanjemo. Jedino što bi se moglo prigovoriti jest, da u zrnu i u slami imade još mnogo vlage, pak se požeto žito dulje i teže suši. Tko hoće da mu žito bude prije suho, da ga može nakon žetve brzo mlatiti, taj neka počeka nekoliko dana, dok zrno postane tvrdje, t. j. dok izgubi veći dio vode, a slama postane posve žuta i suha. Ovaj stepen zrelosti nazivljemo »dozrelost«. Nu valja odmah istaknuti, da ne valja odveć velike površine ostaviti za žetvu, dok posve dozore, jer samo treba, da dan dva prigrije snažno sunce i usjev je prezrio, pak kad ga gospodar počima žeti, slama se lomi a sjeme se runi. Ovaj stepen zrelosti nazivlje ze zato »prezrelost«.

Tko ima veće površine žita, neka ga počne žeti u žutoj zrelosti, da onda zadnje žito požanje u dozrelom stanju. Tko ima manje površine, taj može čekati, dok žito dozori, jer će ga brzo požeti, pak se ne treba bojati da će prezreti. —ý.

Pozdravni govor

pri otvorenju desete glavne skupštine »Hrv. seljačke zadruge u Kostelu« dne 6. travnja 1913. Govorio Jos. Bačić, župnik i predsjednik zadruge.

Braćo zadrugari! Bilo je početkom travnja 1903., dakle prije deset godina, što smo se mi Kostelanci počeli razgovarati o seljačkim zadrugama. Dogovarali smo se, jedan drugoga poticali, jedan drugoga bodrili, te napokon odlučili osnovati zadrugu. Na bijelu nedelju 1903. oglasio sam prvi put s oltara, da ćemo slijedeće nedjelje, t. j. na drugu nedjelju po uskrsu, dakle po crkvenom kalendaru ravno prije deset godina, držati pouzdani sastanak i dogovor glede osnutka seljačke zadruge. Neki su kimali glavom, neki nas susretali nepovjerenjem; jedni su nam se potajno smijali, a drugi i javno prigovarali, pa nas se na prvom sastanku našlo tek desetak. Sporazumjeli smo se, dogovorili i osnovali zadrugu. Na ustanovnoj skupštini bilo nas osamnajst. Izabrali smo si ravnateljstvo i druge odobre i s ponosom ističem, da smo dobro birali. Ta kod prvoga izbora biralo nas je tek 18, pa ipak i danas nakon 10 godina upravlja zadrugom isto ravnateljstvo, prem bijaše po našim pravilima više ponovnih izbora, na kojima je biralo blizu 200 današnjih članova naše zadruge ,a kod drugih odbora morali smo tek one zamijeniti, koje nam je smrt ugrabila.

Deset godina opstoji naša zadruga, deset godina imademo za sobom, deset dugih, teških godina, pa dozvolite, braćo zadrugari, da se na tih deset godina našega rada ukratko obazrem.

Jesmo li uspjeli? I jesmo i nismo!

Ako se naš rad cijeni i računa samo po novčarskom uspjehu, mi smo doista uspjeli, mi smo mnogo dobra učinili, za naše selo, za našu župu, za naš kraj. Sjetite se samo, braćo zadrugari, kako se posudjivao novac u našem kraju prije deset godina! Znadete, da se posudjivalo K 20 uz jednu krunu kamata na mjesec. Ali to ne bijaše sve! Dužnik se morao vjerovniku klanjati, pojiti ga i gostiti, plaćati mu u birtijama vino i gulaše, davati mu besplatne težake itd. Plaćao mu od K 20 na mjesec K 1, a to čini godišnje K 12, dakle 60%; uz to ga morao mititi i raditi mu, pa je tako dužnik vjerovniku u novcu i u naravi plaćao i preko 100%. Tako bijaše sa manjim zajmovima, a nisu mnogo bolje prolazili ni oni, koji su trebali veće svote, pa ih posu-

djivali u okolišnim štedionicama. Sjećate se, a i danas znadete, kako je u našim štedionama. Kamatnjak uz razne doplatke, provizije sizao je na 12% do 15%, a uz to sve moralo biti uknjiženo, sve se davalo samo na mjenice. Plati uknjižbu, plati četiri put na godinu biljege za mjenicu; miti, dvori, poji, a u mnogo slučajeva plati gotovim novcem jamcu za potpis na mjenici, pa ako to sve skupa sračunaš, dolazilo je i u štedionicama i preko 25% na godinu. Osnovali smo zadrugu. Dobili smo zajam bez uknjižbe, bez mjenice, bez plaćenih i mićenih jamaca i plaćali neko vrijeme čistih 7%, a neko vrijeme najviše 8%. Sada malo računajmo! Rekao sam i pokazao, da su kamati dolazili 25%, 60%, dapače i do 100%, ali uzmimo, da su naši zadrugari plaćali samo 12%, što bi bezuvjetno bili plaćali štedionicam i seoskim lihvarima, kroz deset godina od one svote, od koje su zadruzi recimo okruglo plaćali 8%, to bi bili platili jednu trećinu više kamata. A sada čujte, braćo zadrugari! Kroz ovih deset godina plaćeno je zadruzi kamata K 51.164.76, za trećinu više iznosi daljnih K 25.582.78. Ovih kruna 25.582.38 ostalo je zadrugarima u njihovom žepu, u njihovom gospodarstvu, a da nije bilo zadruge, tih K 25.582.38, a vjerojatno mnogo ,mnogo više bili bi morali platiti štedionicama i seoskim lihvarima u onim 12%, a vjerojatno i većim kamatima! Eto, braćo zadrugari, brojke dokazuju vrijednost, korist i znamenitost seljačke naše zadruge! Ali i to nije sve! Mi smo još i za našu zadrugu prigospodarili te imademo K 6.107.39 pričuvne zaklade, K 3.000 gospodarsko-prosvjetne zaklade, imademo svoju blagajnu, pokućstvo, neke strojeve, pa sve skupa sa zakladama možemo računati na okruglih K 10.000. To su naši uspjesi medju nama, u našoj zadruzi, ali naša zadruga koristila je i drugima, koji nisu zadrugari. Osnutkom zadruge pao je kamatnjak i u okolišnim štedionicama na 10%—8%, pa je tako i mnogim drugima ostala koja krunica u džepu, jer su u štedionici plaćali manje kamate, a to u cijelom kraju, cijelom kotaru iznaša na hiljade godišnje! Eto, braćo zadrugari, to su naši uspjesi u novčarskom pogledu kroz ovih deset godina. Tim uspjesima moramo biti zadovoljni, dapače mi se tim uspjesima možemo ponositi!

Uspjeli smo, ali sam već na početku rekao, da i nismo uspjeli. Uspjeli smo u novčarskom pogledu, ali nismo uspjeli u pravom zadružnom, društvenom, gospodarskom i prosvjetnom pogledu: nismo napredovali u pravoj zadružnoj organizaciji! Mi nismo potpuno shvatili duh, misao i svrhu zadrugarstva. Oprostite ,braćo zadrugari, ali vi svi skupa kao da nemate jasan pojam o svrsi naše zadruge. Nije zadruga samo zato, da nam pribavi i posudjuje novac, da vi novac zadruzi vraćate i plaćate kamate, već je zadruzi svrha, kako joj i ime kaže, da u njoj radi drug za druga, drug sa drugom, dakle da zajednički rame o rame. ruku o ruku pomažemo, podupiremo jedan drugoga u svakom pogledu. Sjećate se iz pripovijedanja vaših starih, koliko li bijaše blagostanje u starim hrvatskim seljačkim kućnim zadrugama. Dok su zadruge bile složne, lijepo i dobro se živjelo, dok su zadrugari zajednički radili, bijaše svega u izobilju, a kada su se zadruge razdijelile, rasteple, zadrugari pošli svaki svojim putem, došlo je siromaštvo, došla bijeda i nevolja. Poznata vam je priča o ocu, koji je pozvao svoje sinove i dao im svežanj čvrsto svezanih prutića i kad nijedan nije mogao da taj svežanj prelomi, skrši, razvezao, razdijelio otac svežanj i lako prstima prelomio svaki pojedini prutić veleći: tako će se i vama, djeco moja, dogoditi, ako ne budete složni i ljubavlju svezani. Idete svijetom, čuli ste i čujete svaki dan riječ: organizacija, mi smo organizovani, oni su u organizaciji. Što to znači? To znači, da se stanoviti ljudi, stanoviti staleži slože u jedno složno društvo, te u tom društvu jedan drugoga pomaže, brani, štiti, te rade svi za jednoga, jedan za sve, kao da su jedno biće, jedno tijelo, što se tudjim izrazom zove organizam, pa se po tom i takvo društvo zove organizacija, a složiti se u takvo društvo znači organizovati se.

Organizuju se svi: radnici, majstori, svaki po svom poslu i zanatu napose; organizuju se gospoda: liječnici, odvjetnici, činovnici, pisari i jasno se vidi u cijelom životu u cijelom svijetu: oni, koji su organizovani, združeni, drže se i napreduju, a koji nemaju organizacije, izgube se, propadaju i stradaju. Eto, braćo zadrugari, sve se udružuje, organizuje i potom napreduje, pa zar da samo mi seljaci, poljodjelci ostanemo bez organizacije, da samo mi ostanemo prepušteni svaki sam sebi, da se razilazimo kao rakova djeca? Ne! I mi imademo svoju organizaciju, svoje udruženje, svoje društvo, a to je naša seljačka zadruga. Ta to je prvi i najuzvišeniji cilj naše zadruge, da nas složi, da nas sveže vezom ljubavi, da nas udruži, da nas organizuje, da združeni upoznamo svoju moć, te oslonivši se na medjusobnu zajedničku pomoć, uzmog-

nemo se održati, svladati razne neprilike, izbjeći pogibelji, koja nam prijeti, te slogom postići svoju sreću i blagostanje.

A kako će naša zadruga postići tu svoju znamenitu i plemenitu svrhu? O tom treba da razmišljamo sada i u buduće, buduć smo na žalost premalo na to mislili prošlih deset godina. Prije svega treba da imademo svi zadrugari na pameti, da je svrha zadruge, da nas okupi pod svoje okrilje, kao majka djecu svoju i da je naša dužnost, da s pouzdanjem i otvorenim srcem stupamo u zadrugu i zadružnu organizaciju kao braća, kao drugovi, da se medjusobno pomognemo, da zajednički napredujemo u gospodarstvu, u radu, u privredi, u prosvjeti, a da ne stupamo u zadrugu samo radi posudjivanja novaca. Onda će i zadruga cvasti i napredovati, a sa zadrugom napredovati ćemo i mi zadrugari. Jest, braćo zadrugari, bude li cvala naša zadruga, bude li u njoj vladala ljubav, sloga, pouzdanje medjusobno, budu li naši zadrugari težili za znanjem, prosvjetom, napretkom, procvasti će i pusti naši bregovi, vratit će nam se staro hrvatsko zadružno blagostanje. »Gdje vas se više skupi u moje ime, ja sam s vami«, veli naš Spasitelj Isus Krist, pa to vrijedi i za našu zadrugu: bude li nas u zadruzi vezala ljubav i sloga, pratit će nas božja pomoć i blagoslov. Budemo li složni u složnoj zadružnoj organizaciji, naći ćemo u zadruzi sve, što nam treba. Trebaš li u nuždi manju, pa makar i veću svotu, zadruga je tu, da ti pomogne, a da ne moraš obijati tudje pragove. Trebaš u gospodarstvu ovo, ono, zadruga je tu, da ti pribavi i nabavi potrebito orudje, valjano, bolje sjeme i ine potrepštine iz prve ruke, pa se ne trebaš bojati, da će te trgovac prevariti lošom robom i visokom cijenom. Pravi li ti se krivica, progonja li ti brat, susjed, zadrugar, zadruga je tu, da te štiti ponajprije preko svog obraničkog suda, na koji se kroz 10 godina nijedan naš zadrugar ipak nije pozvao, a onda makar i drugim putem. Trebaš li upute, savjeta u gospodarstvu ili u drugim životnim prilikama, zadruga je tu, da u njoj dobiješ pouke, upute. Dapače, ovo je jedna od najglavnijih zadaća zadruge, da uči, prosvjetljuje i duševno diže svoje članove.

Nauke nam treba, pouke nam treba. Mi ne možemo ići na daleke visoke škole, da tamo učimo, zato zadruga treba da bude naše sveučilište. U zadruzi moći ćemo kod raznih predavanja naučiti sve, što nam treba. I u tom pogledu smo zadnjih deset godina malo radili, malo napredovali. Eto, g. Nemčanin tako lijepo nam je danas govorio, učio nas i pripravljao za napredno voćarstvo, a i prije već dva puta nas poučavao, kako da uredimo svoje vinograde i pivnice. Premda smo mnoge stvari i sami znali, dobro nam je ipak došlo, da što više o tom čujemo, da se učvrstimo, pa da tu i tamo probamo, prokušamo, što je bolje, da iskustvom nešto naučimo i učeći napredujemo. Ovakovih predavanja trebamo kao gladni hljeba. Mi moramo naše gospodarstvo, naš posao, naš rad, našu privredu urediti prema današnjim prilikama i kod toga moramo upotrijebiti sve, što su mudri, pametni i učeni ljudi i iskusni gospodari i gospodarski učenjaci kao dobro i korisno pronašli, jer inače ne ćemo napredovati, već moramo nazadovati, propadati. Budemo li onako obradjivali svoje posjede, kako su ih obradjivali naši stari prije sto godina, kako ćemo onda živjeti sada, kada nas je desetput više, nego bijaše nekada, kada je sve pedesetput skupljije nego bijaše u stara vremena, a zemlja je ostala ista, dapače mnogo slabija, jer je više iscrpljena?! Zato moramo vrlo žaliti, što prošlih deset godina nismo imali više predavanja i što na ona, koja smo imali, nismo marljivije dolaziti. Zato ćemo slijedećih 10 godina bolje upotrijebiti, ako nas Bog poživi. Zar ne, braćo zadrugari?

Potrebna su nam predavanja nesamo iz vinogradarstva, pivničarstva i voćarstva, nego takodjer iz svih pojedinih grana gospodarstva, kao što i iz drugih grana ljudskoga znanja i umijeća. U tim predavanjima mogli bismo doznati mnogo i mnogo toga, što bismo mogli na našu korist pokušati i uvesti. Što nismo u općem gospodarstvu ovih 10 godina više napredovali, krivo je i to, što nismo ništa nova uvadjali. Da smo n. pr. prije 10 godina počeli saditi akaciju po pustim bregovima, jarcima, koliko bi nam one pustoši bile već donijele koristi. Ili uzmite n. pr. mogući preporod naših kokoši! Bio pred nekoliko godina u Pregradi pristav g. Dr. Pavić, koji je onako za paradu ili kako se veli za šport od nekuda naručio pijetla i kokoš čistokrvne plimutske pasmine. Dopale se plimutke pregradskim gospojama, pa daj ovoj, daj onoj nekoliko jaja i razmnožila se rasa u Pregradi. Dopala se ta vrst i našim seljacima, pa nešto preko gospoja, nešto preko sluškinja išla jaja sve dalje i dalje i danas vidite po cijelom kotaru šarene, velike kokoši, koje su nastale križanjem naših starih domaćih kokoši sa vrstom plimut, pa se tako razvila vrlo dobra, jaka i ustrajna vrst: naše su se kokoši preporodile i svatko mora priznati, da su u svakom pogledu

bolje od naših nekadašnjih. Treba dakle uvadjati nove vrsti ,nove pasmine. Mi smo 1912. uveli čistokrvne bosanske (vlašićke) ovce. Svaki početak je težak.

Ne poznamo mi ovaca, ne poznaju ovce nas, ali kad se upoznamo, bit će bolje i njima i nama. S vremenom moramo misliti na uvadjanje krmaka plemenitih pasmina, pa onda čistokrvnih goveda, a ne smijemo zaboraviti na bolje, rodnije vrsti žitarica i drugoga sjemenja. Ali da u svem tom uspijemo, treba nam znanja, trebamo pouke, a to ćemo postići u zadružnim predavanjima, a i vlastitim pokusima. Zato, braćo zadrugari, brinimo se svi skupa za predavanja, dogovarajmo se i savjetujmo se, kakova predavanja su nam najpotrebitija i najkorisnija, a kada bude koje predavanje oglašeno i odredjeno, dodjimo svi listom na predavanje.

Da svršim! Istaknuo sam, da je naša kasa t. j. zadružna blagajna napredovala ovih 10 godina, a mi da smo uza sve to ostali skoro tamo, gdje smo i bili prije 10 godina. Mislimo nato, pa si zadajmo čvrstu, muževnu riječ, da ćemo slijedećih 10 godina i mi napredovati u znanju, umijeću, gospodarstvu, pa koje Bog poživi još deset godina, mogu dvadesete glavne skupštine ponosno reći: nije napredovala samo naša zadružna blagajna, nego smo napredovali i mi svojim znanjem, iskustvom i prosvjetom, napredovali su naši vinogradi, naše šume, naša polja, naše livade, napredovale su naše kuće, naše pivnice, naše žitnice, naše staje i mi u našem znanju i napretku vidimo svoje blagostanje. Tom nadom prožet otvaram današnju skupštinu i molim g. blagajnika, da pročita računski zaključak.

Vladimir Steiner, Leipzig.

Zašto moramo paziti na čistoću blaga.

U nekim krajevima pušta naš narod svoju stoku u najvećoj nečistoći. Ako dobro proučimo čitavo stanje našeg seljaka, napose njegovo gospodarstvo, opažamo, da mu je stoka skoro najvrednija imovina na gospodarstvu. Stoka hrani dnevno čitavu obitelj, naročito pak djecu seljaka, a osim toga prodaje on dnevno mlijeko gradjanstvu. Potom ne možemo dokučiti, kako to, da seljak ne njeguje brižno ono blašće, koje njemu i njegovoj porodici toliko vrijedi.

Zdravstveni razlozi morali bi našeg seljaka prinukati, da dnevno toliko brige posveti blagu, koliko je to potrebno. Zar ne vidite, kolike štete mora trpiti onaj, kojemu je uginulo blašće? Red i čistoća izvrsna su sredstva protiv raznih bolesti i zaraza. Sav gnoj na blagu, koji češće mjesece na njemu ostaje, sadržaje u sebi razne zarazne klice, koje oslabljuju otpornu snagu blaga protiv bolesti.

A kakovo je po izgledu blago, kad se jednom s njega odlupi kora gnoja zajedno sa dlakama? Zar je lijepo, kad se tjera krava na pripust, na pašu, na trg, pa se javno vidi na njoj nered i nečistoća? Kakovu će cijenu nudjati kupac, kad dobiva loš vanjski utisak? Češće se niti ne nadju kupci za takovo blago, jer svaki manje više gleda, da uz isti novac kupi po vanjštini lijep komad blaga. Dakle ne samo iz zdravstvenih, nego i iz trgovačkih razloga treba paziti na čistoću blaga. Nije dosta tek par dana prije sajma rediti blago, jer nečistoća, nered i nemar od par mjeseci ne dade se u par dana prikriti, već to treba redovito svaki dan činiti. Trebalo bi rediti i čistiti blago nesamo iz potrebe, već bi svakog pojedinog morao na to poticati njegov gospodarski ponos i volja, da bude smatran najboljim i najurednijim na selu; naši zadrugari trebali bi se napose u ovom pogledu natjecati medjusobno.

A šta mislite, kako izrabljuje neuredjeno blašće hranu? Seljak, koji ne računa sijeno, slamu, okopavine i žito, pa i rad u vrijednosti novca, ne vidi, da njegovo neuredjeno blago ne daje toliko proizvoda, kako se to može očekivati po stečenim iskustvima i istraživanjima praktičnih gospodara, jer on ni taj proizvod ne računa u vrijednosti novca. Takav seljak opaža samo pod konac, da nije ništa zaslužio, da si nije ništa prikupio, da nije udovoljio niti redovitim obvezama naprama državi, općini, zadruzi i drugim sličnim obvezama. Jednom riječi opaža, da se ne isplaćuje gospodariti, a ne pita se, je li gdje poradi neznanja a možda i lijenosti propustio, da izbjegne neuspjehu. I to baš u stvarima, koje su bile lih u njegovim rukama, tako da nitko nije kriv dotičnoj njegovoj nesreći. Takova je stvar — čistoća blaga. Zar nije posve u rukama seljačkih gospodara, da si drži najvredniju imovinu — blago u najvećem redu? Zar se time ne predusreće bolesti blaga, zar se time ne postizava veća proizvodnja, a na trgu bolja cijena?

To sve eto leži u rukama naših seljaka i nitko ih na to ne tjera. Zar ne bi bilo žalosno, kad bi se i za takove poslove morale izdavati naredbe i propisi? U svakog seljaka treba da bude snage, da radi onako, kako je najbolje,

a ne da ga tek propisi i zakoni sile na ono, što treba da čini za svoje dobro.

Zato, seljače, ne propuštaj nijednog dana, a da ne urediš čestito svoje blago, jer ćeš tek onda imati od njega veću korist, veselje i sigurnost.

Dragutin Ružić.

Nadam.

Nadam (t. j. kad se krava — kako narod veli - napuhne, nadune) nastaje uslijed sakupljanja plinova u želucu i crijevnim kanalima. Najčešće se to pojavlja kod preživača. Jede li blago mladu, mokru, smrznutu, prezrelu ili takvu zelenu krmu, koja je dugo ležala, dobije nadam. Nadam uzrokuju i djetelina, lucerna, grahorica, kisele trave i neke otrovne biline. Telad može dobiti nadam, ako joj se daje odviše mlijeka, a osobito kod prelaza od mliječne na krepku hranu. Češće to dolazi kod onih telića, koji su već trpjeli od želučanog i crijevnog katara.

Nadam je lako prepoznati. Govedu se lijeve slabine izboče, disanje, primanje hrane i preživanje je otegoćeno. Životinje bivaju nemirne i plašljive. Ne pritekne im li se odmah u pomoć, mogu podleći, osobito, ako se pusti, da legnu.

Sredstva protiv nadama su naravna i umjetna. Za umjetnim sredstvima treba posegnuti tek onda, ako naravna ne koriste ili ako živinčetu prijeti uginuće. U prvom se dakle redu mora nastojati, da se plinovi odstrane kroz gubicu. Zato se mora držati gubica otvorenom. To se postizava time, da se uže provlači kroz usta i jezik češće izvlači. Dobro će doći i trenje stražnjeg dijela tijela i polijevanje slabina mrzlom vodom.

Slabije će pomoći davanje rakije prorijedjene vodom, salmijaka, vapna rastopljenog u vodi ili pepela izmješana vodom. Dobro je davati sredstva za bljuvanje kao terpentinovo ulje.

Ne pomognu li sva ta sredstva, valja oprezno nožem otvoriti burag u sredini lijevih slabina, da kroz učinjeni otvor mogu plinovi izlaziti. Još je bolje, ako se pritom upotrijebi t. zv. troakar, koji se može s koricama turiti u tijelo. Poslije se nož izvuče, a kroz prazne korice izlaze plinovi.

U svim slučajevima mora pomoć biti brza, da se prikrate govedu muke i da se predusretne većoj pogibelji.

Pavao Wittmann, ml.:

O vrijednosti pčela u prirodi i u gospodarstvu.

Pčele su medju prvima, koje je priroda odredila, da različito oplodjuju bilje, koje je u našem gospodarstvu od velike koristi. — Mnogo kukaca živi na cvijeću i na njemu traži slatki sok, no malo kukaca sabire cvjetni prašak u tolikoj množini, kako to moraju pčele, da prehrane svoje mlade. — Kod sabiranja praška sa prašnika takodjer sišu pčele sa cvjetnih mednika slatki sok; ovaj im se u želucu prokuha u med, a zatim ga povraćaju u stanice saća, gdje biva poradi topline svakim danom gušći i zreliji.

Pčela oblijeće kroz neko vrijeme samo jednu istu biljnu vrst i kod toga tijelom i dlačicama svojim prenosi pelud s jednog cvijeta na drugi iste vrsti i na taj način oprašivanja omogućuje oplodjenje. — Da se od cvijeta može razviti plod, potrebno je, da pelud t. j. muški sjemeni prašak sa jednog cvijeta dodje prenosom kukaca (kod nekog bilja vjetrom) na pestić t. j. na ženski spolni dio cvijeta iste vrsti, od kojeg se tek sada može razviti sjemenka ili plod. Kako pčele u istinu pospješuju oprašivanjem oplodnju bilja, dokazuje nam opširna znanstvena književnost.

Neko bilje, kojemu je potrebno oprašivanje od kukaca, odgojeno u zatvorenim prostorijama, makar cvate, ne daje nikakovog ploda. Grančica kruškova pokrivena za cvatnje sitnom mrežom ne će dati ploda, jer pčele nijesu mogle doći do cvjetova, da ih tražeći hranu oprašе. Naše voćke prenešene na otoke, gdje nema pčela, makar cvale nijesu davale ploda tako dugo, dok onamo nijesu preselili pčele. Na nekim mjestima u Njemačkoj veleposjednici kultura repice plaćaju pčelarima vozarinu na željeznici, da mogu čim više košnica sa pčelama onamo na pašu dopremiti, pa da bude što više cvjetova oprašeno. Poznato nam je, da cvjetovi djeteline, koji rastu na izmaku ljeta, nijesu tako duboki kao oni u proljeću, pa su zato pčelama pristupačniji i davaju više sjemenki.

Druga, rekao bih, sporedna korist, koju nam pčele davaju, jest med i vosak. Za povoljnog vremena nalaze se na bilju velike količine slatkog soka ili meda i te bi bile za čovjeka izgubljene, da nema pčela, koje radi brige za svoj pomladak sakupljaju taj dar prirode i istovaruju ga preko svake mjere u svojoj košnici. Sav nepotrebni višak oduzima pčelar za sebe, a upravo radi ove velike marljivosti zavoljeli smo pčelu i uzeli je k sebi u zaštitu.

Iz iskustva nam je poznato, da je pčelarstvo unosno i lijepo zanimanje, u kojem čovjek nalazi nesamo materijalnu korist nego i duševnu zabavu. Nijedna zabava u prirodi ne donosi toliko zanimivih promjena i užitka kao pčelarstvo, a uočiti plodove pčelarstva možemo tek onda, kad smo upućeni u tančine ove nauke i kada radimo oko pčela sa razumijevanjem.

U davnini kraj povoljnih prilika pčelinje paše nije bilo potrebno za priprosti način pčelarenja, da pčelar štogod znade iz pčelinjeg života ili da na umjetan način pomaže rad pčela; — za sve se priroda sama brinula. Kad je s vremenom većina dobrih uvjeta za držanje pčela propala, stali su pčelari razmišljati, da valja prirodu više poduprijeti i pčelama rad u košnici olakšati, a to se je postiglo izumom košnice sa pokretnim saćem, izumom samog umjetnog saća i konstrukcijom za pčelarstvo vrijednog orudja.

Starina, čuveni meštar pčelarstva dr. Iv. Dzierzon (1811.—1906.), svećenik u Šleskoj, sagradio je košnicu nove vrste, iz koje se je dalo saće vaditi. Pčele su gradile saće u ovoj novoj košnici na posebnim letvicama, pa je bilo moguće satine s medom iz košnice izvaditi, a da pčela nije trebalo ubijati. Dzierzon i njegov prijatelj barun Berlepš napisali su mnogo poučnih rasprava i knjiga o naprednom pčelarstvu sa pokretnim saćem. Vrijedno je ovdje spomenuti, da su ovi njemački pčelarski učenjaci imali takodjer preteča medju Slovenima. Tako je Slovenac Antun Jauša (rod. 1741. u Kranjskoj) poznavao dobro život pčelinji. Njega je prvog carica Marija Terezija imenovala carskim učiteljem pčelarstva na pčelarskoj školi u Beču.

Dzierzonova nauka o pčelinjem društvu vrijedi još danas u znanosti. — Zastranio bih ovaj puta od malog razmatranja, kad bih iznosio glavne točke Dzierzonove nauke ili kad bih govorio o članovima pčelinjeg društva, nego ću u kratko spomenuti samo vrijednosti dziezonke ili košnice sa pokretnim saćem. U košnici providjenoj pokretnim saćem možemo u svako doba promatrati stanje pčelinjeg društva i njegove nedostatke odstranjivati. Med se može iz pokretnog saća pomoću centrifugalnog stroja (vrcaljke) izvrcati, a saće ostaje neoštećeno i možemo ga ponovno staviti pčelama u košnicu, da ga ljeti za dobre paše medom napune. — Kad je u košnici pokretnog saća društvo maleno, možemo ga pojačati, donesemo li iz koje druge jake košnice okvir sa saćem, u kojem se nalazi zrelo leglo i ovaj objesimo u gnijezdo slabića. Leglo se za nekoliko sati ili za koji dan izleže, a malo društvo odmah ojača za koju tisuću radilica. Na sličan način dodaju se slabićima okviri s medom u svrhu hranjenja. — Kod valjanih košnica sa pokretnim saćem lako je staru maticu uloviti i odstraniti, te umjesto ove, drugu mladu pomoću kaveza dodati. — Staro saće možemo sa mladim radiličkim ili umjetnim (od čista voska) izmijeniti, a da kod toga ne strada pčelinje društvo. — Pomoću ploča umjetnog saća možemo spriječiti pčelama gradnju trutovskog saća, koje je često na štetu pčelinjem društvu. Odlika pokretnog saća tako je velika, da bi svatko, tko drži pčele, morao pokušati novim načinom pčelariti. Uzrok, zašto se pčelarstvo uopće danas slabo širi, leži u tom, što noviji način pčelarenja nije moći naučiti bez valjane knjige i zorne obuke. Imade kod nas mjesta, gdje na daleko i široko nema košnice sa pčelama. Gotovo nije nikome ni stalo, da li se pčelarskom pitanju u Hrvatskoj više pažnje posvećuje, a niti se izdaleka onako ne radi za njegovo uvedenje, kao što u susjednim zemljama. Narod svuda na žalost ubija sumporom ono malo pčela, što ih imade, a same knjige napisane su na krivom stanovištu; jedna kaže: ubij pčele sumporom, pa mirna Bosna, a druga na jednom mjestu piše, da pčela radilica živi godinu dana (!) Niti se kod nas ne namjerava uzgajati pomladak, koji bi znao širiti pčelarstvo.

Da dobijemo pravu sliku o pčelarstvu u drugim zemljama, predstavimo si ona velika pčelarska društva, koja sa malim novcem, ali velikim znanjem i dobrom voljom upravo čudesa u narodu stvaraju. Pomislimo na veliki broj stručnih knjiga, koje su lih zato pisane, da se pčelarstvo proširi i usavrši, što je najbolji znak, da korist, što je od pčela moramo dobivati, ovisi poglavito o pčelarskoj obrazovanosti i vještini pojedinca.

Umoljavaju se stoga u prvom redu svi na to pozvani faktori, da svojim posredovanjem omoguće uvedenje i širenje pčelarstva u narodu, kako bi se što prije razvilo racionalno pčelarstvo. Slavni meštar pčelarstva barun Berlepš veli: »Pred svakom seljačkom kućom neka bude košnica sa pčelama.«

Doprinos za Središnju svezu hrvatskih seljačkih zadruga. Sve hrvatske seljačke zadruge umoljavaju se, da što prije doznače centrali doprinos za zadružnu organizaciju, jer i Središnja sveza mora svojim platežnim dužnostima udovoljavati.

Dr. K. Janda.

Dojmovi i uspomene sa puta u Argentinu.

(Nastavak.)

XIV. U Rosariu.

Argentinska željeznica nije osobita, niti obzirom na brzinu ni obzirom na udobnost. Uzduž cijeloga vagona imade dva reda kratkih klupa sa dva sjedala, a medju tim redovima teče hodnik. Kako klupe nemaju više od dva sjedala ne možeš se na njima protegnuti ni legnuti da spavaš. Zato je svatko, tko noću putuje, a hoće spavati, prisiljen, uzeti spavaći vagon. Ti su posve jednostavni. Vagoni su razdjeljeni u razdjele (kupé-e) svaki razdjel sa 4 postelje — na svakoj strani po dvije i to jedna nad drugom.

Željeznica ima prvi i drugi razred, te se i u tom razlikuje od svojih sjevero-američkih družica, koje poznaju samo jedan razred.

Željeznice su za Argentinu najvažnija stvar. Onaj ogromni prostor argentinske republike ne bi bez željeznica bio jedinstven, u njem ne bi bila moguća uprava, poljodjelstvo ne bi moglo svoje produkte izvažati, a trgovina ne bi našla puta u unutrašnjost države. Zato je i bio znamenit argentinski državnik Sarmiento zabrinut za svoju domovinu i jednom rekao, da je najveći neprijatelj Argentine — njezina veličina i rasprostranjenost. No kad bi on danas mogao u svoju domovinu zaviriti, pa kad bi vidio, da su željeznice spojile najudaljenije krajeve Argentine, da je čitava zemlja dobrim dijelom isprekrižana željezničkim prugama, uvjerio bi se, da njegova bojazan više nije opravdana.

Dok nije bilo željeznica, putovalo se je u kolima 3 metra dugima, a poldrugi metar širokima. Kola ta imala su dva vrlo visoka kotača, a vukla bi ih 3 do 4 para volova. Zvala su se Carreta. Naravno, da se jedna Carreta sama redovno nije usudila poći na put, jer su Indijanci a i divlje zvjeri uznemirivali okolicu. Obično bi se 10—20 Carreta pod vodstvom jednoga Capataza složilo u jednu karavanu. To je osim veće sigurnosti imalo i tu prednost, da se je moglo imati kola za putnike, a posebna za robu i terete. Putnici su si postavljali u kola stolce, a kao »balkon« služio im je prostor iza prvog para volova. Tu sliku upotpunjavalo je do 25 okonjenih sluga, i krdo od po prilici 100 volova i nekoliko konja, koje su sobom vodili djelom za hranu, djelom za izmjenu tegleće marve. Kakogod je ovakovo putovanje moglo biti romantično, ipak je ono bilo dosadno, jer se dnevno nije moglo prevaliti više od 30 kilometara tako te je od Buenos Airesa do Mendoze ili Tucumana trebalo 2½ do 3 mjeseca. Danas se taj put željeznica provali za 25 sati. No i tegotno je bilo ovakovo putovanje, jer po više dana nisi vidio kuće, a kamo li sela ili grada. Noćiti moralo se je pod vedrim odnosno i naoblačenim nebom. Vjetar nije pitao za dozvolu, smije li puhati, a isto ni kiša, smije li padati. Indijanci i divlje zvjeri skrbjele su, da se putnici ni jedan čas ne mogahu ćutjeti sigurnima. Još do polovice 18 stoljeća bili su Indijanci strah i trepet putnika, a tigar znao bi skočiti na kola i odanle si odnijeti večeru bilo ljudsku bilo životinjsku.

Dobrim djelom prošla su ta stara vremena i mi se danas vozimo udobno u željeznici kroz nepreglednu Pampu. Na daleko i široko ne vidiš ništa drugo, nego jednu ravnicu. Nigdje brežuljka, da ti se oko odmori, nigdje drva, da ti sjene pruži, nigdje kuće, u koju da se skloneš. Sama trava, samo žito. Od vremena do vremena prolazi vlak pokraj ogromnih stada goveda ili ovaca, koja mirno pasu. Sada znaš, da ćeš i kuću vidjeti. I ti se radoznalo razgledavaš, dok ne ugledaš jednu jedincatu kućicu, a kraj nje visoki i tanki toranj vjetrenjače, koja crpe vodu. No vlak juri dalje, vlakovodja ne mari za tvoje maštanje i za čas si opet u pustoši.

Medjutim se je smrklo, a mi osjetismo glad. I argentinske željeznice imadu posebne jedaće vagone, koji nimalo ne zaostaju za našim, te mi podjosmo na večeru.

Poslije večere sam si već zaželio doći u Rosario. Svaki čas pogledavam na uru, no kazala polagano odmiču. Moji suputnici su umorni i pospani te razgovor postaje sve rjedji i kraći. Napokon eto nas oko 11 sati u noći u Rosariu.

Dočekala nas je ogromna deputacija iz Rosaria i okolice. Kad smo izišli iz vagona stupi pred nas g. Ivan Radeljak, urednik »Zajednice« jedine hrvatske novine u Argentini,

te nas pozdravi srdačnom dobrodošlicom. Zahvalio mu je g. Zagorac i zatim smo pošli u ogromnoj povorci kola do hotela Italia. Ja sam se vozio s g. Albertom Marangunićem, koji je radi nas došao ćak iz grada Paraná. Mi ćemo se s njim upoznati, kad dodjemo u Paraná.

U hotelu bio je pripravljen šampanjac. Tu smo ostali još svi na okupu do ponoći.

Sjutradan u jutro razgledali smo grad. Rosario je drugi grad republike a leži u provinciji Santa Fé. No nije glavni grad te provincije, već je to grad Santa Fé, koji je puno manji od Rosaria. I Rosarijcima to nije pravo. Oni hoće Rosario podignuti do časti glavnog grada, te opravdavaju svoje nastojanje time, što je Rosario veći, ljepši i bogatiji grad, nego li Santa Fé. Trgovina da je u Rosariu velika, a osim toga nalazi se Rosario u naravnom središtu provincije, dok je Santa Fé čisto na kraju granica provincije. Santa-Fétinci opet vele, da je bolje da bude Santa Fé glavni grad, jer sijelo provincijalne vlade ne može biti u velikom trgovačkom gradu, gdje bi vlada lako bila uplivisana od raznih strana, te se u dokaz toga pozivaju na Washington u Sjev. Americi. Te opreke idu tako daleko, da imade i politička stranka južna »liga del sur«, koja vojuje za Rosario kao glavni grad provincije.

Rosario broji blizu dvijesta hiljada duša, leži usred plodne i prostrane Pampe na rijeci Parana, te je postao žitnicom Argentine i jednom od glavnih izvoznih luka.

Velike, široke, čiste i ravne ulice križaju ga uzduž i poprijeko u pravim kutevima, tako da ga dijele u mnoštvo pravilnih četvorina Kuće su većinom prizemne, sve na jedno brdo tkanine, tako da bi nastala upravo dosadna monotonija, da ne bi katkada koja lješa i veća javna zgrada ili koji park činio promjene.

Trgovina razvija se krasno i naglo. Široke ulice vrve upravo pješacima, električnim tramvajima, kočijama, teretnim kolima, automobilima, dvokolicama. Sve se u neprestanom kretanju žuri za raznim poslom.

No glavni ponos Rosaria je njegova luka, koja je duga 8 kilometara a široka 2 kilometra. Toj luci imade Rosario zahvaliti svoj nagli procvat, jer kroz tu luku izlazi bogatstvo Pampe u strani svijet, a ulaze u središte zemlje potrepštine, koje se moraju iz Evrope i Sjeverne Amerike uvažati. Da se uzmogne shvatiti velika važnost ove luke, dosta je zagledati malo u statistiku i sravniti neke brojke: god. 1900. bilo je uvezeno kroz rozarijsku luku robe u vrijednosti od preko 9.569 milijuna peča u zlatu, a izvezeno preko 29.156 milijuna. Šest godina kasnije, god. 1906. ti su se brojevi podvostručili; uvezlo se je 29.013 milijuna, a izvezlo 46.587 milijuna. To je šlo uvijek tako, da je već god. 1908. uvoz dopro do 5037 milijuna, a izvoz do 62 milijuna peča u zlatu.

Našeg svijeta živi jedva stotina u Rosariu. Više ih imade u okolici grada živeći na kampu i baveći se poljodjelstvom. U Rosariu izlazi — kako jur spomenuh — jedina hrvatska novina u južnoj Americi: Zajednica. I tu kane sada premjestiti u Buenos Aires.

Rosarijski Hrvati ne puštaju nas ni čas same. Svi se trude, kako bi nam boravak u Rosariu učinili ugodnijim i ljepšim. Najviše se ističe agilni Radeljak. Za njim ne će zaostati elegantna i visoka pojava mladog advokata dra. Barbarića. Predji su mu iz Zadra, no on ne zna ni rječce hrvatski a ipak se ćuti s nama sasvim jedno. Originalan je gospodin Juan Yranovich procurador publico — takodjer neka vrst advokata. Izgleda nekako ukočen: rek bi afektiran, ali kad ga bolje upoznaš, pokaže se nada sve simpatičan. On je došao kao 14godišnji dječak iz Dalmacije u Argentinu i sretno zaboravio posvema hrvatski. Kad mu je pred 2—3 godine došao brat iz domovine, naučio je opet od njega nešto hrvatski tako, te smo mogli s njim razgovarati na pola hrvatski, na pola španjolski.

Ima jedanaestero djece, a rodjen je revolucionarac. Sudjelovao je u tri revolucije i zauzimao je čast koronela (obrstara). I baš kad smo mi bili u Rosariu, obavljali su se izbori narodnih zastupnika. Kako u provinciji Santa Fe imade 6 političkih stranaka, bila je borba rek bi na noževe. Radikalna stranka borila se je odlučno i srećom je pobjedila, jer da nije — kaže Yuranovich — došlo bi do revolucije. Radikalci su se spremili, nakupili zaire za 6 mjeseci, negdje su imali zakopane topove i municiju, a pušaka ima svuda i svaki dosta.

Na moj upit, bili sudjelovao i u ovoj revoluciji odgovori mi Yuranovich posve mirno: Istina je. Tako bi on redovito potvdjivao nešto mjesto da reče: jest. A Vaša obitelj, Vaša djeca? — E pa ništa. Dužnost je dužnost!

Osnivač radikalne stranke bio je Alehandro Alem. Njegove slike nalaziš posvuda, a Argentincima je Alem ono, što je nama bio Ante Starčević. Vidjevao sam slike iz revolucije gdje se Alem sa dugom bradom, cilindrom na glavi i revolverom u ruci bori u prvim redovima. God. 1893. ustrijelio se je zato, što njegova stranka nije uspjela i nije mogla doći na vladu, a svojim pristašama ostavio je poruku: »Adelante los que quedan« (napred Vi, koji ostajete!) To je postalo geslo radikalaca, a zbog njegova samoubijstva hvale ga njegovi sljedbenici kao žrtvu i karakternog čovjeka.

(Nastavit će se.)

Julije Gollner.

Prijatni razgovori.

II.

Zadrugar: Zdravo prijatelju blagajniče!

Blagajnik: Da si mi zdravo! — Što dobra donosiš?

Zadrugar: E tako! — Došao sam, da Ti malo dosadjujem!

Blagajnik: Nemoj tako! — Meni je milo, kad mi dolaziš na prijatni razgovor! — Ovaj put baš si u horu došao, jer sam se kod uredjivanja knjiga već umorio, pa će mi dobro doći mali odmor u razgovoru s Tobom!

Zadrugar: Kad je tako ajde, da se bratski porazgovorimo. Moram Ti priznati, da sam se često sjetio našeg posljednjeg razgovora, jer je veoma povoljno na me djelovao, — pak se nadam, da ću i danas nešto ugodna i valjana čuti i naučiti!

Blagajnik: Možda! — Al moram napomenuti, da je i meni ostao u ugodnoj uspomeni naš razgovor, — jer sam vidio, da medju našim zadrugarima imade ljudi, s kojima se može čovjek lijepo sporazumiti, shodne odluke stvoriti, te tako i neopazice poraditi oko napretka zadružne misli!

Zadrugar: No eto, to mi baš godi! — A sad Ti moram saopćiti, da su naši članovi u mom selu s primljenom robom od centrale potpuno zadovoljni.

Blagajnik: To mi je drago, prem drukčije ni ne može da bude, jer centrala ne štedi ni truda, ni brige, samo da udovolji svojim zadrugama, a potom i svim zadrugarima!

Zadrugar: E, nije baš uvijek tako!

Blagajnik: Kako nije?! — Deder Ti to malo bolje razjasni!

Zadrugar: Roba, koju primamo od zadruga, a po tom i od centrale, nije uvijek baš najjevtinija. Već se je dogodilo, da smo robu skuplje platili u zadruzi, nego li u dućanu.

Blagajnik: To je moglo u kojem slučaju biti, ali tek prividno. — Moraš naime kod toga prije svega prosuditi, kakovu si robu primio od zadruge, a kakovu od trgovca, — zatim — da li je mjera ista i kakovi su ini uvjeti jedne i druge prodaje. — Nema sumnje, — a i sam si se osvjedočio, da je roba, koju zadruga dobiva od centrale, kud i kamo bolja od robe u našim dućanima.

Zadrugar: To je istina! — Ali šta ćeš, kad naš svijet pita samo, gdje je jevtinije!

Blagajnik: Treba mu zato tu razliku svakom prilikom zorno predočiti. Trgovci mogu koji puta i iz špekulacije sniziti cijenu robi ispod naše, samo zato, da nam spriječe poslovanje, a kad bi im to uspjelo, onda bi opet pravili cijene, kako bi oni htjeli. I to treba shvatiti i uvažiti, tim pak više, jer bi trgovci, nakon što bi naš posao s robom onemogućili, sigurno povisili opet svoje cijene i preko mjere, da si tako nadoknade gubitak, koji su morali pretrpjeti, kad su robu iz špekulacije davali jevtinije, nego li zadruga.

Zadrugar: Čuješ, blagajniče, imaš pravo! — U tom grmu zec leži! — I sad mi je jasno još bolje ono načelo, koje si posljednji put istaknuo, rekav, da tu dolazi na vidik djelovanje samopomoći, te da treba, da se zadrugari okupe i da sačine čvrste bedeme zadrugarstva!

Blagajnik: Jest, tako je! — Jer će tad ovakovi trgovci redovno sami sebe onemogućiti, a zadruga će izaći iz te borbe uvijek kao pobjediteljica!

Zadrugar: To je posve naravno, jer zadruga će laglje uzdržati bilo kakovu utakmicu uz svoje složne članove — zadrugare, nego li bilo koji trgovac!

Blagajnik: Eto, dakle uvidjaš i sam, da zadrugari ne smiju gledati samo i isklju-

čivo na cijenu robe, već na njezinu vrsnoću i na sve ostale uvjete i prilike. — Općenito pak pravilo neka im bude, da pitaju za razjašnjenje, ako im je štogod dvojbeno. Ako se u kojem slučaju i kod zadruge ili centrale dogodi kakova pogriješka ili manjkavost u ovom poslovanju, to će se na susretljiv način lako izravnati, jer se u našem poslu ne gleda kao u trgovačkom samo na profit, nego prije svega nato, da se zadrugarima pomogne. — Medjutim ja znam, da se kakove nezgode veoma rijetko dogadjaju, — a to sudim i odatle, što je naša zadruga dosele već mnogo robe naručila od centrale, pak smo vazda bili posve zadovoljni. — To i Ti znadeš, — jel' de!

Zadrugar: Jest, — pravo i istinu si rekao! — Nu brate blagajniče, kad smo već kod toga razgovora, želio bi, da Te još nešto upitam glede drugog poslovanja naše zadruge!

Blagajnik: Izvoli, brate, reci samo otvoreno, što Ti je na srcu!

Zadrugar: Dakle dobro! — Moji suseljani, koji su članovi zadruge, i koji su — kako i sam znadeš — dobri gospodari, trebali bi sada u proljeće novaca, al se ne ufaju ni zamoliti kod zadruge, jer nam je proglašeno, da je centrala odredila radi velike nestašice novca, da se obustavi izdavanje novih zajmova.

Blagajnik: Istina je, da je to centrala učinila, ali to je bilo samo na naše dobro, jer smo sve uplate slali centrali na obal naše dugovine bilo mjenbene, bilo na tekućem računu, pa smo sad sigurni, da ćemo u slučaju potrebe opet moći dobiti nove zajmove.

Zadrugar: Kako nove zajmove, kad je obustavljeno izdavanje takovih?!

Blagajnik: Nemoj gledati sve u tako crnim bojama! Centrala nije bezuvjetno zabranila izdavanje zajmova, samo je naglasila, da se mora največim oprezom kod toga postupati, — a sad pred koji dan primili smo od nje dopis, u kojem nam na naš upit odgovara, da možemo izdavati zajmove, al samo za gospodarske svrhe, — dočim nam je preporučila, da izdavanje zajmova za isplatu dugova još i dalje obustavimo.

Zadrugar: E, kad je tako, tad je dobro, jer moji suseljani ne trebaju zajmova za isplatu dugova, već lih u gospodarske svrhe. Ja ću im to priopćiti, pa će se neki naskoro javiti.

Blagajnik: Samo neka dodju, ravnateljstvo će svaku njihovu molbu pravedno riješiti te im po mogućnosti udovoljiti.

Zadrugar: Kad smo baš kod izdavanja zajmova želim, da Te upitam, kako postupate kod toga?

Blagajnik: Onako, kako je preporučeno u kalendaru Zadrugaru za g. 1913. — Jesi li čitao taj članak?

Zadrugar: Aha! — sad se sjećam! — O tom je bilo govora u članku: »Isplaćivanje novih zajmova zadrugama«. — Jel' tako?

Blagajnik: Jest! — Dobro si pogodio! — Mi dakle zajmoprimcu redovno izbrojimo potpunu svotu, koju je on uzajmio, a on tad sam plati zadruzi kamate i možebit koju drugu dugovinu.

Zadrugar: To je posve u redu! — Al sad još nešto!

Blagajnik: Da čujem!

Zadrugar: Moj susjed Rade zamolio me je, da se opitam kod zadruge, da li bi on mogao dobiti novi zajam od K 200.— na svoju staru zadužnicu, koja glasi na K 600.—, jer je K 300.— jur otplatio?

Blagajnik: E, brate, to ne može biti. — Kod toga se moraju imati na umu jamci.

Zadrugar: Zašto jamci?! — Ta oni su jur potpisali onu zadužnicu na K 600.—!

Blagajnik: Baš zato! — Kad je naime Tvoj susjed Rade primio zajam od K 600.—, preuzeli su jamstvo za isplatu toga zajma njegovi susjedi — koliko se sjećam — Ivan i Nikola.

Zadrugar: Dobro se sjećaš, to su njegovi jamci!

Blagajnik: Susjed Rade otplatio je — kako si rekao i koliko znam — sveukupno K 300. Od toga zajma dakle duguje on danas samo K 300.—, pa prema tomu i njegovi jamci ne jamče sada za cijelu prvotnu svotu, već samo za ostatak dužne glavnice.

Zadrugar: A tako je to?!

Blagajnik: Jest, baš tako, — a to je i posve ispravno! — Jamstvo bilo koga može se protegnuti samo na one dugove, za koje znade dotični jamac, da ih je netko uz njegovo jamstvo načinio i novac primio. — U ovom dakle slučaju znadu jamci Ivan i Nikola, da je njihov prijatelj Rade dignuo K 600.—, pa su za povrat te svote preuzeli jamstvo, a nikako ne za one svote, koje će Rade kasnije bez njihova znanja i pitanja podići.

Zadrugar: Tako, tako, sad mi je i to jasno. — Dakle ako želi susjed Rade podići

am od K 200.—, tad mora potpisati dužnicu...
gajnik: i dobaviti dva nova jamca.
lrugar: A da li bi mogli i na toj ci biti jamci Ivan i Nikola?
gajnik: Mogu, ako oni na to izristanu, — ako potpišu novu zadužnicu ih ravnateljstvo kao takove prihvati!
lrugar: Vidiš, brate, ovaj oprez mi a! — To je koli na probit jamaca, toli obit same zadruge, jer ona može kod og zajma zahtijevati isto takovu siza isplatu zajma, kao i kod prvog!
gajnik: Tako je! — Nu ne samo Kod ponovnih zajmova mora se imati , da se stari jamci što više odterete, jedan čovjek jamči svima i svakomu, govo jamstvo gubi na vrijednosti, ne se je dosele dosta griješilo.
lrugar: To je istina! — Baš susjed jamčio je vrlo rado svakomu, jer se o nikomu zamjeriti, pa smo napokon i sami medju sobom govorili, da njemstvo baš mnogo ne vrijedi!
gajnik: No eto vidiš! — U posloadružnom mora se budno paziti na nalenkost, ako želimo, da nam ovo naše e — Hrvatska seljačka zadruga — linapreduje i procvate.
lrugar: Samo tako naprijed, brate iče!
gajnik: E, ne ovisi to samo o eć o cijeloj zadružnoj upravi, t. j. ratvu i nadzornom odboru.
lrugar: Nu, hvala Bogu, koliko je , držim, da su ljudi od oka i valjani!
gajnik: Jesu ljudi na mjestu, pa eba da i bude! — Ta oni su vodje za-

lrugar: Tako je! — A sad, brate iče, hvala Ti na razgovoru i poduci!
gajnik: Ništa, ništa, nema tu hva-Ta samo se malo porazgovorismo!
lrugar: Doći ću ja naskoro!
gajnik: Samo izvoli! Bit će mi – Dotle pak, da si mi zdrav!
lrugar: Zdravo!

Bilješke i vijesti.

Artur **Machnik**, zamjenik ravnatelja Hrpoljodjelske banke i tajnik središnje svekskih seljačkih zadruga te urednik našega enovan je ravnateljem vlastelinstva nanadbiskupije zagrebačke, te je tim početkom mjeseca svibnja istupio iz naše za vrijeme svog službovanja kod Hrvatodjelske banke pokazao se g. Machnik u svakom položaju, koji je zauzimao, za našu stvar osobito zauzetim i u službi vanredno ravnim te je naročito razvio vrlo uspješnu djelatnost oko provadjanja gospodarske organizacije zadruga. Ravnateljstvo banke izrazilo mu je prigodom njegovog istupa zapisnički hvalu i priznanje na revnom i uspješnom radu i djelovanju, pa se i mi tome iskreno pridružujemo. Čestitajući ujedno od srca g. Machniku na odličnom njegovom novom imenovanju, izrazujemo pouzdanu nadu, da će on i u novom svom položaju ostati vjernim prijateljem naše organizacije.

Poradi ove promjene preuzeo je privremeno uredništvo našeg lista g. Josip Cvetko, ravnatelj Hrvatske poljodjelske banke.

† **Matija Kolar**, kr. arhivar mapa u m. i član ravnateljstva Hrvatske poljodjelske banke preminuo je dne 17. svibnja u 73. godini života. Mili pokojnik bio je čovjek staroga, a moramo odmah naglasiti — dobroga kova. Čist u značaju i nepokolebiv u svojim načelima, sticao je poštovanje i simpatije u svim krugovima. Osobita njegova svojstva bila su — vanredna točnost i savjesnost u svakom pogledu. Kao član ravnateljsva naše banke odlikovao se nepopustljivim zanimanjem u svim poslovnim odnošajima, a naročito si je stekao zasluga kod provadjanja parcelarnih poslova vještačkim i vanredno savjesnim pregledavanjem odnosnih operata. Zadržajući ga u svjetloj uspomeni, želimo pokoj njegovoj duši. Slava mu!

Jedna 25-godišnjica. Na 11. ožujka o. g. navršilo se 25 godina, što je preminuo Fridrik Vilim Raiffeisen, po čijem se sustavu, kako je poznato našim čitateljima, osnivaju i naše zadruge.

Premda se u tih 25 godina mnogo toga promijenilo, njegova su načela ostala jednako vrijedna i važna. To je ostalo samo poradi toga tako, što je Raiffeisen živio i radio u narodu, vidio njegove patnje i potrebe, pa svom snagom pregnuo, kako da narodu vlastitim njegovim sredstvima, na temelju s a m o p o m o ć i, smjesta pomogne. Čista i nesebična ljubav prema bližnjemu svomu provejava sva njegova djela, pa ako i s početka nije posve uspjevao, njegova su načela konačno morala pobijediti baš radi te kršćanske ljubavi. Danas njegovo ime prelazi ne samo granice njegove domovine, već i granice Europe. Koliko vrijednosti imaju Raiffeisenova načela, pokazuje nam izreka, što je donaša u članku o njegovoj 25-godišnjici glavno glasilo njemačkog vrhovnog zadružnog saveza, koja glasi: »Gdje se je od njegovih načela ,a osobito od ograničenja područja zadružnog poslovanja udaljilo, nijesu izostali mnogi neuspjesi.«

I mi ćemo se kao Raiffeisenovi sljedbenici njegovoj uspomeni najbolje odužiti, ako sve naše zadružno poslovanje, sav naš rad bude prožet pravim njegovim zadružnim duhom.

Nova hrvatska seljačka zadruga osnovana je u Kutnjaku kraj Rasinje.

Hrvatska seljačka zadruga u Otrovancu zaključila je na svojoj glavnoj skupštini, da se u njezinom krilu osnuje marvogojska udruga.

Zadružno predavanje održao je kod hrvatske seljačke zadruge u Jelenju prigodom njezine glavne skupštine tajnik g. J. Gollner.

Zadružno i gospodarsko predavanje kod hrvatske seljačke zadruge u Višnjici doljnjoj održali su gg. tajnik J. Gollner i D. Ružić.

Predavanje iz vinogradarstva održao je kod hrvatske seljačke zadruge u Lugu prigodom nje-

zine glavne skupštine g. Pavao Cesar, kr. vladin putujući učitelj.

Predavanje o poljsko-gospodarskim pecarama žeste održao je kod hrvatske seljačke zadruge u Županji g. Kosta Ilibašić, kr. vladin gospodarski izvjestitelj.

Predavanje iz pivničarstva održao je kod hrvatske seljačke zadruge u Luki prigodom njezine glavne skupštine g. Viktor Nemčanin, kr. vladin povjerenik za vinogradarstvo i voćarstvo.

Predavanje iz pčelarstva održat će dne 6. srpnja o. g. kod hrvatske seljačke zadruge u Ivancu g. Pavao Wittman, pristav u vladinom muzeju. Kako je pčelarstvo lijepa i unosna grana gospodarstva, pozivljemo članove spomenute zadruge, da u što većem broju prisustvuju predavanju. Tom prilikom upozorujemo sve zadruge na članak o pčelarstvu u današnjem broju, pa se nadamo, da će primjer hrvatske seljačke zadruge u Ivancu slijediti i ostale njezine družice.

Hrvatska seljačka zadruga u Maloj Gorici naručila je putem sveze jednog simentalskog i jednog križanog pincgavsko-simentalskog bika.

Hrvatska seljačka zadruga u Mrkoplju naručila je putem Središnje sveze jednog pincgavskog bika.

Novi štetnik u kalničkim vinogradima. Pod tim naslovom donaša »Obzor«, da se je u kalničkim vinogradima pojavio neki novi štetnik, a to će biti po svoj prilici kukac — debelokljuna pipa. Ta je pipa duga do 10 mm. i tamno bojadisana. Većinom se pojavljuje od travnja do kolovoza. Hrani se samo noću, dok se danju sakriva pod kamenje i zemlju. Njezina se prisutnost u vinogradu dade lako ustanoviti po izjedenom lišću. Pipa najme ždere samo okrajke listova i to obično one, koji su na trsu najniže. U proljeće znade praviti velike štete tim, što ždere pupove i zato je treba tamaniti. Stari je način uništavanja sabiranje pipe bilo danju bilo noću sa svjetiljkom, jer ju je onda lakše na lišću naći. Nekoji puštaju u vinograd kvočke s pilićima, jer te veoma rado žderu pipe. Od umjetnih se sredstava upotrebljava sumporougljik, a u najnovije doba »Poksin«, sredstvo za tamanjenje voćnih štetnika.

Stanje usjeva. Nevrijeme i veliki mrazovi, koji su zavladali u drugoj polovici mjeseca travnja, čini se, da ipak nijesu prouzročili na usjevima toliko štete, koliko se je bilo bojati. Mrazovi su doduše zaustavili za neko vrijeme normalni razvitak bilja, ali je kasnije povoljno vrijeme daljnom razvoju veoma pogodovalo, osobito kod pšenice, a manje kod raži. Radi bojazni pred mrazovima nešto je kasnije dovršeno sijanje kukuruza, dok je prerano posijan kukuruz u Dalmaciji i Istri pretrpio znatnih šteta. Bilo je štete i u voćnjacima, osobito kod ranog voća. Većih su šteta prouzročili mrazovi u vinogradima, i to različito prema stanju razvoju vinove loze. Gdje je vegetacija (rast) napredovala, štete su bile naravski veće nego ondje, gdje je tek započela. Te se štete procjenjuju na 5—10% kao najmanje, a na 70—80% kao najviše.

O stanju svilogojstva. Uspjeh svilogojstva ovisan je u prvom redu o stanju dudovog lišća. Budući je prošle godine radi nepovoljnog vremena i višekratnog mraza dudov lit bio oštećen, a djelomično i uništen, nije moglo ni svilogojstvo povoljno uspijevati, te je mnogo gojača, bojeć se nestašice dudovog lišća, od gojenja svilaca odustalo.

Ove godine nastupilo je u mjesecu travnju tako povoljno vrijeme za razvoj dudovog lišća, da su naši gojači prionuli u mnogo većem broju uz gojenje svilaca, nego u prošloj godini.

Zima i mraz, koji su u prošlom mjesecu nanijeli dosta štete vinogradima i voćkama, nisu škodili dudovima. I hladni dani oko 20. svibnja nisu im škodili, ali je time ipak razvitak gusjenica, a potom i čahura zategnut.
ovogodišnje stanje svilogojstva dosta povoljno, pak će i zarada svilogojaca, nadamo se, biti razmjerno dobra.

Novčano tržište. Prije pada Skadra u ruke Crnegore bila je napetost na novčanom tržištu već donekle popustila, te je Engleska banka prva snizila svoj kamatnjak za $^1/_2$% t. j. od 5 na $4^1/_2$%. Bilo je tada nade, da će i druge državne banke slijediti primjer Engleske, nu ta se je nada izjalovila. Padom Skadra nastali su novi zapletaji u svjetskoj politici, koji su opet prouzrokovali daljnu suzdržljivost na novčanom tržištu. Predajom Skadra u ruke velevlasti primirio se politički položaj, ali novčano tržište nije se ni tada znatno promijenilo. Opaža se doduše neko olakšanje, ali zasad još neznatno. Čini se, kao da novčarski svijet nema još uvijek pravog povjerenja u mirni i skori rasplet čitave krize. Nesamo konačno uredjenje svih balkanskih pitanja, koja se nesporazumcima medju balkanskim saveznicima u zadnje opet zamršuju, nego naročito i politička pitanja u Maloj Aziji, gdje su napose interesovane Rusija, Engleska, Franceska i Njemačka, zadaju Europi još uvijek dosta brige i bojazni, pak sve to upućuje i na rezervirano (suzdržljivo) držanje novčarstva. Svagdanja, domaća naša rečenica: »Čuvaj bijele novce za crne dane« postala je geslom novčara za vrijeme krize.

Nu i bez obzira na daljne kakove političke zapletaje nemamo se žalibože nadati skorom trajnom sredjenju novčanog tržišta. Vjerojatno je doduše, da će — ne bude li novih zapletaja — nastupiti doskora prolazno olakšanje na novčanom tržištu, jer se je poradi velike dosadanje suzdržljivosti kod velikih banki i novčara nakupilo znatnih novčanih zaliha, koje bi mogle i naglo prodrijeti u promet te prouzročiti pojeftinjenje novca. Nu držimo, da to, ako se i zbude, ne će dulje potrajati, jer će države, koje su se za vrijeme ratne napetosti istrošile, tražiti silne kapitale, da udovolje svojim financijalnim potrebama. Trebati će stvarati mnogo javnih i privatnih — prometnih trgovačkih i obrtnih te poljodjelskih uredbi po osvojenim i opustošenim područjima, izgradjivati i popravljati, što je za rata uništeno ili oštećeno i zanemareno. Trebati će popuniti ispražnjene državne blagajne nesamo u zemljama, koje su ratovale, već i u onima, koje su se na eventualni rat morale držati vazda pripravnima. I osim toga bit će velikih potreba u mnogim državama za razne javne radnje, vojsku, mornaricu itd. Tako se primjerice spominje, da će samo Rusija za izgradnju svojih željeznica trebati blizu jednu milijardu franaka (1 franak vrijedi po prilici 95 fil.), a stavljeni su već u izgled i vojni krediti Franceske, koji će iznašati oko jednu i pol milijarde franaka. Računa se, da će sve ove potrebe zajedno iznositi 5 do 6 milijarda franaka. To je tolika svota, da se ne zna, odakle će se smoći. Glavno utočište za one, koji traže novaca, jest danas Franceska, ali će ona najprije morati namiriti prije spomenute vlastite potrebe.

je najveće zalihe novca imala Engleska, ad dolazi na drugom mjestu i to dosta da- za Franceske. Engleska je zadnjih 20 go- mnogo kapitala upotrijebila za svoje do- potrebe, a naročito za financiranje svojih ja. Na trećem mjestu spominje se Nje-, sa kojom se još manje računa, jer je n investicijama u razgranjenu tamo indu- i trgovinu svoju financijalnu snagu tako- prilično već iscrpila. U ostalim državama spolaže se velikim kapitalima nego se od- novčari tek kao sporedni saveznici pridru- onima od prije spomenutih velevlasti. ma dvojbe, da ponude novca još kroz dulje ne ne će doseći potražbe, pak poradi toga ni skorog izgleda na trajni povratak nor- h (redovitih) prilika na novčanom tržištu. eni kamatnjaci za mjenbene zajmove kod h državnih banki iznose sada: u France- 4%, u Engleskoj $4^1/_2$%, u Njemačkoj 6%, istro-Ugarskoj 6%, dočim se kamatnjaci ih novčanih zavoda u svagdanjem novča- prometu dižu daleko nad spomenutima. Kod eći domaći novčani zavodi plaćaju još sada ovac, koji uzimaju u zajam oko $7^1/_2$%, a provincijalni i do $8^1/_2$%, sa uobičajenim zijama valjda još i više. A koliko oni ra- u svojim mušterijama, napose seljacima? da ni ne pitate!

rvatska poljodjelska banka računala je i pa najveće krize, kad je sama plaćala oko adrugama samo 7% kamata. **N e m a d v o j- a ć e s e r a d o o d l u č i t i n a s n i ž e n j e k a m a t n j a k a, č i m j o j t o p r i l i k e n o v č a n o m t r ž i š t u s a m o o m o-** e. Unatoč sveudilj nepovoljnih pri- nogu zadruge, koje su za vrijeme krize pri- eno otplaćivale banci, dobiti sada novih va, ali samo za gospodarske i produktivne pe svojih članova. Koje dakle zadruge tre- u te svrhe sredstava, neka se obrate na lu, pa će im ova po mogućnosti pružiti vjeresiju.

pomen na »Crni petak«. Na 9. svibnja ove e prošlo je 40 godina od strašne krize na j burzi, koja je na 9. svibnja 1873. prodrla enom silom i iznijela propast mnogih ban- h i industrijalnih poduzeća, te prouzro- žasnu stravu u financijalnim krugovima. urzi odigrali su se tako burni prizori, ka- nije bilo ni prije ni poslije; zvonce, kojim vljalo propast pojedine tvrtke, zvonilo je ekidno kao na pogreb i odzvonilo tako stotini bankrotiranim tvrtkama. Koliki su pojedinci kao posjednici propalih papira li — tko bi to ustanovio? Poslovni ljudi, u te dogodjaje proživjeli i pratili, sjećaju i danas sa strahom tog dana, koji je zato an »crnim petkom«. Sad se ovakav slom ne gao tako lako dogoditi, jer je medjutim bolje uredjena, te ne pruža priliku za nezdravu, da ne rečemo švindlersku špe- ju, kakova se u ono vrijeme tjerala sa raz- nevrijednim papirima. Dobro je zato ipak i se — crnog petka i ne upuštati se u špe- vne i nesolidne poslove.

seljivanje u sjedinjene države Sjeverne ike. Prema nedavno objelodanjenim broj- o useljivanju u sjedinjene države, koje se e ne samo na New-Yoršku luku, već na ci- emlju, bilo je useljivanje u g. 1912. jače, raćanie slabije nego u godini 1911. Slije- deća skrižaljka pokazuje nam, kako se u zad- njih pet godina razvijalo useljivanje u Sjev. Ameriku:

Povratilo se:

g. 1908	1909.	1910.	1911.	1912.
557.585	1142.013	1223.473	937.514	1221.630

Povratilo se

598.783	339.341	459.455	661.473	574.888

Rusa, Armenaca i Grka uselilo se više nego prijašnjih godina, ali se i mnogo Grka poradi balkanskog rata povratilo. Isto su se tako po- vratili u velikom broju Srbi, Bugari i Crno- gorci. Najviše se uselilo kao svake godine Tali- jana, ali je i broj onih, koji su se povratili, zna- tan i to radi tripolitanskog rata. Broj useljenih Hrvata, Poljaka i Slovaka bio je dva put tako velik kao u g. 1911. Manje se uselilo Engleza, Holandeza i Skandinavaca. Najveći se broj svih useljenika odnosi na pokrajine New-York, New- Yersey, Pensilvanija, Connectitut, Illinois i Mi- chigan.

Odabrana poglavlja iz vinarstva s obzirom na zakonske propise, sastavili Milutin Urbani i dr. Vladimir Njegovan, profesori kr. višeg go- spodarskog učilišta u Križevcu.

Pod tim je naslovom izašla tiskom i na- kladom Gustava Neuberga u Križevcu knjiga, koju smo najavili u jednom od prijašnjih bro- jeva našega lista. Knjiga je pisana lako i ra- zumljivo, a osobito će dobro doći onima, koji su polazili i koji kane polaziti pivničarske te- čajeve. Dijeli se u tri dijela: prvi govori o sasto- jinama mošta i vina, te o istraživanju istih, drugi o postupku s moštom i vinom, a treći o vinskim zakonima i naredbama u jednoj i drugoj polovici monarkije. Prvi dio ne će toliko naše zadrugare zanimati, jer radi o stvarima, za koje je potrebno veće predznanje, no u drugom će naći mnogo toga, što je neophodno potrebno kod rukovanja s moštom i vinom. Poznavanje pak zakonskih propisa zapriječiti će mnoge zlo- porabe i nerazumijevanje u poslovanju s vinom. Mi tu knjigu našim zadrugarima vinogradarima najtoplije preporučamo. Cijena joj je K 2.80.

Knjiga o Argentini. Kako će našim čitate- ljima biti poznato, putovao je prošle godine Dr. K. Janda u Argentinu, da prouči prilike ove za nas svakako zanimive zemlje. Sada je Dr. Janda priredio jedno omašno djelo pod naslovom »Ar- gentina«. Djelo, koje je, budi mimogred spome- nuto, upravo sjajno opremljeno, govori o ze- mljopisnim, političkim i narodno-gospodarskim prilikama ove zemlje. Cijena je knjizi K 5.20 poštom, a K 5.65 pouzećem. Ovo djelo dobiva se u knjižari J. Sokol u Zagrebu, Marovska ulica. Buduć je sadržaj ove knjige vrlo poučan, to preporučamo ovu knjigu našim čitateljima.

Kod Hrvatske poljodjelske banke u Zagrebu može se nabaviti dok zaliha traje sve vrsti robe, koju seljački gospodari trebaju, i to:

1. Sjemena **domaće crvene djeteline i lu- cerne,** potpuno čistog od viline kose, plombirano sa križevačkom plombom.

2. Sjeme potpuno čisto i garantiranom kli- javosti **sviju vrsti trave.**

3. **Zajamčene ausiške modre galice** u najma- njim količinama od 50 kg.

4. **Najbolje vrsti rafije** (liko) **»Majunga«.**

5. **Prve vrsti sumpor dvostruko rafinirani, te prve vrsti sumpor »Ventilator«.**

6. **Prve vrsti »Trisin« gumi trakova za oplemenjivanje loze.**

7. **Razna krmiva,** kao posije grube i fine.

8. **Raznog žitka za hranu.**

9. **Koruna.**

10. **Svih vrsti umjetnog gnojiva** i to:

17%	**Thomasovu drozgu** (s vrećom) po	K	7.60,
16%	superfosfata (s vrećom) po . . .	K	8.50,
40%	**kalijeve soli** (s vrećom) po . . .	K	14.50,
16%	**čilske salitre** (s vrećom) po . . .	K	30.—,
20%	**Amonijeve soli** (s vrećom) po . .	K	34.—,
12%	**Kainita** (s vrećom) po	K	6.50,

sve po 100 kg. postavno Zagreb.

11. Preporuča se medjutim zadrugarima, da se kod **Thomasove drozge, superfosfata, kukuruza, koruna i posija** odluče za nabavu potpunog vagona od 100 metričkih centi, jer će ih ovako potrepštine doći i gledom na cijenu, kao i na otpremni trošak znatno jeftinije.

»Thomasova drozga 17%« može se nabaviti na vagone uz cijenu od K 6.80 po 100 kg. postavno vagon Rijeka.

»Superfosfat 16% može se nabaviti na vagone uz cijenu od K 7.60, po 100 kg. postavno vagon svaka željeznička postaja u Hrvatskoj.

Upozoravaju se gospodari, neka posrednicima, koji rade s umjetnim gnojivima, ne nasjedaju, jer ovi obično prodavaju gnojivo s malim postotkom hranivih kemičkih sastojina, dok mi jamčimo za navedenu sadržinu, dajući analizirati svaki stigli vagon.

12. Strojeve. Centrala pruža osobito seoskim gospodarima sve vrsti strojeva u najboljoj kakvoći uz tako izvanredno povoljne cijene, kako ih nije nigdje drugdje moguće dobaviti. Cijene, kao i uvjete za strojeve, koji ovdje nisu naznačeni, mogu se saznati kod centrale.

Osobito preporučamo zadrugarima, **da se što prije predbilježe na rafiju, ausišku modru galicu i sumpor,** budući se zaliha ove robe sve više primiće kraju, pa bi se moglo desiti, da vam kasnije nebi više mogli tom robom poslužiti.

K br. III. A. 432/913.

Kr. hrv. slav. daln. zem. vlada poslala nam je na uporabu ovaj

Naputak

za pobijanje grozdovog moljca.

Zadnjih godina počeo se je redovito svake godine u sve većoj i većoj mjeri javljati u vinogorjima Hrvatske i Slavonije grozdov moljac (Cochylis ambiguella i Eudemis botrana) čiji je razvitak i štetno djelovanje pobliže opisan u naredbi kr. zemaljske vlade, odjela za unutarnje poslove, od 17. srpnja 1911. broj III. A. 2670.

Da se širenju grozdovog moljca na put stane, pozivaju se vinogradari, da složno ustanu na obranu svojih vinograda proti ovom opasnom štetniku.

Mjere koje su kako kod nas u Hrvatskoj, tako i u inozemstvu prokušane pa se pokazaše kao uspješno i lahko provedive, sastoje u slijedećem:

1. U proljeće prigodom rezidbe vinograda valja ostrugati svu staru koru sa svakog čokota, pobirati ju, te izvan vinograda spaliti. Time se takodjer uništi jedan veliki dio moljčevih čahurica, koje pod starom korom prezimljuju.

2. Kad su lucnji s proljeća poslije rezidbe povezani, valja odmah nastaviti »cigare« od mahovine, pa ih početkom srpnja, kad se je prva generacija crvića začahurila, pokupiti i spaliti.

3. Mjeseca svibnja prigodom lijeta prve generacije leptira, valja pomoću školske djece udesiti grupe od njih petero-šestero, koji će pred večer oko zalaza sunčanog i rano izjutra ići izmedju redova po vinogradu pa hvatati leptire na lepkom namazane lepeze. A uz to, kad se pokažu prvi crvići na trsovima, treba odmah škropiti mlade grozdiće 3%-om raztopinom sapunice, kojoj se doda još 2—3 kgr. petroleja na 100 lit. vode.

4. Iza toga treba nastaviti »cigare« od mahovine (umotane u običan papir ili u pomanjkanju mahovine, smotane samo iz običnog novinskog papira) izmedju kolja i trsa u visini čokota, da se crvići kasnije — mjesto pod starom korom i u pukotinama od kolja — u njima začahure.

5. Ostavljati po vinogradima u posudama plitkim a širokim, zašećerenog starog pokvarenog piva ili vina od droždja, koje se zamiriši s još nešto mirisnog korjena. Leptiri iz

daleka osjete ove tekućine prigodom lijeta u noći po vinogradu, pa u masama dolaze da piju i tu se utope u tekućini. Dobro je spojiti ovo sredstvo s uljenim žišcima ili lampicama, jer ih svjetlo još bolje privlači.

6. Poslije cvatnje preporuča se uporaba samo 3%-tne sapunice bez petroleja, koja je obzirom na groždje, indiferentno sredstvo, ali ipak zato proti crvićima uspješna.

7. Koncem mjeseca srpnja ili početkom kolovoza prigodom letenja leptira druge generacije, ista sredstva kao pod 3.

8. Pobiranje crvića druge generacije zajedno sa zaraženim jagodama u mjesecu kolovozu — rujnu.

9. Poslije berbe pobiranje suhoga lišća, petlji, rafije, kožica od jagoda, suhih vitica i t. d. jer to sve zna služiti moljcu za zakuljivanje.

10. Vadjenje kolja preko zime, kad neima drugoga posla, struganje i spaljivanje njegove stare kore pod kojom se moljac začahuri i prezimljuje.

Ujedno je dobro sve pukotine na kolcu pregledati te s nožem ili iglom pretražiti i čahurice koje se nadju pognječiti.

Prodaja zemljišta u Bosni i Hercegovini.

Primamo od »Hrvatske zajednice« na uvrštenje:

I opet molimo naše prijatelje, da pažljivo prate, gdje se u našoj zemlji prodaju zemljišta. Ko god dozna, da se gdje može kupiti manji ili veći posjed, neka nam to povjerljivo saopći uz točnu naznaku cijene, veličine i položaja toga posjeda. — Također molimo naše prijatelje, a naročito naše rodoljubno svećenstvo i učiteljstvo, da nam priopće cijenu i veličinu zemljišta naših kmetova, koji bi se htjeli otkupiti.

Mi ćemo pod ovim naslovom oglašivati, gdje ima na prodaju zemlje i sve ćemo učiniti, da naš živalj osobito ondje kupuje zemljište, gdje se već naseljava stranac.

Do danas su nam stigle slijedeće ponude:

1. Prodaje se 100 dunuma oranice i nešto šume. Uz posjed imade šljivik, koji odbacuje 25 tovara suhe šljive, zatim 100 oraha, koji su tek počeli radjati. Posjed se nalazi kod gornje Tuzle, a udaljen je 5 km od stanice Tuzla—Siminhan, odnosno 1½ km od ceste Tuzla—Brčko. — Nedaleko ovog posjeda nalazi se i jedno gradilište od 350 m². — Cijena umjerena.

2. Prodaju se 32 dunuma oranice sa velikom i lijepom štalom, za tim 70 dunuma kosanice (livade). Uz posjed se nalazi hrastova šuma (oko 800 stabala srednje debljine.) Posjed se nalazi u visočkom kotaru, a udaljen je oko 10 km od stanice Čatići.

3. Prodaje se 50 dunuma zemlje sa kućom i šljivikom. Posjed se nalazi u katoličkom selu u kotaru Gradačac. — Nedaleko ovog posjeda ima još 40 dunuma zemlje na prodaju. — Cijena povoljna.

4. Prodaje se 100 dunuma zemlje oranice, livade i šume, sa tvrdo zidanom kućom. U kući je trgovina sa dozvolom točenja pića, a do kuće zidana staja i veliki motorni mlin sa 16 konjskih sila. Posjed se nalazi u tuzlanskom kotaru, a prodaje se iz obiteljskih razloga. Umjerena cijena.

5. Prodaje se oko 50 dunuma zemlje u jednom komadu. Posjed se nalazi blizu željezničke štacije nedaleko Tuzle. Željeznica ide uz cijelo zemljište, a krozanj teče potok. Prikladno za gospodarstvo, tvornicu ili ciglanu.

6. Prodaje se han sa kućom za stanovanje, stajom i hambarom. Uz posjed se nalazi lijep šljivik, 6—7 dunuma oranice i isto toliko dobre hrastove šume. Sa hanom je spojena i točarinska dozvola. Veoma unosno poduzeće. Na raskršću cesta, upravo do štacije. Posjed je udaljen 5 kilometara od Tuzle. Prodaje se iz familijarnih razloga. Jeftino.

7. Prodaje se 500 dunuma dobre zemlje. Posjed je udaljen 5 kilometara od Ključa. Cijena vrlo umjerena.

Svi upiti neka se uprave na okružni odbor **Hrvatske narodne zajednice u Sarajevu.** Pismu treba priložiti marku od 20 filira za odgovor i uputu.

List izlazi svakoga prvoga u mjesecu. — Pretplata mu je za cijelu godinu zajedno s poštarinom K 1·—. Rukopisi se ne vraćaju. - - - - - - Za oglase plaća se pristojba prema cjeniku. - Kod višekratne uvrzdbe daje se popust.

HRVATSKI UDRUGAR

LIST ZA UDRUGARSTVO I NARODNO GOSPODARSTVO.

Odgovorni urednik: JOSIP CVETKO.

Pretplate i pristojbe za oglase plative su i utužive u Zagrebu. Uredništvo i uprava: Zagreb, Preradovićeva ulica br. 5, I. kat, zgrada Hrv. poljodjel. banke. - Vlasnik i izdavatelj: Hrvatska poljodjelska banka - u Zagrebu. -

God. VIII. Zagreb, 1. srpnja 1913. Broj 7.

Milan pl. Kiepach

predsjednik

Središnje sveze hrvatskih seljačkih zadruga.

. Janda.

Dojmovi i uspomene sa puta u Argentinu.

(Nastavak.)

XIV. U Rosariu.

Argentinska željeznica nije osobita, niti obzirom na brzinu ni obzirom na udobnost. už cijeloga vagona imade dva reda kratkih klupa sa dva sjedala, a medju tim redo- a teče hodnik. Kako klupe nemaju više od dva sjedala ne možeš se na njima protegnuti gnuti da spavaš. Zato je svatko, tko noću putuje, a hoće spavati, prisiljen, uzeti spa- vagon. Ti su posve jednostavni. Vagoni su razdjeljeni u razdjele (kupé-e) svaki raz- sa 4 postelje — na svakoj strani po dvije i to jedna nad drugom.

Željeznica ima prvi i drugi razred, te se i u tom razlikuje od svojih sjevero-ameri- družica, koje poznaju samo jedan razred.

Željeznice su za Argentinu najvažnija stvar. Onaj ogromni prostor argentinske re- ike ne bi bez željeznica bio jedinstven, u njem ne bi bila moguća uprava, poljodjel- ne bi moglo svoje produkte izvažati, a trgovina ne bi našla puta u unutrašnjost dr- . Zato je i bio znamenit argentinski državnik Sarmiento zabrinut za svoju domovinu dnom rekao, da je najveći neprijatelj Argentine — njezina veličina i rasprostranje- . No kad bi on danas mogao u svoju domovinu zaviriti, pa kad bi vidio, da su že- ice spojile najudaljenije krajeve Argentine, da je čitava zemlja dobrim dijelom ispre- ana željezničkim prugama, uvjerio bi se, da njegova bojazan više nije opravdana.

Dok nije bilo željeznica, putovalo se je u kolima 3 metra dugima, a poldrugi metar kima. Kola ta imala su dva vrlo visoka kotača, a vukla bi ih 3 do 4 para volova. Zvala e Carreta. Naravno, da se jedna Carreta sama redovno nije usudila poći na put, jer ndijanci a i divlje zvjeri uznemirivali okolicu. Obično bi se 10—20 Carreta pod vod- m jednoga Capataza složilo u jednu karavanu. To je osim veće sigurnosti imalo i tu nost, da se je moglo imati kola za putnike, a posebna za robu i terete. Putnici su si avljali u kola stolce, a kao »balkon« služio im je prostor iza prvog para volova. Tu upotpunjavalo je do 25 okonjenih sluga, i krdo od po prilici 100 volova i nekoliko a, koje su sobom vodili djelom za hranu, djelom za izmjenu tegleće marve. Kakogod akovo putovanje moglo biti romantično, ipak je ono bilo dosadno, jer se dnevno nije lo prevaliti više od 30 kilometara tako te je od Buenos Airesa do Mendoze ili Tucu- a trebalo $2\frac{1}{2}$ do 3 mjeseca. Danas se taj put željeznica provali za 25 sati. No i te- o je bilo ovakovo putovanje, jer po više dana nisi vidio kuće, a kamo li sela ili grada. iti moralo se je pod vedrim odnosno i naoblačenim nebom. Vjetar nije pitao za do- , smije li puhati, a isto ni kiša, smije li padati. Indijanci i divlje zvjeri skrbjele su, e putnici ni jedan čas ne mogahu ćutjeti sigurnima. Još do polovice 18 stoljeća bili ndijanci strah i trepet putnika, a tigar znao bi skočiti na kola i odanle si odnijeti ve- bilo ljudsku bilo životinjsku.

Dobrim djelom prošla su ta stara vremena i mi se danas vozimo udobno u željez- kroz nepreglednu Pampu. Na daleko i široko ne vidiš ništa drugo, nego jednu rav- Nigdje brežuljka, da ti se oko odmori, nigdje drva, da ti sjene pruži, nigdje kuće, ju da se skloneš. Sama trava, samo žito. Od vremena do vremena prolazi vlak pokraj mnih stada goveda ili ovaca, koja mirno pasu. Sada znaš, da ćeš i kuću vidjeti. I ti doznalo razgledavaš, dok ne ugledaš jednu jedincatu kućicu, a kraj nje visoki i tanki j vjetrenjače, koja crpe vodu. No vlak juri dalje, vlakovodja ne mari za tvoje maš- i za čas si opet u pustoši.

Medjutim se je smrklo, a mi osjetismo glad. I argentinske željeznice imadu pose- jedaće vagone, koji nimalo ne zaostaju za našim, te mi podjosmo na večeru.

Poslije večere sam si već zaželio doći u Rosario. Svaki čas pogledavam na uru, no a polagano odmiču. Moji suputnici su umorni i pospani te razgovor postaje sve rjedji ći. Napokon eto nas oko 11 sati u noći u Rosariu.

Dočekala nas je ogromna deputacija iz Rosaria i okolice. Kad smo izišli iz vagona pred nas g. Ivan Radeljak, urednik »Zajednice« jedine hrvatske novine u Argentini,

te nas pozdravi srdačnom dobrodošlicom. Zahvalio mu je g. Zagorac i zatim smo pošli u ogromnoj povorci kola do hotela Italia. Ja sam se vozio s g. Albertom Marangunićem, koji je radi nas došao ćak iz grada Paraná. Mi ćemo se s njim upoznati, kad dodjemo u Paraná.

U hotelu bio je pripravljen šampanjac. Tu smo ostali još svi na okupu do ponoći.

Sjutradan u jutro razgledali smo grad. Rosario je drugi grad republike a leži u provinciji Santa Fé. No nije glavni grad te provincije, već je to grad Santa Fé, koji je puno manji od Rosaria. I Rosarijcima to nije pravo. Oni hoće Rosario podignuti do časti glavnog grada, te opravdavaju svoje nastojanje time, što je Rosario veći, ljepši i bogatiji grad, nego li Santa Fé. Trgovina da je u Rosariu velika, a osim toga nalazi se Rosario u naravnom središtu provincije, dok je Santa Fé čisto na kraju granica provincije. Santa-Fétinci opet vele, da je bolje da bude Santa Fé glavni grad, jer sijelo provincijalne vlade ne može biti u velikom trgovačkom gradu, gdje bi vlada lako bila uplivisana od raznih strana, te se u dokaz toga pozivaju na Washington u Sjev. Americi. Te opreke idu tako daleko, da imade i politička stranka južna »liga del sur«, koja vojuje za Rosario kao glavni grad provincije.

Rosario broji blizu dvijesta hiljada duša, leži usred plodne i prostrane Pampe na rijeci Parana, te je postao žitnicom Argentine i jednom od glavnih izvoznih luka.

Velike, široke, čiste i ravne ulice križaju ga uzduž i poprijeko u pravim kutevima, tako da ga dijele u mnoštvo pravilnih četvorina Kuće su većinom prizemne, sve na jedno brdo tkanine, tako da bi nastala upravo dosadna monotonija, da ne bi katkada koja lješa i veća javna zgrada ili koji park činio promjene.

Trgovina razvija se krasno i naglo. Široke ulice vrve upravo pješacima, električnim tramvajima, kočijama, teretnim kolima, automobilima, dvokolicama. Sve se u neprestanom kretanju žuri za raznim poslom.

No glavni ponos Rosaria je njegova luka, koja je duga 8 kilometara a široka 2 kilometra. Toj luci imade Rosario zahvaliti svoj nagli procvat, jer kroz tu luku izlazi bogatstvo Pampe u strani svijet, a ulaze u središte zemlje potrepštine, koje se moraju iz Evrope i Sjeverne Amerike uvažati. Da se uzmogne shvatiti velika važnost ove luke, dosta je zagledati malo u statistiku i sravniti neke brojke: god. 1900. bilo je uvezeno kroz rozarijsku luku robe u vrijednosti od preko 9.569 milijuna peča u zlatu, a izvezeno preko 29.156 milijuna. Šest godina kasnije, god. 1906. ti su se brojevi podvostručili; uvezlo se je 29.013 milijuna, a izvezlo 46.587 milijuna. To je išlo uvijek tako, da je već god. 1908. uvoz dopro do 5037 milijuna, a izvoz do 62 milijuna peča u zlatu.

Našeg svijeta živi jedva stotina u Rosariu. Više ih imade u okolici grada živeći na kampu i baveći se poljodjelstvom. U Rosariu izlazi — kako jur spomenuh — jedina hrvatska novina u južnoj Americi: Zajednica. I tu kane sada premjestiti u Buenos Aires.

Rosarijski Hrvati ne puštaju nas ni čas same. Svi se trude, kako bi nam boravak u Rosariu učinili ugodnijim i ljepšim. Najviše se ističe agilni Radeljak. Za njim ne će zaostati elegantna i visoka pojava mladog advokata dra. Barbarića. Predji su mu iz Zadra, no on ne zna ni rječce hrvatski a ipak se ćuti s nama sasvim jedno. Originalan je gospodin Juan Yranovich procurador publico — takodjer neka vrst advokata. Izgleda nekako ukočen: rek bi afektiran, ali kad ga bolje upoznaš, pokaže se nada sve simpatičan. On je došao kao 14godišnji dječak iz Dalmacije u Argentinu i sretno zaboravio posvema hrvatski. Kad mu je pred 2—3 godine došao brat iz domovine, naučio je opet od njega nešto hrvatski tako, te smo mogli s njim razgovarati na pola hrvatski, na pola španjolski.

Ima jedanaestero djece, a rodjen je revolucionarac. Sudjelovao je u tri revolucije i zauzimao je čast koronela (obrstara). I baš kad smo mi bili u Rosariu, obavljali su se izbori narodnih zastupnika. Kako u provinciji Santa Fe imade 6 političkih stranaka, bila je borba rek bi na noževe. Radikalna stranka borila se je odlučno i srećom je pobjedila, jer da nije — kaže Yuranovich — došlo bi do revolucije. Radikalci su se spremili, nakupili zaire za 6 mjeseci, negdje su imali zakopane topove i municiju, a pušaka ima svuda i svaki dosta.

Milan pl. Kiepach.

Na čelu današnjeg našeg lista donosimo sliku presvijetloga gospodina Milana pl. Kiepacha, da upoznamo tako sve naše zadrugare sa likom predsjednika Središnje sveze hrvatskih seljačkih zadruga. Malo ih ima, držimo, koji ga već ne poznaju, jer je on od prvih početaka našeg zadrugarskog rada pa sve do danas svakom zgodom bio vidjen medju zadrugarima. Pravo je medjutim, da ga upravo svi naši zadrugari upoznaju, jer je njegov život i rad za svakoga poučan.

G. Milan pl. Kiepach-Haselburški rodio se 19. rujna burne godine 1848. u Samoboru, gdje je svršio i pučku školu. Iza toga polazio je vojnu odgojnu školu u Kamenici kod Petrovaradina, a svršivši ovu, stupio je u pionirsku zbornu školu u Tullnu, koju je izučio s vrlo dobrim uspjehom. Kao kadet nastavio je vojničke nauke u pionirskoj kadetskoj školi u Haimburgu, te je, svršivši i te nauke, imenovan god. 1870. časničkim zamjenikom, godinu dana zatim poručnikom, a g. 1873. natporučnikom. Polazio je jošte i njemačku tehniku u Pragu, gdje se usavršio u inžinirskoj struci. Potom je s uspjehom izvršivao razne teške zadaće kod većih vodogradjevina u Šleskoj, sudjelovao je nadalje kod trasiranja i izgradnje ceste od Makarske preko Biokova u Dalmaciju, gradio drvene mostove u Opuzenu i Metkoviću preko Neretve, a izveo je i više drugih tehničkih radnja u Hercegovini. Osim toga sudjelovao je i u ratu od g. 1866., te kod okupacije Bosne god. 1878. Kao časnik odlikovan je vojnim križem za zasluge te ratnom i spomen-kolajnom.

Premda je, kako se iz ovoga vidi, u vojsci vrlo uspješno djelovao, nije ipak ostao dugo u vojnoj službi, već je iza smrti svog oca g. 1879. preuzeo upravu svog vlastelisntva »Balagovi dvori«. Otada se svom dušom posvetio praktičnom gospodarstvu na ovom posjedu, a počeo se sve više zanimati i za općeniti rad i napredak na svim poljima narodnog gospodarstva, Uz to se bavio i politikom, te je kao narodni zastupnik od god. 1887. do god. 1906. zastupao samoborski kotar na hrv. saboru.

Početkom ožujka g. 1907. — za vrijeme narodne vlade — bio je imenovan velikim županom županije varaždinske. Odstupom spomenute vlade odrekao se i on ovog svog odličnog položaja.

Obzirom na njegovo djelovanje u narodno-gospodarskom pogledu spomenuti nam je njegovo sudjelovanje u poslovanju Samoborske štedione, čijim je predsjednikom još i danas te rad kod Hrv.-slav. gospodarskog društva, čijim je odbornikom bio više godina.

Glavni pak rad g. Kiepacha oko unapredjivanja naših poljoprivrednih prilika usredotočen je u poslovanju Hrvatske poljodjelske banke, napose u nastojanju oko razvitka i napretka njezine zadružne organizacije. On je sudjelovao već kod osnutka Hrvatske poljodjelske banke, te je od početka članom njezinog ravnateljstva i upravnog vijeća, a početkom god. 1906. izabran je i II. potpredsjednikom njezinim.

Cijeneći njegove vrline, delegirala ga je naša centrala i u ravnateljstvo Hrvatske zadružne banke za Bosnu i Hercegovinu u Sarajevu te u poslovni odbor iseljeničke poslovnice »Putnik«. Kod potonje tvrtke obnaša čast predsjednika te s interesom sudjeluje u radu oko sredjivanja jadnih naših iseljeničkih prilika. Osim toga je i članom odbora društva Sv. Rafaela za hrv. iseljenike.

Naročitu ljubav i brigu posvetio je g. Kiepach uspješnom radu i razvitku hrvatskih seljačkih zadruga. Sam je već početkom g. 1901. osnovao hrvatsku seljačku zadrugu u Lugu, koja je bila jedna od prvih te kojoj je on i danas predsjednikom.

U banci je svakom zgodom nastojao, da se naše zadrugarstvo širi i unapredjuje te da se zadrugama od strane centrale u svakom pogledu dolazi u susret do skrajnih

granica mogućnosti. Napisao je »Poslovnik« za hrvatske seljačke zadruge, koji je našim zadrugarima, napose blagajnicima bio prvim putokazom i učiteljem za vodstvo zadružnih poslova i knjiga, a i danas na temelju tog poslovnika upravljaju zadruge svojim poslovima. Predsjedao je prvim zadružnim sastancima, što su se prije provedene zadružne reforme obdržavali u samoj banci te je i tim zgodama lijepim i svakomu razumljivim načinom u našim zadrugarskim redovima širio pravi zadružni duh. Nakon provedene reforme u našoj zadružnoj organizaciji te iza odstupa presvijetloga g. nadbiskupa-koadjutora dra. Bauera sa predsjedništva središnje sveze hrvatskih seljačkih zadruga, bude g. 1912. g. Kiepach izabran predsjednikom ove sveze, koju službu i čast i danas obnaša.

Njegov rad na polju zadrugarstva od prvog njegovog početka pa sve do danas tako je opsežan, ustrajan i uspješan, a njegova ljubav i privrženost zadrugarstvu tako je iskrena i odana, da ga punim pravom možemo nazvati ocem hrvatskog seljačkog zadrugarstva. Baveći se čitavi niz godina proučavanjem zadrugarstva ne samo kod nas nego i onog u vanjskom, naprednijem svijetu, stekao je g. Kiepach nepokolebivo uvjerenje, da je udruživanje po načelima Raiffeisenovim najjače sredstvo, koje može hrvatskom seljaku osigurati opstanak i napredak u gospodarskom i ćudorednom pogledu. Stekavši sam to uvjerenje, nastojao je svakom zgodom, da ovu svoju živu vjeru u veliku moć zadrugarstva ulijeva u široke slojeve hrvatskog seljaštva te da mu tako pruži sigurno sredstvo, kojim će se moći podiči na viši stepen kulturnog života.

Nismo nakanili, da danas njegov rad u potankostima iznosimo, jer to ne može biti predmetom tek jednog ovakovog članka. Presvijetli gospodin Milan pl. Kiepach — hvala Bogu — svjež je i čil te će, uvjereni smo, na utrtom putu svoje zdrave misli muževnom snagom i dalje provadjati, svoj iskustvom potkrijepljeni, rodoljubni rad na zadružnom polju nastaviti. Potom bit će još vremena, da se na čitavo njegovo djelovanje osvrnemo potanje, kako ono to zaslužuje, a zasad želimo samo vrijednom i uglednom predsjedniku naše sveze, da mu Bog dade doživiti onakove opće korisne plodove zajedničkog našeg zadrugarskog rada, kakove si je on sam u svojoj plemenitoj duši zamišljao te ih nastojao neumorno i požrtvovno polučiti.

Dr. Ljudevit Prohaska:

Držanje goveda na paši.

Lijepi napredak naših stočara vidimo u tom, što znadu bolje hraniti i timariti stoku, što grade bolje i zdravije staje i što se pomoću udrugarstva poslužuju sa dobrim rasplodnim životinjama. Samo u jednom kao da je napredak najteži. Naši stočari kao da ne znaju još dovoljno cijeniti veliku korist gibanja stoke na čistom zraku i upliv sunčanoga svijetla na stoku. Za stoku, koja još raste, je držanje na paši — gdje ima dosta gibanja i čistoga zraka — tako nužno, da mnogi stočarski stručnjaci tvrde, da se bez valjane paše junad uopće ne može dobro uzgojiti i da je u takovom slučaju bolje napustiti uzgoj stoke i radije kupiti već uzrasle krave.

Zbilja u Njemačkoj sve stočarske udruge redom uvidjaju, da im stočarstvo bez pašnjaka dobro ne uspijeva, pa osnivaju zajedničke pašnjake barem za junad.

Koje su dakle osobite prednosti držanja goveda na paši?

1. Čisti zrak. U staji je govedo prisiljeno podjednako udisati škodljive plinove kao ugljičnu kiselinu, koja se kroz disanje razvija, zatim amonijak, koji se iz gnoja ishlapljuje. Zločesto gradjene i nečiste staje su uz to pune prašine, smrada, vodenih para i t. d. Od ovakovog nečistog zraka životinjama oslabe pluća, pa brzo i lako dobiju plućnu tuberkulozu ili sušicu

Ako životinje imaju prilike iz staje na neko vrijeme doći na pašu, brzo im se stanu razvijati i jačati pluća, pa ne samo da ne dobiju tuberkulozu, nego se što više i izliječe, ako su bile na početku te bolesti.

U krajevima, gdje se stoka drži redovito na paši, naći je samo dva posto tuberkuloznih životinja (na pr. Oldenburg); nasuprot se nalazi 30 do 40 posto tuberkuloznih goveda u onim krajevima, gdje se stoku ne pušta na pašu nego isključivo drži u staji (na pr. u srednjoj Njemačkoj i kod nas na mnogim mjestima).

2. Svijetlo. Čisti zrak djeluje tako, da se pluća ojačaju, pa su onda otpornija protiv navale bolesti, a svijetlo ima dapače tu moć, da ubija uzročnike bolesti napose bacile tuberkuloze. Ako na primjer bolesna krava na paši izbaci sa slinom ili hračkom uzročnike tuberkuloze, to ovi uzročnici na sunčanom svijetlu odmah uginu, pa ne mogu prelaziti na drugu kravu. U staji nasuprot ne uginu tako brzo, pa mogu lako dospjeti u drugu zdravu životinju, te ju okužiti sa bolešću.

I druge razne kužne bolesti, koje u stajama često haraju, odmah nestanu, ako se životinjama dopušta polazak paše. Za vrijeme širenja bolesti slinavke i šapa opazilo se je ,da su tu bolest najlakše pretrpila goveda na paši. U Frieslandu su goveda na paši tako lako bolovala na slinavki, da se često bolest uopće nije ni opazila.

Svijetlo ima osobito velik upliv na stvaranje zdrave crvene krvi. Životinje sa zdravom krvi najbolje uspijevaju te su najotpornije protiv bolesti. U stajama, gdje nema mnogo svijetla, goveda pobolijevaju na bljedobolji.

3. Gibanje na paši. Osobito izvrstan upliv na rast i razvitak životinja ima gibanje na paši. Na oko se čini kao da se stoka u staji bolje razvija. No u zbilji ima ovakova stoka slabe i mekane kosti, vodeno meso te uopće više masti nego mesa. Kada se ovakovo u staji uzraslo govedo upotrijebi za rad, onda izgubi mast i oblinu, te se vidi zločesta gradnja tijela bez mišica i bez snažnih kostiju. Na paši goveda ne postaju tako debela, ali zato dobiju lijep i pravilan kostur i zdrav, snažan izgled, jer je sve na njima zdravo i razvijeno: kosti, mišice, pluća, probavila i t. d.

Svakom stočaru poznata je ova mudrost: najviše koristi se dobiva samo od zdrave stoke. Svagdje se je moglo opaziti, da je ona stoka i kod držanja u staji najzdravija, koja je u mladosti i ljeti imala prilike polaziti pašu. Svaka naša marvogojska udruga, koja nastoji uzgojiti stoku sa valjanim i bespogriješnim kostima i kojoj je stalo do toga, da postotak tuberkuloznih goveda bude što manji, morati će za žensku junad osnovati zajedničke, dobro uredjene i pognojene pašnjake, a za mušku telad morat će svaki stočar urediti barem malo kakovo trkalište uz kuću.

4. Hrana na paši. Hrana na paši je osobito zdrava za životinje. Od mlade sočne paše junad osobito izvrsno uspijeva, a krave daju mnogo više i boljega mlijeka. Profesor Hitther je istraživao, za koliko daju krave više mlijeka na paši nego prije paše, pa je našao, da je jedna krava davala:

14 dana prije paše			na paši		
God.	mlijeka kg	masti kg	God.	mlijeka kg	masti kg
1904.	10.50	3.185%	1904.	13.14	3.363%
1903.	11.08	2.99 „	1903.	12.05	3.22 „
1902.	10.87	3.03 „	1902.	12.12	3.19 „
1901.	10.31	2.965 „	1901.	12.56	3.08 „

Da hrana na paši dobro djeluje na razvoj tijela, vidi se potom, što goveda na paši nikada ne dobiju veliki i viseći trbuh, dočim se to kod hranidbe u staji vrlo često dogadja. Često su mi se tužili stočari na razvoj svojih bikova ovako: ako mu ne daju jesti, koliko hoće, onda omršavi a ako mu dadu jesti, koliko hoće, onda do-

bije velik trbuh. Ja sam na ovakove tužbe uvijek odgovorio, da bikovima treba više gibanja. Ako se životinje redovito gibliu, onda im se hrana ne nakupi u probavilu i ne zastoji tako dugo u želucu i crijevima, nego se brže i potpunije probavlja, pa hrane prije nestaje iz probavila.

5. Za hranu na paši treba goveda pripraviti. Osobito mladu telad se nesmije iznenada iz staje potjerati na cijeli dan na pašu. Treba prije toga polagano priučati junad na pasenje. Najbolje se to čini, ako na trkalištu raste nešto trave pa se tele tamo nauči na pasenje. Inače se junad postepeno tako priuča na pašu, da se prvi dan istjera samo na jedan sat, kašnje na dva, tri sata i konačno na dulje vrijeme. Ako se junad bez prelaza istjera na pašu, mogu nastati kod nje prehlade i bolesti probavila.

Stariju junad i krave treba takodjer već u zimi pripraviti na pašu. Najbolja priprava hrana za pašu je sijeno, sječka, blitva, krumpir i t. d. Goveda, koja su zimi dobivala mnogo krepke hrane, ne izrabljuju pašu tako dobro, kao ona goveda, koja zimi nisu dobivala krepku hranu. (Augustin.)

Za telad vrijede opet posebna pravila:

Telad treba bezuvjetno do 6. ili 8. mjeseca njegove dobi krepko i dobro hraniti. Za pašu ih se pripravlja kroz jedno 14 dana sa sijenom i sa postepenim puštanjem na pašu, kako je već bilo opisano. Teladi valja dati mladju pašu sa sočnijom i nježnijom travom. I za dobre muzare je takova paša, jer onda daju više mlijeka. Slabijim muzarama i nedojkinjama može se prepustiti paša sa starijim travama. Da trava ne postane suviše starom, to se može pokositi prije paše, ali svakako još onda, dok nije previsoka i dok još ne cvate, jer se inače paša suviše iscrpi.

Na jako pognojenoj paši goveda nerado pasu pa i slabije uspijevaju. Jako gnojenu pašu biti će dobro najprije pokositi, a onda tek upotrijebiti za pašu. Umjerena gnojidba nema takav upliv na trave; ona povoljnije djeluje na razvitak dobrih trava. Ako na paši nema dovoljno hrane, onda se junadi i dobrim muzarama mora uz pašu dodavati druge dobre hrane.

Gdje u tlu nema dosta vapna, tamo se veoma preporučuje gnojidba paše sa vapnom. Kroz tu se gnojidbu baš razviju dobre biline, osobito djeteline, koje izvrsno djeluju na razvitak kostiju.

Mnogi stočari se boje držati junad na paši, jer da se tamo tobože lako ozlijedi. Ozljede su velika rijetkost, dapače su rjedje nego u staji. Osiguravajuća društva traže manje premije za osiguravanje stoke, koja se drži na paši, nego za stoku, koja se drži u staji, jer im je dobro poznato, je stoka na paši mnogo zdravija i otpornija pa da tako lako ne ugine.

Pivničarski tečajevi.

Kao što imademo u novije doba izvrsno iskustvo sa zimskim gospodarskim školama te sa kuharskim tečajevima za žene, tako smo danas već stekli dobro iskustvo i sa pivničarskim tečajevima. Pobudom gostioničarske udruge i trgovačko-obrtničke komore držali su se ovog proljeća pivničarski tečajevi u Zagrebu sa 30 polaznika i u Križevcu na višem gospodarskom učilištu sa 18 marljivih polaznika. Istina je, da se je za ove tečajeve prijavilo u početku daleko više polaznika — osobito iz naših seljačkih krugova — no kako su ti tečajevi držani tek koja dva mjeseca iza oglašenog poziva na gospodare i kako su pali baš u doba najvećeg posla u gospodarstvu, to baš naši gospodari nisu mogli u onom broju tim tečajevima prisustvovati, kako bi to potrebno bilo. Uza sve to možemo mirne duše reći, da je uspjeh tih tečajeva bio veoma povoljan.

Namiče nam se ovom zgodom pitanje: zašto nisu naši vinogradari prijašnjih godina tražili obdržavanje pivničarskih tečajeva, i zašto nisu već prije obdržavani tečajevi (na pr. dva na križevačkom go-

spodarskom zavodu) tako dobro posjećeni bili — i to od vinogradara iz udaljenijih krajeva, kako je to ovaj puta bilo? — Na to ćemo odgovoriti: došle su slabe vinske godine, vino je slabo, a naš ga čovjek ne zna popraviti — pače ni očuvati od kojekakovih bolesti, koje ga osobito ljetos napadaju. K tome dolazi još jedna činjenica. Prošle se je godine naime počeo provadjati novi vinski zakon, koji je mnogo stroži od prijašnjega. Nepoznavanje odredaba novog vinskog zakona uzrokovalo je gotovo zbrku, pa je trebalo na pivničarskim tečajevima uputiti naše ljude u nove zakonske odredbe i manipulacije, koje zakon dozvoljava. Progledamo li, kako je došlo do novog vinskog zakona i koja mu je svrha, vidjeti ćemo, da zakon ide — ako je i strog — za tim, da zaštiti vinogradara i poštenog proizvoditelja vina, pa ga se gospodari ne trebaju bojati, ali ga moraju točno poznavati.

U zemljama, koje proizvadjaju vina, davno se je osjećala potreba, da se trgovina i promet vina uredi zakonskim putem, pa da se tako zapriječi patvaranje njegovo, koje škodi ne samo konzumentima već i znatno prikraćuje solidne vinogradare i trgovce vinom. Prijašnji su vinski zakoni u raznim zemljama nastojali, da zapriječe prodavanje i raspačavanje patvorenih vina. Medjutim ovakove ustanove zakona nijesu mogle, da zadovolje vinogradare, jer je patvorina bilo poradi nedostatne kontrole i dalje, budući da se samom kemijskom analizom ne dadu patvorine dokazati osim u najgrubljim slučajevima. Kemijska znanost i ako je napredovala u ispitivanju patvorenih vina, napredovala je takodjer i u tome, kako se prave patvorena vina, a da se po zakonu ipak ne mogu manisati.

Vinogradari su, uvidjevši, da ovakav zakon ne može štititi njihovih interesa, nastojali, da se zakonskim putem stave pod što intenzivniji nadzor podrumi navlastito onih, koji u veliko trguju vinom.

Zakonodavci su bili prisiljeni, da ovim opravdanim željama vinogradara udovolje. Tako su u Francuskoj, Njemačkoj i kod nas, a i u drugim zemljama nastali novi vinski zakoni, koji glavnu kontrolu prenašaju u podrume, skladišta i druge prostorije vinskih trgovaca, pa tim nastoje svako patvorenje unaprijed zapriječiti.

Kako su se napretkom racionalnoga pivničarenja uveli razni postupci s vinom i moštom, koji možda na prvi pogled nijesu savim »naravni«, to novi vinski zakon točno nabraja postupke, koji su dozvoljeni. Od ovih mnogih zakonom dozvoljenih postupaka (kao n. pr. dodavanje sladora, oduzimanje kiselina) mnogi nijesu poznati ni našim inteligentnijim gospodarima, ili ako su im poznati, drže, da se ti postupci ne slažu sa čašću jednog poštenog vinskog producenta. Ovakovi i slični krivi nazori vladaju kod većine naših vinogradara.

U pivničarskim tečajevima su mnogi krivi nazori uklonjeni, vinogradari upućeni su, da oplemenjivanje i popravljanje vinskog produkta za loših godina — po manipulacijama, koje zakon dozvoljava — nije »pančovanje« niti »patvaranje«, već je ono potrebno, da naše vino može doći na trg, koji zahtijeva samo stalna i dobra vina.

Mnogi vinogradar otišao je sasvim zadovoljan sa pivničarskog tečaja, jer je uvidio, da treba s vinom isto onako postupati, kako rade već dugo napredniji gospodari, pak će si i hrvatsko vino ponovno prodrijeti put u svijet, na svjetsko tržište.

Samo neupućeni ljudi ili ljudi, koji imadu koristi od neznanja našeg vinogradara, mogli su vinogradare odvraćati od sladorenja mošta i drugih vani već vrlo običajnih manipulacija s vinom i moštom.

Ovih dana drži se sličan pivničarski tečaj u Sisku, pak nema sumnje, da će i oni vinogradari i vinari moći tamo ljude uputiti na korist ovakovih tečajeva.

—M.—

Vladimir Šteiner — Leipzig:

Zašto treba ceste i putove uredjivati i uzdržavati?

Govoriti o putovima i cestama nije kod naših seljaka nimalo zahvalna stvar. Nema gotovo većih neprilika, nego kad treba urediti putove i ceste. Uopće nikad nisam vidio veće mrzovolje kod seljaka, nego što je pokazuje, kad se govri ili radi o putovima i cestama. Nitko ne će rado prionuti na odredjeni i odmjereni posao, jer ga muči misao, da će drugi na tom putu voziti, a on ga mora rediti. Muči ga misao, da je nepotrebno urediti put, jer da bi on i na neuredjenom putu jedan ili dvaput svoj gnoj, žito i t. d. mogao otpremiti i dopremiti. Tako imade još sijaset navoda, zašto naš narod ne će ljubavlju, da uredi čestite putove i ceste. Možda imade katkad i takovih navoda, momenata i prilika, da bi čovjek najvolio samo nehajno slegnuti ramenima i usprkos protivnog uvjerenja — šutjeti. Ovo čuvstvo, ako nas i obuzme časovito, ne smije nas općenito obuzimati. Ne smije zato, jer je nedvoumno dokazano, da uredjeni putevi i stupanj (stanje) njihovog uredjenja, uplivaju znatno na čisti dobitak našeg gospodarenja uopće, pa zato se ne može dosta naglasiti važnost toga pitanja.

Jedan njemački gospodar je proračunavao upliv raznih putova na konačni čisti prihod kod prevažanja pojedinih gospodarskih proizvoda na razne udaljenosti. Konačno je došao do takovih rezultata, te je uvidio, da često samo dobro gradjene i dobro uzdržavane ceste mogu povećati čisti prihod općeg gospodarstva. Evo njegovih istraživanja na temelju udaljenosti od 5, 10 i 20 kilometara:

Prevoz na običnoj cesti (koja nije gradjena) za jedan metrički cent stoji poprečno za	udaljenost od		
	5 km	10 km	20 km
	37 fil.	55 fil.	108 fil.

Prema tomu iznosi prevoz od poprečne vrijednosti za gornje udaljenosti kod

Vrsti gospodarsk g proizvoda	Poprečna cijena za m. c. K	u %		
Raž . . .	15·—	2·5	3·7	7·2
Sl. repa .	2·—	18·5	27·5	54·0
Krumpir	3·—	12·3	18·3	56·0
Mlijeko.	12·—	3·1	4·6	9·0
Gnoj . .	—·70	52·9	78·6	154·0

To znači, da trošak za prevoz raži od poprečne vrijednosti K 15.— stoji na 5 km 2.5%, na 10 km 3.7% na 20 km 7.2%. Kod sladorne repe vidimo, da odnosni prevozni troškovi na običnoj cesti od 20 km stoje 54% od njene vrijednosti, dakle više nego polovicu. — Krumpir na 20 km uz iste prilike, kao što smo prije spomenuli, 56% od vrijednosti, a gnoj nas stoji 154%, t. j. jedan i pol puta više, nego li je njegova vlastita vrijednost.

Drugojačije je to kod gradjene ceste ili — kako se naziva — umjetne ceste.

Prevoz na gradjenoj cesti za jedan metr. cent stoji poprečno za	udaljenost od		
	5 km	10 km	20 km
	15 fil.	23 fil.	44 fil.

Prema tomu iznosi prevoz od poprečne vrijednosti za gornje udaljenosti kod

Vrst gospodarskog proizvoda	Poprečna cijena 1 c. m. K	u %		
Raž . . .	15·—	1·0	1·5	2·9
Gnoj . .	—·70	15·7	21·4	32·9

Već iz poprečne cijene za prevoz jednog metričkog centa kojeg gospodarskog produkta vidimo ovdje veliku razliku. Tako su cijene:

	na 5 km	10 km	20 km
kod obične ceste	37 fil.	55 fil.	108 fil.
kod gradjene ceste	15 fil.	23 fil.	44 fil.

Jasno se to odrazuje kod proizvoda najniže vrijednosti t. j. kod gnoja, gdje trošak prevoza kod obične ceste iznaša na 20 km 154% od vrijednosti, a kod gradjene i dobre ceste za istu udaljenost samo 32.9 posto od vrijednosti.

Mogli bismo još navesti i željeznički prevoz, nu taj nas ne zanima toliko, jer je taj put računan samo na velike udaljenosti, a nas je zanimalo prije svega vidjeti, koliku korist uredjeni putovi mogu pružiti gospodarstvu.

Kako se iz svega toga razabire, mora svaki nas iz gospodarstvenih razloga biti zato, da nam se ceste i putovi dobro urede, jer samo na dobro uredjenoj cesti i na dobro uredjenom putu kadri smo u s p j e š n o gospodariti.

Zamislite si one brojeve i one troškove, koje bismo dobili prigodom istraživanja na vašim putovima, i tamo, gdje uopće nemate putova, pak ćete uvidjeti, zašto pojedini naši krajevi ne mogu napredovati, zašto tako loše stoji naš čitavi narodni gospodarski napredak. Svagdje nalazimo nešto zla, a kad se sve to zlo zbroji, onda je jasno — otkuda toliki naši neuspjesi.

Zato se ne može dosta naglasiti, da treba rediti ceste i putove te graditi nove takove, gdje je to nužno. Ovakovom poslu moramo se svaki puta svi dragovoljno odazvati te raditi prema zadrugarskom načelu: svi za jednoga, a jedan za sve! Ako i rjedje na kojem mjestu trebamo koji put ili cestu, to ćemo je drugdje trebati više, pa zato se ne smije nitko ustručavati, da uredi odredjeni mu dio puta, niti se zbog toga svaditi i tužakati, nego svojski prisukati rukave, kad takav posao dolazi na red. Treba i pritom imati na umu, da kad radimo za opću korist, radimo i za korist svoju vlastitu, jer korist, što je imamo od cesta i putova upliva znatno na konačni čisti prihod u čitavom našem gospodarstvu.

Dragutin Ružić:

Zaprijeke uspješnom poslovanju s robom.

Premda se promet s robom kod naših zadruga zadnjih godina postepeno sve to ljepše razvija, ipak se tu i tamo ukazuju u tom poslovanju i neke loše pojave, koje bi mogle, ako učestaju, postati zlim mjerilom za sveukupno zadružno poslovanje s robom. Pokušat ću, da te zle pojave ukratko prikažem.

Nekoje zadruge naručuju robe više, nego što je u jednoj godini mogu prometnuti. Dogadja se to poradi toga, što ravnateljstvo prije narudžbe ne uzima u obzir f a k t i č n u p o t r e b u s v o j i h č l a n o v a, već naručuje robu ili poprijeko prema broju članova ili uopće bez ikakova temelja i proračuna. To može da učini trgovac, koji niti točno zna, tko će kod njega i koliko će kupiti, niti je ograničen na broj mušterija. Nu zadruga, kojoj je dužnost, da namiri samo potrebe brojkom ograničenih svojih članova, ne može i ne smije tako postupati. Trgovac može staviti na kocku cijeli svoj uspjeh, dok se zadruga ne smije toj pogibelji izvrći. Stoga je prva dužnost ravnateljstva ispitati potrebe članova, a onda tek naručivati. Kod toga se može ipak naručiti nešto više, bilo da se zaokruži stanovita množina, bilo da višak služi naknadnim prijavama za robu. Kod nekih će zadruga biti potrebno, da se naručitelji pismeno obvežu, jer je bilo i takvih slučajeva, da su zadrugari robu naručili, a kasnije ju nisu htjeli preuzeti. Ovo je žalosna pojava, koja se mora najstrože osuditi te iz zadružnog poslovanja bezuvjetno iskorijeniti, jer je upravo suprotna zadrugarskom duhu i shvaćanju.

Posljedica prevelike narudžbe robe jest redovno velika zaliha koncem godine. To pak nije nikako u prilog zadružnom poslovanju, jer se roba u prvom redu može pokvariti, cijene joj u narednoj godini mogu pasti, a da i ne govorimo o pogibli, da se ta roba ni u budućoj godini ne proda. Dalje

moramo uzeti u obzir, da kod toga gubimo i kamate od svote, što smo je za tu robu dali. Pribrojiti moramo još k tomu u većini slučajeva i iznos, što smo ga platili za prostor, gdje je roba pohranjena. Iz svega toga izlazi samo jedno: mi moramo naredne godine toj robi cijenu povisiti, ako hoćemo, da pokrijemo sve izdatke. Da li je to moguće? Redovito nije.

Nemanje je opasno davanje robe na dug i to u dva smjera: ili kad se daje odveć robe na dug ili na preduge platežne rokove. Daje li zadruga odveć robe na dug, ne služi ni najmanje probicima zadrugara, jer će im biti teže vraćati veće dugove nego manje. To dokazuje i činjenica, da su neke zadruge bile već primorane, da takove dužnike utuže, kako bi si osigurale svoje tražbine. Ustanove li se pak predugi rokovi za vraćanje duga, priučavaju se članovi na neplaćanje, a zadruga sama gubi na kamatima. I u takovim slučajevima mora se ravnateljstvo češće utjecati opomenama i tužbama. Tomu će se svemu izbjeći, ako ravnateljstvo točno odredi, koliko se može pojedinim članovima dati na dug. Rokovi za vraćanje mogu biti dulji ili kraći, već prema mjesnim okolnostima, a najbolje je, da se ustanove do vremena, u kojem obično članovi imaju novaca n. pr. poslije žetve ili berbe. Samo u iznimnim slučajevima n. pr. za nerodice ili koje druge prirodne nepogode može se platežni rok produljiti. No povrh svega toga mora se svuda nastojati, da se što više provadja načelo prodavanja robe za gotovo. Ovo je načelo redovito ne samo za zadruge nego jednako i za kupujuće zadrugare najzdravije i najprobitačnije, pak bi bilo najbolje, da se općenito drži i provadja.

Kod mnogih se zadruga ne posvećuje dosta pažnje knjiženju poslovnih slučajeva s robom. Naslovi »Roba« u knjizi blagajne na strani primitka i izdatka te posebni iskazi za robu, moraju nam u svako doba pokazati:

1. koju robu, u kojoj množini i za koj cijenu smo naručili;
2. koliko smo izdali za troškove do voza i dopreme robe;
3. koliko smo raspačali za gotov novac;
4. komu smo dali na dug, koju množini i za koji iznos i
5. kolika je možebitna zaliha.

Na taj će način biti uvijek moguće ustanoviti, da li posao s robom napreduje ili nazaduje, a bit će znatno olakšani poslovi oko sastavljanja zaključnih godišnjih računa.

Konačno moram spomenuti, da zle pojave, koje sam ovdje iznio, nisu doduše općenite, nego se zasad još rjedje pokazuju ali to nas neka ne uljulja u nehaj, već nastojmo, ako se gdje ovakove zaprijeke pojave, ugušiti ih odmah u klici. Propustimo li to s početka učiniti, mnogo će nas truda stajati, da tim zaprijekama kasnije stanemo na put.

Iz naše statistike.

O zajmovima, koje primaju zadruge od Hrvatske poljodjelske banke kao centrale, vodi se točna statistika i to ne samo obzirom na njihovu visinu, već i na svrhu, u koju će se ti zajmovi razdijeliti medju zadrugare. — Prije isplate svakoga zajma po centrali mora dotična zadruga priposlati točno ispunjen »Popis« s podacima za one članove, kojima će se podijeliti zajmovi i u koju svrhu. — Dakako da centrala daje zajmove samo u gospodarske i druge nužne svrhe, kao što su: nabava zemljišta, blaga, gradnja kuća i gospodarskih zgrada, nabava strojeva i gospodarskih potrepština, isplata dugova i isplata uložaka, — pa se prema tomu u statistici i razvrstavaju.

U ovom članku želimo čitaocima »Hrvatskog udrugara« predočiti statistiku o zajmovima, izdanim zadrugama, u godini 1912., a da bude to naše razmatranje poučnije, činit ćemo prispodobe s g. 1911.

Hrvatske seljačke zadruge primile su u g. 1912. od svoje centrale mjenbenih zajmova u iznosu od K 580.845.—, dočim su u g. 1911. primile sveukupno K 953.135.—, dakle u g. 1912. manje za K 372.290.—. Te brojke dokazuju jasno, da su zadruge u g. 1912. obzirom na napeto stanje na novčanom tržištu dobro shvatile svoju dužnost prema centrali, te da su obustavile izdavanje zajmova na najmanje, — a dosljedno tomu stegnule i potraživanje novih mjenbenih zajmova od centrale. — Ovu našu tvrdnju dokazuju i ove brojke: U godini 1911. u posljednja tri mjeseca primile su zadruge od centrale zajmova u iznosu od K 196.500.—, dočim su u ista ta tri mjeseca u godini 1912. primile samo K 88.085, dakle za K 108.415 manje, nego li u godini 1911. Nu ne samo, da su zadruge stegnule svoje potraživanje zajmova od centrale, već su marljivo slale otplate i time dokazale, da su temelji, na kojima stoje, čvrsti i jaki.

Sad prelazimo nato, da vidimo, u koju su se svrhu izdavali zajmovi ,pa ćemo i tu uzeti u obzir g. 1911. i 1912.

Zadrugama je izdano zajmova:	1911.	1912.
za nabavu blaga	K 103.495·—	K 52.930·—
za nabavu zemlje	K 248.980·—	K 137.150·—
za nabavu srojeva i gospod. potrepština	K 198 187·—	K 91.504·—
za gradnju kuća i gospod. zgrada	K 71.110·—	K 48.223·—
za isplatu uložaka	K 191.170·—	K 182.667·—
za isplatu dugova	K 140.193·—	K 68.371·—
ukupno	K 953.135·—	K 580.845·—

Iz ove skrižaljke razabiremo, da je u g. 1911. bilo sveukupno izdano zadrugama skoro još jedanput toliko zajmova, koliko u godini 1912., a taj isti po prilici razmjer opažamo i kod svota zajmova, izdanih za nabavu blaga, zemlje, strojeva i gospodarski potrepština, za gradnju kuća i gospodarskih zgrada, te za isplatu dugova. — Nu kod zajmova izdanih za isplatu uložaka opažamo, da su te dvije svote u g. 1911. i g. 1912. skoro posve jednake, a to opet dokazuje najbolje, kako je djelovalo teško stanje na novčanom tržištu na ulagače, koji su zadrugama otkazali znatne svote svojih prištednja. — Razmjerno naime prema sveukupnom iznosu izdanih zajmova u g. 1912. odgovarala bi za isplatu uložaka svota od po prilici K 95.000.—, a u istinu je izdano — kako iz skrižaljke razabiremo — K 182.667.—. Nu to nije još sve, jer moramo imati na umu, da je to samo ona svota, koju je centrala predujmila zadrugama za isplatu otkazanih uložaka, te da se taj iznos znatno i višestruko povećava onim svotama, kojima su zadruge iz vlastitih sredstava isplatile otkazane uloške.

Nadalje razabiremo iz ove skrižaljke, da je najviše zajmova izdano za nabavu zemlje, a najmanje za gradnju kuća i gospodarskih zgrada. To je vrlo utješna činjenica, jer su glavnice najplodonosnije uložene pa želimo, da tako bude i nadalje. Poželjno bi ali još bilo, da se u buduće znatno umanji svota zajmova, izdanih za isplatu dugova. Zadrugari bi naime morali nastojati, da svoje dugove izvan zadruge namire dohotkom od svoga gospodarstva, a ne da radi naplate starih dugova čine nove dugove kod zadruge. — Oni su time samo izmijenili vjerovnike, te su prištedjeli doduše razliku na kamatima, — al druge pogodnosti nemaju, jer za isplatu duga podignuti zajam ne mogu upotrijebiti za podignuće svoga gospodarstva.

Još će zanimati čitaoce »Hrvatskog Udrugara«, kako su izdavani zajmovi u pojedinim mjesecima godine 1911. i 1912. To nam lijepo i pregledno predočuje ova skrižaljka:

Zajmovi izdani u:	1911.	1912.	Razlika:	
siječnju	K 43.100·-	K 39,700·-	manje za	K 3.400·-
veljači	K 50.145·-	K 41.900·-	„ „	K 8·245·-
ožujku	K 140.820·-	K 113.140·-	„ „	K 27.680·-
travnju	K 142.090·-	K 84.530·-	„ „	K 57.560·

svibnju	K 125.910·-	K 44·900·-	„	„	K 81.010·-
lipnju	K 78·420·-	K 56.000·-	„	„	K 22·420·-
srpnju	K 96.360·-	K 29.100·-	„	„	K 67.260·-
kolovozu . . .	K 46.710·-	K 22.300·-	„	„	K 24 410·-
rujnu	K 33.080 -	K 61.190·-	više	„	K 28.110·-
listopadu . . .	K 76.940 -	K 40.685·-	manje	„	K 36.255·-
studenom . . .	K 54.470·-	K 8.800·-	„	„	K 25.670·-
prosincu . . .	K 65.090 -	K 18 600 -	„	„	K 46.490·-
ukupno	K 953 135·-	K 580.845·-	manje za		K 372 290·-

Iz ove skrižaljke razabiremo, da je potražba za zajmove rasla od siječnja do ožujka — dotično travnja, u kojim je mjesecima postigla vrhunac, a to je i posve razumljivo, jer u proljeće treba da se u gospodarstvo stave: glavnica, rad i snaga, ako hoćemo, da u ljetu i jeseni iz njega izvučemo primjerenu korist. Od mjeseca travnja dalje postepeno padaju svote izdanih zajmova i to u godini 1911. sve do rujna, a u g. 1912. do kolovoza. — Zanimivo je ali opažanje, da su zajmovi u god. 1911. u posljednja tri mjeseca dosta veliki, dočim u g. 1912. vidimo, da je u mjesecu rujnu dignuto skoro triput više, nego u mjesecu kolovozu, a da tad u listopadu i dalje zajmovi padaju, dok u mjesecu prosincu ne spadnu na najmanje.

Ova činjenica dokazuje, da su zadruge, kad su vidjele teškoću na novčanom tržištu, obustavile potraživanje zajmova od centrale, te da su nastojale potrebama svojih članova udovoljiti iz vlastitih sredstava.

Kad promatramo razliku izmedju izdanih zajmova u g. 1911. i 1912. tad opažamo, da je ta razlika bila najmanja — skoro posve neznatna — u mjesecu siječnju, tako da je u g. 1911. izdano samo za K 3.400.— više, nego li u g. 1912. — Najveću pak razliku opažamo u mjesecu svibnju, jer je taj mjesec u g. 1911. izdano zajmova više za K 81.010.—, nego li u istom mjesecu g. 1912. — Nu još nešto veoma značajna opažamo kod tih razlika. — U svim naime mjesecima izdano je u g. 1912. manje, nego u g. 1911., jedino čini iznimku mjesec rujan. U g. 1911. izdano je u mjesecu rujnu zajmova u iznosu od K 33.080, dočim je u g. 1912.. izdano u tom mjesecu K 61.190.—, dakle za 28.110.— v i š e nego li u g. 1911. Ova nas činjenica ne će iznenaditi, kad pomislimo, kako je u tom mjesecu prošle godine nastala upravo neka strava medju ulagačima radi napetih odnošaja u političkom svijetu, te kako su mnogi ulagači upravo nagrnuli u štedionice, a i naše zadruge, da podignu svoje prištednje. — Dakako, da zadruge nijesu mogle u svim slučajevima iz svojih vlastitih sredstava udovoljiti zahtjevima svojih ulagača, pak su stoga bile prisiljene zamoliti svoju maticu Hrvatsku poljodjelsku banku za pripomoć, koju im je ova vazda najpripravnije pružila. — Tu se je najbolje pokazalo, kako se hrvatske seljačke zadruge mogu i smiju potpunim pouzdanjem obratiti na svoju maticu — Hrvatsku poljodjelsku banku, te kako veliku materijalnu i moralnu pomoć daje ovakova solidna sveza svim našim zadrugama. — Ovaj uzajamni rad donio je, a donijet će i u buduće žudjene plodove, te će sve više jačati povjerenje u čitavu našu zadružnu organizaciju.

To pak povjerenje jest posve opravdano, jer u ovim teškim vremenima nije nigdje zapelo poslovanje zadruga, već su one mogle vazda i na vrijeme udovoljavati svim opravdanim zahtjevima, koji su se na njih stavljali. Kao što se zlato u vatri kuša, tako je eto okušana moć i snaga našeg zadrugarstva za vrijeme ove teške krize.

I & I.

Edmund Križnjak:

Kakav gospodar — takav sluga.

Neki engleski vlastelin imao vrlo lijepo i opsežno imanje, koje mu moglo nositi kakovih 16.000 kruna. Odluči, da sam gospodari, nu za nekoliko godina se toliko zaduži, da je polovicu posjeda bio prisiljen prodati. Videći da ne može uspjeti, dade drugu polovicu nekom gospodaru na 12 godina u zakup. — Kad je 12 godina minulo, reče zakupnik vlastelinu: ne bi li bio voljan prodati mu sav posjed, što ga u zakupu drži.

Gospodar sav u čudu zapita: »Ma kako ste za Boga mogli si tu steći toliko novaca, da to imanje kupite? Kako ste to gospodarili? Ta ja sam imao još jedamput toliko sjenokoša i oranica, nisam nikomu plaćao zakupnine, pa nisam uspio, dapače sam se još i zadužio. Vi mi pako plaćate svake god. K 8000.— zakupnine, pak evo hoćete sad imanje kupiti. Kako ste to uradili?«

»Posve jednostavno« — odgovori zakupnik. — »Razlika izmedju našega gospodarenja sastoji u riječima: »idite« i »idimo«. Vi ste svojoj služinčadi i težacima govorili: »idite na posao«, i ostali ste kod kuće. — Ja sam pako vazda prvi ustajao te svojim ljudima govorio: »hajde idimo sad na djelo«, te sam bio s mojim radnicima čitav dan zajedno, dočim ste vi dugo ležali, a težaci su radili, kako su htjeli.«

Sad je istom uvidio vlastelin, — ali prekasno! — da gospodar mora prvi ustajati, pri svakom poslu biti, te vazda nadgledati svoju družinu i težake. Družina i težaci manje ili više svagdje su jednaki; ako se ne nadziru, posao će kojekako obaviti. — Istina je zato prava: kakav gospodar — takav sluga, jer samo oko gospodarevo tovi blago.

Bilješke i vijesti.

† Franjo Čokel.

I opet nas evo pred naše zadrugare s tužnom vijesti, koja će — uvjereni smo — bolno dirnuti i duboko ražalostiti sve one, koji su vrijednog pokojnika poznavali koli kao čovjeka, toli i kao zvaničnika. U nedjelju, 15. lipnja 1913. u 6 sati u jutro — baš pred svoj imendan — ispustio je svoju plemenitu dušu Franjo Čokel, glavni nadzornik zadruga kod Hrvatske poljodjelske banke.

Blagopokojni Franjo Čokel rodio se je prije 33 godine u ubavom Samoboru od gradjanskih roditelja, te je nakon svršenih nauka djelovao kroz niz godina kao revizor vjeresijskih udruga, a prije 6 i pol godina postao je činovnikom Hrvatske poljodjelske banke i to u svojstvu nadzornika hrvatskih seljačkih zadruga. — Ovu svoju službu vršio je savjesno, marno i točno, te je kod toga pokazao toliko vještine, okretnosti i posebnog razumijevanja, da je naskoro svratio na sebe pozornost svojih pretpostavljenih, — a posljedica toga bila je, da je bio imenovan tajnikom zadružnog odjela. Kao takav radio je sa svom pomnjom i pažnjom, te je mnogo pridonio uspjesima u našem zadrugarstvu. — Kod provedbe reforme zadružne organizacije smatrao je, da će moći svoje djelovanje bolje razviti nadzirajući hrvatske seljačke zadruge, pa je tako na svoju želju imenovan glavnim nadzornikom zadruga, u kojem ga je svojstvu eto zatekla prerana i neumoljiva smrt. Teška boljetica prikovala ga je pred tri mjeseca uz krevet, dok ga nije i posve shrvala, pa tako ostavlja mili pokojnik sve nas, a napose svoju teško ucviljenu suprugu, malog sinčića i dobru staricu majku, koja je u njemu vidjela svu svoju nadu!

Lijepa svojstva Franje Čokela i njegove zasluge na polju našeg zadrugarstva sjati će dugo i trajno iza njega, pa mu zato na rastanku na ovom svijetu kličemo kao posljednji pozdrav iz dubine naših srdaca:

»Vječna ti bila uspomena medju nama!«

J. G.

Nova hrvatska seljačka zadruga osnovana je u Demerju sa područjem, koje obasiže Demerje i Brezovicu. Osnutkom ove zadruge umanjit će se broj članova kod hrvatske seljačke zadruge u Štine dne 8. lipnja i kod hrvatske seljačke zadruge u Stupniku, jer preveliki broj članova smeta uspješnom razvitku zadruge.

Predavanje o stočarstvu održao je kod hrvatske seljačke zadruge u Prelošćici dne 1. lipnja vladin povjerenik g. Milan Novaković. Izvještaj o tom predavanju donosimo na drugom mjestu ovoga broja. Dne 22. lipnja održao je isti gospodin predavanje kod hrvatske seljačke zadruge u Banovoj Jaruzi.

Predavanje o ratarstvu održao je kod hrvatske seljačke zadruge u Čuntiću prigodom njezine glavne skupštine dne 1. lipnja g. Gustav Bohutinsky, profesor.

Predavanja o bolestima vinove loze kao i o sredstvima za obranu održana su 6. i 7. lipnja na kr. vinogradarskoj i voćarskoj školi u Iloku Predavanja održana su uz praktična pokazivanja slikama i uz uporabu različnih strojeva.

Predavanje o marvogojstvu kod hrvatske seljačke zadruge u Prelošćici. Dne 1. lipnja održao je kod hrvatske seljačke zadruge u Prelošćici vladin povjerenik za stočarstvo g. Milan Novaković pre-

davanje o naprednom marvogojstvu, o kom nas izvješćuje zadružni blagajnik g. Andrija Roksa.

Budući da se je isti dan slavila svetkovina presv. srca Isusova, činilo se, da se predavanje ne će moći održati, ali se ipak u odredjeni sat sakupilo toliko zadrugara, da svi nisu mogli stati u jednu sobu.

Gosp. je predavač najprije razložio, zašto je marvogojstvo kod nas s malim iznimkama isto kao i prije deset godina. Zatim je istaknuo, kako je marvogojstvo vrlo unosna grana gospodarstva, pa kako bi se prema tome istoj moralo posvetiti više pažnje, da u današnjim teškim prilikama crpimo od nje što više koristi To ćemo postići nabavom plemenitije pasmine bikova kao i junica, pa valjanim timarenjem blaga, što ćemo opet polučiti sijanjem više vrsti zelene krme. Ako se budemo i nadalje držali dosadanjeg načina timarenja, nije potrebno, da nabavljamo plemenitiju stoku, jer ćemo si samo naprtiti troškova, a blago popraviti ne ćemo. Gosp. je predavač nadalje prikazao, na koji su način neki krajevi naše domovine postigli ljepih uspjeha u marvogojstvu te tim završio svoje predavanje.

Poslije g. predavača istaknuo je predsjednik zadruge g. Roksa vrijednost i važnost ovakovih predavanja .Na žalost susreću pojedinci svaki korak, koji ide za unapredjivanjem našeg gospodarstva, nekim nepovjerenjem, koje djeluje i na većinu, pa oni uspjesi, koji se kod nekih polučuju, u tom nepovjerenju iščezavaju.

Nakon zahvale blagajnika zadruge g. predavaču, razišli su se zadrugari zadovoljni svojim domovima.

Nabava rasplodne stoke. Dne 8. lipnja otputilo se je posebno povjerenstvo u Badensku, da nabavi čistokrvnu simentalsku stoku. S povjerenstvom je otišlo i nekoliko naših zadrugara po naročitoj dozvoli kr. zemaljske vlade. Oko 20. lipnja stigao je u Zagreb posebni vlak sa 200 komada rasplodne stoke, koja je onda razdijeljena medju naručitelje.

Hrvatsko-slavonsko gospodarsko društvo kao središnja zadruga u Zagrebu. U mjesecu je svibnju Hrv.-slav. gosp. društvo kao središnja zadruga u Zagrebu održalo svoju glavnu skupštinu. Iz izvješća upravnog odbora objelodanjenog u »Gospodarskom Listu« vadimo ove podatke:

Koncem g. 1911. bilo je u svezi 87 gospodarskih društava kao zadruga, tijekom g. 1912 pristupilo je 7, a istupile su 3 zadruge, pak je prema tomu na koncu g. 1912. bilo u svezi 91 zadruga. No od tih je doista djelovalo samo 86 gosp. društava kao zadruga, jer je 1 pod sekvestrom, a 4 su u likvidaciji.

Osim toga postoji 11 gospodarskih podružnica, koje još nisu poprimile reformu, te ih centrala smatra članovima prinosnicima.

Sveukupni broj članova iznaša 11.191.

Zadružnih je dijelova uplaćeno sa strane gospodarskih društava kao zadruga centrali K 21.160.—.

Centrala je podijelila zajmova u iznosu od K 328.331.59 i to u mjenicama K 171655.57, a na tekući račun K 156. 676.02.

Kamatnjak se centrale kretao izmedju $7^1/_2$ do $8^1/_2$%.

Promet je s robom iznosio kod centrale K 1,109.706. Od toga je raspačano: umjetnih gnojiva 118 vagona, vinogradarskih potrebština 20 i tri četvrtine vagona, raznog sjemenja 24 vagona, žita i krmiva 586 vagona, od čega preko polovice otpada na dobave za vojni erar. Gospodarskih je strojeva raspačano za K 79.858.04.

Predavanja je održao kod gospodarskih društava kao zadruga svega 76, a osim toga je održana takova kod osnivanja i revidiranja zadruga.

Hrvatsko-slavonsko gospodarsko društvo kao središnja zadruga u Osijeku. Ovo je društvo održalo svoju glavnu skupštinu u mjesecu lipnju. Iz izvješća upravnog odbora za g. 1912. vadimo ove podatke:

Koncem g. 1912. bilo je u svezi 50 gospodarskih društava kao zadruga sa 2768 zadrugara. Najmanji broj članova u jednoj zadruzi iznašao je 13, a najveći 191. 16 je zadruga u županiji virovitičkoj, a 35 u županiji srijemskoj.

Gospodarskih je podružnica, koje su smatrane kao članovi prinosnici, bilo 23.

Kod centrale raspačano je robe za K 501.704.17 i to: strojeva za okruglo K 140.000, umjetnih gnojiva $83^1/_2$ vagona za okruglo K 83.000, žitarica $36^1/_2$ vagona za okruglo 74.000, sjemenja $4^1/_2$ vagona za okruglo K 60.000; vinogradarskih i voćarskih potrebština za okruglo K 68.000.

Savez srpskih privrednih zadruga na Primorju sa sjedištem u Dubrovniku. Godine 1912. poslovalo je 39 zemljoradničkih zadruga sa 1968 zadrugara. Zajmova su izdale zadruge K 345.666.07 od koje svote otpada popriječno na zadrugu K 8863, a na zadrugara K 175.70. — Uložaka imale su zadruge K 215.808.

Dug zadruga iznašao je K 157.740 ili po zadruzi K 4930, a po zadrugaru K 80.20.

Robe su nabavile zadruge za K 70.942.22, od čega je uplaćeno K 65.786.12 Od toga odtpada na jednu zadrugu K 18.19, a na jednog zadrugara K 36.

Zadružni dijelovi iznašali su K 62.677 ili po zadruzi K 1607, a po zadrugaru K 32.

Pričuvne glavnice iznašale su K 18.905.56 ili po zadruzi K 485.

28 je zadruga svršilo s dobitkom od ukupno K 4024.55, dok je 11 svršilo s gubitkom od ukupno K 1276.99.

Ukupni je promet iznašao K 957.021.16.

Osim ovih 39 zemljoradničkih zadruga nalaze se u savezu još 3 produktivne i 9 Šulce-Delitschevih zadruga.

U sveukupnoj se razmjeri svih tih zadruga ističe osobito stalna i dječja štednja u iznosu od K 15.342.18.

Stanje obrtnih i gospodarskih zadruga i zadružnih saveza u Austriji. Koncem godine 1912. iznosio je broj zadruga u svim zemljama, koje su zastupane u carevinskom vijeću, 18.837. Od tih je bilo 9.736 zadruga sa ograničenim, a 9101 zadruga sa neograničenim jamstvom. Po vrsti zadruga otpada na vjeresijske 12.123, na potrošne 1471, na poljodjelske 3425, na proizvodne 1161, na gradjevne 601, na ostale vrsti 56 zadruga. Zadružnih je saveza bilo 95. Najviše je zadruga u kraljevinama Češkoj i Galiciji, a najmanje u pokrajini Salzburg. Po narodnostima bilo je: 6538 njemačkih, 5303 českih, 2917 poljskih, 1525 rusinskih, 952 slovenskih, 488 hrvatskih i srpskih, 896 talijanskih i 218 rumunjskih zadruga.

Stanje njemačkog zadrugarstva 1. siječnja 1913. 1. siječnja 1913. bilo je u Njemačkoj ukupno 33.329 zadruga. Porast u godini 1912. iznosio je 2035 zadruga. Takav veliki porast nije njemačko zadrugarstvo već tamo od g. 1905. pokazalo. Od sveukupnog broja zadruga bilo ih je sa neograničenim jamstvom 20.885, s ograničenim jamstvom 12.282, dok ih je 162 bilo s neograničenim jamstvom i dužnošću nadoplate.

U slijedećoj skrižaljci poredane su zadruge prema svrsi, a označen je i porast u god 1912. prema god. 1911.:

	1911.	1912.	porast
1. Vjeresijske zadruge	18.057	18.746	689
2. zadruge za preradjivanje sirovina obrtnih	394	427	33
3. zadruge za preradjivanje sirovina gospodarskih	2.116	2.201	85
4. nabavne zadruge	236	259	23
5. zadruge za nabavu strojeva i ratila	17	17	—
6. zadružna skladišta obrtna	109	113	4
7. zadružna skladišta, gospodarska	474	486	12
8. zadruge za nabavu i skladišta, obrtna	150	151	1
9. zadruge za nabavu i skladišta, gospodarska	20	21	1
10. proizvodne zadruge, obrtne	381	418	37
11. proizvodne zadruge, gospodarske	3.878	3.934	56
12. marvogojske i pašnjačke zadruge	354	403	49
13. konsumne zadruge	2.321	2.346	25
14. gradjevne i stanbene zadruge	1 288	1.403	115
15. strojarske, obrtne	317	344	27
16. strojarske, gospodarske	1.323	1.686	363
17. ostale zadruge	328	374	46

Kako se iz gornje skrižaljke vidi, više od polovice svih zadruga iznosi broj vjeresijskih zadruga. Od tih je opet do 17.000 gospodarskih vjeresijskih udruga, a ostalo su t. zv. pučke banke i obrtne vjeresijske udruge.

Slijedeća najjača grupa su gospodarske proizvodne zadruge, medju koje se ubrajaju: mlinarske zadruge, pecare žeste, vinarske, vrtljarske, klaoničke, ribarske i šumarske zadruge.

Konzumne zadruge, koje dolaze na treće mjesto, pokazuju u god 1912. slabi porast, no taj bi se imao pripisati sjedinjenju mnogih mjesnih konzumnih zadruga u okružne konzumne zadruge. Mora se istaknuti, da usprkos toga, što je broj konzumnih zadruga 8 puta manji nego vjeresijskih, ipak konzumne zadruge brojem članova malo zaostaju za vjeresijskim udrugama.

Zanimivo je znati, da relativno najveći porast u prošloj godini pokazuju zadruge za iskorišćivanje i nabavu električne struje u gospodarstvu, koje su u gornjoj skrižaljci navedene pod strojarskim zadrugama.

Iz svega se pak vidi, da obrtno zadrugarstvo daleko zaostaje za gospodarskim.

Stanje zadrugarstva na čitavom svijetu koncem g. 1911. Medjunarodni je savez zadruga u Londonu objelodanio početkom ove godine u svom godišnjaku podatke o zadrugarstvu na čitavom svijetu. Ti podaci nijesu potpuni, jer manjkaju podaci iz Portugala i Grčke, zatim iz Indije, Brazilije, Argentine, Kanade i Australije, gdje se je takodjer zadrugarstvo počelo razvijati. No ipak su ti podaci zanimivi, jer nam podavaju barem približnu sliku o razgranjenosti zadrugarstva, a potom i o važnosti ovog pokreta. Prema tim podacima bilo je u 18 evropskih država 120.238 zadruga, dok na Japan i Sjedinjene američke države otpada 5649 zadruga ili u k u p n o n a č i t a v o m s v i j e t u 125.887 z a d r u g a.

Po broju zadruga stoji na prvom mjestu Njemačka sa 30.555, zatim Austrija sa 16.563, onda Rusija sa 16 000, Francuska sa 10.983, Švicarska sa 7.827, Italija sa 7.654, a na sedmom mjestu dolaze zemlje krune sv. Stjepana sa 6.000 zadruga. U Švicarskoj dolazi na svakih 5 četvornih kilometara jedna zadruga, u Danskoj na svakih 8, u Nizozemskoj na svakih 12, u Belgiji na svakih 13, u Njemačkoj na svakih 17, u Austriji na svakih 18, a u zemljama krune sv. Stjepana na svakih 54 četvornih kilometara. Prema napučenosti otpada jedna zadruga u Švicarskoj na 481 stanovnika, u Danskoj na 514, u Norveškoj na 777, u Njemačkoj na 2124, u Austriji na 1725, u zemljama krune sv. Stjepana na 3473 stanovnika. Najgore u tom po-

gledu stoji Španjolska, gdje jedna zadruga dolazi na 71.909 stanovnika.

Sve zadruge na svijetu brojile su 19,713.700 članova. Najveći broj članova ima Njemačka, pa Rusija, Engleska, Austrija, Italija, a na šestom mjestu dolaze sa 800.000 članova zemlje krune sv. Stjepana. Prosječno dolazi najveći broj članova na jednu zadrugu u Engleskoj sa 1100, zatim u Španjolskoj sa 292, pa u Italiji i Belgiji sa 220. U Austriji dolazi na jednu zadrugu 145, a u zemljama krune sv. Stjepana 133 zadrugara.

Stanje usjeva. Nade, koje su gospodari stavljali u lipanj, nisu u velikom dijelu naše domovine iznevjerile. Iza čestih kiša u travnju i svibnju vrlo je dobro došla lipanjska toplina, pa su se usjevi, kojima su svibanjski mrazovi naškodili, vidljivo popravili. U Zagorju su pšenica i ječam mjestimice vrlo lijepi, dok je zob na bregovima nešto slabija. Isti se blagotvorni utjecaj lipnja pokazuje i u Srijemu, gdje su usjevi slabo napredovali radi tuče te hladnog i kišovitog vremena u svibnju, no sad su se znatno oporavili.

Vinogradi su zdravi i prilično rodni, te obećavaju više od srednjeg, gdjegdje i lijepi prirod.

Trešanja je bilo malo, a isto će tako biti malo i šljiva i oraha. Više izgleda na povoljan prirod pružaju jabuke i kruške.

U Bosni i Hercegovini je stanje usjeva koncem mjeseca svibnja bilo općenito povoljno. Oziminama, koje su radi nedostatka vlage u rastu bile zaostale, vrlo su dobro došle svibanjske kiše. Okopavine stoje većinom dobro, tek je okopavanje radi mnogog korova otegoćeno. Razvoj je duhana dobar. Djetelina se i lucerna bujno razvile, a isto tako i livadne trave.

Vinogradi su općenito dobri, pa se sad vidi, da proljetni mrazovi nisu nanijeli onoliko štete, koliko se isprva mislilo. U ljubuškom se kotaru pojavila filoksera, no kako su sve mjere protiv nje poduzete, ima nade, da se ne će jako raširiti.

Za šljive se računa, da će biti veoma dobra roda na sjeveroistoku Bosne, gdje je najveća proizvodnja. Jabuke će dati osrednji prirod, dok kruške i trešnje slabiji.

Gospodarski pabirci.

Krpanje trulih i luknjastih voćaka. Imade mnogo ranjavih, luknjastih voćaka. Da takove voćke dalje ne trunu, da dulje živu i plode, treba ih okrpati. Glavna je stvar, da se odnosne luknje ili rupice zatvore tako, da zrak nema u njih pristupa. Prema jednom narodnom sredstvu može se to činiti ovako: Uzmi koliko treba piljevine (pilotine) — najbolja je ona od bukova drva — namoči ju u vodu, u kojoj si prije rastopio kelja, dobro promiješaj, te tom namočenom piljevinom čvrsto zatrpaj luknje ili duplja do vrha, pospi tada suhom piljevinom, te kad se omaz ili ta okrpina isuši, tad ju na čisto izgladi, da bude ravna sa korom stabla. Takova okrpina ili omaz tako će otvrdnuti, kao najtvrdje drvo, da ćeš jedva u nju zabiti čavao.

Kako se tamane mravci. Mravci uopće, a navlastito mravci šumski vrlo su korisni. Oni se hrane raznom gamadi: crvima, kukcima i gusjenicama. Pribiruć si takvu hranu, čiste šume i voćnjake, šumsko i voćno drveće. — Dapače je dokazano, da kada se šumskih mravaca donese na kupusište (zelište), gdje imade gusjenica, da će ih za čas poklati, te osnažiti zelje.

Radi velike koristi šumskih mravaca zabranjeno je u nekim državama tamaniti mravce, njihova gnijezda razmetati te otimati im jaja.

Maleni mravci, koji živu po livadama, u voćnjacima i u vrtovima, takodjer su korisni. — I oni se hrane crvima, sitnim gusjenicama i ušima, koje se zameću i rasplodjuju po lišću raznih voćaka. — Zato prije nego se odlučimo, da sitne mrave sa koje voćke tjeramo te ih tamanimo, potražimo, da li nisu mladice i njezino lišće od voćke posuto ušima, koje ispijaju mladici sok, da vene. Mravci idu tek za ušima, te si iz njih vade hranu, čime unište tu gamad, a voćku čiste od njih.

Nu mora se priznati, da u nekim slučajevima mogu i mravci biti neugodni i štetni, naročito, kad se jako rasplode te navaljuju na zrelo voće napose na kajsije, breskve itd.; ili kada navaljuju u sobe i izbe do svakojake hrane, ili kad si oveliko gnijezdo načine ispod korjena koje voćke i sl. Tada je ipak potrebno, da se ponešto istrijebe, te gdje odviše dosadjuju, da se unište. Evo kako:

Gdje se može to bez kvara činiti, neka im se gnijezda popare kipućom vodom do dva puta. — Načine li si gnijezda oko korjena koje voćke, pospi im gnijezda solju ili čadjama, pak dobro polij vodom, da se sol i čadje razmoče. Ako želiš pojedinu voćku od mravaca obraniti, očisti voćku od uši, crvi i druge gamadi. Mravci, ne nalazeć hrane, ostavit će voćku. Ili: odreži si trak papira širok do 15 centm., omaži ga katranom, te oko stabla ovini. Ili oveži oko stabla poput vjenčića narašena pamuka, — preko toga ne će ni jedan mravac. Ali tada čisti voćku, da ti od uši i druge gamadi ne propadne.

Priopćio **Edmund Križnjak.**

Poziv na upis u vinarsku udrugu u Voloderu. Mi živimo danas u takovim prilikama, da se pojedinci jedva mogu i održati, a kamo li napredovati. Zato se na sve strane organizuju društva i zadruge, da zajedničkim silama brane i unapredjuju svoje zajedničke interese. I vidimo, u kojem je kraju više razvijeno ovako slobodno zadrugarstvo, tamo je doista i manja bijeda, a veće blagostanje.

Naša Bogom blagoslovena Moslavina istom u novije vrijeme počima osjećati potrebu toga zadrugarstva baš za to, jer je bila lijepa i bogata. No od ljepote se ne da živjeti, a bogatstvo se u sve težim prilikama sve većma gubi. Dok se još posve ne izgubi, dok još gotovo siromaštvo ne pokuca na moslavačka vrata, hoće eto i Moslavčani da se ujedine u jednu zadrugu baš na onom polju, gdje će moći najvećma da se istaknu, i otkuda će moći najveću korist da crpe. Jer nema dvojbe: što god ima u Hrvatskoj vinorodnih krajeva, pred nijednim ne treba da se zastidi Moslavina ni po dobroti ni po množini svojih vina. Pak da se takova vina ne budu morala pošto poto prodati i baš naumice rastepati, već da ih se što bolje unovči, osnovat će se — ako Bog da — još ove jeseni »Hrvatska vinarska udruga moslavačkih vinogradara« sa sjedištem u Voloderu.

Svrha je u glavnom toj zadruzi ta, da zadrugari imadu sigurnoga kupca ,koji će uz najbolju — što je moguće cijenu, pokupovati njihov mošt ili vino, voće i ostale voćne proizvode, — te da tako isti bez ikakove svoje brige dodju do svojih novaca.

Svaki član uplaćuje jednoć za uvijek 5 K upisnine po osobi; a prema množini vina, koju kani prodati zadruzi, kupi odgovarajući broj poslovnih dijelova. Jedan poslovni dio iznaša 50 K (koji mora da bude uplaćen do konca srpnja t. g.) i daje zadrugaru pravo, a može 25 hektolitara vina prodati zadruzi. Tko misli više vina zadruzi predati, mora uzeti prema tome i više poslovnih dijelova. Ovi dijelovi ostaju vlasništvo zadrugara i vraćaju mu se, čim po pravilima istupi iz zadruge. Prema broju tih dijelova udioništvuje zadrugar i pri dijeljenju čiste godišnje dobiti (dividende). Cijela pako vinarska zadruga stajala bi pod okriljem Hrv. poljodjelske banke u Zagrebu, koja bi ju i materijalno pomogla. Visoka pako kr. zem. vlada biti će joj u svakom pogledu na ruku savjetom i uputom, a sigurno i doprinosom.

Dioničari mogu biti samo oni, koji su posjednici vinograda u moslavačkom vinogorju t. j. kotara Kutine i Čazme.

Ozbiljni dakle i pošteni vinogradar ne stavlja ništa na kocku, ako pristupi toj zadruzi, a može se kroz nju znatno okoristiti.

Sve pobliže obavijesti daje za sada »Hrv. seljačka zadruga u Voloderu pošta Popovača« ili mjestni rav. učitelj Maksimilijan Juranić, komu neka se svaki, koji želi pristupiti pismeno ili usmeno obrati. Ista zadruga osniva se pako u mjestu Voloderu, stoga što je ono centrum i srce Moslavine i njenih vinograda.

Svi koji se prijave, biti će pravovremeno obaviješteni, kada će se obaviti konstituanta

Stoga na posao — a Bog bio u pomoć.

Kod Hrvatske poljodjelske banke u Zagrebu može se nabaviti dok zaliha traje sve vrsti robe, koju seljački gospodari trebaju, i to:

1. Sjemena domaće crvene djeteline i lucerne, potpuno čistog od viline kose, plombirano sa križevačkom plombom.

2. Sjeme potpuno čisto i garantiranom klijavosti sviju vrsti trave.

3. Zajamčene ausiške modre galice u najmanjim količinama od 50 kg.

4. Najbolje vrsti rafije (liko) »Majunga«.

5. Prve vrsti sumpor dvostruko rafinirani, te prve vrsti sumpor »Ventilator«.

6. Prve vrsti »Trisin« gumi trakova za oplemenjivanje loze.

Razna krmiva, kao posije grube i fine.

8. Raznog žitka za hranu.

9. Koruna.

10. Svih vrsti umjetnog gnojiva i to:

17%	Thomasovu drozgu (s vrećom) po	K 7.60
16%	superfosfata (s vrećom) po	K 8.50
40%	kalijeve soli (s vrećom) po	K 14.50
16%	čilske salitre (s vrećom) po	K 30.—
20%	Amonijeve soli (s vrećom) po	K 34.—
12%	Kainita (s vrećom) po	K 6.50

sve po 100 kg. postavno Zagreb.

11. Preporuča se medjutim zadrugarima, da se kod Thomasove drozge, superfosfata, kukuruza, koruna i poslije odluče za nabavu potpunog vagona od 100 metričkih centi, jer će ih ovako potrepštine doći i gledom na cijenu, kao i na otpremni trošak znatno jeftinije.

»Thomasova drozga 17%« može se nabaviti na vagone uz cijenu od K 6.80 po 100 kg postavno vagon Rijeka.

»Superfosfat« 16% može se nabaviti na vagone uz cijenu od K 7.60 po 100 kg. postavno vagon svaka željeznička postaja u Hrvatskoj.

Upozoravaju se gospodari, neka posrednicima, koji rade s umjetnim gnojivima, ne nasjedaju, jer ovi obično prodavaju gnojivo s malim postotkom hranivih kemičkih sastojina, dok mi jamčimo za navedenu sadržinu, dajući analizirati svaki stigli vagon.

12. Strojeve. Centrala pruža osobito seoskim gospodarima sve vrsti strojeva u najboljoj kakvoći uz tako izvanredno povoljno cijene, kako ih nije nigdje drugdje moguće dobaviti. Cijene, kao i uvjete za strojeve, koji ovdje nisu naznačeni, mogu se saznati kod centrale.

Osobito preporučamo zadrugarima, da se što prije predbilježe na rafiju, ausišku modru galicu i sumpor, budući se zaliha ove robe sve više primiče kraju, pa bi se moglo desiti, da vam kasnije ne bi više mogli tom robom poslužiti.

List izlazi svakoga prvoga u mjesecu. — Pretplata mu je za cijelu godinu zajedno s poštarinom K 1·—. Rukopisi se ne vraćaju. — Za oglase plaća se pristojba prema cjeniku. - Kod višekratne uvrzdbe daje se popust.

HRVATSKI UDRUGAR

LIST ZA UDRUGARSTVO I NARODNO GOSPODARSTVO.

Odgovorni urednik: JOSIP CVETKO.

Pretplate i pristojbe za oglase plative su i utužive u Zagrebu. Uredništvo i uprava: Zagreb, Preradovićeva ulica br. 5, I. kat, zgrada Hrv. poljodjel. banke. - Vlasnik i izdavatelj: Hrvatska poljodjelska banka - u Zagrebu. -

God. VIII. Zagreb, 1. kolovoza 1913. Broj 8.

Poziv

na III. redovnu svezadružnu skupštinu hrvatskih seljačkih zadruga,

koja će se obdržavati dne 28. kolovoza 1913. točno u osam sati prije podne u Brodu n. S. u prostorijama gostioničara Fr. Hrženjaka, „Kasino“, s ovim

dnevnim redom:

1. Pozdrav predsjednika Središnje sveze hrvatskih seljačkih zadruga presvj. g. Milana pl. Kiepacha.
2. Izvještaj o radu i stanju hrvatskih seljačkih zadruga za g. 1912. Izvješćuje g. Julije Gollner, tajnik zadružnog odjela Hrvatske poljodjelske banke.
3. Predloženje zaključnih računa Središnje sveze hrvatskih seljačkih zadruga za god. 1912.
4. Temelji umnog gospodarenja. Predaje g. Stjepan Jurić, upravitelj zemaljskog dobra „Božjakovina“.
5. Narodno zdravlje prema narodnom gospodarstvu. Predaje gosp. dr. Radovan pl. Marković, liječnik u Zagrebu.
6. Ob osiguranju stoke. Predaje g. dr. Ernest Spies, kr. kotarski predstojnik u Varaždinu.
7. Privredna i narodna važnost štednje. Predaje g. Edo Marković, predstojnik zadružnog odjela Hrvatske poljodjelske banke.
8. Razna pitanja i prijedlozi.

Zadružni sastanak.

Da centrala može svoja opažanja u saobraćaju sa hrvatskim seljačkim zadrugama istaknuti i puteve za daljno poslovanje sa samim zadrugama sporazumno ustanoviti, a s druge strane, da bude hrvatskim seljačkim zadrugama pružena prilika, da svoje potrebe i želje centrali na uvaženje predlože, kako bi se postiglo jedinstveno i korisno djelovanje zadrugarstva, to će se dan prije svezadružne skupštine, dakle dne 27. kolovoza o. g. u 3 sata poslije podne držati sastanak u istim prostorijama, pa se pozivaju izaslanici zadruga, da i ovom sastanku nefaljeno prisustvovati izvole.

Opaska. Prema zaključku zadnje sjednice glavnog odbora Središnje sveze hrvatskih seljačkih zadruga upozoruju se sve zadruge, da svoje prijedloge za svezadružnu skupštinu podnesu najkasnije 8 dana prije obdržavanja skupštine, dakle do 20. kolovoza o. g. centrali. Na samoj skupštini neće se moći u pretres uzeti nijedan predmet, koji nije do gornjeg roka centrali predložen.

Treća svezadružna skupština.

Za kratko će se vrijeme obdržavati evo treća svezadružna skupština. Zadruge iz sviju krajeva domovine naše izaslati će na nju svoje predstavnike. Zadrugari iz kitnjastog Srijema sastat će se tu sa zadrugarima iz kršovite Like, zadrugari Zagorci rukovat će se sa zadrugarima Primorcima, a medju njima kretat će se zadrugari iz plodnih dolina Save i Drave. Svi će pak ti zadrugari s oduševljenjem pozdraviti i svoju braću zadrugare iz Bosne i Hercegovine, koji se kupe oko tamošnje naše Hrvatske zadružne banke te su nam kao predstavnici jedne te iste misli i zajedničkoga rada uvijek dobro došli.

Zadrugari naši iz raznih su krajeva, različna im je ćud i različne su navike i potrebe njihove, ali jedno im je isto i baš to jedno ih dovadja zajedno. Svi ti zadrugari uz zajedničko geslo uzajamnim radom hrle do jednog zajedničkog cilja: do gospodarskog i ćudorednog svoga napretka.

Bit će ih do par stotina, stotina će usta govoriti, ali iz svih tih usta izlaziti će govori zadojeni jednim duhom, jednom mišlju, a ta je: svi za jednoga, jedan za sve! Ta misao prati zadrugare, kad polaze na skupštine pojedinih zadruga, ta ih misao prati, kad polaze na skupinske zborove, ali tek na svezadružnoj skupštini dolazi ona do pravog i potpunog izražaja. Nisu tu zadrugari samo jednog sela, samo jednog kraja, već gotovo čitave nam domovine. Svezadružna je skupština dakle mjesto, na kojem se najjasnije očituje prava zadružna svijest, pravi zadružni duh.

Sastanci, zborovi i skupštine najpodesnije su sredstvo za širenje zadružnog duha. Kako već samo ime kazuje skupljaju se prigodom svezadružne skupštine izaslanici svih zadruga. A u koju svrhu? Svaki je zadrugar prisustvovao, nema sumnje, kojoj skupštini kakve zajednice ili društva, pa prema tomu znade, da na skupštini iznaša uprava dotične zajednice prije svega svoj izvještaj o poslovanju zajednice ili društva u nekom stalnom razdoblju. Članovi te zajednice mogu onda o tom izvještaju raspravljati, mogu i svoje prigovore staviti k pojedinim dijelovima izvješća. I u tom baš sastoji važnost skupštine. Skupština je jedino mjesto, gdje svaki član ima pravo baviti se društvenim poslovima. Skupština ima zadnju riječ u najvažnijim pitanjima, bez njezine privole ne može se nijedno važnije djelo privesti kraju. Da i svezadružna skupština ima to značenje, svjedoči § 6. pravila Središnje sveze, koji glasi: »Ova skupština jest vrhovni organ sveze, koji riješava najvažnija pitanja i predmete zadrugarskog djelovanja«. I kad član kojeg društva ili zadruge ne prisustvuje skupštini, onda radi sam protiv sebe, jer napušta ili zanemaruje svoje pravo sudjelovanja, pravo odluke u poslovima društva ili zadruge. Napose su pak zadrugari dužni da prisustvuju svojim svezadružnim skupštinama, jer tim dokazuju da su doista proniknuti zaduržnim duhom i da doista rade prema svojem geslu: svi za jednoga, jedan za sve!

No tim, što se prigodom skupština sakupljaju mnogobrojni članovi, zadobile su skupštine i drugu važnost. Osobito se to ističe baš kod svezadružne skupštine. To je naime jedino mjesto, gdje se sastaju izaslanici svih zadruga. I zato je baš svezadružna skupština najzgodnije mjesto za širenje zadružnih misli i zadružnog duha. Izaslanici imaju tu prilike, da upoznaju veliko znamenovanje i vrijednost zadružnog pokreta, da upoznaju načine, na koje se zadružna misao dade najbolje širiti i najkorisnije upotrijebiti, a bivaju upozoreni i na mane i pogriješke u svojem dosadanjem djelovanju. Uprava pak Središnje sveze ima prilike, da upozna mišljenja pojedinih zadruga, pak prema tomu može udesiti i svoj rad. No tim što sami izaslanici zadruga prisustvuju svezadružnim skupštinama, nije još dosta učinjeno za širenje zadružnih misli, već je dužnost takvih izaslanika, da

ono, što su čuli i vidjeli, šire na području svoje zadruge. Na taj način koristiti će se time nesamo izaslanici, nego i same zadruge te svi njihovi članovi pa će potom volja i smisao za zadružni rad biti veća, općenitija i jača.

U trećem je redu svezadružna skupština izvrstno sredstvo za širenje gospodarske i opće prosvjete, pa zato i sadržaje dnevni red svake svezadružne skupštine nekoliko predavanja bilo iz gospodarstva bilo iz kojeg drugog područja narodnog života. Preko izaslanika dolaze na taj način nove misli, nova sredstva u narod. Zadrugari u predavanjima bivaju upozoreni na bolje načine obradjivanja, na bolje strojeve, na mane dosadanjeg rada, a da i ne govorim o drugim područjima. Ova su predavanja ili preteče budućeg privrednog rada ili upotpunjuju već započeti rad na privrednom polju. Ona su jedna karika u lancu velikih zadaća i svrha zadrugarstva.

Iz ovog se kratkog pregleda može vidjeti, koliku važnost ima svezadružna skupština. Ona odgaja članove zadruga za prave zadrugare i gospodare, ona je rasadnicom mnogih zdravih i dobrih misli, ona nam daje putokaz za naše djelovanje, ona napokon pokazuje na mane i poroke, kojih se svaka zadruga i pojedini zadrugar mora kloniti. Pa kad pomislimo, da je ona zastupnica 36.000 zadrugara, da je jedna od najvećih organizacija u čitavoj zemlji, onda si svaka zadruga ili bolje svaki izaslanik mora biti svjestan svoga prava i svoje dužnosti: da sudjeluje i suodlučuje na svezadružnoj skupštini. Naša je zadružna organizacija mlada, ali neprestanim uzajamnim radom svih zadruga zauzet će na području gospodarstva i zadrugarstva ono mjesto, koje joj po njezinom položaju pripada. Podignemo li tim radom gospodarsku privredu, prosvjetu i ćudorednost, pripomoći ćemo i do općeg narodnog blagostanja, a tim ćemo napokon dovesti do potpune vrijednosti i zadružnu lozinku: Svi za jednoga, jedan za sve! Kako je svezadružna skupština mjesto, na kojem ta lozinka dolazi najviše do izražaja, ne smije biti zadruge, koja ne bi izaslala na nju svoga izaslanika. Sudjelovanjem svojih izaslanika na svezadružnoj skupštini dokazat će zadruge, da im je doista stalo do njihovog napretka, a potom i do napretka narodnog.

Ivan Pavišić:

Mlatnja i pospremanje žita.

Ovogodišnje nestalno i kišovito vrijeme zadalo je stotinu briga našim zadrugarima oko spremanja poljskih priroda, a pogotovo otešćalo je žetvu i spremanje žitarica. Da marne ruke našega seljaka taj posao ipak privedu kraju, nije im preostalo drugo, nego boriti se s tim nemilim gostom iz dana u dan.

No uza sav naporni rad nije ova žetva ostala bez teških posljedica, koje — ako se ubrzo ne odstrane — mogu prouzročiti, da zrno u složenim snopovima u sušama ili stogovima popljesnivi od vlage, koju je na kiši navuklo, a nije isključeno, da poradi vlage i proklija.

Da tu pogibao naš seljak od sebe odstrani i zrno sačuva zdravim, treba da pristupi čim prije mlatnji i pospremanju žitka u žitnjake (hambare), jer se zrno može uzdržati zdravim samo u žitnjaku, a ne u suši ili stogu.

Žito se — kako je poznato — mlati na više načina i to ili cjepovima ili strojevima ili se vrši sa konjima. Želi li gospodar sačuvati dobru i čitavu slamu u svrhu pokrivanja gospodarskih zgrada ili inih potrepština, to se preporuča ručna mlatnja sa cjepovima, ako samo ima na raspolaganju dovoljno radnih sila. Vršidba sa konjima obavlja se uspješno samo onda, ako je žito posvema suho, a vrijeme lijepo i toplo. Radi vremenskih neprilika, koje nas iz godine u godinu ne poštedjuju, te radi brže i uspješnije mlatnje, najbolje se mlatnja obavlja običnim ili parnim strojevima — prema imućtvenim prilikama pojedinca. Sa

strojem, nesamo da postizavamo bržu, nego i čistiju mlatnju, a osim toga može se mlatnja sa strojem uspješno obavljati i onda, ako je žito vlažno. Imamo li zgodne prostorije, može se takova mlatnja obavljati dapače i za lošeg vremena. Kod mlatnje sa strojem mora gospodar dobro paziti, osobito ako je žitak vlažan, da mu zrno ne ostane u slami ili pljevi i da ga stroj ne ošteti. U slučaju, ako vršaći stroj nije očistio zrno od pljeve, to se ista mora još na gumnu pomoću vjetrenjače iz žita odstraniti, a tada tek žito u žitnjak spremiti.

Kod spremanja žita u žitnjake mora gospodar biti takodjer vrlo oprezan. Nikada se ne smije žito nakon mlatnje postaviti na debele naslage, pa makar bilo zrno po njegovom sudu i suho, nego na što moguće tanje tako, da toplina može iz naslage lakše prodrijeti i da se još zaostalu vlagu može iz naslage lakše odstraniti.

Pogotovo ako smo bili prisiljeni žito žeti i spremati — kao ove godine — po nevremenu, koje je prouzročilo, da je zrno uslijed vlage postalo meko, ne preostaje drugo, već da se ovakovo žito spremi u žitnjaku na što tanje naslage.

Nadalje ne smije se žito ni u žitnjaku prepustiti samu sebi, nego ga treba kroz vrijeme od prvih osam dana svaki dan barem jedanput — ako je vlažnije i po više puta — lopatom dobro promiješati, jer se miješanjem pospješuje sušenje i zrno se sačuva zdravim.

Čim nam vrijeme dozvoli, moramo žito jedan ili dva puta — već prema potrebi — na vjetrenjači provjetriti. Čestim vjetrenjem odstranjuje se iz žita pljeva, koja je glavnim uzrokom, da se zrno brzo i lako ugrije. Zato se odstranjenjem pljeve zrno brže i sigurnije suši. Ovim se postupkom žito i za lošeg vremena ne samo osuši, nego i sačuva od plijesni, koja ga u protivnom slučaju ne bi poštedila.

Buduć se žito ni sa vjetrenjačom ne može tako očistiti, da ne bi baš nikakovog smeća ili suvišnih primjesa u njemu ostalo kao n. pr. zrnja grahorice, kukolja itd., koje zaostaje zato, jer je teže, to je za taj posao od neprocjenive vrijednosti trijer, kojim se može uz malo truda i paske najlakše žito posvema očistiti.

Nakon što je žito posvema dobro osušeno i očišćeno, može se složiti na deblje naslage ili spremiti u posebne, zato opredijeljene pretince u žitnjaku. Nu ni tada ne smijemo sasvijem na nj zaboraviti, nego ga barem jedanput u mjesecu dobro ispremiješati, jer promjenom vremena postaje žito opet ponešto vlažnim, a osim toga, ako žito neprestano miruje, ne poštede ga ni zareznici.

Dragutin Ružić:

Zaoravajte strništa.

Žetva se primiče kraju i polja će ostati opet pusta. Mnogi će ih ovako ostaviti do jeseni, ne znajući jadni, koliko si time nanose štete. Ne zaoru li se strništa odmah iza žetve, uzrokom su mnogih nedaća u budućoj godini, koje su na oko nerastumačive. Kriv je onda nedaći i ovaj i onaj, i ovo i ono, ali će malo koji priznati, da je do tog došlo samo vlastitom nemarnošću. U lošim godinama, kad nema mnogo krme, još se ta nemarnost dade donekle ispričati, jer su strništa vrlo podesna za pašu blaga, ali u dobrim godinama ne bi smjelo biti strništa, koje ne bi bilo poslije žetve zaorano. Koristi su od ovakvog zaoravanja velike, a ja ću tek da neke, najglavnije spomenem.

Poznato je, da oranjem biva zemlja rahlijom i propusnijom. Ovakva šupljikava zemlja može da lako prima vlagu i da je dovadja u doljne slojeve, što kod nezaoranog strništa ne biva. Zemlja je iza žetve otvrdnula od neprestanog kretanja ljudi, kola i blaga za vrijeme žetve po njoj, a puštanjem blaga na pašu ta kora biva još debljom. Radi te kore ne može kiša prodirati u doljne slojeve, već samo namoči površinu, koja izložena

suncu postaje još nepropusnijom. A koliko je vlaga potrebna u tlu, držim, da ne trebam tumačiti.

Zaoravanjem uništuje se korov. Mnogi će reći,da zaoravanjem dolaze sjemenke korova u dublje slojeve zemlje, gdje nalaze dovoljno hrane za daljni razvitak, pa će ponovno isklijati. To je istina, ali ćemo mi te ponovno isklijale biljke moći u cvatnji zaorati i tim ih uništiti, jer još nijesu imale sjemenka za rasplod.

Na isti način uništujemo zaoravanjem ličinke i jajašca mnogih štetnih kukaca. Mnoge od tih zaoravanjem dolaze u dublje slojeve, gdje uginu, dok druge ispadaju na površinu, gdje služe raznim pticama za hranu.

Uočimo li samo te činjenice, da smo se zaoravanjem riješili korova, tog prokletstva za usjeve, da smo zapriječili razvitak štetnih kukaca, koji biljci već za prvih njezinih dana podgrizavaju život i da smo napokon biljci sačuvali vlagu, taj uz toplinu prvi preduvjet za uspješni razvitak, bit će nam jasne koristi ovakvog zaoravanja. Zato na posao, a taj nam je ove godine još tim olakšan, što je zemlja radi silnih kiša u mjesecu srpnju postala veoma prikladnom za oranje.

D. Čebuhar:

Jamstvo ili poručanstvo.

Hrvatska seljačka zadruga u M. obratila se je na nas upitom: da li se može jednom te istom tužbom utužiti glavni dužnik i jamci? Budući da i ostale zadruge imadu skoro svaki dan posla sa izdavanjem odnosno utuživanjem zadužnica sa jamcima, to ćemo u glavnim crtama navesti načela našeg općeg gradjanskog zakonika (o. g. z.), koja se na taj predmet odnose.

O. g. z. upotrebljava za jamce naziv: poruk.

Poručanstvo ili jamstvo može netko preuzeti u svakoj formi; posebna forma nije propisana. Naravno, da je najbolje, kad se jamci pismeno obvežu, jer se pismena obveza najlakše pred sudom dokaže. Sve osobe, koje svojom imovinom mogu slobodno upravljati, bez razlike spola, dakle i žene, mogu biti jamci, (§1349. o. g. z.). Bitno je pritom, da postoji n a k a n ą preuzeti jamstvo. Jamac se može obvezati u dvojakom smislu:

1. da namiri vjerovnika za slučaj, ako glavni dužnik ne bi ispunio svoje pogodbe (§ 1355. o. g. z.);

2. da se obveže kao poruk (jamac) i platac. (§ 1357. o. g. z.).

U prvom slučaju može poruk (jamac) biti tekar tada pozvan pred sud, da plati, kada glavni dužnik, pošto ga je opomenuo vjerovnik p o s u d u i l i v a n s u d a, nije ispunio svoje obveze.

U drugom slučaju t. j. obveže li se jamac kao poruk i platac, tad se može jednom te istom tužbom utužiti i glavni dužnik i jamci.

Sve naše starije tiskanice za zadužnice, sastavljene su u smislu točke 1., t. j. ».... preuzimamo solidarno jamstvo za povratak zajamne glavnice kao i jamstvo za točno ispunjenje svih obveza nazočne zadužnice za dužnika ...«

Na temelju ovakovih zadužnica mora se ponajprije pokušati utjerati dug od glavnog dužnika, a tekar ako on ne može platiti, mogu se pozvati jamci da plate.

Utuži li se dakle takva zadužnica, to se mora tužba podignuti ponajprije proti glavnom dužniku, a tekar tada, kad ovrha proti glavnom dužniku ostane bez uspjeha, mogu se, naravno novom tužbom, utužiti jamci.

Da se i u tom slučaju izbjegne suvišnim parbenim troškovima, naročito, ako se može predvidjeti, da glavni dužnik ne će moći udovoljiti svojoj dužnosti, treba pozvati glavnog dužnika, preporučenim pismom da plati. Nije nužno, a niti zakon to ne propisuje, ali je uputno, da se o toj opomeni obavijeste jamci. Oni će nastojati

sklonuti dužnika, da plati, jer znadu, da će oni morati platiti, ako on ne plati. Ne plati li dakle glavni dužnik, koji je preporučenim pismom bio opomenut na platež, tad se mogu utužiti odmah jamci, priloživ odnosnoj tužbi, kopiju pisma, kojim je glavni dužnik bio pozvan na platež sa odnosnim poštanskim recepisom. Time će se izbjeći suvišnim parbenim troškovima.

Stoga neka sve zadruge prije nego li utuže, odnosno predadu na utuženje zadužnicu, na kojoj su jamci, uvijek točno ispitaju, da li se može dug utjerati od glavnog dužnika ili ne. U potonjem slučaju, neka postupak udese prema prije navedenom t. j. glavni se dužnik ima preporučenim pismom pozvati, da plati. Ne plati li u danom mu roku — primjerice od 14 dana — tad se neka kopija tog pisma sa odnosnim poštanskim recepisom priklopi tužbi, koja se ima u tom slučaju podići proti jamcima.

U drugom slučaju, t. j. obveže li se jamac, kao jamac i platac, tad pripada vjerovniku pravo, da istom tužbom utuži glavnog dužnika i jamce (§ 1357. o. g. z.). Sve naše nove tiskanice za zadužnice sastavljene u smislu ovog §. (»... pristupamo gornjoj obvezi, kao solidarni jamci i platci...«).

Medjutim ova je razlika važna takodjer obzirom na smrt glavnog dužnika.

U prvom slučaju prestaje jamstvo po § 1367. o. g. z., ako vjerovnik ne opomene nasljednike u roku od 3 godine, izuzev slučaj, kad je pogodba poručanstvena utvrdjena hipotekom ili pokretnim zalogom.

U drugom slučaju naprotiv ne prestaje jamstvo ni tada. Nasljednike ne treba ni opomenuti. Inače i u drugom slučaju, ostaje jamac samo jamac, makar se je obvezao »kao jamac i platac«, t. j. on pridržaje pravo zavrate (regresa). Na temelju tog prava može naime dotični jamac, makar je bio na zadužnici potpisan ujedno i kao platac, zahtijevati od glavnog dužnika, da mu plati, odnosno povrati onoliko, koliko je on za njega vjerovniku platio, a ne plati li glavni dužnik, tad može tražiti od drugog jamca, da mu plati onaj dio, koji na njega otpada (ako su dva jamca onda — polovicu, ako su trojica onda — trećinu itd.). Primjer: Adam je glavni dužnik, a Franjo i Ivan su preuzeli za Adama jamstvo kao jamci i platci. Ne podmiri li Adam dug pri dospjetku, ima vjerovnik pravo jednom te istom tužbom utužiti svu trojicu t. j. Adama kao glavnog dužnika, a Franju i Ivana kao jamce i platce. Budu li sva trojica osudjeni, tad ima vjerovnik pravo voditi ovrhu protiv svakom pojedinom od te trojice iil pak proti svoj trojici. Vjerovnik odabere — recimo — Franju i ovaj plati. Tad ima Franjo pravo, makar se je obvezao kao jamac i platac, zahtijevati i to od glavnog dužnika Adama, da mu plati cijeli iznos, dok od Ivana ima pravo tražiti samo alikvotni dio t. j. onaj dio, koji na Ivana otpada (buduć su dva jamca — polovicu) i to naravno samo onda, ako Adam ništa ne plati.

Iznimno može se i u prvom slučaju t. j obveže li se jamac, samo kao jamac, odmah utužiti ga, a da se prije toga nije po sudu ili van suda opomenuo glavni dužnik i to:

1. kad se nad imovinom glavnog dužnika otvori stečaj;

2. ako se u vrijeme, kad se ima dug platiti, neznaboravište glavnog dužnika, a vjerovnik nije ništa tome kriv. (§ 1356. o. g. z.).

U ovim slučajevima dakle nije uopće nužno opomenuti glavnog dužnika, što je inače preduvjet, da se može podići tužba proti jamcima.

Iz navedenog se jasno vidi, da je u prvom redu u interesu samih zadruga, da se jamci obvežu, »kao jamci i platci« (§ 1357. o. g. z.). a u drugom redu, takodjer i u inresu samih jamaca, jer izbjegavaju suviš-

nim troškovima, koji se prouzrokuju bezuspješnim postupkom proti glavnom dužniku.

Stoga kod podjeljivanja novih zajmova, bilo bi vrlo dobro, da uvijek, gdje to u samoj tiskanici još ne stoji, ili sam jamac ili tko drugi s njegovom dozvolom doda, da preuzima jamstvo »kao jamac i platac«, te podjedno neka kod potpisa svog imena napiše: »jamac i platac.«

Zadruge pak neka medjutim i u buduće — uza sve to, što su jednom te istom tužbom ishodile osudu, ne samo proti glavnom dužniku, već i proti jamcima — vode ovrhu naravski ponajprije proti glavnom dužniku. Samo kad se već unaprijed može sasma sigurno predvidjeti, da bi ovrha proti glavnom dužniku ostala bez uspjeha, jer on ili nema ništa ili jer se uopće proti njemu ne može voditi ovrha, tada neka se vodi ovrha odmah proti jamcima, da se bezuspješnom ovrhom proti glavnom dužniku ne prave suvišni troškovi.

Vladimir Steiner, Leipzig:

Gospodari, budite oprezni kod kupovanja od agenata.

Danas u doba velike utakmice i natjecanja mora svaki pojedinac biti dosta vješt i okretan, ako ne želi biti prevaren i nasamaren. Baš uslijed te velike utakmice napastovan je svaki gospodar sa sviju strana. Svaki bi tvorničar ili trgovac rado svoju robu u promet staviti, pak stoga nastoji bilo jevtinijom cijenom bilo drugim zamamljivim uvjetima predobiti mušterije. Svaki pojedini nudioc ističe »najbolja« svojstva svoje robe, ističe prednosti svoje robe pred svakom drugom — samo da ju proda.

Veće tvrtke namještaju posebne svoje agente, da nude i prodaju njihovu robu posvuda, kamo dospiju. Ovi agenti nastoje svim mogućim sredstvima raspačati što više robe svojih gospodara, jer su prema količini raspačane robe plaćeni. Prirodna želja, da što više zasluže, zavede ih potom lako u njihovoj službi na takovu pretjeranu revnost, koja prelazi granice solidne trgovine i zbog koje imaju često kupci velikih neprilika. Zato neka bude svaki oprezan, koji kupuje od agenata.

Ako što kupujete, predaje vam agenat obično štampane tiskanice — takozvane obveznice kupovanja. U takovoj obveznici nalaze se uvjeti kupovanja i sami ti uvjeti su mjerodavni kod sklapanja takovog kupovnog ugovora. Sve što Vam je agent usmeno rekao, ako nije u toj obveznici kupovanja sadržano, ne vrijedi. Zato treba prije potpisa pročitati takove tiskanice i ako nema onog, što Vam je po agentu usmeno obećano, znajte, da to ne će biti ispunjeno.

Ove obveznice kupovanja često su tako prepredeno sastavljene, da seljak ne može ni slutiti, da je to zamka, u koju ga agent želi predobiti. Zato pazite na svaku riječ i na svaki zarez. Ako već želite kupovati na takove obveznice kupovanja, onda si dajte pročitati od vašeg svećenika, učitelja ili oblasti, pa ga lijepo molite, da Vam rekne, ne sadržaje li takova obveznica kupovanja što takova, što bi Vama moglo štete nanijeti.

Preporuča se medjutim najtoplije svakomu seljaku-zadrugaru, da sve gospodarske potrepštine nabavlja kroz svoje zadruge, jer samo ove su jedine, koje ga ne će nasamariti ni upropastiti, pa niti onda, kad bi zbog nepažnje to i sam skrivio. Ako mu zadruga ne bi mogla nešto pribaviti, onda će mu ona dati savjet, gdje će si stvar nabaviti i pod kojim uvjetima, imajući uvijek pred očima interese njegove.

Dakle budite oprezni i ne nasjedajte obećanjima agenata!

Julije Gollner:

Prestrašeni ulagač.

U 4. broju »Hrvatskog udrugara« od 1. travnja o. g. predočio sam u članku pod naslovom: »Sigurnost uložaka kod naših zadruga« posve jasno, kako su ulošci najbolje i najsigurnije spremljeni kod naših zadruga, koje su osnovane na temelju neograničenog jamstva članova, te kako je svaka bojazan od rata u tom pogledu posve neosnovana. Naročito sam istaknuo, da je nemoguće, da bi u slučaju rata bilo koja država uzela i prisvojila si imetak svojih vlastitih državljana, te da nitko nema ni najmanjeg povoda, da tobože radi bojazni pred ratom svoj novac uzme odanle, gdje mu je posve siguran, pa da ga tad spremi kod kuće na nesigurno mjesto, pristupačno tatima ili drugim kakovim nepogodama, kojih nigdje ne manjka.

Ako se medjutim još kadgod nadje ulagača, koji bi od straha pred ratom ili sličnim kojim dogadjajem htjeli podići svoje uloške, to je u takovim slučajevima posve opravdano, da im se novac odmah ne izruči, već da se dotičnog ulagača upozori na otkazne rokove, koji su naročito ustanovljeni. (Vidi § 19. zadružnih pravila.) Ovo zato preporučam, jer nas je iskustvo poučilo, da su se ulagači u mnogim slučajevima, kad je izminuo rok, predomisliti te u opće nijesu ni došli po novac. Oni su od svoga zahtjeva za povrat uloška odustali ili zato, što je po njihovom mnijenju ratna pogibelj jur minula ili pak zato, jer su naknadno uvidjeli, da je njihov strah posve neosnovan i neumjestan.

U jednom njemačkom zadrugarskom listu čitam vrlo zgodnu crticu, u kojoj se opisuje, kako je blagajnik neke zadruge u Doljnoj Alzaciji protjerao jednom ulagatelju volju za podignuće uloška radi bojazni od rata. Dogodilo se to ovako:

Blagajnik zadruge je dotičnog ulagača ponajprije nastojao svestrano uvjeriti, kako nema smisla da diže svoj uložak, jer ne samo, da podignuti novac ne može smjestiti na sigurnije mjesto, nego li što je zadruga, već ga usuprot izvrgava kojekakovim pogibeljima. Nu to uvjeravanje blagajnika zadruge — kojemu se je pridružio i prisutni dnevni povjerenik — nije ništa koristilo, već je dotični uporno zahtijevao, da mu se novac izruči.

Kad je blagajnik vidio, da je sve njegovo nastojanje u tom pogledu uzaludno, reče mu:

»Dobro! Ti ćeš dobiti svoj novac, ali moram te odmah i na nešto upozoriti! Ako će u istinu doći do rata, te ako će doći u naše selo neprijatelj — bio to Francuz ili Rus — tad oni ne će u zadružnoj blagajni naći niti filira. Mi ćemo naime sav novac još prije nego će rat buknuti, poslati našoj centrali u Strassburg, koja će ga već dobro spremiti. Neprijatelju ću pak — kad dodje — pokazati knjigu uložaka, pak će on vidjeti, tko je novac izvadio od straha, a medju ovakovima naći će i tebe. Neprijatelj će potom znati, gdje će naći novaca, pa će izravno poći do tebe i zatražiti, da mu izručiš svu gotovinu. Ako ne ćeš to htjeti učiniti milom, upotrijebit će neprijatelj silu, i ti ćeš konačno morati predati novac, jer te ne će moći nitko braniti.«

Ulagač se je na to razlaganje blagajnikovo sav pokunjio, te je jedva čujno uzvratio:

»E ako je tako, onda je najbolje, da moj novac ostane ovdje, gdje i jest!« i pozdraviv ukratko prisutne, odšulja se iz zadružnih prostorija.

Blagajnik i prisutni dnevni povjerenik su se od srca nasmijali ovoj uspjeloj šali i njezinom izvrsnom djelovanju.

Ovaj nam primjer dokazuje, kako se može i zdravom dosjetkom djelovati na

ljude, koji su si nešto posve neopravdana zabili u glavu, pa su nepristupačni valjanim razlozima i pametnim savjetima.

Julije Golner:

Prijatni razgovori.

III.

Z a d r u g a r: Dobar dan, brate blagajniče, evo me i opet k Tebi!

B l a g a j n i k: Dobro mi došao! — Baš me veseli, da se ovako rado k meni navraćaš!

Z a d r u g a r: Ta kako ne bi, kad svaki put čujem nešto dobra i valjana o našem zadrugarskom radu i nastojanju.

B l a g a j n i k: Tako bi trebalo, da svi naši ljudi, a u prvom redu zadrugari, kad se sastaju, vode razgovor o pametnim i korisnim stvarima, a ne da — štono riječ — mlate praznu slamu! — Moram priznati, da upravo ne volim ljude, koji govore bez repa i glave, samo da im vrijeme prodje.

Z a d r u g a r: Pravo si rekao! To je prema onoj našoj narodnoj rečenici: »Trla baba lan, da joj prodje dan!« — U sadanje doba svaki je časak vremena dragocjen, pa stoga neka ne bude nigdje mjesta kakovomgod naklapanju.

B l a g a j n i k: Ta Ti valja! — Da ti ljudi, koji gube vrijeme nevrijednim razgovorima, radje čitaju kakovo dobro štivo, kao što je na primjer naš zadrugarski list »Hrvatski udrugar«, učinili bi mnogo bolje!

Z a d r u g a r: To je istina. U »Hrvatskom udrugaru« imade mnogo lijepa i dobra, ima korisnih pouka za svakoga seljaka, a napose zadrugara, i baš zato ga ja rado čitam, nu neki moji susjedi zadrugari vazda nešto prigovaraju tomu listu.

B l a g a j n i k: Pa što kažu? Zar im je premalo gradiva?

Z a d r u g a r: E, nije, već baš usuprot — previše!

B l a g a j n i k: Kako to?

Z a d r u g a r: Eto vidiš, oni vele, da je poučnoga štiva previše, pa da bi valjalo tiskati i članke za zabavu. —Vele, da bi trebalo uvršćivati male priče i pripovijetke, pak donašati, što se je nova i znamenita dogodilo kod nas u našoj domovini i u vanjskom svijetu. Onda bi se — vele — mnogo radje čitao »Hrvatski udrugar«.

B l a g a j n i k: Vidi, vidi, kakove su to želje! Očito je, da one dolaze od onih ljudi, koji svuda traže nešto lagana i zabavna. Zato bi oni rado, da se i naš »Hrvatski udrugar« pretvori u nekakav zabavni list. Nu to ne bi nikako dobro bilo!

Z a d r u g a r: Zašto ne? Daj mi to, molim Te, malo potanje razloži, jer moram priznati — i ja bih koji puta želio štogod zabavna naći u »Hrvatskom udrugaru«, onako nešto, da razbijem dnevnu brigu, da se — kako bih reko — malo rastresem.

B l a g a j n i k: Moram reći, da ni ja nisam baš protivnik zabavnog štiva, ako je samo plemenito. Nu moramo imati vazda na umu, da se od zabave ne živi, nego od znanja i marnog rada. Osim toga naš je »Hrvatski udrugar« u prvom redu list za udrugarstvo i narodno gospodarstvo pa se mora prema tomu uredjivati. Taj list je upravo odredjen, da širi gospodarsko znanje i smisao za zajednički rad medju našim zadrugarima. Znanja nam prije svega treba, jer znanje je — moć! Bez znanja ne možemo naprijed, bez njega ostati ćemo uvijek zapušteni i slabi. Čovjek pak nikada dosta ne zna, nego treba da uči, dok je živ! — To vrlo dobro znade i naša centrala, koja izdaje ovaj list, pak zato je i odredila, da »Hrvatski udrugar« mora biti u prvom redu poučni list, koji će naše zadrugare upućivati prije svega u sve ono, što im je potrebno znati za njihovo gospodarsko unapredjenje.

Z a d r u g a r: I ja uvidjam opravdanost ovoga nastojanja centrale, te rado priznajem, da sam se već mnogo lijepa i korisna naučio, čitajuć pomno i pažljivo »Hrvatski udrugar«, — nu držim, da bi se neke stvari morale nešto shvatljivije napisati, kako bismo ih lakše razumjeli.

Blagajnik: Ova primjedba nije loša, nu moram te upozoriti, da se dotični strukovni pisci moraju prije svega držati strogo predmeta, o kojem pišu, pak da stoga ne mogu tako lako izbjeći svim poteškoćam, jer bi se moglo dogoditi, da bi tad tko dotičnu pouku krivo shvatio. Medjutim koliko znam, na ovo je već centrala upozorena od strane naših zadruga, te mi je baš ovih dana prigodom obavljene revizije naše zadruge pripovijedao gospodin nadzornik zadruga, da će se nato odsele još više pripaziti, kako bi zadrugari vazda našli u »Hrvatskom udrugaru« što razumljivije pisane članke. Nu rekao mi je tom prilikom nadzornik još nešto, što je vrijedno uvažiti. Svaki onaj, koji nije štogod razumio u »Hrvatskom udrugaru«, trebao bi da traži razjašnjenje kod svoje zadruge, a ne bude li mu ni tu stvar posve razjašnjena, tad neka se on sam ili zadruga u njegovo ime obrati pismenim upitom za razjašnjenje na uredništvo tog lista. Ono će uvijek rado na takav upit potanje stvar razjasniti bilo posebnim pismom, bilo u narednom broju »Hrvatskog udrugara«.

Zadrugar: Vidiš, na ovo nisam pomislio, a to je baš vrijedno upamtiti i tako postupati, jer će se na taj način svaka stvar do temelja razjasniti. A molim Te, što je rekao nadzornik o zabavnim člancima?

Blagajnik: O tom ga nisam ni pitao, nu natuknuo je sam nešto, da će se katkada uvrstiti i po koja zabavna crtica iz našeg zadrugarskog ili gospodarskog života. Kad je gospodin nadzornik to spomenuo, pridometnuo sam, da bi se neki mali prostor u »Hrvatskom udrugaru« mogao odrediti i za vijesti o važnijim dogadjajima iz doma i svijeta.

Zadrugar: Ovo je bio dobar prijedlog, jer ima i takovih zadrugara, koji ne čitaju novina, a ipak bi rado saznali za važnije dogadjaje u domaćem i vanjskom svijetu.

Blagajnik: Jest, to se mora priznati, i ovu želju za znanjem ne smijemo utomiti ili pustiti iz vida, pak mi je stoga baš milo, da te mogu izvijestiti, da će odsele — prema uvjeravanju gospodina nadzornika — naši zadrugari putem »Hrvatskog udrugara« biti redovno izvješćivani o važnijim i znamenitijim dogadjajima u domu i svijetu, i to u posve kratkim rečenicama tako, da ne će previše prostora zauzeti.

Zadrugar: No eto dakle, tako će biti — ukoliko je opravdano — svima udovoljeno. Baš mi je milo, da sam to od tebe saznao, te se već veselim, da ćemo u »Hrvatskom udrugaru« naći pored ozbiljne i čiste pouke takodjer zgodne zabavno-poučne crtice, kojima ćemo si moći zasladiti koji časak.

Blagajnik: Tako je! — Tom zgodom te ali molim, da tvojim susjedima predočiš, kako je posve opravdano, da se u »Hrvatskom udrugaru« tiskaju u prvom redu i ponajviše poučne stvari, te da onaj, koji želi, da se uvrštuju mnogi zabavni članci, ne čini dobro ni sebi ni ostalim zadrugarima.

Zadrugar: Ovoj tvojoj molbi rado ću udovoljiti, te se nadam, da će prestati ti prigovori, kao i to, da će svi naši zadrugari prigrliti objeručke »Hrvatski udrugar« i tako si sve više i više pribavljati toli potrebno znanje, koje diže vrijednost svakoga čovjeka.

Blagajnik: No eto vidiš, tako treba da se govori!

Zadrugar: Jest! — Danas sam i opet postao malo pametnijim i iskusnijim, — al sad je već kasno, pa stoga treba da podjem kući! — Hvala Ti brate na pouci! — Ostaj mi s Bogom!

Blagajnik: Sretno pošao! — Nadam se, da ćeš me naskoro opet posjetiti! Dakle do vidjenja!

Na znanje i ravnanje svima Hrvatskim seljačkim zadrugama.

Kod kr. sudbenog stola u Zagrebu, kao trgovačkog suda, uvela se je bila u posljednje doba praksa — na što smo već u bro-

ju 2. o. g. »Hrvatskog Udrugara« upozorili sve naše hrvatske seljačke zadruge, koje se nalaze u okružju spomenutog sudbenog stola — da imadu sve zadruge, svoje godišnje bilance, uz naznaku broja članova, te sa stanjem zadružnih dijelova, obnarodovati barem 8 dana prije glavne skupštine u službenom dijelu »Narodnih Novina«.

Proti takvoj praksi uložili smo utok, kojim smo kod najviše gsuda t. j. kr. stola sedmorice, konačno uspjeli.

Medjutim je i nadalje kr. sudbeni stol u Zagrebu pozivao zadruge, redovno prigodom podnašanja izvještaja o redovitim godišnjim skupštinama, da imade ravnateljstvo sazvati izvanrednu glavnu skupštinu u svrhu nadopune odnosno promjene društvenih pravila onamo, da se u pravila uvrsti, da se bilanca imade barem 8 dana prije glavne skupštine, prema § 243. trg. zak., obnarodovati bilo u »Narodnim Novinama« bilo u drugim, koje odredi glavna skupština.

Ili ukratko rečeno, kr. sudbeni stol zastanovištu, da naša pravila, obzirom na stanovištu, da naša pravila, obzirom na obnarodovanje bilance i drugih društvenih vijesti, nijesu u skladu sa propisima trgovačkog zakona. Stoga, da se moraju putem redovite ili izvanredne glavne skupštine nadopuniti u prije navedenom pravcu.

Proti takovim odlukama uložili smo opet pravne lijekove, s kojima smo kod stola sedmorice uspjeli. Saopćujemo to svim »Hrvatskim seljačkim zadrugama«, u okružju kr. sudbenog stola u Zagrebu, time, da nijesu dužne sazivati skupština u svrhu promjene odnosno nadopune društvenih pravila u spomenutom pravcu, već da iste i u buduće sazivaju točno prema ustanovama § 49. (starijih) ili § 50. (novijih) zadružnih pravila, t. j. javnim oglasom na način, koji je u mjestu uobičajen, ili ličnim pozivima na zadrugare.

Bude li uza sve to i nadalje kr. sudbeni stol u Zagrebu, pozivao zadruge, da moraju promijeniti pravila, to nam se neka smjesta pošalje takva odluka, da uzmognemo pravodobno nužne korake poduzeti.

Gospodarski pabirci.

Od čega dobivamo najveći čisti prihod u živinogojstvu?

Švicarsko seljačko udruženje sabire sa velikim uspjehom već mnogo godina najrazličitije podatke o prihodu iz svih gospodarskih grana. Ovi se podaci sabiru i priopćuju svake godine, da si prema tome mogu gospodari urediti onakovo gospodarstvo, kakovo se najbolje isplaćuje.

Ove godine priopćeni su podaci iz živinogojstva za godinu 1910., prema kojima su polučeni ovi uspjesi:

	Čisti dohodak iznaša na 1 ha: u francima	u %
tov teladi	301.—	6,19
tov volova	140.—	2,52
mješoviti tov goveda	122.—	2,31
proizvodnja mlijeka	219.—	3,87

Prema tome se vidi, da se tovljenje teladi najbolje isplatilo, jer je odbacilo 6.19% na 1 ha., a iza toga proizvodnja mlijeka, koja je nosila 3.87%. Naprotiv mješoviti tov goveda i tov volova nosio je manje.

Iz ovoga proračunan je srednji prosjek za god. 1904.—1910., koji je za prosudjivanje čistog dobitka, mjerodavniji, jer se u prosjeku nalaze dobre i loše godine. Taj prosjek je bio ovakav:

	Čisti dohodak iznaša na 1 ha: u francima	u %
tov teladi	218.—	4,48
tov volova	95.—	2,22
mješoviti tov goveda	120.—	2,56
proizvodnja mlijeka	201.—	3,71

I taj prosjek daje nam gotovo istu sliku kao i uspjeh za godinu 1910. I tu se vidi, da se je najbolje isplaćivalo tovljenje teladi, jer je odbacilo na jedan hektar (1.7 jutra) 4.48 postotaka, a iza toga odmah dolazi proizvodnja mlijeka, sa 3.71 postotaka.

Ovakove podatke trebalo bi i kod nas sakupljati. Kad ćemo to imati, onda ćemo i mi moći našem seljaku pokazati, čime mu se najbolje isplaćuje baviti se i kakav način gospodarenja mu se može najbolje preporučiti. **V. Š.**

Što treba činiti, ako vidimo, da nam koja gospodarska grana ne nosi čistog dobitka?

Teoretičari (t. j. školani ljudi bez prakse), vele za sve one gospodarske grane, koje se ne mogu iskazati sa čistim dobitkom, da ih treba napustiti. Mi držimo, da to nije posve ispravno. Imade gospodarskih grana, koje katkada ne nose čistog dohotka ili barem ne takovog, kakvog bi mi očekivali, a ipak se moraju i mogu dignuti do doličnog stalnog čistog dohotka. Zato ne bi bilo umjesno, da napuštamo n. pr. saditi krumpir, blitvu, cikoriju, šećernu repu itd., već moramo točno ispitati uzroke, zašto koja gospodarska grana ne nosi dosta visoki čisti dohodak.

Dakle ne valja napuštati ovakove poslove, nego treba ispitati uzroke odnosnih neuspjeha i te uzroke ukloniti. To je dužnost svakog razumnog gospodara. Time moći će učiniti svaku gospodarsku granu unosnom. Ne dadu li se ukloniti ti uzroci, onda ćemo tek napustiti neunosnu granu gospodarstva. Prije toga valja točno ispitivati i proučavati sve pojave, jer samo tako se dolazi do sigurnog rezultata. **V. Š.**

Lastavice tamanitelji muha u stajama.

Čitamo u jednim njemačkim gospodarskim novinama, da lastavice uništavaju muhe, pa se preporuča, da gospodari velikom ljubavlju njeguju te ptice u stajama.

Preko ljeta trpi blago u stajama velike muke od nesnosnih muha, pa se zato preporuča, što veću pažnju posvetiti gradnji gnijezda ptica lastavica. Osobito se preporuča, da gospodari lastavicama pripomognu sa drvenim škatuljama i daskama gnijezdo saviti. Lastavica ide najradije na takova mjesta, koja se ne zamažu.

Kako naš narod štuje pticu lastavicu, nije rijetko naći ju u staji, ali treba da joj još veću susretljivost pokažemo, ako znamo, da nam ona pomaže u gospodarstvu. **V. Š.**

Bilješke i vijesti.

Novi predstojnik zadružnog odjela hrvatske poljodjelske banke. Odstupom g. Machnika bilo je ispražnjeno mjesto predstojnika zadružnog odjela kod naše centrale. Sada je to mjesto popunjeno. Zaključkom upravnog vijeća imenovan je naime predstojnikom tog odjela g. Edo Marković, dosadanji nadzornik zadruga kod Hrvatsko-slavonskog gospodarskog društva u Zagrebu. G. Marković svršio je odličnim uspjehom kr. višu trgovačku školu u Osijeku, a kasnije je izučio gospodarstvo na sveučilištu u Halle (Njemačka), te je i tu položio diplomski ispit s odličnim uspjehom. Osim toga bio je u trgovačkoj i gospodarskoj praksi, bavio se napose i proučavanjem zadrugarstva, pa se nadamo, da će u našoj zadružnoj organizaciji razviti uspješno djelovanje. Mi mu to u interesu same stvari od srca želimo, pa ga u to ime iskreno pozdravljamo sa: dobro nam došao!

Sjednica upravnog odbora zagrebačko-varaždinske skupine hrvatskih seljačkih zadruga obdržavala se dne 30. lipnja o. g. u prostorijama Hrvatske poljodjelske banke u Zagrebu pod predsjedanjem predsjednika dra. Ivana Gjuranca, a u prisutnosti odbornika Jure Čveka, Stjepana Škreblina i dr. Petra Trbuhe, dok su kao izaslanici centrale sjednici prisustvovali Julije Goliner i Dragutin Ružić. Nakon izvještaja centralnih izaslanika o gospodarskom i zadružnom djelovanju ove skupine u minuloj godini razvila se živahna rasprava o pojedinim prijedlozima centrale kao i odbornika. Tako je pretresano pitanje uzornih gnojišta, podizanja peradarstva u ovoj skupini, izaslanja zadrugara na uzorna gospodarstva u Česku i Kranjsku, analfabetskih tečajeva, a napose *treba* spomenuti prijedlog izaslanika Središnje sveze g. Gollnera o što užem saobraćaju izmedju pojedinih zadruga i odnosnog skupinskog odbora. U tu je svrhu predložio odboru na prihvat »Izvjesnicu«, kojom će zadruge svake godine dva puta izvješćivati predsjednika svoje skupine o najvažnijim dogadjajima u zadruzi. Odbor je uz neke male promjene predloženu »Izvjesnicu« prihvatio. Daljni su se prijedlozi ticali »Hrvatskog Udrugara« i zadružne naobrazbe svećenika i učitelja.

Sjednica upravnog odbora ličko-riječke skupine hrvatskih seljačkih zadruga obdržavala se dne 5. srpnja o. g. u Mrkoplju pod predsjedanjem predsjednika Davida Marinića, a u prisutnosti odbornika Stanka Gauša i Mijata Pribanića, te izaslanika centrale Julije Gollnera i Dragutina Ružića. Nakon izvještaja o zadružnom i gospodarskom djelovanju ove skupine, prešlo se na raspravljanje pitanja uzornih gnojišta, analfabetskih tečajeva i izaslanja zadrugara na uzorna gospodarstva u Česku i Kranjsku, kao i o nabavi vlašićkih ovaca. G. Gollner predložio je na prihvat »Izvjesnicu«, koja je bez promjene primljena. Dalji su se prijedlozi ticali podizanja kozarstva, onda se raspravljalo o unapredjenju voćarstva i vinogradarstva u ovoskupinskom području, o gospodarskoj obuci u vojsci, o osnutku zadružnih knjižnica, o organizaciji gospodara, da se zaštite protiv samovolje nadničara i o nošenju zadružnih znakova.

Sjednica upravnog odbora bjelovarsko-križevačko-požeške skupine hrvatskih seljačkih zadruga obdržavala se dne 3. srpnja o. g. u Gjurgjevcu pod predsjedanjem predsjednika Tome Jalžabetića, a u prisutnosti odbornika Milana pl. Marekovića, Mije Lamota i Antuna Gjukića, dok su kao izaslanici centrale sjednici prisustvovali J. Gollner i Dragutin Ružić. Nakon izvještaja o zadružnom i gospodarskom djelovanju ove skupine, prešlo se na pretresivanje pojedinih prijedloga. Osobito se živahno razvila rasprava o nagradjivanju uzornih gnojišta, koja je potrajala više od jednog sata. Isto su tako živahno raspravljana pitanja izaslanja zadrugara na uzorna gospodarstva u Česku i Kranjsku, i analfabetskih tečajeva. G. je Gollner i ovdje predložio na prihvat »Izvjesnicu«, koja je bez promjene primljena. Nato je g. Gjukić izvjestio o nabavi plemenite pasmine svinja kod hrvatske seljačke zadruge u Oriovcu, a g. Jalžabetić o osnutku zadružne pecare u Gjurgjevcu. G. je Jalžabetić osim toga najavio, da će se doskora obdržavati u Gjurgjevcu izložba i nagradjivanje stoke, pa moli, da se o tom zgodnim načinom obavjeste sve zadruge. Daljni prijedlozi ticali su se »Hrvatskog Udrugara« i zaključaka poprimljenih u prijašnjim sjednicama upravnog odbora.

Sjednica upravnog odbora virovitičko-srijemske skupine hrvatskih seljačkih zadruga obdržavala se dne 10. srpnja o. g. u Rumi pod predsjedanjem predsjednika Ise Velikanovića, a u prisutnosti odbornika Andrije Horvata, Andrije Sušića i Stipe azanina, te izaslanika centrale Julije Gollnera i Dragutina Ružića. Naprije su potonji izaslanici izvijestili o zadružnom i gospodarskom djelovanju ove skupine, a zatim je izvijestio predsjednik prve hrvatske vinarske udruge u Srijemskim Karlovcima g. Horvat o djelovanju ove udruge. Iza toga su pretresana pitanja nagradjivanja uzornih gnojišta, izaslanja zadrugara na uzorna gospodarstva u Česku i Kranjsku, te analfabetskih tečajeva. G. Gollner predložio je na prihvat »Izvjesnicu«, koja je bez promjene primljena. S tim u savezu predložio je g. Velikanović, da se zadruge u »Hrvatskom Udrugaru« upozore, da odgovaraju na dopise predsjednika i odbornika skupine. Daljni su se prijedlozi ticali umnoženja skupina, osnutka zadružnog skladišta u ovoskupinskom području i prodaje vina od Prve hrvatske vinarske udruge u Srijemskim Karlovcima.

Sjednica glavnog odbora Središnje sveze **hrvatskih seljačkih zadruga** obdržana je dne 24. o. mj. u prostorijama Hrvatske poljodjelske banke pod predsjedanjem presvj. g. Milana pl. Kiepacha. Prisustvovali su joj odbornici: gg. Milan Strahinšćak, dr. Mirko Antolković, Josip Cvetko, dr. Ivan Gjuranec, Tomo Jalžabetić i David Marinić, dok je kao izvvjestitelj fungirao tajnik zadružnog odjela Hrvatske poljodjelske banke g. Julije Gollner. Na prijedlog predsjednika izrazuje se zapisnički zahvala bivšem tajniku Središnje sveze g. Arturu Machniku za njegovo djelovanje na zadružnom polju, a isto tako kliču prisutni odbornici »Slava« nedavno preminulom glavnom nadzorniku Hrvatskih seljačkih zadruga Franji Čokelu. Zatim izvješćuje g. Gollner o radu glavnog odbora od 20. prosinca 1912. do 24. srpnja 1913., te je taj izvještaj uz odobravanje primljen na znanje. U savezu s izvještajem predlaže g. Jalžabetić, da Središnja sveza pokuša uz možebitnu potporu vladinu sama nabavljati plemenitu stoku u inozemstvu, što je u načelu primljeno. Zatim je primljen na znanje izvještaj o sjednici odbora za promjenu pravila Središnje sveze. Predloženi zaključni računi Središnje sveze hrvatskih seljačkih zadruga za god. 1912. primljeni su na znanje i odobreni, kako slijedi:

Prihod:		
Ostatak od godine 1911.	K	1.548.55
Doprinosi hrvatskih seljačkih zadruga za organizaciju	K	29.363.56
Doprinosi kr. zemaljske vlade . .	K	2.200.—
Razno	K	67.20
Rashod:		
Troškovi »Hrvatskog Udrugara« . .	K	17.162.73
Troškovi kalendara »Zadrugara« . .	K	6.692.80
Troškovi odbornika skupina . . .	K	783.47
Umjetni gnoj dan zadrugarima . .	K	1.017.17
Troškovi II. redovite glavne skupštine	K	989.53
Troškovi izdanja	K	2.222.60
Troškovi skupinskih zborova . . .	K	398 14
Troškovi gospodarskih predavanja .	K	69.—
Razno	K	156.82
pa prema tomu iznaša ukupno:		
Prihod	K	33.179.31
Rashod	K	29.492.26
Ostaje za g. 1913.	K	3.687.05

G. Cvetko izvješćuje nato o izdanju pučke knjižice o kuhanju i kućanstvu, gospodin Gjuranec preporuća, da se u »Hrvatskom Udrugaru pišu zabavni i moralni članci, a isto tako, da se donašaju najnovije vijesti širom svijeta. G. Gollner predlaže na prihvat »Izvjesnicu«. Svi su ti prijedlozi prihvaćeni. Zatim se prešlo na opredjeljenje dnevnog reda, mjesta i dana III. svezadružne skupštine. Nakon kratke rasprave zaključeno je, da se treća svezadružna skupština održi 28. kolovoza u Brodu na Savi sa dnevnim redom, kako je oglašen na prvoj strani današnjeg broja, dok će se sastanak zadrugara održati dne 27. kolovoza. U savezu s tim sastankom prihvaćen

je prijedlog g. Marinića, da se prijedlozi pojedinih zadruga za svezadružnu skupštinu imadu podnijeti najmanje 8 dana prije obdržavanja sastanka centrali, pak se na samom sastanku ne će moći iznijeti nijedan prijedlog, koji nije predložen centrali. Za izdanje popularne knjižnice o osiguravanju stoke zaključuje se doprinijeti kruna 500.—. Glede visine doprinosa pojedinih zadruga ostaje odbor kod prijašnjeg svog zaključka, da se doprinos ima opredijeliti prema broju članova pojedinih zadruga bez obzira na broj »Hrvatskog Udrugara« ili na ine kakve slučajeve. Tim je sjednica zaključena.

Nova hrvatska seljačka zadruga osnovana je u Levanjskoj Varoši, u okolici Djakova.

Prva hrvatska mljekarska udruga Gorskog kotara u Lokvama stupila je u svezu s Hrvatskom poljodjelskom bankom. Kako se uprava mljekarske udruge nalazi u istim rukama, u kojim i uprava hrvatske seljačke zadruge u istom mjestu, nadamo se, da će i jedna i druga udruga uzajamnim radom moći uspješno razviti svoje poslovanje.

Gospodarska udruga u Slavonskom Stupniku pristupila je u svezu s Hrvatskom poljodjelskom bankom.

Predavanje o umjetnim gnojivima održao je dne 6. srpnja kod hrvatske seljačke zadruge u Lokvama prigodom njezine glavne skupštine g. profesor Gustav Bohutinski, a dne 27. srpnja kod hrvatske seljačke zadruge u Novigradu-Podravskom.

Zadružno predavanje održao je g. Julije Gollner kod hrvatske seljačke zadruge u Lokvama dne 6. srpnja, kod hrvatske seljačke zadruge u Habjanovcima dne 18. srpnja i kod hrvatske seljačke zadruge na Grobniku dne 27. srpnja.

Pčelarska zorna pomagala za predavanja. Dne 7. srpnja imalo se držati kod hrvatske seljačke zadruge u Ivancu predavanje o pčelarstvu, no isto se moralo odgoditi, jer nije bilo sprava, koje su za ovakovo predavanje neophodno potrebne. Hrvatska poljodjelska banka, želeći, da u što većoj mjeri potakne naše zadruge, da se bave pčelarstvom, koje ne samo da donaša zabave već i lijepe privrede zaključila je, da se te sprave nabave pomoću doprinosa iseljeničke poslovnice »Putnik«. Primjećujemo, da će ova zbirka biti u našoj domovini jedina te vrsti, koli svojom potpunošću toli vrsnoćom sprava. Pozivamo stoga zadruge, čiji se zadrugari već bave pčelarstvom ili se kane baviti,, da se obrate na nas za predavanje sa zornim pomagalima.

Hrvatska seljačka zadruga u Gornjoj Jelenskoj prodaje posjed, sastojeći od 8 jutara i 300 četvornih hvati sa kućom i svinjcem. Posjed leži uz cestu, a u mjestu se nalazi župa i škola. Željeznička postaja Moslavina—Popovača udaljena je od mjesta 4 km. Cijena K 2400.—. Ozbiljne ponude i upiti neka se šalju hrvatskoj seljačkoj zadruzi u Gornjoj Jelenskoj, pošta Popovača.

Prva hrvatska vinarska udruga u Srijemskim Karlovcima ima na prodaju do 250 hektolitara vina svojih članova. Cijene umjerene. Narudžbe neka se upravljaju na g. Andriju Horvata, predsjednika vinarske udruge u Sriemskim Karlovcima.

Hrvatska seljačka zadruga u Sibinju daje u najam kačaru 21 metar dugu, 8 metara široku, u koju se mogu dvostruke kace (badnjevi) smjestiti i to podzemno od betona, a vrhzemno drveni. Kačara može se i produljiti još za 20 metara uz istu širinu. Uz tekući potok može se sagraditi pecara sa dva ili više kazana. U neposrednoj je blizini i kuća, u kojoj se može upotrijebiti jedna soba za stan i pisarnu, što je sve uz glavnu cestu i na vrlo zgodnom i prometnom mjestu. Upiti na hrvatsku seljačku zadrugu u Sibinju.

Hrvatska seljačka zadruga u Končanici moli sve družice u krajevima, u kojim je bogato urodila šljiva, da joj kretom pošte jave:

1. Kolika množina šljive bi se dala kupiti u jednom mjestu njihove okolice, u kojem bi se na *živoj* vodi smjestila pecara;

2. Koja će biti po prilici cijena šljive po 100 kilograma;

3. Ima li pecara u mjestu, koja kupuje šljivu, da li bi se mogla uzajmiti, uz koju cijenu i sa kojom sadržinom posuda.

Izložba i nagradjivanje stoke u Gjurgjevcu. Hrvatska marvogojska udruga u Gjurgjevcu obdržavati će u istom mjestu dne 7. kolovoza 1913. izložbu i nagradjivanje simentalske stoke pak se ovime pozivaju svi prijatelji napretka u stočarstvu, da se potrude na ovu izložbu u Gjurgjevac u što većem broju, jer će tamo moći nesamo vidjeti, nego si i nabaviti blaga plemenite pasmine.

Razvitak zadrugarstva u Japanu. Poznato je, da Japan pokazuje zadnjih desetak godina zamjeran napredak na svim područjima znanosti, umjetnosti i narodnog gospodarstva. I zadrugarstvo se tamo neobično brzo razvilo, kako to pokazuju statistički podaci od g. 1909., 1911. i 1912. Na 30. lipnja 1909. iznosio je broj udruga 5194, a g. 1912. na isti dan iznosio je 9394. dakle se u kratkom roku od tri godine pomnožio za 4200 zadruga. Većina tih zadruga su vjeresijske, zatim ima nabavnih i prodajnih, a najmanje produktivnih (proizvodnih), kako to prikazuje ova skrižaljka:

	1909.	1911.	1912.
vjeresijskih	3353	6030	7301
nabavnih	1432	1583	1595

prodajnih	300	365	381
produktivnih	64	89	117
ukupno	5149	8067	9394

Osim toga postojalo je g. 1912. 30 saveza, dok ih je godine 1911. bilo samo 22.

Broj članova bio je g. 1911. poznat od 4922 zadruge, te je iznosio 534.085 ili popriječno na zadrugu otpada 108 članova. Od tih se članova prema službenim podacima bavilo poljodjelstvom 437.588, obrtom 21.564, trgovinom 34.257, dok ostatak otpada na ostala zanimanja.

Prije par godina proučavao je u Evropi zadrugarstvo jedan učeni japanski profesor te je bio i kod nas i posjetio je hrvatsku seljačku zadrugu u Sunji.

Stanje naše žetve. Prošli je mjesec bio mjesec kiše, te se takvog srpnja ni stariji ljudi ne sjećaju. U nekim je krajevima uz kišu došla i tuča, te djelomice uništila prirod, dok su opet u drugim krajevima poplave nanijele velike štete. Od tuče su osobito trpjela mjesta u okolici Novske, Bebrine i Jasenovca, gdje je uništen tako rekući sav ovogodišnji prirod. Poplava je bilo gotovo na cijelom području Hrvatske i Slavonije, ali nigdje u tako velikom omjeru kao u području Orahovice i Slatine, gdje je i željeznica morala obustaviti svoje kretanje. To je kišovito vrijeme mnogo smetalo dozrijevanju, pa će i uspjeh žetve biti nešto slabiji, nego što smo se mogli nadati. Inače se ova godina može označiti povoljnijom od prošle. Žetva pšenice bit će osrednja, ječma povoljna, zobi mjestimice dobra, a mjestimice nešto lošija, raži bolja od prošle godine, koruna vrlo dobra, a i kukuruz lijepo kaže. Sijena je ove godine dobiveno manje, ali je kakvoćom bolje. Otave biti će zacijelo više. Vinogradi su za povoljna vremena lijepo ocvali, te bi berba mogla biti povoljnija od prošle godine, ako se medjutim zbog neprestane kiše i uopće promjenljivog vremena općenito ne razviju razne bolesti, koje se u nekojim krajevima već pojavljuju. Iz svih se drugih zemalja, koje se bave poljodjelstvom, javljaju povoljne vijesti o ovogodišnjoj žetvi, pa je to danas u ovim vrlo teškim vremenima neka nadoknada za štete, koje je novčana kriza prouzrokovala i koje još uvijek prouzrokuje.

Uredovno izvješće o stanju usjeva koncem lipnja godine 1913. u Bosni i Hercegovini. U prvoj trećini mjeseca junija bilo je vruće i suho, te su u Hercegovini neke kulture trpile od toga. Ostali dio mjeseca bio je pri nerazmjerno niskoj temperaturi kišovit sa lokalnim grmljavinama i tučom, što ipak nije prouzrokovalo velikih šteta. U višim položajima bilo je još od 13.—15. osjetljivih mrazova. Koncem mjeseca bilo je poradi obilnih kiša nanovo nabujalo nekoliko rijeka, te su poplavile obradjena zemljišta Osobito je nepovoljno djelovalo studeno i vlažno vrijeme usjevima na višim položajima, te je zapriječavalo radnje na polju. — Stanje usjeva naprama prošlom mjesecu nije u glavnom imalo bitnih promjena.

P š e n i c a. Drži se, da će žetva pšenice biti podobra. U nekim se kotarima tuže, da je pšenica porijetka i slabog klasa. Šteta je od rdje bila dosad samo u nešto malo mjesta.

R a ž je većinom porijetka te jako zakorovljena, opće je stanje osrednje.

O z i m a r e p i c a bila je slabog prihoda.

J e č a m. Po sadašnjem stanju izgleda, da će ječam dati podobar prihod. Jari su usjevi u nižim položajima i na nepropusnom tlu trpili od vlažnostudenog vremena.

Z o b je uglavnom nešto bolja od ječma.

K u k u r u z je svagdje okopan, većim dijelom takodjer i ogrnut, a stanje mu je osrednje i još bolje. Zbog prošlomjesečnih poplava oštećeni usjevi većim su se dijelom nanovo obradili.

K r u m p i r i. Sve su se radnje oko krumpira dovršile. Bujnog su lišća i većinom su u cvatu. Rani se krumpiri iskopavaju, uspjeh zadovoljuje.

Š e ć e r n a r e p a dosta je porijetka, ali se dobro razvija. Kulturne su radnje bile otešćane zbog jakog rasta trava, sada su radnje skoro dovršene. Poradi poplava u prošlom mjesecu oštećene kulture repe mogle su se djelomično obnoviti.

D u h a n je ispočetka trpio od suše, ali se je ipak dovoljno oporavio obilnih oborina radi.

D j e t e l i n a i l u c e r n a dale su obilan prvi otkos, a i sada su u veoma dobrom stanju.

L i v a d e su u dolinama takove, da se je nadati dobrom prihodu. Košnja dvootkosanih livada već je otpočela. Planinske su livade većinom zaostale zbog zime, trava je slabo gusta.

P a š n j a c i su u dolinama dobri, dok su u visokim položajima zaostali poradi studena vremena, premda je u tlu dovoljno vlage.

Izgledi su ovogodišnjeg priroda šljiva povoljni u onim krajevima, u kojima nije bilo nikakve štete od proljetnih mrazova. Izgleda da će jabuke i kruške dati osrednji rod. Razvitak je zametka ploda veoma uznapredovao poradi obilnih oborina. — Štetnici su voćaka samo gdjegdje nanije li znatnije štete.

Stanje je vinograda veoma dobro. Nema pritužaba, da je gdje nastupila kakva štetna bolest od gljivica.

Dom i svijet.

Promjena vlade u Hrvatskoj. Nakon gotovo jednomjesečnih pregovora ugarskog ministra predsjednika grofa Tisze sa raznim hrvatskim političarima, imenovan je ministrom za Hrvatsku u ugarskom ministarstvu grof Teodor Pejačević, bivši ban. Isti je dan dignut sa službe na vlastitu molbu kr. povjerenik Slavko pl. Cuvaj, te mu je tom prigodom Njegovo Veličanstvo podijelilo ugarsko barunstvo. Na njegovo je mjesto imenovan ministerijalni savjetnik u ugarskom ministarstvu predsjedničtva barun Ivan Skerlecz, a uz to je Ivan barun Skerlecz, kojemu mu je tom prigodom podijeljeno i dostojanstvo pravog tajnog savjetnika. Novi kr. povjerenik potječe od stare hrvatske plemićke obitelji iz Turovog polja. Rodjen je i odgojen u Ugarskoj, gdje mu je otac služio kao katastralni ravnatelj. Kad mu je kasnije otac premješten u Hrvatsku, polazio je tri razreda gimnazije u Zagrebu, a ostale kao i pravne nauke svršio je u Ugarskoj. Nakon svršenih nauka služio je najprije u hrvatskom ministarstvu u Budimpešti, a zatim do imenovanja kr. povjerenikom u ugarskom ministarstvu predsjedničtva kao ministerijalni savjetnik. — Novi kr. povjerenik sazvao je odmah nakon svog dolaska u Zagreb konferenciju političara, da prema uspjehu iste može poraditi oko što skorije uspostave ustavnih prilika u Hrvatskoj i Slavoniji.

Novi balkanski rat. Tek što su zastupnici balkanskih saveznih država Bugarske, Srbije, Grčke i Crnegore u Londonu potpisali mirovne zaključke sa Turskom, došlo je do spora izmedju Bugarske s jedne strane, a Srbije i Grčke s druge strane. Do spora je došlo radi jednog dijela osvojene Macedonije. Bugari taj dio svojataju za sebe na temelju ugovora, kojeg su sklopili sa Srbima prije rata sa Turskom, dok ga Srbi hoće za sebe na temelju činjenica, da su oni taj kraj svojom vojskom zauzeli i da se uslijed ratnih uspjeha, koji u spomenutom ugovoru nisu bili predvidjeni, mora ugovor preinačiti Već su se spremali pregovori u Petrogradu izmedju 4 savezne države, kad je nenadano u noći izmedju 8. i 9. srpnja došlo do bitke kod Zletova izmedju Srba i Bugara. U toj bitci kao i u nekim kasnijim bitkama potisnuli su Bugari Srbe, ali se je domalo sreća okrenula, te su srpske čete s jedne strane, a grčke s druge strane potisnule Bugare sa zauzetih položaja. Osobito je krvava bitka bila na Ovčjem polju, gdje su konačno pobijedili Srbi. Posljedica je te pobjede bila, da su se srpske i grčke čete mogle sjediniti, a bugarskim četama, da ne budu opkoljene, nije preostalo drugo već uzmicati Na jednoj i drugoj strani sva je sila mrtvih i ranjenih. Gubici se računaju na svakoj strani do 40.000 što mrtvih, što ranjenih. Medjutim je Bugarskoj i s druge strane zaprijetila pogibelj. Rumunjska je izaslala svoju vojsku, da zaposjedne grad Silistriju, koja je pripadala Bugarskoj, ali ju je ova nedavno odstupila Rumunjskoj. No rumunjska se vojska nije zadovoljila samo tim, već je zauzela liniju Tuturkaja—Dobrić—Balčik, te je stala napredovati prema glavnom gradu Bugarske, Sofiji Kako su sve glavne pruge i sveze u Bugarskoj u rukama Srba, Grka i Rumunja, ostala je Bugarska bez svake poštanske i brzojavne sveze. Pridometnemo li k tomu, da su se i Turci digli, i doprli ćak do Drinopolja, posve je jasno, da položaj Bugarske nije ni najmanje ružičast, te se ona po prilici nalazi u istom očajnom položaju u kojem se je nalazila i Turska, kad su na nje navalile balkanske savezne države. No medjutim čini se, da će evropske velevlasti, a napose Rusija i naša monarkija, kao najbliže susjede ratnih stranaka, nastojati, da dodje što prije do mira izmedju ratujućih stranaka.

Propast jedne poznate američke banke. Mnogim našim čitateljima biti će već poznato iz novinskih vijesti a i iz okružnice, koju je naša centrala odaslala zadrugama, da je The First Second National Bank of Pittsburgh (. j. Prva i druga narodna banka u Pittsburgu) pala pod stečaj. Ova je banka postojala preko 60 godina te je dosele poslovala uvijek uredno i s dobrim uspjehom. U zadnje vrijeme pretrpila je znatne gubitke zbog padanja tečajeva vrijednosnih papira, na koje je izdavala velike predujmove. Prema dobivenim vijestima to je i glavni uzrok njezine propasti. Kako je ta banka radila mnogo s našim iseljenicima i primala od njih novac na uloženje, odnosno za odaslanje u domovinu, imati će ona medju našim ljudima mnogo vjerovnika. Hrvatska poljodjelska banka poduzela je korake, da se našim iseljenicima i vjerovnicima te banke spasi, — što se spasiti dade. Ona je posredovala kod visoke kr. zemaljske vlade, pa je zaključeno poduzeti sve, štogod bude moguće, da se interesi naših iseljenika zaštite. No budući se danas još ne zna, koja je konačna sudbina stigla tu banku, da li je naime pala potpuno pod stečaj ili joj još imade spasa, to za sada ne možemo našim iseljenicima ništa stalna savjetovati. Toliko im ipak priopćujemo, da ne daju iz ruke isprave, koje dokazuju njihovu tražbinu, i da nitko sam na svoju ruku ništa ne poduzima, da si ne napravi suvišnih troškova. Čim pak saznademo točne i pouzdane informacije o toj banci, javiti ćemo iseljenicima odnosno njihovoj svojti, što im je činiti. Dotle neka svatko svoju tražbinu prijavi Hrvatskoj poljodjelskoj banci, i neka joj naznači visinu tražbine, kao i način, kako je ta tražbina nastala, da li se naime radi o uložnici, ili je to novac odaslan iz Amerike.

List izlazi svakoga prvoga u mjesecu. — Pretplata mu je za cijelu godinu zajedno s poštarinom K 1·—. Rukopisi se ne vraćaju. — Za oglase plaća se pristojba prema cjeniku. - Kod višekratne uvrzdbe daje se popust.

HRVATSKI UDRUGAR

LIST ZA UDRUGARSTVO I NARODNO GOSPODARSTVO.

Odgovorni urednik: JOSIP CVETKO.

Pretplate i pristojbe za oglase plative su i utužive u Zagrebu. Uredništvo i uprava: Zagreb, Preradovićeva ulica br. 5, I. kat, zgrada Hrv. poljodjel. banke. - Vlasnik i izdavatelj: Hrvatska poljodjelska banka u Zagrebu.

God. VIII. Zagreb, 1. rujna 1913. Broj 9.

Izvještaj o radu i stanju hrvatskih seljačkih zadruga u g. 1912.

Izvijestio na III. svezadružnoj skupštini Julije Gollner.

Gospodarske prilike bile su početkom god. 1912. dosta povoljne, no na žalost nije ih bilo moguće radi raznih vanjskih utjecaja dovoljno izrabiti. Nato su djelovale razne vanjske i unutarnje zapreke i neprilike kao što je bio rat Turske i Italije, a još više koncem god. 1912. buknuli rat na Balkanu, koji je imao za posljedicu uvedenje moratorija u balkanskim zemljama i veoma osjetljivo sniženje prometa izmedju monarhije i balkanskih država.

K tomu su se pridružile silne trzavice na političkom polju, koje su povećale već i onako dosta uzdrmano povjerenje na novčanom tržištu. Svi znademo vrlo dobro, da je nastala prava strava, napose pak medju manje inteligentnim ulagateljima, koji su htjeli na svu silu povući svoje uloške iz štediona, što se u znatnoj mjeri i dogodilo. S time u svezi počeli su svi marno spremati zlatniše tako, da nijesmo dulje vremena ni vidjeli zlatnog novca. Kriza je postajala svakim danom sve veća. Austro-ugarska banka povisila je u par mahova svoj kamatnjak, dok isti nije dosegao u listopadu 1912. ravno 6%, na kojoj visini još i danas stoji. Novac je svagdje silno poskupio, dapače nije se mogao dobiti ni uz najteže uvjete. I baš u tim teškim prilikama i vremenima vidjelo se što vrijedi zadrugarstvo, jer naše su zadruge — podupirane izdašno svojom centralom — mogle bez ikakovih poteškoća udovoljavati nesamo svojim ulagateljima gledom na isplatu odkazanih uložaka, već su mogle priteći u pomoć svojim potrebnim članovima s primjerenim zajmovima. Da bi bilo moguće sastaviti statistiku, koliko su naše zadruge u to teško doba pružile pomoći i otklonile teških briga, tada bi nas povoljan rezultat istih u istinu iznenadio.

U tim teškim danima ustanovila se ponovno činjenica, da je vjeresija, što ju uživa seljaštvo, mnogo sigurnija nego vjeresija dana trgovcu. Seljak bo može u potrebi i nevolji vazda nešto prodati, a ako i propadne koji pojedinac, to se redovno u vrijednosti njegova posjeda nadje dovoljno pokrića za njegove obveze, dočim kod trgovaca i inih poduzetnika nije tako, već ako propadne, to propadne posvema.

Baš obzirom nato mogli smo se u našoj domovini prilično snaći u ovoj teškoj novčanoj krizi, no naš položaj bio bi znatno bolji, da nije bila preteča toj krizi vrlo nepovoljna godina 1911. Nesamo, da je cijele te godine bio odasvuda zatvoren promet s marvom radi pošasti — slinavke i šapa, već je u godini 1911. urodio slabo kukuruz, malo je bilo krme, a proizvod vinograda bio je slab.

Dodati moramo još tomu, da je radi političkih prilika bilo zabranjeno izdavanje putnica osobama od 18 do 42 godina, nu da je zato u god. 1912 potajno (illegalno) iseljivanje preotelo mah. Osim toga važna je činjenica, koja se opaža u novije doba kod iseljivanja, da sada putuju u Ameriku i žene i djeca. To znači, da dotični hranitelj obitelji ne misli na povratak kući i tako će on

biti zajedno sa svojom obitelji za nas posve izgubljen. Tu dakle nema druge već marno nastojati, kako bi se što više stvarala nova, a pojačala stara privredna vrela, jer bi se i time sigurno stalo na put maniji iseljivanja.

Okolnost, da čitave g. 1912. nije kod nas uspostavljeno ustavno stanje, djelovala je takodjer nepovoljno, te su zastale mnoge radnje oko promicanja gospodarskih interesa, koje moraju čekati bolja vremena. Opravdano je zanimanje pobudila odluka kr. zem. vlade za namještanje potrebitih putujućih gospodarskih učitelja, koja na žalost nije dosad provedena. Veća je pažnja posvećena održavanju zimskih gospodarskih tečajeva, koje bi trebalo sve više i više uvadjati, budući da su već dosele, gdjegod su održani, urodili dobrim plodom.

U god. 1912. udovoljeno je davnoj želji svih gospodarskih krugova time, što su imenovani županijski gospodarski izvjestitelji. Ovom uredbom prešle su stanovite funkcije, koje su dosada upravljane iz središta t. j. kod vlade, na ove organe, te je u cijelom ovom redu uslijedila neka decentralizacija. Nema sumnje, da je time olakšan saobraćaj izmedju gospodarskih krugova i upravnih gospodarskih oblasti, a olakšano je i upoznavanje gospodarskih prilika pojedinih krajeva.

Pohvalno i sa zadovoljstvom moramo istaknuti, da se je počelo raditi i o osnivanju uzornih seljačkih gospodarstva, koja će vrlo blagotvorno djelovati na podignuće naše poljoprivrede. To će biti kao neka zorna obuka za naše ratare, pa želimo od srca da hrv. zem. vlada nadje sposobne i za takav posao upravo prikladne ljude, koji će zborom i tvorom poraditi oko unapredjivanja naših gospodarskih prilika. Tad će naskoro nestati onoga nerazumijevanja, koje se sada opaža u pučanstvu prema ovomu pothvatu.

Time smo ukratko osvijetlili opće gospodarske prilike u god. 1912., te sada prelazimo da izvijestimo o radu naše

SREDIŠNJE SVEZE I SKUPINSKIH ODBORA.

Godine 1911. započela je središnja sveza provadjati svoj obilati radni program, koji joj je propisan njezinim pravilima. I ako je svaki početak težak, ipak su sretno svladane sve poteškoće, te je u god. 1912. nastavljeno s većim pospješenjem djelovanje Središnje sveze, koje je dosele urodilo znatnim uspjesima. Moramo spomenuti, da ova organizacija ne nailazi još uvijek medju našim zadrugama — ili bolje reći — zadružnim upravama na dovoljno razumijevanje. Odnošaj pojedinih zadruga prema njihovim skupinama, kako i skupina prema Središnjoj svezi mogao bi biti intimniji i življi. Da i u ovom pogledu krene na bolje, predložene su i primljene na netom održanim sjednicama skupinskih odbora kao i glavnog odbora središnje sveze posebne izvjesnice, koje će imati zadruge dva puta na godinu — u proljeću i jeseni — savjesno ispuniti i priposlati izravno predsjedništvu svoje skupine.

U tim »Izvjesnicama« dojavljivat će zadruge, da li su u dotičnom vremenu održani sastanci zadrugara i poučna predavanja; nadalje, što je zadruga provela za gospodarsko unapredjenje svojih članova, da li bi bilo poželjno, da se osnuje kod dotične zadruge koja podzadruga, ili u blizini koja nova hrvatska seljačka zadruga. Napokon bi stavila svaka zadruga svoje možebitne posebne želje u pogledu njenog daljnog poslovanja, a predsjednik skupine posebne upite, na koje bi zadruge odgovorile.

Glavni odbor Središnje sveze održao je svoje sjednice, te u njima rješavao predmete, koji po pravilima spadaju u njegov djelokrug. U sjednici od 8. veljače 1912., kojoj je predsjedao presv. gosp. nadbiskup koadjutor dr. Ante Bauer, raspravljalo se je o ovim predmetima: O osnutku mljekarskih udruga u Brdovcu i Stupniku, o osnutku vinarske udruge u Srijemskim Karlovcima, o osnutku žitnog skladišta, o koracima poduzetim glede izdavanja dozvole za nabavu od carine oproštenog kukuruza, o gospodarskim predavanjima, o koracima glede pokusa sa sijanjem sladorne repe, o pivničarskom tečaju, o kulturi vrištine. U toj je sjednici pretresen u tančine sav sakupljeni materijal za promjenu seljačkog nasljednog prava, te je konačno sa-

stavljena predstavka u tom predmetu na kr. zem. vladu i sabor kraljevine Hrvatske, Slavonije i Dalmacije.

U sjednici glavnog odbora od 27. lipnja 1912. izviješćeno je, da su zaključkom ravnateljstva Hrvatske poljodjelske banke birani u glavni odbor Središnje sveze gg. dr. M. pl. Antolković, Josip Cvetko, M. pl. Kiepach, Milan Strahinšćak, te da je na mjesto pok. dra. Homotarića izabran predsjednikom Zagrebačko-varaždinske skupine dr. Ivan Gjuranec.

Budući da se sadanji predsjednik presvj. g. nadbiskup koadjutor dr. Ante Bauer radi svojih velikih zvaničnih poslova zahvalio na časti predsjednika, to je jednoglasno izabran predsjednikom Središnje sveze presvj. gosp. Milan pl. Kiepach, a njegovim zamjenikom preč. g. Milan Strahinšćak. U toj je sjednici pročitano izvješće tajnika o radu glavnog odbora u prvom polugodištu 1912., preispitani su zaključni računi Središnje sveze za god. 1911. te bi ustanovljeno mjesto, dan i dnevni red za II. svezadružnu skupštinu, koja je održana 27. kolovoza 1912. na Sušaku. U ovoj su sjednici stvoreni i shodni zaključci glede zaštite seljačkog zemljišta, koje će se otkupiti za izgradnju ličke željeznice.

O ispadu II. redovne svezadružne skupštine hrvatskih seljačkih zadruga izviješćeno je opširno u 10. broju »Hrvatskog Udrugara« od 1. listopada 1912., a još potanje u kalendaru »Zadrugaru« za g. 1913. na stranici 73. do 85., pak zato držimo, da nije nužno, da o tome ovdje posebno izvješćujemo. Jedino naglasujemo, da je ova skupština najvećim oduševljenjem izabrala pokroviteljem Središnje sveze hrvatskih seljačih zadruga presvj. g. nadbiskupa koadjutora dra. Antu Bauera, koji i u tome svojstvu brižno i sa zanimanjem prati i potpomaže razvitak našeg zadrugarstva.

Kako glavni odbor Središnje sveze, tako su i skupštinski odbori tijekom god. 1912. održali svoje sjednice, u kojima se je raspravljalo o predmetima, koji prema pravilima skupina spadaju u njihov djelokrug, a to su u glavnom zadružno - gospodarski predmeti. Ove sjednice održane su kao i u god. 1912. naizmjence u drugim mjestima, da se odbornici upoznadu s prilikama poje[dinih] krajeva svoje skupine.

Sjednice skupinskih odbora održane [su] prema potrebi. Zborovi su održani u [...]pini, Požegi, Vrbovskom i Zemunu. [...]divo, dnevni red na tim zborovima [...] je obilan, te su uz izvještaje i raspra[ve o] predmete održana i vrlo uspjela gospo[dar]ska predavanja. Tako je na zboru u Kr[...] g. Viktor Nemčanin održao predavanje o [or]ganizaciji vinarskih udruga, a tajnik Sre[diš]nje sveze g. Machnik predavanje o una[pre]djivanju marvogojstva. U Požegi je ta[jnik] središnje sveze g. Machnik održao preda[va]nje o zadružnim gospodarskim pecarama [že]ste, te o unapredjivanju stočarstva u bj[elo]varsko-križevačkoj skupini Hrvatskih s[elja]čkih zadruga. U Vrbovskom držao je pre[da]vanje g. Slavko Modrijan o unapredjiva[nju] voćarstva u ličko-riječkoj skupini hrvat[skih] seljačkih zadruga, a iza toga je slijedila [ras]prava o unapredjivanju marvogojstva, do[čim] se u Zemunu povela rasprava o zadruž[nim] gospodarskim pecarama žeste, te o [...] svestranijem širenju gospodarskih stroj[eva].

Koncem godine 1912. imali smo 252 [za]druge, od kojih je 216 bilo u svezi, a 36 iz[van] sveze. Nu kako zadružne uprave a i [po]jedini zadrugari sve više uvidjaju i priz[na]vaju zamašnu korist zadružne organizaci[je i] provedene reforme, to se nadamo, da će i [one] naskoro stupiti kao članovi u krilo Središ[nje] sveze.

Nakon što smo promotrili rad i djelova[nje] Središnje sveze hrvatskih seljačkih zadr[uga] prelazimo sad da izvjestimo o samim hr[vat]skim seljačkim zadrugama.

1. STANJE ZADRUGA.

Naša zadružna organizacija brojila je k[on]cem godine 1911. — 243 hrvatske seljačke [za]druge sa 37.901 članom. U godini 1912. p[ra]dilo se kao i prijašnjih godina oko osn[ivanja] novih zadruga, te se kod toga pazilo o[so]bito na one krajeve, gdje je naš domaći ži[valj] najviše ugrožen. Naše je nastojanje usp[jelo,] nu taj uspjeh mogao bi biti mnogo veći, [da su] bi želje i pobude za osnutak takovih org[...]

zacija nikle u većoj mjeri u samom narodu. Mi se držimo načela, da sam narod mora osjetiti potrebu zadruge i tražiti način, kako bi se toj njegovoj potrebi što prije i bolje udovoljilo. Toga načela morat ćemo se držati i u buduće, jer je dokazano, da zadruge, osnovane poticajem odozdo, pružaju mnogo više jamstva za svoj uspješni razvitak.

Prije istaknuta okolnost, da se premalo javljaju želje i pobude u narodu za osnutak zadruga, dokazuje, da misao zadrugarska nije dovoljno prodrla u našemu narodu. Istina, da će se to znatno postići širenjem »Hrvatskog udrugara« i kalendara »Zadrugara«, ali bi uz to ipak trebalo, da se održe narodu predavanja o zadrugarstvu. Takova predavanja bi pak veoma dobro došla tamo, gdje je naš domaći življ — kao gospodarstveno slabiji — potiskivan useljivanjem stranaca. Tu se mora poraditi odozgo dolje, jer nam prilike takovih krajeva namiću dužnost, da se našom pobudom i posebnim nastojanjem osnivaju Hrvatske seljačke zadruge.

II. BROJ ZADRUGA.

U godini 1911. osnovano je 7 novih hrvatskih seljačkih zadruga, dočim je u godini 1912. osnovano 12 zadruga. Te nove hrvatske seljačke zadruge jesu ove: Bakarac u Primorju, Bedenik kod Bjelovara, Dežanovac kod Daruvara, Feričanci kod Našica, Mala Gorica kod Petrinje, Jagnjedovac kod Koprivnice, Kovačica dolnja kod Bjelovara, Kriviput kod Senja, Novoselo kod Varaždina, Oprisavci kod Garčina, Satnica kod Djakova i Sv. Gjuragj kod Ludbrega. Osnutkom tih 12 novih zadruga digao se njihov broj do 255, ali je spao do konca godine 1912. na 252, jer je zadruga u Bregima kod Koprivnice likvidirala, budući da nije bilo zauzetih osoba, koje bi imale smisla i volje pobrinuti se za vodstvo zadruge. Nadalje je otpala zadruga u Dapcima, s kojom smo morali radi neshvaćanja zadrugarstva i neke neobične otpornosti prekinuti poslovnu svezu — i napokon Hrvatska seljačka zadruga u Čabru, iz koje je, nakon što se spojila sa tamošnjom štedionom, osnovana Ispostava Hrvatske poljodjelske banke. Tako su dakle koncem god. 1912. bile u našoj domovini 252 hrvatske seljačke zadruge, dakle za 9 više nego u godini 1911.

Osim toga osnovane su u god. 1912. marvogojske udruge u Sv. Križu-Začretju, Virju, vinarska udruga u Srijemskim Karlovcima, te konjogojska udruga u Otrovancu, kojoj su istom g. 1913. po kr. zem. vladi potvrdjena pravila.

III. BROJ ČLANOVA.

Obzirom na broj članova kod naših hrvatskih seljačkih zadruga podastiremo ovaj izvještaj. Koncem godine 1911. brojile su sve naše zadruge 37.901 člana, ali je taj broj koncem god. 1912. spao na 37.777, dakle za 124 člana. Ovo se u prvi mah čini nevjerojatnim, tim više, jer se broj zadruga povećao za 9, no to se objašnjuje time, što je u god. 1912. posvećena posebna pažnja ustanovljenju broja članova, pak su brisani svi oni, koji po §. 7. zadružnih pravila prestaju biti članovima. Osim toga moramo upozoriti, da je sama zadruga u Čabru, koja se je sa ispostavom slila, brojila 391 člana.

No ni sad ne tvrdimo, da je broj članova koncem god. 1912. iskazan sa 37.777 potpuno ispravan. Do izvjesnosti ćemo doći tek onda, kad sve zadruge za sve svoje članove budu uredile i centrali poslale potpune imenike članova i propisno uredjene pristupnice. O tomu se živo radi i nastoji, ali uz sve odredbe centrale stvar nekako pravo ne napreduje. Priznajemo, da je uredjivanje pristupnica osobito onih kućnih zadruga skopčano s dosta znatnim trudom, no i te poteškoće morat će se svladati, jer je pristupnica veoma važan dokument za pojedinu zadrugu i zadrugara.

Uzmemo li u obzir, da je u 252 zadruge bilo koncem god. 1912. okupljeno 37.777 zadrugara, tada na svaku dolazi poprječno 150 članova, a to bi bio onaj maksimalni broj, koji se ne bi smio prekoračiti kod nijedne zadruge. Nu medjutim znano nam je svima, da imade lijep broj zadruga, kojima broj članova premašuje 150. Utješljiva je činjenica, da zadružne uprave i same uvidjaju, kako je teško raditi s prevelikim brojem članova, pa

će se zato morati uznastojati, da se takove zadruge podijele u 2—3 manje. Ovomu je načelu udovoljeno već u godini 1911. kod hrvatske seljačke zadruge u Lugu, od koje se odvojilo preko 50 članova i osnovalo novu zadrugu u Farkaševcu kod Samobora. Ovakovo razdvojenje preporučalo se i drugim zadrugama, naročito onim u Jakuševcu i Glini, ali to nastojanje nije do sada urodilo željenim plodom, jer nema zgodnih osoba, kojima bi se moglo povjeriti vodstvo poslova novih zadruga. Medjutim kod zadruge u Stupniku preduzete su predradnje u tome smjeru već u god. 1912., koje su uspjele, jer je u godini 1913. osnovana nova zadruga u Demerju, u koju će pristupiti 52 člana zadruge u Stupniku.

Ujedno moramo istaknuti, da se jur kod osnutka pojedinih zadruga budno pazi na to, kako ne bi njihovo područje bilo preveliko, jer je ustanovljena činjenica, da se u takovim slučajevima ne mogu zadruge razviti poželjnim načinom, niti da im je djelovanje uspješno.

ZADRUGE PO ŽUPANIJAMA I SKUPINAMA.

Od novo osnovanih 12 zadruga otpada 1 na ličko-krbavsku, 1 na modruško-riječku, 1 na zagrebačku, 2 na varaždinsku, 3 na bjelovarsko-križevačku, 2 na požešku, 2 na virovitičku županiju, dočim u srijemskoj županiji nije osnovana ni jedna zadruga. Od brisanih pak zadruga otpadaju 2 na bjelovarsko-križevačku, a 1 na modruško-riječku županiju, pa su prema tomu koncem godine 1912. bile zadruge razvrstane po županijama ovako:

u ličko-krbavskoj žup. bilo je	9 zadruga
u modruško-riječkoj žup. bilo je	27 zadruga
u zagrebačkoj žup.	64 zadruge
u varaždinskoj žup. bile su	42 zadruge
u bjel.-križev. žup. bile su	42 zadruge
u požeškoj žup. bilo je	25 zadruga
u virovitičkoj žup. bilo je	15 zadruga
u srijemskoj žup. bilo je	28 zadruga
dakle ukupno	252 zadruge.

Budući da su provedenom reformom zadružne organizacije sve naše zadruge razdijeljene u 4 skupine, to je koncem godine 1912. bilo:

u zagreb.-varažd. skupini	70 zadruga
u ličko-riječkoj skupini	41 zadruga
u bjelov.-križ.-pož. skupini	94 zadruge
u virovitičko-sriem. skupini	47 zadruga
dakle ukupno	252 zadruge.

Promotrimo li razmjer zadruga u pojedinim županijama, to ćemo opaziti, da izuzam ličko-krbavsku županiju imade najmanje zadruga baš u onim županijama, koje zapremaju najplodnije krajeve naše domovine, u kojima je naš domaći živalj najviše ugrožen, a to su požeška, virovitička i srijemska županija, koje sve tri broje samo 4 zadruge više nego li sama zagrebačka županija. Narodna bi inteligencija morala intenzivno poraditi oko osnivanja zadruga u ovim najplodnijim krajevima naše domovine, te bi tamo u svakom selu morala biti hrv. selj. zadruga. Opažamo, kako domaći tamošnji naš hrvatski elemenat slabi te gubi svoju zemlju, koja tada dolazi u ruke tudjinaca stranaca, a to sve na štetu naše narodnosti. Tom zgodom ističemo, da centrala marno radi oko osnivanja hrvatskih seljačkih zadruga u ovim krajevima, znajući dobro da ne valja ovakovim radom otezati, jer čim dulje čekamo, tim će biti teža borba domaćeg življa, da održi i očuva djedovinsku zemlju u svojim rukama. Da je taj rad centrale uspješan dokazuje činjenica, da je od 8 zadruga, osnovanih u godini 1913., polovina u onim krajevima.

ZADRUGARI PO ZANIMANJU.

Osnutkom novih zadruga u godini 1912. koje su koncem te godine brojile 407 zadrugara, nastale su i promjene kod broja zadrugara po zanimanju. Kako je koncem god. 1912. bilo sveukupno 37.777, to je od tih zadrugara bilo: svećenika 179, učitelja 192, trgovaca 219, zanatlija 1.105, ratara 35.657, inog zanimanja 425, dakle sveukupno 37.777 zadrugara.

U postotcima mogu se ovi brojevi iskazati ovako: svećenika 0.47, učitelja 0.51, trgovaca 0.58, zanatlija 2.92, ratara 94.39 i inog zanimanja 1.13 postotaka.

z ovoga pregleda posve se jasno razada su naši zadrugari o ogromnoj većiljaci ratari, a to je i prirodno. Ovih 35.657 ugara seljaka predstavljaju lijepu i snažrojsku, koja će uz inteligentnije članove, su se oko njih okupili, znati i moći pjehom mnogo poraditi za svoj, a po tom opći gospodarski i ćudoredni napredak ga naroda.

POSJED ZADRUGARA.

ilede površine sveukupnog posjeda nazadrugara ne možemo predložiti posve zdane i točne podatke, jer uza sve nanje s naše strane nijesmo mogli dobiti ne katastralne posjedovne listove od svih h zadruga. Uzrok je pak tomu u reambui, koja se provadja u raznim krajevima domovine. Moramo se stoga poslužiti acima, koji su nam pri ruci, a prema a iznosio je koncem god. 1912. ukupni ed zadrugara 259.952 jutra. Budući da je cem godine 1912. bilo 37.777 zadrugara, tpada poprječno na jednog zadrugara 6 ra 1290 četv. hvati, a na jednu hrvatsku čku zadrugu 1.031 jutro zemlje. Moramo asiti, da zadrugari u istočnim dijelovima ovine imadu redovno veće, a zadrugari oj Hrvatskoj manje posjede, nego što je poprječno iskazana površina, koja ota na jednog zadrugara.

Čisti prihod cijelog iskazanog posjeda h zadrugara od 259.952 jutra iznosi:

no	K	1,674.983.—
emljarina	K	390.770.—
dnost pak ovog po la prema zemljarini iz- ukupno	K	39,077.000.—
m prema procjeni sa- zadruga	K	126.256.000.—
rema procjeni izaslani- centrala centrale iznosi	K	122.731.000.—
sve te procjene u ob- pokazuje se prosječ- vrijednost posjeda za- ara sa	K	96.000.000.—
o kat jutru	K	369.—

sravnimo vrijednost ga posjeda s iskazom vrijednosti od g. 1911. . K 94,000.000.— to je vrijednost posjeda poskočila za ravno . . . .K 2,000.000.— dok se je popriječna vrijednost po jednom kat. jutru povisila od K 365.— na K 369.—.

Budući da naši zadrugari imadu blaga i ostalih pokretnina, koje u ovom računu i procjeni nijesu uzete u obzir, to je svakako nužno, da i njihovu vrijednost pribrojimo.

Uzmemo li vrijednost blaga i drugih pokretnina sa najmanjom procjenom od	K	300.—
a vrijednost gospodarskih zgrada sa	K	200.—
dakle ukupno K 500.— po članu, to čini za 37.777 zadrugara ukupno	K	18,888.000.—
k tomu vrijednost zemljišta (poprječ.)	K	96,000.000.—
to prema tomu iznosi poprječna vrijednost cijele imovine svih zadrugara .	K	114.888.000.—
dotično po zadrugaru . .	K	3099.—
po zadruzi	K	455.000.—
po jutru	K	442.—

t. j. u ovoj prosječnoj vrijednosti po jednom jutru sadržana je vrijednost zemljišta s cijelom pokretnom imovinom, blagom, strojevima i orudjem. Svatko mora priznati, da je popriječna vrijednost od K 442.— po jutru doista veoma niska, jer je poznato, da su cijene zemljišta po 1 jutru bez ikakovih zgrada i nareda mnogo veće.

Premda ćemo kasnije spomenuti zajmove zadrugara, to ipak već sada naglasujemo, da ovoj poprječnoj vrijednosti imovine svih naših zadrugara u iznosu od K 114,888.000.— stoji usuprot dugovina zadrugara, koja je iscrpljena vjeresijom iznosila koncem godine 1912. K 11,546.318.51, a to je 10% od ukupne poprječne vrijednosti cijele imovine zadrugara.

Uzmemo li u obzir, da svi naši zadrugari neograničeno jamče, za obveze zadruge tad vidimo, da za iscrpljenu vjeresiju od K 11,546.318.51 stoji protuvrijednost u ogromnoj imovini svih zadrugara od preko 114 milijuna kruna.

Prema tomu pružaju naše zadruge potpunu sigurnost za uložene glavnice, pa bi i ova činjenica morala biti jakim poticalom za naše štediše, koji bi sve svoje prištednje morali koristonosno ulagati u naše zadruge, jer im nijedan novčani zavod ne pruža tako veliku i bezuvjetnu sigurnost za njihove uloške.

Prelazimo sad, da izvjestimo slavnu skupštinu o cjelokupnom novčanom prometu Hrv. seljačkih zadruga u godini 1912.

NOVČANI PROMET U OPĆE.

A) IMOVINA.

I. Gotovina.

Stanje koncem god. 1911. .	K	190.336.59
tijekom g. 1912. primljeno	K	21,128.846.28
Ukupno	K	21,319.182.87
Tijekom g. 1912. izdano .	K	21,133.765.38
preostaje god. 1912. . . .	K	185.417.49

II. Zajmovi.

Stanje zajmova koncem godine 1911.	K	11,380.901.51
tijekom godine 1912. izdano novih zajmova	K	1,844.715.97
Ukupno	K	13,225.617.48
Tijekom g. 1912. vraćeno	K	1,679.298.97
preostaje koncem g. 1912.	K	11,546.318.51

III. Vrijednosni papiri.

Stanje koncem g. 1912. .	K	134.146.82

IV. Naštastar i troškovi osnutka.

Stanje koncem g. 1911. bilo je	K	97.398.50
tijekom godine 1912. povećani za	K	7.961.09
Ukupno	K	105.359.59
otpisano 31. XII. 1912. . .	K	10.535.96
Preostaje koncem g. 1912.	K	94.823.63

V. Nekretnine.

Stanje koncem g. 1911.	K	332.630.14
tijekom godine 1912. nabavljeno	K	350.910.26
ukupno	K	683.540.40
Tijekom godine 1912. prodano i otpisano	K	432.10
Preostaje koncem godine 1912.	K	251.44

VI. Tekući račun.

Jednačak u korist zadruga koncem godine 1912.	K	300.77

VII. Roba.

Vrijednost zalihe koncem godine 1912.	K	111.13

VIII. Dužnici.

Stanje dužnika koncem godine 1912.	K	205.27

B. DUGOVINA.

I. Zadružni dijelovi.

Stanje koncem g. 1911. . .	K	393.54
Tijekom god. 1912. primljeno	K	35.797
Ukupno	K	429.342
Tijekom godine 1912. povraćeno	K	16.798
Preostaje koncem g. 1912.	K	412.544

II. Ulošci.

Stanje koncem g. 1911. .	K	3,834.514
tijekom g. 1912. uloženo	K	1,481.106
Ukupno	K	5,315.620
Tijekom g. 1912. dignuto	K	1,511.361
Preostaje koncem g. 1912.	K	3,804.258

III. Mjenbeni zajmovi kod Centrale

Stanje koncem g. 1911. . .	K	7,828.82
tijekom g. 1912. primljeno	K	598.725
Ukupno	K	8,427.551
Tijekom g. 1912. povraćeno	K	585.895
Preostaje koncem g. 1912.	K	7,841.655

IV. Pričuvna glavnica.

Stanje koncem g. 1912. . .	K	578.534
prirast na temelju razmjera i upisnine za g. 1911. . . .	K	31.517
Ukupno stanje koncem god. 1912.	K	610.051

V. Vjerovnici.

Stanje vjerovnika koncem god. 1912.	K	140.213
Sveukupni novčani promet do 31. prosinca 1912. iznosio je	K	42,461.948

dući da je ovaj pro- :t do 31. prosinca 1911. iz- sio	K	38.624.174.53
se prema prometu god. 11. povisio za	K	3,837.773.72
idući da je pak ovo povi- nje koncem godine 1911. iosilo	K	3,167.870.62
je povišenje prometa u 1912. premašilo za . .	K	669.903.10
astita sredstva s kojima su do konca godine 1912. diile naše hrvatske seljač- zadruge iznose prema im računima	K	4,826.854.74
idući da su ta vlastita edstvra koncem g. 1911. našala	K	4.806.593.46
su se koncem god. 1912. ovisila za	K	20.261.28

Ovo je na oko nepovoljan rezultat, jer su vlastita sredstva naših zadruga u godini 11. prema godini 1912. povisila za K 0.832.46, te bi se moglo pomisliti, da je to- u slabom uspjehu razlog u zlom ili nesa- esnom poslovanju naših zadruga. Nu tome je tako, već moramo uzrok potražiti dru- dje, a taj je u velikoj novčanoj krizi, poradi je nisu uložci porasli za K 609.347, kao u odini 1911. već su usuprot u godini 1912. pali K 30.255.20, kako to izvješćujemo na dru- om mjestu. Obzirom na tu činjenicu možemo potpuno zadovoljiti sa povišenjem vlastitih edstava u godini 1912. za K 20.261.28, jer bi bilo posve lako moglo dogoditi, da su se sredstva i umanjila prema godini 1911.

ODPLATA ZAJMOVA.

Nakon što smo izvjestili slavnu skupštinu cjelokupnom novčanom prometu hrvatskih ljačkih zadruga u godini 1912. promotrit mo sada, kako je u toj godini bilo s otplata- a zajmova, koje duguju zadrugari svojim drugama.

Tijekom godine 1912. narasli su zajmovi drugara na svotu od K 13.225.617.48. Od te ote otplaćeno je tijekom godine 1912. K 579.298.97 tako, da je koncem godine ostalo još zajmova K 11,546.318.51. Ova otplata od K 1,619.298.97 iznosila je 12.68 posto od dužne glavnice, pa je za jednu desetinu posto manja od one u g. 1911. Kad uzmemo u obzir teško stanje na novčanom tržištu, zatim slabi go- dišnji prirod osobito od vinograda, tad nas mora ova otplata posve zadovoljiti tim više, kad odgovara načelu prema kojemu je obve- zan svaki dužnik tijekom jedne godine otpla- titi barem 10 postotaka od dužne glavnice.

Povoljna otplata zajmova u godini 1912. dokazuje najbolje, kako su naši zadrugari do- bro shvatili teški položaj svojih zadruga, pak su stoga nastojali, da im shodnim i primjere- nim otplatama pribave potrebna sredstva za izdavanje novih zajmova članovima kao i za isplatu otkazanih uložaka. Ova činjenica daje nam opravdanu nadu, da će otplate dužnih glavnica u normalnim prilikama biti znatno povoljnije, a to je posve i pravo, jer novac treba da se što više promeće. Ovom zgodom primjećujemo, da će se morati, čim se opće prilike urede i poboljšaju — posvetiti veća pažnja otplatnim rokovima, na koje su se za- drugari obvezali, kad su dizali zajmove. U tom se dosele išlo u susret zadrugarima do skrajnih granica mogućnosti, ali i tu imade medja, preko koje se ne smije preći tim više, jer bi svako preveliko popušta- nje u tom pogledu bilo samo na uštrb zadru- garima.

U izvještaju o radu i stanju hrvatskih se- ljačkih zadruga za godinu 1911. posebno je istaknuta nepovoljna činjenica, da imade kod nekih zadruga dosta dospjelih, a neuplaćenih kamata, što nikako ne bi smjelo biti, jer ako se već i može dozvoliti neka polakšica glede otplatnih rokova, to se uplata dospjelih kamata mora bezuvjetno zahtijevati. Ova okolnost ponukala je centralu naših zadruga, da je dala urediti posebne opomene, koje su nadzorni organi prigodom obavljene revizije morali razaslati nemarnjacima u pogle- du plaćanja kamata. U godini 1912. izdan je čitavi broj ovakovih opomena te moramo pri- znati, da je uspjeh bio povoljan, osobito ako, uznemo u obzir teško stanje na novčanom tržištu. Takovim opominjanjem proslijedit će se i tijekom ove godine prigodom revizija.

ULOŠCI.

Naš izvještaj o ulošcima za godinu 1912. ne pokazuje, kako je bivalo redovno prijašnjih godina, porast, već neznatan pad.

Koncem godine 1911. bilo je stanje uložaka kod naših zadruga ukupno K 3,834.514.— dočim je koncem godine 1912. bilo K 3,804.258.80 dakle su ulošci u godini 1912. za K 30.255.20 pali.

U normalnim prilikama bila bi to vrlo nepovoljna činjenica, koja bi nas silila, da se dublje zamislimo u taj predmet. No kako se je taj nazadak u ulošcima pokazao u godini 1912., kadno je velika većina ulagača upravo strepila za svoje prištednje, to je rezultat poslovanja s ulošcima u godini 1912. razmjerno povoljan. U tom nas još više potkrepljuje okolnost, što je u godini 1912. uza sve poteškoće na novčanom tržištu i strah pred ratom na novo uloženo K 1,481.106.40. Ova činjenica ujedno najbolje dokazuje, kako je čvrsto i stalno povjerenje, koje iskazuju ulagatelji prema našim zadrugama.

Budući da je na dnevnom redu ove svezadružne skupštine i predavanje g. Ede Markovića, predstojnika zadružnog odjela Hrv. poljodjelske banke, **o privrednoj i narodnoj važnosti štednje** to završujem svojim izvodima glede uložaka u nadi, da će spomenuto predavanje osvojiti naše zadrugare za malu štednju, i da će nam svima biti pravim putokazom na tom polju našeg djelovanja, koje će nas — ako ga budemo marljivo obradjivali — sigurno dovesti do pravog narodnog blagostanja.

Prelazimo sada, da slavnu skupštinu izvijestimo o tomu, kakav je bio

PROMET S ROBOM.

Nakon provedene reforme zadružne organizacije počelo se življe raditi na tom polju. Bilo je i prije toga zadruga, koje su za svoje članove nabavljale gospodarske potrepštine, ali to je bilo prema njihovom broju neznatno. Glavni dio poslovanja bio je uperen na izdavanje zajmova.

Već u god. 1911. opazili smo sa zadovoljstvom, da su uz poslovanje robom prionule i one zadruge, koje se dosele nijesu mogle odvažiti na taj posao. To je utješna činjenica tim više, što se je u godini 1912. broj takovih zadruga povećao. Osim toga moramo istaknuti, da nas zadovoljava opreznost zadruga prigodom poslovanja s robom. Zadruge nijesu ni težile za Bog zna kakovim dobitkom na tom poslovanju, već su spajale sve više trgovački pravac rada sa strukovnim. Zadruge naime ne prodaju robu kao trgovac samo zato, da se proda, nego nabavljaju robu prema posebnim potrebama i prilikama svoje zadruge i njezinih članova. Ujedno nastoje, da članove što bolje upućuju, kako će nabavljenu robu što bolje upotrijebiti, da iz nje izbiju što veću korist. Ovakav način poslovanja, koji nas mora zadovoljiti, pokazuje se naročito u prometu sa sjemenjem, umjetnim gnojivima i strojevima.

Tom zgodom moramo istaknuti, da zadruge u poslovanju s robom moraju nastojati, da gospodari (zadrugari) dobivaju za svoj novac što bolju robu pa bila ona i kojiput skuplja od dućanske, jer i na ovom mjestu vrijedi načelo Engleza, koji veli »Ja nemam dosta novaca, da bi jeftino kupovao«.

S tim u svezi ističemo, kako je prijeko nužno, da zadruge uvadjaju prema prilikama područja pojedinih zadruga razna sredstva za podizanje privrede, koja su u nekim predjelima još posve nepoznata. Ujedno moraju zadruge udesiti svoje poslovanje s robom tako, da će se svaki neopravdani porast cijene za robu, koja se potražuje u većoj količini, onemogućiti. Opazilo se naime, da je u okolici odmah pala cijena onoj robi, koju su zadruge naručile u većoj količini. Tu vidimo kako zadruga dolazi u susret ne samo svojim članovima, nego neizravno i svojim nezadružnim suseljanima, kojima dolazi dobro svako sniženje cijene robe kod trgovaca, uslijed konkurencije radruge.

Pošli bismo predaleko, kada bismo ustvrdili da je poslovanje s robom dovoljno razvijeno i udešeno onako, kako bismo to željeli. No svakako možemo ustvrditi, da se u tom smjeru već mnogo poradilo tim više, ako uočimo, da su se zadruge — do pred šest godina

još posve neupućene u takovo poslovanje — morale boriti s trgovcima, koji su u tom poslovanju već potpuno upućeni.

Tom zgodom ističemo, da kod naših zadruga uopće manjka još spoznaja, da je u zajedničkom dobavljanju robe velika garancija solidne podvorbe. Sigurnost i garanciju u kakvoći ne cijene zadrugari još dovoljno i ako su se već toliko puta razočarali na jevtinoj trgovačkoj robi. U tom pravcu čekaju još velike dužnosti naše zadružne uprave, da poduče i upute svoje članove, da bismo uzmogli razviti ovu poslovnu granu na stepen, koji po svoj važnosti zaslužuje.

No obzirom na sve dosele istaknuto možemo sa dosada postignutim uspjesima u prometu i poslovanju s robom naših zadruga ipak biti zadovoljni, a nadamo se, da će u buduće biti sve bolje, jer će se naše zadružne uprave — poučene iskustvom — znati držati na onom putu, koji će ih dovesti k napredku zadruge.

Još moram istaknuti jednu važnu okolnost, o kojoj je bilo govora u skupinskim zborovima i svezadružnim skupštinama. Želimo naime i ovaj puta naglasiti, da temeljno načelo kod poslovanja s robom mora biti bezuvjetno plaćanje u gotovom. Budući da smo iz izvještaja naših nadzornika opazili, da imade dosta zadruga, koje još i sada daju robu na vjeresiju, to smo ih upozorili, da to u buduće ne čine, osim u izvanrednim slučajevima, ali da se i tada mora bezuvjetno zahtijevati, da dužnici na vjeresiju uzetu robu plate svakako one godine, u kojoj su ju preuzeli te da se dugovi za robu ne prenose iz jedne godine u drugu.

Sa zadovoljstvom moramo istaknuti, da su mnoge naše zadruge uvidjele potpunu opravdanost ove naše odredbe, te da su prema njoj udesile svoje poslovanje. Želimo, da se beziznimno sve zadruge postave na to pravo stajalište, jer će tada istom poraditi u korist zadrugara.

Da omjerimo živahnost poslovanja s robom, izvjestiti nam je, da su hrv. seljačke zadruge u godini 1912. stavile u promet 33 vagona superfosfata, 26 vagona Thomasove drozge, 1 i pol vagona inih umjetnih gnojiva, 5 vagona modre galice, 2 vagona sjemena crvene djeteline, 1 vagon lucerne, 2 vagona raznog sjemenja, 72 vagona kukuruza, 13 vagona koruna, pol vagona lika, 70 kg. gumije, 9 vagona sijena, 1 vagon sumpora, 220 komada raznih gospodarskih strojeva i 10.000 komada voćaka.

U godini 1912. izdale su zadruge za robu sveukupno K 1,211.488.08, pa budući su u g. 1911. izdale K 1.032.753.78, to proizlazi, da se u godini 1912. povisio promet s robom za K 178.734.30, što odgovara porastu od 15 posto prema prometu u godini 1911. Kad uzmemo u obzir, da su zadruge do konca godine 1912. primile za rasprodanu robu 1,100.351 K 27 fil., tada vidimo, da je vrijednost zalihe neraspačane robe koncem godine 1912. bila K 111.136.81. Ova okolnost opet dokazuje, da se zadruge ne drže strogo načela, da treba naručiti robu u onoj količini kako su se članovi predbilježili. I ovomu načelu, kao i onomu plaćanju u gotovom morala bi se sa strane naših zadružnih uprava posvećivati veća pažnja.

Rado prihvaćamo zgodu, da zahvalno istaknemo pripomoći, koje su nam dane obzirom na naše poslovanje s robom, u godini 1912. Visoka kr. zem. vlada podijelila nam je naime u toj godini pripomoć za nabavu djetelinskog i inog sjemenja u iznosu od K 4.000, te pripomoć za širenje praktičnih gospodarskih strojeva u iznosu od K 2.000.

STRUKOVNO - GOSPODARSKI I PROSVJETNI RAD.

U osnovi za preudezbu našega gospodarskoga rada i uredjenja istaknuto je, kako je osnovateljima hrvatske poljodjelske banke bila glavna briga, da našem seljačkom svijetu pomognu u njegovoj novčanoj neprilici t. j. da mu pruže povoljne zajmove, koji mu nužno trebaju za njegovu kuću i gospodarstvo. Prvi uspjeh toga djelovanja centrale bio je, da se je naš seljački svijet — uzadružen u hrvatskim seljačkim zadrugama — oslobodi mnogih gulikoža. Drugi uspjeh bio je u tom, što su se uslijed djelovanja hrv. seljačkih zadruga naši ljudi počeli u mnogim krajevima i u sa-

mom gospodarstvu podizati baš pomoću tih zadruga. Neke zadruge, koje su se u početku svoga djelovanja bavile lih novčanim prometom počele su nabavljati razne strojeve i ine gospodarske potrepštine , naročito umjetna gnojiva, zatim uzimati u zakup i nabavljati u većoj mjeri zemljišta za svoje zadrugare itd.

Naravna posljedica toga bila je, da su zadruge počele sve više stavljati upite i predloge na centralu, kako bi se mogao što bolje urediti i provadjati strukovno gospodarski rad, jer su one uvidjele da se u našim zadrugama potporom vjeresijskog poslovanja može nesumnjivo mnogo poraditi za privredino jačanje i unapredjenje hrvatskog zadrugara. Iz ovoga nastojanja pojedinih zadruga iznikle su po malo predradnje za preudezbu našeg zadrugarskog rada i unapredjenja, a napokon se stvorila reforma zadružne organizacije, kojom su stavljeni prvi temelji življeg gospodarskog rada hrvatskih seljačkih zadruga, koji se sve više širi i jača. Uspjeh toga rada danomice je veći i vidljiviji, a nadamo se, da će s vremenom biti taj rad i općenit u svim našim zadrugama, u čemu nas potkrepljuje činjenica, da već sada dolaze pred Središnju svezu s raznim prijedlozima i upitima za strukovni gospodarski rad. Središnja sveza rado prima takove upite i predloge, te na svaki odgovara pomno i stručnjački, a ujedno nastoji, da se o svima važnijim predmetima raspravlja u skupinskim zborovima i svezadružnim skupštinama.

O privrednom radu naših zadruga u pojedinim krajevima naše domovine izvijestit nam je ovo:

IZVJEŠTAJ O RADU I STANJU POJEDINIH SKUPINA.

Dogadjaji u prošloj godini bili su uzrokom, da se ni te godine nije mogao razviti naš gospodarski život, već se sam rad kretao u dosadanjim granicama. — U nekim se doduše granama pokazala poboljšica, no budući da to nepovoljno stanje i dalje traje, a nema izgleda, da će se tako brzo popraviti, to ne će te poboljšice pokazati one uspjehe, kakvi bi inače bili, da su nadošle sredjenim prilikama.

Gospodarski se rad u svim skupinar kretao u okviru programa, ustanovljenog osnovnim zborovima u g. 1910., te se je vaz nastojalo, kako bi se što više udovoljilo p trebama i željama zadrugara u svako smjeru.

U zagrebačko-varaždinsk skupini hrvatskih seljačkih zadruga išlo naše nastojanje za podizanjem plodovit sti oranica i livada. Radilo se je u dva smjer s jedne strane naglašivala se je upora umjetnih gnojiva, te su se u tu svrhu i dijel gnojiva za pokus badava, — s druge pak str ne upozoravalo se, da je preduvjet za podi nuće plodovitosti oranica valjano sjeme, te se u tu svrhu osobito preporučala i šir pšenica Sierbanov Prolifik i Dupavska zo Pokuse s umjetnim gnojivima provelo je ovom području 7 zadruga a narudžbe umjetno gnojivo stigle su od 12 zadruga. Djetelinsko sjeme naručile su 24 zadrug dočim je sjemenje livadnih trava nabav samo jedna zadruga u ovoj skupini.

Gledom na marvogojstvo moran istaknuti, da se sve više uvidjaju koristi g jidbe čistokrvnih plemenitih pasmina blag pak se stoga osnivaju marvogojske udrug kojih je u ovoj skupini 5, te koje već sada p kazuje lijepih uspjeha. — No i tu se mora n glasiti, da nije dosta samo vrst blaga popr viti, nego da ga moramo i što bolje timar njegovati, jer ćemo samo na taj način ima prave koristi od njega. — S podizanjem ma vogojstva usko je spojeno i osnivanje mlj karskih udruga. U ovoj skupini nala se jedina naša mljekarska udruga u Rječ ci, koja dosele uspješno posluje.

U godini 1912. bile su u tečaju predradn za osnutak mljekarskih udruga u Brdov i Stupniku, — ali do osnutka nije doš Zadrugari moraju se još o mljekarski udrugama bolje uputiti, nadalje se moraju p duzeti izvidi glede dopreme i otpreme mljek jer se za osnutak mljekarskih udruga tra posebni oprez.

U ovom je skupinskom području posveć

na osobita briga vinogradarstvu i voćarstvu. U proljeću i jeseni održana su mnogobrojna predavanja, a koncem godine 1912. zamolili smo kr. zem. vladu, da izašalje k pojedinim zadrugama ove skupine vješte rezače, što je početkom godine 1913. i učinjeno. — Naše će nastojanje ići za tim, da se u području ove skupine održi više pivničarskih tečajeva, — a kr. zem. vlada stavila je u izgled, da će se buduće zime odžati zimska gospodarska škola u Sv. Križu-Začretju. — Napokon moramo spomenuti, da je u predlozima, koje je Središnja sveza podnijela kr. zem. vladi o gospodarskom programu, iznešena ponovno potreba nižeg gospodarskog učilišta u Hrv. Zagorju.

U ličko-riječkoj skupini hrvatskih seljačkih zadruga nastojao se je gospodarsko-privredni rad unaprijediti pokusima s umjetnim gnojivima, koji su provedeni kod 5 zadruga u ovoj skupini, dočim je 8 zadruga nabavilo umjetna gnojiva. — Nadalje se zadrugare nastojalo upozoriti na uporabu strojeva, jer je danas ručna radnja odviše skupa. Prem se naš narod u onim krajevima teško priučava na strojeve, to je ipak u godini 1912. 5 zadruga nabavilo strojeve. — Kako je u godini 1913. centrala odredila posebni doprinos za nabavu strojeva, to se nadamo, da ćemo u budućem izvještaju moći još povoljnije izvijestiti o tom predmetu.

Budući da posebne prilike tla i podneblja u području ove skupine zahtijevaju uvedenje takvih raslina, koje će tlo popraviti, a ne iscrpsti, to smo nastojali, da se uzgaja što više krmno bilje, napose djetelina. Popravi li se tako tlo, moći će se pomišljati i na uvadjanje boljih odlika drugih raslina. — Djetelinskog je sjemena naručilo 7 zadruga, a nadamo se, da će ih u tome slijediti i druge. Kod jedne zadruge u ovom kraju proveli su se pokusi s Hangar kukuruzom. Rezultat tih pokusa očekivali smo zvjedljivo, jer se u tom kraju nije dosele u opće uzgajala kukuruza. Medjutim nepovoljne klimatske prilike prošle godine nijesu dopustile, da dodjemo do ispravnih podataka, pa će se stoga pokusi u tom smjeru nastaviti.

Uzgoj krmnog bilja preporuča se u ovoj skupini, jer će se marnim nastojanjem podići u ovim krajevima stočarstvo, koje nalazi ovdje sve preduvjete za uspješni razvitak. U ovoj skupini na žalost još nije riješeno pitanje pasmine, pa je zato podosta teško razviti u njoj sistematski rad oko oplemenjivanja domaće i uvadjanja stranih pasmina. U toliko više morat će se, dok se to pitanje definitivno ne riješi — a u tu će svrhu biti doskora sazvana anketa — raditi u pravcu, da se zadrugari nauče umnom timarenju blaga, da onda pripravni dočekaju osjetljiviju plemenitu pasminu.

Svinjogojstvo je u ovom području na vrlo niskom stepenu. — Ipak se već i kod zadruga u ovom području opaža zanimanje za unapredjenje ove privredne grane, te ćemo nastojati, da ovo zanimanje što više uzbudimo i kod ostalih zadruga ove skupine.

Najveću pažnju u ovoj skupini zaslužuje ovčarstvo, jer ne samo da područje pruža sve nužne preduvjete za gojenje sitne stoke, već i u samom narodu nalazimo dosta volje i smisla za gojidbu ovaca. — Kako je ustanovljeno, da je bosanska vlašićka ovca najizgodnija za oplemenjivanje, to je Središnja sveza poduzela korake, kako bi naši zadrugari došli do tih ovaca uz što povoljnije uvjete. — Centrala je u tom smjeru znatno poduprla nastojanje Središnje sveze, te je ustanovila doprinos za nabavu tih ovaca, pa su tako zadruge u Plemenitašu, Saborskom, Sv. Jurju, Drežniku, Gerovu i Prezidu nabavile svega 167 komada ovaca i ovnova. — Glede nabave koza nije se poduzela nikakova veća akcija, jer se kod toga radi poznatih vladinih odredaba mora postupati najvećim oprezom.

Gledom na uzgoj peradi moramo izvijestiti, da se je u ovom području počelo kretati nešto na bolje, — te da se Hrvatska seljačka zadruga u Velikom Jadrču počela baviti mišlju, da se u njezinom krilu osnuje jajičarska podzadruga.

Još moramo spomenuti, da je centrala prošle godine povela anketu, da se dosad pusto Grobničko polje privede kulturi. Kr.

zem. vlada izaslala je svoje stručnjake, da ispitaju tamošnje prilike i da podnesu shodne prijedloge, te se nadamo, da ćemo budući put moći potanje izvjestiti o uspjehu ovog našeg nastojanja.

U bjelovarsko-križevačkoj i požeškoj skupini hrvatskih seljačkih zadruga išao je rad Središnje sveze u prvom redu zatim, da poradi oko razumnog obradjivanja oranica i livada, jer je to prvi preduvjet za uspješni razvitak stočarstva. — U tu svrhu širila je umjetna gnojiva, te su pokusi s umjetnim gnojivima poduzeti kod 9 zadruga. Ti pokusi su tim potrebniji, jer je samo 12 zadruga ovoga područja naručilo umjetna gnojiva. — Nadalje se išlo za rasprostranjenjem strojeva, te se u tom pogledu mora istaknuti Hrvatska seljačka zadruga u Velikom Bukovcu, koja sama godimice naručuje do 40 plugova. Širilo se i valjano sjemenje. Od žitarica preporučivana je pšenica Sierbanov Prolifik i Dupavska zob. Propagirala se nabava zajamčeno čistog djetelinskog sjemena, te su ga naručile u ovom području 34 zadruge. — Nabavom ostalih vrsti sjemena nijesu se zadruge bavile.

U pogledu stočarstva stoji ova skupina razmjerno na visokom stepenu. 87% sveukupne stoke je u ovom području već oplemenjeno. U toliko više treba ovdje položiti važnost na valjano timarenje i marno stočarstvo uopće.

U tom pogledu vrše blagotvoran utjecaj na pučanstvo zimske gospodarske škole, a isto i zemaljska uzorna gospodarstva u Božjakovini, Požegi i Križevcima. — Uz postojeću marvogojsku udrugu u Gjurgjevcu osnovana je takova godine 1912. u Banovoj jarugi. — U ovom se skupinskom području nalazi i jedina naša konjogojska udruga u Otrovancu, a zanima se za takovu i zadruga u Velikom Bukovcu. — Gledom na svinjogojstvo poduzela je korake zadruga u Oriovcu, ali je svinjska pošast pomrsila račune ovomu nastojanju.

U ovom se je području osobita pažnja posvetila vinogradarstvu i voćarstvu, te su poduzeti u prvom redu koraci, kako bi se zadrugarima podale nužne pouke o valjanom obradjivanju vinograda, te o pravilnom postupku s vinom. Posebno ističemo lijep primjer Hrvatske seljačke zadruge u Virju, koja je više svojih zadrugara izaslala na zemaljsko dobro u Božjakovinu, da se upute u rezanje loze. — Gledom na razvitak voćarstva nastojali smo, da se nabavljaju i sade jedinstvene vrsti voćaka, a kod toga smo pazili, da bude što manje vrsti, kako bi prirod bio jednoličniji. — U ovoj su godini učinjene neke predradnje za osnutak zadružnih pecara žeste, — naročito u Gjurgjevcu, — nu kako su troškovi za to poduzeće veoma veliki, to se ta stvar polako miče naprijed.

U virovičko-srijemskoj skupini poduzele su se takodjer shodne mjere za podignuće gospodarskog stanja tamošnjih zadrugara, no moramo odmah naglasiti, da se taj privredni rad nije onako svestrano razvijao, kao što u drugim skupinama. Uzrok tome mogao bi biti u udaljenosti pojedinih zadruga od središta, a i u tome, što tamošnje pučanstvo ne ćuti još toliko potrebe kao n. pr. naši Zagorci.

Središnja sveza je nastojala, da se širi medju tamošnjim pučanstvom što bolje sjeme, da rabe što bolje strojeve, kako bi se razumnim obradjivanjem prirod što više podigao, no tomu su se odazvale samo dvije zadruge ovoga područja. Da se podigne plodovitost oranica, preporučili smo porabu umjetnih gnojiva, — ali odziv bijaše slab.

Da zadrugari u Srijemu svoje proizvode što bolje unovče, a da se valjanim žitom opskrbe oni krajevi, koji oskudjevaju na žitu, povela je Središnja sveza predradnje za osnutak žitnog skladišta u Vinkovcima. U tu je svrhu centrala htjela izaslati posebnog stručnjaka u Njemačku i Austriju, da prouči tamošnja žitna skladišta, no izvanredne vojničke mjere u prošloj godini zapriječile su dotičnog činovnika, i tako se stvar morala odgoditi.

Rad oko stočarstva u ovoj skupini ograničio se je samo na predavanja. Tamošnje su zadruge svoje potrebe za rasplodno

blago namirivale u vlastitom području, što je i povoljnije, jer otpadaju veliki dopremni troškovi. Mi takovoj nabavi ne prigovaramo, jer dokazuje volju za napredak, ali naglasujemo, da se nabave — učinjene putem centrale — moraju pretpostaviti inim nabavama, jer jé ovako nabavljena stoka prve kakvoće.

Osnutkom vinarske udruge u Srijemskim Karlovcima pošlo se je znatno naprijed, šteta je samo, što radi preslabog susretanja kralj. zem. vlade, kao i prošlogodišnjeg lošeg priroda nije ta udruga mogla započeti radom. Kako će se razumnim upivničenjem još više podići kakvoća vina, nema sumnje, da će ta zadruga s vremenom postati uzor zadrugom za sve slične udruge. — Radilo se je i o osnutku vinarske udruge u Alimašu, ali su se radi nenadanih promjena u zadružnoj upravi morale za koje vrijeme obustaviti predradnje u tom smjeru.

Daljni pothvat na tom polju bile su predradnje za osnutak zadružne gospodarske pecare žeste u Mitrovici, nu budući da tamošnja zadruga nije mogla svoje zadrugare zagrijati za tu stvar, to je Središnja sveza morala odustati od toga nauma.

Na gospodarsko-privredni i prosvjetni rad veoma povoljno djeluju predavanja, koja se drže kod pojedinih zadruga. Obzirom na tu činjenicu obratio je glavni odbor Središnje sveze svoju posebnu pažnju shodnoj uporabi toga veoma uspješnog sredstva za unapredjenje poljoprivrede. Ovu težnju prihvatile su i zadružne uprave, te su marno slale molbe za održanje raznih gospodarsko-poučnih predavanja. Glavni pak odbor Središnje sveze preporučio je odmah takove molbe kr. zem. vladi, koja joj je u tom pogledu najpripravnije dolazila u susret, izdavajući shodne odredbe svojim stručnjacima, koji su tad prema želji glavnog odbora Središnje sveze i dotičnih zadruga održali kod pojedinih zadruga zamoljena predavanja. — Isto tako je i centrala nastojala, da se po mogućnosti što češće održe predavanja o zadrugarstvu prigodom redovitih glavnih skupština zadruga, a ujedno je odredila, da se prigodom svakogodišnjih revizija poslovanja zadruga održe sastanci zadrugara, u kojima moraju nadzornici zadruga progovoriti prisutnim o zadrugarstvu u opće, a napose obzirom na okolnosti u dotičnoj zadruzi. Tom zgodom primjećujemo, da bi bilo poželjno, da zadruge svaki mjesec, kad im stigne »Hrvatski Udrugar«, održe sastanak zadrugara, u kojem bi zgodnim načinom prošli gradivo sadržano u dotičnom broju. Tu bi se bez sumnje mnoge nejasnosti razjasnile, iskustva proširila, a i daljnji rad poboljšao.

Predavanja o stočarstvu održana su po skupinama ovako: u zagrebačko-varaždinskoj skupini 8, u ličko-riječkoj skupini 5, u bjelov. križev. i požeškoj 10, — u virovitičko-srijemskoj 4. — Predavanja o vinogradarstvu i voćarstvu održana su u zagrebačko-varaždinskoj skupini 32, u ličko- riječkoj 2, u bjelovarsko-križevačko-požeškoj 2, predavanje o peradarstvu održano je jedno, i o mljekarstvu jedno u zagrebačko-varaždinskoj skupini.

Predavanja o zadrugarstvu održana su kod svih osnovnih skupština novih zadruga, te kod onih starijih zadruga, koje je prigodom održanja redovite glavne skupštine posjetio izaslanik centrale.

Rezultat svih ovih predavanja bilo gospodarsko poučnih ili zadrugarskih, kojih je u godini 1912. održano preko 80, bio je veoma povoljan, te je bezuvjetno nužno, da se na tom dobrom putu ustraje, jer će takova predavanja sigurno donijeti plodove. To će biti tim laglje, jer same zadruge traže takova predavanja sve češće i češće, pa će stoga Središnja sveza i centrala i u buduće takovom nastojanju za ojačanje gospodarske i zadrugarske prosvjete posvetiti svu pažnju!

Uz predavanja širi se gospodarsko znanje i prosvjeta veoma uspješno strukovnim časopisom »Hrvatskim udrugarom«, koji izlazi redovno svaki mjesec u 32.000 primjeraka te ga primaju svi zadrugari, koji su po svojoj zadruzi članovi Središnje sveze Hrvatskih seljačkih zadruga. Ovi ujedno primaju svake godine ukusno opremljen i pomno uredjivan

kalendar »ZADRUGAR«. Te edicije djeluju bez sumnje snažno na naše zadrugare, kako u strukovnom, tako i u ćudorednom pogledu.

Kako se iz svega toga može razabrati, radilo se je marno na svim linijama, kako bi se naši zadrugari što prije i što jače podigli gospodarstveno i ćudoredno, a do njih stoji, da sve to, što im pruža provedena reforma zadružne organizacije, što više i povoljnije pe!

Molimo, da slavna skupština izvoli ovaj izvještaj o radu i stanju Hrvatskih seljačkih zadruga za godinu 1912. blagohotno primiti na znanje!

Dodatak. Iza pročitanog ovog izvješća na svezadružnoj skupštini prigovorio je zadrugar Josip Predavec, da u njemu nije priopćeno, kako je riješen njegov prošlogodišnji prijedlog glede osnutka saveza. Nato je predsjedatelj skupštine presv. g. Kiepach izjavio, da je ta stvar na temelju potankog izvještaja zaključena na zadružnom sastanku, koji se održao dan prije ove skupštine, no da ne bude povoda nikakovom prigovoru, da će se odnosni zaključak objelodaniti zajedno s gornjim izvješćem. Prema tomu nadopunjujemo gornje izvješće ovim priopćenjem:

Na prošlogodišnjem zadružnom sastanku, održanom dne 26. kolovoza u oči II. svezadružne skupštine na Sušaku, iznio je g. Josip Predavec kao izaslanik hrvatske seljačke zadruge u Dugomselu prijedlog, da se središnja sveza hrvatskih seljačkih zadruga i njezina pravila preudese tako, da iz sadanje sveze postane samostalan i posebno protokoliran savez hrvatskih seljačkih zadruga.

Nakon izmjene misli ob ovom predmetu na spomenutom zadružnom sastanku, zaključeno bi konačno, da se izabere posebni odbor od 7 lica i to četvoricu od tih da izaberu zadruge a trojicu da izašalje centrala. Takav odbor imao je potanko raspraviti prijedlog gosp. Predavca, stvoriti shodan zaključak, te ga s odnosnim izvješćem podnijeti glavnom odboru središnje sveze hrvatskih seljačkih zadruga na pretres.

Glavni odbor imao je zatim cijelu stvar proučiti i zaključiti te o tom izvijestiti naredni zadružni sastanak, odnosno skupštinu. Ovakav zaključak primila je i II. svezadružna skupština, koja je narednog dana t. j. 27. kolovoza 1912. na istom mjestu održana.

Na temelju ovog zaključka imao se prije svega sastaviti posebni odbor.

U taj odbor ad hoc birani su:

1. na zboru bjelovarsko-križevačke-požeške skupine hrvatskih seljačkih zadruga održanom u Požegi dne 28. studenoga 1912. g. Mijo Stanić, blagajnik hrvatske seljačke zadruge u Kratečkom;

2. na zboru zagrebačko-varaždinske skupine, održanom u Krapini dne 2. prosinca 1912. velečasni gospodin Vatroslav Cernajšek, potpredsjednik hrvatske seljačke zadruge u Zajezdi;

3. na zboru ličko-riječke skupine hrvatskih seljačkih zadruga, održanom u Vrbovskom dne 9. prosinca 1912. g. Mijo Mance, blagajnik hrvatske seljačke zadruge u Vrbovskom;

4. na zboru virovitičko-srijemske skupine hrvatskih seljačkih zadruga, održanom u Zemunu dne 12. prosinca 1912. g. Ante Modor, blagajnik hrvatske seljačke zadruge u Tovarniku, dok je Hrvatska poljodjelska banka izaslala zaključkom sjednice od 6. lipnja 1913. u isti odbor:

5. presv. g. Milana pl. Kiepacha,
6. g. dr. Mirka pl. Antolkovića i
7. g. Josipa Cvetka.

Prema tomu bio je ovaj odbor potpun, te se je na poziv predsjednika Središnje sveze hrvatskih seljačkih zadruga presv. g. Kiepacha od 7. lipnja 1913. sastao dne 14. lipnja o. g. u prostorijama hrvatske poljodjelske banke u Zagrebu na sjednicu, da raspravlja i vijeća o predmetu, koji je u uvodu spomenut.

Nakon svestrane rasprave ob ovom predmetu stvorio je spomenuti odbor u rečenoj sjednici jednoglasno ovaj zaključak:

»Uslijed prijedloga g. Predavca izabrani posebni odbor za preudezbu Središnje sveze hrvatskih seljačkih zadruga i njezinih pravila, koja preudezba smjera zatim, da se središnja sveza kao posebno tijelo, kao posebna protokolovana tvrtka, posve neodvisna od Hrvatske poljodjelske banke osnuje, uzeo je ovaj odbor taj prijedlog u pretres. Pošto se iz

izvještaja g. ravnatelja i tečajem rasprave o tom predmetu povedene kao i iz razloga, koji su naveli pojedini članovi protiv toga prijedloga, uvjerio, da bi taj prijedlog bio nesamo poguban po naše zadrugarstvo, nego da bi upravo smrtni udarac zadao već sada tako lijepo razvitim zadrugama pod pokroviteljstvom naše matice Hrvatske poljodjelske banke, zaključi jednoglasno, da se odbija prijedlog g. Predavca te da se sadanja pravila središnje sveze zadrže u potpunoj kreposti. Ako bi pako s vremenom Hrvatska poljodjelska banka uvidila, da ova pravila više ne odgovaraju, da predloži svezadružnoj skupštini promjenu tih pravila.«

O tom zaključku odbora ad hoc izviješteni su ponajprije upravni odbori sviju 4 skupina hrvatskih seljačkih zadruga, premda to nije tražio zaključak prošlogodišnje svezadružne skupštine. Učinjeno je to ipak zato, da svi funkcionari sveze i skupina budu o stvari što bolje informirani te da se svima pruži prilika, da se o njoj posve otvoreno izjave.

Svi ovi odbori primili su s odobravanjem na znanje spomenuti zaključak bez ikakovog dodatka ili ogradjenja i to:

1. upravni odbor zagrebačko-varaždinske skupine u sjednici od 30. lipnja o. g.

2. upravni odbor bjelovarsko-križevačko-požeške skupine u sjednici od 3. srpnja o. g.

3. upravni odbor ličko-riječke skupine u sjednici od 5. srpnja.

4. upravni odbor virovitičko - srijemske skupine u sjednici od 10. srpnja o. g.

Iza toga iznesen je ovaj zaključak i izvješće o njemu pred glavni odbor Središnje sveze hrvatskih seljačkih zadruga, koji ga je u svojoj sjednici od 24. srpnja o. g. takodjer pretresao te u cijelosti prihvatio.

Konačno je ob ovoj stvari izviješteno upravno vijeće i ravnateljstvo Hrvatske poljodjelske banke, koje je odnosni zaključak uzelo na znanje.

Potom se vidi, da je ovaj predmet svestrano i potpuno po svim odborima pretresan i odnosni zaključak svagdje bez prigovora prihvaćen.

Budući da je prihvaćen i na sastanku izaslanika zadružnih, održanom dne 27. kolovoza o. g., to je time ova stvar definitivno riješena.

(Izvještaj o radu i stanju hrvatskih seljačkih zadruga u Bosni i Hercegovini slijedi u narednom broju.)

Dr. V. Mandekić:

Kako valja obradjivati zemlju?

I ako se uvijek piše i preporuča, da zemlju treba dobro obradjivati, jer obradjivanje vrijedi polovicu gnojenja, ipak se još uvijek pri obradjivanju mnogo griješi. Glavne su pogrješke u tom, što se pravodobno ne zaorava strn, što se tlo ne pripravlja dovoljno za sjetvu, a obradjivanje često poduzima u nevrijeme. To naročito biva kod dubokog oranja, koje mnogi poduzimaju istom u kasno proljeće, što nikako dobro ne upliva na fizikalna svojstva tla, na sadržaj vlage i t. d. Koje nam prednosti daje dobro obradjivanje tla? Obradjivanjem se tla povećava objam (volumen) zemlje t. j. zemlja postaje rahlom. Vanjski utjecaji mogu lako prodrijeti u nju, pa se na taj način razne tvari, koje se u tlu nalaze, rastvaraju. Tako se množe rastvorena hraniva u tlu, koja onda biljka može lako primiti u sebe. U rahlu zemlju lakše prodiru padaline: kiša, snijeg i t. d., koje uvelike utječu na hranidbu bilja i na rastvaranje hranivih tvari u tlu. Rahla zemlja lakše upija vodu, a zadržava je u sebi samo toliko, koliko stane u šupljinice izmedju pojedinih sitnih čestica, dok suvišak propušta, da ode u donje slojeve. Tako će biljka u rahlom tlu imati dovoljno vlage, a da ipak ne će stradati od nje.

Utjecajem vlage, topline i zraka raspadaju se u tlu razne rude (minerali), u kojima se nalaze razna hraniva, koja biljka treba za svoj razvoj.

U rahlu zemlju prodire korijenje brže i dublje, pa na taj način može crpsti hraniva i iz dubljih slojeva, do kojih inače ne bi doprlo.

U zemlji žive milijuni i milijarde sitnih živih bića (bakterije ili mikroorganizmi),

koja se jedva sa sitnozorom vide. Ona uplivaju vrlo povoljno kod rastvorbe tla i rastvorbe gnoja. No ta bića mogu samo onda djelovati, ako imadu dovoljno uzduha, vlage i topline. Kad nema dovoljno topline u zemlji kao n. pr. zimi, ili kad uzduh nema pristupa u nju kao n. pr. kad se površina skruti i na njoj napravi kora, bakterije djeluju vrlo slabo ili nikako.

Iz ovo nekoliko primjera vidimo, kolika je važnost obradjivanja tla. Njime se poboljšava tlo pa biljke, koje su zasijane na dobro obradjenom tlu, daju veći i obilniji prirod.

Želimo li, da nam biljke daju dovoljno priroda, moramo im, tako reći, pripaviti udoban stan. Već samim racionalnim obradjivanjem moramo izbiti toliko hraniva iz tla, da nam gnojenje bude samo sredstvom, kojim ćemo prirod podići na najbolji i najviši stepen. Čim bolje budemo obradjivali tlo, tim će nam i manje gnojiva trebati.

Racionalno obradjivanje tla i racionalno gnojenje u uskoj su dakle vezi. Stoga valja kod obradjivanja paziti, jer se pogrješka u obradjivanju ne da lako ni najboljim gnojenjem popraviti. Uslijed obradjivanja i gnojenja, pa utjecajem uzduha, padaline i sitnih živih bića (bakterija) mijenjaju se uvelike osobine tla. Ono dospijeva u neko naročito stanje, koje nazivljemo »u g o r e n i m«. U takvom ugorenom tlu nalaze se hraniva u takovom stanju, da ih biljka može odmah primiti. Ono je za bakterije najpovoljnije, jer mogu u njem vrlo dobro i uspješno djelovati.

Ugoreno se tlo pozna potom, što

1. zauzima veći objam, bubra i raste poput tijesta, 2. ima tamniju boju, 3. nije ni presuho ni prevlažno, nego je svježe i za najsušeg vremena, 4. ima poseban miris po zemlji, 5. ima neku gipku (elastičnu) rahlost, pa kad na ovakvo tlo stanemo, ne propušta nam nogu, već se osjećamo, kao da smo stupili na kakav sag (tepih).

Da tlo dodje u ugoreno stanje, potrebno je, da neko vrijeme izmedju pojedinog obradjivanja miruje, da bakterije uzmognu djelovati, jer bez njihovog djelovanja nema ugara. Čim se bakterije više uznemiruju, tim im je djelovanje slabije. Tako ih n. pr., kad oremo, bacimo na površinu, gdje su često izvrgnute sunčanoj žegi, koja ih ubija, a čim ih je manje, tim im je, dakako, i djelovanje slabije. Kako dugo treba da tlo miruje ili — kako mi velimo — da leži na ugaru izmedju pojedinog oranja, ovisi o kakvoći tla, vlagi i toplini.

Prvi i najvažniji je posao racionalnog obradjivanja tla, da se strnište čim prije zaore (zapraši). Prašenje olakšava čitavo kasnije obradjivanje. Najbolje je prašiti odmah, nakon što se žito metne u kupove. To je doduše teško, jer baš u to doba trebamo nužno sprege kod žetve i mlatnje. No želimo li, da postignemo potpuni uspjeh, ne smijemo mi časa časiti. Strn valja zaorati, jer se tlo poslije svakog usjeva nalazi manje više u ugorenom stanju. Kod žitarica je ugoreno stanje tla slabije, jer žitarice imaju malo i slabo lišće, pa ne mogu tlo zasjenjivati. Kod lepirnjača i drugog bilja, koje posjeduje više lišća, opaža se to stanje bolje. Ostavimo li strn dulje vremena, nakon što je usjev pokošen, a da ju ne poprašimo, ubrzo će nestati ugoreno stanje. Tlo na površini otvrdne, a kada onda poslije zaoremo strn, ne mogu se hranive čestice u njem tako brzo rastvoriti, jer mu manjka vlaga, koja se prije uslijed sunčane žege i vjetra iz zemlje isparila. Oremo li kasnije nezaprašenu strn, trebat ćemo jaču spréžnu snagu, a zemlja se iza pluga ne sipa nego ostaje u velikim drudama. Bakterije onda ne mogu uspješno djelovati, jer ne može do njih doprijeti uzduh, a osim toga nemaju dovoljno vlage.

Za lako se tlo ne moramo bojati, da će otvrdnuti, ali kako lako tlo oskudijeva vodom, oskudijevat će još više, ako mu strn odmah ne zaoremo. — Iza prašenja se naprotiv zemlja ne odupire plugu, pa se lijepo sipa iza njega. Voda se iz donjih slojeva ne sparuje, jer je površina razrahljena. Uzduh može lakše u nutrinju prodrijeti, a bakterije razvijaju u punom jeku svoju dje-

latnost, jer imaju dovoljno topline, uzduha i vlage, koja im iz donjih slojeva pridolazi.

Osim toga se u tlu, koje se praši, povisuje sadržina dušika, budući da se u njem prije stvara zemlja crnica (humus), koja ima svojstvo, da upija amonijak.

Razumije se, da prema tomu zaoravanje strni povisuje i prirod. To nam najbolje pokazuje ovaj pokus: Jedno posve jednolično polje, sa kojega je netom požeta pšenica, razdijelili su u tri jednako velike plohe. Na prvoj se je plohi odmah strn zaorala, nakon što se pšenica pokosila i metnula u kupove; na drugoj se plohi zaorala strn istom nakon tri tjedna, dok je na trećoj plohi ostala nezaorana do jeseni, kada su sve tri plohe jednako zaorane. U proljeće bile su sve tri plohe opet jednako obradjene i zasijane jednakom količinom ječma. Pa kolike li razlike kod žetve! Evo što su donijele pojedine plohe:

Ploha	Strn se je zaorala	Prirod po 1 ha u kg		Višak u novcu	Opaska
		zrna	slame	K	
I.	odmah	2935	3784	347·22	tu i tamo nešto korova
II.	nakon 3 tjedana	2115	2560	163·—	dosta korova
III.	—	1358	1672	—	vrlo mnogo korova

Već sâm polučeni višak na prirodu, koji nam pokazuje navedena skrižaljka, morao bi svakog ratara potaći, da zaorava strn. Pored toga na neprašenim plohama zadaje rataru posla i truda odstranjenje korova.

Zaoravanje strni spada dakle medju najglavnije uvjete racionalnog obradjivanja tla. Stoga svaki valjani gospodar mora zaorati strn. Time će podignuti i poboljšati svoju zemlju i povećati njezin prirad.

Bilješke i vijesti.

Treća svezadružna skupština hrvatskih seljačkih zadruga. Prema objavi u prošlom broju »Hrvatskog udrugara« održana je dne 28. kolovoza o. g. naša treća svezadružna skupština.

Radi preobilnog gradiva — naročito radi izvještaja o radu hrvatskih seljačkih zadruga u godini 1912., koju donosimo u ovom broju, — donijet ćemo potanji izvještaj o samoj skupštini u budućem broju »Hrv. udrugara«.

Danas se zato ograničujemo samo nato, da konstatujemo, da je brojno posjećena skupština stajala na doličnoj visini i bila lijep izražaj naše zadrugarske svijesti i snage.

Predavanja održana su: dne 24. kolovoza kod hrvatske seljačke zadruge u Hlebinama iz marvogojstva i vinogradarstva. Prvo je održao g. Milan Novaković, a drugo g. Milan Dorčić. — Dne 17. kolovoza kod hrvatske seljačke zadruge u Voloderu prigodom osnutka vinarske udruge. Predavanje je održao g. Viktor Nemčanin. — Dne 31. kolovoza kod hrvatske seljačke zadruge u Čagliću iz marvogojstva. Predavanje je održao g. dr. Ljudevit Prohaska.

Izlet zadrugara u Božjakovinu. Kr. zemaljska vlada dozvolila je na molbu Središnje sveze, da članovi hrvatske seljačke zadruge u Zajezdi pregledaju zemaljsko dobro u Božjakovini i da im se tom prigodom na licu mjesta održe predavanja iz marvogojstva i vinogradarstva.

Osnutak vinarske udruge u Voloderu. Dne 17. kolovoza održala se osnovna skupština ove nove privredne zadruge. Potpuni naslov zadruge glasi: Hrvatska vinarska zadruga Moslavačkih vinogradara u Voloderu. Zadruga je osnovana na temelju ograničenog jamstva. Prigodom osnutka pristupila su u zadrugu 64 člana sa 65 udjela po K 50.—.

Stanje usjeva. Neprestane kiše u mjesecu srpnju vrlo su nepovoljno djelovale na ispad žetve. U nekim je krajevima žetva posve uništena, a gotovo svagdje nanešena je veća ili manja šteta. Radi tog je i procjena žetve početkom srpnja iznevjerila.

U vinogradima se radi kiša u velikoj mjeri pojavio oidium, protiv kojeg je i obrana sa sumporenjem slabo uspjevala.

Stanje žetve u Bosni i Hercegovini odgovara procjenama iz prošlog mjeseca. Pšenica je imala dobru srednju žetvu, raž isto tako, a zob nešto bolje. Poljske su livade ponijele dobro, dok je u gorskim livadama košnja zakasnila radi hladnoće. Prirod sijena ne zadovoljava. Pašnjaci su u nizinama dobri, ali u visinama radi hladnoće stoje slabo. Stanje vinograda obećava mnogo.

Naš izvoz marve u g. 1912. Kr. zemaljska vlada priposlala nam je iskaz o izvozu sveukupne marve iz područja Hrvatske i Slavonije. Iz tog se iskaza vidi, da je izvoz u prošloj godini bio najveći u zadnjih 6 godina. Dok je izvoz u g. 1911. prema g. 1910. pao, u g. se 1912. gotovo podvostručio prema god. 1911.

G. 1911. iznosio je izvoz 283.841 komad u vrijednosti K 40'287.820.

G 1912. iznosio je izvoz 507.608 komada u vrijednosti K 74,961.058.

Od g. 1906. do uključivo g. 1912. izvezlo se ukupno 2,805.521 komad marve u vrijednosti od 435,038.077 kruna. Neki su izračunali, da izvoz stoke iz Hrvatske i Slavonije iznosi 24% cijelog izvoza iz Austro-Ugarske monarkije.

Od cjelokupnog izvoza iznaša izvoz:

goveda po broju komada	37.97%
svinja » » »	44.24%
konja » » »	5.81%
ovaca » » »	12.00%
goveda po vrijednosti	62.93%
svinja » »	23.54%
konja » »	12.23%
ovaca » »	3.00%

Cijela ta skrižaljka vrijedi za razdoblje od g. 1906.—1912.

Ako pogledamo izvoz marve prema županijama, to vidimo, da su županije bjelovarsko-križevačka, zagrebačka i varaždinska središte izvoza, a prema tomu i našeg marvogojstva.

Umjetno vrenje mošta (šire).

Danas već svaki bolji vinogradar znade, što je alkoholsko vrenje i kako nastaje. Na grožđje se nasele male gljivice, koje prešanjem dolaze u mošt, te djeluju, da se grožđeni slador (šećer u moštu rastvori u alkohol i ugljičnu kiselinu.

O kakvoći i množini tih gljivica, koje prouzrokuju vrenje, zavisi kvalitet vina.

Gljivica pjenice imade više vrsti ili rasa, pa prema vrsti mnogo zavisi, kako će nam se razviti konačni proizvod vrenja: vino.

Zato napredniji vinogradari idu za tim, da mošt ne prepuste samom sebi, da vrije, kako hoće i kako zna, jer znaju, da o vrenju zavisi cio daljni razvitak vina, kvalitet, buket, njegovo zdravlje itd.

Da se vrenje razvije nesmetano i kako treba, potrebno je svakako, da se grožđje odabire, te pljesnivo, gnjilo i nezdravo, koje je leglo svih štetnih gljivica, koje kvare vino, sprema posebno.

Onda će mošt provreti s čistim gljivicama pjenice. Ali, da budemo sigurni, da će nam vrenje biti jednolično, najbolje je moštu (širi) pridodavati čistu pjenicu, koja se posebice umjetno uzgaja. Dodavanjem takove pjenice, mošt ubrzo uzavrije, alkohol se nabrzo stvara, a on onda ubije sve škodljive gljivice u moštu i tako vino postaje skladnije, boljeg okusa i buketa, te ugodnije i bogatije na alkoholu.

Ovakovo umjetno požurivanje vrenja bit će naročito ove godine važno, jer će ovogodišnja jesen, kako izgleda, biti hladna, pak će i vrenje biti sporije.

Uzgajanjem čistih kultura gljivica pjenice bavi se kod nas dr. Milan Metelka, profesor na kr. šumarskoj akademiji u Zagrebu, pak se kod njega mogu i dobiti. Uz bočicu, koju proizvadjač prodaje po K 5.—, naći će vinogradar i potanki naputak o upotrebi.

Dom i svijet.

Atentat na kraljevskog povjerenika. U stolnoj crkvi u Zagrebu izveden je 18. kolovoza iza kako je bila svršena služba božja povodom rodjendana Njegova Veličanstva, atentat na kr. povjerenika Ivana bar. Skerlecza. Atentat je ostao bez težih posljedica, jer je kr. povjerenik samo lako ranjen u gornji dio desne ruke. Kasnije je poduzeta na kr. povjereniku mala operacija, koja je sretno uspjela, te već rana pomalo zacjeljuje.

Atentator se zove Stjepan Dojčić, rodom je iz Ludbrega, 23 godine star, a zanimanjem ličilački pomoćnik. Preslušan po redarstvu iskazao je, da je naročito došao iz Amerike, gdje je bio na zaradi, u Zagreb sa namjerom, da ubije kr. povjerenika, bio to tko mu drago. On je dva puta putovao u Budimpeštu s namjerom, da počini atentat na bivšeg kr. povjereniku Cuvaju, ali ga nije mogao naći. Atentat se neugodno dojmio cijele naše javnosti.

Kolera u Hrvatskoj. Već se prošli mjesec pojavio jedan smrtni slučaj kolere u Mitrovici, ali je iza toga prošlo 20 dana, da se nijedan takov slučaj nije više pojavio i Hrvatska je po vladi bila već proglašena slobodnom od kolere, kad su se najednom polovicom kolovoza pojavili novi slučajevi kolere u okolici Mitrovice, pa u Zemunu i Kupinovu. U svim je mjestima bilo 9 slučajeva, a od tih 5 smrtnih. Pod konac mjeseca pojavila se kolera u Bošnjacima, gdje je najednom obolilo 16 osoba i to vlastitom nepažnjom. Stanovnici ne će da se drže reda i čistoće niti da vrše odredbe oblasti, pa se tako u jedan dan pojavilo 16 slučajeva. Da se odavle kolera ne prenese dalje, opkoljeno je mjesto vojništvom.

Mir u Bukareštu. Bugarskoj, opkoljenoj neprijateljima sa sviju strana, nije preostalo drugo, nego da zamoli protivne saveznike za mir. I tako je došlo 5. kolovoza u Bukareštu, glavnom gradu kraljevine Rumunjske do mirovnih pregovora, koji su svršili dne 10. kolovoza, kad je zaključen mir izmedju Rumunjske, Grčke, Srbije i Crne Gore s jedne strane i Bugarski s druge strane. Ako još taj mir i nije potvrdjen, a s druge strane nije još riješen spor izmedju Turske i Bugarske, ipak se prilično može označiti, što je koja država dobila, odnosno izgubila.

Turska je prije rata imala u Evropi 170.000 četvornih kilometara sa preko 6 milijuna stanovnika, dok joj je poslije rata preostalo samo 20 hiljada četv. km. sa 1,400.000 stanovnika, Njezin će se položaj poboljšati, ako joj uspije, da zadrži Drinopolje, koje je opet zauzela.

Bugarska je prije rata imala 96.300 četv. km. sa 3,800.000 stanovnika, a poslije rata 139 hiljada četv. km. sa 4,600.000 stanovnika. Bugarska bi bila dobila znatno više, da nije radi drugog balkanskog rata morala dio svog područja odstupiti Rumunjskoj i saveznim državama. Ona bi medjutim mogla i izgubiti, ako Drinopolje ostane Turskoj.

Srbija je prije rata imala 48.000 č. kl. s 2,500.000 stanovnika, a sad je poslije rata narasla na 80.000 č. km. sa 3,600.000 stanovnika.

Grčka je prije rata imala 65.000 četv. km. sa 2,500.000 stanovnika, a sad ima 110.000 četv. km. s preko 4 milijuna stanovnika. Tu nisu uračunati egejski otoci, koji će takodjer većim dijelom pripasti Grčkoj. Grčka je osim toga najsretnije prošla i zato, što je dobila drugu luku iza Carigrada — Solun, pa Janinu, a oba je ta vrlo važna mjesta dobila uz vrlo male žrtve.

Crnagora je prije rata imala 9.000 četv. km. sa 250.000 stanovnika, dok sada ima oko 16.000 četv. km. i skoro 500.000 stanovnika.

Albanija bi imala postati novom kneževinom na balkanskom poluotoku. Njezina će površina iznositi po prilici oko 32.000 četv. km. sa 800.000 stanovnika.

Tako je na Balkanu nakon krvavih bojeva nastao mir. Pobjedonosne se čete vraćaju svojim domovima, gdje bivaju dočekivane osobito svečano.

Banka u Pittsburgu. U zadnjem smo broju javili o propasti poznate američke banke, s kojom su i naši iseljenici poslovali, te se činilo, da će i oni izgubiti milijune svojih teško stečenih te uloženih novaca. Medjutim »Narodne Novine« od 22. kolovoza donašaju ovu vijest:

Vladin tajnik gosp. dr. Gustav Frank, koga je izaslala kr. zem. vlada u Pittsburg povodom bankoloma ondašnje »First second National-banke«, u kojoj su zainteresovani mnogi naši iseljenici, izvijestio je, da naši iseljenici ne će izgubiti ni jednog filira, samo će se možda likvidacija zavući nešto preko godine dana. On je to izvijestio prama američkom službenom saopćenju. Državni bankovni kontrolor, a i svi bankovni predsjednici potvrdili su mu to. Izgubit će samo akcionari uplaćeni kapital. Mi ćemo ob ovoj stvari pobliže izvijestiti u narednom broju, dok si pribavimo potpune vijesti o njoj.

Kod Hrvatske poljodjelske banke u Zagrebu može se nabaviti dok zaliha **traje sve vrsti robe, koju seljački gospodari trebaju, i to:**

1. Sjemena domaće crvene **djeteline i lucerne potpuno čistog od viline kose, plombirano sa križevačkom plombom.**
2. Sjeme potpuno čisto i **garantiranom klijavosti sviju vrsti trave.**
3. Zajamčene **ausiške modre galice u najmanjim količinama od 50 kg.**
4. Najbolje vrsti rafije (liko) **»Majunga«.**
5. Prve vrsti sumpor **dvostruko rafinirani, te prve vrsti sumpor »Ventilator«.**
6. Prve vrsti »Trisin« gumi trakova za oplemenjivanje loze.

Razna krmiva, kao posije grube i fine.

8. Raznog žitka za hranu.
9. Koruna.
10. Svih vrsti umjetnog gnojiva i to:

17%	Thomasovu drozgu (s vrećom) po	K 7.60
16%	superfosfata (s vrećom) po	K 8.50
40%	kalijeve soli (s vrećom) po	K 14.5C
16%	čilske salitre (s vrećom) po	K 30.—
20%	Amonijeve soli (s vrećom) po	K 34.—
12%	Kainita (s vrećom) po	K 6.50

sve po 100 kg. postavno Zagreb.

11. Strojevi. Centrala **pruža osobito seoskim gospodarima sve vrsti strojeva u najboljoj kakvoći uz tako izvanredno povoljno cijene, kako ih nije nigdje drugdje moguće dobaviti. Cijene, kao i uvjete za strojeve, koji ovdje nisu naznačeni, mogu se saznati kod centrale.**

Osobito preporučamo zadrugarima, da se što prije predbilježe na rafiju, ausišku modru galicu i **sumpor, budući se zaliha ove robe sve više primiče kraju, pa bi se moglo desiti, da vam kasnije ne bi više mogli tom robom poslužiti.**

Ivan Gregurić iz Repušnice br. 180 želi prodati svoj posjed, udaljen 10 časaka od željezničke stanice. Posjed sastoji od kuće, staje i sjenika pod jednim krvom od slme, zatim od 2 rali zemlje, od koje je jedan dio šume. Tko želi, može kupiti i gospodarsko orudje kao vršaći stroj, vjetrenjaču i kola. Svemu je tomu cijena K 2200.

Dobro stojeću vodenicu (mlin) na Savi u mjestu Blinja želi prodati Ivan Milak iz Lukovca pošta Topolovac kraj Siska.

Tko hoće cikoriju sijati, neka se upitom obrati na tvrtku Hinka Francka Sinovi, Zagreb. Južni kolodvor.

Hrvatska poljodjelska banka ima na prodaju pravih orpingtonskih kokoši kao i jaja za rasplod. Cijena je kokošima po komadu K 4.—, a jajima po komadu 10 filira. Upozorujemo zadruge, da kokoši i jaja mogu nabaviti uz posebni popust iz doprinosa iseljeničke poslovnice »Putnik«. Narudžbe neka se šalju odmah, dok još ima zalihe.

List izlazi svakoga prvoga u mjesecu. — Pretplata mu je za cijelu godinu zajedno s poštarinom K 1·—. Rukopisi se ne vraćaju. - - - - - - Za oglase plaća se pristojba prema cjeniku. - Kod višekratne uvrzdbe daje se popust.

HRVATSKI UDRUGAR

LIST ZA UDRUGARSTVO I NARODNO GOSPODARSTVO.

Odgovorni urednik: JOSIP CVETKO.

Pretplate i pristojbe za oglase plative su i utužive u Zagrebu. Uredništvo i uprava: Zagreb, Preradovićeva ulica br. 5, I. kat, zgrada Hrv. poljodjel. banke. - Vlasnik i izdavatelj: Hrvatska poljodjelska banka - u Zagrebu. -

God. VIII. Zagreb, 1. listopada 1913. Broj 10.

Treća redovna svezadružna skupština hrvatskih seljačkih zadruga.

U daljnom provadjanju programa, ustanovljenog u pravilima Središnje sveze hrvatskih seljačik zadruga, zaključio je glavni odbor ove sveze u svojoj sjednici od 24. srpnja o. g., da se treća svezadružna skupština održi 28. kolovoza 1913. u Brodu na Savi. Obilan i biran dnevni red za ovu skupštinu jasno dokazuje, kojim se marom, spremom i ozbiljnošću radi oko provedbe spomenutog programa, a opće zanimanje naših zadrugara za svezadružne skupštine očitim je znakom, kako su takove velike skupštine vrlo podesne za uspješni razvitak našeg zadrugarstva.

Svima nam je još u živoj i ugodnoj uspomeni sjajni uspjeh I. redovne svezadružne skupštine, održane g. 1911. u gradu Osijeku, a jednako je i druga svezadružna skupština, održana g. 1912. na Sušaku, ostavila u srcima naših zadrugara pravo zadovoljtsvo i neku čežnju, da naskoro i opet doživimo tako znamenit dan! Sad je pak eto minula III. redovna svezadružna skupština, koje ćemo se dugo i rado sjećati i to nesamo radi zamjerne visine, na kojoj je stajala obzirom na zamašitost i vrijednost programa, već i radi toga, što je naše zadrugare primilo u svoj krug s pravim veseljem i ljubavi čestito gradjanstvo brodsko, koje je u slavu dolaska hrvatskih zadrugara u njihov grad okitilo svoje kuće hrvatskim trobojnicama. Uredništvo pak »Posavske Hrvatske«, koja izlazi u Brodu, pozdravilo je u posebnom izdanju srdačnim riječima naše zadrugare, ocrtav u kratko svrhu i cilj našeg zadrugarstva. Ove činjenice očito dokazuju, da naše nastojanje oko raširenja i procvata hrvatskog zadrugarstva nailazi na sve više shvaćanja i u onim krugovima, koji su dosele podaleko od nas stajali, te učvršćuju našu nadu u skoru bolju budućnost našeg naroda!

Prema dosadanjem običaju održan bi dan prije III. redovne svezadružne skupštine, t. j. 27. kolovoza 1913. u 3 sata poslije podne sastanak zadrugara, kojemu je predsjedao presvijetli g. Milan pl. Kiepach, a prisustvovao mu je i lijep broj izaslanika pojedinih zadruga.

Nakon pozdrava predsjedatelja pročitao je g. ravnatelj Cvetko svoj izvještaj o sjednici odbora za preudezbu Središnje sveze, koji je odbor stvorio zaključak, da se odnosni prijedlog g. Predavca glede osnutka samostalnog »Saveza hrvatskih seljačkih zadruga«, kao nepodesan otklanja. Budući da je prijedlog g. Kolareka, blagajnika zadruge u Peterancu, identičan s prijedlogom g. Predavca, to se preko njega prelazi na dnevni red. Od podnešenih prijedloga spominjemo posebno ove:

Izaslanik zadruge u Rečici, g. dr. Petar Trbuha, predložio je, da zadruge budu zastupane u ravnateljstvu hrvatske poljodjelske banke sa 6 članova, a u nadzornom odboru sa 2 člana. Taj se prijedlog otklanja time, da se ne može skupštinu dioničara Hrvatske poljodjelske banke vezati nikakovim zaključkom — koga

ona ima birati u ravnateljstvo, nego će se samo Hrvatskoj poljodjelskoj banci preporučiti, da kod izbora ravnateljstva bude po mogućnosti uzet obzir na članove zadruge. Izaslanik zadruge u Mihovljanu, g. Stjepan Vučković, predlaže, da se na kr. zem. vladu stavi molba, neka bi ona temeljem § 42. zakona od 6. travnja g. 1906. o nužnim prolazima izdala naredbu na sve kr. kot. sudove, da u svakom slučaju kod primanja tužbi radi smetanja posjeda vazda i prije svega imadu saslušati dotičnu stranku, da li se tužba odnosi na prijepor glede poljskoga puta, pa uvjere li se o tom, da dotičnu stranku bez svakoga sudbenoga uredovanja odmah upute na redoviti postupak po spomenutom zakonu. Nakon obrazloženja g. dr. Jande zaključeno bi, da se ob ovom predmetu dade zadrugarima nužna uputa. Nadalje primljen je prijedlog g. Vatroslava Cernajšeka, podpredsjednika zadruge u Zajezdi, da se naime putem Središnje sveze zamoli kr. zem. vlada, da se naredba o uništavanju i krčenju živica točno provadja. i prijedlog g. Franje Crnjaka, blagajnika zadruge u Turnašici, da se putem Sred. sveze zamoli kr. zem. vladu za provedbu kanalizacije u podvodnim krajevima.

Osim tih prijedloga raspravljalo se je na poticaj g. Šimuna Dautovića iz Soljana o osnivanju žitnih skladišta, na poticaj g. Ante Gjukića iz Oriovca o uredjenju lukna, na poticaj zadruge u Gjurgjevcu o tiskanju »Hrvatskog Udrugara« i kalendara »Zadrugara« kod seljačke tiskare, na poticaj g. Steve Kolara iz Donje Kovačice o dozvolama za uvid u gruntovnicu, na poticaj g. Davida Marinića o potpisivanju bilanca za trgovački sud po članovima ravnateljstva, na poticaj g. dr. Petra Trbuhe o ulaganju zem .novca kod Hrvatske poljodjelske banke, te o podjeljivanju amortizacionih zajmova naseljenicima.

Kako se iz svega razabire, gradivo, raspravljeno na zadružnom sastanku, bilo je različito, obilno i zanimivo, a same rasprave bile su za svakog prisutnog veoma poučne, jer se je čula mnogo zgodna riječ i praktična uputa.

Nakon zadružnog sastanka uputili su se sakupljeni zadrugari u prostorije »Udruge brodskih vinogradara«, koje su pod vodstvom predsjednika udruge i upravitelja podruma svestrano razgledali i čuli opširni izvještaj o djelovanju njezinom. Prije povratka kući bili su prisutni podvoreni dobrom brodskom kapljicom.

Drugi dan, t. j. u četvrtak 28. kolovoza 1913. u 8 sati prije podne započela je III. redovna svezadružna skupština u prostorijama »Kasina«, a u prisutnosti znatnog broja izaslanika pojedinih zadruga, kao i ostalih zadrugara, koji su u većem broju došli na skupštinu iz obližnjih naših zadruga. Sudjelovanje bilo bi znatno veće, da nije bilo neprilike i zaprijeka radi širenja kolere u Slavoniji i Bosni.

Skupštinu je otvorio predsjednik Središnje sveze hrvatskih seljačkih zadruga, presvijetli gospodin Milan pl. Kiepach, te je u prvom redu pozdravio prisutnog izaslanika kr. zem. vlade, velemož. gosp. Andriju Lenarčića, zatim kot. predstojnika g. Muića, izaslanstvo podružnice Hrvatske narodne straže u Brodu, načelnika grada Broda, g. Benčevića- te izaslanike Hrvatskih seljačkih zadruga iz Bosne i Hercegovine kao goste.

Nakon toga osvrnuo se je g. predsjedatelj na novčane prilike, koje su prouzročile veliku novčanu krizu, pod kojom još i danas stoji cijelo poslovanje kako u trgovini i obrtu tako i u poljoprivredi i radi koje je zastao sav gospodarski život, napose pak poljoprivredni. Naglasuje, kako su ovo teško novčano stanje podnijele bez ikakovih neprilika naše Hrvatske seljačke zadruge, jer su bile vazda obilno potpomagane — u koliko su to potrebe iziskivale — od svoje centrale Hrvatske poljodjelske banke. Tu se je najbolje vidjelo,

kako se Hrvatske seljačke zadruge mogu potpunim pouzdanjem obratiti u svakoj zgodi i nezgodi na svoju maticu, a iz toga slijedi, da će ovaj uzajamni rad donijeti one plodove, koje od njega očekujemo, te će tako sve više jačati povjerenje u čitavu našu zadružnu organizaciju.

Pozdravni govor presv. g. predsjedatelja saslušali su svi prisutni najvećom pažnjom, te su odzdravili oduševljenim: »Živio predsjednik!«

Potom zamoli predsjedatelj g. Petra Maričića, upravitelja Hrvatske zadružne banke u Sarajevu, da vodi zapisnik o skupštini, a gg. Vatroslava Cernajšeka i Šimuna Dautovića, da ga ovjerove.

Nakon toga prošlo se na drugu točku dnevnog reda, naime na »I z v j e š t a j o r a d u i s t a n j u h r v a t s k i h s e l j a č k i h z a d r u g a«, koji je pročitao g. Julije Gollner, tajnik zadružnog odjela Hrvatske poljodjelske banke. Ovaj cijeli izvještaj bio je posebno otisnut, te je razdijeljen jur prije skupštine medju skupštinare. Nakon pročitanog izvještaja zamoli riječ g. Jalžabetić, te se osvrće na naredbu kr. zem. vlade o uredjenju uzornih gospodarstava, na što je odgovorio prisutni izaslanik kr. zem. vlade g. Lenarčić. Zatim ustaje g. Predavec, te prigovara, da u ovom izvještaju nije ništa spomenuto o njegovom prijedlogu na prošlogodišnjoj svezadružnoj skupštini glede osnutka posebnog zadružnog saveza. Predsjedatelj skupštine presv. g. Kiepach odgovara, da je stvar glede osnutka zadružnog saveza riješena, te da će se riješenje u tom pogledu pridodati netom pročitanom izvještaju. (Vidi broj 9. »Hrvatskog Udrugara« od 1. rujna 1913.)

Daljna točka dnevnog reda bila je: P r e d l o ž e n j e z a k l j u č n i h r a č u n a S r e d i š n j e s v e z e h r v a t s k i h s e l j a č k i h z a d r u g a z a g. 1912., koje je skupština primila sa zadovoljstvom na znanje. (Vidi broj 8. »Hrvatskog Udrugara« od 1. kolovoza 1913. str. 125.)

Iza toga je održao g. Stjepan Jurić, upravitelj zemaljskog dobra »Božjakovina«, svoje predavanje: »T e m e l j i u m n o g g o s p o d a r e n j a«. Ovo veoma uspjelo i duhovito predavanje, koje je g. Jurić isprepleo mnogim primjerima iz vlastitog iskustva, saslušali su svi prisutni s najvećim zanimanjem, a da je predavanje povoljno djelovalo dokazuje najbolje rasprava, koja se je nakon toga povela. U prvom redu uzeo je riječ preč. g. Cernajšek, koji je stavio prijedlog glede krčenja šikara i grmlja, te glede proljetnih paša na livadama. O tom prijedlogu se je razvila živahna rasprava, u kojoj su sudjelovala gg. Vudy, Predavec, Vohalski, Koren, Čvek, Gjipalo i Jurić, te bi na koncu po g. predsjedatelju ustanovljeno, da u tom predmetu nema jednodušnosti, našto skupština zaključi, da se ta rezolucija preda na proučavanje glavnom odboru. Nakon toga pročitao je g. Fran Crnjak svoju rezoluciju o provedbi regulacije potoka te kanalizaciji podvodnih zemljišta, koja bi jednoglasno prihvaćena.

Prema daljnoj točki dnevnoga reda slijedilo je veoma poučno predavanje gosp. dra. Radovana pl. Markovića: »N a r o d n o z d r a v l j e p r e m a n a r o d n o m g o s p o d a r s t v u«, koje se je svojim ozbiljnim sadržajem i zgodnom predajom veoma toplo dojmilo svih slušatelja. Gospodin je predavač dobro pogodio misao vodilju Središnje sveze, kad se je odlučila, da ovakovo predavanje stavi na dnevni red svoje redovne skupštine. Ovim je predavanjem potaknut življi interes za čuvanje narodnog zdravlja, bez kojeg ne može biti nikakvog narodnog napretka. Rodoljubnom predavaču izrazila je skupština iskreno priznanje.

Nakon toga predavnja odredi presv. g. predsjedatelj odmor od 10 časaka, — a tad bi nastavljena skupština i to veoma zanimivim predavanjem g. dr. Ernesta Spiesa,

kr. kot. predstojnika: »Ob osiguranju stoke«. — Tko god je samo malo zavirio u naša gospodarstva, morao je opaziti, da je jedna od glavnih potreba, koja se svagdje teško osjeća, baš osiguranje stoke. — Nije stoga ni čudo, da su sakupljeni gospodari — zadrugari najvećim zanimanjem pratili g. predavača, te njegove izvode slušali s pravom napetošću. Savezno s time predložena je rezolucija po g. Škreblinu, kojom se moli Hrvatska poljodjelska banka, da u sporazumu sa Središnjom svezom h. s. zadruga posveti svu pažnju organizaciji osiguranja stoke, da se isto što prije provede. Ujedno se tom rezolucijom moli kr. zem. vlada, da podupre nastojanje naše organizacije, kako bi se ovo životno pitanje najvažnijeg staleža u zemlji što povoljnije i na što sigurnijoj i stalnoj podlozi riješilo. — Dakako, da je ta rezolucija primljena jednoglasno, te je g. predlagač nadaren živahnim odobravanjem.

Konačno je slijedilo predavanje g. Ede Markovića, predstojnika zadružnog odjela Hrvatske poljodjelske banke: »Privredna i narodna važnost štednje«, u kojem se je jasno odrazivala iskrena želja g. predavača, da u tom važnom pitanju naskoro krene na bolje. On je to pitanje iscrpivo i svestrano osvijetlio, te se je vidjelo, da to govori iskusan čovjek, koji poznaje dobro naše prilike. Želimo od srca, da se ispune one želje i ciljevi, koje je imao pred očima g. predavač, kad je radio na tom svom predavanju, a jednako, da se u cjelosti provede i rezolucija, koju je stavio na koncu svoga predavanja, i u kojoj se ističe, da Središnja sveza živo poradi zajedno s Hrvatskom poljodjelskom bankom oko organizacije narodne štednje, — pa da se tako organizacijom raspoloživih narodnih glavnica emancipuje naša narodna privreda. — Predavača je skupština nagradila živim odobravanjem.

Budući da inih prijedloga više nije bilo, jer su prije skupštine najavljeni prijedlozi sadržani u jur spomenutim rezolucijama gg. Crnajšeka i Crnjaka, — to je bio time dnevni red ove skupštine iscrpljen.

Prije svršetka same skupštine ustade g. Benčević, gradonačelnik u Brodu, te hvali u ime gradjanstva, kao i u ime svoje, što je grad Brod odabran bio, da se u njemu održi ova krasna skupština; želi našoj zadružnoj organizaciji svaki napredak i uspjeh, te joj isporučuje srdačan pozdrav grada i gradjanstva brodskog! — Skupština je na taj pozdrav uzvratila klicanjem: »Živili Brodjani!«

Nakon toga zaključio je presv. g. predsjedatelj ovu skupštinu, zahvaliv svim prisutnima na sudjelovanju, naročito pak marnim predavačima, koji su si svojim predavanjima osvjetlali lica! — Kličući »Živio predsjednik!« razišli su se skupštinari da se za sat kasnije sastanu na zajedničkom banketu koji je priredila svim prisutnima Hrvatska poljodjelska banka kao matica hrvatskih seljačkih zadruga. — Banket bi održan u prostorijama »Kasina«, te je protekao u lijepom skladu uz izmjenu oduševljenih nazdravica i lijepe hrvatske pjesme!

Ovaj naš kratak izvještaj završujemo time, da će sva predavanja održana na ovoj skupštini biti posebno tiskana, te će se potom njihovim obilnim i poučnim sadržajem moći upoznati i oni, koji nisu imali zgode prisustvovati ovoj skupštini. Dao Bog da željeni plodovi ovakovog rada budu što općenitiji i od što veće koristi svim našim zadrugarima!

Sladorenje mošta.

Čini se, da ove odine ne će groždje svagdje potpuno dozoriti, pa će potom biti i ljetošnji prirod slab i kiseo. Slično je bilo i prošle godine, pa su se mnogi vinogradari poslužili sladorenjem mošta, koje im je po vinskom zakonu dozvoljeno u slučaju, da grožđje potpuno ne dozori. Zakon je uzeo u obzir okolnost, da gdje-

kada groždje ne sazrije zbog nepovoljnog vremena ili elementarnih nepogoda, pa je onda u moštu tako malo sladora, da se iz njega ne može dobiti zdravo i normalno vino. U mnogim našim vinogradima trebalo bi svake godine mošt zasladjivati, pa ne bi bilo toliko abnormalnih vina kod nas, kako ih je ove godine bilo.

Mi se više puta čudimo, kako je to, da drugi narodi — napose Nijemci — imadu daleko bolja vina od naših, a u njihovim vinogradima nema skoro nikada tako lijepoga groždja kao u našima. Mi ležimo južnije, naši položaji su bolji, a vino nam je ipak slabije i kiselije. Njemački vinski zakon nije tako tjesnogrudan kao naš, pa dozvoljava svake godine sladoriti mošt — pače **dozvoljava kiseli mošt razrijediti kod sladorenja vodom** do jedne petine. Nijemci smiju dakle prema svom zakonu dodavati moštu do 20 postotaka vode, oni to ne smatraju nikakovim »pančovanjem«, jer to spada po njihovom zakonu u razumno pivničarenje. Dok mi skupo plaćamo razvodnjeno njemačko vino i hvalimo po svim gostionama njihovo vino u buteljama, zašto ne bi i mi naš mošt barem naravnim sladorom zasladjivali. Slador, koji mećemo u mošt, kod vrenja provrije, pretvori se u alkohol, a vino postaje potom jače, stalnije i bolje.

Mi već imamo u Hrvatskoj iskustva sa zasladjivanjem mošta. Svi, koji su prošle godine svoj mošt zasladjivali, hvale se, jer su vino mnogo bolje unovčili i nisu imali s njime neprilika; vino im je stalnije i ljupkije. Ima ih, koji se protive sladorenju mošta; jedni vele, da je to pančovanje, ali ne misle kod toga, da je to učinjeno dozvolom zakona i oblasti i da je to posao, koji napredni narodi javno obavljaju pa im nitko ne predbacuje, da su varalice. Moguće oni isti, koji psuju kod kuće sladorena vina, plaćaju vani veoma skupo strana vina, koja su sa rijetkim iznimkama sva sladorena. Ima i takovih, koji ne preporučuju narodu sladoriti vina radi toga, da mogu oni od seljaka pokupovati slaba vina za jevtine novce, pa ih sami sladoriti i opet skupo prodavati. Ako dakle koji vinski trgovac ili njegov agent ne preporuča sladorenje mošta, to je posve naravno, jer on misli na svoj džep.

Naš vinski zakon mnogo je stroži nesamo od njemačkoga nego i od austrijskoga vinskog zakona. Kod nas mora vinogradar za svakih 150 hektolitara moliti posebnu dozvolu i od svakih 150 hektolitara slati jedan uzorak mošta nadležnom zavodu na pregledbu. Ako taj mošt imade više od 15 klosternajburških gradi (postotaka) sladora, onda se ne dobije dozvola za sladorenje.

Treba dakle prije nego se traži dozvola za sladorenje mošt izmjeriti klosternajburškom vagom obzirom na količinu sladora. **Sladorenje mošta mora se obaviti prije 1. prosinca; kasnije se molbe ne uvažuju.**

U austrijskoj polovici je stvar sa sladorenjem mošta mnogo jednostavnija, jer dozvolu za cijele vinorodne krajeve izdaje u lošim godinama politička oblast. Čini se, da tamo nisu upravnici tako skrupulozni kod izdavanja dozvole, kao što su naši stručnjaci.

Sama manipulacija sladorenja je vanredno jednostavna. Odredjena se količina sladora (običnog repnog ili trskinog sladora) otopi u jednom dijelu mošta, pak se slatka rastopina ulije u mošt. Na svaki način treba nastojati, da se sav slador rastopi, jer bi se moglo dogoditi, da ostane na dnu bačve nešto nerastopljenog sladora, koji bi ostao bez djelovanja t. j. ne bi provrio.

Stavlja li se slador kasnije u mošt, kada je već glavno vrenje prestalo, moglo bi se dogoditi, da ne bi više mošt hotio vreti. U takvom slučaju preporučamo upotrebu plemenitoga kvasca. (O tome gledaj članak u »Hrvatskom Udrugaru« br. 9. od 1. rujna 1912.: Umjetno vrenje.)

Pobliže o sladorenju mošta i kako se sastavljaju molbe točno je opisano u vinskom zakonu i provedbenoj naredbi bana od 23. prosinca 1910. br. 2730. Isto tako davaju o tome upute i zemaljski stručni zavodi. Naši zadrugari neka takove upute, ako ih trebaju, zatraže od svojih zadruga, koje će im je od centrale lako pribaviti.

M.

Dr. Vinko Mandekić.

Gnojimo umjetnim gnojem!

Naši se mnogi gospodari, naročito maloposjednici, još uvijek nisu osvjedočili, a mnogi i ne će da se osvjedoče, da li bi se umjetnim gnojem mogao podići pirod našeg kulturnog bilja tako, da donaša i čistog prihoda. Kad bi naši gospodari upoznali vrijednost umjetnih gnojiva te ih općenito upotrebljavali, podigao bi se znatno prihod čitave zemlje. Mi bismo mogli na jednom te istom komadu dobiti veći prirod, nego što smo ga do sada dobivali. Zašto ne bismo — kad možemo — dobili mjesto 6, 7 ili 8 metrc. pšenice po 1 jutru 10 ili 12, koji višak bi bio bez dvojbe koristan ne samo za pojedince nego i za čitavi narod.

Drugi su narodi upoznali vrijednost umjetnog gnojiva već davno prije, pa ga sve više i više upotrebljavaju, i sigurno im njihovo zemljište uz pomoć umjetnog gnoja donaša veću rentu. Mnogi će reći, što će nam umjetni gnoj, kad imamo dosta stajskog gnoja? Ništa to ne smeta. Mi n. pr. stajskim gnojem ne dovažamo bogzna koliko fosforne kiseline, dapače dosta malo, pa se uslijed toga, što je u zemlji malo fosforne kiseline, ne može ni prirod do većeg stupnja podići. Stoga bi posvema opravdano bilo, da te količine, koje manjkaju da postignemo najveći prirod, nadoknadimo umjetnim gnojem n. pr. Thomasovom drozgom ili superfosfatom. Naravno da valja pri upotrebi umjetnih gnojiva neprestano s olovkom u ruci računati i paziti, da li se ta umjetna gnojiva isplaćuju ili ne.

Gospodar Franjo Tomičević u Rementicima kraj Križevca, počeo je već prije nekoliko godina s uspjehom upotrebljavati umjetna gnojiva, a ljetos osvjedočio se je ponovno, da mu se umjetna gnojiva isplaćuju. U proljeće naime bila mu je pšenica slaba i rijetka. Pomisli on: posipati ću malo superfosfata i čilske salitre, da vidim, kakav će uspjeh imati ovdje umjetan gnoj. No da se uvjeri, da će to gnojivo u istinu djelovati, ostavi jedan dio neposipanim. I zbilja rezultat je bio vrlo povoljan, kako ga iz skrižaljke razabiremo.

Gnojeno sa	Množina gnoja po 1 ha u kg.	Prirod zrna po 1 ha u mtc. zrna	slame	ukup.	Trošak za gnoj K	Čisti prihod
—	—	11·3	25·8	37·5	—	—
Superfosfatom Čilskom salitrom	200 100	22·7	27·3	50·0	49·5	154·5

Urodilo je dakle više **11** mtrc. zrna i **1.5** metrc. slame, nego li na negnojenoj plohi. Računamo li metrički cent pšenice samo sa 18 kruna, iznaša višak 198 kruna, a 1 metrički cent slame sa kruna 4 iznaša 6 kruna, ukupno dakle 204 krune. Odbijemo li sada 49.5 kruna kao trošak za gnoj, ostane čisti prihod **154.5** kruna.

Umjetna su gnojiva dakle ovdje upravo izvanredno dobro djelovala, pa je Tomičević sada posve osvjedočen, da umjetna gnojiva valja upotrebljavati. A kad ovdje djeluju — zašto ne bi i drugdje djelovala?

Ovo bi imao biti kažiput našim gospodarima, naročito maloposjednicima, kako bi mogli podići čisti prihod zemlje. Naravno da valja s umjetnim gnojem dobro baratati i dobro ga spremati, a i u pravo dobra upotrebljavati, jer nije svejedno, koja se gnojiva i kada sipaju.

Da se pako svatko može osvjedočiti, da li na njegovom zemljištu gnoj djeluje, najbolje bi bilo, da provede točan pokus, pa kad se uvjeri, da bi gnoj mogao do-

našati čisti prihod, valja ga već prema veličini posjeda nabaviti. Svakako je najbolje toliko gnoja naručiti, koliko ga faktično treba ,jer ako nam ga preostane te mora dugo da leži, gubi na vrijednosti.

Upotrebljujmo dakle i gnojimo s umjetnim gnojem, jer tako će se podići čisti prihod pojedinaca, a i čitave zemlje.

Hrvatske seljačke zadruge u Bosni i Hercegovini.

Koncem godine 1912. navršila se druga godina organiziranog rada Hrvatskih seljačkih zadruga u Bosni i Hercegovini.

Ova je godina upotrebljena najviše za uredjivanje postojećih zadruga, dok se nove nijesu osnivale u većoj mjeri, i ako je potreba velika i prevelika. Razlog je tomu u tom, što je ondje, gdje je bila nužda osnutka, manjkalo vodstvo pismenih ljudi, pa će možda još koje vrijeme proteći, dok se nove zadruge budu mogle osnivati u većem broju. Tako su u godini 1912. osnovane samo dvije zadruge, koje još nijesu započele svojim djelovanjem.

Zadrugarstvo se razvijalo ovako:

Do konca godine 1912. bilo je u svemu 61 zadruga sa 7897 zadrugara. Na jednu zadrugu otpada popriječno 129 zadrugara. Medj tim je zadrugama i takovih, koje broje i preko 600 zadrugara, a imade i koje broje ispod 20 zadrugara. Tako zadruga Vitina u Hercegovini broji 670 zadrugara a ona Vedropolje kod Bihaća samo 13 zadrugara.

Po političkom razdijeljenju Bosne i Hercegovine otpada na okružje:

Banjaluka	5 zadruga,
Bihać	6 zadruga,
Mostar	19 zadruga,
Sarajevo	7 zadruga,
Travnik	14 zadruga,
Tuzla	10 zadruga
ili ukupno	61 zadruga.

ZANIMANJE ZADRUGARA.

Po zanimanju bilo je koncem godine 1912. u zadrugama:

svećenika	62
učitelja	30
trgovaca	41
zanatlija	78
činovnika	12
težaka	7656
ukupno	7879 zadrugara.

Najveći broj zadrugara otpada na težake, što je i prirodno, jer su zadruge radi toga striša i osnovane. Ostali su slojevi pučanstva slabije zastupani u zadrugama. Ipak je njihova suradnja od velike važnosti za zadružnu upravu, koju oni poglavito i vode.

Pismenost zadrugara je poprječno slaba, a tomu je uzrok, što su se škole počele istom u novije doba osnivati po selima, pa su stariji ljudi — kućni starješine, koji su zadrugari — većinom nepismeni.

Nepismenost se ali suzbija s analfabetskim tečajevima, te je u području zadruge Širokibrijeg u Hercegovini nastojanjem čč. gg. profesora onamošnje Franjevačke gimnazije ljetos naučilo čitati i pisati preko 1000 seljaka i seljakinja. U ovaj primjer požrtvovnih prosvjetitelja naroda morat će se i ostali prvaci kod naših zadruga ugledati, pa će na tom polju moći i druge naše zadruge svoje učiniti.

IMETAK ZADRUGARA.

Ukupni posjed zadrugara iznosi 275.749 dunuma slobodnog zemljišta, te na zadrugare otpada poprječno 35 dunuma. Medju zadrugarima imade i kmetova, koji nemaju svojih vlastitih nekretnina, već živu na svojim kmetovskim selištima.

Vrijednost navedenog zadrugarskog posjeda ustanovljena je na K 4,300.000.— ili poprječno sa K 15.50 po dunumu. Toj vrijednosti nije priračunana vrijednost zgrada i stoke zadrugara. Stoku posjeduju i vlasnici i kmetovi kao svoju vlastitu, pa ako se uzme u obzir, da svaki član vlasnik imade na svom posjedu još i kuću, a vlasnik i kmet svoju stoku, može se uzeti vrijednost kuća i stoke poprječno sa K 200.— po zadrugaru ili ukupno sa K 1,575.000.—, Ukupni imetak

svih zadrugara vrijedi prema tomu najmanje K 5,000.000.—, te se prema tomu ukazuje vrijednost imetka pojedinog zadrugara poprječno sa K 700.—.

Uzme li se u obzir dug zadrugara, koji je kod Zadružne banke iscrpljen sa vjeresijom od K 896.764.58, otpada poprječno na zadrugu K 16.013.65, a na zadrugara K 114.— ili 15.46% od ukupne vrijednosti njihovih nekretnina.

STANJE ZADRUGARSKIH ZAJMOVA.

Stanje zadrugarskih zajmova iznosilo je koncem godine 1912. K 1,853.550.21. Ova svota izdana je isključivo u gospodarske svrhe.

Ti zajmovi izdani su na 6102 zadužnice a bilo je

do K 100	1970 zajmova
od K 100 do 200	2158 zajmova
od K 200 do 300	867 zajmova
od K 300 do 400	510 zajmova
od K 400 do 600	464 zajmova
od K 600 do 700	88 zajmova
od K 700 do 800	52 zajma
od K 800 do 900	38 zajmova
od K 900 do 1000	55 zajmova
od K 1000 do 1500	97 zajmova
od K 1500 dalje	93 zajma
ili ukupno	6102 zajma.

Najviše je zajmova izdano onih do K 200. Njih je ukupno 4128 t. j. dvije trećine od svih izdanih zajmova. Veći zajmovi su ostaci starijih zajmova, koji su izdani za kup zemlje.

NOVČANI PROMET ZADRUGA.

Novčani promet zadruga, koje su prošle godine 1912. bilancirale (54 zadruge) bio je ovaj:

A. IMOVINA.

I. Gotovina.

Primljeno u godini 1912.	K	3,689.046.56
Izdano u godini 1912.	K	3,517.218.93
Preostalo koncem god. 1912.	K	171.827.63

II. Zajmovi.

Izdano do konca god. 1912.	K	1,853.550.21
Vraćeno do konca god. 1912.	K	328.106.23
preostalo koncem god. 1912.	K	1,525.443.98

III. Našastar i troškovi osnutka.

Izdano u godini 1912.	K	35.806.47
otpisano koncem god. 1912.	K	4.096.96
Preostalo koncem god. 1912.	K	31.709.51

B. DUGOVINA.

I. Zadružni dijelovi.

Uplaćeno do konca g. 1912.	K	157.640.—
Povraćeno u godini 1912.	K	4.264.—
Preostaje koncem god. 1912.	K	153.376.—

II. Dug centrali.

Primljeno u godini 1912.	K	1,241.152.68
Vraćeno u godini 1912.	K	432.029.88
Preostaje koncem god. 1912.	K	809.122.80

III. Ulošci.

Primljeni do konca g. 1912.	K	1,018.411.49
Vraćeno u godini 1912.	K	283.334.78
Ostaje uloženo koncem godine 1912.	K	735.076.71

IV. Pričuvna glavnica

koncem god. 1912. iznosila je K 40.302.93

Prema gornjim računima rade Hrvatske seljačke zadruge u Bosni i Hercegovini sa vlastitim sredstvima od K 934.755.64.

OTPLATA ZAJMOVA.

U godini 1912. izdano je zadrugarima u ime zajmova K 1,853.550.21 zajedno sa zajmo-

vima ostalim iz god. 1911. a tečajem godine 1912. otplaćeno je na taj iznos svota od K 328.106.23, što odgovara 17.70% otplati ukupnog duga. Ako se uvaži nerodica, koja Bosnu i Hercegovinu već dvije godine snalazi, pa kratko zadružno poslovanje, mora se spomenuta otplata smatrati povoljnom.

ULOŠCI.

Stanje je uložaka s obzirom na prilike povoljno. Sasvim tim i ako u Bosni i Hercegovini medju našim seljacima nema novaca, ipak možemo mirne duše ustvrditi, da bi se navedeni iznos potrostručio, kad bi se sav novac, koji danas leži mrtav u zadrugama koristonosno uložio. Bila bi dužnost svih zadrugara i prijatelja zadrugarstva, da svoje prištednje ulažu u zadruge i time doprinesu, da se i kod nas izvrši načelo: »Seljački novac za seljaka«.

Ovo poručujemo osobito onoj braći, koja se nalaze u dalekom tudjem kraju u Americi, jer će ih u zadrugu uloženi novac uvijek čekati, a imat će i koristi od njega, pa kad se umorni i izmučeni vrate u lijepu i milu domovinu, moći će s njime raspolagati po svojoj vlastitoj volji.

PROMET S ROBOM.

Zadruge su prošle godine nabavile za svoje članove putem svoje središnjice ukupno 40 vagona kukuruza, brašna i ječma. Roba je dana zadrugarima većim dijelom na vjeru. Veći dio toga velikog prometa otpada na zadruge kršne Hercegovine. Tamo je ta pomoć u rdjavoj godini mnogoga zadrugara spasla i otrla mnogu suzu.

Nade je, da će ova godina bolje ponijeti, pa da zadrugari ne će trebati da nabave toliko robe izvan svojeg gospodarstva.

Rad je bosansko-hercegovačkih zadruga istom na početku. Ali i taj je početnički rad sazdan na solidnim temeljima, pa će zadruge sigurnim korakom koracati unaprvo unapredjujući privredno i ćudoredno stanje hrvatskog elementa naše Herceg-Bosne.

Gospodarski razgovori Priše Stevana sa stricom Gršom.

Prvi razgovor o komasaciji zemljišta.

Priša Stevan: Čuješ, striče, od zadnjeg puta, kad smo se vidjeli, baš dosta se je promijenilo gospodarstvo u nekim selima naše okolice.

Stric Grša: Pravo da ti kažem, sinovče, ja nisam baš ništa osobita ni nova opazio.

Priša Stevan: Dabome, striče, da ti nisi toga opazio! Ti si već ostario, a u zadnje vrijeme odbio si se za stokom, pa niti kamo ideš, niti šta čuješ. No zato ću ti ja kazati najveću novost. I naša krajiška sela počela su komasirati zemlju.

Stric Grša: Veliš komasirati zemlju. Da to nije ono, što nam je govorio pred općinom lanjske godine onaj inžinir, kad se je s predstojnikom navrnuo u naše selo. Naš je svijet onda govorio, da to gospoda misle našem čovjeku otimati zemlju, da je smiješaju i svakom dadu u jednom komadu, kome gore, a kome bolje, u kakom budu prijateljstvu s gospodom.

Priša Stevan: Jest svijet je to onda tako govorio, da tu ne bi bilo pravde. Ali Ti znaš striče, da svijet svašta pripovijeda, a eto vidiš naša su okolna sela, koja su iskomasirala svoju zemlju, zadovoljna i svi se hvale, da su dobro prošli. Svi su oni za svoju rastrešnu parčad (čestice) dobili komasacijom čitave zaokružene gruntove u jednoj cjelini (masi) i nikome nije žao, što više ne ore raštrkanu djedovsku zemlju. Tko je dobio slabiju zemlju, dobio je više, a tko bolju — manje grunta.

Stric Grša: Svejedno ja ne mogu pravo toga vjerovati, a mislim, da ta komasacija ne može za nas seljake ni dobra biti.

Priša Stevan: Zašto, striče?

Stric Grša: Prvo, sinovče, zato, što ni naši stari nisu imali komasiranih polja, pa su svega imali i dobro gospodarili. Da je dakle komasacija dobra, ne bi ni naši stari bili ludi, da je ne provedu. A onda drugo, možeš vidjeti i po tome, da komasacija ne

valja, jer kad se desi tuča, onda bi kod onog ,koji ima zemlju na okupu i komasirianu, potukla sve, a kod onoga, komu je zemlja rastresena, prošlo bi uvijek nekoliko komada i bez tuče. Dakle za sirotinju je bolje, ako zemljište nije komasirano.

Priša Stevan: Ne valja ti, striče, a ja se baš čudim, kako ti toga nijesi i sam opazio. Ti dakle, striče, misliš, da su naši stari baš htjeli, da im bude zemlja tako u svakoga širom?! To, striče, nije i ne može biti istina. Ti naime vrlo dobro znadeš, da su u našem kraju i za Turaka bile same šume. Kad je naš svijet Turčina protjerao i stao opet da u miru živi od svog gospodarstva, onda je valjalo najprije šume iskrčiti. Zar ti onda, striče, misliš, da su naši stari šume tako krčili, da su si pojedini gospodari sad izabrali ovdje jedno jutro, pa opet tamo jedno i tako svud širom po šumi? Sigurno da nisu tako radili, jer niti bi u onoj šumurini mogli znati i zapamtiti, gdje su im medjaši njihovih čestica, niti bi to prošlo bez svadje i tučnjave sa drugim seljanima. A onda krčenje šume nije tako lagan i brz posao, pa je više nego sigurno, da su si naši stari, kad su si izabrali koji kraj šume ,na mjestu sagradili makar malu drvenu kolibu, ondje se nastanili i krčili svud uokolo u jednom komadu. Dabome, da je od onda prošlo dosta vremena, mnoge su kuće izumrle, mnogi su isprodavali zemlju, a mnogi su se i izdijelili, pa se eto tako i zemlja izmiješala medju vlasnike. Po tome, striče, vidiš, da nije naša zemlja zbog toga tako rastresena, što su to pronašli naši stari, da je tako najbolje, pa zato baš nema nikakvog smisla, da mi mladji idemo u tome kao bajagi tražiti nekakvu mudroliju naših starih.

Stric Grša: Dobro, dobro, sinovče, nek bude tako, kako veliš! I meni se čini, da ti imaš sasvim pravo, no ja ipak ne popuštam, jer znadem, da je kod tuče bolje, ako zemlja nije na okupu.

Priša Stevan: Jest, striče, dok mi samo zemlju komasiramo, a ništa drugo ne radimo kao i drugi pametni ljudi, onda je gotovo tako. Al šta veliš, striče, šta bi bilo bolje onda, ako bi mi odlučili, da naše usjeve osiguramo protiv tuče?

Stric Grša: Osiguranje protiv tuče stoji novaca, a mi seljaci jedva da smažemo novaca i za ono, što se prijeko mora plaćati. Od nas se samo traže novci i uvijek novci, pa kako ćemo onda još plaćati i za osiguranje usjeva protiv tuče?

Priša Stevan: Ne kažem ja, striče, da je naš seljački život lagan i ugodan, no za to opet mislim, da bi se u mnogome i naši seljaci sami mogli pomoći. Ti dobro veliš, striče, da osiguranje usjeva protiv tuče stoji novaca, no jesi li ti ikada pokušao, da izračunaš, koliko ti gubiš zbog toga, što ti je polje rastreseno po cijelom kotaru, i koliko bi te stajalo osiguranje protiv tuče, kad bi ti zemlja bila sva na okupu ?

Stric Grša: Ne, toga ja nisam nikada računao, a i kako bi? Ti znaš, sinovče, da smo mi seljaci već takovi: mi ne računamo ništa, kako bi bilo po novome, jer mi toga ne znamo, samo ostajemo uvijek kod staroga, dok se ne osvjedočimo, da je novo bolje. Mi seljaci ne idemo u škole, pa ne možeš onda niti tražiti od nas, da učimo sami sebe i da budemo svoji vlastiti učitelji.

Priša Stevan: To i jest, striče, ono veliko zlo kod naših seljaka. Oni uvijek traže, da im netko drugi bolje voli, nego što si oni sami vole, a kad se i takih ljudi nadje, onda seljaci odmah ustaju i vele: gdje bi nas tko drugi učio? To nije ni za naš kraj ni za našu zemlju! Zato niti vas tko hoće drage volje učiti, niti vi hoćete koga drage volje slušati.

Stric Grša: Dobro, sinovče, evo ja te sad molim, da mi kažeš, jesi li ti kada računao, koliko mi seljaci gubimo zbog toga, što nam je zemlja rascjepkana?

Priša Stevan: Jesam, striče; baš sam računao za tvoj posjed, pa ću drage volje da pokažem taj račun i tebi. Dakle slušaj! Ti striče, imaš 35 jutara zemlje, a da uzmogneš tu zemlju obraditi, moraš držati 2 para konja i jednog slugu. Ja znam dobro,

da ti za konje nemaš posla preko cijele godine, no u našem kraju nema nikakove kirije ni druge zaslužbe s konjima, nego jedino u gospodarstvu. I sada, striče, pazi! Kad bi tvoja zemlja bila komasirana i na okupu, ti bi svu tvoju zemlju mogao obraditi sa jednim parom konja, te bi tako zaštedio preko godine hranu za par konja i hranu i plaću za jednog slugu. Jesi li, striče, kadgod računao, šta bi to koštalo?

Stric Grša: Nisam, sinovče, nikada, no sad već vidim, da bi to preko godine iznosilo dosta novca.

Priša Stevan: Sasvim dobro, striče, pa hajde baš da vidimo, koliko bi to bilo! Na jednog konja moraš u najmanju ruku računati na dan 10 klgr. sijena; to čini na godinu 36 i pol metričkih centi ili na par konja 73 metrička centa. Osim sijena moraš konjima, barem onda, dok rade, dati nešto zobi. Recimo, da ne daješ puno, no dva konja lako će potrošiti na dan 4 kilograma. Za pol godine čini to oko 8 metričkih centi. To bi bila hrana za konje, a sad da vidimo, što stoji kočijaš. U gotovom plaćaš mu najmanje 120 K na godinu, a ako hranu njegovu računaš na dan samo sa 50 filira, što je sigurno vrlo jevtino računano, to opet izlazi hrana za kočijaša preko godine oko 180 K. Elem koje plaća, koje hrana za kočijaša izadje ti preko godine ravnih 300 K. Ako sada k tome priračunaš i hranu za konje, te računaš metrički cent sijena sa 3 K, a metrički cent zobi sa 12 K, to i hrana za konje iznosi nešto preko 300 K. Vidiš dakle, striče, da te obradjivanje rastresene zemlje stoji u najmanju ruku za **600 K** skuplje svake godine nego kad bi ti zemlja bila na okupu ili komasirana.

Stric Grša: O, ljudi, tko bi to mogao i pomisliti samo!

Priša Stevan: Čekaj, striče, nismo još gotovi! Sada, kad ti je zemlja ovako rastresena, ne možeš raditi polja na kobilama, jer se uvijek moraš žuriti i uvijek tjerati konje u kasu, ako na dalekim njivama hoćeš ipak nešto da uradiš. Kad bi ti zemlja bila na okupu, onda bi bio uvijek na svojoj zemlji, ne bi morao konja nikada vitlati, nego bi mogao uvijek lijepo polagano, korakom raditi, a za taki posao bile bi vrlo dobre kobile, koje bi ti pored posla još ždrijebile i ždrebad. Ždrebad danas ima već priličnu cijenu, osobito ždrebad teških konja, koja se dade, kad se od sise odbije, prodati već za 150—250 K po komadu. Pa da ti, striče, ždrebad donese samo toliko, koliko te stoji osiguranje usjeva protiv tuče, opet bi kod komasiranog zemljišta zaštedio preko godine čistih najmanje 600 K. Ako se ti sada, striče, sjetiš, da ti već 30 godina gospodariš na rastresenoj zemlji i da na njoj svake godine gubiš barem 600 K, onda si za 30 godina t. j. za tvojeg dosadašnjeg gospodarenja izgubio ravnih **18.000 K,** a kad bi računao i kamate od te svote, onda bi to iznosilo gotovo još jedan put toliko. Taj je novac otišao u tutanj, a dobro bi došao tvojoj djeci, jer bi si ona za taj novac mogla kupiti još jedan put toliki posjed, pa se ne bi moja dva bratića morala dijeliti poslije tvoje smrti. To je eto, striče, onaj vrag na tavanu, koji doseljenim Švabama pravi novce, a taj vrag je samo pamet i ništa drugo. Taj vrag zaista nije tako skup, da bi mi siromasi morali o njemu tek sanjati; ne, taj bi se vrag vrlo rado popeo i na tavan našeg naroda, samo da narod hoće i da narod počne jedan put posve ozbiljno misliti i raditi, a da prestane saniati ko nejaka i nezrela djeca.

Stric Grša: Ova ti, sinovče, valja careva grada! Žao mi je doduše, što toga nisam još prije znao, dok sam bio mladji, jer sam uvjeren, da bi svojoj djeci više ostavio, no ja se uzdam u to, što je narod uvijek mlad, jer se neprestano pomladjuje, pa će mladjarija barem moći, da se na ovom našem lijepom razgovoru opet jedan put pametnom poslu nauči. Baš zbog toga mi ne će ni najmanje biti krivo,

makar da ovaj naš razgovor metneš i u novine!

Priša Stevan: Hvala, striče, biti će ti za dušu!

Bilješke i vijesti.

Predavanje kod hrvatske seljačke zadruge u Čagliću, koje se imalo obdržavati dne 31. pr. mj. nije održano radi zapriječenosti g. dr. Prohaske. Mjesto toga održat će se predavanje dne 5. listopada, i to o livadarstvu predavat će g. prof. Bohutinski, a o marvogojstvu g. Milan Novaković.

Analfabetski tečajevi. Da doskočimo velikom narodnom zlu, raširenju nepismenosti (analfabetizma) pokrenula je naša Središnja sveza akciju, kako bi se iz reda naših zadrugara izobrazili naročiti borci protiv toga zla.

Ti bi borci bili učitelji čitanja i pisanja medju svojim zadrugarima. Oni bi preuzeli na sebe tešku i časnu zadaću, da udare temelje ovom prosvjetnom radu u našoj zadružnoj organizaciji.

U tu svrhu održat će naročiti vještaci u pojedinim zadružnim skupinama posebne tečajeve, u kojima će se izobraziti učitelji za odrasle nepismene zadrugare. U tečaju, koji će trajati 3—4 dana bit će polaznici upućeni u metodu (način) obučavanja nepismenih tako, da se poslije uzmogne poduka nepismenih provesti sistematski (po stalnoj osnovi).

Nije li nikako moguće, da zadruge nadju medju samim svojim zadrugarima zgodnu osobu, slobodno im je, da izaberu za učitelja (instruktora), koji će poći na tečaj, i valjanog nezadrugara, prijatelja narodne prosvjete i zadrugarskog unapredjivanja.

Prema posebnom vlastoručno napisanom očitovanju mora se izabrani učitelj (instruktor) obvezati, da će bezuslovno održati još ove zime barem jedan tečaj za nepismene i da će to i u buduće činiti. Da toj obvezi uzmogne udovoljiti, održat će se tečajevi za učitelje iza obavljenih gospodarskih poslova, svakako još ove jeseni.

Da se vidi, koliko je uspjeh postignut, vodit će učitelji maticu polaznika.

Troškove putovanja na tečaj kao i troškove uzdržavanja polaznika, nosit će Hrvatska poljodjelska banka, dok će učitelji (instruktori) prema polučenom uspjehu primiti primjerenu nagradu za svoj trud.

Prema tom odlučeno je, da će se ove godine obdržavati tečajevi za instruktore analfabeta u Varaždinu, Sisku i Karlovcu za zadruge, kod kojih se nalazi osobito velik broj analfabeta. Te su zadruge posebnom okružnicom umoljene, da što prije jave svoje izaslanike za tečaj.

Izložba i nagradjivanje goveda u Gjurgjevcu. Dne 7. kolovoza 1913. obdržavana je izložba i nagradjivanje goveda čistokrvne simentalske pasmine »Hrvatske marvogojske udruge u Gjurgjevcu.« Izloženo je bilo: 53 krave, 9 junica, 3 bika, koji potonji su odmah i prodani kao i 1 bik iz Virjanskih konaka izvan zadruge, zatim teladi 43 i to 25 komada ženskih i 18 komada muških; dakle u svemu 108 komada„ dočim 17 komada nije bilo k izložbi predvedeno.

Premda je oblasna rješidba dosta kasno stigla, te se je izložba mogla samo samo dva dana prije održanja bubnjom proglasiti, to je ona ipak sjajno uspjela.

Za izloženo blago dopitane su 4 nagrade po 70 K, 1 po 60 K, 10 po 50 K, i 12 po 30 kruna. Ukupno 27 nagrada sa 1200 kruna.

Povjerenstvo, kojemu je predsjedao presvijetli gospodin biskup Drohobecki, izrazilo se vrlo pohvalno, a i zapisnički, o uspjehu i napretku marvogojstva u Gjurgjevcu.

Ovo zasvjedočeno priznanje i napredak stočarstva, potaklo je posjetitelje izložbe za naprednijim radom u stočarstvu, te je opravdana nada, da će se u Gjurgjevcu u skoroj budućnosti, kao i u okolici našoj, stočarstvo podići na najviši stepen u Hrvatskoj.

Ako se uvaži, da je u razdoblju od 6 godina t. j. od godine 1907. (kad je prva čistokrvna krava dovedena u Gjurgjevac) do godine 1913. izdano za čistokrvno simentalsko blago 22.000 kruna, a primili smo za prodano blago do danas sveukupno 43.280 kruna i osim toga imade još 125 komada zadružnoga čistokrvnoga simetalskoga blaga, onda se mora priznati, da je to za ovo kratko vrijeme gorostasni napredak, koji je narodu ovoga kraja u gospodarstvu mnogo pomogao.

Kako se je broj čistokrvnoga blaga umnožao, te imade nekoliko štala namirenih brojem za ona gospodarstva, gdje se nalaze, to se neprekidno nalazi po nekoliko glava za prodaju ne samo bikova nego i krava i junica. Za koju godinu moći će Gjurgjevačka marvogojska udruga veći broj blaga predavati izvan svoga područja, te ne će trebati oni, koji žele kupiti, posizati izvan Hrvatske, za čistokrvnim simentalskim blagom te naš novac slati izvan domovine.

Zadružna sveza u Ljubljani. Djelovanje Zadružne sveze u Ljubljani proteže se na sve zemlje, u kojima žive Slovenci, a osim toga su se tom savezu pridružile i neke hrvatske zadruge u Istri i Dalmaciji.

Prema izvještaju za g. 1912. pripadalo je tom savezu 336 zadruga u Kranjskoj, 121 zadruga u

Štajerskoj, 45 zadruga u Koruškoj, 7 zadruga u Gorici, 6 zadruga u Trstu, 79 zadruga u Istri i 84 zadruge u Dalmaciji ili ukupno 669 zadruga.

Cjelokupni promet svih ovih zadruga iznosio je oko 70,000.000 kruna.

Zakupne zadruge u Rumunjskoj. Uz vjeresijske zadruge (pučke banke) u Rumunjskoj su za gospodarstvo od znatne važnosti zakupne zadruge. Ove zadruge uzimlju u zakup velika dobra od države, privatnika ili javnih zavoda i davaju ih seljacima u manjim komadima u podzakup. Na taj bi način zadrugarstvo imalo pridonijeti ozdravljenju gospodarskih prilika u Rumunjskoj, koje su naročito zato nepovoljne, što 5000 veleposjednika posjeduje površinu od 5 milijuna hektara, dok preko 920.000 seljačkih porodica raspolaže s posjedom od 3 i 1/8 milijuna hektara. Velika su se dobra davala u zakup velezakupnicima, a ovi su je opet uz visoku zakupninu davali u podzakup seljacima. Ova je zakupnina teško tištila seljaštvo, pa je opetovano dolazilo do krvavih seljačkih ustanaka, od kojih je zadnji bio g. 1907. Seljaci oslobodjeni doduše god. 1864. od tlake, bili su na taj način posve odvisni od velezakupnika.

Napokon su poduzete mjere, da se ta nepovoljna i nepravedna podjelba posjeda ublaži. Posebnim je zakonom odredjeno, da se državni posjedi i posjedi javno-pravnih zavoda po mogućnosti daju u najam zakupnim zadrugama, a ne velezakupnicima. Dalje taj zakon odredjuje, da velezakupnik ne smije imati više od 4000 ha u zakupu. God. 1908. osnovana je posebnim zakonom neke vrsti parcelarna banka s temeljnom glavnicom od 10 milijuna franaka (1 franak 95 filira). Zadaća joj je kupovati velika dobra i prodavati ih seljacima u manjim komadima. Ovi otplaćuju kupovninu u 40-godišnjih obroka i većinom su ujedinjeni u seljačkim zadrugama, kod kojih gornja banka ima izobražene zastupnike kao upravitelje. Ovima je zadaća poučavati seljake u gospodarstvu, kako bi im pa i onim najsiromašnijim, razumnim uzgojem i obradjivanjem uspjelo, da posve lako otplaćuju svoje godišnje obroke.

Prema izvještaju od 1. siječnja 1912. kupila je parcelarna banka dosada 76.000 hektara zemljišta u vrijednosti od 43,389.915 franaka, od čega je prodala seljacima 6454 hektara u vrijednosti od franaka 4,911.491. Preostalo se zemljište tek pripravlja za parcelaciju.

Stanje je zakupnih zadruga ovo:

G. 1903. bilo ih je 8 s 4940 ha zakupnog zemljišta i 94.786 franaka zakupnog iznosa. G. 1911. postojalo je 378 takvih zadruga s 283.381 ha zemljišta zakupnog i sa zakupnom svotom od 9,230.807 franaka. Od zakupnog zemljišta je 26% vlasništvo države, 38% vlasništvo privatnika i 37% vlasništvo javno-pravnih zavoda. Od zakupnine uplaćeno je 16% državi, 36% privatnicima i 47% javnim zavodima.

Zakupne zadruge opskrbljuje novcem g. 1906. od države osnovana Centralna blagajna za pučke banke i seljačke zadruge. Ova banka ima pravo nadzora nad zadrugama, što je nesumnjivo od koristi za zadruge.

Iz njemačkog zadrugarstva. Netom je izašao godišnjak za g. 1912., što ga izdaje vrhovni savez njemačkih seljačkih (gospodarskih) zadruga u Darmstadtu. Da predočimo našim zadrugarima razvitak zadrugarstva u Njemačkoj, domovini osnivača zadrugarstva Raiffeisena i Schultze-Delitscha, donašati ćemo od vremena do vremena zanimivije podatke iz te od preko 650 strana debele knjige.

Odmah u uvodu se navadja, da se je u godini 1911./1912. pokazala istinitom njemačka zadružna poslovica, koja veli: Zadruge su djeca nužde i potrebe. U tom se je razdoblju, koje je za gospodare bilo vrlo nepovoljno radi suše i marvinskih pošasti, povećao broj zadruga za 1302, što se već tamo od devedesetih godina nije dogodilo (1896.) 1. lipnja 1912., kad je statistika zaključena, bilo je u svem 26.026 gospodarskih zadruga. Od tog broja otpada na kreditne 16.735, na dobavne 2373, na mljekarske 3467, na centralne 98 i na ostale 3353.

Broj zadrugara iznašao je okruglo 2,430.000, što još uvijek nije mnogo, jer preko polovice njemačkih gospodara ne sudjeluje u zadrugama.

Broj sveukupnih zadruga, dakle gospodarskih i gradskih (konzumnih) iznašao je g. 1912. 33.000, pa prema tomu broj gospodarskih zadruga iznosi 79% od sveukupnog broja zadruga.

Od 26.026 gospodarskih zadruga bilo je 20.048 zadruga s neograničenim jamstvom ili 77%; 5868 s ograničenim jamstvom ili 22.6% i 110 s neograničenim jamstvom i dužnošću nadoplate ili 0.4% Prema statistici prijašnjih godina pada neprestano od g. 1897. postotak zadruga s neograničenim jamstvom, premda faktični njhov broj neprekidno raste. Ima se to svesti na činjenicu, da se sve dobavne, mljekarske i druge privredne zadruge, koje se u novije doba sve više šire, osnivaju obično na ograničenom jamstvu.

Jedna gospodarska zadruga dolazi na 2494 stanovnika i na 1346 ha površine.

Podupiranje privrede sa strane vlasti. Čitamo, da je privredni odbor kraljevine Dalmacije u g. 1912. razdijelio ove pripomoći:

za nabavu gospodarskih strojeva	K	32.700
» » sjemenja	»	9.785
» » umjetnog gnojiva	»	152.000

»	»	hranu stoci	»	45.567
»	»	vinogradarstvo	»	85.680
»	»	vinarske sprave	»	100.000
»	»	voćarstvo	»	28.245
»	»	maslinarske sprave	»	3.732
»	»	povrtljarstvo, sprave i sjeme	»	7.464
»	»	pčelarstvo	»	3.000
»	»	svilarstvo	»	17.572
»	»	stočarstvo	»	43.000
	»	za sprave u živinogojstvu	»	2.000

ili ukupno okruglo K 500.000

Ovogodišnji prirod usjeva. Prema najnovijim statističkim podacima urodilo je ove godine u Hrvatskoj i Slavoniji pšenice 4,599.203 metr. c., raži 248.422 m. c., napolice 303.691 m. c., ječma 643 m. c., zobi 894.554 m. c., pak je ovogodišnji prirod veći kod pšenice za 1,519.959 m. c. raži 203.562 m. c., napolice 89.576 m. c., ječma 212.960 m. c. i zobi 381.083 m. c.

Uredovno izvješće o stanju usjeva koncem kolovoza 1913. u Bosni i Hercegovini. Mjesec je kolovoz bio takodjer kao i lipanj i srpanj sa malo iznimaka kišovit, sa lokalnim olujama i mjestimičnom tučom. Bilo je i proloma oblaka, što je prouzrokovalo, da su u nekim dolinama ponovno izašle rijeke iz svojih korita i nanijele kulturama znatnih šteta.

Kišovito i hladno vrijeme zapriječavalo je s jedne strane gospodarski rad i zavlačivalo dozrijevanje žitarica, a s druge pogodovalo je širenju parasitnih bolesti.

Žetva je žitarica dovršena samo u nižim položajima, dok je u srednjim u početku, a u visokim nije još ni započela. Žetva se teško obavlja poradi gotovo danomične koše. Nepožnjeno je žito većinom prezrelo, te se opažaju gubici ispadanjem i klijanjem zrna.

Vršidba je obavljena samo u nižim položajima Hercegovine, gdje je uopće prirod dobar. Inače je vršidba u početku ili još nije ni započela. Kakvoća je ovršenog žita većinom slaba.

Po dosadašnjim prijavama prihod će ovogodišnje žetve žita biti ispod osrednje ruke i prama prošloj godini manji. Uzrok su tome velike štete od tuče i ponovne poplave, kao i nepovoljno vrijeme, da se žito spremi.

Kukuruz je različit. U višim položajima i na propusnijim tlima osobito su dobri rani usjevi. U nižim su pak položajima kulture veoma jako zaostale. Za usjeve, koji su poradi poplava nanovo zasijati, drži se, da ni ondje, gdje je razvitak struka veoma dobar, nije zametak klipova takav, da zadovoljava. U Hercegovini je kukuruz večinom bolji. Sveukupni prihod prama lanjskom znatno zaostaje.

Krumpir je doduše bujne cime, a gomolji su osrednje veličine. Zametak je obilan; ali je općenita tužba, da jako gnjije.

Šećerna repa zaostaje za prošlogodišnjom i kvantitativno i kvalitativno poradi ponovnih poplava i kišovita vremena.

Duhan je u Hercegovini veoma dobar, akoprem se na nekim mjestima pokazuje mača u većoj mjeri.

Djetelina i lucerna većinom se kose po treći put; prirod veoma zadovoljava.

Livade. Košnja se je obavila uz veoma teške prilike, na visokim položajima još nije dovršena. Ponovne poplave zablatile su mnoge nizinske doline ili su otkošenu travu odnijele. Poradi kiše pokvarilo se je mnogo sijena, tako da će prirod sijena zaostati napram prošlogodišnjem. Očekiva se, da će kod dvootkosnih livada otava biti dobra, ako nastupi toplo vrijeme.

Pašnjaci pružaju stoci dovoljno piče. Tu i tamo pašnjaci poradi dugotrajne zime nijesu tako dobri, kako se je ispočetka nadalo. Nada se, da će pri nastupu topla vremena biti dobra naknadna paša.

U šljivicima je plod dobro razvijen i u dozrijevanju već dosta poodmakao.

Prihod bi imao biti podobro osrednji i procjenjuje se na nekih 15.000 vagona svježe šljive. Jabuke i kruške zimskih vrsta daće slabo osrednji prihod.

U vinogradima po Hercegovini zametak je grozdja ispočetka bio veoma dobar. Kasnije se je jako pojavila peronospora, a osobito plijesan, tako da se računa, da će berba biti ispod osrednje ruke.

Nova vinarska udruga. Već je protokolirana vinarska udruga u Voloderu, koja će, kako svi predznaci kažu, moći razviti vrlo uspješno djelovanje u poznatoj već po svojim vinima Moslavini.

Dom i svijet.

Tajnovito iščeznuće grčko-istočnog patrijarhe Lukijana Bogdanovića. Grčko-istočni patrijarha Lukijan Bogdanović, koji stoluje u Srijemskim Karlovcima, boravio je od 13. kolovoza u lječilištu Gastein u Salzburgu (Solnogradska). Odanle ga je 5. rujna nestalo, te uz sva potraživanja sa strane vlasti i rodjaka nije do danas pronadjen. To se iščeznuće raznoliko tumači: jedni drže, da se je prigodom izleta u brdine unesrećio, drugi da je počinio samoubojstvo, a ima i takvih koji drže, da je pao žrtvom zločina. Najvjerojatnijim se ipak

čini, a potvrdjuju to donekle i povedeni izvidi, da se je unesrećio prigodom izleta. U blizini naime rijeke Ache nadjeni su neki dijelovi patrijarhinog odijela i rublja, pa se drži, da je u noći zabludio i pao u rijeku. Tijelo medjutim sve do danas nije pronadjeno.

Kolera se širi. Kolera, koja se je prošli mjesec pojavila tek u tri kotara, raširila se sada po cijelom Srijemu. Kotari Martinci, Stara Pazova, Ruma, Irig, Šid, Mitrovica, Zemun i Županja proglašeni su zaraženima od kolere, te su svi sajmovi u njima zabranjeni. Medjutim se u najnovije vrijeme pojavilo slučaja i u bjelovarskom kotaru. Svega je bilo do 18. rujna preko 110 slučajeva.

Bugarsko-turski pregovori. Osvojiv Drinopolje, počele su turske čete prodirati dalje na bugarsko tlo. Kako je bugarska vojska radi zadnjih ratova oslabljena, ne bi se mogla uspješno tom prodiranju protiviti, pa Bugarskoj, da ne gubi i daljnjih sila, nije preostalo drugo, nego da se upusti u pregovore s Turskom. Ti su pregovori započeli početkom prošlog mjeseca u Carigradu, i oko 20. dovršili. Bugarska je morala odustati od Drinopolja i Lozengrada (Kirkilise), koja je u prvom blakanskom ratu uz znatne žrtve bila zauzela. Novine pišu, da će doći do bugarsko-turskog saveza.

Treći balkanski rat? Čini se, da neće tako brzo doći do potpunog mira na Balkanu. Još nisu pravo zaključena prva dva rata, a već se može računati na treći. Ovaj puta je započela nova, još ne sasvim uredjena kneževina Albanija. Arnautska pojedina plemena stala su navaljivati na gradove, koji su po londonskom miru pripali Srbiji. Tako su osvojili grad Dibru, pa sa svojim četama dalje prodiru, a to im je olakšano tim, što Srbi u ovim krajevima imaju male posade, a samo se pučanstvo više priklanja Arnautima. Medjutim ni u samoj Albaniji nema mira. Ministar za unutarnje poslove Essad-paša dignuo se protiv vlade, te zahtjeva, da se vlada preseli iz Valone u Drač. Svi ti dogodjaji preteče su daljnje bure na Balkanu, jer se Srbi spremaju, da natrag zauzmu po Arnautima zaposjednute krajeve.

Kitajsko-japanski spor. Mlada kineska republika nije dosada imala sretnih dana. Od proglašenja kitajskoga carstva republikom uvijek prijete mladoj državi ustanci pojedinih pokrajina. Osobito se buni cijeli južni dio. Te su bune dobro došle Japanu, koji je uvijek nastojao, da stupi na čelo ostalim narodima u Aziji. Tako je i sada, kada su za ustanka u gradu Nankingu poginula tri Japanca, zatražio Japan veliku zadovoljštinu od Kitaja. Medjutim je, ni ne čekajući odgovora, poslao tri svoja broda pred Nanking i inače se sprema na rat. Kolika je mržnja izmedju ta dva srodna naroda vidi se iz činjenice, što su kineski ustaše ponudili svoju pomoć kineskoj vladi, protiv koje su se dosada borili. Po svemu sudeći ne bi rat ispao povoljno po Kinu, jer je japanska vojska izvrsno uredjena po evropskim časnicima, što se pokazalo i za rusko-japanskog rata, dok kinesku vojsku tek uredjuju. Ako se i izravna ovaj spor mirnim putem, nema sumnje, da će prije ili kasnije doći do boja za prvenstvo.

Silno nevrijeme zavladalo je dne 18. i 19. o. mj. gotovo po čitavoj Hrvatskoj i Slavoniji, koje je ne samo počinilo ogromne štete, već je ugrozilo i ljudske živote. Uz silan vjetar, kakav se već odavna ne pamti u našim krajevima, spustila se tuča, koja je mjestimice bila poput oraha. Što nije uništio vjetar, uništila je tuča i bujice vode, koje su poplavile ne samo ulice i ceste, već prodrle i u kuće. Najstrašnije je nastradala Petrinja, gdje nije ostao nijedan krov, nijedan prozor poštedjen od vjetra i kiše. Usjevi i vinogradi uništeni su posvema. Šteta se procjenjuje na dva i pol milijuna kruna. Nije bolje prošao ni Sisak, koji je iza nevremena izgledao kao bombardiran. Drugi je dan stradao Zagreb i njegova okolica, gdje je takodjer sva sila prozora i krovova porušeno. Štete u vinogradima su upravo silne, a kukuruza je posve nestalo s površine. Slične vijesti su došle iz Dugog sela, Božjakovine, Končanice, a kako se doznaje nije ostao poštedjen ni Srijem. Potanko se još nezna koliko je prouzročeno štete, jer je vjetar onemogućio telefonske i brzojavne sveze.

Kod Hrvatske poljodjelske banke u Zagrebu može se nabaviti dok zaliha traje sve vrsti robe, koju seljački gospodari trebaju, i to:

1. Sjemena domaće crvene djeteline i lucerne, potpuno čistog od viline kose, plombirano sa križevačkom plombom.

2. Sjeme potpuno čisto i garantiranom klijavosti sviju vrsti trave.

3. Zajamčene ausiške modre galice u najmanjim količinama od 50 kg.

4. Najbolje vrsti rafije (liko) »Majunga«.

5. Prve vrsti sumpor dvostruko rafinirani, te prve vrsti sumpor »Ventilator«.

6. Prve vrsti »Trisin« gumi trakova za oplemenjivanje loze.

Razna krmiva, kao posije grube i fine.

8. Raznog žitka za hranu.

9. Koruna.

10. Svih vrsti umjetnog gnojiva i to:

17% Thomasovu drozgu (s vrećom) po	K 7.60
16% superfosfata (s vrećom) po	K 8.50
40% kalijeve soli (s vrećom) po	K 14.50
16% čilske salitre (s vrećom) po	K 30.—
20% Amonijeve soli (s vrećom) po	K 34.—
12% Kainita (s vrećom) po	K 6.50

sve po 100 kg. postavno Zagreb.

11. Preporuča se medjutim zadrugarima, da se kod Thomasove drozge, superfosfata, kukuruza, koruna i poslije odluče za nabavu potpunog vagona od 100 metričkih centi, jer će ih ovako potrepštine doći i gledom na cijenu, kao i na otpremni trošak znatno jeftinije.

»Thomasova drozga 17%« može se nabaviti na vagone uz cijenu od K 6.80 po 100 kg. postavno vagon Rijeka.

»Superfosfat« 16% može se nabaviti na vagone uz cijenu od K 7.60 po 100 kg. postavno vagon svaka željeznička postaja u Hrvatskoj.

Upozoravaju se gospodari, neka posrednicima, koji rade s umjetnim gnojivima, ne nasjedaju, jer ovi obično prodavaju gnojivo s malim postotkom hranivih kemičkih sastojina, dok mi jamčimo za navedenu sadržinu, dajući analizirati svaki stigli vagon.

12. Strojeve. Centrala pruža osobito seoskim gospodarima sve vrsti strojeva u najboljoj kakvoći uz tako izvanredno povoljno cijene, kako ih nije nigdje drugdje moguće dobaviti. Cijene, kao i uvjete za strojeve, koji ovdje nisu naznačeni, mogu se saznati kod centrale.

Osobito preporučamo zadrugarima, da se što prije predbilježe na rafiju, ausišku modru galicu i sumpor, budući se zaliha ove robe sve više primiče kraju, pa bi se moglo desiti, da vam kasnije ne bi više mogli tom robom poslužiti.

Ivan Gregurić iz Repušnice br. 180 želi prodati svoj posjed, udaljen 10 časaka od željezničke stanice. Posjed sastoji od kuće, staje i sjenika pod jednim krvom od slme, zatim od 2 rali zemlje, od koje je jedan dio šume. Tko želi, može kupiti i gospodarsko orudje kao vršaći stroj, vjetrenjaču i kola. Svemu je tomu cijena K 2200.

Dobro stojeću vodenicu (mlin) na Savi u mjestu Blinja želi prodati Ivan Milak iz Lukovca pošta Topolovac kraj Siska.

Tko hoće cikoriju sijati, neka se upitom obrati na tvrtku Hinka Francka Sinovi, Zagreb. Južni kolodvor.

Hrvatska poljodjelska banka ima na prodaju pravih orpingtonskih kokoši kao i jaja za rasplod. Cijena je kokošima po komadu K 4.—, a jajima po komadu 10 filira. Upozorujemo zadruge, da kokoši i jaja mogu nabaviti uz posebni popust iz doprinosa iseljeničke poslovnice »Putnik«. Narudžbe neka se šalju odmah, dok još ima zalihe.

Hrvatska zadružna banka za Bosnu i Hercegovinu

javlja nam, da zemaljska bosansko-hercegovačka vlada treba mnogo radnika za zemaljske *rudnike*.

Najmanje plaćeni radnik t. zv. vozač *imade* dnevnicu od K 2.40, ali kako se svi poslovi daju u akord, može ako je iole radin *zaslužiti* i više, nu ako na akordu zasluži manje od gornje dnevnice, isplaćuje mu se svejedno najniža dnevnica od K 2.40.

Za sve ostale radnike uredjene su nadnice po kategorijama, koje su kod rudarskih radnika obične. Oženjeni radnici dobivaju stan sastojeći se iz jedne sobe, kuhinje i smočnice, te imade staju i baštu, a za sve to se plaća mjesečno K 5, dok neoženjeni imadu zajednički stan besplatno.

Svi radnici su članovi zemaljske bratinske blagajne, te su kao takovi osigurani proti bolesti i nemoći.

Prijave prima Hrvatska poljodjelska banka u Zagrebu i Hrvatska zadružna banka za Bosnu i Hercegovinu u Sarajevu.

Jamčeno naravni heljdin med 1 doza od 4 kg stoji K 8. Prodaje i šalje pouzećem P. WITTMANN, Komar, p. Vinica (Hrvatska).

List izlazi svakoga prvoga u mjesecu. — Pretplata mu je za cijelu godinu zajedno s poštarinom K 1·—. Rukopisi se ne vraćaju. — Za oglase plaća se pristojba prema cjeniku. - Kod višekratne uvrzdbe daje se popust.

HRVATSKI UDRUGAR

LIST ZA UDRUGARSTVO I NARODNO GOSPODARSTVO.

Odgovorni urednik: JOSIP CVETKO.

Pretplate i pristojbe za oglase plative su i utužive u Zagrebu. Uredništvo i uprava: Zagreb, Preradovićeva ulica br. 5, I. kat, zgrada Hrv. poljodjel. banke. - Vlasnik i izdavatelj: Hrvatska poljodjelska banka - u Zagrebu. -

God. VIII. Zagreb, 1. studenog 1913. Broj 11.

Okružnica svim Hrvatskim seljačkim zadrugama.

Prema običaju prijašnjih godina priredjuje potpisana centrala i ove godine

BLAGAJNIČKI TEČAJ

za obuku u zadružnom poslovanju, naročito pak u knjigovodstvu. Ovaj će tečaj započeti u ponedjeljak 24. studenoga 1913., a potrajat će predvidljivo do 6. prosinca 1913. — Skupni stan i opskrbu za sve posjetitelje toga tečaja jednako priskrbit će kao dosele na vlastiti račun sama centrala, a svaka zadruga imat će platiti svom izaslaniku samo putni trošak u Zagreb i natrag.

Sve one zadruge, koje smatraju potrebnim, da svog blagajnika ili inog kojeg člana uprave pošalju na tečaj, neka o tome u sjednici ravnateljstva stvore shodan zaključak. — Pripominjemo, da će se u tečaj moći primiti samo takove osobe, koje su s uspjehom svršile osnovnu školu, te udovoljile vojničkoj dužnosti. — Ujedno mora svaki polaznik tečaja dati posebno očitovanje, da će kod one zadruge, koja ga je izaslala, najmanje tečajem 5 godina vršiti službu blagajnika, ako ga glavna skupština zadruge takovim izabere.

Prijave za polazak ovogodišnjeg blagajničkog tečaja imadu pojedine zadruge ovamo priposlati najkašnje do 10. studenoga 1913., a toj prijavi imade priležati po dotičnom izaslaniku vlastoručno pisano očitovanje ovog sadržaja:

Očitovanje.

Potpisani ....
stanujući u .... kbr. .... izjavljujem ovime, da sam s uspjehom svršio osnovnu školu, — da sam udovoljio vojničkoj dužnosti, — te da sam kao izaslanik Hrvatske seljačke zadruge u .... prisustvovao blagajničkom tečaju, kojeg je priredila Hrvatska poljodjelska banka u Zagrebu za vrijeme od 24. studenoga do 6. prosinca 1913.

Budući je troškove toga tečaja i mojeg uzdržavanja za trajanja istoga podmirila Hrvatska poljodjelska banka u Zagrebu, a trošak moga putovanja u Zagreb i natrag Hrvatska seljačka zadruga u ...., to se obvezujem, da ću uz primjerenu plaću za vrijeme od najmanje 5 godina vršiti službu blagajnika kod spomenute zadruge, ako me glavna skupština iste takovim izabere.

Za slučaj, da bi prije izminuća toga vremena tu službu u zadruzi svojevoljno napustio ili svojom krivnjom napustiti morao, obvezujem se Hrvatskoj poljodjelskoj banci u Zagrebu namiriti sav trošak mojeg uzdržavanja prigodom ovog blagajničkog tečaja, a Hrvatskoj seljačkoj zadruzi u .... platiti trošak moga putovanja k tomu tečaju i natrag.

Svjedoci: *Potpis:*

....

....

Nakon primitka takove prijave, obložene ovakovim **vlastoručno** pisanim očitovanjem, javit ćemo dotičnoj Hrvatskoj seljačkoj zadruzi, da li je dotičnik primljen za polazak tečaja, te ćemo joj istodobno priposlati odgovarajuću iskaznicu.

U Zagrebu, 10. listopada 1913.

HRVATSKA POLJODJELSKA BANKA.

POZIV

na III. zbor hrvatskih seljačkih zadruga skupine zagrebačko-varaždinske,

koji će se obdržavati u četvrtak dne 6. studenoga u 10 sati prije podne u **Samoboru** s ovim dnevnim redom:

1. Pozdrav predsjednika zagrebačko-varaždinske skupine hrvatskih seljačkih zadruga, vel. gosp. dra. Ivana Gjuranca.
2. O stanju i radu hrvatskih seljačkih zadruga skupine zagrebačko-varaždinske u g. 1913., izvješćuje g. Dragutin Ružić, činovnik Hrvatske poljodjelske banke.
3. O svinjogojstvu, predaje g. Stjepan Jurić, upravitelj zemaljskog dobra u Božjakovini.
4. O voćarstvu, uzgoju voćaka i o trgovini s voćem, predaje g. Pavao Cesar, putujući učitelj.
5. O pčelarstvu, predaje vel. gosp. Ante Bačić, župnik u Kostelu.
6. Razni prijedlozi i pitanja.
7. Izbor upravnog odbora zagrebačko-varaždinske skupine hrvatskih seljačkih zadruga za trogodište 1914.—1917.

POZIV

na III. zbor hrvatskih seljačkih zadruga skupine ličko-riječke,

koji će se obdržavati u četvrtak dne 13. studenoga u 10 sati prije podne u **Karlovcu**, s ovim dnevnim redom:

1. Pozdrav predsjednika ličko-riječke skupine hrvatskih seljačkih zadruga, vel. gosp. Davida Marinića.

2. O stanju i radu hrvatskih seljačkih zadruga skupine ličko-riječke u god. 1913., izvješćuje g. Dragutin Ružić, činovnik Hrvatske poljodjelske banke.

3. O mljekarstvu, mljekarskim udrugama i o eksportu mlijeka, predaje g. dr. Radoslav Krištof, kr. županijski izvjestitelj.

4. O livadarstvu, predaje g. Gustav Bohutinski, profesor kr. višeg gospodarskog učilišta u Križevcima.

5. Razna pitanja i prijedlozi.

6. Izbor upravnog odbora skupine ličko-riječke za trogodište 1914.—1917.

POZIV

na III. zbor hrvatskih seljačkih zadruga skupine bjelovarsko-križevačko-požeške,

koji će se obdržavati u četvrtak dne 20. studenoga u 10 sati prije podne u **Gjurgjevcu,** s ovim dnevnim redom:

1. Pozdrav predsjednika bjelovarsko-križevačko-požeške skupine hrvatskih seljačkih zadruga g. Tome Jalžabetića.

2. O stanju i radu hrvatskih seljačkih zadruga skupine bjelovarsko-križevačko-požeške u g. 1913., izvješćuje g. Dragutin Ružić, činovnik Hrvatske poljodjelske banke.

3. O ophodnji, uvadjanju krmnog bilja i stajskom hranjenju, predaje g. dr. Vinko Mandekić, profesor kr. višeg go-spodarskog učilišta u Križevcima.

4. O svilogojstvu, predaje g. Rudolf Galjer, činovnik Hrvatske poljodjelske banke.

5. O regeneraciji vinograda, predaje g. Pavao Cesar.

6. Razni prijedlozi i pitanja.

7. Izbor upravnog odbora za trogodište 1914.—1917.

Poslije podne u 3 sata razgledanje nekih gospodarstva u Gjurgjevcu pod vodstvom g. Tome Jalžabetića.

POZIV

na III. zbor hrvatskih seljačkih zadruga skupine virovitičko-srijemske,

koji će se obdržavati dne 27. studenoga u **Vukovaru** s ovim dnevnim redom:

1. Pozdrav predsjednika virovitičko-srijemske skupine hrvatskih seljačkih zadruga, g. Ise Velikanovića.

2. O stanju i radu hrvatskih seljačkih zadruga, skupine virovitičko-srijemske u god. 1913., izvješćuje gosp. Dragutin Ružić, činovnik Hrvatske poljodjelske banke.

3. O uredjenju pašnjaka, predaje g. Kosta Ilibašić, kr. županijski gospodarski izvjestitelj.

4. O komasaciji, predaje g. Mijo Graho, upravitelj kr. višeg gospodarskog učilišta u Križevcima.

5. O štednji u zadrugama, predaje g. Ante Modor, učitelj i blagajnik hrvatske seljačke zadruge u Tovarniku.

6. Razna pitanja i prijedlozi.

7. Izbor upravnog odbora za trogodište 1914.—1917.

Dr. Ljudevit Prohaska:

Stočarstvo pred zimom.

Doklegod ima dobre paše, treba stoku puštati na pašu, jer je hranidba na paši ne samo najzdravija nego i najjeftinija. Ipak se jesenska paša bitno razlikuje od proljetne i ljetne paše. Radi hladnijeg vremena i radi vlage postaje trava grubija i vodenija. Radi pomanjkanja sunčane topline pako trava ima manje hranivih tvari. Već iz ovih razloga biti će nužno, postepeno i polagano prihranjivati sve više i više suhe i druge krepke hrane.

Sa paše i sa zelene krme na suhu valja isto tako postepeno prelaziti kao u proljeće sa suhe hranidbe na zelenu. Ako se naglo i bez ikakovog prelaza zamjeni zelena hranidba sa suhom, mogu nastati jake zapekline ili dugotrajne bolesti crijeva. Ne dodje li do tih bolesti, ipak stoka naglim prijelazom sa zelene krme na suhu zlo prolazi, jer zaostaje u rastu, ili izgubi na tjelesnoj težini i oslabi. Prenagli prijelaz sa zelene krme na suhu štoviše škodi razvitku teleta, koje se nalazi u utrobi steone krave. Zašto je takav nagli prijelaz sa jedne hranidbe na drugu — zapitat će čitatelji — tako štetan?

Evo zašto: zelena krma je sočna i mekana pa ju ne treba tako dugo žvakati i sliniti kao suhu hranu. Govedo, koje se cijelo ljeto prehranjivalo na paši, ne će znati i ne će moći odmah toliko suhe hrane dobro prožvakati i slinom potpuno namočiti, ako mu se iznenada i bez postepenog prijelaza dade mjesto zelene samo suha krma. Suha hrana će u tom slučaju manje sažvakana i manje zaslinjena doći u probavila, te će se ondje i zbog toga teže probavljati. Pored toga i sami želudci pa i crijeva nijesu naučena na probavu suhe hrane, ako su dotle jednako probavljali zelenu hranu. Zlo probavljena hrana, naravski, ne može stoku uzdržavati na istoj snazi, na istom stepenu razvitka i istoj debljini kao dobro probavljena hrana. Da nagla promjena hrane škodi probavi mogao je svatko opaziti, tkogod je otputovao u drugi kraj, gdje se drukčije i druga jela kuhaju. Kod takove nagle promjene hrane i ljudi obično pokvare svoju probavu.

Pita se sada, koliko je vremena nužno, da se stoka iza zelene krme potpuno nauči na suhu krmu ili sa suhe krme na zelenu. Kao odgovor na to pitanje spominjem samo neke vrlo poučne pokuse. Tako je I. Lehman tijekom zime hranio volove sa suhom hranom, te su volovi debljali dnevno za 0.75 kg po komadu. U proljeće je ovim volovima iznenada i bez ikakovog prijelaza — u svrhu pokusa — dao mjesto suhe krme toliko zelene koliko su htjeli jesti. Volovi su uz zelenu krmu odmah počeli mršaviti. Tek za 18 dana su uz zelenu krmu opet dostigli onu težinu, koju su imali zadnjeg dana uz suhu hranu. Iz toga slijedi, da su volovi trebali 18 dana, dok su se priučili na zelenu krmu. I kod drugih raznih hraniva su nagli prijelazi škodljivi. To je pokazao već navedeni I. Lehmann slijedećim pokusom: Hranio je dva vola sa sijenom, slamom, repičnim pogačama i blitvama. Volovi su se dobro pomagali kod te hranidbe. Iznenada i bez prijelaza je zamjenio blitvu sa krumpirom od iste hranidbene vrijednosti i odmah je mogao opaziti, da mu volovi postaju mršaviji. Uz ovu hranu sa krumpirom je jedan vol tek nakon 12 dana opet postao tako debel, kao što je bio zadnji dan uz hranidbu sa blitvom. Iz toga pokusa je i opet vidjeti, da su volovi trebali 7 do 12 dana, dok su se priučili krumpir isto tako dobro probavljati, kao prije toga blitvu. Napokon je Lehmann istim ovim pokusom pokazao, da se mnogo bolje postepeno može prelaziti s jedne hrane na drugu: kada su se volovi bili već dobro priučili na probavljanje krumpira, zamjenjivao je Lehmann postepeno kroz 14 dana krumpir sa blitvom. Petnajsti dan su volovi opet dobili mjesto krumpira samo blitvu i za cijelo vrijeme ovog postepenog prijelaza sa jedne hrane na drugu nije bilo nikakovog gubitka na živoj vagi, nego su se volovi i dalje sve više debljali.

Iz navedenog pokusa slijedi, da treba postepenog prelaza sa jednog krmiva na drugo, a najbolje se to zbiva za kojih 7 do 14 dana.

Prijelaz se može jamačno i u nešto kraćem roku (4 do 6 dana) obaviti, budući da se životinja kod postepenog prijelaza već zbog toga brže priuči na novu krmu, jer ne dolazi do kvarenja probave. Naglim prelaženjem obično se pokvari probava, pa hrana već zato dugo ne koristi, jer treba dulje vremena dok se pokvarena probava opet popravi.

Kako gospodar ima mnogo raznih krmiva, sa kojima zimi krmi i kako neka krmiva radi slabije trajnosti treba prije potrošiti, to će gospodar radi postepenog prelaženja sa jednog krmiva na drugo i radi redovite hranidbe tijekom cijele zime biti prinužden, da si već jeseni napravi osnovu za hranidbu za cijelu zimu. Treba već u jeseni točno znati zalihu sijena, slame, pljeve, blitve, krumpira, zrnja itd. i proračunati, koliko će stoka zimi trebati, da se uzmogne krma jednako i prema svrsi razdijeliti na cijelu zimu. Po takovoj će osnovi i po računu lako vidjeti, koliko i kakovih krmiva manjka, pa ih je laglje i jeftinije kupiti u jeseni nego u proljeće, kada svi oskudijevaju na krmi. Mnogi naši seljački gospodari bez ikakove osnove i računa hrane, pa im se zato dogadja, da im stoka na početku zime preobilno jede, a u proljeće gladuje ili za skupe novce moraju kupovati krmiva. Ovakova neuredna hranidba — gdje iza suvišnog obilja slijedi gladovanje — više škodi razvitku i lijepom držanju stoke, nego da se je srednje i jednako hranilo za cijele zime.

Na početku zime treba potrošiti sva ona vodena hraniva, koja se ne mogu bez štete dulje čuvati, kao što su blitva, postrna repa itd. Okopavine i gomoljače gube za vrijeme spremanja 8 do 10% svojih hranivih sastojina, te su dakle tim manje vrijedne, čim se dulje čuvaju. Tako n. pr. krumpir gubi po Nobleu spremanjem u podrumu od svojih hranivih sastojina:

Od 31. listopada do 30. studenog	0.56%
Od 31. listopada do 31. prosinca	3.14%
Od 31. listopada do 31. siječnja	4.14%
Od 31. listopada do 28. veljače	5.54%
Od 31. listopada do 31. ožujka	6.60%
Od 31. listopada do 30. travnja	8.00%
Od 31. listopada do 31. svibnja	10.00%
Od 31. listopada do 30. lipnja	17.00%

Brojevi od svibnja i lipnja pronadjeni su kod takovog krumpira, koji je u podrumu već isklijao. Isklijali krumpir dakle gubi najviše hranivih sastojina a uz to prouzrokuje proljev, nadimanje i pobacivanje. Najviše hranivih sastojina gube okopavine gnjilenjem. Gnjila krmiva su vrlo škodljiva zdravlju domaćih životinja, pa se nesmiju drukčije davati životinjama, nego da se najprije kuhaju ili pare nakon što se gnjili dijelovi odstrane. Od gnjile hrane svinje dobivaju bolesti crijeva, koje su vrlo slične svinjskoj pošasti. Svinja, koja je obolila na crijevima, puno će laglje dobiti pravu svinjsku pošast i druge kužne bolesti nego li zdrava svinja.

Okopavine i gomoljače osobito naglo gnjiju, ako su prije toga bile smrznute. Smrzavanjem samim krmiva ne gube ništa na hranivosti, ali odmrzavanjem vrlo naglo gniju. Smrznutu hranu ne valja davati životinjama dok se ne odmrzne, jer prouzrokuje nahladu želudca i crijeva, te pobacivanje kod steonih životinja. Smrznutu hranu treba dakle umjetno odmrznuti. To se najbolje čini kuhanjem ili parenjem. Ovako odmrznutu hranu treba ili odmah potrošiti ili ukiseliti, ako se mora na dulje vremena upotrebljavati. Gomoljaci i okopavine se isto tako kisele kao i druga hraniva (na pr. zelje): treba ih razrezati i čvrsto nabiti u jame. Ukiseliti se mogu i smrznute okopavine ili gomoljače pa ih za tu svrhu ne treba prije toga odmrzavati kuhanjem ili parenjem.

Budući da su gomoljače i okopavine vodena i sočna hraniva to one kod prijelaza

na suhu zimsku krmu izvrstno nadomješćuju zelenu krmu. Ali uza sve to treba uvijek strogo paziti na postepeni prijelaz sa jedne vrsti krme na drugu.

Velike okopavine i gomoljače treba prije hranidbe razrezati u odulje komade. Dulje komade mora životinja dulje žvakati i dobro nasliniti, dočim presitne komade ili kašu prebrzo proguta i premalo namoči sa slinom. Samo ako se rezotine moraju miješati sa mnogo bezukusne sječke onda je probitačno sjeći sitnije komade, jer se bolje miješaju sa sječkom. Razrezane gomoljače ili okopavine nesmiju dugo ležati na zraku, da ne dobiju kožnatu površinu i rdjavi ukus rad kojeg ih životinje nerado jedu. Osobito ukus narezanog krumpira postaje kod duljeg ležanja vrlo neugodan životinjama.

Glavna zimska hrana goveda je sijeno, slama i pljeva. Najbolje i najfinije sijeno treba ostaviti za steone krave i za telad. Lošije i prestaro sijeno treba dodijeliti ostalim životinjama. Razlika izmedju novoga i staroga sijena je dosta znatna. Anderson je istraživao jedno i drugo pa je našao ove razlike:

u novom sijenu

vode	pepela	bjelančevine
16·54%	7·41%	6·10%

u 1 godinu starom sijenu

vode	pepela	bjelančevine
13·13%	5·26%	4·00%

Ako sijeno ne treba ničim miješati, onda ga je najbolje davati nesječkano, jer ga životinje bolje sažvaču i bolje zasline pa prema tomu i bolje iskoriste. Grublje i lošije sijeno se mora već zato sječkati, da se može pomiješati sa ukusnijim drugim hranivima. Nije dobro da se na kraće sječka, nego na 2½—4 cm. Ako se sijeno na kraće siječe, onda sječka često i ne dolazi u burag tako, da se ne preživa i slabije iskorišćuje. Kod konja se baš najčešće iza prehranjene prekratke (½ cm.) sječke pomiješane sa mekinjama ili šrotom opažaju kolike. Prekratka sječka naime prebrzo prolazi kroz želudac u tanko i prazno crijevo, gdje se onda neprobavljeno i teško topivo natrpava i prouzrokuje kolike. Konjima je u opće najbolje davati dugo sijeno. Samo slamu valja sječkati i miješati sa dugom ukusnijom hranom. Slamnu sječku treba nešto navlažiti, da ju životinja ne može odgurati od druge primiješane hrane. Miješanjem sječkane suhe i zelene krme najbolje je obaviti postepeno prelaženje od zelene krme na suhu ili od suhe na zelenu. Ako se zelenoj sječkanoj krmi svaki dan primiješa sve to više sječkane suhe krme, onda nikada ne dolazi do zapeklina i poremećenja probave kod prelaženja sa zelene na suhu krmu.

Dugo močenje i kvašenje suhe surove hrane ne može se preporučiti, jer ovakovu hranu životinje manje sažvaču i manje zasline. Štoviše životinje radije jedu suhu, nego suviše nakvašenu hranu. To pokazuje pokus H. Eckerta, u kojem je najprije kravama davana posve suha miješavina od šrota, posija, repičnih pogača, slame i sijena, a iza nekoga vremena ista ta miješavina u jako namočenom stanju. Opaženo je, da su krave od suhe hrane još jedanput toliko pojele, nego od namočene. Osobito je zanimivo pri tom, što su krave uz suhu hranu u cijelosti primale više vode i davale više mlijeka nego uz namočenu. Premokra hrana čini životinju tromom i slabom, a zimi nije uopće probitačna, jer u vlažnoj i studenoj dobi životinjama bolje prija suha hrana. Ako se tkogod ipak bud iz kojega razloga odluči na močenje suhe i surove hrane, neka je moči samo toliko, da krma upije svu vodu a ne da voda odcuri i sa sobom ponese izlučene hranive čestí iz krmiva.

Od zrnja treba namočiti samo ono koje ima tvrdu ljusku (kao kukuruz, bob, laneno sjemenje) i koje se nije bud iz kojega razloga moglo prije hranidbe šrotati. Ne namoči li se ovakovo čitavo zrnje s tvrdom ljuskom, to ono može u crijevu vrlo nabubriti i prouzrokovati poreme-

ćenje probave. Inače je mnogo bolje, da se zrnje šrota i suho daje životinjama. Osobito životinjama, koje se drži za uzgojne svrhe ne valja davati suviše namočene i kuhane hrane, jer im odnjezdravlje slabi te gube čvrstoću i otpornost.

Samo nekoja hraniva treba močiti radi toga, da im se oduzme kakova škodljiva tvar ili zločesti okus. Tako se moči sjemenje od lupine, da izgubi gorki i škodljivi »lupinski otrov«. Krumpire je dobro kuhati zbog toga, što se kuhanjem ili parenjem iz krumpira luči gorka tvar. Inače sve domaće životinje probavljaju sirovi krumpir isto tako dobro kao i kuhani. Samo svinja je u tomu iznimka. Pokusima je dokazano, da svinja kuhani krumpir bolje probavlja i iskorišćuje nego sirovi. Na mliječnost krava ima sirovi krumpir isto takav upliv kao i kuhani.

O drugim zimskim poslovima u stočarstvu biti će riječ drugom prilikom.

Kakvo će biti ovogodišnje vino?

I ove se jeseni odredjivala u našim vinorodnim krajevima količina sladora i kiseline u moštu. Slador se odredjivao klosternajburškom vagom a kiselina sa Mollenkopfovim mjerilom, kako je to jednom u našem listu već bilo opisano. U krajevima, koji su tučom potučeni, gdje je vinogradar morao prije reda, još nedozrelo grožđje brati, bit će vino upravo tako nevaljalo i kiselo kao što je i lanjske godine bilo. Osobito će to biti slučaj gdje mošt nije popravljan zakonom dozvoljenim zasladjivanjem i oduzimanjem kiseline. (To se još uvijek može i smije učiniti. Op. ur.) U krajevima, koje je tuča poštedila ustanovljeno je za vrijeme branja popriječno četrnaest procenata sladora. Kiseline imali su moštovi od 10 do 14 promila. Samo su moštovi dobrih vinograda, koji su kasno brali (poslije 10. listopada), imali manje kiseline. Dobre vrsti grožđja kao: frankovka, graševina, traminac, portugizac dale su mošt sa manje od 10 promila kiseline. (Traminac 8.6 promile, Portugizac 8.4 promile itd.)

Lanjske je godine u istim vinogorjima bilo više kiseline u moštu a uz to manje sladora (oko 13 %). Ove će godine biti dakle vina nešto bolja. Kako je u mnogim krajevima loza bolje urodila bit će i nešto više vina. Cijene ovim će bez sumnje opet porasti.

Uzmemo li, da je poprečno bilo ljetos u našem moštu 14 postotaka sladora, tada možemo računati, da će vino imati oko 7 uteznih postotaka alkohola ili, da se izrazimo trgovačkom mjerom vino će imati oko 9 objamnih procenata (volum-percenta) jakosti (alkohola).

Kiselina mladoga vina se dozrijevanjem samo gubi tako, da će kiselina pasti na kojih 7 do 8 procenta. Normalna naša vina imadu oko 6 promila kiseline, a alkohola kojih 10 objamnih postotaka. Ljetošnja vina biti će dakle kiselkasta i ne odviše jaka.

Da nije ovaj puta berba bolje ispala krivo je, kako smo rekli, u prvom redu nepovoljno vrijeme. Ali krivi su mnogo i sami viogradari. To sam opazio u našim krajevima, gdje nije tuča naškodila lozi, gdje sam se uvjerio, da je loza bila još zdrava, a lišće zeleno a ipak su ljudi pobirali prije reda grožđje, za koje je svako dijete vidilo, da nije još dozrilo. Listopad je bio još lijep, grožđje bi moglo lijepo dozoriti, ali naš čovjek nije htio da čeka. Zašto su Štajerci otegnuli s berbom do druge polovice listopada? Oni nisu tako bojažljivi kao naši ljudi, pa vole imati manje vina, samo da im je dobra roba, pa da postignu visoku cijenu. Dakako, da su oni podbirali grožđje i gnjilo posebno brali i prešali. Jednom riječju naši su susjedi bolji vinogradari pa samo zato — i opet samo zato — imadu bolje vino od nas.

Mi ne samo da ne znamo s lozom dobro postupati i čekati, da donese zrio plod već se ne razumijemo ni u racijonalno pivničarstvo, te se ne trsimo, da sve zakonom

» hranu stoci	»	45.567
» vinogradarstvo	»	85.680
» vinarske sprave	»	100.000
» voćarstvo	»	28.245
» maslinarske sprave	»	3.732
» povrtljarstvo, sprave i sjeme	»	7.464
» pčelarstvo	»	3.000
» svilarstvo	»	17.572
» stočarstvo	»	43.000
» za sprave u živinogojstvu	»	2.000

ili ukupno okruglo K 500.000

Ovogodišnji prirod usjeva. Prema najnovijim tatističkim podacima urodilo je ove godine u Hratskoj i Slavoniji pšenice 4,599.203 metr. c., raži 48.422 m. c., napolice 303.691 m. c., ječma 643 m. ., zobi 894.554 m. c., pak je ovogodišnji prirod eći kod pšenice za 1,519.959 m. c. raži 203.562 m. ., napolice 89.576 m. c., ječma 212.960 m. c. i zobi 81.083 m. c.

Uredovno izvješće o stanju usjeva koncem kolovoza 1913. u Bosni i Hercegovini. Mjesec je kolooz bio takodjer kao i lipanj i srpanj sa malo iznimaka kišovit, sa lokalnim olujama i mjestimičnom ućom. Bilo je i proloma oblaka, što je prouzroovalo, da su u nekim dolinama ponovno izašle ijeke iz svojih korita i nanijele kulturama znatih šteta.

Kišovito i hladno vrijeme zapriječavalo je s edne strane gospodarski rad i zavlačivalo dozrievanje žitarica, a s druge pogodovalo je širenju parasitnih bolesti.

Žetva je žitarica dovršena samo u nižim poožajima, dok je u srednjim u početku, a u visokim nije još ni započela. Žetva se teško obavlja poadi gotovo danomične koše. Nepožnjeno je žito većinom prezrelo, te se opažaju gubici ispadanjem klijanjem zrna.

Vršidba je obavljena samo u nižim položajima Hercegovine, gdje je uopće prirod dobar. Inače je vršidba u početku ili još nije ni započela. Kakvoća je ovršenog žita većinom slaba.

Po dosadašnjim prijavama prihod će ovogodišnje žetve žita biti ispod osrednje ruke i prama prošloj godini manji. Uzrok su tome velike štete od tuče i ponovne poplave, kao i nepovoljno vrijeme, da se žito spremi.

K u k u r u z je različit. U višim položajima i na propusnijim tlima osobito su dobri rani usjevi. U nižim su pak položajima kulture veoma jako zaostale. Za usjeve, koji su poradi poplava nanovo zasijati, drži se, da ni ondje, gdje je razvitak struka veoma dobar, nije zametak klipova takav, da zadovoljava. U Hercegovini je kukuruz večinom bolji. Sveukupni prihod prama lanjskom znatno zaostaje.

K r u m p i r je doduše bujne cime, a gomolji su osrednje veličine. Zametak je obilan; ali je općenita tužba, da jako gnjije.

Š e ć e r n a r e p a zaostaje za prošlogodišnjom i kvantitativno i kvalitativno poradi ponovnih poplava i kišovita vremena.

D u h a n je u Hercegovini veoma dobar, akoprem se na nekim mjestima pokazuje mača u većoj mjeri.

D j e t e l i n a i l u c e r n a većinom se kose po treći put; prirod veoma zadovoljava.

L i v a d e. Košnja se je obavila uz veoma teške prilike, na visokim položajima još nije dovršena. Ponovne poplave zablatile su mnoge nizinske doline ili su otkošenu travu odnijele. Poradi kiše pokvarilo se je mnogo sijena, tako da će prirod sijena zaostati napram prošlogodišnjem. Očekiva se, da će kod dvootkosnih livada otava biti dobra, ako nastupi toplo vrijeme.

P a š n j a c i pružaju stoci dovoljno piče. Tu tamo pašnjaci poradi dugotrajne zime nijesu tako dobri, kako se je ispočetka nadalo. Nada se, da će pri nastupu topla vremena biti dobra naknadna paša.

U š l j i v i c i m a je plod dobro razvijen i u dozrijevanju već dosta poodmakao.

Prihod bi imao biti podobro osrednji i procjenjuje se na nekih 15.000 vagona svježe šljive. Jabuke i kruške zimskih vrsta daće slabo osrednji prihod.

U v i n o g r a d i m a po Hercegovini zametak je grozdja ispočetka bio veoma dobar. Kasnije se je jako pojavila peronospora, a osobito plijesan, tako da se računa, da će berba biti ispod osrednje ruke.

Nova vinarska udruga. Već je protokolirana vinarska udruga u Volođeru, koja će, kako svi predznaci kažu, moći razviti vrlo uspješno djelovanje u poznatoj već po svojim vinima Moslavini.

Dom i svijet.

Tajnovito iščeznuće grčko-istočnog patrijarhe Lukijana Bogdanovića. Grčko-istočni patrijarha Lukijan Bogdanović, koji stoluje u Srijemskim Karlovcima, boravio je od 13. kolovoza u lječilištu Gastein u Salzburgu (Solnogradska). Odanle ga je 5. rujna nestalo, te uz sva potraživanja sa strane vlasti i rodjaka nije do danas pronadjen. To se iščeznuće raznoliko tumači: jedni drže, da se je prigodom izleta u brdine unesrećio, drugi da je počinio samoubojstvo, a ima i takvih koji drže, da je pao žrtvom zločina. Najvjerojatnijim se ipak

čini, a potvrdjuju to donekle i povedeni izvidi, da se je unesrećio prigodom izleta. U blizini naime rijeke Ache nadjeni su neki dijelovi patrijarhinog odijela i rublja, pa se drži, da je u noći zabludio i pao u rijeku. Tijelo medjutim sve do danas nije pronadjeno.

Kolera se širi. Kolera, koja se je prošli mjesec pojavila tek u tri kotara, raširila se sada po cijelom Srijemu. Kotari Martinci, Stara Pazova, Ruma, Irig, Šid, Mitrovica, Zemun i Županja proglašeni su zaraženima od kolere, te su svi sajmovi u njima zabranjeni. Medjutim se u najnovije vrijeme pojavilo slučaja i u bjelovarskom kotaru. Svega je bilo do 18. rujna preko 110 slučajeva.

Bugarsko-turski pregovori. Osvojiv Drinopolje, počele su turske čete prodirati dalje na bugarsko tlo. Kako je bugarska vojska radi zadnjih ratova oslabljena, ne bi se mogla uspješno tom prodiranju protiviti, pa Bugarskoj, da ne gubi i daljnjih sila, nije preostalo drugo, nego da se upusti u pregovore s Turskom. Ti su pregovori započeli početkom prošlog mjeseca u Carigradu, i oko 20. dovršili. Bugarska je morala odustati od Drinopolja i Lozengrada (Kirkilise), koja je u prvom blakanskom ratu uz znatne žrtve bila zauzela. Novine pišu, da će doći do bugarsko-turskog saveza.

Treći balkanski rat? Čini se, da neće tako brzo doći do potpunog mira na Balkanu. Još nisu pravo zaključena prva dva rata, a već se može računati na treći. Ovaj puta je započela nova, još ne sasvim uredjena kneževina Albanija. Arnautska pojedina plemena stala su navaljivati na gradove, koji su po londonskom miru pripali Srbiji. Tako su osvojili grad Dibru, pa sa svojim četama dalje prodiru, a to im je olakšano tim, što Srbi u ovim krajevima imaju male posade, a samo se pučanstvo više priklanja Arnautima. Medjutim ni u samoj Albaniji nema mira. Ministar za unutarnje poslove Essad-paša dignuo se protiv vlade, te zahtjeva, da se vlada preseli iz Valone u Drač. Svi ti dogodjaji preteče su daljnje bure na Balkanu, jer se Srbi spremaju, da natrag zauzmu po Arnautima zaposjednute krajeve.

Kitajsko-japanski spor. Mlada kineska republika nije dosada imala sretnih dana. Od proglašenja kitajskoga carstva republikom uvijek prijete mladoj državi ustanci pojedinih pokrajina. Osobito se buni cijeli južni dio. Te su bune dobro došle Japanu, koji je uvijek nastojao, da stupi na čelo ostalim narodima u Aziji. Tako je i sada, kada su za ustanka u gradu Nankingu poginula tri Japanca, zatražio Japan veliku zadovoljštinu od Kitaja. Medjutim je, ni ne čekajući odgovora, poslao tri svoja broda pred Nanking i inače se sprema na rat. Kolika je mržnja izmedju ta dva srodna naroda vidi se iz činjenice, što su kineski ustaše ponudili svoju pomoć kineskoj vladi, protiv koje su se dosada borili. Po svemu sudeći ne bi rat ispao povoljno po Kinu, jer je japanska vojska izvrsno uredjena po evropskim časnicima, što se pokazalo i za rusko-japanskog rata, dok kinesku vojsku tek uredjuju. Ako se i izravna ovaj spor mirnim putem, nema sumnje, da će prije ili kasnije doći do boja za prvenstvo.

Silno nevrijeme zavladalo je dne 18. i 19. o. mj. gotovo po čitavoj Hrvatskoj i Slavoniji, koje je ne samo počinilo ogromne štete, već je ugrozilo i ljudske živote. Uz silan vjetar, kakav se već odavna ne pamti u našim krajevima, spustila se tuča, koja je mjestimice bila poput oraha. Što nije uništio vjetar, uništila je tuča i bujice vode, koje su poplavile ne samo ulice i ceste, već prodrle i u kuće. Najstrašnije je nastradala Petrinja, gdje nije ostao nijedan krov, nijedan prozor poštedjen od vjetra i kiše. Usjevi i vinogradi uništeni su posvema. Šteta se procjenjuje na dva i pol milijuna kruna. Nije bolje prošao ni Sisak, koji je iza nevremena izgledao kao bombardiran. Drugi je dan stradao Zagreb i njegova okolica, gdje je takodjer sva sila prozora i krovova porušeno. Štete u vinogradima su upravo silne, a kukuruza je posve nestalo s površine. Slične vijesti su došle iz Dugog sela, Božjakovine, Končanice, a kako se doznaje nije ostao poštedjen ni Srijem. Potanko se još nezna koliko je prouzročeno štete, jer je vjetar onemogućio telefonske i brzojavne sveze.

Kod Hrvatske poljodjelske banke u Zagrebu može se nabaviti dok zaliha traje sve vrsti robe, koju seljački gospodari trebaju, i to:

1. Sjemena domaće crvene djeteline i lucerne, potpuno čistog od viline kose, plombirano sa križevačkom plombom.
2. Sjeme potpuno čisto i garantiranom klijavosti sviju vrsti trave.
3. Zajamčene ausiške modre galice u najmanjim količinama od 50 kg.
4. Najbolje vrsti rafije (liko) »Majunga«.
5. Prve vrsti sumpor dvostruko rafinirani, te prve vrsti sumpor »Ventilator«.
6. Prve vrsti »Trisin« gumi trakova za oplemenjivanje loze.

Razna krmiva, kao posije grube i fine.

8. Raznog žitka za hranu.
9. Koruna.

10. Svih vrsti umjetnog gnojiva i to:
% Thomasovu drozgu (s vrećom) po K 7.60
% superfosfata (s vrećom) po K 8.50
% kalijeve soli (s vrećom) po K 14.50
% čilske salitre (s vrećom) po K 30.—
% Amonijeve soli (s vrećom) po K 34.—
% Kainita (s vrećom) po K 6.50
e po 100 kg. postavno Zagreb.

11. Preporuča se medjutim zadrugarima, da kod Thomasove drozge, superfosfata, kukuruza, runa i poslije odluče za nabavu potpunog vana od 100 metričkih centi, jer će ih ovako po-pštine doći i gledom na cijenu, kao i na otpremtrošak znatno jeftinije.

»Thomasova drozga 17%« može se nabaviti vagone uz cijenu od K 6.80 po 100 kg. postavno gon Rijeka.

»Superfosfat« 16% može se nabaviti na vagouz cijenu od K 7.60 po 100 kg. postavno vagon aka željeznička postaja u Hrvatskoj.

Upozoravaju se gospodari, neka posrednicima, ji rade s umjetnim gnojivima, ne nasjedaju, jer i obično prodavaju gnojivo s malim postotkom anivih kemičkih sastojina, dok mi jamčimo za vedenu sadržinu, dajući analizirati svaki stigli gon.

12. Strojeve. Centrala pruža osobito seoskim spodarima sve vrsti strojeva u najboljoj kakvouz tako izvanredno povoljno cijene, kako ih nije gdje drugdje moguće dobaviti. Cijene, kao i jete za strojeve, koji ovdje nisu naznačeni, ogu se saznati kod centrale.

Osobito preporučamo zadrugarima, da se što ije predbilježe na rafiju, ausišku modru galicu i mpor, budući se zaliha ove robe sve više primikraju, pa bi se moglo desiti, da vam kasnije ne više mogli tom robom poslužiti.

Ivan Gregurić iz Repušnice br. 180 želi proti svoj posjed, udaljen 10 časaka od željezničke nice. Posjed sastoji od kuće, staje i sjenika d jednim krvom od slme, zatim od 2 rali zem-, od koje je jedan dio šume. Tko želi, može piti i gospodarsko orudje kao vršaći stroj, vjenjaču i kola. Svemu je tomu cijena K 2200.

Dobro stojeću vodenicu (mlin) na Savi u mje- Blinja želi prodati Ivan Milak iz Lukovca po- Topolovac kraj Siska.

Tko hoće cikoriju sijati, neka se upitom obrati na tvrtku Hinka Francka Sinovi, Zagreb. Južni kolodvor.

Hrvatska poljodjelska banka ima na prodaju pravih orpingtonskih kokoši kao i jaja za rasplod. Cijena je kokošima po komadu K 4.—, a jajima po komadu 10 filira. Upozorujemo zadruge, da kokoši i jaja mogu nabaviti uz posebni popust iz doprinosa iseljeničke poslovnice »Putnik«. Narudžbe neka se šalju odmah, dok još ima zalihe.

Hrvatska zadružna banka za Bosnu i Hercegovinu

javlja nam, da zemaljska bosansko-hercegovačka vlada treba mnogo radnika za zemaljske rudnike.

Najmanje plaćeni radnik t. zv. vozač imade dnevnicu od K 2.40, ali kako se svi poslovi daju u akord, može ako je iole radin zaslužiti i više, nu ako na akordu zasluži manje od gornje dnevnice, isplaćuje mu se svejedno najniža dnevnica od K 2.40.

Za sve ostale radnike uredjene su nadnice po kategorijama, koje su kod rudarskih radnika obične. Oženjeni radnici dobivaju stan sastojeći se iz jedne sobe, kuhinje i smočnice, te imade staju i baštu, a za sve to se plaća mjesečno K 5, dok neoženjeni imadu zajednički stan besplatno.

Svi radnici su članovi zemaljske bratinske blagajne, te su kao takovi osigurani proti bolesti i nemoći.

Prijave prima Hrvatska poljodjelska banka u Zagrebu i Hrvatska zadružna banka za Bosnu i Hercegovinu u Sarajevu.

Jamčeno naravni heljdin med 1 doza od 4 kg stoji K 8. Prodaje i šalje pouzećem P. WITTMANN, Komar, p. Vinica (Hrvatska).

List izlazi svakoga prvoga u mjesecu. — Pretplata mu je za cijelu godinu zajedno s poštarinom K 1·—. Rukopisi se ne vraćaju. - - - - - - Za oglase plaća se pristojba prema cjeniku. - Kod višekratne uvrzdbe daje se popust.

HRVATSKI UDRUGAR

LIST ZA UDRUGARSTVO I NARODNO GOSPODARSTVO.

Odgovorni urednik: JOSIP CVETKO.

Pretplate i pristojbe za oglase plative su i utužive u Zagrebu. Uredništvo i uprava: Zagreb, Preradovićeva ulica br. 5. I. kat, zgrada Hrv. poljodjel. banke. - Vlasnik i izdavatelj: Hrvatska poljodjelska banka - u Zagrebu. -

God. VIII. Zagreb, 1. studenog 1913. Broj 11.

Okružnica svim Hrvatskim seljačkim zadrugama.

Prema običaju prijašnjih godina priredjuje potpisana centrala i ove godine

BLAGAJNIČKI TEČAJ

za obuku u zadružnom poslovanju, naročito pak u knjigovodstvu. Ovaj će tečaj započeti u ponedjeljak 24. studenoga 1913., a potrajat će predvidljivo do 6. prosinca 1913. — Skupni stan i opskrbu za sve posjetitelje toga tečaja jednako priskrbit će kao dosele na vlastiti račun sama centrala, a svaka zadruga imat će platiti svom izaslaniku samo putni trošak u Zagreb i natrag.

Sve one zadruge, koje smatraju potrebnim, da svog blagajnika ili inog kojeg člana uprave pošalju na tečaj, neka o tome u sjednici ravnateljstva stvore shodan zaključak. — Pripominjemo, da će se u tečaj moći primiti samo takove osobe, koje su s uspjehom svršile osnovnu školu, te udovoljile vojničkoj dužnosti. — Ujedno mora svaki polaznik tečaja dati posebno očitovanje, da će kod one zadruge, koja ga je izaslala, najmanje tečajem 5 godina vršiti službu blagajnika, ako ga glavna skupština zadruge takovim izabere.

Prijave za polazak ovogodišnjeg blagajničkog tečaja imadu pojedine zadruge ovamo priposlati najkašnje do 10. studenoga 1913., a toj prijavi imade priležati po dotičnom izaslaniku vlastoručno pisano očitovanje ovog sadržaja:

Očitovanje.

Potpisani ....
stanujući u .... *kbr.* .... *izjavljujem ovime, da sam s uspjehom svršio osnovnu školu, — da sam udovoljio vojničkoj dužnosti, — te da sam kao izaslanik Hrvatske seljačke zadruge u* .... *prisustvovao blagajničkom tečaju, kojeg je priredila Hrvatska poljodjelska banka u Zagrebu za vrijeme od 24. studenoga do 6. prosinca 1913.*

Budući je troškove toga tečaja i mojeg uzdržavanja za trajanja istoga podmirila Hrvatska poljodjelska banka u Zagrebu, a trošak moga putovanja u Zagreb i natrag Hrvatska seljačka zadruga u ...., *to se obvezujem, da ću uz primjerenu plaću za vrijeme od najmanje 5 godina vršiti službu blagajnika kod spomenute zadruge, ako me glavna skupština iste takovim izabere.*

Za slučaj, da bi prije izminuća toga vremena tu službu u zadruzi svojevoljno napustio ili svojom krivnjom napustiti morao, obvezujem se Hrvatskoj poljodjelskoj banci u Zagrebu namiriti sav trošak mojeg uzdržavanja prigodom ovog blagajničkog tečaja, a Hrvatskoj seljačkoj zadruzi u .... platiti trošak moga putovanja k tomu tečaju i natrag.

Svjedoci: *Potpis:*

....

....

Nakon primitka takove prijave, obložene ovakovim vlastoručno pisanim očitovanjem, javit ćemo dotičnoj Hrvatskoj seljačkoj zadruzi, da li je dotičnik primljen za polazak tečaja, te ćemo joj istodobno priposlati odgovarajuću iskaznicu.

U Zagrebu, 10. listopada 1913.

HRVATSKA POLJODJELSKA BANKA.

POZIV

na III. zbor hrvatskih seljačkih zadruga skupine zagrebačko-varaždinske,

koji će se obdržavati u četvrtak dne 6. studenoga u 10 sati prije podne u **Samoboru** s ovim dnevnim redom:

1. Pozdrav predsjednika zagrebačko-varaždinske skupine hrvatskih seljačkih zadruga, vel. gosp. dra. Ivana Gjuranca.
2. O stanju i radu hrvatskih seljačkih zadruga skupine zagrebačko-varaždinske u g. 1913., izvješćuje g. Dragutin Ružić, činovnik Hrvatske poljodjelske banke.
3. O svinjogojstvu, predaje g. Stjepan Jurić, upravitelj zemaljskog dobra u Božjakovini.
4. O voćarstvu, uzgoju voćaka i o trgovini s voćem, predaje g. Pavao Cesar, putujući učitelj.
5. O pčelarstvu, predaje vel. gosp. Ante Bačić, župnik u Kostelu.
6. Razni prijedlozi i pitanja.
7. Izbor upravnog odbora zagrebačko-varaždinske skupine hrvatskih seljačkih zadruga za trogodište 1914.—1917.

POZIV

na III. zbor hrvatskih seljačkih zadruga skupine ličko-riječke,

koji će se obdržavati u četvrtak dne 13. studenoga u 10 sati prije podne u **Karlovcu**, s ovim dnevnim redom:

1. Pozdrav predsjednika ličko-riječke skupine hrvatskih seljačkih zadruga, vel. gosp. Davida Marinića.

2. O stanju i radu hrvatskih seljačkih zadruga skupine ličko-riječke u god. 1913., izvješćuje g. Dragutin Ružić, činovnik Hrvatske poljodjelske banke.

3. O mljekarstvu, mljekarskim udrugama i o eksportu mlijeka, predaje g. dr. Radoslav Krištof, kr. županijski izvjestitelj.

4. O livadarstvu, predaje g. Gustav Bohutinski, profesor kr. višeg gospodarskog učilišta u Križevcima.

5. Razna pitanja i prijedlozi.

6. Izbor upravnog odbora skupine ličko-riječke za trogodište 1914.—1917.

POZIV

na III. zbor hrvatskih seljačkih zadruga skupine bjelovarsko-križevačko-požeške,

koji će se obdržavati u četvrtak dne 20. studenoga u 10 sati prije podne u **Gjurgjevcu**, s ovim dnevnim redom:

1. Pozdrav predsjednika bjelovarsko-križevačko-požeške skupine hrvatskih seljačkih zadruga g. Tome Jalžabetića.

2. O stanju i radu hrvatskih seljačkih zadruga skupine bjelovarsko-križevačko-požeške u g. 1913., izvješćuje g. Dragutin Ružić, činovnik Hrvatske poljodjelske banke.

3. O ophodnji, uvadjanju krmnog bilja i stajskom hranjenju, predaje g. dr. Vinko Mandekić, profesor kr. višeg go-spodarskog učilišta u Križevcima.

4. O svilogojstvu, predaje g. Rudolf Galjer, činovnik Hrvatske poljodjelske banke.

5. O regeneraciji vinograda, predaje g. Pavao Cesar.

6. Razni prijedlozi i pitanja.

7. Izbor upravnog odbora za trogodište 1914.—1917.

Poslije podne u 3 sata razgledanje nekih gospodarstva u Gjurgjevcu pod vodstvom g. Tome Jalžabetića.

POZIV

na III. zbor hrvatskih seljačkih zadruga skupine virovitičko-srijemske,

koji će se obdržavati dne 27. studenoga u **Vukovaru** s ovim dnevnim redom:

1. Pozdrav predsjednika virovitičko-srijemske skupine hrvatskih seljačkih zadruga, g. Ise Velikanovića.

2. O stanju i radu hrvatskih seljačkih zadruga, skupine virovitičko-srijemske u god. 1913., izvješćuje gosp. Dragutin Ružić, činovnik Hrvatske poljodjelske banke.

3. O uredjenju pašnjaka, predaje g. Kosta Ilibašić, kr. županijski gospodarski izvjestitelj.

4. O komasaciji, predaje g. Mijo Graho, upravitelj kr. višeg gospodarskog učilišta u Križevcima.

5. O štednji u zadrugama, predaje g. Ante Modor, učitelj i blagajnik hrvatske seljačke zadruge u Tovarniku.

6. Razna pitanja i prijedlozi.

7. Izbor upravnog odbora za trogodište 1914.—1917.

Dr. Ljudevit Prohaska:

Stočarstvo pred zimom.

Doklegod ima dobre paše, treba stoku puštati na pašu, jer je hranidba na paši ne samo najzdravija nego i najjeftinija. Ipak se jesenska paša bitno razlikuje od proljetne i ljetne paše. Radi hladnijeg vremena i radi vlage postaje trava grubija i vodenija. Radi pomanjkanja sunčane topline pako trava ima manje hranivih tvari. Već iz ovih razloga biti će nužno, postepeno i polagano prihranjivati sve više i više suhe i druge krepke hrane.

Sa paše i sa zelene krme na suhu valja isto tako postepeno prelaziti kao u proljeće sa suhe hranidbe na zelenu. Ako se naglo i bez ikakovog prelaza zamjeni zelena hranidba sa suhom, mogu nastati jake zapekline ili dugotrajne bolesti crijeva. Ne dodje li do tih bolesti, ipak stoka naglim prijelazom sa zelene krme na suhu zlo prolazi, jer zaostaje u rastu, ili izgubi na tjelesnoj težini i oslabi. Prenagli prijelaz sa zelene krme na suhu štoviše škodi razvitku teleta, koje se nalazi u utrobi steone krave. Zašto je takav nagli prijelaz sa jedne hranidbe na drugu — zapitat će čitatelji — tako štetan?

Evo zašto: zelena krma je sočna i mekana pa ju ne treba tako dugo žvakati i sliniti kao suhu hranu. Govedo, koje se cijelo ljeto prehranjivalo na paši, ne će znati i ne će moći odmah toliko suhe hrane dobro prožvakati i slinom potpuno namočiti, ako mu se iznenada i bez postepenog prijelaza dade mjesto zelene samo suha krma. Suha hrana će u tom slučaju manje sažvakana i manje zaslinjena doći u probavila, te će se ondje i zbog toga teže probavljati. Pored toga i sami želudci pa i crijeva nijesu naučena na probavu suhe hrane, ako su dotle jednako probavljali zelenu hranu. Zlo probavljena hrana, naravski, ne može stoku uzdržavati na istoj snazi, na istom stepenu razvitka i istoj debljini kao dobro probavljena hrana. Da nagla promjena hrane škodi probavi mogao je svatko opaziti, tkogod je otputovao u drugi kraj, gdje se drukčije i druga jela kuhaju. Kod takove nagle promjene hrane i ljudi obično pokvare svoju probavu.

Pita se sada, koliko je vremena nužno, da se stoka iza zelene krme potpuno nauči na suhu krmu ili sa suhe krme na zelenu. Kao odgovor na to pitanje spominjem samo neke vrlo poučne pokuse. Tako je I. Lehman tijekom zime hranio volove sa suhom hranom, te su volovi debljali dnevno za 0.75 kg po komadu. U proljeće je ovim volovima iznenada i bez ikakovog prijelaza — u svrhu pokusa — dao mjesto suhe krme toliko zelene koliko su htjeli jesti. Volovi su uz zelenu krmu odmah počeli mršaviti. Tek za 18 dana su uz zelenu krmu opet dostigli onu težinu, koju su imali zadnjeg dana uz suhu hranu. Iz toga slijedi, da su volovi trebali 18 dana, dok su se priučili na zelenu krmu. I kod drugih raznih hraniva su nagli prijelazi škodljivi. To je pokazao već navedeni I. Lehmann slijedećim pokusom: Hranio je dva vola sa sijenom, slamom, repičnim pogačama i blitvama. Volovi su se dobro pomagali kod te hranidbe. Iznenada i bez prijelaza je zamjenio blitvu sa krumpirom od iste hranidbene vrijednosti i odmah je mogao opaziti, da mu volovi postaju mršaviji. Uz ovu hranu sa krumpirom je jedan vol tek nakon 12 dana opet postao tako debel, kao što je bio zadnji dan uz hranidbu sa blitvom. Iz toga pokusa je i opet vidjeti, da su volovi trebali 7 do 12 dana, dok su se priučili krumpir isto tako dobro probavljati, kao prije toga blitvu. Napokon je Lehmann istim ovim pokusom pokazao, da se mnogo bolje postepeno može prelaziti s jedne hrane na drugu: kada su se volovi bili već dobro priučili na probavljanje krumpira, zamjenjivao je Lehmann postepeno kroz 14. dana krumpir sa blitvom. Petnajsti dan su volovi opet dobili mjesto krumpira samo blitvu i za cijelo vrijeme ovog postepenog prijelaza sa jedne hrane na drugu nije bilo nikakovog gubitka na živoj vagi, nego su se volovi i dalje sve više debljali.

Iz navedenog pokusa slijedi, da treba postepenog prelaza sa jednog krmiva na drugo, a najbolje se to zbiva za kojih 7 do 14 dana.

Prijelaz se može jamačno i u nešto kraćem roku (4 do 6 dana) obaviti, budući da se životinja kod postepenog prijelaza već zbog toga brže priuči na novu krmu, jer ne dolazi do kvarenja probave. Naglim prelaženjem obično se pokvari probava, pa hrana već zato dugo ne koristi, jer treba dulje vremena dok se pokvarena probava opet popravi.

Kako gospodar ima mnogo raznih krmiva, sa kojima zimi krmi i kako neka krmiva radi slabije trajnosti treba prije potrošiti, *to će gospodar radi postepenog prelaženja sa jednog krmiva na drugo i radi redovite hranidbe tijekom cijele zime biti prinuždeni, da si već jeseni napravi osnovu za hranidbu za cijelu zimu.* Treba već u jeseni točno znati zalihu sijena, slame, pljeve, blitve, krumpira, zrnja itd. i proračunati, koliko će stoka zimi trebati, da se uzmogne krma jednako i prema svrsi razdijeliti na cijelu zimu. Po takovoj će osnovi i po računu lako vidjeti, koliko i kakovih krmiva manjka, pa ih je laglje i jeftinije kupiti u jeseni nego u proljeće, kada svi oskudijevaju na krmi. Mnogi naši seljački gospodari bez ikakove osnove i računa hrane, pa im se zato dogadja, da im stoka na početku zime preobilno jede, a u proljeće gladuje ili za skupe novce moraju kupovati krmiva. *Ovakova neuredna hranidba — gdje iza suvišnog obilja slijedi gladovanje — više škodi razvitku i lijepom držanju stoke, nego da se je srednje i jednako hranilo za cijele zime.*

Na početku zime treba potrošiti sva ona vodena hraniva, koja se ne mogu bez štete dulje čuvati, kao što su blitva, postrna repa itd. Okopavine i gomoljače gube za vrijeme spremanja 8 do 10% svojih hranivih sastojina, te su dakle tim manj vrijedne, čim se dulje čuvaju. Tako n. p krumpir gubi po *Nobleu* spremanjem podrumu od svojih hranivih sastojina:

Od 31. listopada do 30. studenog	0.56%
Od 31. listopada do 31. prosinca	3.14%
Od 31. listopada do 31. siječnja	4.14%
Od 31. listopada do 28. veljače	5.54%
Od 31. listopada do 31. ožujka	6.60%
Od 31. listopada do 30. travnja	8.00%
Od 31. listopada do 31. svibnja	10.00%
Od 31. listopada do 30. lipnja	17.00%

Brojevi od svibnja i lipnja pronadjeni s kod takovog krumpira, koji je u podrum već isklijao. Isklijali krumpir dakle gub najviše hranivih sastojina a uz to pro uzrokuje proljev, nadimanje i pobacivanje Najviše hranivih sastojina gube okopa vine gnjilenjem. Gnjila krmiva su vrl škodljiva zdravlju domaćih životinja, p se nesmiju drukčije davati životinjama nego da se najprije kuhaju ili pare nakon što se gnjili dijelovi odstrane. Od gnjil hrane svinje dobivaju bolesti crijeva, koj su vrlo slične svinjskoj pošasti. Svinja, koj je obolila na crijevima, puno će laglj dobiti pravu svinjsku pošast i druge kuž ne bolesti nego li zdrava svinja.

Okopavine i gomoljače osobito nagl gnjiju, ako su prije toga bile smrznute Smrzavanjem samim krmiva ne gube ništa na hranivosti, ali odmrzavanjem vrlo naglo gnjiju. Smrznutu hranu ne valja da vati životinjama dok se ne odmrzne, je prouzrokuje nahladu želudca i crijeva, t pobacivanje kod steonih životinja. Smrznutu hranu treba dakle umjetno odmrznuti. To se najbolje čini kuhanjem ili parenjem. Ovako odmrznutu hranu treba il odmah potrošiti ili ukiseliti, ako se mora na dulje vremena upotrebljavati. Gomoljaci i okopavine se isto tako kisele kao druga hraniva (na pr. zelje): treba ih razrezati i čvrsto nabiti u jame. Ukiselit se mogu i smrznute okopavine ili gomoljače pa ih za tu svrhu ne treba prije toga odmrzavati kuhanjem ili parenjem.

Budući da su gomoljače i okopavine vodena i sočna hraniva to one kod prijelaza

a suhu zimsku krmu izvrstno nadomješuju zelenu krmu. Ali uza sve to treba vijek strogo paziti na postepeni prijelaz a jedne vrsti krme na drugu.

Velike okopavine i gomoljače treba prije ranidbe razrezati u odulje komade. Dulje omade mora životinja dulje žvakati i obro nasliniti, dočim presitne komade ili ašu prebrzo proguta i premalo namoči a slinom. Samo ako se rezotine moraju iiješati sa mnogo bezukusne sječke onda e probitačno sjeći sitnije komade, jer se olje miješaju sa sječkom. Razrezane gonoljače ili okopavine nesmiju dugo ležati a zraku, da ne dobiju kožnatu površinu i djavi ukus rad kojeg ih životinje nerado edu. Osobito ukus narezanog krumpira ostaje kod duljeg ležanja vrlo neugodan ivotinjama.

Glavna zimska hrana goveda je sijeno, lama i pljeva. Najbolje i najfinije sijeno reba ostaviti za steone krave i za telad. ošije i prestaro sijeno treba dodijeliti ostaim životinjama. Razlika izmedju novoga i taroga sijena je dosta znatna. Anderon je istraživao jedno i drugo pa je naao ove razlike:

u novom sijenu

vode	pepela	bjelančevine
16·54%	7·41%	6·10%

u 1 godinu starom sijenu

vode	pepela	bjelančevine
13·13%	5·26%	4·00%

Ako sijeno ne treba ničim miješati, onda a je najbolje davati nesječkano, jer ga žiotinje bolje sažvaču i bolje zasline pa rema tomu i bolje iskoriste. Grublje i loije sijeno se mora već zato sječkati, da se iože pomiješati sa ukusnijim drugim hraivima. Nije dobro da se na kraće sječka, ego na 2½—4 cm. Ako se sijeno na kraće iječe, onda sječka često i ne dolazi u buag tako, da se ne preživa i slabije iskoišćuje. Kod konja se baš najčešće iza rehranjene prekratke (½ cm.) sječke poiiješane sa mekinjama ili šrotom opažaju olike. Prekratka sječka naime prebrzo prolazi kroz želudac u tanko i prazno crijevo, gdje se onda neprobavljeno i teško topivo natrpava i prouzrokuje kolike. Konjima je u opće najbolje davati dugo sijeno. Samo slamu valja sječkati i miješati sa dugom ukusnijom hranom. Slamnu sječku treba nešto navlažiti, da ju životinja ne može odgurati od druge primiješane hrane. **Miješanjem sječkane suhe i zelene krme najbolje je obaviti postepeno prelaženje od zelene krme na suhu ili od suhe na zelenu.** Ako se zelenoj sječkanoj krmi svaki dan primiješa sve to više sječkane suhe krme, onda nikada ne dolazi do zapeklina i poremećenja probave kod prelaženja sa zelene na suhu krmu.

Dugo močenje i kvašenje suhe surove hrane ne može se preporučiti, jer ovakovu hranu životinje manje sažvaču i manje zasline. Štoviše životinje radije jedu suhu, nego suviše nakvašenu hranu. To pokazuje pokus H. Eckerta, u kojem je najprije kravama davana posve suha miješavina od šrota, posija, repičnih pogača, slame i sijena, a iza nekoga vremena ista ta miješavina u jako namočenom stanju. Opaženo je, da su krave od suhe hrane još jedanput toliko pojele, nego od namočene. Osobito je zanimivo pri tom, što su krave uz suhu hranu u cijelosti primale više vode i davale više mlijeka nego uz namočenu. Premokra hrana čini životinju tromom i slabom, a zimi nije uopće probitačna, jer u vlažnoj i studenoj dobi životinjama bolje prija suha hrana. Ako se tkogod ipak bud iz kojega razloga odluči na močenje suhe i surove hrane, neka je moči samo toliko, da krma upije svu vodu a ne da voda odcuri i sa sobom ponese izlučene hranive česti iz krmiva.

Od zrnja treba namočiti samo ono koje ima tvrdu ljusku (kao kukuruz, bob, laneno sjemenje) i koje se nije bud iz kojega razloga moglo prije hranidbe šrotati. Ne namoči li se ovakovo čitavo zrnje s tvrdom ljuskom, to ono može u crijevu vrlo nabubriti i prouzrokovati poreme-

ćenje probave. Inače je mnogo bolje, da se zrnje šrota i suho daje životinjama. Osobito životinjama, koje se drži za uzgojne svrhe ne valja davati suviše namočene i kuhane hrane, jer im od nje zdravlje slabi te gube čvrstoću i otpornost.

Samo nekoja hraniva treba močiti radi toga, da im se oduzme kakova škodljiva tvar ili zločesti okus. Tako se moči sjemenje od lupine, da izgubi gorki i škodljivi »lupinski otrov«. Krumpire je dobro kuhati zbog toga, što se kuhanjem ili parenjem iz krumpira luči gorka tvar. Inače sve domaće životinje probavljaju sirovi krumpir isto tako dobro kao i kuhani. Samo svinja je u tomu iznimka. Pokusima je dokazano, da svinja kuhani krumpir bolje probavlja i iskorišćuje nego sirovi. Na mliječnost krava ima sirovi krumpir isto takav upliv kao i kuhani.

O drugim zimskim poslovima u stočarstvu biti će riječ drugom prilikom.

Kakvo će biti ovogodišnje vino?

I ove se jeseni odredjivala u našim vinorodnim krajevima količina sladora i kiseline u moštu. Slador se odredjivao klosternajburškom vagom a kiselina sa Mollenkopfovim mjerilom, kako je to jednom u našem listu već bilo opisano. U krajevima, koji su tučom potučeni, gdje je vinogradar morao prije reda, još nedozrelo grožđje brati, bit će vino upravo tako nevaljalo i kiselo kao što je i lanjske godine bilo. Osobito će to biti slučaj gdje mošt nije popravljan zakonom dozvoljenim zasladjivanjem i oduzimanjem kiseline. (To se još uvijek može i smije učiniti. Op. ur.) U krajevima, koje je tuča poštedila ustanovljeno je za vrijeme branja popriječno četrnaest procenata sladora. Kiseline imali su moštovi od 10 do 14 promila. Samo su moštovi dobrih vinograda, koji su kasno brali (poslije 10. listopada), imali manje kiseline. Dobre vrsti grožđja kao: frankovka, graševina, traminac, portugizac dale su mošt sa manje od 10 promila kiseline. (Traminac 8.6 promile, Portugizac 8.4 promile itd.)

Lanjske je godine u istim vinogorjima bilo više kiseline u moštu a uz to manje sladora (oko 13 %). Ove će godine biti dakle vina nešto bolja. Kako je u mnogim krajevima loza bolje urodila bit će i nešto više vina. Cijene ovim će bez sumnje opet porasti.

Uzmemo li, da je poprečno bilo ljetos u našem moštu 14 postotaka sladora, tada možemo računati, da će vino imati oko 7 uteznih postotaka alkohola ili, da se izrazimo trgovačkom mjerom vino će imati oko 9 objamnih procenata (volum-percenta) jakosti (alkohola).

Kiselina mladoga vina se dozrijevanjem samo gubi tako, da će kiselina pasti na kojih 7 do 8 procenta. Normalna naša vina imadu oko 6 promila kiseline, a alkohola kojih 10 objamnih postotaka. Ljetošnja vina biti će dakle kiselkasta i ne odviše jaka.

Da nije ovaj puta berba bolje ispala krivo je, kako smo rekli, u prvom redu nepovoljno vrijeme. Ali krivi su mnogo i sami viiogradari. To sam opazio u našim krajevima, gdje nije tuča naškodila lozi, gdje sam se uvjerio, da je loza bila još zdrava, a lišće zeleno a ipak su ljudi pobirali prije reda grožđje, za koje je svako dijete vidilo, da nije još dozrilo. Listopad je bio još lijep, grožđje bi moglo lijepo dozoriti, ali naš čovjek nije htio da čeka. Zašto su Štajerci otegnuli s berbom do druge polovice listopada? Oni nisu tako bojažljivi kao naši ljudi, pa vole imati manje vina, samo da im je dobra roba, pa da postignu visoku cijenu. Dakako, da su oni podbirali grožđje i gnjilo posebno brali i prešali. Jednom riječju naši su susjedi bolji vinogradari pa samo zato — i o p e t s a m o z a t o — imadu bolje vino od nas.

Mi ne samo da ne znamo s lozom dobro postupati i čekati, da donese zrio plod več se ne razumijemo ni u racijonalno pivničarstvo, te se ne trsimo, da sve zakonom

dozvoljene manipulacije upotrijebimo da poboljšamo naša vina.

Mnogi su naši vinogradari računali, da će moći s ljetošnjim boljim vinom pomiješati lanjsko slabije i tako popraviti lanjski prirod, koji im u podrumu čeka kupca. Oni, iz krajeva, koje je tuča poštedila i koji su kasno brali, moći će takovim sljubljivanjem vina nešto učiniti. Oni pako vinogradari, koji su i ove godine dobili slabo vino, morati će ljetošnji prirod najprije zasladiti, a onda mu oduzeti s vapnenim karbonatom kiselinu. Jedino na taj način dobiti će vino, koje će biti sposobno da popravi s ljubljivanjem lanjski prirod.

O slujbljivanju sladorenog vina sa običnim vinom naš novi vinski zakon ništa ne govori. Prema tome je takovo sljubljivanje — u svrhu popravljanja vina — bez sumnje dozvoljeno.

Samo držimo, da se mora kod prodaje takovog vina jasno deklarirati (ako to kupac traži) da je vino križano sa sladorenim vinom. To kupce ne će a ni ne može smetati, jer je sladorenje vina jedna već veoma raširena manipulacija racijonalnog pivničarenja.

Novi vinski zakon imade više nedostataka, koje opažamo tek onda, kada nam se pojavljuju pojedini slučajevi u praksi.

Posljednje dvije godine bile su za vinare i vinske producente veoma sudbonosne. Kao što nas je filoksera i peronospora silom naučila njegovati lozu, tako će nas vremenske nepogode i loše godine silom naučiti baratati s vinom. Naši ljudi nijesu htjeli milom uputiti se u racijonalno pivničarenje. Sada će ih nužda prisiliti, da se nauče boljem pivničarenju, a zato je već i vrijeme, jer bez dobrog pivničarenja i bez njegovanja i čuvanja loze nema dobrog vina. M.

Priprava tla za jaru sjetvu.

U listopadu dovršili smo većinom sjetvu ozimina, a kako u ovom mjesecu dolazi na red priprava tla za sjetvu jarina, progovorit ću koju o tome, ne bi li bilo kojem čitaocu od koristi.

Kako su okopavine najbolji predusjev za jarine, a one ostavljaju tlo donekle čisto i dobro obradjeno, to mnogi gospodari misle, da je dovoljno jednokratno oranje pod jarine. Tako se je to uvriježilo medju naše poljodjelce, da oni u proljeće neposredno prije jarina tlo jedamput izoru i za sjetvu prirede. Ako pak jarina dolazi poslije strni, to će samo tu i tamo koji gospodar dati strn prašiti. No, kakav posao, taka plaća, pa tako vidimo, da kod nas jarine daju razmjerno vrlo nizak prirod po rali.

Danas znade već svaki gospodar, da sve gospodarsko bilje traži dobro priredjeno tlo. Mnogi stoga priredjuju tlo za sjetvu ozimina i trokratnim oranjem, pak im se trud uvijek obilno naplaćuje. Kad to znamo, da gospodarsko bilje zahtijeva dobro priredjeno tlo, a da nam donese što više koristi, zašto da se baš pod jarine tlo priredjuje slabije, kad jarine i onako uslijed kraćeg vremena, koje im stoji na raspolaganje za njihov razvitak, ne mogu tako izrabiti teže pristupačna im biljna hraniva u tlu, kao ozimine. Kad je tako, onda moramo i za jarine tlo, ako ne bolje, a ono barem isto tako dobro prirediti, kao i za ozimine, pak će nam jarine taj trud dobro naplatiti. Nužno je pod jarine, a da tlo bude dobro priredjeno najmanje dvaput orati i to pred zimu i prije sjetve. Poslije strni valja svakako još i prašiti.

Ovaj je mjesec vrijeme, da se za jarine odredjeno tlo prije zime preore i to **duboko** preore. Duboko zato, jer je **duboko oran** je **pred zimu pol gnojidbe**. Da nam to bude jasnije, promotrimo ukratko postanak tla.

Naše tlo sastoji od sitnih čestica raznovrsnog kamenja, biljnih čestica, koje se raspadaju, nazvanih humus, te iz čestica vezanih kemijskih spojeva, koji služe bilju za hranu.

Tlo postalo je naime rastvaranjem kamenja uz djelovanje topline i zime, zraka i vode te raznih mikroorganizama, t. j. ni-

žih vrsti bilja i životinja. Kamenje sastoji iz raznih ruda. A kako se svaka tvar uplivom topline rasteže, a uplivom zime steže i to prema svojoj vrsti slabije ili jače, to i pojedine rude u kamenju mijenjaju nejednako svoj objam. Uslijed toga nastaju pukotine u kamenju. U te pukotine zadje onda zrak i voda. Voda se zimi smrzava i pri tom rasteže te tako proširuje pukotine, razbija kamenje, koje se onda usitnjuje, a sitnije djelove kamenja otplavljuje voda na niža mjesta. Kod otplavljivanja kamenje se kotrlja i još više usitnjuje. Osim toga djeluje voda na kamenje i rastapanjem te kemijski, osobito pomoću iz zraka upijene ugljične kiseline. Na tako usitnjenim česticama kamenja započinje život najnižih vrsta bilja, koje svojim sokovima rastvaraju kamenje i dalje, a obamrlim svojim dijelovima tvore humus i tako stvaraju životne uvjete za rast gospodarskog bilja. Ova rastvorba vrši se u zemlji neprestano dalje i time se stvaraju uvijek *nova biljna hraniva* u tlu.

Hoćemo li dakle, da u zemlji pospješimo ovu rastvorbu tla i tako povećamo u njemu zalihu biljci lako pristupačnih hraniva, potrebno je da tlo izvrgnemo što većem uplivu zraka i vode te promjeni topline (smrzavici). To se postizava osobito dubokim oranjem pred zimu, koje dakle daje biljci na raspolaganje novo rastvorena hraniva, pa djeluje slično kao i gnojidba.

No dubokim oranjem pred zimu ne postizavamo samo umnožanje biljnih hraniva u tlu, i tako nadomješćujemo gnojenje, nego zemlja ovako izvrgnuta smrzavici dobiva grudičastu strukturu ili kako se obično kaže postane rahla, lakše pristupačna zraku i vodi, a utjecajem zračnih atmosferilija dobije i tamniju boju.

Zato treba zemlju za jarina duboko zaorati dok to vrijeme dopušta. Oranje se ovo može obavljati makar bilo tlo i malo vlažno, jer se nastale grude kroz smrzavicu zimi raspadnu.

U proljeće prije sjetve možemo onda oranicu plitko preorati ili kako mnogi preporučaju, samo Massey-Harrissovim kultivatorom tlo za sjetvu prirediti. R. G.

P. Wittmann:

Pčele pred zimom.

Jesenske radnje oko pčelaca već su minule. Prije nego stanemo opisivati radnje pred zimom ukratko ćemo iztaknuti, kakove sve radnje nije smio pčelar zanemariti početkom jeseni. Glavne radnje u mjesecu rujnu na izmaku paše bile bi sliedeće:

1. Kod pčelaca plemenjaka, koje ostavljamo za buduću godinu moramo znati, koliko je stara matica, i što je glavno, da li je plodna, što se pozna po nalazu i stanju mladog legla.

2. Pčelci plemenjaci moraju imati dovoljno saća i meda za zimovanje i proljetni razvoj.

3. U košnicama ne smije ostati previše trutovskih satina, koje je lako u jeseni izvaditi i na njihovo mjesto staviti okvire sa radiličkim saćem.

4. Saće u plodištu pčelca ne smije biti prestaro (više od 6 god.), jer je za budući razvoj nesposobno.

5. Okviri u košnici moraju biti pravilno po propisu gradjeni od 25 mm. širokih letvica, te pravilno razmaknuti jedan od drugoga za 11 mm, kako je saće u prirodi ili u prostoj pletari razmaknuto. Gdje košnice nemaju pravilnih okvira i satina, možemo ovakove pčelce pomesti i premjestiti u košnice sa pravilnim zališnim saćem i medom, a nepravilno saće izvrcati.

6. Izvrcano ili prazno saće valja odstraniti iz plodišta.

7. Medišta i nastavke valja umah poslije heljdine paše skinuti s košnica.

8. Sve rupe, koje služe pčelama za prolaz u medište, valja pokrovnim daskama dobro zatvoriti, itd.

9. Već na početku jeseni, valja pčelce, imadu li malo meda, hraniti prokuhanom rastopinom bijelog sladora. U tu se svrhu uzmu 2 dijela sladora i samo 1 dobar dio vode i stave u posudu na tihu vatru tako,

da rastopina barem četvrt sata lagano vrije. Na tri litre ovakove sladorne rastopine valja iscijediti sok od 1 cijelog limuna. Tako zakiseljena rastopina prija pčelinjoj probavi. Hraniti pčele i dodavati rastopinu u košnice, slobodno je samo na večer. Po danu izlijetale bi pčele iz košnice, a drugi jači pčelci oduzeli bi im svu hranu. Na taj je način slobodno svako veče tijekom jedne sedmice dodavati po 1 litru rastopine u košnicu. U pčelcima gdje manje društva treba manje hrane, a gdje više radilica trebat će više hrane. U jeseni slobodno je samo u velikim količinama dodavati sladorove rastopine. Gdje se stavljaju male količine u košnicu kod takovih pčelaca matica podražena hranom leže mnogo jaja u prazno saće. Kod dobro hranjenih pčelaca, gdje je većina stanica umah sladorom napunjena, nema matica kamo da odlaže jaja, pa se ne će barem sada pred zimom moći leglo razvijati.

Uzimljenje pčelaca sastoji se u tome, da nepotrebno i prazno saće, gdje nema više meda ni pčela, oduzmemo iz plodišta. Time će plodište postati manje i toplije, jer tada ne će biti praznog prostora, koji pčelama oduzima toplinu ili stvara propuh u košnici. Saća s medom mora uvijek biti više u plodištu nego li ga pčele mogu jeseni pokrivati, da pčelama ne bi u ranom proljeću ponestalo zališnog meda.

Kad se pčele uslijed nastalog hladnog vremena povuku medju saće i stisnu u zimsko klupče, treba jošte posljednji put mirno očistiti podnu dasku pomoću »strugalice«, pa podmetnuti katranisanog ili asfalt papira tako, da pokrije cijelu podnu dasku. Time će se umanjiti utjecaj hladnog zraka odozdo, a ujedno će se proljetno pometanje košnice znatno olahkotiti, jer ne treba drugo, nego papir na polje potegnuti, a podna daska ostaje čista.

Katranisani papir može si svaki sam prirediti. Treba samo uzeti debeli papir za pakovanje, pa ga na obje strane naličiti žitkim katranom i nekoliko dana na sunce staviti, da se dobro osuši i prozrači. Osušene komade papira treba obrezati prema veličini podne daske. Kod običnih koševa od slame može se takodjer takav papir upotrebljavati.

Iz plodišta košnice pokretnog saća valja oduzeti prozor i umjesto ovog staviti točno jednako veliko izradjenu dasku. Na staklo prozora hvata se naime vlaga i vodena para, koja se iscijedjuje sa prozora po podu čitave košnice, uslijed čega brzo istrunu podne daske. — Pukotine izmedju daske i sviju 4 stranica košnice valja pomoću noža začepiti dugim komadićima platnenih krpa. Da bude što toplije u košnici, valja sav prazni prostor izmedju ove daske i vratiju košnice zatrpati starim krpama iil kudeljom. — Ovako uzimljemo plodište ostaje do proljetne jake voćne ili akacijine paše pokriveno. U mjesecu svibnju, kad zbog velikog društva uzmoramo pčelce zališnim saćem proširiti, ostaje slobodno svaki prazni prostor plodišta ili medišta zatrpan toplim materijalom. Toplina u proljeću najviše djeluje na brzi razvoj pčelaca. Medju leglom i pčelama treba, da je 35° C topline. Kod košnica, koje su pristupne odozgor, mora se pokrovac dobro opteretiti kamenjem ili ciglom, da se zbog vlage daske ne uvijaju, nego pravilno rastežu, i uslijed nepravilnog rastezanja ne nastane pukotina i propuh u košnici.

Proste koševe od slame takodjer je potrebno, vrećama pokriti, ali kod ovih treba češće u zimi vreće pregledati, da se u njima ne bi nakotili miševi. Tko koševe zaštiti od zime pokrivanjem, uštedit će meda i snagu pčelinju za proljetni razvitak.

U najvažniji posao kod uzimljenja pčelaca ubrajamo suživanje ili regulaciju »lijeta« košnica. Vrijedni i marni pčelari čitave godine prema potrebi sužuju i raširuju otvor košnice. To čine zato, da ne bi jakim pčelcima bilo prevruće, a slabim prehladno. U proljeću, jeseni i u zimi vanredno je potrebno, da u košnicu ne ulazi hladan zrak i neprijatelji pčela. Kroz zimu moraju biti lijeta 7 mm visoka 6—10 cm. dugačka; prema jačini pčelca i izvanjoj zimi slobodno su sad dulja sad kraća. U tu svrhu prodaju pčelarske trgovine razne prikla-

dne limene zatvore, koji se dadu točno regulirati. Kroz zimu su najveći neprijatelji pčela razni miševi, koji mogu, kad su lijeta viša od 7 mm. ulaziti u košnice i izjesti pčele, med i saće.

Julije Gollner:

Prijatni razgovori.

IV.

Zadrugar: Zdravo, prijatelju blagajniče! Evo me i opet — doduše nakon malo dulje stanke — k tebi na razgovor.

Blagajnik: Dobro mi došao! Tvoj pohod vazda mi je ugodan, pa tako i ovaj put! Što je nova?

Zadrugar: Malo pa ništa! Sad u nedjelju bio sam u posjetima kod svoga kuma Petra u susjednom selu.

Blagajnik: Pa kako Petar? Već ga nijesam davno vidio!

Zadrugar: Hvala! Zdrav je! Po malo radi u zadruzi kao blagajnik.

Blagajnik: Pa kako mu poslovi idu od ruke?

Zadrugar: Prilično. Točno provadja svaki primitak i izdatak, samo je nekako nesiguran u knjiženju, osobito u knjizi blagajne.

Blagajnik: A zato neka ga glava ne boli! — Glavno je samo, da mu je svaki primitak i izdatak propisno proveden, pa ako i metne kod knjiženja koju svotu u nepravi naslov, to ne čini ništa, na to će nadoći nadzornik centrale prigodom revizije, pa će ispraviti i dati mu nužne upute.

Zadrugar: Da, da, tako se je i Petar tješio, nu sad se sprema na polazak u Zagreb, i to na dulje vremena!

Blagajnik: Tako!? Valjda na **blagajnički tečaj?**

Zadrugar: Da! On će tamo u Zagrebu biti neko 12 dana, pak je već sve udesio, da ga kod kuće za vrijeme njegovog izbivanja zamijene, kako ne bi poslovi u njegovom gospodarstvu zapeli.

Blagajnik: E, to je pametno, da se je odlučio na polazak blagajničkog tečaja, jer će tamo mnogo korisna naučiti, te će se vratiti kući ojačan pravim zadrugarskim duhom. Tad će on istom uvidjeti veliku važnost našeg hrvatskog zadrugarstva, te će još oduševljenije i većim marom prionuti uz svoj posao kao blagajnik zadruge.

Zadrugar: A ne će li on možda radi teškoće toga tečaja izgubiti volju za rad na zadrugarskom polju?

Blagajnik: A dakako! Naprotiv! Ta bio sam i ja na tečaju prije nekoliko godina, pa moram iskreno reći, da mi je boravak tamo bio vrlo ugodan. Dakako, da smo marljivo radili i učili cijeli dan, ali smo imali i dovoljno odmora, a Hrvatska poljodjelska banka kao centrala pobrinula se je, da smo imali dobru opskrbu i čestit stan. Uz to su nas svi, koji su imali s nama posla, ljubezno susretali, te im je svima bila briga, kako bi nam boravak u Zagrebu bio što ugodniji, ali i kako bi što više naučili.

Zadrugar: E, pa to je onda posve zgodno na takvom blagajničkom tečaju u Zagrebu.

Blagajnik: To se zna! Ja bi i opet htio tamo ići, ali me to ne može zapasti, jer ima dosta drugih, kojima je upravo ozbiljna potreba, da prisustvuju takovom blagajničkom tečaju.

Zadrugar: A molim te lijepo, dragi blagajniče, da li smiju blagajničkim tečajevima prisustvovati samo blagajnici zadruga?

Blagajnik: Redovno dolaze blagajnici zadruga ili oni, koji žele da postanu blagajnici, ali sam opazio, da je centrali veoma milo, kad se za polazak blagajničkog tečaja jave i ini članovi pojedinih zadruga, naročito članovi ravnateljstva ili nadzornog odbora.

Zadrugar: Kako to! Zar im nije žao troška?

Blagajnik: Ali, molim te, ne radi se tu samo o troškovima ,nego o nauci! Centrala se potpunim pravom veseli, kad vidi, da na blagajničke tečajeve dolaze i članovi ravnateljstva ili nadzornog odbora, jer imade vazda na umu onu narodnu re-

čenicu: »Više očiju, više vidi!« A osim toga one zadruge, koje imadu barem dvojicu članova, upućenih u vodstvo zadružnih poslova, ne dolaze tako lako u nepriliku u svojem poslovanju. U slučaju naime, da zadružni blagajnik takove zadruge oboli, pri ruci je odmah druga osoba, koja će ga zamijeniti. Desi li se, da se blagajnik zahvali na službi, može takav vješti član zadruge mirne duše preuzeti privremeno vodstvo zadružnih poslova, dok glavna skupština zadruge ne izabere stalnog blagajnika. Skupštini će onda biti lakše da bira, jer može izabrati i onoga, koji je privremeno vodio zadružne poslove.

Zadrugar: Ovo je zaista vrlo zgodno. Na taj način ne može nitko izrabljivati zadrugu ili u njoj kao blagajnik vršiti svoju pustu volju, jer je u svaki čas po koji vješti zadrugar spreman preuzeti upravu zadruge.

Blagajnik: To si dobro primjetio, jer bi se zaista moglo lako dogoditi, da bi koji blagajnik tražio nerazmjerno visoku plaću za svoj trud pozivajući se na to, da nema druge sposobne osobe, koja bi taj posao mogla s uspjehom obavljati.

Zadrugar: Tako je! Ma, ti si, brate blagajniče, natuknuo nešto, da je dobro, ako blagajničkim tečajevima prisustvuju i članovi nadzornog odbora. Nego i mene žele u prvoj budućoj skupštini izabrati članom nadzornog odbora, pa me stvar zanima. Molim te, da mi ju potanje razložiš.

Blagajnik: Vrlo rado! Zadružna pravila, a tako i trgovački zakon daju članovima nadzornog odbora veliku važnost i moć, a dakako i odgovornost. Prijeko je zato nužno, da se u nadzorni odbor biraju ljudi vješti peru i računu, jer je očito, da samo onaj može nadzirati tudji rad, koji ga sam umije provesti. Baš zato, što su članovi nadzornih odbora kod naših zadruga u velikoj većini slabo vješti zadružnim poslovima, dolazi često do pritužbi, da ti odbori ne vrše svoje dužnosti. Kad bi u svakom nadzornom odboru bio barem po jedan član, koji bi svršio blagajnički tečaj, onda bi djelovanje nadzornih odbora bilo posve drugčije, savjesnije i točnije. A do toga treba da dodje, jer će to biti samo na korist zadruga, i poticalom pojedinim blagajnicima, da što većim marom i točnošću vrše svoje dužnosti.

Zadrugar: E, brate blagajničke, baš mi je milo, da sam te glede te stvari i zamolio za uputu. Moram ti iskreno reći, da sam se skanjivao primiti čast člana nadzornog odbora, jer sam u sebi ćutio, da nijesam sposoban za tu službu, da mi nedostaje potrebno znanje i vještina. Ali, kad sada znadem, da se na blagajničkom tečaju mogu izvježbati za tu službu, odmah ću se prijaviti za polazak ovogodišnjeg blagajničkog tečaja, pa se nadam, da će me primiti.

Blagajnik: E, ta ti valja! — Ova mi se tvoja odlučnost veoma svidja. Bilo bi dobro, da te u tome mnogi naslijede. — Preporučam ti od srca, da svakako odeš na ovogodišnji blagajnički tečaj, a uvjeren sam već unaprijed, da ćeš biti primljen i da ćeš se rado sjećati na časove, koje ćeš proboraviti u našem lijepom Zagrebu — medju svojim drugovima zadrugarima, jačajući svoj um i srce dobrom i korisnom naukom!

Zadrugar: Dao Bog da bude tako! Nego vrijeme je već poodmaklo, pa mi se požuriti kući, a ti, brate blagajniče, ostaj z Bogom!

Blagajnik: Zdravo pošao! Samo te molim, da prije nego što odeš na blagajnički tečaj, dodješ još jednom k meni, da te u što šta uputim. Bit će ti od koristi u Zagrebu.

Zadrugar: O, hvala ti unaprijed! — Laku noć!

Blagajnik: Bog te pratio!

Bilješke i vijesti.

† **Dr. Ivan Banjavčić.** Daleko od svoje domovine, u lijepom Heidelbergu, glasovitom lječilištu njemačkom, umro je dne 7. listopada dr. Ivan Banjavčić. U Heidelberg otputio se, da potraži lijeka protiv raka na jeziku, koji se prije godinu dana kod njega pojavio.

S njim je nestalo iz našeg javnog života ličnosti, koja je svojim nesebičnim djelovanjem ste-

kla opće priznanje i simpatije. Ozbiljan, radin, poštivao je svačije mnijenje, a svoje je zastupao uvijek razlozima, nikada strašću. Ali je naročito bio nesebičan prijatelj sirotinje. Ni onda, kad je svojim rukama zaradio lijep imetak, nije zaboravio, da je on bio nekad siromak, te je podpomagao svakoga, koji se za pomoć na njega obratio. Mnogo je siromašne djece školovao na svoj trošak, te ih postavio na vlastite noge.

Dr. Ivan Banjavčić rodio se g. 1843. u Barilović u kraj Karlovca kao sin seljačke obitelji. Posvetiv se pravnim naukama nastanio se kao odvjetnik u Karlovcu, gdje su ga doskora najviše tražili. No on je svoje sile posvetio i razvitku grada Karlovca, pa je njegovim nastojanjem sagradjeno kupalište na Korani, a kasnije električna centrala na Kupi kod Ozlja. Bio je dugi niz godina karlovačkim načelnikom, a od g. 1887.—1907. i karlovačkim saborskim zastupnikom. I kao političar i kao čovjek uživao je dr. Banjavčić rijedak ugled u javnosti.

Mrtvo tijelo pokojnika prevezeno je iz Heidelberga u Karlovac, te tamo svečanim načinom dne 14. listopada pokopano.

Životni svoj rad okrunio je svojom oporukom, po kojoj osim nekih manjih zapisa ostavlja sav svoj imetak *Družbi* sv. Ćirila i Metoda i Matici Hrvatskoj po polovici. Taj se imetak cijeni na 300.000 kruna.

Slava dru. Ivanu Banjavčiću.

Sjednica upravnog odbora skupine zagrebačko-varaždinske hrvatskih seljačkih zadruga obdržavala se dne 14. listopada o. g. u Zaboku u prisutnosti odbornika gg. dra. Ivana Gjuranca, Jurja Čveka, Franje Korena, Stjepana Škreblina te izaslanika centrale gg. Ede Markovića, tajnika Središnje sveze i Dragutina Ružića. Izvješće izaslanika centrale o radu i stanju ovopodručnih zadruga u g. 1913. saslušano je najvećom pozornošću, te je nakon nekih razjašnjenja primljeno na znanje. Nato je ustanovljen dnevni red za ovogodišnji zbor ove skupine. Taj se nalazi na prvim stranama današnjeg broja. Budući da još ima zadruga, koje nisu pristupile u Središnju svezu, pretresalo se na sjednici pitanje, koje bi se mjere imale poduzeti, da i ove zadruge pristupe u svezu. Nakon živahnog raspravljanja, u kojem su učestvovali svi prisutni, zaključeno je, da se te zadruge na svojim glavnim skupštinama još jednom pozovu po izaslanicima centrale, da pristupe u svezu, a ujedno da im se tom prilikom rastumači svrha, i zadaća sveze. Ne pristupe li ni na taj poziv, neka se zamoli centrala, da prekine svaku svezu s ovim zadrugama. Vel. gosp. Čvek predlaže, da se 1. na svezadružne skupštine pripuštaju samo izaslanici zadruge; 2. da se više ne obdržavaju prigodom svezadružne skupštine zajednički objedi, odnosno večere. Odbor te prijedloge prima uz dodatak, da se za goste na svezadružnoj skupštini priredi posebno mjesto. S velikim je zanimanjem pretresan prijedlog g. Čveka, da zadružne skupine pozovu svoje područne zadruge, da njihovi zadrugari suradjuju u Hrvatskom Udrugaru, jer će samo na taj način list postati pravim organom zadrugarstva. Taj je prijedlog prihvaćen uz dodatak, da uredničtvo lista pozove zadrugare na suradnju posebnom okružnicom u listu. Prijedlog vel. gosp. Čveka, da se zamoli centrala, da od čistog dobitka iseljeničke poslovnice odredi neku svotu za izlete zadrugara iz zaostalih naših gospodarskih krajeva u naprednije, a ujedno neka Središnja sveza zamoli i kr. zem. vladu, da takve izlete novčano podupre, prima se. Na pitanje g. Korena, kako misli centrala provesti osiguranje stoke, daje g. Marković nužna razjašnjenja.

Sjednica upravnog odbora skupine ličko-riječke hrvatskih seljačkih zadruga sazvana za dne 18. listopada u Ogulin nije mogla stvarati pravovaljane zaključke, jer su joj prisustvovali samo odbornici gg. David Marinić i Lijat Pribanić, dok su kao izaslanici centrale bili prisutni gg. Edo Marković i Dragutin Ružić. Budući da je skrajnje vrijeme, da se ovogodišnji zbor održi naročito radi pravilima propisane obnove skupinskog odbora, preporučili su prisutni, da Središnja sveza u svom djelokrugu sazove zbor s naprijed označenim dnevnim redom.

Sjednica upravnog odbora bjelovarsko-križevačko-požeške skupine hrvatskih seljačkih zadruga obdržavala se dne 20. listopada u Sunji u prisutnosti odbornika g. Tome Jalžabetića, Petra Vudia, Mije Lamota, Milana pl. Marekovića i Antuna Gjukića, te izaslanika centrale gg. Ede Markovića i Dragutina Ružića. Izvještaj izaslanika centrale g. Ružića o stanju i radu ovoskupinskih zadruga primljen je na znanje. Nato je ustanovljen dnevni red za ovogodišnji skupinski zbor, kako je naprijed označen. Na prijedlog g. Lamota izjavljuje se g. Jalžabetić spremnim prikazati način gospodarenja u gjurgjevačkom kraju učesnicima zbora. Budući da još ima na području ove skupine 13. zadruga, koje nisu pristupile u svezu, pretresano je pitanje, koje bi se mjere imale poduzeti, da i ove zadruge pristupe u svezu. Nakon vrlo živahnog raspravljanja prihvaćen je zaključak sa svim glasovima osim g. Lamota, da se ovim zadrugama na budućim glavnim skupštinama rastumači svrha i zadaća sveze i da ih se pozove na pristup. Na pristupe li na taj poziv, da se preporuči centrali, da prekine svaku svezu s njima. Predsjednik Jalžabetić predlaže, da i zadrugari suradjuju u listu, a na suradnju neka se pozovu posebnom okružnicom. Taj se prijedlog prihvaća. Razloživši potanko

judevit Prohaska:

Stočarstvo pred zimom.

ɔklegod ima dobre paše, treba stoku ati na pašu, jer je hranidba na paši ne ɔ najzdravija nego i najjeftinija. Ipak senska paša bitno razlikuje od proljet- ljetne paše. Radi hladnijeg vremena i vlage postaje trava grubija i vode- Radi pomanjkanja sunčane topline ɔ trava ima manje hranivih tvari. iz ovih razloga biti će nužno, poste- ɔ i polagano prihranjivati sve više i suhe i druge krepke hrane.

ı paše i sa zelene krme na suhu valja tako postepeno prelaziti kao u pro- sa suhe hranidbe na zelenu. Ako se ɔ i bez ikakovog prelaza zamjeni ze- hranidba sa suhom, mogu nastati zapekline ili dugotrajne bolesti cri- . Ne dodje li do tih bolesti, ipak stoka im prijelazom sa zelene krme na suhu ɔrolazi, jer zaostaje u rastu, ili izgubi jelesnoj težini i oslabi. Prenagli prije- sa zelene krme na suhu štoviše škodi itku teleta, koje se nalazi u utrobi ne krave. Zašto je takav nagli prije- sa jedne hranidbe na drugu — zapitat itatelji — tako štetan?

o zašto: zelena krma je sočna i me- ı pa ju ne treba tako dugo žvakati i ti kao suhu hranu. Govedo, koje se ci- ljeto prehranjivalo na paši, ne će i i ne će moći odmah toliko suhe hra- obro prožvakati i slinom potpuno na- iti, ako mu se iznenada i bez postepe- prijelaza dade mjesto zelene samo krma. Suha hrana će u tom slučaju je sažvakana i manje zaslinjena doći ɔbavila, te će se ondje i zbog toga teže avljati. Pored toga i sami želudci pa jeva nijesu naučena na probavu suhe e, ako su dotle jednako probavljali nu hranu. Zlo probavljena hrana, na- ki, ne može stoku uzdržavati na istoj i, na istom stepenu razvitka i istoj jini kao dobro probavljena hrana. Da a promjena hrane škodi probavi mo- je svatko opaziti, tkogod je otputovao u drugi kraj, gdje se drukčije i druga jela kuhaju. Kod takove nagle promjene hra- ne i ljudi obično pokvare svoju probavu.

Pita se sada, koliko je vremena nužno, da se stoka iza zelene krme potpuno nauči na suhu krmu ili sa suhe krme na zelenu. Kao odgovor na to pitanje spominjem sa- mo neke vrlo poučne pokuse. Tako je I. Lehman tijekom zime hranio volove sa su- hom hranom, te su volovi debljali dnevno za 0.75 kg po komadu. U proljeće je ovim voloviina iznenada i bez ikakovog prije- laza — u svrhu pokusa — dao mjesto suhe krme toliko zelene koliko su htjeli jesti. Volovi su uz zelenu krmu odmah počeli mršaviti. Tek za 18 dana su uz zelenu krmu opet dostigli onu težinu, koju su imali zadnjeg dana uz suhu hranu. Iz toga slijedi, da su volovi trebali 18 dana, dok su se priučili na zelenu krmu. I kod drugih raznih hraniva su nagli prijelazi škodljivi. To je pokazao već navedeni I. Lehmann slijedećim pokusom: Hranio je dva vola sa sijenom, slamom, repičnim pogačama i blitvama. Volovi su se dobro pomagali kod te hranidbe. Iznenada i bez prijelaza je zamjenio blitvu sa krumpirom od iste hranidbene vrijednosti i odmah je mogao opaziti, da mu volovi postaju mršaviji. Uz ovu hranu sa krumpirom je jedan vol tek nakon 12 dana opet postao tako debel, kao što je bio zadnji dan uz hranidbu sa blitvom. Iz toga pokusa je i opet vidjeti, da su volovi trebali 7 do 12 dana, dok su se priučili krumpir isto tako dobro pro- bavljati, kao prije toga blitvu. Napokon je Lehmann istim ovim pokusom pokazao, da se mnogo bolje postepeno može prelaziti s jedne hrane na drugu: kada su se volovi bili već dobro priučili na probavljanje krumpira, zamjenjivao je Lehmann poste- peno kroz 14 dana krumpir sa blitvom. Petnajsti dan su volovi opet dobili mjesto krumpira samo blitvu i za cijelo vri- jeme ovog postepenog prije- laza sa jedne hrane na drugu nije bilo nikakovog gubitka na živoj vagi, nego su se vo- lovi i dalje sve više debljali.

Iz navedenog pokusa slijedi, da treba postepenog prelaza sa jednog krmiva na drugo, a najbolje se to zbiva za kojih 7 do 14 dana.

Prijelaz se može jamačno i u nešto kraćem roku (4 do 6 dana) obaviti, budući da se životinja kod postepenog prijelaza već zbog toga brže priuči na novu krmu, jer ne dolazi do kvarenja probave. Naglim prelaženjem obično se pokvari probava, pa hrana već zato dugo ne koristi, jer treba dulje vremena dok se pokvarena probava opet popravi.

Kako gospodar ima mnogo raznih krmiva, sa kojima zimi krmi i kako neka krmiva radi slabije trajnosti treba prije potrošiti, to će gospodar radi postepenog prelaženja sa jednog krmiva na drugo i radi redovite hranidbe tijekom cijele zime biti prinuždjen, da si već jeseni napravi osnovu za hranidbu za cijelu zimu. Treba već u jeseni točno znati zalihu sijena, slame, pljeve, blitve, krumpira, zrnja itd. i proračunati, koliko će stoka zimi trebati, da se uzmogne krma jednako i prema svrsi razdijeliti na cijelu zimu. Po takovoj će osnovi i po računu lako vidjeti, koliko i kakovih krmiva manjka, pa ih je laglje i jeftinije kupiti u jeseni nego u proljeće, kada svi oskudijevaju na krmi. Mnogi naši seljački gospodari bez ikakove osnove i računa hrane, pa im se zato dogadja, da im stoka na početku zime preobilno jede, a u proljeće gladuje ili za skupe novce moraju kupovati krmiva. Ovakova neuredna hranidba — gdje iza suvišnog obilja slijedi gladovanje — više škodi razvitku i lijepom držanju stoke, nego da se je srednje i jednako hranilo za cijele zime.

Na početku zime treba potrošiti sva ona vodena hraniva, koja se ne mogu bez štete dulje čuvati, kao što su blitva, postrna repa itd. Okopavine i gomoljače gube za vrijeme spremanja 8 do 10% svojih hranivih sastojina, te su dakle tim manje vrijedne, čim se dulje čuvaju. Tako n. pr. krumpir gubi po Nobleu spremanjem u podrumu od svojih hranivih sastojina:

Od 31. listopada do 30. studenog	0.56%
Od 31. listopada do 31. prosinca	3.14%
Od 31. listopada do 31. siječnja	4.14%
Od 31. listopada do 28. veljače	5.54%
Od 31. listopada do 31. ožujka	6.60%
Od 31. listopada do 30. travnja	8.00%
Od 31. listopada do 31. svibnja	10.00%
Od 31. listopada do 30. lipnja	17.00%

Brojevi od svibnja i lipnja pronadjeni su kod takovog krumpira, koji je u podrumu već isklijao. Isklijali krumpir dakle gubi najviše hranivih sastojina a uz to prouzrokuje proljev, nadimanje i pobacivanje. Najviše hranivih sastojina gube okopavine gnjilenjem. Gnjila krmiva su vrlo škodljiva zdravlju domaćih životinja, pa se nesmiju drukčije davati životinjama, nego da se najprije kuhaju ili pare nakon što se gnjili dijelovi odstrane. Od gnjile hrane svinje dobivaju bolesti crijeva, koje su vrlo slične svinjskoj pošasti. Svinja, koja je obolila na crijevima, puno će laglje dobiti pravu svinjsku pošast i druge kužne bolesti nego li zdrava svinja.

Okopavine i gomoljače osobito naglo gnjiju, ako su prije toga bile smrznute. Smrzavanjem samim krmiva ne gube ništa na hranivosti, ali odmrzavanjem vrlo naglo gniju. Smrznutu hranu ne valja davati životinjama dok se ne odmrzne, jer prouzrokuje nahladu želudca i crijeva, te pobacivanje kod steonih životinja. Smrznutu hranu treba dakle umjetno odmrznuti. To se najbolje čini kuhanjem ili parenjem. Ovako odmrznutu hranu treba ili odmah potrošiti ili ukiseliti, ako se mora na dulje vremena upotrebljavati. Gomoljaci i okopavine se isto tako kisele kao i druga hraniva (na pr. zelje): treba ih razrezati i čvrsto nabiti u jame. Ukiseliti se mogu i smrznute okopavine ili gomoljače pa ih za tu svrhu ne treba prije toga odmrzavati kuhanjem ili parenjem.

Budući da su gomoljače i okopavine vodena i sočna hraniva to one kod prijelaza

nu zimsku krmu izvrstno nadomješ- zelenu krmu. Ali uza sve to treba strogo paziti na postepeni prijelaz ne vrsti krme na drugu.

ike okopavine i gomoljače treba prije dbe razrezati u odulje komade. Dulje de mora životinja dulje žvakati i nasliniti, dočim presitne komade ili prebrzo proguta i premalo namoči nom. Samo ako se rezotine moraju ati sa mnogo bezukusne siječke onda obitačno sjeći sitnije komade, jer se miješaju sa sječkom. Razrezane go- če ili okopavine nesmiju dugo ležati aku, da ne dobiju kožnatu površinu i i ukus rad kojeg ih životinje nerado Osobito ukus narezanog krumpira je kod duljeg ležanja vrlo neugodan injama.

vna zimska hrana goveda je sijeno, i pljeva. Najbolje i najfinije sijeno ostaviti za steone krave i za telad. i prestaro sijeno treba dodijeliti osta- ivotinjama. Razlika izmedju novoga i ga sijena je dosta znatna. Ander- je istraživao jedno i drugo pa je na- ve razlike:

u novom sijenu

vode	pepela	bjelančevine
·54%	7·41%	6·10%

u 1 godinu starom sijenu

vode	pepela	bjelančevine
·13%	5·26%	4·00%

ko sijeno ne treba ničim miješati, onda najbolje davati nesječkano, jer ga ži- je bolje sažvaču i bolje zasline pa a tomu i bolje iskoriste. Grublje i lo- ijeno se mora već zato sječkati, da se pomiješati sa ukusnijim drugim hra- na. Nije dobro da se na kraće siječka, na 2½—4 cm. Ako se sijeno na kraće , onda siječka često i ne dolazi u bu- ako, da se ne preživa i slabije isko- je. Kod konja se baš najčešće iza anjene prekratke (½ cm.) sječke po- ane sa mekinjama ili šrotom opažaju e. Prekratka sječka naime prebrzo prolazi kroz želudac u tanko i prazno cri- jevo, gdje se onda neprobavljeno i teško topivo natrpava i prouzrokuje kolike. Konjima je u opće najbolje davati dugo si- jeno. Samo slamu valja sječkati i miješati sa dugom ukusnijom hranom. Slamnu sječku treba nešto navlažiti, da ju živo- tinja ne može odgurati od druge primije- šane hrane. Miješanjem sječkane suhe i zelene krme najbolje je obaviti postepeno prelaženje od zelene krme na suhu ili od suhe na zelenu. Ako se zelenoj sječ- kanoj krmi svaki dan primiješa sve to više sječkane suhe krme, onda nikada ne do- lazi do zapeklina i poremećenja probave kod prelaženja sa zelene na suhu krmu.

Dugo močenje i kvašenje suhe surove hrane ne može se preporučiti, jer ovakovu hranu životinje manje sažvaču i manje za- sline. Štoviše životinje radije jedu suhu, nego suviše nakvašenu hranu. To poka- zuje pokus H. Eckerta, u kojem je najprije kravama davana posve suha mješavina od šrota, posija, repičnih pogača, slame i sijena, a iza nekoga vremena ista ta mje- šavina u jako namočenom stanju. Opaženo je, da su krave od suhe hrane još jedanput toliko pojele, nego od namočene. Osobito je zanimivo pri tom, što su krave uz suhu hranu u cijelosti primale više vode i da- vale više mlijeka nego uz namočenu. Pre- mokra hrana čini životinju tromom i sla- bom, a zimi nije uopće probitačna, jer u vlažnoj i studenoj dobi životinjama bolje prija suha hrana. Ako se tkogod ipak bud iz kojega razloga odluči na močenje suhe i surove hrane, neka je moči samo toliko, da krma upije svu vodu a ne da voda od- curi i sa sobom ponese izlučene hranive česti iz krmiva.

Od zrnja treba namočiti samo ono koje ima tvrdu ljusku (kao kukuruz, bob, laneno sjemenje) i koje se nije bud iz ko- jega razloga moglo prije hranidbe šrotati. Ne namoči li se ovakovo čitavo zrnje s tvrdom ljuskom, to ono može u crijevu vrlo nabubriti i prouzrokovati poreme-

ćenje probave. Inače je mnogo bolje, da se zrnje šrota i suho daje životinjama. Osobito životinjama, koje se drži za uzgojne svrhe ne valja davati suviše namočene i kuhane hrane, jer im od njezdravlje slabi te gube čvrstoću i otpornost.

Samo nekoja hraniva treba močiti radi toga, da im se oduzme kakova škodljiva tvar ili zločesti okus. Tako se moči sjemenje od lupine, da izgubi gorki i škodljivi »lupinski otrov«. Krumpire je dobro kuhati zbog toga, što se kuhanjem ili parenjem iz krumpira luči gorka tvar. Inače sve domaće životinje probavljaju sirovi krumpir isto tako dobro kao i kuhani. Samo svinja je u tomu iznimka. Pokusima je dokazano, da svinja kuhani krumpir bolje probavlja i iskorišćuje nego sirovi. Na mliječnost krava ima sirovi krumpir isto takav upliv kao i kuhani.

O drugim zimskim poslovima u stočarstvu biti će riječ drugom prilikom.

Kakvo će biti ovogodišnje vino?

I ove se jeseni odredjivala u našim vinorodnim krajevima količina sladora i kiseline u moštu. Slador se odredjivao klosternajburškom vagom a kiselina sa Mollenkopfovim mjerilom, kako je to jednom u našem listu već bilo opisano. U krajevima, koji su tučom potučeni, gdje je vinogradar morao prije reda, još nedozrelo grožđje brati, bit će vino upravo tako nevaljalo i kiselo kao što je i lanjske godine bilo. Osobito će to biti slučaj gdje mošt nije popravljan zakonom dozvoljenim zasladjivanjem i oduzimanjem kiseline. (To se još uvijek može i smije učiniti. Op. ur.) U krajevima, koje je tuča poštedila ustanovljeno je za vrijeme branja popriječno četrnaest procenata sladora. Kiseline imali su moštovi od 10 do 14 promila. Samo su moštovi dobrih vinograda, koji su kasno brali (poslije 10. listopada), imali manje kiseline. Dobre vrsti grožđja kao: frankovka, graševina, traminac, portugizac dale su mošt sa manje od 10 promila kiseline. (Traminac 8.6 promile, Portugizac 8.4 promile itd.)

Lanjske je godine u istim vinogorjima bilo više kiseline u moštu a uz to manje sladora (oko 13 %). Ove će godine biti dakle vina nešto bolja. Kako je u mnogim krajevima loza bolje urodila bit će i nešto više vina. Cijene ovim će bez sumnje opet porasti.

Uzmemo li, da je poprečno bilo ljetos u našem moštu 14 postotaka sladora, tada možemo računati, da će vino imati oko 7 uteznih postotaka alkohola ili, da se izrazimo trgovačkom mjerom vino će imati oko 9 objamnih procenata (volum-percenta) jakosti (alkohola).

Kiselina mladoga vina se dozrijevanjem samo gubi tako, da će kiselina pasti na kojih 7 do 8 procenta. Normalna naša vina imadu oko 6 promila kiseline, a alkohola kojih 10 objamnih postotaka. Ljetošnja vina biti će dakle kiselkasta i ne odviše jaka.

Da nije ovaj puta berba bolje ispala krivo je, kako smo rekli, u prvom redu nepovoljno vrijeme. Ali krivi su mnogo i sami viiogradari. To sam opazio u našim krajevima, gdje nije tuča naškodila lozi, gdje sam se uvjerio, da je loza bila još zdrava, a lišće zeleno a ipak su ljudi pobirali prije reda grožđje, za koje je svako dijete vidilo, da nije još dozrilo. Listopad je bio još lijep, grožđje bi moglo lijepo dozoriti, ali naš čovjek nije htio da čeka. Zašto su Štajerci otegnuli s berbom do druge polovice listopada? Oni nisu tako bojažljivi kao naši ljudi, pa vole imati manje vina, samo da im je dobra roba, pa da postignu visoku cijenu. Dakako, da su oni podbirali grožđje i gnjilo posebno brali i prešali. Jednom riječju naši su susjedi bolji vinogradari pa samo zato — i o p e t s a m o z a t o — imadu bolje vino od nas.

Mi ne samo da ne znamo s lozom dobro postupati i čekati, da donese zrio plod već se ne razumijemo ni u racijonalno pivničarstvo, te se ne trsimo, da sve zakonom

voljene manipulacije upotrijebimo da oljšamo naša vina.

nogi su naši vinogradari računali, da noći s ljetošnjim boljim vinom pomije- lanjsko slabije i tako popraviti lanjski od, koji im u podrumu čeka kupca. Oni, raj9va, koje je tuča poštedila i koji su no brali, moći će takovim sljubljiva- n vina nešto učiniti. Oni pako vinogra- , koji su i ove godine dobili slabo vino, ati će ljetošnji prirod najprije zasladiti, nda mu oduzeti s vapnenim karbona- kiselinu. Jedino na taj način dobiti će , koje će biti sposobno da popravi ıbljivanjem lanjski prirod.

slujbljivanju sladorenog vina sa nim vinom naš novi vinski zakon ništa govori. Prema tome je takovo sljublji- je — u svrhu popravljanja vina — bez nje dozvoljeno.

amo držimo, da se mora kod prodaje ovog vina jasno deklarirati (ako to ku- traži) da je vino križano sa sladore- vinom. To kupce ne će a ni ne može tati, jer je sladorenje vina jedna već na raširena manipulacija racijonalnog ičarenja.

ovi vinski zakon imade više nedosta- , koje opažamo tek onda, kada nam se vljuju pojedini slučajevi u praksi.

oslјednje dvije godine bile su za vinare nske producente veoma sudbonosne. što nas je filoksera i peronospora si- naučila njegovati lozu, tako će nas nenske nepogode i loše godine silom čiti baratati s vinom. Naši ljudi nijesu li milom uputiti se u racijonalno piv- renje. Sada će ih nužda prisiliti, da se će boljem pivničarenju, a zato je već i eme, jer bez dobrog pivničarenja i bez ovanja i čuvanja loze nema dobrog .

M.

Priprava tla za jaru sjetvu.

listopadu dovršili smo većinom sjetvu nina, a kako u ovom mjesecu dolazi na priprava tla za sjetvu jarina, progovorit ću koju o tome, ne bi li bilo kojem čitaocu od koristi.

Kako su okopavine najbolji predusjev za jarine, a one ostavljaju tlo donekle čisto i dobro obradjeno, to mnogi gospodari misle, da je dovoljno jednokratno oranje pod jarine. Tako se je to uvriježilo medju naše poljodjelce, da oni u proljeće neposredno prije jarina tlo jedamput izoru i za sjetvu prirede. Ako pak jarina dolazi poslije strni, to će samo tu i tamo koji gospodar dati strn prašiti. No, kakav posao, taka plaća, pa tako vidimo, da kod nas jaıine daju razmjerno vrlo nizak prirod po rali.

Danas znade već svaki gospodar, da sve gospodarsko bilje traži dobro priredjeno tlo. Mnogi stoga priredjuju tlo za sjetvu ozimina i trokratnim oranjem, pak im se trud uvijek obilno naplaćuje. Kad to znamo, da gospodarsko bilje zahtijeva dobro priredjeno tlo, a da nam donese što više koristi, zašto da se baš pod jarine tlo priredjuje slabije, kad jarine i onako uslijed kraćeg vremena, koje im stoji na raspolaganje za njihov razvitak, ne mogu tako izrabiti teže pristupačna im biljna hraniva u tlu, kao ozimine. Kad je tako, onda moramo i za jarine tlo, ako ne bolje, a ono barem isto tako dobro prirediti, kao i za ozimine, pak će nam jarine taj trud dobro naplatiti. Nužno je pod jarine, a da tlo bude dobro priredjeno najmanje dvaput orati i to pred zimu i prije sjetve. Poslije strni valja svakako još i prašiti.

Ovaj je mjesec vrijeme, da se za jarine odredjeno tlo prije zime preore i to d u b o k o preore. Duboko zato, jer je d u b o k o o r a n j e p r e d z i m u p o l g n o j i d b e. Da nam to bude jasnije, promotrimo ukratko postanak tla.

Naše tlo sastoji od sitnih čestica raznovrsnog kamenja, biljnih čestica, koje se raspadaju, nazvanih humus, te iz čestica vezanih kemijskih spojeva, koji služe bilju za hranu.

Tlo postalo je naime rastvaranjem kamenja uz djelovanje topline i zime, zraka i vode te raznih mikroorganizama, t. j. ni-

žih vrsti bilja i životinja. Kamenje sastoji iz raznih ruda. A kako se svaka tvar uplivom topline rasteže, a uplivom zime steže i to prema svojoj vrsti slabije ili jače, to i pojedine rude u kamenju mijenjaju nejednako svoj objam. Uslijed toga nastaju pukotine u kamenju. U te pukotine zadje onda zrak i voda. Voda se zimi smrzava i pri tom rasteže te tako proširuje pukotine, razbija kamenje, koje se onda usitnjuje, a sitnije djelove kamenja otplavljuje voda na niža mjesta. Kod otplavljivanja kamenje se kotrlja i još više usitnjuje. Osim toga djeluje voda na kamenje i rastapanjem te kemijski, osobito pomoću iz zraka upijene ugljične kiseline. Na tako usitnjenim česticama kamenja započinje život najnižih vrsta bilja, koje svojim sokovima rastvaraju kamenje i dalje, a obamrlim svojim dijelovima tvore humus i tako stvaraju životne uvjete za rast gospodarskog bilja. Ova rastvorba vrši se u zemlji neprestano dalje i time se stvaraju uvijek *nova biljna hraniva* u tlu.

Hoćemo li dakle, da u zemlji pospješimo ovu rastvorbu tla i tako povećamo u njemu zalihu biljci lako pristupačnih hraniva, potrebno je da tlo izvrgnemo što većem uplivu zraka i vode te promjeni topline (smrzavici). To se postizava osobito dubokim oranjem pred zimu, koje dakle daje biljci na raspolaganje novo rastvorena hraniva, pa djeluje slično kao i gnojidba.

No dubokim oranjem pred zimu ne postizavamo samo umnožanje biljnih hraniva u tlu, i tako nadomješćujemo gnojenje, nego zemlja ovako izvrgnuta smrzavici dobiva grudičastu strukturu ili kako se obično kaže postane rahla, lakše pristupačna zraku i vodi, a utjecajem zračnih atmosferilija dobije i tamniju boju.

Zato treba zemlju za jarina duboko zaorati dok to vrijeme dopušta. Oranje se ovo može obavljati makar bilo tlo i malo vlažno, jer se nastale grude kroz smrzavicu zimi raspadnu.

U proljeće prije sjetve možemo onda oranicu plitko preorati ili kako mnogi preporučaju, samo Massey-Harrissovim kultivatorom tlo za sjetvu prirediti. R. G.

P. Wittmann:

Pčele pred zimom.

Jesenske radnje oko pčelaca već su minule. Prije nego stanemo opisivati radnje pred zimom ukratko ćemo iztaknuti, kakove sve radnje nije smio pčelar zanemariti početkom jeseni. Glavne radnje u mjesecu rujnu na izmaku paše bile bi sliedeće:

1. Kod pčelaca plemenjaka, koje ostavljamo za buduću godinu moramo znati, koliko je stara matica, i što je glavno, da li je plodna, što se pozna po nalazu i stanju mladog legla.

2. Pčelci plemenjaci moraju imati dovoljno saća i meda za zimovanje i proljetni razvoj.

3. U košnicama ne smije ostati previše trutovskih satina, koje je lako u jeseni izvaditi i na njihovo mjesto staviti okvire sa radiličkim saćem.

4. Saće u plodištu pčelca ne smije biti prestaro (više od 6 god.), jer je za budući razvoj nesposobno.

5. Okviri u košnici moraju biti pravilno po propisu gradjeni od 25 mm. širokih letvica, te pravilno razmaknuti jedan od drugoga za 11 mm, kako je saće u prirodi ili u prostoj pletari razmaknuto. Gdje košnice nemaju pravilnih okvira i satina, možemo ovakove pčelce pomesti i premjestiti u košnice sa pravilnim zališnim saćem i medom, a nepravilno saće izvrcati.

6. Izvrcano ili prazno saće valja odstraniti iz plodišta.

7. Medišta i nastavke valja umali poslije heljdine paše skinuti s košnica.

8. Sve rupe, koje služe pčelama za prolaz u medište, valja pokrovnim daskama dobro zatvoriti, itd.

9. Već na početku jeseni, valja pčelce imadu li malo meda, hraniti prokuhanom rastopinom bijelog sladora. U tu se svrhu uzmu 2 dijela sladora i samo 1 dobar dio vode i stave u posudu na tihu vatru tako

rastopina barem četvrt sata lagano je. Na tri litre ovakove sladorne rastoe valja iscijediti sok od 1 cijelog limuna. ko zakiseljena rastopina prija pčelinjoj bavi. Hraniti pčele i dodavati rastopinu ošnice, slobodno je samo na večer. Po u izlijetale bi pčele iz košnice, a drugi i pčelci oduzeli bi im svu hranu. Na taj način slobodno svako veče tijekom je sedmice dodavati po 1 litru rastopine ošnicu. U pčelcima gdje manje društva ba manje hrane, a gdje više radilica bat će više hrane. U jeseni slobodno je no u velikim količinama dodavati slaove rastopine. Gdje se stavljaju male ičine u košnicu kod takovih pčelaca tica podražena hranom leže mnogo jaja razno saće. Kod dobro hranjenih pčeà, gdje je većina stanica umah sladon napunjena, nema matica kamo da od jaja, pa se ne će barem sada pred zim moći leglo razvijati.

Uzimljenje pčelaca sastoji se u tome, da otrebno i prazno saće, gdje nema više da ni pčela, oduzmemo iz plodišta. Time plodište postati manje i toplije, jer tada će biti praznog prostora, koji pčelama zima toplinu ili stvara propuh u koi. Saća s medom mora uvijek biti više lodištu nego li ga pčele mogu jeseni poati, da pčelama ne bi u ranom prou ponestalo zališnog meda.

Kad se pčele uslijed nastalog hladnog mena povuku medju saće i stisnu u zim klupče, treba jošte posljednji put mirno stiti podnu dasku pomoću »strugalice«, podmetnuti katranisanog ili asfalt pa tako, da pokrije cijelu podnu dasku. ne će se umanjiti utjecaj hladnog zraka zdo, a ujedno će se proljetno pometa košnice znatno olahkotiti, jer ne treba go, nego papir na polje potegnuti, a po daska ostaje čista.

Katranisani papir može si svaki sam editi. Treba samo uzeti debeli papir za ovanje, pa ga na obje strane naličiti žit katranom i nekoliko dana na sunce iti, da se dobro osuši i prozrači. Osue komade papira treba obrezati prema veličini podne daske. Kod običnih koševa od slame može se takodjer takav papir upotrebljavati.

Iz plodišta košnice pokretnog saća valja oduzeti prozor i umjesto ovog staviti točno jednako veliko izradjenu dasku. Na staklo prozora hvata se naime vlaga i vodena para, koja se iscijedjuje sa prozora po podu čitave košnice, uslijed čega brzo istrunu podne daske. — Pukotine izmedju daske i sviju 4 stranica košnice valja pomoću noža začepiti dugim komadićima platnenih krpa. Da bude što toplije u košnici, valja sav prazni prostor izmedju ove daske i vratiju košnice zatrpati starim krpama iil kudeljom. — Ovako uzimljemo plodište ostaje do proljetne jake voćne ili akacijine paše pokriveno. U mjesecu svibnju, kad zbog velikog društva uzmoramo pčelce zališnim saćem proširiti, ostaje slobodno svaki prazni prostor plodišta ili medišta zatrpan toplim materijalom. Toplina u proljeću najviše djeluje na brzi razvoj pčelaca. Medju leglom i pčelama treba, da je 35° C topline. Kod košnica, koje su pristupne odozgor, mora se pokrovac dobro opteretiti kamenjem ili ciglom, da se zbog vlage daske ne uvijaju, nego pravilno rastežu, i uslijed nepravilnog rastezanja ne nastane pukotina i propuh u košnici.

Proste koševe od slame takodjer je potrebno, vrećama pokriti, ali kod ovih treba češće u zimi vreće pregledati, da se u njima ne bi nakotili miševi. Tko koševe zaštiti od zime pokrivanjem, uštedit će meda i snagu pčelinju za proljetni razvitak.

U najvažniji posao kod uzimljenja pčelaca ubrajamo suživanje ili regulaciju »lijeta« košnica. Vrijedni i marni pčelari čitave godine prema potrebi sužuju i raširuju otvor košnice. To čine zato, da ne bi jakim pčelcima bilo prevruće, a slabim prehladno. U proljeću, jeseni i u zimi vanredno je potrebno, da u košnicu ne ulazi hladan zrak i neprijatelji pčela. Kroz zimu moraju biti lijeta 7 mm visoka 6—10 cm. dugačka; prema jačini pčelca i izvanjoj zimi slobodno su sad dulja sad kraća. U tu svrhu prodaju pčelarske trgovine razne prikla-

dne limene zatvore, koji se dadu točno regulirati. Kroz zimu su najveći neprijatelji pčela razni miševi, koji mogu, kad su lijeta viša od 7 mm. ulaziti u košnice i izjesti pčele, med i saće.

Julije Gollner:

Prijatni razgovori.

IV.

Zadrugar: Zdravo, prijatelju blagajniče! Evo me i opet — doduše nakon malo dulje stanke — k tebi na razgovor.

Blagajnik: Dobro mi došao! Tvoj pohod vazda mi je ugodan, pa tako i ovaj put! Što je nova?

Zadrugar: Malo pa ništa! Sad u nedjelju bio sam u posjetima kod svoga kuma Petra u susjednom selu.

Blagajnik: Pa kako Petar? Već ga nijesam davno vidio!

Zadrugar: Hvala! Zdrav je! Po malo radi u zadruzi kao blagajnik.

Blagajnik: Pa kako mu poslovi idu od ruke?

Zadrugar: Prilično. Točno provadja svaki primitak i izdatak, samo je nekako nesiguran u knjiženju, osobito u knjizi blagajne.

Blagajnik: A zato neka ga glava ne boli! — Glavno je samo, da mu je svaki primitak i izdatak propisno proveden, pa ako i metne kod knjiženja koju svotu u nepravi naslov, to ne čini ništa, na to će nadoći nadzornik centrale prigodom revizije, pa će ispraviti i dati mu nužne upute.

Zadrugar: Da, da, tako se je i Petar tješio, nu sad se sprema na polazak u Zagreb, i to na dulje vremena!

Blagajnik: Tako!? Valjda na **blagajnički tečaj?**

Zadrugar: Da! On će tamo u Zagrebu biti neko 12 dana, pak je već sve udesio, da ga kod kuće za vrijeme njegovog izbivanja zamijene, kako ne bi poslovi u njegovom gospodarstvu zapeli.

Blagajnik: E, to je pametno, da se je odlučio na polazak blagajničkog tečaja, jer će tamo mnogo korisna naučiti, te će se vratiti kući ojačan pravim zadrugarskim duhom. Tad će on istom uvidjeti veliku važnost našeg hrvatskog zadrugarstva, te će još oduševljenije i većim marom prionuti uz svoj posao kao blagajnik zadruge.

Zadrugar: A ne će li on možda radi teškoće toga tečaja izgubiti volju za rad na zadrugarskom polju?

Blagajnik: A dakako! Naprotiv! Ta bio sam i ja na tečaju prije nekoliko godina, pa moram iskreno reći, da mi je boravak tamo bio vrlo ugodan. Dakako, da smo marljivo radili i učili cijeli dan, ali smo imali i dovoljno odmora, a Hrvatska poljodjelska banka kao centrala pobrinula se je, da smo imali dobru opskrbu i čestit stan. Uz to su nas svi, koji su imali s nama posla, ljubezno susretali, te im je svima bila briga, kako bi nam boravak u Zagrebu bio što ugodniji, ali i kako bi što više naučili.

Zadrugar: E, pa to je onda posve zgodno na takvom blagajničkom tečaju u Zagrebu.

Blagajnik: To se zna! Ja bi i opet htio tamo ići, ali me to ne može zapasti, jer ima dosta drugih, kojima je upravo ozbiljna potreba, da prisustvuju takovom blagajničkom tečaju.

Zadrugar: A molim te lijepo, dragi blagajniče, da li smiju blagajničkim tečajevima prisustvovati samo blagajnici zadruga?

Blagajnik: Redovno dolaze blagajnici zadruga ili oni, koji žele da postanu blagajnici, ali sam opazio, da je centrali veoma milo, kad se za polazak blagajničkog tečaja jave i ini članovi pojedinih zadruga, naročito članovi ravnateljstva ili nadzornog odbora.

Zadrugar: Kako to! Zar im nije žao troška?

Blagajnik: Ali, molim te, ne radi se tu samo o troškovima ,nego o nauci! Centrala se potpunim pravom veseli, kad vidi, da na blagajničke tečajeve dolaze i članovi ravnateljstva ili nadzornog odbora, jer imade vazda na umu onu narodnu re-

mću: »Više očiju, više vidi!« A osim ga one zadruge, koje imadu barem dvo- u članova, upućenih u vodstvo zadruž- i poslova, ne dolaze tako lako u nepri- u u svojem poslovanju. U slučaju naime, zadružni blagajnik takove zadruge oli, pri ruci je odmah druga osoba, koja ga zamijeniti. Desi li se, da se blagaj- k zahvali na službi, može takav viešti n zadruge mirne duše preuzeti privre- eno vodstvo zadružnih poslova, dok gla- a skupština zadruge ne izabere stalnog agajnika. Skupštini će onda biti lakše bira, jer može izabrati i onoga, koji je ivremeno vodio zadružne poslove.

Zadrugar: Ovo je zaista vrlo zgo- o. Na taj način ne može nitko izrablji- ti zadrugu ili u njoj kao blagajnik vršiti oju pustu volju, jer je u svaki čas po ji vješti zadrugar spreman preuzeti ravu zadruge.

Blagajnik: To si dobro primjetio, bi se zaista moglo lako dogoditi, da bi ji blagajnik tražio nerazmjerno visoku ću za svoj trud pozivajući se na to, da ma druge sposobne osobe, koja bi taj sao mogla s uspjehom obavljati.

Zadrugar: Tako je! Ma, ti si, brate agajniče, natuknuo nešto, da je dobro, o blagajničkim tečajevima prisustvuju članovi nadzornog odbora. Nego i mene le u prvoj budućoj skupštini izabrati čla- m nadzornog odbora, pa me stvar za- ma. Molim te, da mi ju potanje razložiš.

Blagajnik: Vrlo rado! Zadružna avila, a tako i trgovački zakon daju anovima nadzornog odbora veliku važ- st i moć, a dakako i odgovornost. Prije- je zato nužno, da se u nadzorni odbor aju ljudi vješti peru i računu, jer je ito, da samo onaj može nadzirati tudji d, koji ga sam umije provesti. Baš zato, su članovi nadzornih odbora kod na- zadruga u velikoj većini slabo vješti družnim poslovima, dolazi često do pri- žbi, da ti odbori ne vrše svoje dužnosti. d bi u svakom nadzornom odboru bio rem po jedan član, koji bi svršio blagaj- ki tečaj, onda bi djelovanje nadzornih odbora bilo posve drugčije, savjesnije i točnije. A do toga treba da dodje, jer će to biti samo na korist zadruga, i poticalom pojedinim blagajnicima, da što većim ma- rom i točnošću vrše svoje dužnosti.

Zadrugar: E, brate blagajničke, baš mi je milo, da sam te glede te stvari i za- molio za uputu. Moram ti iskreno reći, da sam se skanjivao primiti čast člana nad- zornog odbora, jer sam u sebi ćutio, da nijesam sposoban za tu službu, da mi ne- dostaje potrebno znanje i vještina. Ali, kad sada znadem, da se na blagajničkom te- čaju mogu izvježbati za tu službu, odmah ću se prijaviti za polazak ovogodišnjeg blagajničkog tečaja, pa se nadam, da će me primiti.

Blagajnik: E, ta ti valja! — Ova mi se tvoja odlučnost veoma svidja. Bilo bi dobro, da te u tome mnogi naslijede. — Preporučam ti od srca, da svakako odeš na ovogodišnji blagajnički tečaj, a uvjeren sam već unaprijed, da ćeš biti primljen i da ćeš se rado sjećati na časove, koje ćeš proboraviti u našem lijepom Zagrebu — medju svojim drugovima zadrugarima, ja- čajući svoj um i srce dobrom i korisnom naukom!

Zadrugar: Dao Bog da bude tako! Nego vrijeme je već poodmaklo, pa mi se požuriti kući, a ti, brate blagajniče, ostaj z Bogom!

Blagajnik: Zdravo pošao! Samo te molim, da prije nego što odeš na blagaj- nički tečaj, dodješ još jednom k meni, da te u što šta uputim. Bit će ti od koristi u Zagrebu.

Zadrugar: O, hvala ti unaprijed! — Laku noć!

Blagajnik: Bog te pratio!

Bilješke i vijesti.

† **Dr. Ivan Banjavčić.** Daleko od svoje domo- vine, u lijepom Heidelbergu, glasovitom lječilištu njemačkom, umro je dne 7. listopada dr. Ivan Ba- njavčić. U Heidelberg otputio se, da potraži lijeka protiv raka na jeziku, koji se prije godinu dana kod njega pojavio.

S njim je nestalo iz našeg javnog života lič- nosti, koja je svojim nesebičnim djelovanjem ste-

kla opće priznanje i simpatije. Ozbiljan, radin, poštivao je svačije mnijenje, a svoje je zastupao uvijek razlozima, nikada strašću. Ali je naročito bio nesebičan prijatelj sirotinje. Ni onda, kad je svojim rukama zaradio lijep imetak, nije zaboravio, da je on bio nekad siromak, te je podpomagao svakoga, koji se za pomoć na njega obratio. Mnogo je siromašne djece školovao na svoj trošak, te ih postavio na vlastite noge.

Dr. Ivan Banjavčić rodio se g. 1843. u Bariloviću kraj Karlovca kao sin seljačke obitelji. Posvetiv se pravnim naukama nastanio se kao odvjetnik u Karlovcu, gdje su ga doskora najviše tražili. No on je svoje sile posvetio i razvitku grada Karlovca, pa je njegovim nastojanjem sagradjeno kupalište na Korani, a kasnije električna centrala na Kupi kod Ozlja. Bio je dugi niz godina karlovačkim načelnikom, a od g. 1887.—1907. i karlovačkim saborskim zastupnikom. I kao političar i kao čovjek uživao je dr. Banjavčić riedak ugled u javnosti.

Mrtvo tijelo pokojnika prevezeno je iz Heidelberga u Karlovac, te tamo svečanim načinom dne 14. listopada pokopano.

Životni svoj rad okrunio je svojom oporukom, po kojoj osim nekih manjih zapisa ostavlja sav svoj imetak *Družbi* sv. Ćirila i Metoda i Matici Hrvatskoj po polovici. Taj se imetak cijeni na 300.000 kruna.

Slava dru. Ivanu Banjavčiću.

Sjednica upravnog odbora skupine zagrebačko-varaždinske hrvatskih seljačkih zadruga obdržavala se dne 14. listopada o. g. u Zaboku u prisutnosti odbornika gg. dra. Ivana Gjuranca, Jurja Čveka, Franje Korena, Stjepana Škreblina te izaslanika centrale gg. Ede Markovića, tajnika Središnje sveze i Dragutina Ružića. Izvješće izaslanika centrale o radu i stanju ovopodručnih zadruga u g. 1913. saslušano je najvećom pozornošću, te je nakon nekih razjašnjenja primljeno na znanje. Nato je ustanovljen dnevni red za ovogodišnji zbor ove skupine. Taj se nalazi na prvim stranama današnjeg broja. Budući da još ima zadruga, koje nisu pristupile u Središnju svezu, pretresalo se na sjednici pitanje, koje bi se mjere imale poduzeti, da i ove zadruge pristupe u svezu. Nakon živahnog raspravljanja, u kojem su učestvovali svi prisutni, zaključeno je, da se te zadruge na svojim glavnim skupštinama još jednom pozovu po izaslanicima centrale, da pristupe u svezu, a ujedno da im se tom prilikom rastumači svrha, i zadaća sveze. Ne pristupe li ni na taj poziv, neka se zamoli centrala, da prekine svaku svezu s ovim zadrugama. Vel. gosp. Čvek predlaže, da se 1. na svezadružne skupštine pripuštaju samo izaslanici zadruge; 2. da se više ne obdržavaju prigodom svezadružne skupštine zajednički objedi, odnosno večere. Odbor te prijedloge prima uz dodatak, da se za goste na svezadružnoj skupštini priredi posebno mjesto. S velikim je zanimanjem pretresan prijedlog g. Čveka, da zadružne skupine pozovu svoje područne zadruge, da njihovi zadrugari suradjuju u Hrvatskom Udrugaru, jer će samo na taj način list postati pravim organom zadrugarstva. Taj je prijedlog prihvaćen uz dodatak, da uredničtvo lista pozove zadrugare na suradnju posebnom okružnicom u listu. Prijedlog vel. gosp. Čveka, da se zamoli centrala, da od čistog dobitka iseljeničke poslovnice odredi neku svotu za izlete zadrugara iz zaostalih naših gospodarskih krajeva u naprednije, a ujedno neka Središnja sveza zamoli i kr. zem. vladu, da takve izlete novčano podupre, prima se. Na pitanje g. Korena, kako misli centrala provesti osiguranje stoke, daje g. Marković nužna razjašnjenja.

Sjednica upravnog odbora skupine ličko-riječke hrvatskih seljačkih zadruga sazvana za dne 18. listopada u Ogulin nije mogla stvarati pravovaljane zaključke, jer su joj prisustvovali samo odbornici gg. David Marinić i Lijat Pribanić, dok su kao izaslanici centrale bili prisutni gg. Edo Marković i Dragutin Ružić. Budući da je skrajnje vrijeme, da se ovogodišnji zbor održi naročito radi pravilima propisane obnove skupinskog odbora, preporučili su prisutni, da Središnja sveza u svom djelokrugu sazove zbor s naprijed označenim dnevnim redom.

Sjednica upravnog odbora bjelovarsko-križevačko-požeške skupine hrvatskih seljačkih zadruga obdržavala se dne 20. listopada u Sunji u prisutnosti odbornika g. Tome Jalžabetića, Petra Vudia, Mije Lamota, Milana pl. Marekovića i Antuna Gjukića, te izaslanika centrale gg. Ede Markovića i Dragutina Ružića. Izvještaj izaslanika centrale g. Ružića o stanju i radu ovoskupinskih zadruga primljen je na znanje. Nato je ustanovljen dnevni red za ovogodišnji skupinski zbor, kako je naprijed označen. Na prijedlog g. Lamota izjavljuje se g. Jalžabetić spremnim prikazati način gospodarenja u gjurgjevačkom kraju učesnicima zbora. Budući da još ima na području ove skupine 13. zadruga, koje nisu pristupile u svezu, pretresano je pitanje, koje bi se mjere imale poduzeti, da i ove zadruge pristupe u svezu. Nakon vrlo živahnog raspravljanja prihvaćen je zaključak sa svim glasovima osim g. Lamota, da se ovim zadrugama na budućim glavnim skupštinama rastumači svrha i zadaća sveze i da ih se pozove na pristup. Na pristupe li na taj poziv, da se preporuči centrali, da prekine svaku svezu s njima. Predsjednik Jalžabetić predlaže, da i zadrugari suradjuju u listu, a na suradnju neka se pozovu posebnom okružnicom. Taj se prijedlog prihvaća. Razloživši potanko

koje bi koristi donio osnutak tvornice ulja iz koštica bundeva u Gjurgjevcu, predlaže g. Jalžabetić, da se zamoli Središnja sveza i centrala, da taj osnutak podupru. Prijedlog se prihvaća. Osobito je živahno pretresano pitanje izaslanja zadrugara iz naših zapuštenijih gospodarski krajeva u naprednije, pa je konačno prihvaćen prijedlog g. Vudia, da se pozove Središnja sveza, neka se interesira, kod kojih bi zadruga u zapuštenim krajevima zadrugari bili voljni izaslati svoju djecu na naprednija gospodarstva i uz koje uvjete, a s druge strane, da se kod zadruga u naprednijim krajevima interesira, koji bi valjani gospodari htjeli primiti ovakvu djecu na svoja gospodarstva i uz koje uvjete. Na temelju primljenih podataka imalo bi se onda poduzeti nužni koraci. O ovom će prijedlogu biti još govora u našem listu. Zatim se je pretresalo pitanje kako bi se podignuo saobraćaj između zadruga i nadležnih skupina, a s druge strane između skupine i Središnje sveze. U raspravi sudjelovali su svi prisutni, pa je iz svih mnijenja konačno poprimljen ovako stiliziran zaključak: Da bi se oživio saobraćaj između zadruga i skupina, neka se i nadalje izdaju u Hrvatskom Udrugaru kratki izrazitiji komunikeji o odborskim sjednicama, a uz to se neka pojedine točke obrade posebno po kojem odborniku. Zatim se neka pozovu sve zadruge da predlože središnjoj svezi svoje tegobe, želje i eventualne prijedloge upravljene na adresu svoje skupine. Odnosni bi se dopisi riješavali na sjednicama upravnih odbora dotične skupine, a riješenja bi se pismeno odaslala zadrugama sa strane skupine putem sveze. Od te bi se manipulacije imale izostaviti samo vrlo prešne stvari. G. Lamot zatim predlaže, da se zamoli centrala, da snizi kamatnjak u ovim teškim prilikama i da sama daje ili da posreduje kod davanja amortizacionih zajmova. G. Gjukić izrazuje želju, da se zamoli centrala, da se molbe, za koje to zadruge izrijekom traže, podnesu upravnom vijeću na riješenje. Ti se prijedlozi primaju.

Sjednica upravnog odbora virovitičko-srijemske skupine hrvatskih seljačkih zadruga sazvana za dne 23. listopada u Doljnjii Miholjac nije mogla stvarati pravovaljane zaključke, jer su bili prisutni samo odbornici gg. Andrija Sušić i Stipe Lazanin, dok su od centrale bili prisutni gg. Edo Marković i Dragutin Ružić. Budući da je skrajnje vrijeme, da se zbor održi naročito radi pravilima propisane obnove upravnog odbora, preporučili su prisutni, da Središnja sveza u svom djelokrugu sazove zbor s naprijed označenim dnevnim redom.

Nagrade blagajnicima. Temeljem zaključka upravnog vijeća Hrvatske poljodjelske banke raspisano je u 12. broju Hrvatskog Udrugara g. 1912. nagradno natjecanje u sastavljanju bilanca za g. 1912., te u tu svrhu opredjeljeno šest nagrada i to:

jedna nagrada u iznosu od	K	150.—
dvije nagrade u iznosu od	K	100.—
tri nagrade u iznosu od	K	50.—
dakle ukupno	K	500.—

Zaključkom upravnog vijeća od 26. rujna 1913. podjeljene su te nagrade ovako:

1. Maksimilijanu Juraniću, ravnajućem učitelju u Voloderu	K	150.—
2. Stjepanu Cugovčanu, seljaku, Sesvete Podravske	K	100.—
3. Juliju Gabriši, seljaku, Sveta Nedjelja	K	100.—
4. Martinu Juriću, ravnajućem učitelju, Taborsko	K	50.—
5. Filipu Goliku, opć. bilj. II., Mrkopalj	K	50.—
6. Nikoli Barberiću, seljaku, Krapje . .	K	50.—
Ukupno	K	500.—

Nova je zadruga dne 12. listopada o. g. osnovana u Hrastelnici kraj Siska. Tim se je osnutkom snizio broj članova hrvatske seljačke zadruge u Palanjku pak će i jedna i druga zadruga moći razviti življe djelovanje. Osim toga poduzete su predradnje i za osnutak hrvatskih seljačkih zadruga u Purgariji kod Zdenčine, Hampovici kod Gjurgjevca, Severinu kod Bjelovara, Antunovcu kod Daruvara i Mahičnom kod Karlovca.

Pristup u Središnju svezu, odnosno u bjelovarsko-križevačko-požešku skupinu hrvatskih seljačkih zadruga najavila je hrvatska seljačka zadruga u Sibinju.

Hrvatskoj vinarskoj udruzi u Srijemskim Karlovcima podjelila je kr. zemaljska vlada na naše posredovanje potporu od K 2.500.— za nabavu podrumarskih sprava i to tako, da će se cijela svota isplatiti u 3 godine, prve i druge godine po kruna 1000.—, a treće K 500.—.

Hrvatskoj vinarskoj zadruzi moslavačkih vinogradara u Voloderu, podjelila je kr. zemaljska vlada potporu od K 2.500.— za nabavu podrumarskih sprava, isplativu u 3 godine. Osim tog pridijelila je kr. zem. vlada toj zadruzi besplatnog podrumara.

Tečaj za učitelje analfabeta obdržavao se od 27. listopada i daljnjih dana i to samo u Zagrebu, jer se je prijavilo premalo učesnika, a da bi isplatio posebni tečaj za svaku skupinu. Tečaj je vodio poznati strukovnjak g. Franjo Anderlić. Izaslanike na taj tečaj izaslale su hrvatske seljačke zadruge u Klenovniku, Maruševcu, Velikom Jadrču, Novom selu, Knegincu, Sv. Križu-Začretju, Kraljevom Vrhu, Farkaševcu, Sunji, Bedekovčini, Klanjcu, Lugu, Leskovcu, Perušiću, Sv. Martinu pod Okićem, Radoboju, Drežniku, Gušću, Velemeriću doljnjem i Suvoju. Osim toga javilo je priličan broj zadruga, da će se na području njihovom obdržavati tečajevi za analfabete prema našim

uslovima, ali da im sada nije moguće izaslati posebnog izaslanika na tečaj u Zagreb. U slijedećem ćemo broju izvjestiti o polučenom uspjehu.

Zimske gospodarske škole. Potaknuti lijepim uspjehom dosada obdržavanih zimskih gospodarskih škola zamolile su hrvatske seljačke zadruge u Sv. Križu-Začretju, Kupčini doljnjoj i Lukovdolu kr. zemaljsku vladu našim posredovanjem, da se i kod njih održe ove zime zimske gospodarske škole, pa ima opravdane nade, da će visoka kr. zemaljska vlada ovoj molbi udovoljiti.

Nabava svinja plemenitih pasmina. Hrvatska seljačka zadruga u Taborskom nabavila je uz doprinos Putnikov jednu krmaču i jednog nerasta yorkširske pasmine.

Nabava vlašičkih ovaca. Vlašičke ovce nabavile su uz doprinos Putnikov hrvatske seljačke zadruge u:

Drežniku i to 12 ovaca i 3 ovna, Tounju 6 ovaca i 1 ovna, Mrkoplju 14 ovaca i 8 ovnova, Brinju 20 ovaca i 4 ovna i Brlogu 4 ovce i 1 ovna.

Orpingtonsku perad odonosno jaja za rasplod nabavile su uz doprinos Putnikov hrvatske seljačke zadruge u Kupčini doljnjoj, Zajezdi, Sv. Martinu pod Okićem i Majuru.

Zadrugarstvo u Dalmaciji. U jednom od prošlih brojeva spomenuli smo, da na području Dalmacije djeluju dvije zadružne centralne organizacije i to »Zadružni savez« sa sjedištem u Splitu i »Zadružna sveza« sa sjedištem u Ljubljani. Već su par godina dalmatinski zadrugari nastojali, da sve zadruge u Dalmaciji budu okupljene u jedan savez i to im je napokon ovog mjeseca uspjelo.

Dne 7. o. mj. sakupiše se u Trstu predstavnici jedne i druge centralne zadružne organizacije te uglaviše ovo:

»Zadružna sveza« u Ljubljani prestaje danom 31. oktobra 1913. sa svojim djelovanjem na teritoriju kraljevine Dalmacije, te preuzimlje na sebe dužnost poraditi na tome, da njezine članice u Dalmaciji izstupe iz njezinog članstva i pristupe u članstvo »Zadružnog Saveza« u Splitu.

Ovoj svojoj obavezi »Zadružna Sveza« u Ljubljani udovoljiti će time, što će razpustiti svoj pododbor u Splitu, ustanovljen za Dalamaciju u smislu parag. 1. zadružnih pravila, te time, što će odkazati kredit svim svojim članicama-dužnicima uz modalitet predvidjen u ugovoru.

»Zadružna Sveza« ima posebnom okružnicom o ovom ugovoru obavijestiti sve svoje dobrotvorke članice, te ih pozvati da pristupe u članstvo »Zadružnog Saveza« u Splitu i upozoriti ih na potrebu svojevremenog izstupa iz njezina članstva. Od 1. novembra 1913. unapred »Zadružna Sveza« u Ljubljani neće primati u svoje članstvo nijednu novu zadrugu u Dalmaciji i nijednoj već učlanjenoj zadruzi u Dalmaciji neće davati nikakova daljnjega kredita, te neće isto više primati nikakovih daljnjih pologa niti od učlanjenih zadruga niti od zadrugara ovih zadruga.

»Zadružni Savez« nasuprot obvezuje se primiti u svoje članstvo sve zadruge u Dalmaciji, što su učlanjene u »Zadružnu Svezu« u Ljubljani koje bi mu prijavile pristup, izim 4 koje će likvidirati.

Sveza će odkazati kredit onim članicama:

a) koje najkašnje do 31./12. 1913. ne prijave svoj pristup u »Zadružni Savez« u Splitu;

b) koje na poziv »Zadružne Sveze« za pokriće dužnoga prinosa najkašnje kroz 30 dana od dana poziva, računana unaprijed, ne pošalju u smislu zadružnoga zakona i pravilnika podpisane in bianco mjenice na dug sa svim pripadcima;

c) upogled kojih bi »Zadružni Savez« zahtjevao, da im se ova pogodnost ne prizna — a to bez obzira jesu li ili nijesu one pristupile u članstvo »Zadružnog Saveza«;

d) onim članicama, glede kojih »Zadružna Sveza« u Ljubljani dobije obavijest, da njihovo gospodarstveno poslovanje nije u podpunom redu, ili da im je kredit umanjen, a to kroz prve tri godine trajanja ovog ugovora.

Ovaj ugovor podpisali su za »Zadružnu Svezu« Dr. Pegan, Janko Jovan i Traven, a za »Zadružni Savez« Marušić, Dr. Baturić i I. Antičević.

Ovim ugovorom presati će dosadašnje trzavice, koje nijesu bile na korist zemlje i zadružnog gospodarskog napredka njena, a mjesto ovih povući će u bratsko kolo sve dobro misleće u zemlji, koji su pozvani da rade preko zadružnog života na korist naroda svoga.

Dom i svijet.

Promjene u Hrvatskoj. Odjelnim predstojnikom za unutarnje poslove (podbanom) imenovan je Mark Aurel Fodroczy, banski savjetnik. Odjelnim predstojnikom za bogoštovlje i nastavu imenovan je sveučilišni profesor dr. Stjepan Tropsch. Velikim županima imenovani su: za županiju zagrebačku dr. Teodor Bošnjak, za županiju virovitičku Ivan pl. Adamović, za županiju srijemsku Imbro pl. Hideghety, za županiju ličko-krbavsku Vukašin Milanković, za županiju modruško-riječku dr. Vinko barun Zmajić, za županiju požešku Dragan vitez Trnski.

Kolera u Hrvatskoj. Kolera je tek zadnjih dana stala nešto jenjavati, ali se još uvijek danomice javlja po koji novi slučaj. Do 25. listopada bilo je svega preko 500 slučajeva, od kojih je oko 41% svršila smrću. Osobito je harala sredinom prošlog mjeseca u mjestima Kuzminu i Adaševcima, dok je u Bošnjacima posve prestala.

Srpsko-albanski spor riješen je na opće zadovoljstvo Arbanasi su krajem mjeseca rujna stali napredovati i već zaprijetili Prizrenu, ali su energičnim postupkom srpske vojske posve potisnuti tako, da je srpska vojska prešla i na područje buduće albanske kneževine. To je skoro rodilo jednim drugim konfliktom, koji je na svu sreću uspješno riješen. Srpska je naime vlada htjela, da srpske čete ostanu u zauzetim položajima na području albanske kneževine, protiv čega je energično ustala naša monarkija. Kad je monarkija podnijela u Beogradu ultimatum i dala Srbiji rok od 8 dana. da opozove svoje čete, učinila je to Srbija i tako je spor mirno riješen. Isto je tako mirno riješen spor izmedju Turske i Grčke, pa sad ima opravdane nade, da će se na Balkan povratiti mir, koji je za razvitak tih krajeva neophodno potreban.

Atentat na palaču riječkog gubernija (vlade) izveden je u noći od 3. listopada i to na onom dijelu zgrade, gdje se nalazi arhiv. Atentat nije počinio velike štete, v ećsamo nešto oštetio zid, jer je bomba prasnula na prozoru. Čini se, da je atentat počinjen iz političkih razloga.

Katastrofa putničkog parobroda. U tužnoj povijesti pomorskih nesreća i opet je ispisana jedna stranica tragedijom, što se u noći od 9. na 10. listopada odigrala na dalekoj pučini Atlanskog oceana. Parobrod »Volturno« putovao je iz Roterdama u New-York, te se na putu zapalio. Na parobrodu bilo je preko 650 osoba, što putnika, što momčadi. U pomoć je parobrodu priteklo 10 drugih parobroda, ali se sa spasavanjem moglo početi tek kad se je silna bura nešto slegla. Ipak je poginulo oko 150 osoba. Medju putnicima bilo je mnogo iseljenika iz naše monarkije, pa nema sumnje, da je i iz naše domovine bio koji putnik.

Hrvatska zadružna banka za Bosnu i Hercegovinu

javlja nam, da zemaljska bosansko-hercegovačka vlada treba mnogo radnika za zemaljske rudnike.

Najmanje plaćeni radnik t. zv. vozač imade dnevnicu od K 2.40, ali kako se svi poslovi daju u akord, može ako je iole radin zaslužiti i više, nu ako na akordu zasluži manje od gornje dnevnice, isplaćuje mu se svejedno najniža dnevnica od K 2.40.

Za sve ostale radnike uredjene su nadnice po kategorijama, koje su kod rudarskih radnika obične. Oženjeni radnici dobivaju stan sastojeći se iz jedne sobe, kuhinje i smoćnice, te imade staju i baštu, a za sve to se plaća mjesečno K 5, dok neoženjeni imadu zajednički stan besplatno.

Svi radnici su članovi zemaljske bratinske blagajne, te su kao takovi osigurani proti bolesti i nemoći.

Prijave prima Hrvatska poljodjelska banka u Zagrebu i Hrvatska zadružna banka za Bosnu i Hercegovinu u Sarajevu.

List izlazi svakoga prvoga u mjesecu. — Pretplata mu je za cijelu godinu zajedno s poštarinom K 1·—. Rukopisi se ne vraćaju. — Za oglase plaća se pristojba prema cjeniku. — Kod višekratne uvrzdbe daje se popust.

HRVATSKI UDRUGAR

LIST ZA UDRUGARSTVO I NARODNO GOSPODARSTVO.

Odgovorni urednik: JOSIP CVETKO.

Pretplate i pristojbe za oglase plative su i utužive u Zagrebu. Uredništvo i uprava: Zagreb, Preradovićeva ulica br. 5, I. kat, zgrada Hrv. poljodjel. banke. — Vlasnik i izdavatelj: Hrvatska poljodjelska banka u Zagrebu.

God. VIII. Zagreb, 1. prosinca 1913. Broj 12.

Čestit Božić!

Bliža se veliki čas Hristova narođenja, čas koji ulijeva posebnu vedrinu u našu dušu, koji nas napunja posebnim osjećajima. Duh nas ljubavi njegove zagrijava, svi osjećamo veličinu misli, koja je po njemu zašla u čovječanstvo i sve ga više osvaja.

U te se dane ćutimo više nego ikada velikom porodicom u ljudskom društvu, u kojem su svi ljudi braća, i u kojem svak treba da pazi na dobro svojeg iskrnjeg, kao i na svoje.

Veličajna misao zajedinstva čitavog čovječanstva i zaštita slabijih pred onima, koji ne mogu da vide, da je bratsko zlo njihovo zlo, jer su im oči zastrte debelom mrenom, to su one čarobne sile, koje pokreću i naše zadrugarstvo, koje i nije drugo nego praktično kršćanstvo, oživotvorenje velike misli o ljubavi bližnjega.

Zato i naše zadruge gledaju u Božić kao u svoj naročiti zadrugarski praznik, kao u dan, kojega je sinulo veliko svjetlo, koje nas vodi u našem zadružnom djelovanju.

Samo golema ljubav kadra je da iz našeg zadrugarstva stvori silu, koja će biti moćan zaštitnik našeg malog čovjeka, našeg seljačkog svijeta, kojemu je sav naš rad i namjenjen. Samo ona je kadra, da nas sve, koji smo zadrugari, i u našim zadrugama kao temeljnim jedinicama naše zadružne organizacije i u našim većim tijelima spoji u jednu jaku nerastavnu vojsku. Samo po velikoj ljubavi za našu slabiju braću zaboravit ćemo na slabosti njihove, da ih uzmognemo dignuti do sebe; samo po njoj naučit ćemo se samopožrtvovanju i zalaganju za iskrnjeg svojeg; samo po njoj razumjet ćemo Onoga, koji se žrtvovao za čovječanstvo ljubavi radi.

Narodjenje Kristovo se bliža! Približimo se i mi ovim našim zadrugarskim praznikom za korak bliže idejalima (uzorima), dignimo se visoko nad sitne razlike, koje smo silom stvorili med sobom. Obujmimo toplom svojom ljubavlju svoju zadrugu, to živo tijelo naše, da po njoj uzmognemo razviti onu djelatnost, koja joj je namijenjena! Onda ćemo moći da si vesela srca iz pune duše bratski, dubokim osvjedočenjem dovikujemo:

Sretan Božić!

Dr. Mirko pl. Antolković.

Nekoliko uputnih riječi o zakonu od 6. travnja 1906. o nužnim prolazima.

Hrv. seljačka zadruga u Mihovljanu zastupana po svom blagajniku iznijela je na posljednjoj svezadružnoj skupštini prijedlog: »Da se kr. zem. vlada zamoli, da bi temeljem § 42. zakona od 6. travnja 1906. o nužnim prolazima izdala naredbu na sve kr. kot. sudove, da u svakom slučaju kod primanja tužbi radi smetanja posjeda vazda prije sasluša dotičnu stranku, da li se tužba odnosi na prijepor glede poljskoga puta, pak u jesnome slučaju, da dotičnu stranku bez svakoga sudbenoga uredovanja odmah upute na postupak po zakonu od 6. travnja 1906. o nužnim prolazima.

Nadalje, da isto takovu naredbu kr. zem. vlada izda na sve političke oblasti, koje će biti dužne to uredovanje preduzimati i zakonito provesti.«

O tome prijedlogu raspravljalo se na sastanku zadrugara održanom dne 27. kolovoza 1913. u Brodu na Savi, te bje stvoren zaključak, da se putem naših zadružnih organizacija dade zadrugarima nužna uputa.

Ovaj zaključak stvoren je radi toga, jer obrazloženje, koje je Hrv. selj. zadruga u Mihovljanu navela u opravdanju svoga prijedloga, a zatim one misli, koje su iznešene od nekih zadrugara-ratara za potkrijepu prihvata toga prijedloga, bijahu dokazom, da se naš narod nije upoznao sa ustanovama zakona o nužnim prolazima, makar je u prvom redu taj zakon namijenjen baš našem rataru.

Da nepoznavanje toga zakona po našim zadrugarima donekle odstranimo, donašamo u smislu gore navedenog zaključka ovo nekoliko uputnih riječi o tom zakonu.

Prije toga zakona mi u našoj domovini nismo imali zakonskih ustanova, kojima bi se normirala susjedna prava, a ipak priroda sama upućuje jednu nekretninu na drugu.

Ova velika zakonska praznina, koja kao neprirodna nije smjela ostati, a povrh toga žalibože u mnogim i mnogim slučajevima manjkavo provedene diobe zadružnih nekretnina, zatim neshodno provedena razvrgnuća zajedničkih nekretnina, uslijed kojih je ostalo u našeg naroda dosta nekretnina bez nužnih prolaza, a u drugu ruku ona nesretna navika našega naroda, koji će — ako mu je cestom ili drugud odredjenim pravcem ići samo nekoliko koračaja dalje — radje će ići i po volji preko tudje nekretnine, makar i činio štetu, to uredjenje ovih narodno gospodarskih prilika, bolje neprilika, naših seljaka ratara izazvalo je ovaj zakon.

Nu sada, gdje ovaj zakon stoji na snazi, gdje je zakonodavac u svom obrazloženju u očigled zbiljnih potreba našeg naroda izjavio nadu, da će se taj zakon nedvojbeno u slučajevima potrebe smjesta prvotno upotrebljavali, to uza sve to povrijedjena stranka i u takovim slučajevima nesuglasice ili povrede prava poljskog puta i prolaza ne traži povedenje postupka po zakonu o nužnim prolazima, već traži po zakonu od 8. svibnja 1890. kod nadležnog kot. suda povedenje postupka radi smetanja posjeda.

A koje su posljedice toga? Posljedice su ove, da kr. kot. sudovi, koji u takovim zatraženim slučajevima, gdje se isključivo radi i raditi može o pretresu i o dokazu posljednjega faktičnoga posjeda i zbiloga se smetanja, izreknu privremene sudačke odluke, koje se stežu na obranu i povratak smetana posjeda i da upućuju podlegavšu stranku, koja nuždan prolaz treba, ili koja želi da se suvišan prolaz dokine, da se obrati po zakonu od 6. travnja 1906. o nužnim prolazima na nadležnu upravnu oblast. A zatim daljne po-

sljedice su još i ove, da ovakove privremene sudačke odluke, uslijedivše na temelju sudbenog postupka, prouzrokuju nadvladanoj stranci ogromne troškove (očevid po sudu na licu mjesta, biljezi, eventualna zastupanja po odvjetnicima, pristojbe svjedocima, eventualno mjerničkim vještacima), koji troškovi beziznimno u svim takovim slučajevima, daleko nadmašuju korist, koju stranka može imati od takove privremene sudačke odluke.

Mi zato, obzirom na pravno načelo, da nitko sebi samom ne smije pravo krojiti, već da ima, ako je povrijedjen u svom pravu, tražiti zaštitu u oblasti zato zakonom postavljenih, ne možemo dosta naglasiti našim zadrugarima, da ako oni trebaju nužni prolaz preko tudjega zemljišta, neka si ga sami ne prisvajaju, a tako i ako tko vrši od prije prolaz preko njihovog zemljišta, makar i taj prolaz bio neprikladan pače i suvišan, neka opterećeni sami ne brane takav prolaz, jer u svim takovim slučajevima tko uzradi protivno, učiniti će se krivcem smetanja posjeda, te smetani može kod suda po zakonu o smetanju posjeda tražiti zaštitu svoga prava posjeda.

U svim takovim slučajevima preporučamo našim zadrugarima, da se oni molbom obrate na opć. poglavarstvo u području kojega se nalaze nekretnine, da se povede postupak po zakonu o nužnim prolazima, a molitelji s takovim zahtjevima, opravdanim iz narodno gospodarskih razloga, mogu biti sigurni, da će im zahtjevi biti uvaženi, j e r t a s i g u r n o s t l e ž i u o k v i r u u s t a n o v a t o g a z a k o n a, d a u r a s p r a v u u t a k o v i m s t v a r i m a u t j e č u l j u d i i z n a r o d a.

Zakon bo naročito odredjuje, da je za raspravu zahtjeva stavljenih po ovom zakonu nadležan »o p ć i n s k i o d b o r z a u r e d j e n j e n u ž n i h i z a d o k i n u ć e s u v i š n i h p r o l a z a.«

Po zakonu ovaj se odbor sastoji od općinskog bilježnika kao predsjednika i d v i j u o p ć i n s k i h p o s j e d n i k a k a o o d b o r n i k a.

Predaleko bi nas vodilo, da ovdje raspravljamo o tom, tko od općinara posjednika uopće može biti odbornikom, a tko je od ove službe isključen, a napose pako tko od odredjenih odbornika može biti odbornikom u pojedinom slučaju. Samo ćemo ipak naglasiti, da je taj općinski odbor po zakonu raspravni sud, vrsti mirovnog suda i da imade biti po zakonu sastavljen iz suseljana stranaka, koje se parbe, jer samo takovi dobro poznavaju dotične gospodarske prilike i mjesne odnošaje, da mogu na pitanja, koja se po zakonu na njih stavljaju, jasnim odgovorom stvari poslužiti.

Nedvojbeno, da na pitanja: treba li na prošnju molitelja prolaz odrediti ili ne treba; zatim, ima li se prolaz preložiti, jer je neprikladan ili ima li se prolaz dokinuti, jer je suvišan; i napokon na zaključak odbora, da se u buduće ima prolaz dati; je li je pravedno, da se dade i ako se ima dati, kolika da se dade opterećeniku odšteta za prolaz, tko će to imati trpiti; to će na sva ta pitanja, koja su samo gospodarske naravi, moći najzdraviji sud dati suseljani, posjednici.

Čim općinski odbor za uredjenje prolaza dovrši raspravu zahtjeva jasnim odgovorom na pitanja u gornjem smislu, to je za sva ostala rješenja nadležna u prvoj molbi kotarska oblast, u drugoj molbi županijski upravni odbor, a u trećoj i posljednjoj molbi kr. zemaljska vlada.

Nezadovoljna stranka može se protiv odluke prve i druge molbe poslužiti utokom odnosno prizivom, kojega valja predati kod oblasti prve molbe odnosno kod općinskog poglavarstva u neproduljivom roku od 8 dana, računajuć od dostave napadane odluke. Sam dan dostave ne računa se u rok, a ako je pravni lijek pre-

dan putem pošte, smatra se danom predaje onaj dan, kada je utok ili priziv predan na poštu.

Već smo gore naglasili, da po ovom zakonu postupa nadležna upravna oblast samo na molbu stranaka predanu kod opć. poglavarstva, u području kojega se nalaze nekretnine, koje nužno prolaz trebaju ili nekretnine, za koje se neprikladan prolaz preložiti odnosno dokinuti imade.

Molbi, u kojoj se imade naročito naznačiti ime, stalež i prebivalište vlasnika ili posjednika nekretnina, valja priložiti ovjerovljene gruntovne izvadke sa oznakom gruntovnih odnosno katastralnih čestica, o kojima se radi uz naznaku vrsti njihovog obradjivanja; zatim položajnim nacrtom imade se označiti pravac prolazu, sa točnim opisom vrsti prolaza; i napokon se imadu navesti razlozi, radi kojih se zahtjev stavlja.

Predmetom ovakovih molba za povedenje postupka po ovom zakonu može biti:

a) da se odredi nuždan prolaz preko tudjih nekretnina;

b) da se postojeći prolaz dokine kao suvišan;

c) da se postojeći prolaz kao neprikladan preloži;

d) da se postojeći prolazi proglase nužnim, odnosno proglasi dozvola za proširenje već postojećeg prava prolaza.

Na a). Dva su uvjeta, o koje zakon veže mogućnost odredjenja nužna prolaza:

1. da se sa dotičnom nekretninom ne može redovito gospodariti, jer nema sa javnom putnom mrežom nikakove ili barem nedovoljne putne sveze;

2. da će odredjenjem nužnoga prolaza donijeti dotičnoj nekretnini, koja ga treba, veću korist, nego li što će biti šteta, koja bi od tuda nastala po nekretninu, preko koje se prolaz ima dozvoliti.

Posve je pravo, da primjena ovog zakona ovisi o razmjerju koristi gospodujućeg spram šteti služećeg zemljišta.

Bilo bi protivno javno pravnom načelu, kada bi se tudja vlastnost ograničavala u pojedinačnu korist — kada nebi time do izražaja došla javna korist, po kojoj je ograničenje vlasnosti dozvoljeno u svrhu, da se privedenjem o sebi ležećih čestica u putnu svezu povisi zemaljska proizvodnja i povisi tako porezna snaga državljana. Ovo potonje ne bi se dogodilo, nego bi se pače protivno zbilo, kada bi odredjenjem prolaza preko tudjeg zemljišta šteta po takovog vlasnika nadmašivala korist po vlasnika koji za svoje zemljište prolaz traži.

Uza sve to imade zakon istaknutih slučajeva, kada se nužni prolazi dozvoliti ne mogu.

Ovi jesu:

1. preko takovih nekretnina, koje se iz javnih obzira ne mogu upotrebiti kao prolaz, o čemu samo kr. zemaljska vlada odlučiti imade, da li takovi javni obziri postoje;

2. kroz zgrade ili obrtne gradjevine;

3. kroz ogradjena kućna dvorišta;

4. kroz ogradjene zvjerinjake;

5. tko sa prolazom hoće da postigne samo udobniju svezu.

Na b. — Skoro istom mjerom, kojom je nuždan prolaz potreban, je suvišan prolaz sa gospodarskog gledišta po zemljište štetan, pa zato zakon daje mogućnost dokinuća štetnog prolaza.

Kada se prolaz imade smatrati suvišnim, na to nam daje zakon odgovor, kad veli, da je svaki onaj prolaz suvišan, ako gospodujuće nekretnine za istu gospodarsku svrhu imade prikladniji prolaz, ili imade drugi prolaz iste vrijednosti, koji čini manje štete; ili ako postoji javan prolaz iste vrijednosti.

Na c. Zakon ne označuje pobliže, koji se prolaz imade smatrati neprikladnim. Od slučaja do slučaja imat će općinski odbor u svakom pojedinom slučaju, jeli

je prolaz neprikladan i kamo se imade preložiti, dati svoje mnijenje.

Kod podavanja toga mnijenja imadu općinski odbor voditi ovi glavni razlozi, da se prolaz kao neprikladan preloži, da ovo preloženje ne smije biti na štetu za ovlaštene nekretnine, i da ovo preloženje za služeće zemljište bude prikladnije n. pr. prolaz siječe sredinu služeće zemlje, dok bi se na gospodujuće zemljište moglo sasvim dobro doći, kad bi prolaz vodio rubom zemlje.

Nu obzirom na jasnoću zakona ne trebamo posebice isticati, da se ne može tražiti, da se neprikladan prolaz preloži na tudje zemljište — najme zemljište treće osobe — preko kojeg do sada takova prolaza nije bilo.

Na d. Tu se dakle ne radi o tom, da se navodni prolaz istom odredi, već da se postojeći prolaz proglasi nužnim putem. Takovo rješenje upravne oblasti izazivlje se radi toga, da se takav prolaz proglašen nužnim izuzimlje ispod uporabe ustanova općeg gradj. zakona, a u slučaju spora sudovanju pred sudovima.

U opće po jasnoj ustanovi § 42. rečenog zakona u svim slučajevima, gdje je upravna oblast uredovala i riešavala prepore o posjedu, o načinu izvršivanja, o uzdržavanju već od prije postojećih prolaza; zatim gdje je upravna oblast označila prolaze kao nužne, riešavala posjedovna svojatanja suvišnih i preloženih neprikladnih prolaza; u svim takovim slučajevima kao i možda nanovo nastalim preporima i u inim sporovima isključeno je svako sudovanje sudova po zakonu od 8. svibnja 1890 o postupku u slučajevima smetanja posjeda, nego potpadaju pod uredovanja upravnih oblasti po ovom zakonu.

Gnojenje vinograda.

Vinova loza ostaje na jednom te istom mjestu cio svoj život. Uslijed toga iscrpljuje jako tlo. Kad bi se loza prepustila sama sebi, da se ne obradjuje, prestala bi roditi i napokon bi propala. Tomu se svemu predusreće pomnim obradjivanjem, a pogotovo valjanom gnojidbom.

Trs oduzimlje tlu ova hraniva: kalij, dušik i fosfornu kiselinu. U drvetu i rozgvama ima najviše k a l i j a, u zelenim dijelovima trsa, kao mladicama, lišću i viticama, d u š i k a, a u grožđju f o s f o r n e k i s e l i n e. Prema tomu ovo su najvažnija hraniva ne samo po trs, nego i po drugo gospodarsko bilje. Kad čovjek njih pozna, znati će i samu gnojidbu shodno udesiti.

Trs se gnoji raznim gnojem, i to stajskim, mješancem i umjetnim gnojem. Stajski gnoj, a pogotovo govedji, koji je oko godinu dana star, najbolji je za vinograde. U njem ima svih napomenutih hraniva, koja su mu nužna, a s druge strane on popravlja tlo tim, što se lakše ugrijava, što je rahliji, a to sve doprinaša, da loza bolje uspjeva. U zrelom stajskom gnoju ima u 1000 dijelova ili kilograma 710 kilograma vode, 234.2 organske tvari, 44 pepela, 5.8 dušika, 3.0 kalija i 3.0 fosforne kiseline.

I gnojem se mješancem gnoje vinogradi. On se priredjuje od raznih otpadaka u gospodarstvu. Ako je u mjestu tvornica, tad se i razni odpadci iz nje miješaju s onim prvima, pokrivaju se zemljom i polijevaju gnojnicom. Preko godine neka se barem 2 puta premiješaju, i opet gnojnicom poliju. U vinogradu samom, neka načine vinogradari od rozgva mješanac. Rozgve se sasijeku, slože na rpu i puste, da se osuše. Poslije toga pokriju se zemljom i poliju više puta gnojnicom. I drugi se odpadci u vinogradu upotrebljuju za gnoj mješanac, kao: mladice, lišće i vitice. Pri tom se pazi, nijesu li možda bolestima zaraženi, u kojem se slučaju spale, a pepeo se po vinogradu razaspe.

Vinogradi se gnoje i u m j e t n i m g n o j e m, koji se sve više i više upotrebljava. Kao umjetni gnoj uporabljuje se 40% kalijeva sol, čilska salitra, amonijeva sol, superfosfat i Thomasova drozga. Ako je neki vinograd bio već od davna gnojen,

se neka uzme za jedno jutro, i to s je- : 120 kg. kalijeve soli, 350 kg. Thoma- : drozge, ili rano u proljeće mjesto nje –350 kg. superfosfata. Izim ovih gno- valja s proljeća dati još 175 kg. amo- ve soli. Na pjeskovitom se i iscrplje- ı tlu preporuča kalijeva sol, dok je na astom redje treba. Kad je vinograd nojen stajskim gnojem, nije nužna pr- godina kalijeva sol. Na laporastom se preporuča mjesto amonijeve soli 120 čilske salitre, jer amonijeva sol zna ızročiti, da lišće na trsu požuti. Uz ski gnoj preporuča se svako tlo 120 do kg. po jutru superfosfata. Osim ovih jiva upotrebljuju neki i Thomasovu zgu, i to 300—400 kg. po jutru.

Jmjetnim se gnojem gnoji ovako: 50 do m. oko trsa u okrugu, otkopa se 10 cm oko zemlje. U taj se okrug posiplje ıolično toliko umjetnog gnoja, koliko na otpada, obično 1—2 šake. Posijani se j u okrugu sa zemljom prekopa i za- e iskopanom zemljom. Osim ovako- ; gnojenja, može se umjetni gnoj oko ı u okrugu od 50—80 cm. posijati, a na- toga lopatom ili motikom potkopati. im se postupkom uštedjuje kopanje u ugu jama, a i posao gnojenja obavlja nnogo brže.

Thomasovom se drozgom mora gnojiti seni, jer se ona teško rastvara, dok se ostalim gnojivima gnoji s proljeća.

J vinogradu se gnoji razno. Neki gnoj cijeloj površini rastresu i tad ga potko- ı. Ovakovo je gnojenje najbolje, jer su slojevi tla pokriti gnojem, koji, kad se kopa, lako se rastvara uslijed zimske ge, a tad otopljenu hranu prima žilje, e se u rigolanom tlu širi nekoliko cen- etara ispod površine tla. Takovom se jidbom osobito razvijaju rozgve i ždje, što je pokusima u kr. gospodar- m učilištu u Križevcu ove godine do- ano.

Drugi opet otkapaju zemlju oko trsa na cm. široko u podobi okruga ili četve- uta i to. kojih 20 cm. duboko. U taj okrug metnu gnoja i zagrnu ga zemljom. Ovakova gnojitba nije pokusom pokazala ono, što je navedeno kod prijašnje, jer je rozgve i grождje daleko u razvoju za- ostalo, a lišće je prije otpalo, dočim je kod prve još i sada na trsovima.

Treći opet kopaju medju redovima jar- ke, kojih 20—30 cm. duboke i 50 cm. ši- roke, te ih ispunjuju gnojem. Ovakovom se gnojitbom potroši mnogo gnoja, na ko- jem uopće vinogradari oskudijevaju, pak se radi toga samo tu i tamo izvadja. Osim toga zakopa li se gnoj preduboko, što se često i dogadja, ne rastvara se, i ako se rastvori, odplavi se u donje slojeve tla, gdje u opće nema žilja, pak je tim ta hra- na za trs izgubljena.

Toga radi neka se vinogradi gnoje ona- ko, kako se gnoje i oranice.

Stajskim se gnojem gnoji obično u je- seni, a ne s proljeća, jer je nužno, da se hraniva preko zime otope, koja tad žilje crpi iz tla i dovadja ih u trs. Tko gnoji u proljeću, opazit će djelovanje gnoja istom u budućoj godini, a osim toga će i to po- spješiti, da će se bujno razviti korov ili drač. Gnojnicom se gnoji tečajem cijele godine, jer su u njoj hraniva već rastop- ljena.

Osim stajskog gnoja rabe neki i **zele- nu gnojitbu**. U vinogradu se zasiju u proljeću, t. j. koncem travnja sočivnjače kao: bob, lupina, grašak ili grahorica. Kad je jedna od njih u najljepšem cvatu, za- kopaju se, i tim je tlu podano mnogo du- šika, jer su ga te biline izravno primile iz uzduha.

Hoće li vinogradar obilno gnojiti vino- grad, tad je na jutro nužno oko 800 q. zre- log stajskog gnoja. Srednje se gnoji s 600 q., a slabo sa 300 q.

Vinogradi se gnoje koncem treće godi- ne. Neki preporučaju gnojiti svake godi- ne, ali pomalo. To je mnijenje sasma is- pravno, jer se jedne godine oduzme tlu obilnom berbom više, a druge manje hra- ne. Dogadja se baš radi toga, da u trećoj ili četvrtoj godini trs upravo oskudijeva

na hrani. Gnoji li se svake godine pomalo, trs će se jednolično hraniti, a uslijed toga će i jednolično roditi. I. R.

O vinskoj statistici.

Svakome je poznato, da se danas o svemu račun vodi; popisuju se ljudi, popisuje se blago a bilježi se svake godine koliko je rodilo priroda, voća ili vina. Nauka, koja iz tih brojeva proučava stanje jednoga naroda, zove se statistika.

Mnogi je gospodar u jesen opazio, da dolaze u vinorodne krajeve zemaljski činovnici, koji pobiru uzorke naravnoga mošta i vina. Mnogi je vrućoglavić odmah pomišljao na nove poreze a nije se dosjetio, da treba voditi i račun o vinskoj produkciji u našoj domovini; treba znati kakova vina gdje rode, gdje su bolja a gdje gora vina i kakova su naravna vina u raznim krajevima. Već više od deset godina sabiru se tako naravni moštovi i naravna vina kod naših gospodara u svrhu vinske statistike. Mošt se šalje u zemaljski zavod, gdje se nakon što je provrio, kemijski istraži. Tom kemijskom analizom dobiju se brojevi, koji pokazuju količinu pojedinih sastojina u naravnim vinima. Svi ti brojevi čine takozvanu vinsku statistiku. Prema tako dobivenim analitičkim brojevima prosudjuju se druga vina, koja dodju na analizu kemičaru i vinskom povjerenstvu. Dodje li na primjer vinskom povjereniku neko vino na analizu, za koje se tvrdi, da je »Bukovačko od 1912.« tada se ovo vino kemijski analizira a brojevi dobiveni takovim ispitkivanjem prispodobe se sa analizama bukovačkih vina, koja su godine 1912. službeno oduzeta od vinogradara i analizirana. Za godinu 1912. znade se, da su vina bila veoma kisela; analize nam kažu, da su imala kiseline kojih 10 promila — (t. j. 0.1 postotak); imade li ispitno vino manje kiseline a uz to se ne slažu ni druge sastojine (kao n. pr. ekstrakt, alkohol itd.) tada se može sumnjati, da to vino doista odgovara označenom nazivu. Upravo radi toga nije svejedno kako i gdje se oduzimaju uzorci mošta u jesen, glavno je, da se uzorci mošta uzimaju u jeseni tako, da se dobije poprečno t. j. takovo vino, koje je najsličnije tipu onoga kroja, gdje je uzorak oduzet. Naravno, da je to često mučna stvar, za koju treba spremnog stručnjaka. Nije dobro prepuštati uzimanje uzoraka ljudima, koji ne shvaćaju važnost vinske statistike.

Što imade više istraženih uzoraka iz nekoga kraja, to je bolje — jer se dobije bolja slika o sastavu nekih vina. Za to se uzimaju uzorci mošta i kod seljaka i kod vlastelina, dakle iz loših i dobrih vinograda te od gorih i boljih vrsti loze. Prije su pobirali izaslanici zemaljskih zavoda po raznim vinogradima grožđje, pak su to grožđje u zavodu (laboratoriju) prešali, a tako dobiveni mošt pustili su u bocama ili manjim bačvama provrijeti. Tomu načinu se je prigovaralo, jer nije svejedno je li mošt provrije u malim posudicama ili u velikim bačvama. Danas se ide za tim, da se mošt nakon glavnog vrenja iz velikih bačava uzima.

Taj se mošt ili bolje to vino, nakon što provrije, kemijski istraži (t. j. analizira). Čim su se vina u bačvama vinogradara očistila uzimaju se ponovno uzorci po izaslanicima zemaljskih zavoda, pa se oni analiziraju (kemijski istraže). Rezultati ovog istraživanja prispodabljaju se sa rezultatima prvog analiziranja.

Iz svega vidimo da je posao ovakove vinske statistike mučan a stoji i dosta novaca, ali je u korist vinogradara i poštenih vinskih producenata.

Vinska statistika imade još jednu važnost. Iz mnogih analiza naravnih naših vina možemo ustanoviti granice, u kojima se kreću pojedine sastojine kod naših naravnih vina. Pa se n. pr. veli hrvatska vina često znadu imati pepela (mineralnih tvari) samo 0.12 gr. u 100 kubičnih centimetara (t. j. u jednom deciju) itd.

Mi ne možemo hrvatska vina mjeriti sa mjerom, koju bi dobili istraživanjem

stranih ili jačih i punijih vina. Za naša vina mjerodavni su samo brojevi dobiveni istraživanjem (analizom) naših naravnih domaćih vina.

Vinska statistika imade i drugo znamenovanje. Često želimo znati kakova su bila vina iz raznih godina i raznih krajeva. Mi sama vina ne možemo tako spremiti, da se ona vremenom ne bi promijenila ili pokvarila, ali analitičke brojeve (podatke vinske analize) možemo za uvijek spremiti, pa kad god nam se svidi možemo pročitati, kako su bila stanovita vina jaka ili kako su bila kisela i slično.

Analize čitati pa prema analizi suditi vino nije baš tako teška stvar, sa malo vježbe može to svatko lahko naučiti. Čitamo li na primjer da ima u nekom vinu 14 volumnih (objamnih) postotaka alkohola, to ćemo odma moći odmah reći, da je to veoma jako vino. Naša vina imadu obično samo 10 objamnih postotaka alkohola. Ili nam se kaže da ima u vinu jedan postotak sladora, to će svaki znati, da je to premnogo sladora za obično vino;, to vino mora biti dakle prema tome puno i slatko.

Vinska statistika imade višestruku zadaću. Glavna joj je zadaća da štiti poštenog vinskog producenta od nesolidne vinske trgovine i od patvarača. Upravo ovakovo neprestano istraživanje vina pokazuje nam kako su sastavljena naravna vina u raznim krajevima, stoga ne može netko podmetnuti stručnjaku bogzna kakov »panč« pak reći, da je to »staro bukovačko vino« ili slično. — Danas se o svemu račun vodi, jer jedino tako se može dobroj stvari koristiti. **M.**

Ovogodišnji skupinski zborovi hrvatskih seljačkih zadruga.

Ranije nego prošlih godina održani su ove godine zborovi pojedinih skupina hrvatskih seljačkih zadruga. Tim je udovoljeno željama izraženim na prošlogodišnjim zborovima, odnosno sjednicama nekojih upravnih skupinskih odbora.

Brojniji posjet nego prošlih godina dokazuje, da i ova naša mlada zadružna ustanova nailazi na sve veće shvaćanje u krugovima naših zadruga, odnosno zadrugara. Dokazuje to i ona pozornost, kojom su saslušana pojedina stručna predavanja kao i stvarna i ozbiljna razlaganja, što su slijedila iza predavanja. Kako su predavanja bila primijenjena prilikama pojedinih skupina, sudjelovali su u raspravama gotovo svi prisutni, pa su iznešeni i neki vrlo lijepi i važni prijedlozi.

Z a g r e b a č k o - v a r a ž d i n s k a s k u p i n a h r v a t s k i h s e l j a č k i h z a d r u g a održala je svoj ovogodišnji zbor dne 6. studenoga u Samoboru. Zboru je prisustvovalo preko 70 zadrugara, a otvorio ga je oko 10 sati veleuč. gosp. dr. Trbuha u zamjeni neprisutnoga predsjednika veleuč. gosp. dra. Gjuranca, koji je medjutim kasnije stigao i predsjedništvo preuzeo. Nakon pozdrava zamjenika predsjednika, u kojem je u kratkim crtama istaknuo zadaće zadrugarstva, pročitao je g. Dragutin Ružić izvješće o stanju i radu ovoskupinskih zadruga u g. 1913., koje je primljeno na znanje. Treća točka dnevnog reda bilo je predavanje g. Stjepana Jurića o svinjogojstvu. Poznati taj naš strukovnjak i predavač iznio je lakim i posve shvatljivim načinom dobre i zle strane gojenja svinja. Svinjogojstvo donosi našem narodu, a napose baš ovopodručnom, mnoge koristi i ako nemile pošasti priječe još veći razvitak. Usprkos tim zaprekama naš se narod voli baviti svinjogojstvom. Uzroci su tomu, što su svinje, kako naš narod veli „brza krajcara“ t. j. one se brzo množe i brzo dorastu za prodaju, a osim toga nailaze gotovo uvijek na brzu i povoljnu prodju. Ali te povoljne okolnosti ne smiju naše gospodare zavesti nato, da uzgajaju što bolju robu. Iznašajući prednosti i zle strane naših domaćih i tudjih uvezenih, napose engleskih pasmina u glavnom poredio je predavač svinje za mast i svinje za meso. Kako mi nismo imali ni jedne naše pasmine, koja bi bila posve za meso, bilo je nužno križanje naših domaćih pa-

smina s plemenitim engleskim, odnosno, gdje su prilike zato, uvodjenje čistokrvne engl. pasmine, koje su pored toga i plodnije i brže dorastu, nego naše domaće.

Osim na uzgoj svinja obazreo se je predavač i na trgovinu sa svinjama, te je preporučio osnivanje zadružnih klaonica, jer bi se izvozom zaklanih svinja izbjeglo u slučaju pošasti zatvoru granica čitavih krajeva, već bi se takav zatvor ograničio samo na pojedine kotare, gdje baš pošast vlada. Ovo lijepo predavanje popraćeno je bilo živim odobravanjem, što je ponukalo predsjedatelja, da se predavaču i posebno zahvali.

Iza ovog predavanja predavao je g. Pavao Cesar o voćarstvu. Predavač je prikazao koristi, što ih naprednije zemlje i narodi crpu iz voćarstva. Budući da naše podneblje i ostale gospodarske prilike prijaju uzgoju voćaka, morali bismo se i mi više baviti razumnim uzgojem voćaka. Taj razumni način uzgoja sastoji u tom, da naše voćke učinimo sposobnima za izvoz. Stoga moramo napustiti naše dosadanje vrsti i posegnuti za tudjima, za koje se je dokazalo, da podnašaju naše podneblje. Iznoseći i prikazujući slike onih vrsta jabuka i krušaka, koje bi za naše prilike bile najpodesnije, uputio je predavač prisutne zadrugare iscrpivo u uzgoj voća i trgovinu s voćem, pri čem je vazda polazio s praktičnog gledišta, upirući prstom na mane i slabosti našeg voćarstva. I ovo je predavanje bilo saslušano najvećom pomnjom, te su iza predavanja bila mnoga pitanja stavljena na predavača koli glede načina uzgoja toli glede pojedinih vrsti voćaka.

U trećem predavanju iznio je veleč. g. Bačić iz Kostela koristi i prednosti pčelarstva u privrednom i ćudorednom pogledu. Crtajući život pčele, njezinu urednost, čistoću i požrtvovnost, preporuča ih za primjer i ljudima. Predavač je prikazao zanimivost pčelarenja, koja posebnim vezom veže pčelara o košnicu, tako te, tko se jednom počne baviti pčelama, više ih ne napušta, nego kraj njih zaboravlja svaku drugu zabavu. Pčelarstvo oplemenjuje ljude. Zato treba što više širiti ljubav za uzgoj pčela, te predavač izrazuje nadu, da će i centrala djelovanje pčelara poduprijeti.

Obzirom na sva tri predavanja predlaže g. Jurić iz Taborskog, da se osnuju zadružne klaonice, da se izda jedna pučki napisana knjižica o voćarstvu za seljake i da centrala ispita, kod kojih se zadruga članovi bave pčelarstvom i da na temelju tih izvještaja poduzme daljne korake za podizanje ove nuzgredne privredne grane. Presvj. g. Kiepach predlaže, neka Središnja sveza zamoli kr. zemaljsku vladu, da po svojim strukovnjacima diljem cijele zemlje ispita, koje su vrsti voćaka najpodesnije za koji kraj, pa da prema tomu izradi kataster prema kojem bi se u svakom kraju uzgajale najprikladnije vrsti. Nakon prijedloga g. Bašića o pivničarskom tečaju u Samoboru i g. Turčina o osnutku zadružne pivnice u Gornjoj Stubici, prelazi se na izbor upravnog odbora za trogodište 1914. do 1917. Na prijedlog g. Kempfa iz Jaske izabran je jednoglasno dosadanji odbor ponovno.

L i č k o-r i j e č k a s k u p i n a h r v a t s k i h s e l j a č k i h z a d r u g a održala je svoj ovogodišnji zbor dne 13. studenoga u Karlovcu. Prisutno je bilo 36 zadrugara. Zbor je otvorio predsjednik velč. g. David Marinić. Pozdravljajući toplim riječima prisutne izaslanike zadruga, ističe loše gospodarsko stanje u ovoj godini, poradi kojeg se ni zadružni rad nije mogao onako razviti, kako bi bilo poželjno. Nato daje riječ Dragutinu Ružiću, da izvijesti o radu i stanju ovoskupinskih zadruga u g. 1913. Iza pročitanog izvješća osvrće se na neke izvode izvjestitelja o saobraćaju izmedju zadruga i skupina g. Modrijan iz Lukovdola. Na njegova pitanja odgovaraju gg. Marković, Marinić i Gollner i daju potrebna razjašnjenja, na što zbor prima pročitano jednoglasno na znanje.

Iza toga predaje g. dr. Milan Krištof o mljekarstvu i o eksportu mlijeka. Predavač je, da izvede svoje predavanje što bolje,

o u susjednu Kranjsku, da prouči ta-
je zadružne mljekare. Iskustva, što ih
mo crpio, primjenjuje on u svojem
avanju na naše prilike i iznaša načine,
bi se naš izvoz mlijeka u savezu
rvogojstvom dao organizovati. Ovo je
avanje bilo saslušano velikim zani-
em, što se je opazilo i po pitanjima,
su pojedini zadrugari na predavača
jali.

ovo jednu cjelinu sa spomenutim
avanjem sačinjavalo je predavanje g.
Gustava Bohutinskoga o livadarstvu.
e, gdje je dr. Krištof prestao, započeo
dr. Bohutinski. Predavač je u kratko
žio, zašto je potrebno, da se zadruge
kupinskog područja bave uzgojem
og bilja. Zatim je istaknuo loš po-
ik naših gospodara s livadama, koje
oraju gnojiti isto tako kao i oranice,
e i na njima iscrpljuje biljevna hrana,
to se baš najmanje pazi u našim
odarskim krugovima. Govoreći o gno-
, iznio je predavač sve vrsti umjetnih
va, koja se imaju upotrijebiti na liva-
, te kada i u kojim se količinama imade
zirom na prilike ove skupine gnojiti.
ivo je raspravio pitanje, kako se li-
moraju obradjivati sa strojevima, isti-
naročito koristi livadne brane. Razlo-
još pitanje obnavljanja livada, prelazi
ašnjake, kojima se kod nas takodjer
ećuje malo pažnje. Ocrtav jasno način,
bi se imalo postupati s pašnjacima,
šuje predavanje. Živo i zanimivo ovo
avanje postiglo je potpuno svoju svrhu.
gobrojni su upiti stavljeni na preda-
, čija su razlaganja slušatelji pratili
jvećom pomnjom i po kojem su shva-
koliko gube tim, što ne postupaju s li-
ma i pašnjacima onako, kako treba.
aznih prijedloga ističemo onaj hrvat-
seljačke zadruge u Drežniku, koji ide
m, da se pronadje način, na koji bi
kr. zemaljske vlade moglo ishoditi,
e za zadrugare nabavljena stoka, (kao
u ovce vlašićke pasmine i druga ras-
na stoka), isključi od svake bilo sud-
bene, bilo političke ovrhe, za dugove za-
drugara sve dotle, dok oni ovu stoku
zadruzi ne isplate. U vrlo živoj raspravi o
tom predmetu, sudjelovala su gg. Marko-
vić, Gollner, Štefanac, dr. Krištof, Šterk,
Marinić i Modrijan, te je konačno prihva-
ćen zaključak, da Središnja sveza u tom
smislu učini predstavku na kr. zemaljsku
vladu, ali ujedno, da se i zadruge obvežu,
da će ovakovo blago stanovito vrijeme, n.
pr. tri godine držati.

Zatim je zaključeno na prijedlog g. Ma-
rinića, da se zadruge, koje još do sada
nisu pristupile u Središnju svezu, još jed-
nom na glavnim skupštinama u budućoj
godini pozovu, da to učine, a ne učine li
toga, da se zamoli centrala, da prekine
svaku svezu s njima. Osim toga iznio je
g. Šterk prijedlog, da bi kr. zem. vlada
dala zadrugarima naknadu za poginule
vlašićke ovce, g. Modrijan, da bi se po-
spješilo reguliranje pitanja o kućnim za-
drugama prema svojevremenoj predstavci
Središnje sveze hrvatskih središnjih za-
druga, g. Marinić o kultiviranju ličke vri-
štine. Za mjesto, gdje će se slijedeće go-
dine održati zbor, odabrana je Duga resa.
Kod zadnje točke dnevnoga reda obavio
se izbor upravnog odbora za trogodište
1914.—1917. Izbor se obavio velikim inte-
resom, te su nakon obavljenog užeg izbora
konačno izabrani: Marinić, Ruk, Pupić,
Šterk i Mušnjak. Iza zaključenog zbora
održao je izabrani odbor odmah sjednicu
u kojoj se konstituirao i izabrao predsjed-
nikom veleč. g. župnika Marinića.

Zbor bjelovarsko-križevačko-
požeške skupine hrvatskih se-
ljačkih zadruga održao se je dne
20. studenoga u Gjurgjevcu. Na tom zboru
je bilo prisutno preko 110 zadrugara, koji
su zastupali ukupno 38 zadruga. Od svih
zadrugara bila su samo 2 svećenika i 3
učitelja, dok su ostali bili sve sami se-
ljaci. Zbor je otvorio predsjednik g. Tomo
Jalžabetić kratkim govorom, u kojem je
istaknuo svrhu skupina i zborova i uopće
zadrugarstva. Nakon toga podijeljena je

riječ g. Dragutinu Ružiću, da čita izvještaj o stanju i radu ovoskupinskih zadruga u g. 1913. K izvještaju prijavio se za riječ g. Vrtar iz Novigrada pitajući za obavijest, kako je s medjusobnim jamstvom zadruga u skupinama, rad kojeg navodno neke zadruge ne pristupaju u organizaciju Sveze. Nakon odgovora gg. Markovića, Gollnera i Jalžabetića rasvijetljeno je posve to pitanje, te je g. Vrtar upućen, da zadruge pristupom u Svezu ne preuzimlju nikakovo novo jamstvo. Primajući izvještaj na znanje, prelazi zbor na daljnju točku dnevnoga reda, na predavanje o ophodnji i uvadjanju krmnog bilja. Predavač g. dr. Mandekić iznio je u jednosatnom razlaganju važnost ophodnje i uvadjanja krmnog bilja s obzirom na stajsko hranjenje iznoseći ujedno sve mane i pogrješke, što ih čine naši gospodari kod obradjivanja zemlje. Predavač ističe kako današnje doba svjetske utakmice ne podnaša starog načina obradjivanja. Hoćemo li stoga, da postignemo povoljne uspjehe na našim poljima i livadama, moramo se ostaviti načina obradiivanja, po kojem su postupali naši stari. Kao najvažnije preduvjete za uspješni razvitak bilja označuje predavač obradjivanje strojevima, gnojenje i valjano sjeme, te o pojedinim sredstvima govori podrobnije. Nakon predavanja diže se veleč. g. Koritnik iz Ladislava, da iznese svoje stanovište o strukovnim predavanjima u opće. On drži, da se ovakovim predavanjima ne će mnogo pomoći našem seljaku, kojemu treba poduke o spoznajama na kojim se temelji moderno gospodarstvo. Tek nakon toga — kad upozna prirodu i uplive oko sebe u bitnosti njihovoj — ostavit će se starih načina obradjivanja i starih strojeva, pa zato predlaže, da se u „Hrvatskom Udrugaru“ pišu članci o prirodnim naukama, kao temeljima gospodarskog znanja. Taj se predlog i prihvaća. Na ostali dio njegovog razlaganja o neumjesnosti upotrebe umjetnog gnojiva i o nepodesnosti naše strukovne literature za praksu, osvrće se iscrpivo gosp. Markovič ispravljajući neispravna naziranja predgovornikova. Drugo predavanje g. Pavla Cesara o regeneraciji vinograda pobudilo je veliko zanimanje u sakupljenima. Predavač je govorio opširno o amerikanskim podlogama, koje bi bile najpodesnije za ovoskupinsko područje. Zatim je nabrojio vrsti grožđja, koje bi bile kadre ne samo pokriti domaću potrebu već i polučiti lijepe uspjehe u vanjskom svijetu. U daljnjem toku predavanja iznaša pogreške, koje naši vinogradari čine kod pojedinih vinogradarskih radnja kao kod rigolanja, obrezivanja, prašenja, štrcanja i berbe. Nakon kratke upute u gnojenje vinograda, osvrće se još na bolesti: filokseru, peronosporu i oidium kao i na sredstva protiv tih bolesti vinove loze. Na to je obavljen izb r upravnog odbora za trogodište 1914.—1917. te su na prijedlcg g. Markovića izabrani jednoglasno: gg. Jalžabetić, Vudi, Gjukić, Juranić i August. Za mjesto, gdje će se slijedeće godine održati zbor, odabran je Sisak. Zadnja točka dnevnog reda bilo je predavanje g. Galjera o svilogojstvu. U svojem je predavanju predavač sve radnje i postupak s dudovima i svilcima prikazao slikama projektiranim na stijeni. Predavač je iznio jasnim načinom postupak s dudovima i svilcima, te u prilično zbijenom obliku iznio sve, što bi moglo onoga, koji se još nije bavio svilogojstvom, zanimati. Prilikom zbora konstituirao se je na sjednici i novoizabrani skupinski odbor izabravši za predsjednika g. Tomu Jalžabetića iz Gjurgjevca.

Zbor virovitičko-srijemske skupine hrvatskih seljačkih zadruga održan je 27. studenog u Vukovaru. Zboru je prisustvovalo 65 zadrugara a otvorio ga je u zamjeni odsutnoga predsjednika odbornik g. Sušić kratkim pozdravom. Nakon predsjednikova pozdrava čita g. Dragutin Ružić izvještaj o stanju i radu zadruga rečene skupine u g. 1913., te se taj izvještaj prima jednoglasno na znanje. Na treću točku dnevnog reda podijeli predsjedatelj riječ kr. žup. gospodarskom izvjestitelju g. Kosti Ilibašiću da održi svoje predavanje »O pašnjacima«. Predavač je održao svoje predavanje s naročitim obzirom na prilike u županiji srijemskoj i iznio koliko pašnjaka posjeduju neke općine i zajednice u Srijemu. U svojem predavanju odlučno ustaje protiv dijeljenja tih pašnjaka, te na temelju podataka dokazuje, da se je svagdje, gdje je do dijeljenja došlo, opazilo, da broj stoke pada. Zatim ističe neke pogrješke kod pašarenja iznoseći, kako bi im se dalo stati na put

(drljanje, gnojenje). Ovo lijepo i skroz praktično predavanje našlo je na zahvalne slušaoce, koji su brojnim upitima i upadima pratili predavanje. Osvrćući se na predavanje ističu izaslanici zadruga u Svinjarevcima i Vodjincima gg. Božić i Beketinac, da se dotle ne može postupati u smislu predavanja, dok vlasti ne prestanu s kršenjem zakona o zemljišnim zajednicama, što gotovo uvijek biva za volju tudjinaca. Tomu su se mišljenju pridružili i drugi izaslanici, te je jednoglasno primljena rezolucija, da Središnja Sveza zamoli kr. zemaljsku vladu za točno provadjanje odnosnog zakona i za zaštitu ovlašteničkog prava protiv tudjinaca.

Nakon opsežnog raspravljanja o predavanju g. Ilibašiću podijeljena je riječ g. Miji Grahou, ravnatelju kr. višeg gospodarskog učilišta u Križevcima da održi svoje predavanje »O komasaciji«. To je aktuelno predavanje pobudilo takodjer opće zanimanje. Predavač je u njemu ukratko razložio, što je komasacija i koja joj je svrha. Sama svrha već uvjetuje u sebi prednosti i koristi komasacije, koje predavač potanko razlaže i tumači. Prelazeći na način, kako se provadja komasacija, rastumačio je predavač i pojedine važnije ustanove zakona o komasaciji, a naročito one, o zamjenjivanju lošijih zemljišta s boljim i obratno. Iza predavanja razvila se veoma živahna debata u kojoj su sudjelovali gotovo svi prisutni i koja je pokazala, da je naš svijet u načelu prijatelj komasacije, ali da joj neprijatelj uslijed njezinog nepravednog provadjanja, koje je zapaženo na nekim mjestima. Iza debate o pitanju komasacije podjeljuje predsjednik riječ zadrugaru g. Modoru iz Tovarnika koji predaje »O štednji«. To je predavanje saslušano najvećom pozornošću, pa su izvodi predavača bili po nekoliko puta popraćeni odobravanjem. Predavač je naročito raspravio pitanje male štednje kod naših zadruga, kojom bi zadruge mogle namaknuti potrebna sredstva za kredit naših seljaka. U daljnjem toku predavanja iznaša predavač načine male štednje kao štedovnice, štedne karte i košnice, te svaki taj način podrobno opisuje, te u zaključnoj riječi toplo preporuča zadrugarima štednju, jer će se samo tim načinom moći postaviti na vlastite noge. Na ovo se lijepo predavanje zahvalio predavaču g .Marković i ujedno iznio još neke praktične putokaze u stvari male štednje. Nakon prijedloga g. Beketinca za promjenu lovnog zakona, g. Gjilanovića o prinosu za »Svezu« prelazi se na izbor upravnog odbora za 1914.—1917., te su na prijedlog g. Cvrkovića izabrani jednoglasno ovi odbornici: Modor, Latinović, Štetić, Mifka i Petrović pa je time zaključen zbor. Izabrani je odbor u sjednici održanoj iza zaključka zbora izabrano svojim predsjednikom g. Mifku.

Bilješke i vijesti.

Izbori za upravne odbore skupina hrvatskih seljačkih zadruga. Ove je godine istekao rok članovima upravnih odbora svih 4 skupina hrvatskih seljačkih zadruga, pak su zato na održanim zborovima, o kojima donosimo izvještaj na drugom mjestu današnjeg broja obavljeni izbori članova upravnih odbora skupina za trogodište 1914. do 1917.

Na zboru hrvatskih seljačkih zadruga skupine zagrebačko-varaždinske, održanom dne 6. studenog u Samoboru izabrani su odbornicima: Dr. Ivan Gjuranec, župnik i predsjednik hrvatske seljačke zadruge u Zaboku; Juraj Čvek, župnik i predsjednik hrvatske seljačke zadruge u Ivancima; Dr. Petar Trbuha, župnik i predsjednik hrvatske seljačke zadruge u Rečici; Stjepan Škreblin, posjednik i blagajnik hrvatske seljačke zadruge u Sv. Križu-Začretju i Franjo Koren, posjednik i predsjednik hrvatske seljačke zadruge u Kupčini doljnjoj.

Na zboru hrvatskih seljačkih zadruga ličko-riječke skupine, održanom dne 13. studenoga u Karlovcu izabrani su odbornicima: David Marinić, župnik i predsjednik hrvatske seljačke zadruge u Mrkoplju; Vjekoslav Pupić, vlastelinski upravitelj i predsjednik hrvatske seljačke zadruge u Bosiljevu; Josip Šterk, učitelj i blagajnik hrvatske seljačke zadruge u Saborskom; Matija Ruk, župnik i predsjednik hrvatske seljačke zadruge u Čuntiću i Janko Mušnjak, posjednik i blagajnik hrvatske seljačke zadruge u Velemeriću doljnjem.

Na zboru hrvatskih seljačkih zadruga skupine bjelovarsko-križevačko-požeške, održanom dne 20. studenoga u Gjurgjevcu izabrani su odbornicima: Tomo Jalžabetić, posjednik i predsjednik hrvatske seljačke zadruge u Gjurgjevcu; Ante Gjukić ,posjednik i blagajnik hrvatske seljačke zadruge u Oriovcu; Stjepan August, učitelj i blagajnik hrvatske seljačke zadruge u Blagorodovcu; Petar Vudi, župnik i predsjednik hrvatske seljačke zadruge u Sunji i Maksimilijan Juranić, učitelj i blagajnik hrvatske seljačke zadruge u Voloderu.

Na zboru hrvatskih seljačkih zadruga skupine virovitičko-srijemske, održanom dne 27. studenoga u Vukovaru izabrani su odbornicima:

Ante Modor, učitelj i blagajnik hrv. selj. zadruge u Tovarniku. Nikola Latinović, župnik i predsjednik hrvatske seljačke zadruge u Aljmašu. Blaž Štetić, učitelj i blagajnik hrv. selj. zadruge u Čajkovcima. Krešimir Mifka, šumar i podpredsjednik hrv. selj. zadruge u Harkanovcima, ujedno predsjednikom. Fabijan Petrović, seljak i blagajnik hrv. selj. zadruge u Levanjskoj Varoši.

Nagradno natjecanje u sastavljanju bilanca za godinu 1913. Da se blagajnici naših hrvatskih seljačkih zadruga što većma potaknu na uzorno vršenje svojih dužnosti, napose pak na brz i posve ispravan sastav godišnjih zaključnih računa, odnosno bilanca sa svim propisnim prilozima za godinu 1913. zaključilo je upravno vijeće Hrvatske poljodjelske banke u svojoj sjednici od 22. studenoga, da se raspiše nagradno natjeca-

nje u sastavljanju bilanca za g. 1913., te je u tu svrhu ustanovilo šest nagrada i to:

jednu u iznosu od . . . . K 150.—
dvije u iznosu po . . . . K 100.—
tri u iznosu po . . . . K 50.—

dakle ukupno K 500.—

Kod podjeljivanja ovih nagrada pazit će se:

1. Da predloženi zaključni računi budu posve ispravni i uredno sastavljeni, potpuno uredjeni i obloženi svim propisanim prilozima tako, da će se glede svake stavke u bilanci točno znati odakle proizlazi i iz čega sastoji.

2. Uzeti će se u obzir i na vodjenje zadružnih računa i poslova tijekom godine 1913. na temelju obavljenih po nama revizija i točnog uredjivanja zadružnih stvari kod nas.

3. Povrh svega toga imati će prednost oni blagajnici, koji su na temelju provedene reforme zadružne organizacije u poslovanju zadruga polučili vidljivih uspjeha.

Budući iskreno želimo, da bude ovo natjecanje čim mnogobrojnije i uspješnije, to ovime pozivamo zadružne blagajnike, da živo prionu uz posao, jer njihove radnje moraju stići ovamo po mogućnosti već početkom a najkasnije koncem siječnja 1914.

Proglašenje isplate raspisanih nagrada uslijedit će u ovom listu iza pregledanja zaključnih računa.

Tečaj za obučavatelje u čitanju i pisanju nepismenih zadrugara.

Hrvatska poljodjelska banka priredila je na svoj trošak iz doprinosa iseljeničke poslovnice »Putnik« tečaj za one, koji su voljni podučavati nepismene zadrugare u čitanju i pisanju, pa je u tu svrhu zamolila g. Franju Anderlića, učitelja kr. vježbaonice, da on taj tečaj s obučavateljima održi. G. Anderlić bavi se više godina s podučavanjem odraslih nepismenjaka, a u najnovije vrijeme pronašao je novo sredstvo kao pomagalo, da se može svaki nepismeni u zabavi naučiti čitati i pisati. Tečaj započeo je 27. listopada, a svršio 30. listopada. Polaznika bilo je u početku 16, a svršilo ih je 14. Od ovih bilo je: 2 učitelja, 1 učiteljica, 1 obrtnik i 10 seljaka.

Na održanom tečaju osvjedočili smo se, da je najnoviji Anderlićev način obučavanja u čitanju i pisanju veoma zgodan i shvatljiv, jer je medju prisutnima bilo 10 seljaka, koji su potpuno shvatili taj način podučavanja.

Održalo se 7 obučnih satova za upoznanje načina u podučavanju, a jedan sat se upotrijebio, da se zorno prikaže obuka samih nepismenjaka, pa da se onda uvidi, što se ovakovom obukom može postići. Došlo je 6 nepismenih vojnika, koje je g. Anderlić u prisutnosti polaznika tečaja za jedan sat naučio 10 slova i pomoću tih slova pisati zgodne riječi.

Svi su se prisutni tako osvjedočili, da se može svaki nepismeni, koji imade zato volju, u kratko vrijeme naučiti čitati i pisati a uputiti ga u te može svatko, koji sam znade čitati i pisati.

Uz tumačenje načina obučavanja tumačio je g. Anderlić polaznicima i način, kako će one, koji će naučiti čitati, uputiti, da s razumijevanjem nastave čitati razna štiva, jer samo tako imade vrijednost znanje čitanja i pisanja.

Poslije predavanja vodio je slušatelje ovog tečaja izaslanik hrvatske poljodjelske banke g. Prosen u tvornice: papira, cikorije, plinaru, pivovaru, nadbiskupske pivnice i nadbiskupsko maksimirsko gospodarstvo, zatim galeriju slika i arheološki muzej, gdje su svuda bili susretljivo primljeni, te im se rastumačilo sve, što su vidjeli tako, da su izaslanici tom prilikom i u opće-prosvjetnom pogledu stekli neko znanje.

Zadnji dan bilo je ispitivanje, kojem je prisustvovao i predstojnik zadružnog odjela Hrvatske poljodjelske banke g. Marković, pak pošto se je uvjerio, da su posjetitelji toga tečaja ozbiljno shvatili važnost obučavanja u čitanju i pisanju, na pitanja odgovarali točno i sigurno, zahvalio im se na trudu i zaželio im je sretan uspjeh u rodoljubnom radu oko suzbijanja nepismenih medju zadrugarima.

Nove zadruge. Prošlog su mjeseca održane osnovne glavne skupštine i to dne 2. studenog hrvatske seljačke zadruge u Novigradu kraj Karlovca, kojoj je pristupilo 25 članova a dne 16. studenog hrvatske seljačke zadruge u Osekovom kraj Kutine, kojoj je takodjer pristupilo 25 članova.

Pristup u Središnju svezu odnosno u ličko-riječku skupinu hrvatskih seljačkih zadruga najavila je hrvatska seljačka zadruga u Jadrču Velikom.

Predavanja. Prošlog su mjeseca održana ova gospodarska predavanja: dne 1. studenog kod hrvatske seljačke zadruge u Šemovcu o umjetnim gnojivima, predavao dr. Gustav Bohutinski i iz vinogradarstva, predavao Milan Dorčić; dne 16. studenog kod hrvatske seljačke zadruge u Virju o umjetnim gnojivima, predavao dr. Gustav Bohutinski i o pčelarstvu, predavao Pavao Wittmann; dne 23. XI. o pčelarstvu kod hrv. seljačke zadruge u Ivancima, predavao Pavao Wittmann. Primjetiti nam je, da su pčelarska predavanja u Virju i Ivancima obavljena uz pokazivanje svih pčelarskih sprava, što ih je baš za tu svrhu nabavila Hrvatska poljodjelska banka. Pozivamo stoga sve zadruge, kod čijih se članova pokazuje zanimanje za ovu nuzgrednu i vrlo zanimivu granu gospodarstva, da priredjuju ovakova predavanja uz sprave.

Nesretna smrt jednog našeg zadrugara. U posljednjem broju našeg »Hrvatskog udrugara« donijeli smo vijest o propasti velikog putničkog parobroda »Volturno«. Već smo onda javili, da je na njemu sigurno poginuo i koji naš zemljak, jer danas gotovo i nema putničkog parobroda, koji bi prelazio široki Atlantik, a bez naših iseljenika. Sada nam javlja naša zadruga u Čagliću, da je na tom brodu našao smrt i njezin potpredsjednik g. Gjuro Stokić koji je pošao na rad u daleki svijet, da se malo okrpi i pridigne svoje gospodarstvo i svoju porodicu. Nesretnik ostavlja iza sebe 6 nejačadi (od kojih troje istom ide u školu), koji ostadoše bez hranitelja puste sirote.

Zimske gospodarske škole. Kako već u prošlom broju javismo, zamolile su hrvatske seljačke zadruge u Lukovdolu, Kupčini doljnjoj i Sv Križu-Začretju za obdržavanje zimskih gospodarskih škola u njihovim mjestima. Sredinom prošlog mjeseca stigla je odluka kr. zemaljske vlade, kojom se dozvoljava obdržavanje zimske gospodarske škole u Kupčini doljnjoj i Lukovdolu, dok se u Sv. Križu-Začretju ne može obdržavati radi pomanjkanja zgodnih prostorija.

Zimske gospodarske škole započeti će odmah, a trajati će svega 12 tjedana.

U zimskoj gospodarskoj školi u Lukovdolu predavat će se nedjeljom i četvrtkom i to naizmjence ovi predmeti: bilinogojstvo, živinogojstvo, veterinarstvo, vinogradarstvo, voćarstvo i pivničarstvo.

U zimskoj gospodarskoj školi u Kupčini doljnjoj predavati će se ponedjelkom i subotom i to naizmjence ovi predmeti: bilinogojstvo, živinogojstvo,, zadrugarstvo, veterinarstvo i zakonoslovlje.

Osim ovih dvih zimskih gospodarskih škola dozvolila je kr. zemaljska vlada još obdržavanje ovih u:Peterancu, Oborovu, Glini, Doljnjoj Stubici i Buču.

U Peterancu predavat će se bilinogojstvo, živinogojstvo, voćarstvo, vinogradarstvo, pivničarstvo, živinogojstvo, zadrugarstvo, veterinarstvo, bilinogojstvo i zakonoslovlje. U Oborovu predavat će se bilinogojstvo, živinogojstvo, voćarstvo, veterinarstvo, zakonoslovlje i zadrugarstvo. U Glini predavat će se voćarstvo, vinogradarstvo, pivničarstvo, živinogojstvo, zadrugarstvo, veterinarstvo, bilinogojstvo i zakonoslovlje. U D. Stubici predavat će se bilinogojstvo, zadrugarstvo, živinogojstvo, voćarstvo, vinogradarstvo, pivničarstvo, veterinarstvo, zakonoslovlje i zdravstvo. U Buču predavat će se bilinogojstvo, živinogojstvo, veterinarstvo, voćarstvo i vinogradarstvo.

Kako se u Oborovu, Glini, Peterancu i Doljnjoj Stubici nalaze i naše hrvatske seljačke zadruge, pozivljemo uprave njihove, da svojski porade oko toga, da što veći broj njihovih zadrugara ove škole polazi.

Akademsko društvo Hrvata agronoma »Lipa« izabralo je na glavnoj skupštini ovaj odbor: Ivan Rotter, predsjednik; Pijo Pavlinić, podpredsjednik; Franjo Tončić, tajnik; Juraj Beritić, blagajnik; Andrija Ljilje, knjižničar; Andrija Mauz i Mate Gržević nadzorni odbor i Januz Ajanović i Ante Makar, odborski zamjenici.

Gnojidba ili uputa u uporabu gnoja. Sastavio dr. Vinko Mandekić, učitelj bilinogojstva na kr. višem gospodarskom učilištu u Križevcima. Naklada knjižare Gust. Neuberg, Križevci 1913. Cijena K 2.50.

Primili smo na prikaz navedenu knjigu našeg mladog strukovnjaka g. dra. V. Mandekića, u kojoj je pisac nastojao da prikaže današnje stanje nauke o gnojidbi. Zato je u knjizi obradjeno golemo gradivo u četrnaest poglavlja, koja govore o hranivima bilja, o stajskom gnoju, djelovanju gnoja i gnojnice, ljudskim izmetinama, kompostu o t. zv. zelenoj gnojidbi i umjetnim gnojivima.

Potreba gnoja svake važnije kulture raspravljena je naročito, a objelodanjeni su i brojni pokusi, koji su potkrepljeni ilustracijama.

Za obradbu gradiva uloženo je mnogo truda, nu po načinu, kako je knjiga napisana, izgleda, da nije namijenjena seljačkom svijetu.

PRI ZAKLJUČKU LISTA.

POVODOM SNIŽENJA KAMATNJAKA AUSTRO-UGARSKE BANKE ZA ½% SNIZILA JE ODMAH I HRVATSKA POLJODJELSKA BANKA KAMATNJAK ZADRUGAMA ZA ½% T. J. NA $6^{5}/_{8}$% I TO POČAM OD 1. PROSINCA 1913.

KAZALO.

Okružnica i pozivi. Br.

II. Članci. A. Zadrugarski.

Gospodarski.

C. Razni

Naredba i oglasi kr. zemaljske vlade

IV.

o u susjednu Kranjsku, da prouči ta-
nje zadružne mljekare. Iskustva, što ih
amo crpio, primjenjuje on u svojem
avanju na naše prilike i iznaša načine,
bi se naš izvoz mlijeka u savezu
arvogojstvom dao organizovati. Ovo je
avanje bilo saslušano velikim zani-
jem, što se je opazilo i po pitanjima,
su pojedini zadrugari na predavača
ljali.

otovo jednu cjelinu sa spomenutim
avanjem sačinjavalo je predavanje g.
Gustava Bohutinskoga o livadarstvu.
je, gdje je dr. Krištof prestao, započeo
. dr. Bohutinski. Predavač je u kratko
ožio, zašto je potrebno, da se zadruge
skupinskog područja bave uzgojem
nog bilja. Zatim je istaknuo loš po-
ak naših gospodara s livadama, koje
moraju gnojiti isto tako kao i oranice,
se i na njima iscrpljuje biljevna hrana,
a to se baš najmanje pazi u našim
podarskim krugovima. Govoreći o gno-
u, iznio je predavač sve vrsti umjetnih
jiva, koja se imaju upotrijebiti na liva-
na, te kada i u kojim se količinama imade
bzirom na prilike ove skupine gnojiti.
rpivo je raspravio pitanje, kako se li-
de moraju obradjivati sa strojevima, isti-
i naročito koristi livadne brane. Razlo-
ši još pitanje obnavljanja livada, prelazi
pašnjake, kojima se kod nas takodjer
svećuje malo pažnje. Ocrtav jasno način,
ko bi se imalo postupati s pašnjacima,
ršuje predavanje. Živo i zanimivo ovo
davanje postiglo je potpuno svoju svrhu.
nogobrojni su upiti stavljeni na preda-
ča, čija su razlaganja slušatelji pratili
najvećom pomnjom i po kojem su shva-
, koliko gube tim, što ne postupaju s li-
dama i pašnjacima onako, kako treba.
raznih prijedloga ističemo onaj hrvat-
seljačke zadruge u Drežniku, koji ide
tim, da se pronadje način, na koji bi
u kr. zemaljske vlade moglo ishoditi,
se za zadrugare nabavljena stoka, (kao
su ovce vlašićke pasmine i druga ras-
dna stoka), isključi od svake bilo sud-
bene, bilo političke ovrhe, za dugove za-
drugara sve dotle, dok oni ovu stoku
zadruzi ne isplate. U vrlo živoj raspravi o
tom predmetu, sudjelovala su gg. Marko-
vić, Gollner, Štefanac, dr. Krištof, Šterk,
Marinić i Modrijan, te je konačno prihva-
ćen zaključak, da Središnja sveza u tom
smislu učini predstavku na kr. zemaljsku
vladu, ali ujedno, da se i zadruge obvežu,
da će ovakovo blago stanovito vrijeme, n.
pr. tri godine držati.

Zatim je zaključeno na prijedlog g. Ma-
rinića, da se zadruge, koje još do sada
nisu pristupile u Središnju svezu, još jed-
nom na glavnim skupštinama u budućoj
godini pozovu, da to učine, a ne učine li
toga, da se zamoli centrala, da prekine
svaku svezu s njima. Osim toga iznio je
g. Šterk prijedlog, da bi kr. zem. vlada
dala zadrugarima naknadu za poginule
vlašićke ovce, g. Modrijan, da bi se po-
spješilo reguliranje pitanja o kućnim za-
drugama prema svojevremenoj predstavci
Središnje sveze hrvatskih središnjih za-
druga, g. Marinić o kultiviranju ličke vri-
štine. Za mjesto, gdje će se slijedeće go-
dine održati zbor, odabrana je Duga resa.
Kod zadnje točke dnevnoga reda obavio
se izbor upravnog odbora za trogodište
1914.—1917. Izbor se obavio velikim inte-
resom, te su nakon obavljenog užeg izbora
konačno izabrani: Marinić, Ruk, Pupić,
Šterk i Mušnjak. Iza zaključenog zbora
održao je izabrani odbor odmah sjednicu
u kojoj se konstituirao i izabrao predsjed-
nikom veleč. g. župnika Marinića.

Zbor bjelovarsko-križevačko-požeške skupine hrvatskih seljačkih zadruga održao se je dne
20. studenoga u Gjurgjevcu. Na tom zboru
je bilo prisutno preko 110 zadrugara, koji
su zastupali ukupno 38 zadruga. Od svih
zadrugara bila su samo 2 svećenika i 3
učitelja, dok su ostali bili sve sami se-
ljaci. Zbor je otvorio predsjednik g. Tomo
Jalžabetić kratkim govorom, u kojem je
istaknuo svrhu skupina i zborova i uopće
zadrugarstva. Nakon toga podijeljena je

riječ g. Dragutinu Ružiću, da čita izvještaj o stanju i radu ovoskupinskih zadruga u g. 1913. K izvještaju prijavio se za riječ g. Vrtar iz Novigrada pitajući za obavijest, kako je s medjusobnim jamstvom zadruga u skupinama, rad kojeg navodno neke zadruge ne pristupaju u organizaciju Sveze. Nakon odgovora gg. Markovića, Gollnera i Jalžabetića rasvijetljeno je posve to pitanje, te je g. Vrtar upućen, da zadruge pristupom u Svezu ne preuzimlju nikakovo novo jamstvo. Primajući izvještaj na znanje, prelazi zbor na daljnju točku dnevnoga reda, na predavanje o ophodnji i uvadjanju krmnog bilja. Predavač g. dr. Mandekić iznio je u jednosatnom razlaganju važnost ophodnje i uvadjanja krmnog bilja s obzirom na stajsko hranjenje iznoseći ujedno sve mane i pogrješke, što ih čine naši gospodari kod obradjivanja zemlje. Predavač ističe kako današnje doba svjetske utakmice ne podnaša starog načina obradjivanja. Hoćemo li stoga, da postignemo povoljne uspjehe na našim poljima i livadama, moramo se ostaviti načina obradiivanja, po kojem su postupali naši stari. Kao najvažnije preduvjete za uspješni razvitak bilja označuje predavač obradjivanje strojevima, gnojenje i valjano sjeme, te o pojedinim sredstvima govori podrobnije. Nakon predavanja diže se veleč. g. Koritnik iz Ladislava, da iznese svoje stanovište o strukovnim predavanjima u opće. On drži, da se ovakovim predavanjima ne će mnogo pomoći našem seljaku, kojemu treba poduke o spoznajama na kojim se temelji moderno gospodarstvo. Tek nakon toga — kad upozna prirodu i uplive oko sebe u bitnosti njihovoj — ostavit će se starih načina obradjivanja i starih strojeva, pa zato predlaže, da se u „Hrvatskom Udrugaru“ pišu članci o prirodnim naukama, kao temeljima gospodarskog znanja. Taj se predlog i prihvaća. Na ostali dio njegovog razlaganja o neumjesnosti upotrebe umjetnog gnojiva i o nepodesnosti naše strukovne literature za praksu, osvrće se iscrpivo gosp. Marković ispravljajući neispravna naziranja pred-

govornikova. Drugo predavanje g. Pav
Cesara o regeneraciji vinograda pobudi
je veliko zanimanje u sakupljenima. Pr
davač je govorio opširno o amerikanski
podlogama, koje bi bile najpodesnije
ovoskupinsko područje. Zatim je nabroj
vrsti grožđja, koje bi bile kadre ne sam
pokriti domaću potrebu već i polučiti
jepe uspjehe u vanjskom svijetu. U da
njem toku predavanja iznaša pogreške, ko
naši vinogradari čine kod pojedinih vin
gradarskih radnja kao kod rigolanja, obr
zivanja, prašenja, štrcanja i berbe. Nak
kratke upute u gnojenje vinograda, osvr
se još na bolesti: filokseru, peronosporu
oidium kao i na sredstva protiv tih boles
vinove loze. Na to je obavljen izb r upra
nog odbora za trogodište 1914.—1917.
su na prijedlcg g. Markovića izabra
jednoglasno: gg. Jalžabetić, Vudi, Gjuk
Juranić i August. Za mjesto, gdje će
slijedeće godine održati zbor, odabran
Sisak. Zadnja točka dnevnog reda bilo
predavanje g. Galjera o svilogojstvu.
svojem je predavanju predavač sve radn
i postupak s dudovima i svilcima prikaz
slikama projektiranim na stijeni. Predav
je iznio jasnim načinom postupak s dud
vima i svilcima, te u prilično zbijeno
obliku iznio sve, što bi moglo onoga, k
se još nije bavio svilogojstvom, zanima
Prilikom zbora konstituirao se je na sje
nici i novoizabrani skupinski odbor iz
bravši za predsjednika g. Tomu Jalžab
tića iz Gjurgjevca.

Zbor virovitičko-srijemske skupine hrvatsk
seljačkih zadruga održan je 27. studenog u V
kovaru. Zboru je prisustvovalo 65 zadrugara
otvorio ga je u zamjeni odsutnoga predsjedni
odbornik g. Sušić kratkim pozdravom. Nak
predsjednikova pozdrava čita g. Dragutin Ruž
izvještaj o stanju i radu zadruga rečene skupi
u g. 1913., te se taj izvještaj prima jednoglas
na znanje. Na treću točku dnevnog reda podij
predsjedatelj riječ kr. žup. gospodarskom izvjes
telju g. Kosti Ilibašiću da održi svoje predavan
»O pašnjacima«. Predavač je održao svoje pr
davanje s naročitim obzirom na prilike u župan
srijemskoj i iznio koliko pašnjaka posjeduju ne
općine i zajednice u Srijemu. U svojem pred
vanju odlučno ustaje protiv dijeljenja tih pašnj
ka, te na temelju podataka dokazuje, da se je sva
dje, gdje je do dijeljenja došlo, opazilo, da br
stoke pada. Zatim ističe neke pogrješke kod p
šarenja iznoseći, kako bi im se dalo stati na p

rljanje, gnojenje). Ovo lijepo i skroz praktično edavanje našlo je na zahvalne slušaoce, koji su ojnim upitima i upadima pratili predavanje. ›vrćući se na predavanje ističu izaslanici zauga u Svinjarevcima i Vodjincima gg. Božić i ›ketinac, da se dotle ne može postupati u smi› predavanja, dok vlasti ne prestanu s kršenjem .kona o zemljišnim zajednicama, što gotovo ›ijek biva za volju tudjinaca. Tomu su se miš›nju pridružili i drugi izaslanici, te je jedno›asno primljena rezolucija, da Središnja Sveza ›moli kr. zemaljsku vladu za točno provadjanje ›nosnog zakona i za zaštitu ovlašteničkog pra› protiv tudjinaca.

Nakon opsežnog raspravljanja o predavanju ›llbašiću podijeljena je riječ g. Miji Grahou, ra›atelju kr. višeg gospodarskog učilišta u Kri›vcima da održi svoje predavanje »O komasaji«. To je aktuelno predavanje pobudilo takodjer ›će zanimanje. Predavač je u njemu ukratko ›zložio, što je komasacija i koja joj je svrha. ›ama svrha već uvjetuje u sebi prednosti i ko›sti komasacije, koje predavač potanko razlaže ›tumači. Prelazeći na način, kako se provadja ›omasacija, rastumačio je predavač i pojedine ›ažnije ustanove zakona o komasaciji, a naro›to one, o zamjenjivanju lošijih zemljišta s bo›im i obratno. Iza predavanja razvila se veoma ›valna debata u kojoj su sudjelovali gotovo svi ›risutni i koja je pokazala, da je naš svijet u na›elu prijatelj komasacije, ali da joj neprijatelj ›slijed njezinog nepravednog provadjanja, koje je ›apaženo na nekim mjestima. Iza debate o pitanju ›omasacije podjeljuje predsjednik riječ zadrugaru . Modoru iz Tovarnika koji predaje »O štednji«. ›o je predavanje saslušano najvećom pozor›ošću, pa su izvodi predavača bili po nekoliko ›uta popraćeni odobravanjem. Predavač je naro›ito raspravio pitanje male štednje kod naših ›adruga, kojom bi zadruge mogle namaknuti po›ebna sredstva za kredit naših seljaka. U dalj›jem toku predavanja iznaša predavač načine ›ale štednje kao štedovnice, štedne karte i koš›ice, te svaki taj način podrobno opisuje, te u ›aključnoj riječi toplo preporuča zadrugarima ›ednju, jer će se samo tim načinom moći po›aviti na vlastite noge. Na ovo se lijepo preda›anje zahvalio predavaču g .Marković i ujedno ›nio još neke praktične putokaze u stvari male ›ednje. Nakon prijedloga g. Beketinca za pro›ijenu lovnog zakona, g. Gjilanovića o prinosu ›a »Svezu« prelazi se na izbor upravnog odbora ›a 1914.—1917., te su na prijedlog g. Cvrkovića ›abrani jednoglasno ovi odbornici: Modor, Lati›ović, Štetić, Mifka i Petrović pa je time zaklju›en zbor. Izabrani je odbor u sjednici održanoj ›a zaključka zbora izabrano svojim predsjedni›om g. Mifku.

Bilješke i vijesti.

Izbori za upravne odbore skupina hrvatskih ›ljačkih zadruga. Ove je godine istekao rok čla›ovima upravnih odbora svih 4 skupina hrvatskih ›ljačkih zadruga, pak su zato na održanim zbo›ovima, o kojima donosimo izvještaj na drugom ›jestu današnjeg broja obavljeni izbori članova ›pravnih odbora skupina za trogodište 1914. do ›917.

Na zboru hrvatskih seljačkih zadruga skupine zagrebačko-varaždinske, održanom dne 6. studenog u Samoboru izabrani su odbornicima: Dr. Ivan Gjuranec, župnik i predsjednik hrvatske seljačke zadruge u Zaboku; Juraj Čvek, župnik i predsjednik hrvatske seljačke zadruge u Ivancima; Dr. Petar Trbuha, župnik i predsjednik hrvatske seljačke zadruge u Rečici; Stjepan Škreblin, posjednik i blagajnik hrvatske seljačke zadruge u Sv. Križu-Začretju i Franjo Koren, posjednik i predsjednik hrvatske seljačke zadruge u Kupčini doljnjoj.

Na zboru hrvatskih seljačkih zadruga ličko-riječke skupine, održanom dne 13. studenoga u Karlovcu izabrani su odbornicima: David Marinić, župnik i predsjednik hrvatske seljačke zadruge u Mrkoplju; Vjekoslav Pupić, vlastelinski upravitelj i predsjednik hrvatske seljačke zadruge u Bosiljevu; Josip Šterk, učitelj i blagajnik hrvatske seljačke zadruge u Saborskom; Matija Ruk, župnik i predsjednik hrvatske seljačke zadruge u Cuntiću i Janko Mušnjak, posjednik i blagajnik hrvatske seljačke zadruge u Velemeriću doljnjem.

Na zboru hrvatskih seljačkih zadruga skupine bjelovarsko-križevačko-požeške, održanom dne 20. studenoga u Gjurgjevcu izabrani su odbornicima: Tomo Jalžabetić, posjednik i predsjednik hrvatske seljačke zadruge u Gjurgjevcu; Ante Gjukić ,posjednik i blagajnik hrvatske seljačke zadruge u Oriovcu; Stjepan August, učitelj i blagajnik hrvatske seljačke zadruge u Blagorodovcu; Petar Vudi, župnik i predsjednik hrvatske seljačke zadruge u Sunji i Maksimilijan Juranić, učitelj i blagajnik hrvatske seljačke zadruge u Voloderu.

Na zboru hrvatskih seljačkih zadruga skupine virovitičko-srijemske, održanom dne 27. studenoga u Vukovaru izabrani su odbornicima:

Ante Modor, učitelj i blagajnik hrv. selj. zadruge u Tovarniku. Nikola Latinović, župnik i predsjednik hrvatske seljačke zadruge u Aljmašu. Blaž Štetić, učitelj i blagajnik hrv. selj. zadruge u Čajkovcima. Krešimir Mifka, šumar i podpredsjednik hrv. selj. zadruge u Harkanovcima, ujedno predsjednikom. Fabijan Petrović, seljak i blagajnik hrv. selj. zadruge u Levanjskoj Varoši.

Nagradno natjecanje u sastavljanju bilanca za godinu 1913. Da se blagajnici naših hrvatskih seljačkih zadruga što većma potaknu na uzorno vršenje svojih dužnosti, napose pak na brz i posve ispravan sastav godišnjih zaključnih računa, odnosno bilanca sa svim propisnim prilozima za godinu 1913. zaključilo je upravno vijeće Hrvatske poljodjelske banke u svojoj sjednici od 22. studenoga, da se raspiše nagradno natjeca-

nje u sastavljanju bilanca za g. 1913., te je u tu svrhu ustanovilo šest nagrada i to:

jednu u iznosu od . . . . K 150.—
dvije u iznosu po . . . . K 100.—
tri u iznosu po . . . . K 50.—

dakle ukupno K 500.—

Kod podjeljivanja ovih nagrada pazit će se:

1. Da predloženi zaključni računi budu posve ispravni i uredno sastavljeni, potpuno uredjeni i obloženi svim propisanim prilozima tako, da će se glede svake stavke u bilanci točno znati odakle proizlazi i iz čega sastoji.

2. Uzeti će se u obzir i na vodjenje zadružnih računa i poslova tijekom godine 1913. na temelju obavljenih po nama revizija i točnog uredjivanja zadružnih stvari kod nas.

3. Povrh svega toga imati će prednost oni blagajnici, koji su na temelju provedene reforme zadružne organizacije u poslovanju zadruga polučili vidljivih uspjeha.

Budući iskreno želimo, da bude ovo natjecanje čim mnogobrojnije i uspješnije, to ovime pozivamo zadružne blagajnike, da živo prionu uz posao, jer njihove radnje moraju stići ovamo po mogućnosti već početkom a najkasnije koncem siječnja 1914.

Proglašenje isplate raspisanih nagrada uslijedit će u ovom listu iza pregledanja zaključnih računa.

Tečaj za obučavatelje u čitanju i pisanju nepismenih zadrugara.

Hrvatska poljodjelska banka priredila je na svoj trošak iz doprinosa iseljeničke poslovnice »Putnik« tečaj za one, koji su voljni podučavati nepismene zadrugare u čitanju i pisanju, pa je u tu svrhu zamolila g. Franju Anderlića, učitelja kr. vježbaonice, da on taj tečaj s obučavateljima održi. G. Anderlić bavi se više godina s podučavanjem odraslih nepismenjaka, a u najnovije vrijeme pronašao je novo sredstvo kao pomagalo, da se može svaki nepismeni u zabavi naučiti čitati i pisati. Tečaj započeo je 27. listopada, a svršio 30. listopada. Polaznika bilo je u početku 16, a svršilo ih je 14. Od ovih bilo je: 2 učitelja, 1 učiteljica, 1 obrtnik i 10 seljaka.

Na održanom tečaju osvjedočili smo se, da je najnoviji Anderlićev način obučavanja u čitanju i pisanju veoma zgodan i shvatljiv, jer je medju prisutnima bilo 10 seljaka, koji su potpuno shvatili taj način podučavanja.

Održalo se 7 obučnih satova za upoznanje načina u podučavanju, a jedan sat se upotrijebio, da se zorno prikaže obuka samih nepismenjaka, pa da se onda uvidi, što se ovakovom obukom može postići. Došlo je 6 nepismenih vojnika, koje je g. Anderlić u prisutnosti polaznika tečaja za jedan sat naučio 10 slova i pomoću tih slova pisati zgodne riječi.

Svi su se prisutni tako osvjedočili, da se može svaki nepismeni, koji imade zato volju, u kratko vrijeme naučiti čitati i pisati a uputiti ga u to može svatko, koji sam znade čitati i pisati.

Uz tumačenje načina obučavanja tumačio je g. Anderlić polaznicima i način, kako će one, koji će naučiti čitati, uputiti, da s razumjevanjem nastave čitati razna štiva, jer samo tako imade vrijednost znanje čitanja i pisanja.

Poslije predavanja vodio je slušatelje ovog tečaja izaslanik hrvatske poljodjelske banke g. Pro... sen u tvornice: papira, cikorije, plinaru, pivovaru nadbiskupske pivnice i nadbiskupsko maksimirsko gospodarstvo, zatim galeriju slika i arheološki muzej, gdje su svuda bili susretljivo primljeni, te im se rastumačilo sve, što su vidjeli tako, da su izaslanici tom prilikom i u opće-prosvjetnom pogledu stekli neko znanje.

Zadnji dan bilo je ispitivanje, kojem je prisustvovao i predstojnik zadružnog odjela Hrvatske poljodjelske banke g. Marković, pak pošto se je uvjerio, da su posjetitelji toga tečaja ozbiljno shvatili važnost obučavanja u čitanju i pisanju, na pitanja odgovarali točno i sigurno, zahvalio im se na trudu i zaželio im je sretan uspjeh u rodoljubnom radu oko suzbijanja nepismenih medju zadrugarima.

Nove zadruge. Prošlog su mjeseca održane osnovne glavne skupštine i to dne 2. studenog hrvatske seljačke zadruge u Novigradu kraj Karlovca, kojoj je pristupilo 25 članova a dne 16. studenog hrvatske seljačke zadruge u Osekovom kraj Kutine, kojoj je takodjer pristupilo 25 članova.

Pristup u Središnju svezu odnosno u ličko riječku skupinu hrvatskih seljačkih zadruga najavila je hrvatska seljačka zadruga u Jadrču Veli... kom.

Predavanja. Prošlog su mjeseca održana ova gospodarska predavanja: dne 1. studenog kod hrvatske seljačke zadruge u Šemovcu o umjetnim gnojivima, predavao dr. Gustav Bohutinski i iz vinogradarstva, predavao Milan Dorčić; dne 16. studenog kod hrvatske seljačke zadruge u Virju o umjetnim gnojivima, predavao dr. Gustav Bohutinski i o pčelarstvu, predavao Pavao Wittmann; dne 23. XI. o pčelarstvu kod hrv. seljačke zadruge u Ivancima, predavao Pavao Wittmann. Primjetiti nam je, da su pčelarska predavanja u Virju i Ivancima obavljena uz pokazivanje svih pčelarskih sprava, što ih je baš za tu svrhu nabavila Hrvatska poljodjelska banka. Pozivamo stoga sve zadruge, kod čijih se članova pokazuje zanimanje za ovu nuzgrednu i vrlo zanimivu granu gospodarstva, da prirediju ovakova predavanja uz sprave

Nesretna smrt jednog našeg zadrugara. U po-
ednjem broju našeg »Hrvatskog udrugara« do-
eli smo vijest o propasti velikog putničkog pa-
broda »Volturno«. Već smo onda javili, da je
njemu sigurno poginuo i koji naš zemljak, jer
nas gotovo i nema putničkog parobroda, koji
prelazio široki Atlantik, a bez naših iseljenika.
da nam javlja naša zadruga u Čagliću, da je na
m brodu našao smrt i njezin potpredsjednik g.
uro Stokić koji je pošao na rad u daleki svijet,
se malo okrpi i pridigne svoje gospodarstvo i
oju porodicu. Nesretnik ostavlja iza sebe 6 ne-
:adi (od kojih troje istom ide u školu), koji osta-
še bez hranitelja puste sirote.

Zimske gospodarske škole. Kako već u pro-
m broju javismo, zamolile su hrvatske seljačke
druge u Lukovdolu, Kupčini doljnjoj i Sv
ižu-Začretju za obdržavanje zimskih gospodar-
ih škola u njihovim mjestima. Sredinom prošlog
eseca stigla je odluka kr. zemaljske vlade, ko-
n se dozvoljava obdržavanje zimske gospodar-
e škole u Kupčini doljnjoj i Lukovdolu, dok se
Sv. Križu-Začretju ne može obdržavati radi po-
injkanja zgodnih prostorija.

Zimske gospodarske škole započeti će odmah,
trajati će svega 12 tjedana.

U zimskoj gospodarskoj školi u Lukovdolu
edavat će se nedjeljom i četvrtkom i to naiz-
ence ovi predmeti: bilinogojstvo, živinogojstvo,
terinarstvo, vinogradarstvo, voćarstvo i pivni-
rstvo.

U zimskoj gospodarskoj školi u Kupčini dolj-
ɔj predavati će se ponedjelkom i subotom i to
izmjence ovi predmeti: bilinogojstvo, živinogoj-
/o,, zadrugarstvo, veterinarstvo i zakonoslovlje.

Osim ovih dvih zimskih gospodarskih škola
zvolila je kr. zemaljska vlada još obdržavanje
ih u:Peterancu, Oborovu, Glini, Doljnjoj Stubici
Buču.

U Peterancu predavat će se bilinogojstvo, ži-
iogojstvo, voćarstvo, vinogradarstvo, pivničar-
/o, živinogojstvo, zadrugarstvo, veterinarstvo,
inogojstvo i zakonoslovlje. U Oborovu preda-
t će se bilinogojstvo, živinogojstvo, voćarstvo,
terinarstvo, zakonoslovlje i zadrugarstvo. U
ni predavat će se voćarstvo, vinogradarstvo,
ničarstvo, živinogojstvo, zadrugarstvo, veteri-
rstvo, bilinogojstvo i zakonoslovlje. U D. Stubici
edavat će se bilinogojstvo, zadrugarstvo, živi-
gojstvo, voćarstvo, vinogradarstvo, pivničar-
/o, veterinarstvo, zakonoslovlje i zdravstvo. U
ču predavat će se bilinogojstvo, živinogojstvo,
terinarstvo, voćarstvo i vinogradarstvo.

Kako se u Oborovu, Glini, Peterancu i Dolj-
ɔj Stubici nalaze i naše hrvatske seljačke za-
ige, pozivljemo uprave njihove, da svojski po-
rade oko toga, da što veći broj njihovih zadrugara
ove škole polazi.

Akademsko društvo Hrvata agronoma »Lipa« izabralo je na glavnoj skupštini ovaj odbor: Ivan Rotter, predsjednik; Pijo Pavlinić, podpredsjednik; Franjo Tončić, tajnik; Juraj Beritić, blagajnik; Andrija Ljilje, knjižničar; Andrija Mauz i Mate Gržević nadzorni odbor i Januz Ajanović i Ante Makar, odborski zamjenici.

Gnojidba ili uputa u uporabu gnoja. Sastavio dr. Vinko Mandekić, učitelj bilinogojstva na kr. višem gospodarskom učilištu u Križevcima. Naklada knjižare Gust. Neuberg, Križevci 1913. Cije na K 2.50.

Primili smo na prikaz navedenu knjigu našeg mladog strukovnjaka g. dra. V. Mandekića, u kojoj je pisac nastojao da prikaže današnje stanje nauke o gnojidbi. Zato je u knjizi obradjeno golemo gradivo u četrnaest poglavlja, koja govore o hranivima bilja, o stajskom gnoju, djelovanju gnoja i gnojnice, ljudskim izmetinama, kompostu o t. zv. zelenoj gnojidbi i umjetnim gnojivima.

Potreba gnoja svake važnije kulture raspravljena je naročito, a objelodanjeni su i brojni pokusi, koji su potkrepljeni ilustracijama.

Za obradbu gradiva uloženo je mnogo truda, nu po načinu, kako je knjiga napisana, izgleda, da nije namijenjena seljačkom svijetu.

PRI ZAKLJUČKU LISTA.

POVODOM SNIŽENJA KAMATNJAKA AUSTRO-UGARSKE BANKE ZA ½% SNIZILA JE ODMAH I HRVATSKA POLJODJELSKA BANKA KAMATNJAK ZADRUGAMA ZA ½% T. J. NA 6⅝% I TO POČAM OD 1. PROSINCA 1913.

KAZALO.

C. Razni

Naredba i oglasi kr. zemaljske vlade

IV.

